

ad pag. 269

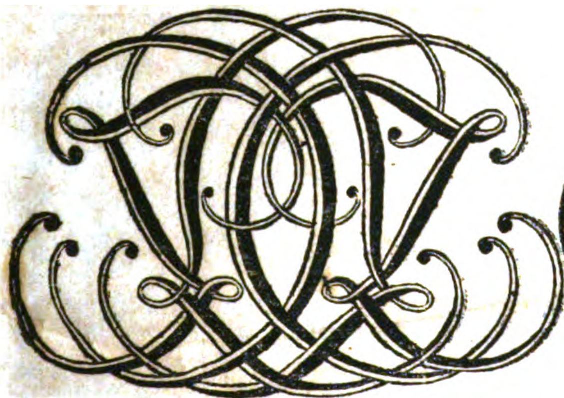
JO. ALBERTI FABRICII
SS. Theol. D. & Prof. Publ.

BIBLIOGRAPHIA ANTIQVARIA,

SIVE

INTRODVCTIO IN NOTITIAM SCRIPTORVM, QVI ANTIQVITATES HEBRAICAS, GRAECAS, ROMANAS ET CHRISTIANAS SCRIPTIS ILLVSTRAVERVNT.

Accedit MAVRICII SENONENSIS de S. Missæ ritibus Carmen, nunc primum editum.

HAMBVRGI ET LIPSIÆ,
Impensis CHRISTIANI LIEBEZEIT,
ANNO M DCC XIII.

ILLVSTRISSIMO VIRO

JOANNI GEORGIO de HOLSTEN,

POTENTISSIMO DANIÆ ET NORWEGIÆ REGI AB INTIMIS CONSILIIS, ATQVE ORDINIS REGII DANEBROGÆ EQVITI,

S. P. D.

JO. ALBERTVS FABRICIVS.

ADmiratione ingentis Tuæ in tanta dignitate Virtutis & humanitatis, atque impatientia devoti gratique animi mei erga Te testandi, hanc audaciam mihi indui, EXCELLENTISSIME DO-

DOMINE, ut illustris Nominis Tui splendorem Libro praesenti velut auspicatum jubar imponerem, illumque Tibi consecrarem. Jampridem sane me, & quem non? in venerationem Tui pertraxerat publica de Te nec inficianda fama, quae non passa sese contineri regnorum quamvis amplissimorum limitibus, prudentiam & industriam Tuam in negotiis, fidemque conjunctam cum religiosissima Pietate, ubique ore uno concelebrat: Quae ipsae virtutes Tuae effecerunt, ut ab Augusto Rege Tuo ameris constanter orneri sque, atque unus fueris inter tot sapientissimos Viros delectus, cujus providae curae ac sollicitudini spes temperandae tot Regnorum, & Regii Principis maximarum Regionum heredis animus tener formandus committeretur: nunc autem cooptato Tibi in sanctius Consilium, etiam praesens salus publica tractanda humeris Tuis imposita fuerit. Praeter publicas hasce ac quasi lumen elucentes notasque omnibus Te suspiciendi caussas, proprias etiam & singulares quasdam mihi nactus esse visus

sum,

sum, ex quo propius Te venerari contigit, licuitque mihi esse testi sanctæ illius & castæ Tuæ in DEUM pietatis, quæ avis alba est non dicam in tanta fortuna, sed in mediocris etiam conditionis hominibus raro & insolenter reperitur. Nusquam vero illam perspexi certius atque expressius, quam in optatissimo Filio Tuo, qui ut penes nos vixit, pulcherrimum nobis instar Tui dedit intuendum, exemploque suo demonstravit, quantopere Tibi curæ ac cordi sit fueritque, uti aliorum liberorum Tuorum, ita illius educatio, digna Nobili & magnis rebus olim admovendo, sed maxime digna Christiano. Non enim satis Tibi fuit, quod ipsum quoti sunt qui non negligunt? animum illius ad prudentiam omni genere honestarum literarum ac scientiarum mature expoliendum curasse, memoriamque peritia linguarum & situs locorum exquisita notitia atque accurata familiarum illustrium, rerumque ab omni memoria gestarum cognitione velut utili vitæ instrumento ornasse & instruxisse: verum præcipua

Tua sollicitudo ac cogitatio in hoc maxime incubuit, ut constanti virtute, amoreque Numinis, ac generoso incoctum honesto haberet pectus, & in illa indole humanitas, modestia, æquitas morumque sanctitas eniteret. Nec sane posita est hæc à Te cura infeliciter aut incassum, quin capis fructum singularem sapientis ejusce consilii quotidie, ut cum magna voluptate videas eum strenue & auspicato incedentem per vestigia Tua, enitentemque ad summos honores, quos magni Regis gratia jam dignata ipsum respicere, & exemplum Tuum & sua ipsi virtus promittunt, Vota Parentis utriusque prolixissime vel implenti vel etiam superanti. Quod ut Tibi proprium sit ac perenne, nec minore felicitate etiam in cætera nobilissima stirpe Tua utaris, proculque omni privata calamitate, procul publica, diu quemadmodum felicibus consiliis, sic vegeta senectute integrisque animi & corporis viribus vigeas, salutis publicæ causa voveo. Hamburgi X. Cal. April. Anni Christiani ꝛ I ɔ . I ɔ . C C I I I.

AD LE-

Ad Lectorem.

Bibliographia hæc privatarum more prælectionum primum à me tradita, totaqve consecrata fuit progressibus & captui studiosorum Juvenum, freqventantium Gymnasium hujus Urbis, qvod hoc ipso anno bonis ut voveo speroqve auspiciis celebrabit primum suum Jubilæum, sive memoriam sæcularem Musei hujus publicæqve Virtutum, Pietatis & bonarum literarum Officinæ Optimorum Patrum cura ante hos centum annos conditæ atqve dedicatæ. Primus hic est atqve unicus è privatarum mearum scholarum commentariis, qvem emittere in vulgus ausus sum, ne describentium fatigaret manus, nec inemendatior forte ab aliqvo inconsulto in publicum præcipitaretur. Argumentum atqve conatum propositi haud improbaturos confido eruditos homines, qvibus constat qvantum usum præbeat, qvantoqve ad omne scriptorum sacrorum, externorum genus intelligendum sit subsidio dilucida & accuratior cognitio Antiqvitatis. Ad hujus caliginem qvæ eam undiqve obsedit dispellendam, & illuminandas remotissimarum ab ætate nostra rerum tenebras innumerorum virorum doctorum ingenium atqve industria à renatis usqve literis magna cum laude elaboravit, qvorum in notitiam ut sensim tirones introducerentur, & ad studium ipsum amplectendum, qvod eruditissimo cuiqve semper fuit in deliciis, inflammarentur, hanc telam soloce filo texui. Qvanta illi desint ad perfectionem, vel qvæ in ea possint ab acerbo aliqvo censore carpi ac reprehendi, ipse bonam partem pulchre video, sed video etiam qvotidie multa & multos reprehendi strenue ab iis, qvi nihil melius

)( )(præ-

præſtant. Jucundum tamen eſt mihi, qvalecunqve ſtudium qvod hactenus rei literariæ pro exigua mea parte impendere conatus ſum, non paucis doctis, æqvis & candidis hominibus minime diſplicuiſſe, & ab humanitate ipſorum relictum mihi fuiſſe locum emendandi me meaqve. Itaqve & huic libro non adeo metuo ab illorum ſimilibus, diſſimiles nemo ſanus curet, qvorum inhumana iniqvitas non modo auribus caret, qvod de ventre ajunt, ſed qvod magis mirum in homine literis contrito & miſerandum eſt, ſenſu ſui. Unum de qvo apud eruditos excuſatum me volo, non præterierim, ut ne ſcilicet vertant mihi vitio, qvod Diſputationes Academicas noſtratium Germanorum hinc inde, rarius tamen retuli in cenſum, qvarum aliqvas judicabunt illi fortaſſis debuiſſe me habere οὔδ' ἐν λόγῳ, οὔδ' ἐν ἀριθμῷ. Ac ſcio qvam juſtiſſima æſtimatione ex illis multæ contemnantur ac prætereantur, ſed alias viciſſim expertus ſum lectu eſſe digniſſimas, & multa complecti paucis foliis, qvæ magna aliqvando volumina patiuntur à nobis deſiderari. Ut igitur tironum præcipue noſtrorum conſulerem captui & ſtudiis, qvi Diſputationes ejusmodi facilius poſſunt parare, extra glebam licet in qva natæ ſunt rarius conſpici ſolitas, earum qvæ in curioſiore aliqvo Antiqvitatis argumento verſantur, licet non plane elaboratiſſimarum, mentionem ſubinde omittere nolui. Prætermiſſa adjungere, emendareqve qvæ perperam poſita ſunt, poſteri temporis ſtudium erit: nunc ut brevis conſpectus totius Voluminis oculis pateat tuis, en Tibi argumenta capitum qvibus illud diſpertivi:

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

Capitolio. 6. *De urbis ædificiis publicis ac privatis, multitudine incolarum, &c.* 7. *Scriptores complures qui Veterem Romam ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt.* 8. 9. 10. 11. 12. *Incrementa & magnitudo Romani Imperii.* 13. *Nova Roma CPolis.* 14. *pag.* 146.

VII. De Scriptoribus qvi Chronologiam Technicam & Historicam tradiderunt.

Chronologia duplex, Technica & Historica. 1. *Historica scriptores veteres ante Eusebium.* 2. *De Eusebii Chronico.* 3. *Chronologi post Eusebium Græci.* 4. *Latini.* 5. *Arabes id. Recentiores præcipui.* 6. *Scriptores Chronologiæ Technicæ.* 7. *Parum utilis quorundam in minutiis & incertis περιεργία* 8. *Chronologorum dissidia circa annum natalem CHRISTI.* 9. *Idea Chronologica rerum præcipuarum, digesta per sex annorum millenarios.* 10. *Subsidia Chronologica quædam enumerata, ex quibus in gratiam studiosorum duo h. l subjuncta exhibentur, Index Archontum Atheniensium & Pontificum Romanorum Alphabeticus.* 11. *pag.* 163.

VIII. Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum divisio in sacras, politicas, militares, literarias & privati usus atque domesticas. 1. *In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus objecto, sive Diis quibus sacra facta.* 2. *Gentes nullæ Atheæ.* 3. *DEI cognitio usque quaque testata. Theologiæ Naturalis atque Ethnicæ scriptores.* 4. *De origine Idololatriæ: & quomodo tot Gentibus placuerit multos colere Deos, cum ratio unum esse DEum suadeat?* 5. *Pro Numine culta quæcunque vel prodesse vel nocere possent, ut astra atque alia res naturales, vel homines eorumque affectiones, vel genii ac dæmones.* 6. *Dii & Deæ, boni & mali. Solitarii & cum aliis culti Dii, σύνθρονοι & Cabiri.* 7. *Varia nomina & cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione.* 8. *Unius summi DEI cultus. Veri DEI nomina & attributa. Cabbalistarum Sephiroth & Kelifoth. Scriptores Theologiæ Judaicæ:* 9. *SS. Trinitatis agnita vestigia apud Judæos & Ethnicos.* 10. *Scriptores de Deastris Syrorum & aliarum Gentium Orientalium.* 11. *De Persarum & aliarum gentium Heliolatria.* 12. *De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum &c. apud varios populos.* 13. *De Idololatria Ægyptiorum ac Græcorum, & utra absurdior?* 14. *De Diis Romanorum.* 15. *Gallorum & Germanorum veterum, aliorumque populorum.* 16. *Numinum in imaginibus præsentia atque ex iis emigratio & evocatio.* 17. *Idolorum ornamenta, vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, projectio, verberatio, execratio.* 18. *Deorum varia classes ac veluti gradus.* 19. *Dii tutelares certarum regionum, urbiumque. Vesta, Fortuna &c.* 20. *Dii artium, rerumque variarum præsides.* 21. *Antonii Macedo*

ha-

XIX.

XXIII.

BIBLI-

BIBLIOGRAPHIÆ ANTIQVARIÆ

CAPUT. I.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraïcarum.

Notitia Antiquitatum Hebraicarum haurienda è sacris litteris, earumque interpretibus Judæis & Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. *Ex Philone & Josepho. ibid. Ex Talmude utroque, ejus Mischna & Gemara, interpretibus Judæis & Christianis.* 2. *De Mosis Maimonidis Jacobi ben Ascher aliorumq; Epitomis Talmudicis.* 3. *Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judæi recentioris ætatis.* 4. *De Corporibus Antiquitatum Hebraicarum quæ Christiani scriptores moliti sunt.* 5. *De Christianis qui sparsim in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt.* 6. *Opera inedita vel promissa Balthasaris Scheidii τȣ͂ μακαρίτȣ, D. Josuæ Arndii & Rev. Theodori Dassovii.* 7. *Compendia Antiquitatum Hebraicarum.* 8. *Scriptores qui unum aliquod argumentum professi plura Antiquitatum capita attigerunt.* 9. *Scriptores de ritibus recentium Judæorum pro varia natione & secta diversis, nec unius generis* 10. *Delineatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum.* 11.

I.

VEtustissima & certissima memoria Antiqvitatum Hebraicarum ex *sacris litteris* haud dubie petitur, cujus inter-

BIBLI-

BIBLIOGRAPHIÆ ANTIQVARIÆ

CAPUT. I.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraïcarum.

Notitia Antiquitatum Hebraicarum haurienda è sacris litteris, earumque interpretibus Judæis & Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. *Ex Philone & Josepho. ibid. Ex Talmude utroque, ejus Mischna & Gemara, interpretibus Judæis & Christianis.* 2. *De Mosis Maimonidis Jacobi ben Ascher aliorumq; Epitomis Talmudicis.* 3. *Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judæi recentioris ætatis.* 4. *De Corporibus Antiquitatum Hebraicarum quæ Christiani scriptores moliti sunt.* 5. *De Christianis qui sparsim in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt.* 6. *Opera inedita vel promissa Balthasaris Scheidii τȣ̃ μακαρίτȣ, D. Josuæ Arndii & Rev. Theodori Dassovii.* 7. *Compendia Antiquitatum Hebraicarum.* 8. *Scriptores qui unum aliquod argumentum professi plura Antiquitatum capita attigerunt.* 9. *Scriptores de ritibus recentium Judæorum pro varia natione & sectis diversis, nec unius generis* 10. *Delineatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum.* 11.

I.

VEtustissima & certissima memoria Antiqvitatum Hebraicarum ex *sacris litteris* haud dubie petitur, cujus inter-

 interpre-

terpretes ſive Judæi ſive Chriſtiani rerum harum periti & curioſi merito inter ſcriptores præſentis argumenti familiam ducunt.

Ex illis præcipua fide digni ſunt, qvi græce temporibus Apoſtolorum CHRISTI ſcripſere *Philo*, cujus novam editionem ab Erico Benzelio præfecto doctiſſ. Bibl. Upſalienſis exſpectamus: & *Fl. Joſephus* eruditiſſimo *Ed. Bernhardi*, (1697. 12. Jan. æt. 59. denati) ſed qvod dolendum imperfecto * commentario illuſtratus. Cui inſigni ſcriptori recenſendo porro & expoliendo certatim jam operam addixere ſuam præſtantiſſimi Viri Jac. Gronovius Lugduni apud Batavos, Pariſiis Jo. Boivinius, Oxoniæ Jo. Hudſonus, & Godfridus Olearius Lipſiæ.

Philoni & Joſepho ſuccenturiantur qvi Hebraice libros Veteris Teſtamenti illuſtrarunt ut *Iſaacus Abarbanel*, *Moſes Alſcheih*, & ne de aliis in præſenti dicam qvi in Bibliis Buxtorfianis Berolini nuper octava forma recudi cœptis extant *Aben Eſra*, *R. Salomo*, *R. Levi ben Gerſon*, *David Camius* ſive *Kimhi* & *R. Iſaac* qvi etiam *Jarchius* vulgo appellatur. Horum notitiam & vitas ex Bartoloccio excerptas non ita pridem in Analectis Rabbinicis, utiliſſimo tironibus harum litterarum libro, dedit Vir Clariſſ. Hadrianus Relandus.

Ex Chriſtianis S. Scripturæ interpretibus hoc loco nominandi ſunt *Seb. Munſterus*, *Paulus Fagius*, *Johannes Druſius* tum *Henricus Ainsworthus* Anglus, cujus præclari in Pentateuchum commentarii extant, *Johannes item Lightfootus* in horis Talmudicis & reliqvis commentariis, atqve *Chriſtophorus Cartwrigthus*, *Jac. Altingius*, *Jac.* & *Ludov. Capelli*, *Joannes Coccejus*, *Eduardus Pocockius*, *Sebaſtianus Schmidius*, & pauci qvidam alii; & qvi Leviticum librum illuſtrarunt *Auguſtus Varenius*, *Wolfgangus Franzius*, *Fridericus Spanhemius* T. 3. Opp. qvibus utinam liceret integrum Rev. D. Theodori Daſſovii Commentarium adjungere, cujus ſpecimen tantum ſub titulo *ſcholia Criticorum in Leviticum caſtigata* evolvere me memini.

II. Alter veluti fundus atqve fons ex qvo antiqvitatum Hebraicarum notitia petenda venit, *Talmud* eſt, ſive Corpus Juris atqve doctrinæ Judaicæ duplex, *Hieroſolymitanum* & *Babylonicum*. Utrumqve

* Tantum libros priores IV. antiqvitatum ſed cum his pleraqve Pentateuchi Moſaici ad leges rituſqve Hebræorum facientia explicant. Oxon. 1700. fol. De Philone & Joſepho nihil attinet repetere qvæ dixi lib. IV. Bibl. Græcæ.

qve constat *Misnah*, & *Gemarah*. Misnah, qvasi δευτέρωσιν atqve alteram legem, oralem nempe dixeris, textus & κειμένε instar est, cui Gemarah tanqvam in Commentarii uberioris vicem adjungitur. Misna longe elegantiore purioreqve stylo Hebræo Rabbinico, licet conciso & abrupto scripta est, faciliusqve intelligitur, & majoris est auctoritatis fideiqve & antiqvitatis qvam Gemarah, atqve si Maimonidem * audimus, circa Hadriani Imp. tempora in litteras relata. Gemara tum [illegible]lias rationes tum propter obscuriorem Chaldaicum stylum admi[illegible]q; varia barbara vocabula longe difficilior & paucis intellecta, sedensqve in tenebris & pluribus referta fabulis gerrisqve & sententiis Rabbinicis, adversa fronte inter se concurrentibus, neqve ante sextum à CHRISTO nato sæculum composita, qvinimo recentiorum etiam temporum vestigia haud obscure præ se ferens, ut à Jo. Morino aliisqve demonstratum fuit.

Talmud duplex est, *Hierosolymitanum* in qvo qvatuor tantum Ordines, 1. *Zeraim* de seminibus, Massictæ sive tractatus septem, 2. *Moëd* de festis tractatus unicus, 3. *Naschim*, de mulieribus tractatus septem, & 4. *Jeschouth* de pœnis, tractatus novem. Vide indicem Talmudis Hierosolymitani in Jo. Lightfooti Operibus postumis p. 30. seq. Talmud alterum *Babylonicum* in sex Ordines distingvitur, qvi sunt 1. *Zeraim* de seminibus, 2. *Moëd* de festis, 3. *Naschim* de mulieribus, 4. *Nezichim* de pœnis, 5. *Kodaschim* de sanctificationibus & 6. *Taharoth* de purificationibus. Qvilibet Ordo iterum pluribus constat Massictis sive tractatibus, qvi singuli in capita sua distingvuntur. Vide Indicem Codicum capitumq; Talmudis Babylonici in Bartoloccii Bibl. Rabbinica T. 3. p. 85. 237. seq. Galatinum lib. 1. de arcanis Catholicæ Veritatis cap. 5. Sixtum Senensem lib. 2. Bibl. Sanctæ, Buxtorfium in Bibl. Rabbinica, Voisinium ad Raymundi Martini pugionem fidei p. 31. seq. D. Jo. Mulleri nostri τῦ μακαρίτυ Judaismum p. 33. sq. & Rev. D. Zachariæ Grapii Historiam literariam Talmudis Babylonici, Rostoch. 1696.

Edita est *Misna* sæpius seorsim tum sine punctis vocalibus ut Amst. 1631. 8. tum illis animata ut ibid. 1641. 8. Etiam cum glossa כף נחת Venet. 1609. Amst. 1643. & cum commentariis Maimonidis atqve Bartenoræ Venet. 1606. f. Sabionettæ 1559. 4. atqve Amst.

* Vide ad Codicem Avoda Sarah T. 4. edit. Surenhusii p. 369. ubi argillæ Hadriani mentio.

Amst. 1688. 4. & Prag. 1615. 4. cum commentariis ejusdem Jac. Bartemoræ & Jom Tobh Lipmanni, & novissime cum brevibus scholiis R. Elisæ ben Abraham A. 1697. 8. Integram *Hispanicè* non optima tamen fide nec diligenti satis cura translatam ab Abendanâ sunt qvi testantur: & Rich. Simôn in Epistolis selectis T. 1. p. 175. auctor est partem ejus *Italicè* versam à Judæis. Integram *Germanice* transtulisse se testatus est Vir in his litteris versatissimus Jo. Christoph. Wagenseilius, libri de spe Israëlis p. 40. sed nihil ejus hac[illegible] lucem vidit præter Germanicam interpretationem Codicis ם[illegible] qvo de lepra agitur. *Arabicæ* versionis meminit Jo. Morinus p. 527. Exercitatt. Bibl. Multam qvoq; operam in partibus ejus variis *Latinè* transferendis & commentario illustrandis posuere homines doctissimi Christiani Gvil. Gvisius, Jo. Coccejus, idem Wagenseilius, Seb. Schmidius, aliiq;: sed nemo repertus est ante V. C. *Gvil. Surenhusium* qvi totam Misnam explicandam sibi sumeret. Hic enim laudatissimo studio universos Misnæ sex ordines Hebraice (at sine punctis vocalibus qvod dolendum) cum versione latina partim aliorum partim sua, qvæ ultimam manum *. adhuc in qvibusdam desiderat, & commentariis Maimonidis & Bartenoræ latine adjunctis, & variorum virorum doctorum animadversionibus atq; elegantibus iconibus ad Judæorum mentem in æs incisis edidit Amstelodami 1703. in fol. sex voluminibus, qvæ in terna commode possunt compingi.

In *Gemara* illustranda paucissimi hactenus sunt versati, nam præter caput ultimum libri Sanhedrim Germanice versum à Christiano Gersone, & excerpta ex libro *En Jacob* ad Codices Sanhedrin & Maccoth, Sota, Succa, Sota & Chagiga, à Coccejo, Wagenseilio, Jo. Jac. Cramero & Jo. Henrico Hottingero nepote edita, aliaqve perpauca sparsim ab aliis latine versa & allegata nihil in hoc genere vidisse lucem memini ante eruditos labores honoratissimi Collegæ mei atq; in his litteris hodie, præfiscini dixerim, principis *Georgii Elieseris Edzardi*, qvi magni illius Hebraicarum litterarum per Germaniam statoris propagatorisqve Esdræ Edzardi τῦ μακαρίτυ major natu filius Gemaram Codicis Talmudici Avoda Sara versione perspicua & doctis commentariis illustravit, ejusqve jam duo Volumina qvemadmodum & caput primum Codicis Berachot edidit atqve

* Vide P. E. Souceti S. I Specimen stricturarum in Surenhusii opus, qvod legitur in Ephemeridibus litterariis Parisiensibus A. 1710. mense Novembri.

atque cum studiosis communicavit, & plura hujus generis prælo porro instituit committere. Gemaram Codicis Berachot integram versam à B. Balthasare Scheidio evolvere me memini auctoris exaratam manu, in Bibliotheca instructissima Viri cujus nunquam animo meo excidet memoria, D. Jo. Frid. Mayeri, νῦν ἐν ἁγίοις.

Talmudis editiones variæ exstant. Hierosolymitanum excusum curante Davide Bombergio Venet. 1520. fol. Cracov. 1609. fol.

Babylonicum Venetiis apud Bombergium 1522. sq. & 1546. apud M. Antonium Justinianum. Confer Bartoloccium T. 3. pag. 269.

Basileæ 1579. seq. apud Ambrosium Froberum, quæ editio loca S. Scripturæ in ora libri notata habet, sed in qua vicissim exsecta sunt Marci Marini Brixiani studio quæ in CHRISTUM & Christianos dicta erant, una cum integro Codice Avoda Sara.

Cracoviæ 1602. seq. in qua editione restituta sunt quæ Basileenses expunxerant.

Hanoviæ 1618. seq. Vide Andream Chevillierium de Origine Typographiæ p. 269.

Lublini 1617. seq. quæ editio luculenta exstat in Bibliotheca Johannea hujus Urbis.

Amstelodami 1646. sq.

Francofurti &c.

III. Talmudis egregium compendium, non tantum brevius sed & luculentius & facilius universam doctrinam Talmudicam complexum scripsit judicio & doctrina inter Judæos longe præstans *Moses Maimonides*, Cordubensis, medio sæculo XII. clarus, id quoniam in libros XIV. distinxerat, vocavit יד sive manum, addiditque ex Exod. XIII. 9. aliisque Scripturæ locis encomium *Jad Hasaka* יד חזקה Manum fortem. Hoc opus eximium & rarissimum hactenus, ex Venetâ editione utraque A. 1550. & 1574. & CPolitana 1509. commentariis illustrata una cum iconibus in æs incisis luculenter recusum est Amstelodami A. 1702. curante Josepho Athia Judæo 2. Vol. fol. Latinè quædam vertit ex hoc libro Lud. Compiegne de Veiel ex Judæus, quæ in fasciculis suis recudenda dedit Tho. Cre-

 nius

nius. R. Jacobi bar Ascher circa A. C. 1340. clari *Arba Turim* sive quatuor Volumina, sanctionum Talmudicarum breviarium complexa novissime prodierunt Berolini 1703. fol. Mosis Tarnensis Kiriath Sepher brevissimum & distinctissimum Talmudis compendium laudat Morinus p. 16. Exerc. Bibl. Liber En Jacob sive fons Jacobi è Deut. XXXIII. 28. petito titulo, loca selecta Gemaræ exhibet. Titulum libri Buxtorfius in Bibl. Rabbinica vertit עין *oculus*, minus bene, ut jampridem observavit Wagenseilius in Epist. de infundibulo suo pag. 87.

IV. Qvæsitum est inter eruditos ac multum disceptatum, tutone possimus Talmudicis Doctoribus & Rabbinis eorum legentibus vestigia habere fidem, ut ex illis tanto temporum intervallo disjunctis veram de antiqvis Hebræorum stante utroq; templo ritibus sacris & juribus moribusq; notitiam certo haurire nobis liceat, ad sacras Veteris Noviq; Testamenti litteras illustrandas. Ubi duo utrinqve extrema fugienda esse duxerim, ad qvæ pleriq; prolabentes dum ultrocitrove modum excedunt, verum rectumq; consistere haud patiuntur. Ex una certe parte videas viros doctos, qvi in lectione Rabbinicorum ac Talmudicorum scriptorum ætatem contriverunt, tantum illis tribuere ut ex eorum levissimo assensu vel indicio statim libenter pendeant, eos velut oracula loqventes ex tripode, & omni exceptione majores auctores audiant etiam contra clarissima Hieronymi, Epiphanii, qvinimo Judæorum vetustissimorum Philonis & Josephi testimonia, qvod mihi non modo magnum illud tot sæculorum spatium qvibus Rabbini post vixerunt, sed & ignorantiam, vanitatem ineptias & contradictiones in eorundem scriptis obvias & à Morino atqve aliis viris doctis notatas cogitanti videtur minime committendum esse, qvi unum Philonis vel Josephi testimonium libenter prætulerim decem Rabbinis, à *quorum lectione ardua res est & rara*, Ed. Bernhardo p. 210. ad Josephum judice, *non delirare*. Vicissim alii omnia illa qvæcunqve ex Talmude vel Rabbinis proferuntur statim simul semelqve abjiciunt atqve velut indigna & absurda ne dicam blasphema explodenda existimant, veluti meræ sint inscitiæ & nihil plane auri ex stercore Rabbinico colligi possit, atqve sanctuario illud inferre prorsus sit nefas, qvam in sententiam multa disputat Is. Vossius vir eruditissimus in responsione ad Objecta Criticæ sacræ Ver.

Observ.

Observ. p. 327. seq. 331. seq. qvo in loco accerrime in præclarum Virum Joannem Lightfootum invehitur, qvi Rabbinicis conspurcare nugis nebulisqve obducere sacros Novi fœderis libros non dubitaverit. Eqvidem non negaverim aliqva interdum afferri ex Talmude & Rabbinis ad illustranda Novi fœderis loca, qvæ longius petita sunt, & nec cœlum nec terram tangunt, neqve hilum faciunt ad lucem illi afferendam: largior etiam haud absurde viros doctos suspicari qvod *Rabbini* ex libris Novi Testamenti qvandoqve hauserunt, qvæ deinde Christiani existimarunt sacros scriptores à Judæis petiisse, qvam in rem Vossius p. 327. *Quod vero ritus attinet, scimus & nos Rabbinos non minus forsan diligenter legere Evangelia quam Christianos, & quamvis CHRISTUM non admittunt, ritus tamen veterum Hebræorum ex Evangeliis & Actibus Apostolicis & in suos transferre commentarios. Istos vero ritus cum legunt Christiani, velut gemmulas colligunt, existimantes ex perenni traditione conservatam à Rabbinis eorum fuisse memoriam.* Confer Mericum Casaubonum de qvatuor lingvis p. 110. Knatchbullum ad N. T. haud uno loco, Jo. Ovveni Theologumena pag. 439. Henr. Teelmannum commentario ad cap. XVI. Lucæ p. 2. seq. Augustum Pfeiferum τὸν μακαρίτην in Matæologia Judaica & Muhumedana Exerc. 1. §. 40. & in confutatione Anonymi Chiliastæ (Abfertigung eines vermumten Chiliasten) p. 80. Lightfootus ipse in Miscellaneis Christianis & Judaicis cap. 19. & 20. T. 1. Opp. Jo. Clericus ad Hammondum in Matth. XX. 15. & T. 1. Bibl. universalis p. 386. & Jo. Georg. Wachterus in Spinosismo Judaico (Spinosismus im Jüdenthum) p. 45. seq. Nihilominus tamen haud assentior Vossio, paulo post subjungenti: *Si itaque exceperis ea qua ex Evangeliis, Aristæo, Philone, Josepho & gentium hausere annalibus, nihil omnino de toto hoc tempore* (ab Artaxerxe ad Justinianum) *in Judæorum supererit scriptis, quod non sit commentitium. Si quid veri de Rabbi Akiba, Hillele & aliis in illorum occurrat libris, omne id habent ab Origene & præcipue Hieronymo, cujus sæpe in Talmude fit mentio. Absque illis istorum ne quidem nossent nomina.* Hieronymi in Gemara (sed neutiqvam freqventem) mentionem fieri notavit Morinus, propterea vero omnia alia qvæ in Talmude præterea leguntur commentitia statuere temerarium est. Porro Gemara licet nugis fabulisqve sit refertissima, ideo non statim similiter explodenda Misna, rituum morumqve Hebraicarum, saltim qvatenus post eversum templum de illis per traditionem constitit vel adhuc reliqviæ eo-

rundem

rundem inter Judæos superfuerunt, certissimus thesaurus. Adeoqve ubi illa præeunte, de ritu qvodam & more apud Hebræos usitato Rabbinorum consensus adducitur, is neutiqvam contemnendus venit, sed donec certissimis rationibus aut melioribus testimoniis confutari possit, amplectendus, & utiliter adhibendus ad lucem sacris Scriptoribus afferendam, qvod præter Drusium, Scheidium, Lightfootum aliosqve supra §. 1. laudatos ostenderunt Hottingerus in primitiis Heidelbergensibus diss. 3. de usu scriptorum Hebraicorum ad N. T. Joannes Braunius libro V. select. sacrorum Exerc. 2. de sapientia Hebræorum. Wagenselius in telis igneis Satanæ p. 66. seq. Laurentius Oldhelius in Synagoga bifronte, Francof. 1691. 4. Cæteroqvi in laudandis Rabbinorum testimoniis magno judicio magna circumspectione opus. *Nunquam sine risu* inqvit Jo. Morinus p. 225. Exerc. Bibl. *legere potui virorum quorundam Hebraice doctissimorum opuscula, qui putant se ex unius aut alterius Rabbini neoterici scriptis de antiquis politicis Judæorum moribus judicium ferre posse.*

V. Ex Christianis hominibus nemo forte extitit hactenus qvi plenum & omnibus numeris absolutum Systema Antiqvitatum Hebraicarum dare nobis instituisset. Plura tamen eorundem capita egregie illustrat Benedictus *Arias*, à patria dictus *Montanus* * in Antiqvitatum Judaicarum libris IX. Tomo octavo Criticorum sacrorum Anglorum insertis, & *Guil. Goeree* in continuatione Cunæi de Rep. Hebræorum, Belgice primum vulgata dein Gallicè una cum Cunæo Amst. 1705. tribus Vol. atq; in Opere duplici, Belgica lingva edito de Mosaicis Antiqvitibus 4. Volum. fol. & de Judaicis Antiqvitatibus, 2. Volum. fol. Amst. 1690. & 1702. cujus elaboratissimi & variis elegantibus (utinam ad veterum Judæorum mentem semper expressis) tabulis in æs incisis ornati operis non mediocris est apud multos auctoritas. Hisce accedit *Johannes Lundius* in den alten Jüdischen Heiligthümern Hamb. 1701. 1711. fol. qvæ editiones meliores & locupletiores sunt prima, tribus in 8vo. distincta Voluminibus. Deniqve *Petrus Jurieu* in Historia Critica dogmatum rituumqve bonorum & malorum qvi in Ecclesia DEi obtinuerunt ab Adamo ad Christum usqve, & de origine Idololatriæ ex collatione Judaismi illustratæ Amst. 1704. 4. Gallicè, una cum appendice, & Anglice Lond. 1705. 8. duobus Voluminibus.

VI. Spar-

* Vide Colomesium p. 75. Opusc.

VI. [illegible]qve multa attingunt *Joh. Buxtorfius* in Le-
[illegible] dissertationibus: *Joh. Heinricus Otto* in Le-
[illegible]logico, *Johannes* præcipue *Lightfootus*, & ex qvo
[illegible] Henricus *Ainsworthus*, tum *Joh. Seldenus*, *Joh. Coccejus*,
[illegible]gerus, *Jacobus Altingius*, *Constantinus L'Empereur*, sive
[illegible]*stophorus Wagenseilius* in suis scriptis, *Herm. Witsius*
[illegible]laneis & Celeberrimus *Dassovius* in suis dissertationibus,
[illegible]s sive Prælectionibus quæ calamo exceptæ in studiosorum
[illegible]circumferuntur. Videntur & hoc loco commemorandæ
[illegible]*Conradi Dieterici* & *Joh. Andreæ Quenstadii* Antiqvitates
[illegible] *itemque Hildebrandi* post auctoris mortem vulgatæ à
[illegible]*Schmidio.*

[illegible]magnum studium in hoc genere posuit inde-
[illegible] Professoris qvondam Argentoratensis A.
[illegible]industria, licet opera ejus edita non sunt, at
[illegible]voluminibus in qvarto descripta & ad prelum pa-
[illegible]Bibliotheca B. D. Mayeri ad qvem αὐτόγραφον
[illegible] hac urbe Hamburgensi inter MSta viri supra
[illegible]manni, qvæ filia ejus asservat. In illis Schei-
[illegible] occupat Nucleus Talmudicus, sive com-
[illegible] & Rabbinicus in omnes Veteris Testamenti
[illegible] Testamentum, qvi qvoniam Drusio omissa
[illegible] *præteritorum.* Cætera qvatuor volumina
[illegible] Gemaræ & vocabulis peregrinis Talmu-
[illegible]erpretandis absolvuntur.

[illegible]ut spero, evadet B. D. *Josuæ Arndii* Præsu-
[illegible]85. 7. April. extincti Antiqvitatum Judaica-
[illegible] qvale Antiqvitatum Ecclesiasticarum ab
[illegible]Loci Communes dogmatum & rituum vete-
[illegible]orum Rabbinorum Commentatorum, cui
[illegible]braicas litteras docet in Academia Rosto-
[illegible]Bibliothecam Antiqvitatis Judaicæ selectam,
[illegible]dii commentationem de vita & scriptis Pa-
[illegible]Pippingii Memoriis Theologor. p. 178. &
[illegible]Rostoch. 1711, editam p. 15, 16.

Inprimis vero harum litterarum studiosi mecum optant, ne premantur tenebris sed in lucem qvamprimum edantur qvæ de Antiqvitatibus Hebraicis ad sacrarum litterarum lucem observata præclare sunt à Rev. *Theodoro Dassovio*, qvi Witebergensem pridem ac deinde Kiloniensem Academiam eruditione sua ac meritis ornavit, atqve inde Superintendentis Regii Generalis partibus in Holsatia cum maxime fungitur. Ut vero pateat qvam multa & egregia ab eo polliceri nobis debeamus, apponam hoc loco titulos qvos ipse Novis litterariis Maris Baltici inseri jussit A. 1705, p. 86.

Prodibit primum *Historia Hebræa in fol.* eo modo & ordine tractata, ut caput qvodlibet in sex dividatur sectiones, v.g. caput de victimis in gente Judæa cæsis, in has dividetur sectiones: *Prima continebit victimarum* historiam, qvales illæ fuerint, qvomodo consecratæ, qvomodo interdum amissæ, qvomodo cum aliis bestiis commixtæ, qvomodo oblatæ, qvomodo comestæ fuerint, *qua holocaustorum aetates*, qvalia fuerint holocausta, si de animalibus vel si de avibus caperentur, qvomodo holocausta vel cum aliis holocaustis vel bestiis aliis commutarentur, qvomodo imponerentur iis manus, an etiam in excelsis: qvæ bestiæ ad holocausta ineptæ fuerint, qvomodo expiationes holocaustorum intelligendæ sint, qvomodo & ubi mactarentur holocausta, qvomodo aspergeretur sangvis, & in qvo altaris loco, qvomodo detraherentur pelles, qvomodo dividerentur holocausta & non dividerentur, qvomodo membra in altari disponerentur, qvomodo lavarentur intestina; *quomodo se habuerint victimæ si pro peccato* populi, vel pro peccato senatus summi, vel pro peccatis aliorum *caderentur*, qvomodo victimæ pro peccato cædendæ cum aliis victimis commutarentur, qvomodo lavarentur victimarum pro peccato sangvines, qvomodo tactus victimarum pro peccato alias res tactas afficeret, qvomodo sangvis victimæ pro peccato sangvines aliarum victimarum antecelleret; *quæ ratio fuerit animalium pro reatu oblatorum*, qvis fuerit reatus dubius, quis reatus certus, qvis reatus senatus summi, si in doctrina errasset, qvis reatus principis, an etiam ad illum pertineret reatus dubius, qvomodo reatus homini deberet innotescere: qvem reatum contraheret, qvi audiverat exsecrationem: qvem contraheret, qvi noverat depositas esse opes, nec Synedrio indicarat: qvem ille, qvi tetigerat rem immundam, & deinde sanctuarium ingressus res sacras immundarat, qvem contraheret

heret ille qvi jurarat; an victimâ unâ multi reatus diversi expiarentur? an iidem reatus multoties repetiti unâ victimâ placarentur? qvot fuerint reatus species, qvod harum victimarum pretium, qvæ victimæ pro reatu cum aliis victimis commutatio, qvomodo hujusmodi victima non caderet sub votum &c.; *Quæ ratio fuerit sacrificiorum salutarium*, cur ita vocarentur, qvænam illorum essent species, qvomodo differret salutare Nasiræi ab aliis salutaribus, qvomodo se habuerint salutaria gratiarum actoria, qvales fuerint illorum panes, qvæ cum aliis commutatio, qvalis comestio, qvale residuum. Cur ecclesia non offerret sacrificium salutare voluntarium, licet offerret debitum, cur etiam fœtus sacrificii salutaris offerretur, qvomodo imponerentur manus excepto paschate, qvid esset adeps operiens intestinum, & qvomodo differret ab adipe diaphragmatis, qvid esset adeps super intestina, qvomodo reticulum cum parte jecoris aufferretur, qvod sacrificia salutaria publica tantùm reqvirerent libamina, qvænam animalia inepta ad sacrificium salutare essent, de adipe caudæ, de adipe laterum &c. *Secunda sectio continebit casus conscientiæ*, qvæ circa victimas has movebantur, qvales casus moti sint circa animalia cæsa, qvales circa personas offerentes, qvales circa edentes, qvales circa victimarum sangvines, qvales circa adipes, qvales circa deportationem extra templum, qvales circa victimarum delegationem, qvales circa victimas divitum & pauperum, qvales circa victimarum fœtus, qvales circa victimas votivas & voluntarias, qvales circa sacerdotum cogitationes & sermones in immolandis victimis &c. *Tertia sectio continebit sententias Sacri Codicis, utriusque fœderis*, ex illa historia, qvæ in hoc capite excutitur, altiori indagine explicatas, qvæ magnâ copiâ adducentur, ut qvantus historiæ Hebrææ usus sit in explicandis divinis literis jucundè constet. *Quarta sectio continebit emendationes auctorum*, tam Theologorum, qvam Philologorum, variarum nationum, & dignitatum, sive sint literatores Vinarienses, sive Palatini, sive Saxones, sive Tigurini, sive Hassiaci, sive Pomerani, sive Cimbri, sive Angli, sive Belgæ, sive Galli, Romani, aliiqve qvorum sententiæ vel ex toto, vel ex parte, ex veteri historia sine acerbitate corrigentur, & qvomodo juvari interdum possint indicabitur. *Quinta sectio continebit emendationem versionum præcipuarum* tam veterum qvam recentiorum, illas sententias sacri codicis non ad mentem historiæ veteris explicantium. *Sexta denique*

que sectio continebit conciliationes dictorum sacrorum, ad speciem sibi contradicentium, qvæ conciliationes non ex conjecturis, sed veteri historia instituentur. Petentur autem ista omnia ex optimæ notæ autoribus Hebræis, qvi veterem historiam incredibili solertia pariqve ingenio indagarunt v. g. *Mischna, Salomone Jarchio, Mose Maimonide, Obadia de Bartenora, Jom Tobh, Siphra, Mose Kotzense, Jacobo Kaphelio, Josepho Bar Isachar, Elia Orientali, Isaaco Abarbanele in legem, Mosche Alschecho, Levi Ben Gersone, aliisque.* Pari ratione omnia capita expedientur. Possent qvoqve adjici *vestigia Hebræarum rerum*, qvæ *in autoribus Græcis & Latinis* reperiuntur, ut evidenter pateat, ita in usu fuisse Hebræis istas ceremonias, qvas recensemus, qvia aliæ gentes Hebræorum consvetudinem imitabantur. *Imagines* deniqve adjici *satis numerosa* possent, qvæ res veterum Hebræorum oculis objicerent ad Hebræorum mentem, ex ipsorum libris petitas, si qvis esset qvi sumptus liberali manu impenderet, & rem juvandi literariam inusitato aliqvo desiderio teneretur.

Prodibit 2. Versio codicis Talmudici Menachoth, sive de muneribus frugum DEo oblatis, cum tota Gemara Babylonica in fol. ubi (1) in qvolibet capite præmittetur textus Mischnicus Latinè enuntiatus, & in certas classes divisus, (2) subjungetur versio totius Gemaræ, ut omnes Styli difficultates insertis parenthesibus tollantur, (3) ordo rerum, de qvibus Hebræi disputant, in margine indicabitur, ut qvot moveantur dubia, & qvomodo expediantur singula, uno intuitu objiciatur oculis, & sic Gemaræ prolixitas non sit fastidio. Continet autem *Gemara disputationes in theses Mischnicas*, sive in decreta autoritate Hebræorum publica promulgata, ubi simul perspicuè intelligetur, qvale sit Talmud Babylonicum, qvod non tot fabulis multo minus blasphemiis scateat, sicut arbitrati sunt, qvi illud non legerunt, sed qvod innumeras contineat qvæstiones ingeniosè & subtiliter evolutas, qvæ veterum historiam Hebræam non mediocriter illustrant v. g. cùm disputatur de pugillo de munere capiendo, moventur qvæstiones Gemaricæ, an pugillus capi ex vase terræ imposito posset, an pugillus uno in vase consecraretur, vel in duobus simul, an pugillus, ex omni vase atrii sacerdotalis caperetur, an pugillus capi etiam sinistra posset, an pugillus, si aliqvid de eo deficeret, offerretur, qvomodo pugillus caperetur, ne aliqvid de manu decideret, &c. *Opus in Academia Oxoniensi olim elaboratum*, & cum do-

ctis-

ctissimo Judæo, Isaaco Abendana Medicinæ Doctore, qvi Anglis erat in amoribus, studiose collatum, dehinc revisum, & secundis curis auctum, qvod clavis totius Talmudis vocari posset. Qvantus labor fuerit, vel ex eo patet, qvod duodecim ferè seculis à tempore collectæ Gemaræ nemo inter tot Academiarum Professores suscipere laborem hunc voluerit, sed aliqvi tantum excerpta attigerint, nemo vero Gemaram totam.

Prodibit 3. *Lexicon Hebræum Emphaticum in fol.* ubi Hebræarum vocum emphases ordine alphabethico ex historia explicantur magnâ copia; deinde loca biblica, in qvibus illæ emphases occurrunt, enucleantur, ut qvomodo ignorantia antiqvorum rituum impedimento fuerit, qvo minus innumera Scripturæ commata intelligerentur, luce clarius meridiana pateat. Collectæ sunt istæ emphases ex *Maimonidis Jad Chasaca*, *Maimonidis & Bartenoræ Peruschi Hammischnajoth*, *Lexico Aruch*, *Libro Siphra*, *Piscke Tosephoth Talmudis Babylonici* &c.

Prodibit 4 *Versio Commentarii Salomonis Jarchii* *, *doctissimi literatoris Hebræi*, *in Exodum & Leviticum in fol.* collato ejus interprete *Elia Orientali*, ubi interjectis parenthesibus stylus facili & plana methodo explicatur. Qvo in libro tota tabernaculi Mosaici structura & totus templi Hierosolymitani cultus discendi avido lectori exhibentur, simulqve leges sacræ, & politicæ Hebræorum, hactenus non satis intellectæ, enodantur.

Prodibunt 5. *Codices nonnulli Mischnici in 4. Latinè versi*, *suæ luci restituti*, *& à tenebris quibus ab aliis involvebantur liberati*, *v. g. Codex Babha Metzia*, qvi agit de rebus inventis, de deposito, usuris, conductionibus, locationibus, commodato & mutuo: Codex *Babha Bathra*, qvi agit de societate in commerciis, de hereditatibus & successionibus, de emptionibus & venditionibus, itidem in Academia Oxoniensi ductu Doctoris Isaaci Abendanæ elaborati. Accedit *codex Mischnicus de sacrificiis*, *Latinè expressus*, facili & perspicua loqvendi ratione. In qvibus codicibus, qvæ in commentariis Hebræorum reperiebantur, textui per interjectas parentheses adjunguntur, ut textus eo melius intelligatur, ubi simul vera methodus, qvomodo verti ejusmodi libri debeant, ostenditur.

* Commentarius R. Salomonis Jarchi in totum Pentateuchum Latine ex versione sua edidit notasqve addidit Vir nobiliss. Jo. Frid. Breithaupt, Gothæ 1710. 4.

Prodibunt 6. in lucem *Mosis Maimonidis tituli duo*, *nempe titulus de oblationibus* tam victimarum qvam panum, *ut & titulus de siclis* Latinè enuntiati, cum versione scholiorum *Josephi Karonis*, & *Abrahami Ben David*, ubi simul *Ludovici de Compiegne de Veil* versio tituli prioris involuta & textu ipso interdum obscurior emendatur.

Prodibunt 7. *Jom Tobh accurata commentationes* in titulum *de Juge sacrificio*, *& titulum de Festo expiatorio in* 4. ubi multa hactenus incognita, & ab aliis Hebræis præterita, una cum aliorum Hebræorum correctione magna copia & ubertate recensentur, ut iste scholiastes meritò primus habeatur inter illos, qvi in Mischnam commentati sunt.

Prodibunt 8. in IV. Holocausta, victimæ pro peccato & pro reatu cæsæ, ut & victimæ salutares, ex libro antiqvissimo *Siphra*, qvem Judæi ferunt in oculis, recensitæ, ubi casus conscientiæ circa has res oborti eleganter deciduntur, & qvod præcipuum est, singula ex textu Scripturæ probantur. Opus prolixum, & ex scholiis *Aharon Aben Chajim* ita in ordinem redactum, ut omnia sint plana & perspicua.

Prodibunt 9. *Tituli duo Talmudis Hierosolymitani cum tota Gemara Hierosolymitana in* 4. nempe titulus *de solenni comparatione in festis*, & titulus *de primitiis*, ubi partim ex adjectis editioni Cracoviensi scholiis, partim ex *Jephe Mare* phrases & res difficiliores explicantur, ut & historia & stylus facilè intelligantur.

Ne autem fastidium Lectori creetur, reliqvæ versiones omittuntur, qvæ minoris momenti sunt, v. g. versiones *Geneseos*, *Esaiæ*, *Ezechielis* & Prophetarum minorum ferè omnium *libri Michaljophi*, versio *Davidis Kimchii* in Esaiam, *Aben Esra* in *Genesin*, *Abarbanelis* in Malachiam &c. potius illarum loco *feretur Judicium de novis versionibus Mischnicis*, qvomodo vel clavi rerum, vel vocum illustrari possint, ut ab omnibus intelligantur, etiam iis, qvi Hebræam phrasin non asseqvuntur; vel qvomodo augeri possint versionibus aliis, qvarum non est injecta mentio v. g. Versione *Pauli Riccii*, *Samuelis Clerici*, *Johannis Ulmanni*, *J. F. Fausti* &c. *vel formabitur judicium de imaginibus Hebræarum rerum*, qvæ passim circumferuntur magno numero, & Judæis ipsis suspectæ sunt, ceu ex libris Hebræorum, res illas aliter delineantium, luculenter patet. *Hactenus egregia promissa Venerandi Dassovii.*

VIII.

VIII. Succinctiùs in Tironum usum complexi pleraqve sunt Germanica quidem lingva *M. Christophorus Semler* in Antiqvitatibus S. Scripturæ Hall. 1708. 12, & Anglica *Thomas Goodwin* in Mose & Aaron sive libro de ritibus & Antiqvitatibus Hebraicis, qvi ex vernaculâ sæpius editus, hinc Belgice qvoqve recusus apud Batavos, & latine Bremæ 1694. 8. cum notis brevibus Joh. Henrici Reizii, ac novissime hoc ipso Anno 1712. 8. clarissimi Hottingeri nepotis animadversionibus locupletatus. His addendi qvi latine scripsere *Joh. Leusdenius* in Philologo Hebræo mixto, *Augustus Pfeifferus* ὁ μακαρίτης in specimine antiqvitatum sacrarum & Antiqvitatibus Hebraicis selectis Lips. 1685. 12. & inter opera Philologica Ultraj. 1704. 4. qvibus addas licet ejus σκιαγραφίαν Antiqvitatum Hebraicarum, qvam dedit in Critica sacra p. 141. seq. & locupletatam à se exhibet *Joh. Jacobus Schudt* in Deliciis Hebræo Philologicis Historiæ ipsius Judaicæ subjectis p. 147. seq. qvi & ipse p. 166-177. aliqvam scriptorum de Antiqvitatibus Hebraicis notitiam tradere instituit. Novissime *Hadrianus Relandus* Professor eruditissimus lingvarum Orientalium in Academia Ultrajectina Compendium elegans Antiqvitatum Hebraicarum edidit Ultraj. 1708. 8. & longe locupletius castigatiusqve 1712. 8. divisa universa tractatione in qvatuor partes de locis sacris, de personis, de rebus & temporibus sacris.

IX. Non defuere præterea, qvi speciale qvoddam argumentum promittentes in omnifaria tamen antiqvitatum Hebraicarum genera sunt evagati, qvales sunt *Joh. Stephanus Menochius*, *Carolus Sigonius* & *Melchior Leydeckerus* in scriptis de Rep. Hebræorum, præsertim si in Sigonium notæ conferantur *Johannis Nicolai*, longè auctiùs recusæ 1701. Amstel. 4. His etiam accenseri poterit *Fortunatus Scacchus* in sacrorum Eleochrysmatum Myrotheciis tribus, qvæ ex editione Rom. 1625. 1627. 1637. 4. rarissimè antea inveniebantur, nunc verò obvia sunt ex edit. Amstelodamensi A. 1701. fol.

X. Recentiorum Iudæorum ritus & consvetudines in qvibusdam *saltim* cum antiqvis conveniunt, etsi in multis probè novi tum ab illis tum inter se differre, qvam in rem præclarè laudatus Dassovius errare observat eos, qvi si in Buxtorfii *Synagoga Judaica* (Germanice primum A. 1604. à Joh. Buxtorfio patre, deinde latine & subinde auctius à filio ac nepote edita) aliisq; ejusmodi recentioribus libellis multa

multa ridicula absurdaqve legunt, statim illa Judæis omnibus impingunt, qvamvis Buxtorfius non vivendi rationes Judæorum omnium describere intenderit, sed præcipuè Germanorum hodiernorum, qvi ad fæcem gentis Judaicæ referri debent, à qvibus ad florentem DEi populum concludere velle esset absurdissimum. Nam Judæi Hispani Lusitaniqve in plerisqve dissentiunt ab istis Germanorum deliriis in Synagogâ Buxtorfianâ recensitis, veluti uberrimè demonstrat Menasseh ben Isiaël in libro *Thesauro dos Dinim* qvi in qvatuor partes distinctus & Amst. 1645. Lusitanice excusus est: Imo Judæi hodierni in Barbaria Germanorum fere ineptias ignorant & longè alia ratione vivunt, teste *Lanceleto Addisoniô* Doctore Anglo in libello qvi inscribitur: *the present state of the Jews in Barbaria* Londini 1676. 12. typis exscripto. De Judæis in Italia consulendus *Leo Mutinensis* in *historia rituum Hebræorum præsentis temporis* sive libro de cerimoniis & consvetudinibus Judæorum, qvi cum Jac. Gaffarelli latina præfatione, qvædam Leoni omissa supplente primùm editus Italicè Paris. 1637. 12. deinde anno interjecto emendatius autore ipso curante Venetiis, in qvâ editione jussu superiorum loca Scripturæ (observante Rich. Simone) ex vulgata translata, & qvædam auctoris omissa, ut docet Jo. Seldenus c. 14. de success. in bona defuncti & Uxor. Hebr. p. 51. Hunc Leonis libellum Gallicè vertit & insigni præfatione binisqve dissertationibus de Caraitis & Samaritanis auxit *Rich. Simon* Paris. 1674. 12. Iterumque altera editione sub nomine de *Simonville*, cui adjecta est ejusdem collatio rituum Judaicorum & Christianorum. Hanc deniqve latine translatam habemus à *Joh. Valentino Grosgebauer* Francof. 1693. 12. Prætereo *R. Simonis Luzzati* libellum editum itidem Italice de statu & conditione Hebræorum *discorso circa il stato degli Ebrei.* Venet. 1638. 4. Neqve prolixe commemorabo Judæorum recentium *Minhagim* sive rituales libellos, qvibus utuntur in Synagogis. *Christiani Pauli Mayeri* ex Judæi tractatum Germanica lingva editum von der heutigen Juden Ceremonien und Gebräuchen insgemein und durchs gantze Jahr Witeb. 1679. 4.

Non injucunda etiam sunt qvæ de convenientia rituum Judaicorum & Indorum collecta leguntur in libro Gallico qvi inscribitur *conformité des Coutumes des Indiens Orientaux avec celles des Juifs, & des autres peuples de l'Antiquité par Mr. de la C.*** Bruxellis 1704. 12. Nonnulla itidem de morum rituumqve Americanorum congruentia cum

cum Judaicis annotavit *Menasseh ben Israel* in *Spe Israelis* sive libello qvo reliqvias decem tribuum in Americam translatas esse disputat pag. 28. seq. *Cui leges, ac consvetudines, Indorum, Hebraeorumque, conferre libet, in multis convenire eas videbit; unde facilè colligere est, Indos illas debere Hebrais cum ipsis habitantibus, ante vel postquam occultos montes quærerent. Jucatanenses, & Acuzainilenses Indi se circumcidebant. Totones Novæ Hispaniæ, ac Mexicani, prout Jo. Roman, & Francicus Lopes de Gomara, in generali Indorum historia testantur, vestes lacerant, si vel repentinum aliquod infortunium, vel mors alicujus supervenerit. Gregorius Garcias in Monarchia Ingasonum insulæ Peru narrat Guainacapacum, intellectâ filii Ataguàlpa ob inimici exercitum fugâ, rupisse vestimenta. Mexicani, & Totones, sive Iotonacazenses, in aris semper ignem alebant, ut jubet DEus in Levitico; Peruensibus idem in templis Soli dedicatis facientibus. Nicaraguazenses vetabant feminas, quæ partum nuperè edidissent, templa ingredi, priusquam menstruo forent purgatæ. Insulæ* Hispaniola *incolæ peccare eos ajunt, quibus res est cum femina recens enixa; & Indi novæ Hispaniæ gravissimè puniebant Sodomiæ reos. Sepeliebant etiam plurimi Indorum suos mortuos in montanis, qui mos etiam est Judæorum; & nomen Chana istis in locis inventum, referente Gregorio Garcia. Id mireris, quod ab iisdem jubilæum quinquaginta annorum in urbe Mexico, ut totius provinciæ metropoli, magna cum pompa celebraretur. Quid quod die Sabbathi omnes ceremoniis, ac sacrificiis, in templo faciendis, interesse tenebantur. Iidem divortium faciebant a feminis, quæ quid minus honestum patrassent. Fratrum defunctorum viduas ducebant Indi insularum Peru, Novæ Hispaniæ, & Guatimalæ. An non ex hisce judices, habitasse illic locorum Judæos, à quibus Gentes istæ talia acceperint? Supradictis adde & illud, quod notitiam creati mundi, ac diluvii universalis, quam habebant Indi, Israëlitis acceptam ferre debeant.*

Illum Menassæ Israëlidis librum Amstelodami A. 1650. 8. editum in Anglicam lingvam convertit *Moses Wall*, atq; circa idem temporis *Thomas Thorowgood* libellum edidit cui titulus: *Jewes in America, or probabilities that the Americans are of that race.* Lond. 1650. 4. In eandem sententiam nuper *Ludovicus Hennepinus* in suo Itinere ex eadem exigua rituum & morum qvorundam conformitate Americanorum originem à Judæis repetit. *Ils font leur cabanes en forme de pavillon comme les Juifs; Comme eux ils s'oignent d'huile, & s'attachent superstitieusement aux songes: ils pleurent leurs morts avec beaucoup de lamentations. Leurs femmes portent le dueil de leurs proches un an entier, pen-*

dant lequel elles s'abstiennent de toutes sortes de danses & de festins, & portent une maniere de chaperon sur leur téte. D'ordinaire le pere & le frere du defunt ont soin de la veûve. Du reste il semble que la malediction de Dieu repose sur ces Sauvages de l'Amerique, comme sur les Juifs. Ils sont brutaux & opiniatres au dernier point. Ils n'ont nulle demeure fixe & arrétée. Ils sont fort impudiques. Quand on leur dit, que leurs ames sont immortelles, ils demandent ce qu'elles mangeront dans l'autre monde. D'ailleurs on voit quelques traces de la créance des Juifs sur l'origine du Monde. William sive Wilhelmus Penn in litteris ad commissarios societatis Mercatorum Londinensium datis Philadelphiæ VIII. August. 1683. editisq; tum alibi tum in Pensylvaniæ descriptione Germanice vulgata Francof. 1700. 8. pag. 131. originem incolarum illius regionis in America septentrionali, similiter à Judæis deducit: Ihren Ursprung achte ich/ daß er herkomme von den 10. Stämmen der Juden. 1) Weiln sie in einen Lande müssen herum ziehen / und mögen wohl aus dem äuserssten Theil Asiæ in das allerwestlichste Theil (Americæ) gekommen seyn. 2) Weiln sie und ihre Kinder von Angesicht den Juden gantz gleich sehen wie die Zigeuner * (adde ibid. p. 28. & 126.) 3) Mit den Juden in Ceremonien gantz übereinkommen. Sie opffern ihre Früchte / rechnen nach den Mond / legen ihren Altar auf zwölf Steine &c. Brasilianos similiter in America Meridionali à Judæis habere originem, alii suspicantur. *Il y a des conjectures assez fortes pour dire que les habitans du Brasil viennent de quelques Juifs jettez sur les côtes de l'Amerique. On y voit encore quelques traces des ceremonies Judaiques, telles que sont celles de la circumcision, & celles d'appeller Parasce une de leur plus grandes festes.* Hæc Memoriæ litterariæ Dombenses A. 1702. p. 355. ex Jo. Josephi de S. Theresia Historia belli Brasiliensis. Vide sis etiam Josephum Acostam de natura novi Orbis lib. 1. c. 23. Ottonis Dapperi Americam p. 26. & Hugonem Grotium de origine gentium Americanarum p. 9. Theophilum Spizelium in elevatione relationis Montezinianæ, Basil. 1661. 8. & Rich. Kidderum in demonstratione adversus Judæos parte III. p. 434. seq. Hermannus Witsius in δωδεκαφύλῳ sive libello de decem tribubus qvi Ægyptiacis ejus subjicitur cap. VIII. p. 371. postqvam Menassæ Israelidis sententiam rejecisset, qvod præter Spizelium aliosqve jam laudatos facit etiam Wagenseilius Tomo II. peræ librorum juvenilium parte 2. pag. 123. *non paullo doctius*, inqvit, *viri præstantissimi Cadusios Media*

* Cingaros origine esse Judæos variis argumentis probat Clariss. Wagenseilius in pera libror. juvenilium loculamento 2. sub extrem.

Media aquilonaris & montana incolas Colchos, Tartaros, Turcas aliasque gentes ex Israeliticis paullatim in gentilismum degenerantibus ortos hariolantur: sed quam tenuibus conjecturis & eruditis erroribus, ostendit amicus noster Wilhelmus Wilhelmius. Pro illa sententia etiam Stephanus Morinus in diss. de cognatione Lacedæmoniorum & Hebræorum (inter dissertationes VIII. Dordraci 1700. 8. junctim editas p. 87.) *Adde in Mengrelia Colchidis regione adhuc hodie festum religiose observari, quod cum Judæorum Paschate & agno à singulis familiis edendo magnam habet affinitatem, teste Jo. Baptista Tavernerius lib. III. c. 12. itinerum Persiæ, qui addit vicinos Tartaros è propriis tribubus solis uxores ducere, quod etiam secundum Legem Israelitæ observabant. c. 13. Sane inter ipsos Tartaros Colchis vicinos etiam Ilorda sive turma* Nephtalitarum *inveniuntur, teste Agathia lib. IV. Imo* Danitarum, *à quibus volunt* Danos *nomen accepisse, & celeberrimus Thuanus lib. 67. observat circumcisos fuisse antequam Muhametes ipsis innotesceret, quod non est leve argumentum reliquias esse Israelitarum, qui è Colchide in vastas Tartariæ solitudines diffusi sunt, & ob quandam Mahumetismi cum suis veteribus cerimoniis similitudinem ad ipsum amplectendum proni fuerunt. Nota historia illius qui se jactabat Regem* Tibur, *in meditullio Tartariæ, nempe* טבור umbilicus *est, & à Francisco I. Rege humaniter exceptus, & initio etiam à Carolo V. sed tandem combustus ejus mandato, quod aulicos ad Judaismum sollicitaret. Mitto testimonia Judæorum asserentium maximam Israelitarum multitudinem Septentrionalem plagam occupasse, & eos qui volunt plurimos eorum in India degere, quamvis à nostris mercatoribus non inveniantur, qui forsan aliquid audiverunt de profectione in Colchidem & Colchos, eamque versus Indiam tetendisse existimaverunt, quia Colchos & Colchicum sinum in India repererunt.* Confer Epistolam de Judæis in ora Malabarica degentibus qvæ inserta legitur Bibliothecæ novorum librorum Anno MDCXCVIII. p. 868 seq. Et qvæ de Judæorum Synagoga apud Chinenses in provincia Honam ante CHRIstum natum, ut ajunt fundata, Gozanus S. I. commemoravit in Epistola de qva Ephemerides Paris. Anni MDCCVII. mense Majo p. 227. narrans Judæos de Messia in Lege promisso rogatos, atqve de JESU monitos, nomen ejus penitus ignorasse, Jesum Sirachi filium cognitum habuisse. Cui addendum qvod Semedi & Bernierii fide narrat Clariss. Jablonskius prolegom. ad Biblia Hebræa §. 38. Judæorum Synagogas qvasdam repertas in China fuisse, & penes eos fuisse librum Legis Hebraicum ante annos sexcentos & amplius, sine punctis vocalibus descriptum, Judæos vero istos de CHristo nihil unqvam audivisse, unde liqveat ante ejus adventum

illuc appulisse: immo nomen ignorasse Judæorum, sed vero Israelitas se professos esse. Unde verisimile esse ajunt reliqvias eos habendos decem tribuum qvæ abductæ in captivitatem erant, nam post illud tempus nomen Israelitarum in usu vulgari minus fuit qvam Judæorum. Deniqve constat *Olaum Rudbeckium*, celeberrimi Atlanticæ scriptoris non minus ingeniosum filium, nec minus paradoxa eruditis amantem propinare, in Lapponia sua illustrata probatum ivisse, reliqvias decem tribuum qværendas esse neqve in Asia neqve in Africa, nedum in America, sed vero in regione septentrionali Europæ Lapponia, qvod itidem tum aliis qvibusdam conjecturis reddere probabile, tum ex congruentia rituum qvorundem & morum evincere studet. Cæterum ex qvalibuscunqve ejusmodi vestigiis morum eorundem atqve institutorum, (ne dicam & illa haud tam expressa qvidem esse, ut interdum à scriptoribus venditantur) neutiqvam firmiter colligi posse populi alicujus originem, recte observavit Henricus Witsius diss. 2. de Evangelio in America non prædicato, ubi respondet ad jactatas apud novi orbis incolas reliqvias Christianorum rituum, p. 92. *In omni*, inqvit, *religione quantumvis Idololatrica, ac Diabolica plane aliquid animadverti potest, quod ad divina instituta accedere quodammodo videatur. Ludit mirabiliter ingenii humani varietas, & in tam immensa cultuum diversitate vix est ut non aliqua etiam deprehendatur convenientia. Qua si vel minima sit, ab iis quorum interest ut major habeatur, augeri solet & exornari, eo quandoque tractis qua aliorsum spectant.* Jacobus Basnage V. C. in Historia Judæorum lib. VI. cap. 3. T. 4. p. 964. *il ne suffit pas qu'on trouve chez ces peuples barbares quelque trace de Judaïsme; car il y a beaucoup de Rites qui ont été communs aux Religions idolâtres & aux Juifs. Ceux qui donnent trop au Diable, se plaignent il y a long tems qu'il a imité Dieu, & tâchent de rendre ses mysteres & son culte parfaitement semblable à celui de l'Etre souverain. Mais sans tirer le Demon des Enfers, l'esprit humain étant d'une même trempe, a souvent les mêmes sentimens sur la matiere du culte. Il n'est pas besoin que l'Idolâtre aille puiser toutes ses ceremonies dans la veritable Eglise. Combien d'Idolâtres, qui ne se sont jamais connus, ont eu les mêmes idées des Dieux, & leur ont rendu à-peu près les mêmes hommages? Sans quitter la matiere que nous traitons, les Americains n'ont pas plus labouré avec les Manichéens qu'avec les anciens Egyptiens sur les deux Principes. Cependant ils disent au Perou qu'un homme puissant, nommé* Con, *avoit formé les hommes; mais qu'un autre Principe plus puissant, fils du Soleil & de la Lune, nommé* Pa-

chaca-

chacama, *les transforma en singes, en perroquets & en ours,* * *& fit les Indiens. Ils* * *adorent ces deux Principes, & le dernier a plus d'adorateurs, parce qu'on craint quil ne fasse du mal, & qu'il ne transforme les hommes en bêtes. On a pu de même imiter les Juifs en Amerique sans avoir commerce avec eux. L'autel élevé sur douze pierres, l'oblation des premices, & le calcul par les Lunes peuvent avoir été imaginées dans tous les païs. La Circoncision forme un caractere plus parlant; mais le fait est tres-incertain. Pierre Martyr* † *l'assûre :* Ils immolent leurs enfans à l'honneur des Idoles, & sont circoncis. *Gomara dit que quelques-uns coupent leur prepuce; mais qu'ils ne le font pas tous.* Retaianse a junqve no todos. *Mais Acosta, qui avoit fort étudié ce païs-la, remarque que les Americains ne peuvent être Juifs, parce quils n'ont jamais circoncis leurs enfans, & qu'ils ne le font pas; & quand ils seroient circoncis, combien d'autres peuples ont ôté leur prepuce? Il ne faut donc pas s'arrêter à quelque ombre de conformité, ni precipiter ses conclusions sur quelque ressemblance de Religion, comme si les uns devoient necessairement descendre des autres.*

XI. Juvat hoc caput concludere Indice Thesauri δωδεκατεύχου Antiqvitatum Hebraicarum, qvem B. Gothofr. Voigtii Thysiasteriologiæ pridem à me præmissum, aliqvot monumentis hic adauxi.

Thesauri Antiqvitatum Hebraicarum.
Tomus. I.

1. Maimonides de studio Legis, cum versione & notis Roberti Clavering.
2. Jo. Benedicti Carpzovii Introductio in Theologiam Judaicam.
3. Joannis à Lent Theologia Judaica recentior.
4. Ej. de Pseudo Messiis Judæorum.
5. Josephi de Voisin Theologia Judæorum.
6. Antonii Vandale de Origine ac progressu Idololatriæ & superstitionum, de vera ac falsa Prophetia & de divinationibus Idololatricis Judæorum.
7. Petri Jurieu Historia Critica dogmatum rituumqve, ex Gallico latine.
8. Jo. Seldenus de Diis Syris, cum observationibus Andreæ Baieri.

* Zarate l. 2. c. 11. p. 49. † Petrus Martyr Decad. c. 4.

9. Athanasius Kircherus de Ægyptiorum, Syrorum, Hebræorumque Diis, ex Tomo I. Oedipi Ægyptiaci.
10. Christiani Wormii de corruptis Antiqvitatum Hebræarum apud Tacitum & Martialem vestigiis.
11. De vita & morte Mosis libri tres, cum notis Gilberti Gaulmini, qvibus variæ antiqvitates illustrantur.

Tomus II.

12. Bernardi Lamy apparatus Biblicus, methodicam Antiqvitatum Hebraicarum dispositionem exhibens.
13. Thomæ Godvvini Moses & Aaron cum notis Joh. Henrici Reizii & Jo. Henr. Hottingeri, Nepotis.
14. Claudii Fleury liber de moribus Judæorum, ex Gallico latine.
15. Hadriani Relandi Compendium Antiqvitatum Hebraicarum.
16. Augusti Pfeiferi delineatio Antiqvitatum Hebraicarum cum observationibus Johannis Jacobi Schudt.
17. Ej. de ritibus qvibusdam Hebraicis.
18. *Thesauro dos Dinim* ex Lusitanico Menassæ ben Israël, Latine.
19. Leonis Mutinensis Historia rituum Hebræorum præsentis temporis ex versione Jo. Valentini Grosgebaueri, cum Jacobi Gaffarelli præfatione qvæ Italicæ editioni Paris. 637. præmittitur, & Rich. Simonis collatione rituum Judaicorum cum Christianis.
20. Jo. Buxtorfii Synagoga Judaica.
21. Lancelloti Addisonii de præsenti statu Judæorum in Barbaria, ex Anglico latine.
23. Hermanni van der Hardt Antiqvarium Judaicum.
24. Jo. Wulferi theriaca Judaica.
25. Henrici Hahnii Διατάγματα de rebus Judaicis, ex jure Cæsareo & Pontificio concinnata.
26. Sam. Bocharti notæ in Ecclesiæ Gallicanæ decreta qvædam in Judæos sancita. Ex T. I. Opp. p. 499. seq.
27. Formula Græca renunciandi Judaismo, è Cotelerii notis ad Patres Apostolicos, T. 1. p. 499. seq.

Tomus III.

28. Balthasaris Scheidii scripta ad Antiqvitates Hebraicas facientia, qvæ MSS. Gryphisvvaldiæ nuper servavit D. Jo. Fridericus Mayerus ὁ μακαρίτης.

Tomus

Tomus IV.

29. Theodori Dassovii, Theologi Holsati Antiqvitates Hebraicæ hactenus ἀνέκδοτοι.

Tomus V.

30. *Eusebii* liber de locis Hebraicis cum vers. Hieronymi & Bonfrerii, notisqve integris ejusdem Bonfrerii, Jo. Marcianæi, Jo. Clerici & observationibus Jacobi Rhenferdi.
31. Nic. Sansonii Geographia sacra ex editione Jo. Clerici.
32. Augustini Calmet tabula Geographica terræ promissæ cum observationibus. Ejusdem diss. de habitationibus, urbibus & opidis veterum Hebræorum, ex Gallico latine.
33. Eucherius & Beda de situ Hierosolymæ & locorum sanctorum. Jo. Phocas, Epiphanius Hagiopolita, & Perdiccas de locis Palæstinæ, ex edit. Leonis Allatii.
34. Itinerarinum à Burdegala Hierosolymam usqve.
35. Marini Sanuti Torselli descriptio Hierosolymæ ex T. 2. Collectionis Bongarsianæ cui titulus *Gesta DEI per Francos*.
36. Benjamini Tudelensis Itinerarium ex edit. Ariæ Montani, cum notis Constantini l'Empereur, & ineditis Matthiæ Friderici Beckii.
37. *Itinerarium* R. Petachiæ, cum versione Wagenseilii, & Itinera mundi per Abrahamum Peritsol, cum Thomæ Hyde versione & notis.
38. Hermanni Witsii Historia Hierosolymæ, ex T. 2. Miscell. Sacr.
39. Hadr. Relandi Geographia Sacra.

Tomus VI.

40. Maimonides de templo, ex versione Lud. Compiegne de Veil.
41. Jacobus Juda Leo de tabernaculo, ex Hispanico latine.
42. Ej. *libri* IV. de templo, ex edit. Jo. Sauberti.
43. Jo. Henr. Cocceji & Campegii Vitringæ libri de templo Ezechielis, è Belgico latine.
44. Leonhardi Christophori Sturmii Sciagraphia templi Hierosolymitani, & D. Casp. Hermanni Sandhagenii Oratio de templo.

45. Sa-

45. Samuel Lee de templo & sacerdotio, ex Anglico latine.
46. Jo. Jacobus Cramerus de templi secundi ara exteriore.
47. Theod. Dassovii altare exterius ad mentem Hebræorum veterum delineatum.
48. Ej. de imaginibus rerum Hebræarum qvæ nostra ætate circumferuntur.
49. Lud. Compiegne de Veiel de cultu divino apud Hebræos.
50. Salomo van Till de Musica veterum Hebræorum, ex Belgico latine.
51. Christiani Zoëga de buccina Hebræorum.

Tomus VII.

52. Jo. Seldenus de anno civili Judæorum.
53. Augustus Varenius de annis Sabbaticis & Jubileis Judæorum.
54. Nic. Mulleri Judæorum annus lunæ-solaris & Turcarabum annus mere lunaris.
55. Maimonidis descriptio initiationis novilunii cum Henningi Bernhardi Witteri versione & præf. Jo Andreæ Danzii.
56. Jo. Jonstonus & Aug. Pfeiferus de festis Hebræorum.
57. Theodorus Thummius de festis Judæorum & Christianorum.
58. Adriani Coqvii observationes de rebus naturalibus in V. T. memoratis, Diisqve Syris & Hebræorum festis.
59. Jo. Mayerus de origine & causis festorum Judaicorum.
60. Josephi de Voisin de Jubileo secundum Hebræorum & Christiauorum doctrinam.
61. Christoph. Wagenseilii diss. de Jubileo Hebræorum.
62. Grossii Bozei libellus ejusdem argumenti, è Gallico Latine.
63. Frischmuthi & Mich. Waltheri Dissertationes de via Sabbati.
64. Jo. Andreæ Danzii de curatione CHRISTI sabbatica.
65. Joh. Buxtorffii diss. de cœnæ Dominicæ primæ ritibus & forma, ejusqve adversus Lud. Capellum Vindiciæ.
66. Theod. Dassovii de accubitu ad agnum Paschalem.
67 Liber rituum Paschalium cum versione Jo. Stephani Rittangelii.
68. Gabr. Groddeckii dissertationes de cerimonia palmarum.
69. Jo. Jacobi Schudt de Voto Jephthæ.
70. Hermanni Witsii diss. de Rechabitis.
71. Theod. Dassovii Vota Monastica & Hebræorum collata.

72. Mai-

72. Maimonides de jure pauperis & peregrini apud Judæos, cum notis Humfredi Prideaux.
73. Pauli Slevogti diss. de proselytis Hebræorum.
74. Jo. Andreæ Danzii de proselytorum baptismo.
75. Herm. von der Hardt Juris Judæorum Canonici prodromus, de circumcisione.

Tomus VIII.

76. Maimonides de sacrificiis ex versione Lud. Compiegne de Veiel.
77. Gvil. Outrami de sacrificiis Judæorum libri II.
78. Jo. Frischmuthi de sacrificiis, cumprimis iis qvæ sancti Viri haud longe ab initio rerum leguntur obtulisse.
79. Jo. Saubertus de Hebræorum sacrificiis.
80. De sacerdotibus Hebræorum.
81. Pauli Slevogti diss. de XXIV. Ephemeriis sacerdotum apud Hebræos.
82. Andreæ Adami Hochsteteri de festo expiationis.
83. Jo. Rhenferdi collatio expiationis Pontificis Maximi & JESU CHRISTI.
84. Theod. Dassovii dissidium Pontificis Romani & Hebræi.
85. Ej. de Lustratione Hebræorum.
86. *Jo Frischmuthi* de hirco emissario.
87. *Jo.* Benedictus Carpzovius de vacca rufa.
88. H. Dodvvelli de uno sacerdotio & uno altari. Ex Anglico latine.
89. Jo. Braunii de vestitu Sacerdotum Hebræorum.
90. Jo. Prideaux de vestitu Aaronis.
91. Jac. Altingii diss. de mitra, stola, Ephod &c. Heptade VIII. dissertationum T. 5. Opp.
92. Ben. David Carpzovius de Pontificum Hebræorum vestitu sacro.
93. Theod. Dassovii diss. de Coma Hebræorum licita & interdicta.
94. Antonius Bynæus de calceis Hebræorum.

Tomus IX.

95. Herm. Witsii Oratio de Theocratia Israelitarum.
96. Hadr. Houtyni de Monarchia Hebræorum ante Saulem, una cum scriptis contrariis Sam. Pufendorfii & Adami Rechenbergii.

97. Gustavi Georgii Zeltneri liber de adolescentia Reip. Israelitarum sub temporibus Judicum. (vii.
98. Gvil. Schickardus de jure Regio, cum notis Jo. Benedicti Carpzo-
99. Jo. Frischmuthi diss. de rege apud Hebræos eligendo & deponendo.
100. Ej. & Jo. Vorstii de Synedriis Hebræorum.
101. Jo. Clerici de magno Synedrio Hebræorum.
102. Præcepta DCXIII. Hebraice & latine ex edit. Jo. Leusdenii, subjectis observationibus Sim. Episcopii.
103. Gvilelmi Welvvod collatio juris divini cum jure civili Romano.
104. Paganini Gaudentii de differentia legum Mosaicarum & Romanarum.
105. Ex Jo Seldeno de decimis excerpta, Jo. Clerico interprete.
106. Ex H. Dodvvelli & Humfredi Hodii scriptis contrariis excerpta de Pontifice Max. à Rege Salomone deposito. Ex Anglico latine.
107. Maimonides de juramentis Hebræorum cum versione Miegii & Justi Christoph. Dithmari notis & Jacobi Perizonii præfat.
108. Jac. Lydii syntagma de re militari & de jure jurando Hebræorum cum notis Salomonis van Till.
109. Theod. Dassovii diss. de suspendio hominis lapidibus obruti.
110. Claudii Salmasii liber de Cruce.
111. Henr. Kippingii de Cruce dissertationes.
112. Jac. Altingii de servis Hebræorum, ex Heptade VII. dissertationum.
113. Jo. Georgii Abicht Professoris Lips. de servorum Hebræorum acqvisitione & servitiis.

Tomus X.

114. Julii Bartoloccii Bibliotheca Rabbinica * contracta, emendata & suppleta ex Strimero, Plantavitio, Buxtorfio, Hottingero &c.
115. Petri Stevartii Catalogus scriptorum Græcorum & Latinorum Anti Judaicorum, auctus & in hæc tempora continuatus.

Tomus XI.

116. Jac. Altingii Historia Academiarum & promotionum Academicarum.

117. Ej.

* Hanc spero propediem nos in acceptis relaturos Clariss. Viro Jo Christophoro Wolfio, Lingvar. Orientalium in Gymnasio Hamb Professori, Amico & Collegæ meo conjunctissimo.

117. Ej. Studiosus & Doctor Hebræus.
118. Henr. Ottonis Historia CXXX Doctorum Mischnicorum.
119. Georgii Ursini antiqvitates Hebraicæ Scholastico Academicæ.
120. Jo. Held de Synagogis Judæorum.
121. David Clodii de Synagogis Judæorum.
122 Campegii Vitringæ ArchiSynagogus & de decem Otiosis Synagogæ.
123. Jac. Rhenferdi de decem otiosis Synagogæ, Synagogus αὐτοκατάκριτος, & specimen animadversionum &c.
124. Jac. Altingii de Concionibus Judæorum post reditum è Babylonia.
125. Jo. Christoph. Wagenseilii de Concionibus Judæorum nostræ ætatis. (Tel. ignea Satanæ p. 245. seq.
126. Rich Simonis Dissertatio de Caraitis & Samaritanis, ex Gallico latine.
127. Hadr. Relandus de Samaritanis.
128. Samaritanorum Epistolæ ad Scaligerum, Ludolfum & fratres in Anglia.
129. Chronologia Samaritarum auctore Ed. Bernhardo (in Actis Erud. A. 1691.)
130. Zemach David, sive Chronologia R. David Ganz cum notis *Gvil. Henrici* Vorstii.
131. Jac. Triglandii de Caraitis. Scaligeri, Drusii, Serarii de tribus sectis Hebræorum.
132. Jac. Rhenferdi dissertationes de fictis Judæorum hæresibus.

Tomus XII.

133. Eduardus Bernhardus de mensuris & ponderibus antiqvis, & de mari Salomonis.
134. Henr. Guntheri Thulemarii de variis siclis & talentis Hebræorum.
135. *Andreæ* Beyeri siclus sacer & Regius appensus.
136. Julii Bartolocci Diss. de numis Hebr. ex T. IV. Bibl. Rabbin. p. 518. seq.
137. Raphaëlis Avellini Declaratio numismatis Hebraici Davidis & Abrahami, ex Italico latine.

138. Wagenseilii de numis qvibusdam Hebraicis ex Commentario ad Sotam p. 275. seq.
139. Athanas. Kircheri de eodem argumento ex T. 2. Oedipi.
140. Herm. Conringii paradoxa de numis Hebræorum.
141. Hadr. Relandi, Jo. Harduini & Jo. Gagnerii de Numis Samaritanorum.
142. Wagenseilii de Judæorum in non Judæos usuris.
143. Martini Mauritii liber de Hebræorum sortitionibus.
144. Wagenseilii diss. de lusibus Hebræorum, ex libro ejus de Norimberga cap. XXII.
145. Thomæ Hyde de ludis Orientalium.
146. Jo. Buxtorfius de sponsalibus & divortiis Hebræorum.
147. Tho. Pius de divortiis Hebræorum.
148. Jo. Buxtorfii de lotione Judaica ante & post cibum.
149. Martini Geieri de luctu Hebræorum.
150. Frid. Mulleri libri III. de sepulchris veterum Hebræorum.
151. Jo. Nicolai de sepulchris Hebræorum.
152. Jo. Henr. Hottingeri cippi Hebraici.
153. Monumenta antiqva Judaica Augustæ Vindel. reperta cum notis Matthiæ Frid. Beckii.
154. Menassæ Ben Israel de resurrectione.
155. Theodori Dassovii de mortuorum resurrectione ex mente Vet. Hebræorum.

CAPUT II.

De Ægyptiorum, Persarum, Carthaginiensium aliarumqve Gentium, tum de Græcarum Antiqvitatum Generalibus Scriptoribus.

Scriptores de Antiquitatibus Ægyptiorum. 1. *Persarum.* 2. *De antiquitatibus Punicis sive Carthaginiensium.* 3. *De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo.* 4. *De scriptoribus antiquitatum Græcarum.* 5. 6. *singillatim Laconicarum,* 7. *Atticarum.* 8. *De antiquitatibus aliarum Civitatium vel Insularum,* 9. *Index thesauri Antiquitatum Græcarum Gronoviani.* 10.

I. ÆGY-

I.

GYPTIORUM Antiqvitates & ritus plurimos persecutus est *Athanasius Kircherus* Jesuita in Oedipô Ægyptiacô, Romæ 1652. fol. IV. Volum. qvanqvam tùm in hoc opere tum in Obelisco Pamphilio ibid. 1650. fol. vulgato, expositurus antiqvas figuras Hieroglyphicas illius gentis, plurimum indulget conjecturis nullâ autoritate nixis, sæpissimè etiam nulla verisimilitudine se lectori commendantibus. Brevior sed & accuratior & eruditior est in veteribus ritibus ac consvetudinibus Ægyptiis exponendis *Johannes Marshamus* Anglus Eqves auratus, in cujus canone chronico Londini primum A. 1698. 4. excuso multa Ægyptiarum antiqvitatum nec minus Hebraicarum Græcarumqve capita doctè illustrantur. Visus tamen est in eo peccare, qvod longe junioribus testibus pro re tam antiqva depugnans, rationesqve institutorum Leviticorum typicas fere negligens, Hebræos ritus plerosq; omnes ex Ægyptiorum institutis derivat, aut per nudam συγκατάβασιν qvandam, ut gens Judaica ab Ægyptiis abduceretur, à DEo vel ostensos vel toleratos fuisse contendit, licet *Johannis Spenceri* ea qvoq; est sententia, magno molimine defensitata in diss. de Urim & Thummim Cantabrig. 1699. 8. & in Opere de legibus Hebræorum ibid. 1686. fol. Hagæ Comit. 1686. 4. & Lipsiæ 1705. 4. Contra hanc Marshami & Spenceri opinionem multis disputat *Hermannus Witsius* in Ægyptiacis Amst. 1683. 1693. 4. editis, qvem vide imprimis p. 60. 262. 281. 292. Consuli etiam possunt Hugo Ferrandus T. 2. cogitationum de religione Christianâ Gallicè editarum, Clarissimus Otto Menkenius ὁ μακαρίτης in præfatione ad Lipsiensem Marshami editionem à se curatam, Natalis Alexander in selectis capitibus Hist. Eccles. V. T. Johannes Vander Weyen & alii.

Nescio tamen an ex altera parte vicissim excedant modum Viri doctissimi, qvi si qvamcunqve vel minimam vel etiam nullam vident in Hebræorum & Ægyptiorum, Græcorum item Romanorumq; & aliarum gentim institutis similitudinem, longe maximam tamen videre se existimantes, nihil non, etiam plerasq; qvas habent fabulas, nedum ritus & sacra à Judæis repetisse Ethnicos contendunt. Ita illustris Huetius in demonstratione Evangelica & opere de Concordia rationis & fidei (libris alioqvi eruditissimis & lectu dignissimis)

mis) Bochartus in Phaleg, Vossius de idololatria, Jo. Mich. Dilherrus in diss. de κακοζηλία Diaboli, Edmundus Dickinson in Delphis Phœnicizantibus, aliiqve qvam plurimi.

Excerpta de Ægyptiacis institutis & ritibus è Nymphodoro, Strabone, Plutarcho & aliis suæ Herodoti editioni p. 598. sqq. Græcè & Latinè subjecit Godofredus Jungermannus, atqve ejus inde exemplo Tho. Galeus. Extat etiam *Johannis Baptistæ Casalii*, Romani liber de Ægyptiorum profanis ritibus, cum ejusdem libris de ritibus Romanorum & Christianorum Rom. 1644. 4. & Hanover. 1681. 4. sed non adeò multa sunt qvæ de Ægyptiis attingit Vir alioqvi non contemnendus. His addendi *Caspar Barthius* p. 129-144 ad Claudian. *Joh. Henr. Boeclerus* in νομίμοις Ægyptiorum T. 2. diss. p. 665. sq. & *Johannes Nicolai* qvi eruditas antiqvitates publice cum laude apud Tubingenses docuit (A. 1708. 9. August. defunctus) libro de Ægyptiorum Synedrio & legibus insignioribus Lugd. Bat. 1705. 8.

II. Antiqvitates PERSICAS varias hinc inde haurire licet ex Herodoto, Xenophonte, Procopii Persicis, Plutarcho, Arriano, Curtio, hujusq; illustratoribus Freinshemio, Radero, Pitisco tum ex iis, qvæ ad calcem Herodoti & Ctesia aliisqve scriptoribus græcè ac latinè subjecit H. Stephanus & Jungermannus, repetita etiam in novissima Londinensi Herodoti editione. Sed singulari ac justo opere illas complexus est digessitqve vir doctissimus *Barnabas Brissonius* libris tribus de regno Persarum, qvorum primus sacra, secundus politiam, tertius rem militarem exponit. Paris. 1580. 8. & postea sæpius, ut Paris. 1606. 4. & Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. cum notis Frid. Sylburgii, ad libri calcem, atqve Argentorat. 1710. 8. cum Sylburgii & Jo. Henr. Lederlini V. C. notis in calce cujusqve paginæ statim subjunctis. Confer qvæ in laudem hujus operis Brissoniani adversus Jos. Scaligeri acerbiorem censuram vir præclarus *Cornelius Adami* Ecclesiastes & Rector scholæ Damonensis in Observatt. Theologico Philologicis Groning. 1710. 4. c. 2. p. 23. qvi plures etiam ritus Persicos illustrandis sacris litteris (Estheris præcipue & Danielis libro) perseqvitur. Nonnulla etiam Brissonio præterita supplevit *Julius Cæsar Bulengerus* in Eclogis ad Arnobium, editis Tolosæ A. 1612. 8. Videndus itidem *Nic. Gartherus* lib. 1. de Originibus Mundi c. 10. Ex scriptis Orientalibus plures Persicas Antiqvitates deprom-

[illegible] in Bibliotheca sive Lexico Orientali [illegible] editâ [illegible] fol. Integros XL. annos legendis Persa- [illegible] Arab[illegible], ex qvibus Lexicon hoc suum [illegible] in lucem [illegible] prodiret extinctus Paris. 8. Dec. [illegible] Sed nimis [illegible] passim recenset ea qvæ legit, nimiaqve libertate, nec ipsa scriptorum verba usqvam adducit. Qvo in genere diligentius versatus est *Thomas Hydeus* Bibliothecarius nuper [illegible] in [illegible] veterum Persarum & Partho- [illegible] eorumqve Magorum, ad cujus calcem liber Sadder, [illegible] præcepta continens latine est subjunctus Oxon. 1700. 4. Ei [illegible] *Henricus Lord* in Historia religionis Banianum, qvæ ex An- [illegible] prodiit Paris. 1667. 12. Vereor tamen ne Æthiopem la- [illegible] Hydeus, qvando Persas ab Idololatria absolvere & [illegible] commendare instituit. Recentium Per- [illegible] cum ex *Sansonii*, *Herberti*, *Adami Olea-* [illegible] & aliorum, novissime etiam *Jo. Char-* [illegible] Itinerariis abunde etiam vulgo innotuerint, [illegible]

[illegible] sive CARTHAGINIENSES Antiqvitates [illegible] Hispanus in Antiqvitatibus Hispaniæ & Afri- [illegible] Antvverpiæ 1614. 4. libro præcipue qvarto [illegible] *Hendreich* in libro de Rep. Carthaginen- [illegible] (Cui [illegible] editioni A. 1705. à typogra- [illegible] titulus). & Vir Clarissimus *Conr. Samuel* [illegible] dissertationibus Historico Polit. p. 516. sq. [illegible] præteream in Hist. Julia, & *Ubbonem Em-* [illegible] p. 157. seq. Sed profecto merebantur di- [illegible] illustrari res nobilissimæ hujus & poten- [illegible] Reip. qvæ Tyriorum sive Phœnicum ve- [illegible] institutis (adi Grotium ad Deut. XVIII. 10.) [illegible] ribus affinis. Vide Reinesii ἱστορούμενα lin- [illegible] Altenburgensem A. 1637. 4. nuper in [illegible] Græviano recusa Ultrajecti A. 1701. 4. im- [illegible] Sam. Bochartum in Geographia sacra, cui [illegible] observat Jo. Clericus T. I. Bibl. selectæ [illegible] insuper fatis doctissimi viri *Gilberti* [illegible] ejus libros III. de Rep. Carthaginensium, cum

libro

libro singulari de infanticidiis Afrorum, qvos promisit in præf. ad Eustathium de Ismenii & Ismenes amoribus, qvemadmodum etiam lucem nunqvam vidit Hendreichi supra laudati Opus de rebus Carthaginiensium, sive Carthaginiensium Historia cujus edendæ spem fecit p. 8. & 14. nec edita sunt ejusdem Analecta sive additamenta qvæ pollicetur p. 287. 135. & alibi.

IV. Indorum, Arabum, Syrorum (qvæ tria nomina latissimè patent) Tschinarum item, tum qvi in Europa Scytharum, Celtarumqve sive Gallorum, Francorum & Germanorum, Hispanorum ac Britannorum, Anglosaxonum populorumqve septentrionalium veterum res atqve antiqvitates in alium locum conjicere animus est, ne nimium evagandum nobis sit, & dum omnia perseqvi instituimus perficiamus nihil. Tantum monemus studiosos, juris præcipuè atqve Historiarum, ne in aliarum gentium, Romanarum v. g. atqve Græcarum antiqvitatibus ita se abdant, ut interim in patriis rebus sint hospites, qvod æqvè esset ridiculum ac si qvis in Germaniâ vivens Græcè loqvi disceret, Germanicam lingvam ignoraret & aspernaretur. Systema qvoddam Antiqvitatum Germanicarum, duodecim dissertationibus sub *Germania media* titulo Heidelbergæ primum 1678. deinde Jenæ 1686. 4. editis ac nuper cum Gvil. Turckii diss. de Geographia Germaniæ medii ævi Halæ Sax. 1709. 4. recusis delineavit *Paulus Hachenbergius* in qvarum primâ de regimine, 2. de generibus sive ordinibus (nobilibus, ingenuis, servis, libertis) 3. de legibus 4. de re militari, 5. de nuptiis 6. de studiis 7. de lingvâ 8. de religione gentili & Christiana 9. de re feciali 10. nummaria 11. vestiaria & 12. de re funebri veterum Germanorum differit. Breve compendium Germanico idiomate sub titulo Germaniæ antiqvæ novissime vulgavit *Paulus Christianus Hepfnerus*. Halæ Sax. 1711. 12. Monumenta vetera Taciti, Cæsaris, Strabonis aliorumqve de rebus ac moribus priscorum Germanorum collegit & conjunctim edidit *Hermannus Conringius*: Idem in aliis scriptis egregiam lucem attulit antiqvitatibus Germanicis, qvod fecere etiam *Phil. Cluverus* in Germania antiqva, (cujus epitomen dedit Jo. Buno) *H. Spelmannus* in glossario Saxonico, *Cangius* in glossario mediæ & infimæ latinitatis, *Marqvardus Freherus*, *Melch. Goldastus*, *Reinerus Reineccius*, *Frid. & Erpoldus Lindebrogii*, *Meibomiid*, atq; ne alios in præ-

senti

ſenti memorem, qvi id ſaxum noſtra ætate magnâ cum laude volverunt volvuntqve *Godfridus Guilelmus Leibnitzius*, *Chriſtianus Franciſcus Paulini*, *Wilbelmus Erneſtus Tentzelius*, *Jo. Nicolaus Hertius*, *Jo. Mich. Heineccius*, *Jo. Georgius Eccartus*, *Chriſtianus Junckerus*, & *Jo. Hermannus Smincke*, Argentoratenſisqve Academiæ nuper decus *Johannes Schilterus* A. 1705. 14. Maj. denatus.

V. Inter GRÆCARUM antiqvitatum ſcriptores primo loco commemorandus è veteribus qvidem *Pauſanias* eſt in deſcriptione Græciæ ſ. Atticis, Corinthiacis, Laconicis, Meſſenicis, Eliacis, Achaicis, Arcadicis, Bœoticis, Phocicisqve, cujus operis præſtantiſſimi editio optima Græco-latina cum notis Xylandri, Sylburgii & Jochimi Kuhnii lucem vidit Lipſiæ A. 1696. fol. E recentioribus *Everbardus Feithius* in libris qvatuor Antiqvitatum Homericarum, qvæ poſt autoris obitum lucem adſpexere Lugd. Bat. 1677. 12. & recuſi ſunt Tomô ſextô Antiqvitatum Græcarum, qvas mox referam vulgatas à Viro doctiſſ. Jacobo Gronovio. In hoc brevi & jucundo libello, Heroicorum temporum conſvetudines ex Homero deſcribuntur & ex aliis ſubindè ſcriptoribus illuſtrantur: qvod licet accuratiùs & clarius exponi potuiſſe notat Jo. Clericus Artis Criticæ parte I. p. 98. tamen utiliter eum à tironibus evolvi nec ipſe diffitetur. Atticas Antiqvitates ſimiliter prelo paraſſe Feithium ex Nic. Heinſii ad Daumium litteris didici, ſed illæ lucem haud viderunt. *Wolffgangi Lazii* Medici & Hiſtorici Cæſarei commemorationes Hiſtoricæ & Antiqvitates qvædam Græciæ veteris & Peloponneſi, Variis numiſmatibus illuſtratæ Hanov. 1605. fol. editæ & T. 6. theſauri Gronoviani recuſæ ſunt.

VI. Jam deinceps non eſt prætereundum opus *Johannis Philippi Pfeifferi* Profeſſoris Regiomontani, Regiomont. 1689. 4. qvi paullo ante obitum ad Romanam Eccleſiam ſe contulit, diſtributum in qvatuor libros, qvibus Antiqvitates ſacras, Politicas, militares, & Oeconomicas Veterum Græcorum gentilium ſuccincte complexus eſt, methodo non contemnenda, etſi propter haud præmiſſa ſingulorum capitum argumenta lectoribus obſcuriore. Magis tamen placent juvenumqve ſtudiis accommodatiores ſunt *Johannis Potteri*, ejusdem cui eximias Lycophronis editiones debemus, Archæologiæ Græcæ, qvæ cum iconibus in æs inciſis Anglica lingva prodiere Oxon. 1699. 8.

2. Volum. & locupletiores ac latinè translatæ extant in tomo XII. thesauri Gronoviani. Hinc secunda editio Anglica, qvartâ parte auctior lucem vidit Oxon. 1706. 8. 2. Vol. De *Ubbonis Emmii* & *Jacobi Palmerii* veteri Græcia dicturus sum infra, ubi ad res Geographicas & Politicas pervenero. De *Thoma* Hind Historia Græciæ Anglice edita Lond. 1707. 8. vide Acta Eruditorum Lipsiensium T. 4. supplem. p. 282.

Compendium brevius Græcarum Antiqvitatum in tironum usus concinnavit *Paulus Christianus Hepfnerus* & sub Græciæ antiqvæ titulo vulgavit Germanice, Halæ Sax. 1710. 12. Breve etiam Antiqvitatum Græcarum Romanarumqve breviarium Palæstræ suæ styli Romani libro qvarto inseruit *Jacobus Masenius*, S. I. Colon. 1659. 8.

Petri Danetii dictionarium Antiqvitatum Romanarum & Græcarum in usum Delphini pridem adornatum & Gallicè primum vulgatum Paris. 1698. mox recusum in Belgio Amstelodami A. 1701. 4. Anglicè etiam translatam & editum Londini, tironibus propter perspicuitatem utile est, etsi multa in illo minimèqve omittenda incassum qværas, & præter testimonia scriptorum desideres majorem etiam hinc inde accurationem. Qvibus in partibus omnibus studiosorum ut speramus desiderio ex asse satisfaciet præclarum qvod jam sub prælo sudat egregii Viri *Samuelis Pitisci* Lexicon Antiqvitatum Romanarum & Græcarum, duobus Voluminibus in fol. illustrando utriqve thesauro Antiqvitatum subjicendum.

Balthasaris Stolbergii τȣ̃ μακαρίτȣ Opus *ἀνέκδοτον* Antiqvitatum Græcarum in Novum fœdus, exstat MS. apud Virum Rev. & Clarissimum Theodorum Dassovium, auctoris generum, Superintendentem hodiè Generalem Regium Holsatiæ. Qvod ejusdem ferè instituti est cum Antiqvitatibus Biblicis B. Dieterici & Qvenstadii, primo capite à me jam laudatis, sed alia methodo apparatuqve elaboratum, & magnam partem occupatum in phrasi librorum Novi fœderis è Græcorum veterum scriptis illustranda & asserenda.

VII. Rempublicam atq; Antiqvitates LACONICAS illustravit *Nic. Cragius* Ripensis, cujus libri IV. de Rep. Lacedæmoniorum prodierunt Genevæ A. 1593. 4. ex officina Sant-Andreana atq; iterum Lugd. Bat. 1670. 8. deniqve Tomo qvinto Thesauri Gronoviani. Cæterum falli eos, qvi opus hoc non Cragii sed Jacobi Cujacii esse cum Barthol. Keckermanno lib. 2. c. ult. system. Polit. affirmant,

[illegible] Henricus Ernstius lib. 2. c. 27. Observationum. [illegible] magnum Daniæ ornamentum vocat *Johannes Meursius* [illegible] Miscellaneorum Laconicarum, spicilegium ipsa [illegible] quos auctore jam defuncto luci publicæ vindicavit [illegible] Amst. 1661. 4. Gronovius eodem tomo [illegible] dedit recudendos. His addes si placet *Guilleterii* Lacedæmonem Veterem & novam cum secessu ipsius Thessalico. Pa-[illegible] Amst. 1679. 12.

VIII. Res [illegible] in Athenis ATTICIS, libris IV. lectionum [illegible] scriptis aliis illustravit *Johannes Meursius*, Vir in [illegible] diligentissime & accuratissime; Ea ante centum [illegible] annos pleraque edita separatim, & rarius nuper obvia qvarto [illegible] Thesauri Gronoviani inserta sunt pleraqve, etiam auctiora [illegible] inde ex auctoris chirographis qvæ suis qvæqve locis à me laudabuntur. *Francisci Rous* Archæologiæ Atticæ, lingva Anglica decies amplius prælum subiere post editionem primam Lond. 1637. 4. [illegible] ego sum editione nona Oxon. 1684. 4. cum augmentis, qvæ accesserunt à *Zacharia Bogan*, eodem qvi Homerum Hebraizantem Oxon. 1658. 8. edidit. Belgicè qvoqve lucem adspexere Amst. 1688. 8. Præterea *Guilleterius* edidit Gallice descriptas Athenas veterem & novam Paris. [illegible] *Franciscus* vero *Fanellus* Athenas Atticas, Italice Venet. [illegible] 4. de qvo libro vide si placet Acta Eruditorum Lips. Tom. [illegible] Supplementi p. 181.

IX. Idem Gronovius tomo qvarto etiam Jo Meursii aliud [illegible] opus de antiqvitatibus rebusq; Insularum, RHODI, CRE-[illegible] CYPRI, à Cl. Grævio primum Amst. 1675 4. vulgatum exhi-[illegible] Tomo IV. & Tomo V. *Johannis Baptistæ Crophii* antiqvitates MA-[illegible] sive de Regio Macedonum principatu moribus atqve [illegible] dissertationes.

§. X. Sed qvid vetat hoc loco recensere integrum illum An-[illegible] Græcarum thesaurum, qvem V. C. Jacobus Gronovius ad [illegible] & elegantissimi Grævii exemplum, qvi Romanas tot volu-[illegible] complexus est, duodecim in folio Tomis comprehen-[illegible] adspexere Lugd. Batav. 1697. — 1702. apud Petrum [illegible] voluminibus primoribus continent præcipua ve-

tera monumenta Virorumq; celebrium effigies * ex nummis, annulis, gemmis, marmoribus ab editore doctissimo collectas, & nitidissimè ac luculenter à scalptore in æs incisas, additis singulorum ab editoris ingenio elogiis & descriptionibus, in qvibus nonnulla obelo digna notavit Vir magno rei Antiqvariæ detrimento A. 1705. 20. Febr. extinctus *Laurentius Begerus* latens sub nomine *Dulodori*. *Colloquium quorundam de tribus primis thesauri Antiquitatum Græcarum Voluminibus ad Eorum Auctorem relatio*, *amico Dulodori calamo eum in finem scripta & publicata, ut justa defensioni locus detur, tantique operis dignitas discussis utrinque dubiorum nebulis eo clarius patescat.* Berolin. 1702. fol.

Thesauri Antiqvitatum Græcarum.
Tomus I.

A. Prometheus
B. Lachesis & Atropos
C. Musæ
D. Damascus
E. Athos
F. Rhodope
G. Nymphæum Apolloniatarum.
H. Cyclops
I. Cecrops
K. Hellen.
L. Europa.
M. Cadmus
N. Semiramis
O. Endymion.
P. Lacedæmon.
Q. Beroë
R. Danaus
S. Atys
T. Midas
U. Ganymedes
X. Marsyas
Y. Tityus
Z. Pergamus
Aa. Ino cum Melicerta.
Bb. Tmolus
Cc. Agave.
Dd. Zethus, Amphion & Dirce.
Ee. Ff. Gg. Personæ Bacchicæ
Hh. Niobe.
Ii. Bellerophon.
Kk. Prœtis
Ll. Perseus & Andromeda.
Mm. Minos
Nn. Cydon.

Oo. Na-

* Harum plerasq; ante Gronovium vulgaverant illustraverantqve Fulvius Ursinus Rom. 1570 fol. Joh. Faber Antwerp. 1606. 4. Jo. Petrus Bellorius Rom. 1686. fol. Mich. Angelus Causeus in Museo Romano, ibid. 1691 fol. Jac. Sponius in Miscellaneis eruditæ Antiqvitatis, Lugd. 1695. fol. Abraham Gorlæus in Dactyliotheca, & Leonhardus Augustinus in gemmis & sculpturis antiqvis, qvæ utraqve scripta cum explicationibus suis vulgaverat idem Gronovius Lugd. Bat. 1695. 1694. 4.

Oo. Naxus
Pp. Tenus
Qq. Scylla
Rr. Dædalus
Ss. Ariadne
Tt. Minotaurus
Uu. Corcyra
Xx. Taras
Yy. Leda
Zz. Hyacinthus
Aaa. Cephalus & Procris.
Bbb. Oeneus
Ccc. Callirrhoë
Ddd. Æetas
Eee. Jason
Fff. Orpheus
Ggg. Euphemus
Hhh. Hylas & Hercules
Hhh. 2. — Ab Nymphis raptus
Iii. Calaïs
Kkk. Cyzicus
Lll. Medea
Mmm. { Meleager / Meleagri mors }
Nnn. Meleager cum capite Apri Calydonii
Ooo. Atalanta
Ppp. Alcestis & Admetus
Qqq. Abdera
Rrr. Acheloüs
Sss Omphale
Sss 2. Iole
Ttt. Theseus
Uuu. Phædra
Xxx. Oedipus
Yyy. Tomus
Zzz. Regina Amazonum
Aaaa. Hesperides
Bbbb. Smyrna
Cccc. Myrlea
Cccc. 2. Sipylus
Dddd. Herculis pugna cum Amazone
Eeee. Stymphalis
Ffff. Admeta
Gggg. Hyllus
Hhhh. Aventinus
Iiii. Eurypylus
Kkkk. Eubœa
Llll. Sardus
Mmmm. Alabandus
Nnnn. Atreus
Oooo. Paris
Pppp Hector
Qqqq. Andromache
Rrrr. Laocoon
Ssss. Iphigenia
Tttt. Achilles
Uuuu. Diomedes
Xxxx. Ajax Locrensis
Yyyy. Chiron
Zzzz. Machaon
Aaaaa. Æneas cum Anchise & Julo.

Tomus II.

1 *Fama*
2 *Mensis*
3 *Ulysses*
4 *Nauplius*
5 *Nausicaa*
6 *Circe*

7 *Sirenes*
8 *Leander*
9 *Hero*
10 *Codrus*
11 *Maro*
12 *Pergamus Junior*
13 *Arethusa*
14 *Alpheus*
15 *Crysas*
16 *Acragas*
17 *Patreus*
18 *Homerus*
19 *Idem*
20 *Idem*
21 *Idem*
22 *Hesiodus*
23 *Dido*
24 *Caranus*
25 *Faustulus*
26 *Romulus*
27 *Amphinomus & Anapias*
28 *Egeria*
29 *Byzas*
30 *Thales*
31 *Solon*
32 *Pittacus*
33 *Alcæus*
34 *Sappho*
35 *Anacharsis*
36 *Battus*
37 *Pherecydes*
38 *Stesichorus*
39 *Attus Navius*
40 *Pythagoras*
41 *Anacreon*
42 *Sibylla*
43 — *Cumana*
44 — *Manlia*
45 — *Phrygia*
46 *Malchus Imperator Carthag.*
47 *Charondas*
48 *Zaleucus*
49 *Archytas*
50 *Milo*
51 *Columna Rhegia*
52 *L. Junius Brutus*
53 *Mutius Scævola*
54 *Miltiades*
55 *Cynægirus*
56 *Heraclitus*
57 *Democritus*
58 *Hippocrates*
59 *Themistocles*
60 *Pindarus*
61 *Cimon*
62 *Sophocles*
63 *Euripides*
64 *Zeno Eleates*
65 *Athenarum & Heracleæ concordia*
66 *Socrates*
67 *Alcibiades*
68 *Aristophanes*
69 *Lysias*
70 *Cratevas*
71 *Herodotus*
72 *Thucydides*
73 *Moschion*
74 *Leodamas*
75 *Aristomachus*
76 *C. Marcius Coriolanus*
77 *L. Domitius Ahenobarbus*
78 *L. Quintius Cincinnatus*
79 *C. Servilius Ahala*
80 *Idem*

81 *Iso-*

81 *Isocrates*
82 *Euclides*
83 *Plato*
84 *Aristippus*
85 *Aspasia*
86 *M. Manlius*
87 *Antisthenes*
88 *Diogenes Cynicus*
89 *M. Curtius*
90 *Aristoteles*
91 *Xenocrates*
92 *Theophrastus*
93 *Demosthenes*
94 *Æschines*
95 *Phocion*
96 *Epicurus*
97 *Monimus*
98 *Menander*
99 *Philemon*
100 *Posidippus*

Tomus III.

1 *Phthia*, Æacidæ Regis filia, Pyrrhi mater.
2 *Docimus*, Heros, Urbis cognominis conditor.
3 *Nemausus*, Urbis cognominis conditor.
4 *Aratus*, *Astrologiæ Poëta*, in Numismate æreo apud Fulv. Ursinum.
5 *Theocritus*, apud Fulv. Ursinum in marmore.
6 *M. Atilius Regulus*
7 *Aratus Sicyonius*, apud Ducem Ferrariæ in æreo nomismate.
8 *Hamilcar*, apud Fulv. Ursinum in nomismate argenteo.
9 —— *Et Hannibal*
10 *Hannibal*
11 *M. Claudius Marcellus*
12 *Archimedes*
13 *P. Cornelius*
14 *Aluccius* Hispanus, sponsa ab Scipione donatus.
15 *P. Cornelius Scipio Africanus*
16 *Q. Claudia Vestalis*
17 *P. Cornelius Scipio Nasica.*
18 *Chrysippus*, apud Fulv. Ursinum in nomismate æreo.
19 *T. Quinctius Flaminius*, Græciæ ab Philippi jugo liberator.
20 *Carneades Cyrenæus*, apud Cardinalem Farnesium in marmore.
21 *M. Portius Cato*, Censorius, ex Dactyliotheca Fulvii Ursini in gemma.
22 *Eucharis*, in scenæ Græcæ arte apud Romanos prima excellens.
23 *P. Terentius Afer*, ex vetutissimo Codice Vaticano.
24 *L. Cornelius Lentulus*, Prætor Romanus.

25 *Mo-*

25 *Metrodorus Ephesius*
26 *Pythodoris*, Stephanophorus sacri certaminis.
27 *Xenocrates* Medicus
28 *Mantias*, pharmacis componendis laudatus.
29 *Heraclides* Tarentinus, Medicus Empiricus.
30 *Andreas*, Medicus celebris.
31 *Nicander* Colophonius, Theriacorum scriptor.
32 *Sextius Niger*, Medicus & re herbaria clarus.
33 *Pamphilus* Alexandrinus, Grammaticus & herbarum interpres.
34 *Apollonius*, Medicus & herbarius insignis.
35 *A. Postumius*, Consul Romanus.
36 *C. Cælius Caldus*, Consul.
37 *C. Marius*, VII. Consul.
38 *L. Cornelius Sulla.*
39 *Q. Pompejus Rufus.*
40 *Mago* & *Dionysius* Uticenses, apud Fulv. Ursinum in gemma.
41 *Posidonius* Stoicus, Ciceronis Præceptor, apud Card. Farnes. in marmore.
42 *M. Tullius Cicero*
43 *Cn. Pompejus Magnus*
44 *M. Atius Balbus*
45 *M. Arrius secundus*
46 *Saserna* Fratres, Milites Cæsaris in Africa.
47 *Cn. Pompejus*, Filius.
48 *M. Junius Brutus*
49 *C. Sallustius Crispus*, in Thesauro Christinæ Reginæ.
50 *Atilius Cimber*
51 *M. Antonius*
52 *L. Livineus Regulus*
53 *L. Servius Rufus*
54 *C. Antonius Restio*
55 *Memoria belli Philippensis*
56 *Q. Atius Labienus*
57 *L. Antonius*
58 *Sex. Pompejus*
59 *M. Vipsanius Agrippa.*
60 *Dioscorides*, Medicus celebris.

61. C.

61 *C. Numonius Vaala.*
62 *P. Virgilius Maro*, apud Fulv. Ursinum in nomismate æreo.
63 *Idem*, apud Petrum Stephanonium in gemma.
64 *Q. Horatius Flaccus*, ex nomismate in Thesauro Christinæ Reginæ Aug.
65 *Ovidius Naso*, apud Feliciam Rondanini, Clariss. Matronam Romanam.
66 *T. Livius* Patavinus, Patavii in T. Livii Mausoleo.
67 *Cæcina Pætus & Arria.*
68 *L. Annæus Seneca*, apud Excell. D. Gasparum de Haro & Gusman, Catholicæ Majestatis apud Innocent. XI. Oratorem, inde Neapolitani regni Proregem.
69 *C. Postumius*
70 *A. Persius Flaccus*, olim in Bibliotheca Jacobi Cardinalis Sadoleti, postea Fulvii Ursini.
71 *M. Mettius Epaphroditus*
72 *Apollonius Tyaneus*, Pythagoricus & præstigiator, ex nomismate æreo in Thesauro Reginæ Christinæ.
73 *Sex. Julius Frontinus*
74 *Rufus Ephesius*
75 *Theon Smyrnæus*
76 *Junius Rusticus*, M. Aurelii Præceptor, ex Fulvii Ursini Bibliotheca.
77 *Sextus* Chæronensis, Plutarchi Nepos, M. Aurelii Præceptor, ex nomismate æreo Sponii.
78 *Ælius Aristides*, in Bibliotheca Vaticana.
79 *Cl. Galenus*
80 *Conspectus* prior sedentium Medicorum VII. è Codice antiqvissimo MS. Dioscoridis, qvi exstat in Bibl. Cæsarea.
81 — Posterior eorundem.
82 *L. Apulejus* ex nomismate æreo in thesauro Reginæ Christinæ.
83 *Lucius*
84 *Papinianus & Plautia.*
85 *Julia Procla.*
86 *Anicius Probus & Proba.*
87 *Sacerdos Germanus*, portans navigium Isidis.
88 *Facies Batava.*
89 *Agamemnon.*

90 *Eryx*, in Sicilia luctator insignis.
91 *Numa Pompilius*
92 *Sindus* armatus, ad flagellum Domini pavescens.
93 *Abaris* Hyperboreus
94 *Empedocles*, Philosopus Agrigentinus.
95 *Charondas*, Legislator Catinensium creditus.
96 *Pytheus*, Poëta Colophonius, ex Fulvii Ursini Bibliotheca.

Tomus IV.

N*icolai Gerbelii* in Græciæ Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qva docetur, qvem fructum, qvamqve voluptatem allatura sit hæc pictura Studiosis, si diligenter eam cum Historicorum, Poëtarum, Geographorumqve scriptis contulerint. Ejusdem de situ, nominibus & Regionibus Græciæ, Celebrium Urbium descriptio &c. figuris æneis elegantissimo artificio à Johanne Goeree delineata.

Johannis Laurenbergii enarratio Græciæ antiqvæ, tabulis Geographicis & notis emendatæ ac exornatæ.

Ubbonis Emmii Vetus Græcia, opus distinctum in tomos tres: qvorum I. Descriptionem habet Regionum à Græcis habitatarum, cum adjunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Græcorum. III. Repræsentat statum ac formam præcipuarum ejus gentis rerumpublicarum, *cum additamentis Auctoris antehac ineditis & locis insertis, ac subjectis notilis.* cum fig.

——— Athenarum veterum Descriptio, *cum appendice & emendat.*
——— Lacedæmonia antiqva, *cum appendice.*
——— de Republica Carthaginiensium.
——— de Republica & legibus Cretensium.
——— de Republica Argivorum.
——— de Republica Thebanorm.
——— de Republica Corinthiorum.
——— de Republica Syracusana.
——— de Republica & statu Corcyræorum.
——— de Samo & ejus Republica.
——— de Chio & ejus statu ac fortuna.
——— de Republica & statu Rhodiorum.
——— de Republica & fortuna Achæorum.

——— de Republica & fortuna Ætolorum.
——— de Statu Acarnanum.
——— de Statu Epiri.
——— de Concilio Amphictyonico.
——— de Statu & Republica Massiliensium.
——— de Republica Locrensium in Italia.
——— de Lyciorum Republica in Asia.
——— de inclinatione & interitu Reipublicæ Atticæ, Spartanæ, & Carthaginiensis.
——— de situ, amplitudine, & magnificentia Portus Carthaginis.
Johannis Meursii de Populis & Pagis Atticæ, liber singularis, in qvo antiqvitates Atticæ plurimæ, cum supplementis Auctoris, & Jacobi Sponii.
——— Athenæ Atticæ, sive de præcipuis Athenarum antiqvitatibus libri III. *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*
——— Cecropia, sive de Athenarum arce, & ejusdem antiqvitatibus, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*
——— Ceramicus geminus, sive de Ceramici Atheniensium utriusqve antiqvitatibus, liber singularis.
——— Archontes Athenienses, sive de iis, qvi Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri qvatuor, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*

Tomus V.

G*vilielmi Postelli* tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheniensium.
Antonii Thysii de Republica Atheniensium discursus politicus.
——— Collatio Legum Atheniensium & Romanarum.
Johannis Meursii Pisistratus, sive de ejus Vita, & Tyrannide, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*
Caroli Sigonii de Republica Atheniensium libri IV.
——— de Atheniensium temporibus liber.
——— Lacedæmoniorum tempora.
Johannis Meursii Fortuna Attica, sive de Athenarum origine incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, & occasu, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

Jo. Meursii Atticarum Lectionum libri IV. in qvibus antiqvitates plurimæ proferuntur, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*

——— Piræeus, sive de Piræeo, Atheniensium portu celeberrimo & ejusdem antiqvitatibus liber singularis.

——— Themis Attica, sive de Legibus Atticis, libri II.

——— Solon, sive de ejus Vita, Legibus, Dictis, atqve Scriptis, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

——— Areopagus, sive de Senatu Areopagitico liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

Marqvardi Freberi Decisionum Areopagiticarum Sylvula.

Martini Schoockii Achaja Vetus, ejus situs, antiqvitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum &c.

Johannis Meursii de Regno Laconico, liber singularis.

——— Miscellanea Laconica, sive Variarum Antiqvitatum Laconicarum libri IV.

Nicolaus Cragius de Republica Lacedæmoniorum, *auctior & emendatior.*

Tomus VI.

Joachimi Stephani de Jurisdictione veterum Græcorum liber.

Joachimi Perionii de Magistratibus Græcorum & Romanorum, libri tres.

Heraclida Pontici de Politiis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii.

Johannis Adami Ofiandri de Asylis Gentilium dissertatio.

Johannis Baptista Crophi Antiqvitates Macedonicæ, sive de Regio Macedonum principatu, moribus, atqve militia dissertatio. *cum figuris.*

Petri Hendreich Massilia, ejus situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, &c.

Burchardi Niderstedt Melita vetus & nova, Hephæstia Insula, Melita subterranea, &c.

Petri Gyllii de Bosporo Thracio, libri III.

——— de Topographia Constantinopoleos & de illius Antiqvitatibus libri IV.

Georgii Dousa de Itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accessērunt Veteres inscriptiones Byzantio & ex reliqva Græcia allatæ cum qvibusdam Doctorum Virorum Epistolis.

[illegible] Græcarum.

[illegible] variis numismatibus illustratæ libri II.

[illegible] de Rebuspublicis, Suffragiis, Conciliis, Accusationibus, Tormentis &c. Veterum.

[illegible] Antiqvitatum Homericarum libri IV. in qvibus ferme [illegible] eorum temporum per Græciam ritus, Cerimoniæ ac [illegible] tam in Sacris quam in Profanis, exponuntur & illustrantur.

[illegible] de moribus Græcorum aliarumqve Gentium libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii*.

Tomus VII.

[illegible] Theologia Gentilis, seu demonstratio qva probatur Gentilium Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia [illegible] ex Sacra Scriptura (ceu luce) originem traxisse, in tres [illegible]

[illegible] Sacra Gentilium, in qvibus de eorum Religione, [illegible] Templis, Sacrificiis, Festis, Asylis, &c. agitur.

[illegible] Deorum Dearumqve capita, ex antiqvis numismatibus [illegible] historica narratione illustrata à Francisco Swveertio.

[illegible] Gracilis & Vasibus liber.

[illegible] Ethnicorum.

[illegible] Mysteria Cereris & Bacchi, in Vasculo ex [illegible] *figuris*.

[illegible] Panathenæa, sive de Minervæ illo gemino festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus*.

[illegible] sive de Cereris Eleusiniæ sacro, ac festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus*.

[illegible] de antiqvo & hodierno Bacchanaliorum, commentatio.

[illegible] Exercitatio de DEO Ignoto Atheniensium.

[illegible] Ignotorum atqve obscurorum qvorundam Deorum Aræ, [illegible] cum qvorundam Eruditorum Epistolis ad [illegible] pertinentibus.

[illegible] de Dodone fragmentum, qvo tota veterum

rum doctrina & fabulatio de perantiqvo oraculo isto continetur, cum Exercitationibus recognitis *Jacobi Gronovii*, cum figuris.

Jacobi Triglandii I. F. I. N. Conjectanea ad qvædam obscura fragmenti de Dodone loca.

Johannis Antonii Venerii de Oraculis & Divinationibus Antiqvorum, tractatus succinctus & exqvisitus.

Symbolica Dianæ Ephesiæ Statua à *Claudio Menetrejo* exposita, multis novis additionibus, nummis & monumentis antiqvis illustrata.

Lucæ Holstenii Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Verubus Dianæ Ephesiæ simulacro appositis. *cum figuris.*

Johannis Petri Bellorii notæ in Numismata tùm Ephesia, tùm aliarum urbium, Apibus insignita. *cum figuris.*

——— Expositio symbolici Deæ Syriæ simulacri. *cum figuris.*

Marmorea Basis colossi Tiberio Cæsari erecti ob civitates Asiæ restitutas post horrendos terræ tremores. Cujus colossi fides à *Johanne Meursio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venusta proponitur. Tempus, numerus & nomina civitatum restitutarum ubiqve falsus & varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus & certus ex marmorea Basi publico instrumento feliciter probatur. Ad Serenissimum ac Reverendissimum Principem Franciscum Mariam Mediceum, &c. Primus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis & observationibus illustravit *Laurentius Theodorus Gronovius.* cum figuris.

Laurentii Pignorii Magnæ Deum Matris Idææ & Attidis initia, ex vetustis monumentis eruta *cum figuris.*

Johannis Fazoldi Græcorum Veterum ΙΕΡΟΛΟΓΙΑ, hoc est de plurimis Græcorum Gentilium antiqvitatibus, ritibusqve Sacris: inprimis de festis diebus, Sacerdotibus, Templis & Aris: de Ludis item ac certaminibus, dissertatio.

Petri Castellani ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, sive de festis Græcorum Syntagma, in qvo plurimi Antiqvitatis ritus illustrantur.

Johannis Meursii Græcia Feriata, sive de Festis Græcorum, libri VI. *cum notis & marmore* πωγωναδαψίων. cum figuris.

Johannis Jonsoni de Festis Græcorum schediasma.

Julii Cæsaris Bulengeri de Ludis Veterum liber unicus.

Johannis Meursii de Ludis Græcorum liber singularis, *cum supplementis Claudii Salmasii.*

Danie-

[illegible] quod tabula Lusoria, alea & variis lu-
dis, [illegible]
[illegible] liber singularis.
[illegible] Calculorum Ludis, et
[illegible], in gratiam [illegible] Gregorii Gyraldi.

Tomus VIII.

[illegible] de Saltationibus veterum, liber
[illegible] de Ritu Nuptiarum, ac de Jure Connubiali
[illegible] dissertatio.
[illegible] de Sponsalibus & Nuptiis Antiqvorum libellus.
[illegible] ad legem Juliam de Adulteriis liber singularis.
[illegible] & Meretricibus tractatio.
[illegible] Syntagma.
[illegible], Conviviisqve, qvæ in iisdem agitaban-
[illegible], Citharœdis, Fistulis, ac Tintinnabu-
[illegible] Comœdia, ejusqve apparatu omni & parti-
[illegible] Comœdia, & Tragœdia, ejusqve apparatu omni
[illegible]tio.
[illegible] Comicis tractatus.
[illegible] Versibus diatriba.
[illegible] Tragœdia & Comœdia lucubratio.
[illegible] & Spectatoribus Fabularum non notan-
[illegible]
[illegible] Tragœdia & Comœdia commentatiunculæ.
[illegible] Theatrorum, Scenarum ac Scenico-
[illegible]tudine, libellus.
[illegible] de Ludis Scenicis ΔΙΑΛΕΞΙΣ casuistica qvin-
[illegible]
[illegible], Ludisqve Veterum Gymnicis, Musicis,
[illegible] Spicilegiorum tractatus, tribus libris com-
[illegible]ellatum. *Cum ejusdem Paralipomenis.*
[illegible] nuper repertæ, editæ & notis illustratæ ab

OB-

Octavii Falconerii, qvibus accesserunt aliæ ex Africanis marmoribus recens descriptæ. *cum figuris.*

Barnabæ Brissonii Commentarius ad L. Dominico, de Spectaculis, in C. Theod. & L. omnes dies, cod. de Feriis.

Josephi Laurentii de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, & Osculis Investigatio.

Joannis Meursii F. Collectanea de Tibiis.

Musonii Philosophi opus de Luxu Græcorum, in qvo de Hellonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis qvibus in conviviis veteres utebantur, Unguentis, Musicis Instrumentis, Bellariis, Saltationibus, Parasitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus insignibus, ab *Stephano Nigro* congestum.

Petri Bellonii de Admirabili Operum Antiqvorum & rerum suspiciendarum præstantia, libri tres.

Philo Byzantius de septem orbis spectaculis, Græcè, cum notis & interpretatione Latina Leonis Allatii.

Phlegontis Tralliani de rebus mirabilibus liber, Græcè, cum interpretatione Latina Gvilielmi Xylandri, ac recensione notisqve Johannis Meursii.

——— *ejusdem* de Longævis libellus, cum interpretatione Latina Gvilielmi Xylandri, ac recensione notisqve Joannis Meursii.

Joannis Friderici Gronovii de Museo Alexandrino exercitationes Academicæ, habitæ anno MDCLXVII. post caniculares ferias, ab filio ejus exceptæ: *& nunc primum edita.*

Ludolphi Neocori de Museo Alexandrino diatribe: *nunc primum edita.*

Tomus IX.

JAni Cornarii de Conviviis Veterum Græcorum, libellus.

Andreæ Baccii de Conviviis antiqvorum, deqve solemni in eis Vinorum usu, atqve ritu Cœnarum sumptuosissimo, libri qvinqve.

Johannis Baptistæ Casalii de Tricliniis, Conviviis, Hospitalitate, & Tesseris Veterum, Exercitatio, *cum figuris.*

Josephi Laurentii Opuscula, de Conviviis, Hospilitate, Tesseris & Strenis.

Jacobi Sponii de Origene Strenarum Dissertatio epistolica, Historico-moralis.

Jaco-

[illegible] Hospitalitatis, liber singularis, in quo jus [illegible] apud veteres potissimum, expen- [illegible] Antonio Augustino & Johannis [illegible] hinc inde inserta, cum figuris.

[illegible] de Prandio & Cœna Veterum, ac de aliis ad eadem [illegible] Miscellanea.

[illegible] Carnium, libri IV.

[illegible] ac Edulis antiqvorum Mantissa.

[illegible] de Vino ac ejus usu & abusu libellus.

[illegible] de Cerevisiis Veterum, potibusqve & ebria- [illegible] extra vinum aliis Commentarius.

[illegible] de Thermis & Balneis Veterum tractatio, [illegible]

[illegible] Dissertatio Philologica.

[illegible] libellus, sive animadversiones in tracta- [illegible] Argento legato, *cum figuris.*

[illegible], sive Statuaria, liber.

[illegible] tarius de Sculptura, Cælatura Gemma- [illegible] Pictura antiqvorum, libri duo.

[illegible] de Cælatura & Pictura Veterum.

[illegible] Iconum initio.

[illegible] Sculptura, Plastice, Statuaria libri duo.

[illegible] de Insignibus, Anulis, Fibulis &c. Syn- [illegible]

[illegible] Vestiaria Syntagma.

[illegible] idis Veterum Diatribe.

[illegible] Atticis liber ex interpretatione *Johannis* [illegible]

[illegible] Lunæ epactarum, & mensis intercalarii [illegible]

[illegible] arium trilingue, seu de mensibus Hebræorum, [illegible] Romanorum, dialogus, ex optimis qvibus- [illegible] collectus.

[illegible] tationes tres, I. De Tempore & ejus parti- [illegible] Macedonum, seu Græcorum, III. De anno [illegible] qvisita rerum scitu dignissimarum cognitio- [illegible] eris Auctorum explicatione refertæ.

 Petri

Petri Castellani de Mensibus Atticis, nec non de mensibus & anno Græcorum, Atheniensiumqve diatriba.

Samuelis Petiti de anno Attico, Eclogæ Chronologicæ.

Stephani Pighii Themis Dea, seu de lege divina: ubi præter alia reconditæ antiqvitatis, multa de Horis.

——— Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symbolis antiqvi cujusdam toreumatis argentei, qvod extat apud Revet. Dominum Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem. *cum figuris.*

Jacobi Usserii de Macedonum & Asianorum anno solari dissertatio, cum Græcorum Astronomorum parapegmate, ad Macedonici & Juliani anni rationes accommodato.

Josephi Laurentii de Annis, Mensibus, Diebus, Horis &c. tractatio.

Phlegontis Tralliani de Olympiis Fragmentum, cum Latina interpretatione & notis Johannis Meursii.

Erycii Puteani Olympiades, sola manu, ut vere annis mundi respondent, computatæ.

Joannis Meursii Denarius Pythagoricus, sive de numerorum, usqve ad Denarium, qvalitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis.

Joachimi Camerarii Historia rei nummariæ, sive de Nomismatis Græcis & Latinis.

Leonhardii Porcii de re Pecuniaria antiqvorum, ac de eorundem Ponderibus, Mensuris, stipendiis militaribus, &c. libri duo.

Josephi Scaligeri Julii Cæsaris F. de re Nummaria antiqvorum dissertatio. Liber postumus. *Ex Bibliotheca Academiæ Lugduno Batavæ.*

Willebrordi Snellii R. F. de re Nummaria, liber singularis.

Caroli Patini de Numismate antiqvo Augusti & Platonis, Epistola. *cum figuris.*

Sebastiani Faeschii de nummo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ, Epistola. *cum figuris.*

Tomus X.

L*udovici Cresollii* Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, qvos in Græcia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in qvibus omnis eorum disciplina, & dicendi ac docen-

[illegible] produntur, vitia damnantur, & magni utriusque lingvæ illustrantur & emaculantur scriptores.

[illegible] Fragmentum: *quod ex Bibliotheca Medi*[illegible] *Jacobus Gronovius*, Græcè & Latinè.

[illegible] de Veterum Philosophorum origine, successione, [illegible] doctrina, tabula compendiosa, cum Hieronymi Wol[illegible]

[illegible] Tabula Philosophica, sive series Philosophorum, & [illegible] à Thalete & Socrate imprimis, usqve [illegible] onem deducta.

[illegible] de Philosophorum doctrina, libellus.

[illegible] Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragœ[illegible]; *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*

[illegible] Proverbia Græca, *ex Bibliotheca Medicea*, cum [illegible] Jacobi Gronovii, *nondum antehac edita.*

[illegible] sive de ejus vita, rebusqve præclarissime [illegible] singularis.

[illegible] Epistola de Charondæ effigie in Catanensi [illegible]

[illegible] sive de Auctoribus istius nominis, eorum [illegible] singularis, *& nunc primum ex chirographo Au*[illegible]

[illegible] aliisqve ejus nominis, & eorum operi[illegible] *primum ex chirographo Auctoris edita.*

[illegible], sive de illius libris, qvi injuriâ temporis [illegible] liber singularis.

[illegible] Theophrasteæ, in qvibus eorum librorum, qvi [illegible] aliqvot emendantur.

[illegible] stola de obitu V. C. Joannis Meursii ad filium [illegible] enem præstantissimum, ut & Epitaphia in [illegible] r A. Buchellium & Nicolaum Heinsium.

[illegible] Votum referentis dilucidatio: Auctore *Jaco*[illegible] cum figuris.

[illegible] o Apamensi, Deucalionei diluvii typum [illegible] ntio, *cum figuris.*

Georgii Schubarti Enarratio parergica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis.

Tanaquilli Fabri Vitæ Poetarum Græcorum: ubi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, &c. perspicue ac compendiose disseritur: Ex Gallico idiomate in Latinum translatæ.

Josephi Barberii de miseria Poetarum Græcorum liber.

Petri Castellani Vitæ veterum & illustrium Medicorum, qvi toto orbe usqve ad sæculum XIII. floruerunt.

Johannis Henrici Becleri de Scriptotibus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium sæculi post Christum Natum decimi sexti commentatio.

Helladii Besantinoi Chrestomathiæ: Græcè, cum interpretatione Latina & notis Joannes Meursii.

Joannis à Wower de Polymathia tractatio: Integri operis de studiis veterum ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ, cum Præfatione Jacobi Thomasii. Accesserunt præterea Auctoris Vita & Elogia in Polymathiam, item tabellæ synopticæ.

Josephi Laurentii de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & litteris collectio.

Joannis Meursii Bibliothecæ Græcæ libri tres: *ex chirographo Auctoris nunc primum editi.*

——— Bibliotheca Attica, sive de antiqvis Atticis scriptoribus, eorumqve item operibus, libri IX. *ex chirographo Auctoris nunc primum editi.*

Leonis Allatii de Patria Homeri liber, *cum figuris.*

——— Homeri Natales, Græcè, cum Interpretatione Latina Andreæ Bajani.

Tomus XI.

Dicæarchi Geographica qvædam, sive de vita Græciæ. Ejusdem descriptio Græciæ, versibus Jambicis, ad Theophrastum, Henrico Stephano Interprete, cum ipsius & Isaaci Casauboni Annotationibus. Accedit Henrici Stephani ad Dicæarchum & suam in illum lucubrationem Appendicula.

Henrici Stephani Dialogus, Dicæarchi Sympractor: vel de Græcorum moribus, præsertimqve Atheniensium, supplementum.

Erasmi Vindingii Pauli F. Hellen, in qvo singulorum antiqvæ Græciæ popu-

[illegible], migrationes, coloniarum deductio-
[illegible], urbiumqve & regnorum origi-
[illegible] & Principum in iis successiones,
[illegible], Historicis, Poetis, Geogra-
phis, Oratoribus & [illegible]ticis exponuntur. *Ex MS. Au-*
[illegible].

[illegible] annotationes in L. 2. De Ca-
[illegible] *cum figuris.*

[illegible] *ad Lazarum Baysium.*

[illegible]entatio, ad *Lilium Gregorium.*
[illegible]

[illegible] de varietate Navium Dissertatio.

[illegible] de varietate Navium schediasma.

[illegible] de curandis Eqvis: item de no-
[illegible] Græcis & Latinis, collectio.

[illegible] Triumphis, Spoliis bellicis, Tropæis, Ar-
[illegible], & Pompa Triumphi, liber unicus.

[illegible], Ludis, & Spectaculis veterum, libri
[illegible]

[illegible] liber singularis, in qvo Græci & Romani
[illegible]

[illegible] Antiqvorum Tractatus: in qvo ritus
[illegible], in Rogo, & post Rogum explicantur
[illegible]

[illegible] de Sepultura Veterum tractatus: sive de
[illegible] funeralibus Græcorum, Romanorum, Ju-
[illegible]anorum.

[illegible] Nepenthes seu de Abolendo Luctu liber.

Tomus XII.

[illegible] Romanorum & Etruscorum, in-
[illegible], aliisqve locis celebribus; in qvibus multa
[illegible]menta continentur, collecta & delineata
[illegible] explicationibus *Joannis Petri Bellorii.*
[illegible] sermone transtulit *Alexander Dukerus.*
[illegible]

[illegible] de Cavernis & Specubus subter-

raneis urbis Romæ, figuris æneis expressæ: in qvibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas à *Petro Sanctio Bartolo*. Divisæ in tres partes, cum observationibus *Joannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*. Editio Auctior.

Joannis Potteri Archæologiæ Græcæ libri IV. sive Antiqvitatum Græciæ Corpus absolutissimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc iterum ab Auctore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimidia parte auctum; cum proprio Indice & *figuris æneis*.

Index locupletissimus in universos XII. Tomos.

CAPUT III.

De Romanarum Antiqvitatum Scriptoribus generalibus sive universalibus.

De scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt. 1. *De Jo. Rosino.* 2. *Tho. Dempstero & Andrea Schotto.* 3. *De variis compendiis Antiquitatum Romanarum.* 4. *De aliis Antiquitatum Rom. scriptoribus.* 5. *De Georgii Hieron. Welschii & Flaminii Vaccæ affectis vel ineditis operibus.* 6. *De scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus.* 7. 8. 9. *Thesaurus Antiquitatum Romanarum Gravianus.* 10. *Index Alphabeticus scriptorum qui in utroque thesauro Graviano & Gronoviano continentur.* 11.

I.

Ntiqvitatum Romanarum corpus moliti perqvam multi sunt, vix qvisqvam perfecit, nemo certè edidit ante Joh. Rosinum. Nam *Franciscus Robortellus* Utinensis, qvi populi Romani sub Imperatoribus Cæsaribus Augustis vitâ & victu qvatuor tomos paraverat, opus ingens, in qvo de Romanorum magistratibus, rebus forensibus, sacris, militaribus, coloniis, legibus, consvetudinibus, vestitu, victu, studiis, structuris,

[illegible], largitionibus, & familiis agere consti- [illegible] libros distributi argumenta protulit in lucem, [illegible] de Romanorum provinciis, judiciis, [illegible] causas agendi, legionibus, magistratibus, [illegible] cognominibus, militum præmiis & pœnis, [illegible] gradibus. Bononiæ. 1559. fol. Novem illæ disputa- [illegible] A. 1557. fol. adjuncto ejus- [illegible] Carolum Sigonium de convenientia supputa- [illegible] cum marmoribus Capitolinis ab urbe condi- [illegible] Recusæ deindè in Tomo primo Miscellaneo- [illegible] Roberti, singulas qvasdam ex illis in thesaurum suum [illegible] Romanarum referente illustri Grævio T. 3. & 10. Ne- [illegible] *Carolus Sigonius*, cui variis scriptis de hocge- [illegible] plenum systema rerum Romanarum ab- [illegible] qvi auctoribus Petro Bembo & [illegible] corpus Antiqvitatum Romanarum absolutum. [illegible] lucem, * sed qvorum soli qvatuor in lucem [illegible] civitate, senatu, legibus & comitiis, [illegible] memorandi. Neqve *Julius Barbaranus* cujus [illegible] electorum præsertim in re Romanâ. Ve- [illegible] 4. Neqve *Franciscus Hotomannus*, cu- [illegible] Romanarum, qui Tomo tertio ejus [illegible] editorum Genevæ A. 1599. fol. vix paucissi- [illegible] magistratibus; legibus ac pœnis & re numa- [illegible] *Pyrrhus Ligorius* Antiqvitatum Romanarum [illegible] descriptor curiosissimus; cujus triginta cir- [illegible] labore ex nummis maxime congesta Taurini [illegible] Sabaudi Ducis ac Pedemontani princi- [illegible] testatur Philippus Labbeus, adjungens ejus- [illegible] reperiri Romæ in Bibliotheca Farnesiorum [illegible] Reginæ Christinæ. Neqve *Fabius* [illegible] rerum urbanarum, manu exaratos in Bibl. [illegible] Justus Rycqvius lib. de Capitolio Rom. pag. [illegible] *Lazius* cujus libri XII. de Rep. Romana in ex- [illegible] Basil. 1551. & auctiores [illegible] Fran-

[illegible] legibus Rom. præmissum, & Grævii Epistolas p. 237. [illegible] T. thesauri Antiqv. Rom.

Francof. A. 1598. fol. editi varias qvidem & plurimas res Romanas magno studio illustrant & de limitibus, prætoriis, magistratibus, muniis civilibus & militaribus, exercitibus, legionibus, classibus, coloniis, municipiis, ritibus, ludis, sacrisq; variis agunt sed & ordine destituuntur, mole sua laborantes & pro justô atqve accurato corpore ac systemate Antiqvit. Rom. haberi vix possunt. Neqve *Paulus Merula*, in cujus Operibus posthumis Lugd. Bat. 1684. 4. editis Antiqvitates Romanorum h. e. commentarii de sacrificiis, sacerdotibus, de legibus comitiisq; & præmiis militaribus continentur. Neq; *Flavius Blondus* de cujus Roma triumphante infrà dicturus sum, neqve *Justus Lipsius* deniqve, cujus Lexicon rituale Romanum, qvod per annos 30. molitus fuerat vir doctissimus, lucem nunqvam adspexit; qvamvis editis ejus scriptis tum aliis infrà suo loco commemorandis, tum in electis maximè & ad Tacitum commentariis lux planè insignis affertur Antiqvitatibus Romanis & benè multis & maximè reconditis: unde natum facis historicæ sive Antiqvariæ compendium ex Operibus Lipsii excerptum, qvod plus simplici vice prodiit sub titulo Romæ illustratæ ab Antonio Thysio, sive *Joh. Thalio* potius collectum & novissimè recusum in Anglia, forma minore, cum Georgii Fabricii (malè Patricii legitur in Novellis Reip. literariæ Anni 1699. mense Octobr. p. 469) collatione veteris Romæ cum novâ sed (prioris ac minus perfectæ editionis) aliisq; libellis ex Lipsio excerptis.

II. Primus itaq; *Jo. Rosinus* Isenacensis, Pastor Numburgensis qvi A. 1619. obiit Antiqvitatum Romanarum corpus libris decem complexus vulgavit Basileæ A. 1585. fol. recusum Lugd. 1609. 4. de qvo rectè Barthius ad Rutilium pag. 188. sentit, qvod nemo ferè minore ambitione utilius & planius res priscas juventutem doceat. Neq; contemnendus est ordo, qvem servat vir diligentissimus, & non tantum veteribus monumentis sed & recentiorum observationibus assidue usus: Onufrii, Manutii, Sigonii, Ciacconii, Petri Pithœi, Brodæi, Polleti, Cujacii, Brissonii, Hottomanni, Ræyardi, Marliani, Rhodigini, Gyraldi, Grucchii, Rivallii, Gruteri, Turnebi, Lipsii & Scaligeri. Qvanqvam non ignoro acerrimo Reinesii judicio p. 58. Var. lection. in qvodvis opus condemnandum potius Rosinum qvam ad Romanas antiqvitates digerendas admittendum fuisse, qvod nihil sani ubiqve fere doceat, nisi cum authores integros describit, atqve ut ait p. 54. qvæ minimum intelligit, docere

cere

cere alios præſumat. Sed non minus iniqviſſimum cenſeo hoc judicium eſſe qvam acerrimum, licet illud ſeqvuntur & probant Kippingius præf. ad Antiqv. Rom. Thomas Crenius I. animadv. philolog. p. 39. itemqve alii. Age enim fac, uno alterove loco lapſum fuiſſe, qvi primus omnia uno libro complecti & in uſum ſtudioſorum ex antiqvis recentibusqve ordine colligere ac perſpicue digerere conatus eſt, num propterea tam inhumanè accipiendus erat, qvod rem omnium confeſſione utiliſſimam qvantum potuit diligentiſſimè perfecit? Qvis unqvam ab litterariis illis Heroïbus qvi eruditione ſua attingunt nubes, exſpectavit vel vidit Syſtema ullum perſpicuum ac juventuti utile artis vel ſcientiæ cujuscunqve? Permittant itaqve ab aliis componi, qvod ipſi vel qvoniam infrà dignitatem ſuam eſſe putant haud volunt, vel qvia nimis affluit innumerabilium rerum copia, præ reconditâ magnâqve eruditione ſuâ efficere non poſſunt. Cæterùm de Roſino præter Martinum Hankium libro utroqve de Romanorum rerum ſcriptoribus, Kœnigium in Bibl. & Chriſt. Frid. Paulini in Annalibus Iſenacenſibus p. 234. videbis, ubi lubebit clariſſimi Ekkardti excerpta librorum novorum, menſe Junio Anni 1701. p. 62. 63. ubi mentionem facit vitæ Roſini ineditæ, ſcriptæ ab Eſaia Leichfeldero. Varia etiam de Roſino collegit perſonatus Alphonſus Clarmundus ſive Rudigerus parte qvinta vitarum Germanice editarum p. 165. ſqq.

III. Ad Roſinum Paralipomena ſive farraginem variarum doctarum obſervationum Antiqvitates Romanas Roſino vel prætermiſſas vel minus explicatas illuſtrantium adjecit *Thomas Dempſterus* à Muresk, J.C. Scotus, Profeſſor Piſanus primùm, dein Bononienſis, vir immenſæ ut ferunt memoriæ, ita, ut qvid eſſet oblivio diceret ſe ignorare: infinitæ lectionis, qvi 14. horas diei legendis libris continuare ſoleret, cæterum ad rixas & contentiones pronus & judicii non adeò magni, ne cum Jacobo Uſſerio libro de Antiqvitatibus Britannicarum Eccleſiarum, dicam planè nullius. Vide de eo præter Hankium parte 2. de Roman. rerum ſcriptoribus & Thomam Pope Blount in Cenſurâ celebrium ſcriptorum, Miræum de ſcriptoribus ſeculi XVI. p. 161. Andr. Sauſſæum in Bellarmino continuato p. 82. Erythræi ſive Julii Victorii Roſſi Pinacathecam 1. p. 24. ſeq. Hieron. Ghilini theatrum virorum doctorum part. 2 p. 235. Prima editio paralipomenon Dempſteri ad Roſinum in lucem prodiit Pariſiis

A. 1613. fol. Sæpius deinde recusa sunt cum Rosino tum in Germania Colon. Agripp. 1619. 1645. 1662. Genev. 1620. 4. additis etiam *Andreæ Schotti* Jesuitæ, viri optimi & doctissimi electis de gentibus, familiis, tribubus rusticis urbanisqve, & ludis ac festis Romanorum. Tum apud Batavos Cornelio Schrevelio curante, adjunctis figuris æneis ex Lipsio fere & Onufrio depromtis Lugd. Bat. 1662. 4. atqve ab eo tempore plus simplici vice etiam Amstelodami.

IV. Breve compendium tironibus exhibent præter *Jac. Masenium* superiore capite à me laudatum Antiqvitates Romanæ, Sacræ, Civiles, Militares, Oeconomicæ *Philippi Caroli* Neoburgo Palatini & in Acad. Altdorfina Professoris (qvi inde A. 1629. desertis uxore & liberis ad Pontificiorum cœtus transiit, A. 1639. in Austria defunctus. Vide Omeisium in gloria Academiæ Altdorfinæ pag. 94. 172.) Prodiit hujus Caroli libellus minori formâ Francof. 1643. & 1670. cum Andr. Dominici Flocci, Pomponii Læti, Raph. Volaterrani & Valerii Probi libellis passim obviis & Altenb. 1663. 8. cum notis Mich. Christiani Ludovici. Paulo plenius Antiqvitatum Romanarum compendium Anglica lingva dedit *Thomas Goodwin* Lond. 1648. 4. sæpius deinde recusum, Belgice etiam editum à Dan. Peen Amst. 1694. 8. Qvemadmodum latinâ lingvâ habemus *Thomæ Belli* itidem Angli Romam restitutam sive Antiqvitatum Romanarum compendium insigne, vulgatum Londini 1677. 8. & nuper Clarissimo Almelooveenio curante recusum Amst. 1700. 12. His jungenda *Basilii Kennet* Romæ Antiqvæ notitia sive Antiqvitatum Romanarum descriptio, edita Anglice Lond. 1696. 8. & Belgice ex *Wilhelmi Sewel* versione cum Francisci Deseine descriptione Romæ novæ è Gallico versa, additis figuris in æs incisis ex thesauro Græviano Amst. 1704. fol. Hinc novissime prodiit Rituum qvi olim apud Romanos obtinuerunt succincta & perspicua explicatio auctore *G. H. Nieupoort*, eo vel inprimis laudanda nomine qvod veteres semper scriptores testes laudat. Trajecti 1712. 8. *Pauli* qvoqve *Christ. Haepfneri* Roma antiqva commemoranda Halæ Sax. 1709. 12. in qva per qvæstiones & responsiones summa capita Antiqvitatum Rom. Germanica lingva in tironum usum breviter exponuntur. Neq; omittendus *Fridericus Hildebrandus* Rector scholæ Martisburg. in Antiqvitatibus Romanis Alphabetico ordine digestis, brevi libello in 8vo. Jenæ 1657. cujus secunda editio auctior & correctior, Geræ 1671. 8.

lucem

lucem vidit. Octavum nuper prodiit Franeqveræ A. 1701. 12. cum *Ottonis Aubérii* libris tribus de comitiis Romanorum. Alphabetico ordine Romanas Antiqvitates plerasqve etiam digessit *Josephus Laurentius* Lucensis in Polymathiæ suæ libro qvinto & sexto, qvi in qvatuor prioribus etiam varia capita Græcarum pariter Romanarumqve Antiqvitatum fusius illustrat, ac perseqvitur. Prodiit opus non contemnendum Vicentiæ A. 1631. 4. & auctius Lugd. 1666. fol. licet in hac posteriore editione Epistolæ qvibus singulas diatribas viris doctis inscripserat Laurentius, sunt omissæ. Ex hoc Laurentii opere depromtæ sunt variæ diatribæ qvas thesauro suo Græcarum Antiqvitatum Clariss. Gronovius inseruit. De *Daneti* Dictionario Antiqvitatum Græcarum & Romanarum pridem edito, qvemadmodum & de altero qvod propediem studiosorum manibus versandum speramus eximio *Samuëlis Pitisci*, jam dictum est capite superiore. Memorandi etiam hoc loco libri qvatuor antiqvitatum Romanarum ab *Heinrico Kippingio* Rostochiensi, Conrectore Bremensi A. 1678. æt. 44. defuncto editarum Bremæ A. 1664. & 1679. & Franeqv. 1684. 8. Vix dimidia autem pars operis Kippingiani lucem adspexit, parte altera qvidem ad editionem paratâ, sed post auctoris obitum perditâ ut notavit Jo. Georgius Eckardtus in excerptis Reipubl. literariæ supra laudatis p. 63. sq. mense Junio A. 1701. *Petri Josephi Cantelii* Jesuitæ de Romanâ Republicâ sive de re militari & civili Romanorum elegans compendium ad explicandos scriptores antiqvos comparatum prodiit primùm Paris. 1684. 12. deinde Ultrajecti 1688. additis è Lipsio Onufrioq; tabulis qvibusdam æneis, deniq; ibid. A. 1691. 1696. 1707. 12. *Franciscus Pomey* S. I. in Epitome Antiqvitatum Romanarum omne punctum tulisset si absolvere illi datum fuisset opus cujus prima pars tantum de Diis exstat sæpius edita, ceteræ novem fato auctoris sunt interceptæ. 2. de sacerdotiis, 3. de Comitiis & Magistratibus, 4. de Nuptiarum ritibus, 5. de re bellica. 6. de ludis & spectaculis. 7. de re vestiaria, 8. de mensis & epulis, 9. de variis urbanæ vitæ officiis, 10. de funeribus & sepulchris. Nunqvam visus mihi *Lucii Fauni* liber de antiqvitatibus urbis Romæ, qvas ut ait in Bibl. Simlerus, ab antiqvis novisqve autoribus excerptas summâ brevitate ordineqve disposuit Venet. 1549. 1553. 1559. 8. *Georgii Portii* Specchio ò vero compendio dell' Antichita di Roma sacre e profane Rom. 1625. 12. *Joh. Cunradi Dieterici* Antiqvitatum Romanarum com-

compendium, cum excerptis ex *Petri Saintfleurii* Monspeliensis libello de rebus illustribus memoralibus. Francof. 1643. 12. *Ludovici Contareni* Antichità de Roma, sito, Imperadori, famiglie, statue, chiese Venet. 1575. &c. 8. 2. Vol. &c.

V. A *Joh. Baptista Casalio* duplex opus habemus præsenti loco laudandum & paulo pleniùs ex veteribus monumentis varia Antiqvitatum Romanarum capita perseqvens, qvorum prius est de urbis ac Romani Imperii splendore Rom. 1650. fol. alterum de veteribus Ægyptiorum Romanorum & Christianorum ritibus Rom. 1644. 4. Francof. 1681. 4. *Guilhelmus Choul* sive *Caulius* (latine Brassicanus à qvibusdam dictus) Nobilis Gallus jam ante centum qvinqvaginta amplius annos lingva patria integrum Systema Antiqvitatum Romanarum complecti constituerat libris XII. ut ipse memorat p. 17. edit. Vesaliensis Gallicæ libri de Religione Romana: sed nihil ab ejus manu in hoc genere ad nos pervenit præter librum eximium jam laudatum de religione veterum Romanorum, alterum de Romanorum castrametatione & disciplina militari, & tertium de balneis exercitiisqve antiqvorum Græcorum pariter ac Romanorum, qvi tres libri variis figuris ex monumentis & numis antiqvis illustrati extant Lugduni A. 1556. 1569. fol. primum Gallicè, hinc Italice editi, & Hispanicè A. 1579. & junctim iterùm Gallicè Vesaliæ A. 1682. 4. Belgice deinceps, & deniq; latinè Amst. A. 1685. 4. Qvod Patinus in historia numismatum ait se audivisse, in Germanicam lingvam etiam translata esse hæc Choulii scripta, forte de Belgica versione accipiendum. Extat prætereà Thesaurus Antiqvitatum Romanarum itidem Gallica lingva vulgatus autore *Cæsare Egosseo du Boulay* Paris. 1651. fol. *Julii Minutoli* Cælestinorum Abbatis Romana Antiqvitas dissertationibus Historico Criticis illustrata Romæ A. 1689. 8. qvo de libro videas licet Acta Erud. Tom. 2. supplem. p. 565. *Cyriaci Lentuli* apex gloriæ Romanæ, sive de statu Rei Romanæ summa in potestate, Magistratibus, jurisdictione, militia, civium prærogativa, sacris & sacerdotibus, ab Urbe condita per varios mutationum gyros ad nostra Rerum Germanicarum tempora perducta. Francof. 1689. 4. Deniqve Vir Clariss. *Burchardus Gotthelf Struvius* Professor Jenensis tot scriptis editis de re litteraria ac studiosa juventute meritissimus Antiqvitatum Romanarum Syntagma absolutius meditari cœpit, cujus

pars

pars prima de ritibus ſacris Anno 1701. lucem adſpexit Jenæ 4. præmiſſa Bibliotheca Antiqvitatum generali & ſpeciali, qvalem etiam pridem delineavit ſed alio ordine methodoqve alia *Philippus Labbeus* in Mantiſſa antiqvariæ ſupellectilis. Qvarum utrâqve nos ita utemur & jam uſi ſumus, ut nec negligentia in addendo, digerendo, emendandoqve, neq; in ſupine deſcribendo plagii rei poſſimus videri.

VI. *Georgius Hieronymus Welſchius* Medicus & Polyhiſtor Auguſtanus eruditiſſimus, qvi ex Bibl. Caſſiani à Puteo Eqvitis Romani uſus voluminibus pluribus, in qvibus præſtantiſſimorum pictorum operâ depicta erant plurima priſca monumenta, veſtes, utenſilia, arma, aliaqve genera antiqvitatum, pleraqve eâ qva erant magnitudine, cætera ad leges Geometricas ſuis pedibus dimenſa. Hic non qvidem Syſtema Antiqvitatum Romanarum plenum & Roſiniano abſolutius elaborare voluit, ut videtur innuere Morhofius ὁ μακαρίτης p. 247. lib. 1. polyhiſt. vel qvod apud Clariſſ. Struvium p. 8. legas, omnibus numeris perficere ipſisq; veterum monumentis qvam optimè illuſtrare, nedum ut in Ephemeridibus Pariſienſibus A. 1702. T. 2. p. 43. fuerit inter eos, qvorum collectiones de Antiqvitatibus editæ jam ſunt, referendus: ſed ut Lucas Schrœckius in memoriâ Welſchiana p. 72. ſeq. teſtatur, tantum inſtituit dare *Ideam Antiquitatis*, expolienda ſingula capita & ſyſtema ipſum perficiendum aliis relicturus. Welſchii ipſius verba ſunt in Epiſt. de ſcriptis ſuis, qvam poſt curatorem editionis Epiſtolarum Gerh. Joh. Voſſii in Germania recuſarum clariſſimus Almelovenius ſubjecit Bibliothecæ ſuæ promiſſæ ac latenti p. 123. *Ideam igitur tantum dabo, ut alii perficiant, quibus ſimilia, aut plura etiam in promtu eſſe ſolent.* Cæterum nec ideam illam dedit unqvam vir doctiſſimus. *Flaminii Vaccæ* opus de Antiqvitatibus Romanis Proſpero Mandoſio in Bibl. Romana memoratum neqve editum eſt neq; huc ſpectat, qvia auctor ſtatuarum artifex ſculptorq; in illo monumenta antiqva Romæ obvia delineaverat, non vero Antiqvitates ritus & conſvetudines Romanorum veterum explicaverat. Ex ſchedis ejus multa dedit vir doctiſſimus Bernhardus de Montfaucon in Diario Italico qvi p. 105. etiam refert hoc ejus Epitaphium qvod viſitur Romæ in templo S. Mariæ Rotundæ in hanc ſententiam:

D. O. M.

Flaminio Vaccæ ſculptori Romano, qui in operibus quæ fecit, nunquam ſibi ſatisfecit.

Cæterum de monumentis antiqvis ſtatuisqve, marmoribus, ædificiis, ruderibus, infra erit ſingularis nobis dicendi locus.

VII. Reſtant adhuc Miſcellanei ſcriptores qvi varias antiqvitatis Romanæ Græcæqve partes vel explicarunt vel illuſtrarunt, vel ſcripta diverſa & in his plura etiam ad noſtrum inſtitutum facientia conjunctim curarunt recudi. Ex hoc poſteriori genere duo mihi veniunt inprimis commemorandi Janus Gruterus & Gaudentius Robertus. Ex priore itidem duo Cœlius Rhodiginus & Alexander Alexandrius. *Janus Gruterus* Antvverpienſis, Bibliothecæ Palatinæ præfectus & omnis liberalioris eruditionis promus-condus, qvinqve voluminibus in majore forma octava qvam vulgò vocamus, ſub titulo lampadis ſive facis artium liberalium atqve theſauri Critici junctim Francof. A. 1602—1612. edidit ſcripta philologica Miſcellanea, Obſervationes varias & antiqvas lectiones virorum doctorum complectentia, qvorum en tibi indicem:

Tomus I.

Angeli Politiani Centuria Miſcellaneorum, & qvod ira in pueris optimæ ſæpe indolis eſt argumentum.

M. Antonii Sabellici in Plinium, Livium aliosqve ſcriptores variæ obſervationes.

Philippi Beroaldi annotationes in varios Auctores p. 188.

Ex *Domitii Calderini* libro tertio Obſervationum nonnulla.

Baptiſtæ Egnatii Veneti racemationes.

Jo. Baptiſtæ Pii Annotationes priores & poſteriores in varios ſcriptores.

Pii Antonii Bartolini auctarium emendationum.

Jani Parrhaſii de rebus per Epiſtolam qvæſitis ſylloge. Ejusd. prolegomena in Plauti Amphitruonem, & Ciceronis Epiſt. Notæ in Orat. pro Milone. Et ex notis ad Claudianum varia ſcriptorum Vett. latinorum loca illuſtrata.

Laur. Abſtemii Maceratenſis Annotationes Variæ.

L. Joannis Scoppæ, Parthenopæi Collectaneorum libri II.

Franciſci Floridi Sabini lectionum ſubciſivarum libri III.

Petri Nannii Alcmariani Miſcellaneorum libri X. & adverſus Jacobum Curtium Apologia.

Franciſci Robortelli de Hiſtorica facultate p. 1386. Deſcriptio Laconici ſive ſudationis qvæ viſitur in ruina balnearum Piſanæ Urbis

bis p. 1397. De nominibus Romanorum p. 1403. præfatio ad libros Ciceronis de inventione pag. 1412. Notæ in Catulli Epithalamium p. 1428. & Ode Pindarica βιοχρηστωδία p. 1430. Explanationes in primum Æneidos librum à *Jo. Baptista Busdrago* Lucensi collectæ. p. 1435.

Tomus II.

Francisci Robortelli de convenientia supputationis Livianæ cum marmoribus Capitolinis & Dionysio Halicarnasseo.
Ejusdem liber de arte sive ratione corrigendi antiqvorum libros.
Ejusdem annotationum sive emendationum libri II.
Caroli Sigonii emendationum libri II.
Antonii Bendinelli loci controversi XXVI.
Bernardini Realini in varia scriptorum loca annotationes.
Lilii Gyraldi dialogismi XXX.
Joannis Brodæi Miscellaneorum libri VI. plurimis locis ex ejus chirographo aucti.
Christophori Rufi antexegemata.
Johannis Hartungi locorum memorabilium decuriæ IV.
Petri Pithœi Adversariorum subcesivorum libri II.
Lucæ Fruterii verisimilium libri III.
Achillis Statii Lusitani Observationes difficilium aliqvot locorum Græcolatinorum, antea non excusæ.
M. Antonii Mureti Variarum Lectionum libri XIX.
Ejusd. Observationum Juris liber singularis.
Hieron. Magii Miscellaneorum seu Variarum Lectionum libri IV.

Tomus III.

Pauli Leopardi Isenbergensis emendationum & miscellaneorum libri XX.
Barptolomæi Barrienti Illiberitani annotationum silva.
Francisci Luisini Utinensis parergon libri III.
Guil. Canteri Novarum Lectionum libri IX.
Theodori Canteri Variarum Lectionum libri II.
Ludovici Carrionis Antiqvarum Lectionum Commentarii III.
Ejusd. Emendationum & Observationum libri II.
Jani Durantii Casellii Variarum libri II.

Jani

Jani Gvilelmii Verisimilium libri III.
Ejusdem in Plautum Qvæstiones.
Marsilii Cagnati Veronensis Variarum Observationum * libri IV.

Tomus IV.

Joannis Brodæi Miscellaneorum libri qvatuor posteriores VII. VIII. IX. & X. è Bibl. Pauli Petavii V. C. (antea non excusi.)
Joachimi Camerarii problemata Græce & latine.
Aldi Manutii Pauli F. Qvæsita per Epistolam.
Hadriani Junii Animadversorum libri qvinqve.
Ejusd. de Coma Commentarius.
Josephi Castalionis J. C. Variæ Lectiones.
Jani Mellerii Palmerii spicilegia.
Jacobi (Jac. Nepotis) *Schegkii* Observationum & emendationum præmessa.

Tomus V.

Francisci Modii Novantiqvæ Lectiones Epistolis CXXXIII.
Lucæ Fruterii collectaneorum verisimilium liber tertius antea non excusus.
Ejusd. Epistolæ Philologicæ.
Henr. Stephani schediasmatum libri VI.
Jacobi Nicolai Loënsis Miscellaneorum Epiphyllides, antea non publicatæ, libris X.

Sextum volumen complectitur Valentis Acidalii in Plautum divinationes & Marcelli Donati notas in Livium, Tacitum, Sveton. Ammianum & scriptores historiæ Augustæ. Volumen *septimum* non à Grutero sed à Jo.Phil. Pareo ingrato Gruteri discipulo ** additum est, neqve aliud qvicqvam præter Criticas observationes in Plautum & in Gruterum invectivas continet. Obiit Gruterus Heidelbergæ A. 1627. qvi Wittebergæ primum Professor fuerat, sed pulsus inde, qvod Formulæ Concordiæ subscribere nollet. De eo plura dixi in plagiariis num. 73. ubi memoravi qvoqve vitam Gruteri scriptam à Frid. Hermanno Flaydero & panegricum Balthas. Venatoris, qvi cum elencho scriptorum Gruteri legitur etiam in vitis à Gvil. Batesio collectis p. 526. & in Wittii Philosophis p. 212–278. nec minus ante Inscri-

* Librum qvintum MS. habuit Naudæus, teste Labbeo p. 233. Bibl. novæ MSS.
** Vide Marqv. Gudii Epistolas p. 204.

[illegible] opus, in Belgio nuper luculen- [illegible] de re viro illo doctissimo præter Tho- [illegible] Bælius in dictionario Historico [illegible]

[illegible] edidit Italico idiomate, una cum Benedicto [illegible] litterariis Parmensibus celebris & A. 1695. [illegible] Parmæ A. 1690. 91. & 92. 4. vulga- [illegible] tomos [illegible] Miscellanea Italica erudita, in qvo- [illegible]

[illegible] Castalionis [illegible], 1) *Variæ Lectiones*; 2) *De* [illegible] 3) *De recta scribendi Vergilii nominis ratione* [illegible] *fœminarum prænominum assertores disputatio*; [illegible] *possit*. Pauli Manuccii Veneti *Anti-* [illegible] *Romana*. Onuphrii Panvinii Ve- [illegible]; 2) *De carminibus Sibyllinis*. Con- [illegible] 1) *In veterum numismatum Romanorum miscel-* [illegible] *Caturii & Atiliæ* [illegible] *tumulum ex-* [illegible] Mediolanensis *de magistratibus, civilibusque* [illegible] Francisci Robertelli Utinensis 1) *De Provinciis* [illegible], *& omni consuetudine caussas agendi apud Ro-* [illegible] *Romanorum*; 4) *De magistratibus Imperatorum*; [illegible] 6) *De cognominibus & appellationibus Impera-* [illegible] *præmiis & donis militaribus*; 8) *De pœnis mili-* [illegible] *bus honorum & magistratuum Romanorum*; [illegible] *nominibus Imperatorum*.

[illegible] exhibentur: *Petri Servii* Medici Romani [illegible] continent Antiqvitatum Romanarum. [illegible] *Bononiensis* de Personis & Larvis, [illegible] & origine Syntagmation; *Fortunii Liceti* [illegible] dita, decerpta ex ejus Qvæsitis per Episto- [illegible] *Sardi Ferrariensis* de Moribus & Ritibus [illegible] net. 1557. 8. & sæpius alibi in lucem edi- [illegible] *Mediolanensis* Gallorum Insubrum anti- [illegible] *Parmensis* de Numismatibus antiqvorum.

Tomo tertio continentur *Petri Leonis Casella* de primis Italiæ Colonis; Ejusdem de Tuscorum Origine, Colonatu & Republica Florentina; *Pauli Manutii Veneti* Antiqvitatum Romanarum liber de Legibus; *Lilii Gregorii Giraldi, Ferrariensis* de Sepulchris & vario sepeliendi Ritu; *Aldi Manutii* Veneti de Laudibus vitæ rusticæ, Ode Horatii Epodon. II. explicata; *Caroli Sigonii Mutinensis* Judicium de Historicis, qvi res Romanas scripserunt, ab urbe condita ad Caroli M. Imperatoris tempora; *Balthasaris Bonifacii* de Romanæ Historiæ scriptoribus Excerpta; *Adriani Politi* ordo Romanæ Historiæ legendæ; *Jo. Antonii Venerii* de Oraculis & Divinationibus antiqvorum; *Petri Servii* Dissertatio Philologica de odoribus.

In qvarto deniqve exhibentur: *Pauli Manutii, Veneti* Antiqvitatum Romanarum Liber de Comitiis; *Gaudentii Merulæ, Novariensis* de Gallorum Cisalpinorum antiqvitate ac origine; *Jo. Marii Mattii* Brixiani Opinionum Libri III, in qvibus plurima loca Auctorum Latinorum & Græcorum explicantur, aut corrupta emendantur; *Josephi Nerii* Perusini Analecta, in qvibus præter ea, qvæ ad Jus pertinent, varia tam in sacra qvam in profana Historia, & qvædam in Tacito explicantur, illustrantur, emendantur. Prodierant pridem Perusii A. 1619. & uti Matti Opiniones Alexandriæ Statiellorum in Liguria A. 1598.

VIII. *Ludovicus Cælius Richerius, patria Rhodiginus*, qvi humaniores litteras Vicentiæ primum, deinde Ferrariæ tum Mediolani ac deniqve Patavii docuit, A. 1520. defunctus, in libris triginta Antiqvarum lectionum qvos ad Vindicis Cesellii Gellio laudati exemplum scripsit, non modo vocabula multa utriusqve lingvæ abstrusa explicavit & innumeris Græcorum latinorumqve scriptorum locis egregiam lucem effudit, sed & qvam plurimas antiqvitates feliciter illustravit. Adeo ut illius opus auro contra carum & variis in locis atqve apud Wechelios emendatius recusum, non freqventius juvenum manibus teri miretur & indignetur Vossius lib. 3. de Hist. lat. p. 814. sq. Solet in Rhodigino reprehendi qvod passim dissimulat fontes unde Veteres narrationes repetiit, vel laudat Scriptorum deperditorum monumenta, auctoribus in qvibus illa nominari reperit haud nominatis, qva de re videndus Jac. Thomasius ὁ μακαρίτης lib. de plagio §. 532. Erasmus * in Adagio *Chœnici ne insideas*, & Junger-

* Rhodigini Epistola apologetica ad Erasmum legitur post Epistolas Gudianas p. 117.

Jungermannus ad Pollucem p. 1347. Optandum etiam erat ut inter tot lectiones antiqvas nullos novos errores proseminaret Cœlii incuria, ut ait Josua Barnes in vita Euridid is p. 33. Valet tamen hic illud Varronis, *eum qui tam multa dixerit commode, potiùs laudandum, quam si qvædam ignoraverit peccaveritq; acriter reprehendendum & exagitandum.* Sive ut Horatius: *ubi plura nitent in carmine, non ego paucis*

Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura — —

De Rhodigino videndi Jovius & Thomasinus in elogiis, Balthasar Bonifacius XV. 4. Hist. ludicræ (qvi plura etiam dixisse se testatur in elogiis illustrium Rhodiginorum, dubito an editis:) Clarmundus sive Rudigerus in vitis Doctorum Viror. T. VII. p. 61. Freherus in theatro, Kœnigius in Bibl. Thomas Popeblount in censura doctorum, Bailletus in judiciis Gallice editis, & ad Magiri Eponymologium illustris Eybenius.

Alexander Alexandrius sive *de Alexandro*, Neapolitanus, Romæ & in Patria causas primum agere professus, deinde ubi in judiciis gratia & corruptionibus omnia transigi videret, relicto foro humanioribus litteris unice deditus, ut ipse narrat lib. 6. cap. 7. genialium dierum. Qvod ipsum opus Miscellaneum in sex libros distributum hoc loco tanqvam promtuarium aliqvod universæ, Romanæ præsertim Antiqvitatis commendandum nobis venit. Prodiit sæpissime seorsim, tum illustratum semestribus sive commentariis eruditissimis *Andreæ Tiraquelli*, notisqve *Dionysii Gothofredi* & *Christoph. Coleri*, & in librum qvintum animadversionibus *Nicolai Merceri* Rothomagensis. Lugd. Bat. 1673. 8. 2. Vol. qvæ præstantissima est ejus operis edito. Etiam Gallice versum Alexandri opus à Bernardo de la Roche, didici ex Francisci Crucimanii Bibl. Gallica p. 476. De hoc Alexandro, qvi sub extremum seculi decimi qvinti floruit, videndi Gaddius de scriptoribus non Ecclesiasticis T. I. p. 25. Leonhardus Nicodemi in additionibus ad Nic. Toppii Bibl. Neopolitanam p. 5. ut omittam Pancirollum in vitis JCtorum lib. 2. c. 122. Paulum Freherum in Theatro, Hendreichii Pandectas Brandenburg. aliosqve. Solet & hic Alexander plerumqve autores, ex qvibus profecit, dissimulare, vel jactare scriptores pridem deperditos & libros mirandæ vetustatis, ubi ipse forte librum pandectarum vel alios scriptores obvios præ mani-

bus habuit, uti passim notant Tiraqvellus & Gothofredus, qvorum tanto magis utiles & necessariæ sunt notæ, qvod ubiqve indicant fontes, ex qvibus Alexander sua collegit ac derivavit.

IX. Extant & alii ejusmodi scriptores Miscellanei in qvibus varia capita Antiqvitatum Romanarum illustrata videre licet, ut *Petri Gregorii Tholosani* Syntagma artis mirabilis, & aliud opus eximium qvod Syntagma juris universi inscripsit. *Adr. Turnebi* & *Casp. Barthii* Adversaria, *Petri Victorii*, *Hieron. Mercurialis*, *Guid. Pancirolli*, *Sam. Petiti* & *Tho. Reinesii* Variæ Lect. *Isaacus Casaubonus* in Sveton. & Hist. Augustam *Claudius Salmasius* in eandem Historiam, tum aliis in scriptis, præcipuè commentariis in Solinum, ex qvibus Alphabetico ordine multa digesta reperias in *Joh. Jacobi Hofmanni* Lexico universali, ut & illud forte præsenti loco nobis sit commemorandum. Sic *Petrus Faber* in semestrium libris, *Philippus Rubenius* & *Caspar Gevartius* in Electis, *Balthasar Bonifacius* in historia ludicra subinde antiqvos ritus Romanos & consvetudines jucunde explicant.

X. Nunc deniqve dicendum est de opere luculento ac præstantissimo, qvod illustris doctrinæ vir *Johannes Georgius Grævius* A. 1703. 9. Januar. elegantioribus litteris ereptus, duodecim in folio voluminibus edidit sub titulo thesauri Antiqvitatum Romanarum, Trajecti fol. A. 1694. – 1699. ex officina Petri van der Aa & Francisci Halmæ. Scripta selecta & rarò hactenus obvia, qvædam itidem nunqvam ante edita vel ex aliis lingvis latinè reddita aut nova luce ornata exhibet, qvæ à viris doctissimis ad illustrandas Antiqvitates Romanas variis temporibus edita fuerunt. Multæ etiam & accuratæ tabulæ æneæ passim additæ, & singulis tomis præmissa præfatio in qva celeberrimus editor subindè varia emendat & addit à scriptoribus, qvos recensuit vel omissa vel perperam posita. Tomo qvinto habentur inter alia *Plutarchi* Ῥωμαϊκὰ sive *κεφάλαια ῥωμαϊκὰ*, *αἴτια ῥωμαϊκά*. Qvæstiones Romanæ cum qvæstionibus Romanis *M. Zuerii Boxhornii* qvibus varii sacri & profani ritus eorumqve causæ & nonnulla Antiqvitatis monumenta eruuntur & explicantur. Hunc librum vulgaverat Boxhornius admodum juvenis Lugd. Bat. 1637. 4. Singula thesauri scripta sub suis qvæq; titulis infra comemorabuntur. Interim studiosis non ingratum fore existimo si qvemadmodum in the-

thesauro Gronoviano feci, sic Græviani etiam conspectum singulorum tomorum hoc loco subjungam, ac deinde Indicem Alphabeticum adjiciam scriptorum omnium in utroqve thesauro obviorum.

Tomus I.

Octaviani Ferrarii de Origine Romanorum liber.
Paullus Manutius de Civitate Romana.
Caroli Sigonii de antiqvo jure Civium Romanorum libri II. p. 39. & addenda ac mutanda in illo opere è meliore edit. Parisiensi A. 1572. p. 1022.
Onufrius Panvinius de Civitate Romana.
——— de Imperio Romano.
Paullus Manutius de Comitiis Romanorum.
Nic. Gruchii de Comitiis Romanorum libri III.
Ejusd. responsio ad binas Caroli Sigonii responsiones.
Caroli Sigonii posterior cum Nic. Gruchio disputatio de binis Comitiis & Lege curiata.
Nicolai Gruchii ad posteriorem Caroli Sigonii disputationem refutatio.
Car. Sigonius de Lege curiata Magistratuum & Imperatorum & eorum jure.
Paullus Manutius de Senatu Romano.
Joannes Sarius Zamoscius de Senatu Romano libri II.

Tomus II.

Paullus Manutius de Legibus Romanis.
Antonius Augustinus de Legibus Rom. cum notis Fulvii Ursini.
Caroli Sigonii de antiqvo jure Italiæ libri III.
Ejusd. de antiqvo jure Provinciarum libri III.
Ejusd. de judiciis libri III.
Sibrandus Tetardus Siccama de judicio Centumvirali.
Franciscus Hottomannus J. C. de Magistratibus Romanorum eorumqve institutione.
Ejusd. de Senatu & Senatusconsulto.
Ejusd. de formulis antiqvis.
Nicolai Rigaltii, Ismaëlis Bullialdi & Henrici Valesii observationes de populis fundis.
Carolus Sigonius de Nominibus Romanorum.

Onuphrius Panvinius de antiqvis Romanorum nominibus.

Josephi Castalionis J. C. adversus fœminarum prænominum assertores disputatio.

Ejusd. de antiqvis puerorum nominibus.

Petri Servii Medici Romani Miscellaneorum cap. V. VI. VII. & VIII. qvibus sententia Castalionis de nominibus fœminarum refellitur. *In præfat.*

Tomus III.

Francisci Robortelli de Provinciis Romanorum & earum distributione atqve administratione.

Ejusd. de judiciis, & omni consvetudine caussas agendi apud Romanos.

Junius Rabirius de Hastarum & Auctionum origine.

Francisci Robortelli de Magistratibus Impp.

Ejusd. de gradibus Honorum & Magistratuum Rom.

Guido Pancirollus de Magistratibus municipalibus.

Ejusd. de Corporibus Artificum.

Sextus Rufus de regionibus Urbis.

P. Victor de Regionibus Romæ.

Bartholomæi Marliani Urbis Romæ Topographia, cum notis antea ineditis *Fulvii Ursini.*

Onuphrii Panvinii antiqvæ Urbis imago.

Guidonis Pancirolli, Urbis Romæ descriptio. Ejusdem de qvatuordecim Urbis regionibus commentarius.

Georgii Fabricii descriptio Urbis Romæ.

Alexandri Donati S. I. Roma vetus ac recens, utriusqve ædificiis ad eruditam cognitionem expositis.

Tomus IV.

Famiani Nardini Roma vetus, libri VIII. ex Italica in Latinam lingvam translati à *Jacobo Tollio.* *Eliæ Boberelli* observationes ad qvædam Nardini loca, præfationi Grævii ad hunc tomum inserta sunt.

Octavii Falconerii de Pyramide C. Cestii Epulonis dissertatio.

Ejusd. ad Carolum Datum V. C. Epistola de latere ex ædificii veteris ruderibus eruto, qvum paries ad instaurandam Panthei porticum A. cIↃ IↃ CLXI. dirueretur.

Isaaci

Isaaci Vossii de antiqva Urbis Romæ magnitudine.
Olai Borrichii de antiqva Urbis Romæ facie dissertatio compendiaria.
Sexti Julii Frontini de Aqvæductibus Urbis Romæ libri II. cum notis *Roberti Keuchenii*.
Raphaëlis Fabretti de aqvis & aqvæductibus Veteris Romæ dissertationes III.
Joannis Chifletii Aqva Virgo, fons Romæ celeberrimus, & prisca religione sacer. Opus Ædilitatis M. Agrippæ in vetere anulari gemma.
Lucæ Holstenii Commentariolus in veterem picturam, Nymphæum referentem.
Petri Ciacconii in Columnæ rostratæ inscriptionem à se conjectura suppletam explicatio.
Jacobi Sirmondi explanatio antiqvæ inscriptionis qvâ L. Scipionis Barbati F. expressum est elogium.
Josephus Castalio de templo Pacis, atqve ex occasione de Jani Gemini Templo, belliqve portis.
Ejusd. explicatio ad inscriptionem Augusti qvæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontificem Max. ante portam Flaminiam, alias Populi.
Petri Angeli Bargæi de privatorum publicorumqve ædificiorum Urbis Romæ eversoribus, Epistola.
Ejusd. commentarius de Obelisco, ad Sixtum V. Pont. Max.
Josephi Castalionis de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius.
Fragmenta vestigii Veteris Romæ, ex lapidibus Farnesianis primum in lucem edita cum notis *Jo. Petri Bellorii*.
Livinii Cruylii Presbyteri Gandavensis descriptio faciei variorum locorum, qvam prospectum vocant, Urbis Romæ, tam antiqvæ qvam novæ, in XV. Tabulis æri incisa.

Tomus V.

Jacobi Gutherii de veteri jure Pontificio Urbis Romæ libri IV.
Jo. Andreæ Bosii de Pontifice Max. Romæ Veteris Exercitatio Historica.
Ejusd. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum Exercitatio altera.
Mich. Angelus Causeus de la Chausse de insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Anguris, & instrumento sacrificantium.

Augu-

Augustini Niphi libri II. de Auguriis.
Jul. Cæsar Bulengerus de sortibus.
Ejusd. de Auguriis & Auspiciis.
—— de Ominibus
—— de Prodigiis
—— de terræ motu & fulminibus.
Jo. Baptistæ Belli diatriba de partibus templi auguralis.
Jo. Pierius Valerianus de fulminum significationibus.
Justi Lipsii de Vesta & Vestalibus syntagma.
Ezechielis Spanhemii de nummo Smyrnæorum, seu de Vesta & Prytanibus Græcorum diatriba, multum ab auctore locupletata.
Antiquæ tabulæ marmoreæ solis effigie, symbolisqve exsculptæ explicatio, qva priscæ qvædam mythologiæ, ac nonnulla præterea veterā monumenta marmorum, gemmarum, nomismatum illustrantur, auctore *Hieronymo Aleandro* juniore. Accessit non absimilis argumenti expositio sigillorum Zonæ veterem statuam marmoream cingentis.
Michaëlis Angeli Causei de la Chausse Deorum simulacra, Idola aliæqve imagines æreæ.
Jo. Baptistæ Hansenii de jurejurando veterum liber.
Stephanus Trelierius de jurejurando.
Erycii Puteani de jurejurando antiqvorum schediasma, in qvo de Puteali Libonis.
Plutarchi & Marci Zuerii Boxhornii qvæstiones Romanæ, qvibus sacri & profani ritus eorumqve causæ & origines, plurima etiam Antiqvitatis monumenta eruuntur & explicantur.

Tomus VI.

Francisci Bernardi Ferrarii de Veterum acclamationibus & plausu libri VII.
Petrus Berthaldus de Ara liber singularis.
Benedictus Bacchinus & Jacobus Tollius de sistris, eorumqve figuris ac differentia.
Caspar Sagittarius de januis Veterum, una cum Auctoris Analectis.
Lazarus Baysius de re Vestiaria.
Octavii Ferrarii de re Vestiaria libri VII.
Albertus Rubenius de re Vestiaria Veterum, præcipue de lato clavo.

Octa-

Octavii Ferrarii Analecta de re Vestiaria.
Jo. Baptista Donius de utraqve Pænula.
Aldus Manutius, Pauli F. de toga Romanorum.
Ejusd. de tunica Romanorum.
—— de tibiis veterum.
Theophilus Raynaudus de pileo cæterisqve Capitis tegminibus tam sacris qvàm profanis.

Tomus VII.

Rich. Streinius de Gentibus & Familiis Romanorum.
Antonius Augustinus de Familiis Romanorum.
Familiæ Romanæ nobiliores è *Fulvii Ursini* Commentariis.
Notitia Dignitatum utriusqve Imperii, Orientis scilicet & Occidentis ultra Arcadii Honoriiqve tempora, & in eam *Guidonis Pancirolli* J. U. D. celeberrimi ac in Patavina Academia Interpretis Legum primarii, Commentarii.
Marmor Pisanum de honore bisellii. Parergon inseritur de Veterum sellis, curâ *Valerii Chimentelli* J. C. in Pisano Lyceo Eloqv. & Politices Professoris. Accedit Myiodia, sive de Muscis odoris Pisanis Epistola.

Tomus VIII.

Vetus Kalendarium Romanum, è marmore descriptum in Ædibus Maffaeorum ad Agrippinam, in tabula marmorea, superne fracta.
Petri Ciaconii Toletani *notæ in Vetus Romanorum Kalendarium.*
Fulvii Ursini *notæ ad Kalendarium Rusticum Farnesianum.*
Kalendarii fragmentum, quod visitur in Ædibus Capranicorum.
Sibrandi Siccamæ *Commentarius in Fastos Kalendares Romanorum.*
Aliud Vetus Kalendarium, quod in libris antiquis præfigitur Fastis Ovidii.
Kalendarium Romanum sub Constantio, Magni filio, circa annum Christi CCCLIV. *compositum, & Valentino cuidam dedicatum.*
Lambecii *notæ in Kalendarium vetus.*
Thomæ Demsteri *Kalendarium Romanum.*
Dionysii Petavii *Kalendarium vetus Romanum, cum ortu occasuque stellarum.*
Petri Gassendi *Kalendarium Romanum compendiose expositum.*
Petri Violæ, Vicetini *de Veterum novaque Romanorum temporum ratione libellus.*

Hadrianus Junius *de Annis & Mensibus.*
Hadriani Junii *Fastorum Liber.*
Joannes Lalamantius *de Anno Romano.*
M. Jacobus Chriſtmannus *de Kalendario Romano.*
Franciſcus Robortellus *Utinensis de Mensium appellatione ex nominibus Impp.*
Joſephus Scaliger *de Veteri anno Romanorum.*
Samuelis Petiti *Ecloga Chronologica de Anno & Periodo veterum Romanorum.*
Wilhelmus Langius *de vetere anno Romanorum.*
Erycii Puteani *de Bissexto liber, nova temporis Facula, qua intercalandi arcana, hactenus obscura, illustrantur.*
Petrus Taffinus *de veterum Romanorum Anno seculari, ejusque potissimum per ludos Seculares celebritate, eorumque Chronologia.*
Erycii Puteani *de Nundinis Romanis liber, nova Fastorum velut Facula.*
E Georgii Tholoſani *Syntagmate Juris, de Nundinis & Mercatibus.*
Joannis Baptiſtæ Belli *Diatriba de Pharsalici conflictus Mense & Die.*
Petri Moreſtelli *Philomusus, sive de triplici anno Romanorum, Mensibus eorumque partibus, deq; Die civili & diversitate dierum libri quinque.*
——— *Alypius, sive de Priscorum Romanorum Feriis liber.*
Julius Cæſar Bulengerus *de Tributis ac Vectigalibus Populi Romani.*
Vincentii Contareni *de Frumentaria Romanorum Largitione liber.*
Joannis Schefferi *Agrippa liberator, sive Dissertatio de novis Tabulis.*
Barnabas Briſſonius *de Ritu Nuptiarum & jure Connubiorum.*
Antonii Hotomanni, J. C. *de Veteri Ritu Nuptiarum observatio.*
——— *de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum, & jure Matrimoniorum, item de Spuriis & Legitimatione.*
Joannes Meurſius *de Luxu Romanorum.*
Stanislai Kobierzykii *de Luxu Romanorum commentarius.*
Joachimi Joannis Maderi *de Coronis, Nuptiarum præsertim, sacris & profanis libellus.*

Tomus IX.

Onuphrius Panvinius, Veronenſis de Ludis Circenſibus, cum notis *Joannis Argoli*, J. U. D. & additamento *Nicolai Pinelli*, J. C.
Julius Cæsar Bulengerus, Juliodunenſis, Doctor Theologus de Circo Romano ludisqve Circenſibus, de venatione Circi & Amphitheatri, ac de theatro.
Onuphrii Panvinii Veronenſis de Ludis ſæcularibus liber.

Agesilai

Agesilai Mariscotti de personis & larvis, earumqve apud Veteres usu & origine syntagmation.

Marqvardi Freheri Cecropistromachia, antiqva Duelli gladiatorii sculptura in sardonyche exposita, cum notis *Henrici Gunteri Thulemarii* J. U. D. & Antiqvissimæ Heidelberg. Universitat. Professoris Ordin.

Justi Lipsii Saturnalium sermonum libri duo, qvi de Gladiatoribus.

Ejusdem de Amphitheatro liber, in qvo forma ipsa loci expressa, & ratio spectandi, ut & de Amphitheatris qvæ extra Romam libellus, in qvo formæ eorum aliqvot & typi.

Onuphrii Panvinii de triumpho commentarius notis & figuris illustratus à *Joachimo Johanne Madero*.

Tomus X.

Nicolai Bergierii, de publicis & militaribus Imperii Romani viis libri V. ex gallica in latinam lingvam translati ab *Henrico Christiano Henninio*.

Henr. Chr. Henninii notæ ad Bergierium.

Francisci Patricii Res militaris Romana, ex Italica in latinam lingvam versa à *Ludolpho Neocoro*.

Hygini Gromatici, & *Polybii* Megalopolitani de Castris Romanis, qvæ extant cum notis & animadversionibus *Ratbodi Hermanni Schelii*.

Ratbodi Hermanni Schelii dissertatio de Sacramentis.
——— de custodia Castrorum.
——— de stipendio militari.
——— de stipendio Eqvestri
——— de die stipendii.
——— de frumento & veste,
——— de Tributo & ærario.
——— de præda.
——— de victu militum.
——— de Itinere.
——— de Agmine Polybiano.
——— de Agmine Vespasiani.
——— de Cohortibus Legionis antiqvæ.

Claudii Salmasii de re militari Romanorum liber, opus postumum.

Johannis Henrici Boecleri dissertatio de legione Romana.

Franciscus Robortellus Utinensis I. de legionibus Romanorum ex Dionis libro LIV. II. de commodis, præmiis & donis militaribus. III. de pœnis militum & ignominiis.

Erycii Puteani de stipendio militari apud Romanos syntagma, qvo modus ejus hactenus ignoratus constituitur.

Vincentii Contareni de militari Romanorum. Stipendio commentarius.

Michael Angelus Causeus de la Chausse, Parisiensis, de signis militaribus.

Petri Rami summi Philosophi & Oratoris liber de militia Caji Julii Cæsaris.

Tomus XI.

Ezechielis Spanhemii Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Antonini, de qva Ulpianus leg. XVII. dig. de statu hominum, Exercitationes duæ.

Fasti magistratuum Romanorum ab Urbe condita ad tempora divi Vespasiani Augusti, à *Stephano Vinando Pighio*, suppletis Capitolinis fragmentis.

Descriptio Consulum, ex qvo primi ordinati sunt, sive integri Fasti Consulares, qvos *Idatianos* docti Viri hactenus appellarunt, opera & studio *Philippi Labbe*.

Tironis Prosperi Aqvitani Chronicon integrum, ab Adamo ad Romam captam à Genserico Wandalorum Rege.

Fasti Consulares Anonymi, qvos è codice Manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ depromsit, & dissertatione illustravit *F. Henricus Noris*.

Anonymus de Præfectis Urbi ex temporibus Gallieni. Ut & Fragmentum Fastorum ab anno Christi 205. ad 353. ex editione *Ægidii Bucherii*.

Epistola Consularis, in qva Collegia LXX. Consulum ab anno Christianæ Epochæ XXIX. Imperii Tiberii Augusti decimo qvinto usqve ad annum CCXXIX. Imperii Alexandri Severi octavum, in vulgatis Fastis hactenus perperam descripta, corriguntur, supplentur, & illustrantur, auctore *F. Henrico Noris*, Veronens. Augustiniano.

Sertorii Ursati Eq. de Notis Romanorum Commentarius.

Dissertationes de Nummis Antiqvis, divisæ in qvatuor Partes, Auctore *Ludovico Savoto*. Ex Gallica in Latinam Lingvam transtulit *Ludolphus Neocorus*.

Alber-

Alberti Rubenii Dissertatio de Gemma Tiberiana, & Augustea.
Ejusdem de Urbibus Neocoris Diatribe.
Marquardi Freheri, Consiliarii Palatini, de re Monetaria veterum Romanorum, & hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo.
Robertus Cenalis de vera Mensurarum Ponderumqve ratione.
Lucæ Pæti, Jurisconsulti, de Mensuris & Ponderibus Romanis & Græcis, cum his, qvæ hodie Romæ sunt, collatis, Libri qvinqve.
Prisciani Cæsariensis, Rhemnii Fannii, Bedæ Angli, Volusii Metiani, Balbi ad Celsum, Libri de Nummis, Ponderibus, Mensuris, Numeris, eorumqve Notis, & de vetere computandi per digitos ratione, ab *Elia Vineto* Santone emendati, ut & à *Jo. Friderico Gronovio*.
Alexandri Sardi Ferrariensis de Nummis Liber, in qvo prisca Græcorum & Romanorum pecunia ad nostri æris rationem redigitur.

Tomus XII.

Vincentius Butius de calido, frigido, & temperato Antiqvorum potu, & qvo modo in deliciis uterentur.
Julius Cæsar Bulengerus de Conviviis libri qvatuor.
Erycii Puteani reliqviæ Convivii Prisci; tum ritus alii, & censuræ.
Andreæ Baccii de Thermis veterum liber singularis.
Francisci Robortelli Laconici seu Sudationis, qvæ adhuc visitur in ruina Balnearum Pisanæ Urbis, explicatio.
Franc. Mariæ Turrigii Notæ ad vetustissimam Ursi Togati, Ludi Pilæ vitreæ inventoris inscriptionem.
Martini Lipenii Strenarum historia, à prima origine, per diversas Regum, Consulum, & Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum ætates, ad nostra usqve tempora.
Marci Meibomii de Fabrica Triremium liber.
Constantini Opelii de Fabrica Triremium Meibomiana Epistola perbrevis ad Amicum.
Isaaci Vossii de Triremium & Liburnicarum constructione, dissertatio.
Jacobi Philippi Thomasini de Donariis ac Tabellis Votivis liber singularis.
Vincentii Alsarii de Invidia & Fascino veterum, libellus.
Joannis Schefferi de Antiqvorum Torqvibus syntagma.

Michaelis Angeli Causei de la Chausse dissertationes tres:

I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus, Tesseris, Stylis, Strigilibus, Guttis, Phialis, Lacrymatoriis, & de Manibus æneis vota referentibus.

II. De Mutini Simulacris.

III. De Æneis Antiqvorum Lucernis.

Octavii Ferrarii Dissertatio de veterum Lucernis sepulchralibus.

Picturæ antiqvæ sepulcri Nasoniorum in via Flaminia: delineatæ & æri incisæ à *Petro Sancto Bartolo*: explicatæ vero & illustratæ à *Johanne Petro Bellorio*: ex Italica lingva in Latinam vertit *Ludolphus Neocorus*.

Jacobi Gutherii de Jure Manium, seu de ritu, more, & legibus prisci Funeris, Libri tres.

—— Choartius Major, vel de Orbitate toleranda, ad Annam Robertum J.C. Præfatio.

Petri Morestelli Pompa feralis, sive Justa funebria Veterum, libri decem.

XI. INDEX ALPHABETICUS.

Scriptorum qvi in utroq; Thesauro Græcarum & Romanarum Antiqvitatum continentur.

Littera G. thesaurum Antiqv. Græcarum, R. Romanarum: Major numerus Tomum, minor paginam significat.

Alfarli (Vincentii) de Invidia & Fascino Veterum libellus. *R. XII. 885.*
Anonymus de Præfectis Urbis ex temporibus Gallieni. Ut & fragmentum Fastorum ab anno Christi 204 ad 354. Paschalis Laterculus ex editione *Ægidii Bucherii. R. XI. 383.*
Antiqua Inscriptionis qva L. Scipionis Barbati F. expressum est Elogium, explanatio, *cum figuris. R. IV. 1832.*
Aretini (Leonardi) Commentaria rerum Græcarum. *G. VI. 3387.*
Augustini (Antonii) de Legibus & Senatusconsultis Liber, cum notis *Fulvii Ursini. R. II. 1142.*
Bacchini (Benedicti) de Sistris, eorumqve Figuris, ac differentia, dissertatio. *Jacobus Tollius* Dissertatiunculam & notulas adjecit, & perillustri *Velchusio* consecravit, *cum figuris. R. VI. 409.*
Baccii (Andreæ) de Conviviis antiqvorum, deqve solemni in eis Vinorum usu, atqve ritu Cœnarum sumptuosissimo, libri qvinqve. *G. IX. 21.*
——— de Thermis Veterum Liber singularis. *R. XII. 281.*
Barberii (Josephi) de miseria Poëtarum Græcorum liber. *G. X. 797.*
Bargæi (Petri Angeli) de Privatorum Publicorumqve Ædificiorum Urbis Romæ Eversoribus, Epistola. *R. IV. 1867.*
——— Commentarius de Obelisco, *cum figuris. R. IV. 1893.*
Bartholini (Bartoli) Commentarius de Pænula, *cum figuris. R. VI. 1157.*
Bayfii (Lazari) de Re Navali liber, seu annotationes in l. 2. De Captivis, & Postliminio reversis, *cum figuris. G. XI. 564.*
——— de Vasculis libellus, sive animadversiones in tractatum de Auro & Argento legato, *cum figuris. G. IX. 677.*
——— de Re Vestiaria, *cum figuris. R. VI. 553.*
Belli (Joannis Baptistæ) de Partibus templi Auguralis. *R. V. 543.*
——— Diatriba de Pharsalici conflictus Mense & Die. *R. VIII. 705.*
Bellonii (Petri) de Admirabili Operum Antiqvorum & rerum suspiciendarum præstantia, liber tres. *G. VIII. 2530.*
Bellorii (Johannis Petri) notæ in Nomismata tum Ephesia, tum aliarum urbium, Apibus insignita. *cum figuris. G. VII. 401.*
——— Expositio symbolici Deæ Syriæ simulacri. *G. VII. 425.*
——— *Veterum Lucernæ Sepulcrales*, collectæ ex cavernis & specubus subterraneis urbis Romæ, *figuris aneis expressa:* in qvibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas *à Petro Sanctio Bartolio.* Divisæ in tres partes, cum observa-

servationibus *Joannis Petri Bellorii.* Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, Auctior. *G. XII. 1.*

——— Picturæ Antiqvæ Sepulcri Nasoniorum in Via Flaminia, delineatæ & æri incisæ à *Petro Sanctio Bartolio*: explicatæ vero & illustratæ à *Johanne Petro Bellorio*: ex Italica Lingva in Latinam vertit *Ludolphus Neocorus*, cum figuris. *R. XII. 1021.*

——— *Veterum Sepulcra*, seu Mausolea Romanorum & Etruscorum, inventa in urbe Roma, aliisqve locis celebribus; in qvibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta & delineata à *Petro Sanctio Bartolio*, cum explicationibus *Joannis Petri Bellorii.* Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, cum figuris. *G. XII.*

——— Fragmenta Vestigii veteris Romæ, ex Lapidibus Farnesianis, nunc primum in lucem edita, cum notis Petri Bellorii & figuris æneis. *R. IV. 1955.*

Bergieri (Nic.) de Publicis & Militaribus Imperii Romani Viis Libri V. auctiores & emendatiores, ex Gallica in Latinam Lingvam translati ab *Henr. Christ. Henninio.* Accedunt ejusdem Animadversiones *cum Tabulis & Numismatibus.* *R. X. 1.*

Berthaldi (Petri) Liber Singularis de Ara. *R. VI. 233.*

Bæcleri (Joh. Henr.) Dissertatio de Legione Romana. *R. X. 1454.*

——— de Scriptoribus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium sæculi post Chr. Nat. decimi sexti commentatio. *G. X. 905.*

Borrichii (Olai) de antiqva Urbis Romæ facie, Dissertatio compendiaria. *R. IV. 1517.*

Bosii (Jo. Andreæ) de Pontifice maximo Romæ Veteris, Exercitatio Historica. *R. V. 225.*

Ejusd. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum præcipue Christianorum. *R. V. 269.*

Boxbornii (Marcii Zuerii) Qvæstiones Romanæ, qvibus sacri & profani ritus, eorumqve caussæ & origines, plurima etiam Antiqvitatis Monumenta eruuntur & explicantur. *R. V. 901.*

Brissonii (Barnabæ) ad Legem Juliam de Adulteriis liber singularis. *G. VIII. 1346.*

——— de Veteri ritu Nuptiarum & Jure Connubiorum. *R. VIII. 1007.*

——— Commentarius ad L. Dominico, de Spectaculis, in C. Theod. & L. omnes dies cod. de Feriis. *G. VIII. 2358.*

Bulen-

Bulengerus (*Julius Cæsar*) de Auguriis & Auspiciis. *R. V. 405.*
——— de Circo Romano, Ludisque Circensibus Liber. *R. IX. 577.*
——— de Conviviis Libri quatuor. *R. XII. 45.*
——— de Elephantis. *R. IX. 821.*
——— Tractatus de Eqvis. *R. IX. 727.*
——— de Ludis Veterum liber unicus. *G. VII. 901.*
——— de Ominibus. *R. V. 441.*
——— de Oraculis & Vatibus liber. *G. VII. 1.*
——— de Pictura, Plastice, Statuaria libri duo. *G. IX. 809.*
——— de Prodigiis *R. V. 457.*
——— de Sortibus. *R. V. 361.*
——— de Templis Ethnicorum. *G. VII. 50.*
——— de Terræ motu & Fulminibus. *R. V. 515.*
——— de Theatro, *cum figuris. R. IX. 825.*
——— de Tributis ac Vectigalibus Populi Romani. *R. VIII. 819.*
——— de Triumphis, Spoliis Bellicis, Tropæis, Arcubus Triumphalibus, & Pompa Triumphi, liber unicus. *G. XI. 857.*
——— de Venatione Circi, & Amphitheatri, Liber unicus. *R. IX. 749.*

Butius (*Vincentius*) de calido, frigido, ac temperato Antiqvorum potu, & qvomodo in deliciis uterentur. *R. XII. 1.*

Calcagnini (*Cælii*) de re Nautica commentatio, ad *Lilium Gregorium Gyraldum. G. XI. 741.*
——— de Talorum, ac Tesserarum, & Calculorum Ludis, ex more Veterum, in gratiam *Lilii Gregorii Gyraldi. G. VII. 1213.*

Camerarii (*Joachimi*) de Comicis Versibus diatriba. *G. VIII. 1578.*
——— Hippocomicus, seu de curandis Eqvis: item de nominibus Eqvestribus Græcis & Latinis, collectio. *G. XI. 793.*
——— Historia rei nummariæ, sive de Nomismatis Græcis & Latinis. *G. IX. 1401.*

Casalii (*Johannis Baptistæ*) de Insignibus, Annulis, Fibulis, &c. Syntagma, *cum figuris. G. IX. 893.*
——— de Ritu Nuptiarum, ac de Jure Connubiali Veterum dissertatio. *G. VIII. 1302.*
——— de Thermis & Balneis Veterum tractatio, *cum figuris. G. IX. 633.*
——— de Tragœdia & Comœdia lucubratio. *G. VIII. 1598.*

Jo. Baptistæ Casalii de Tricliniis, Conviviis, Hospitalitate, & Tesseris Veterum, Exercitatio, *cum figuris.* *G. IX. 121.*

Castalionis (Josephi) de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius. *cum figuris.* *R. IV. 1937.*

—— Ejusdem Explicatio ad Inscriptionem Augusti, qvæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontif. ante Portam Flaminiam, alias Populi, *cum figuris.* *R. IV. 1858.*

—— Adversus Feminarum prænominum assertores disputatio. *R. II. 2050.*

—— Opusculum de Pacis Templo, unde columna exempta in Exqvilinum est translata, *cum numismat.* *R. IV. 1843.*

—— Commentarius de Antiqvis Puerorum Prænominibus. *R. II.* 2062.

Castellani (Petri) ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, sive de esu Carnium, libri *IV.* *G. IX. 353.*

—— ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, sive de Festis Græcorum Syntagma, in qvo plurimi Antiqvitatis ritus illustrantur. *G. VII. 597.*

—— de Mensibus Atticis, nec non de mensibus & anno Græcorum, Atheniensiumqve diatriba. *G. IX.* 1081.

—— Vitæ Veterum & illustrium Medicorum, qvi toto orbe usqve ad sæculum XIII. floruerunt. *G. X. 853.*

Cenalis (Robertus) de vera Mensurarum, Ponderumqve Ratione Liber, jam tertio auctus & recognitus ab Auctore. Accedunt & paralipomena qvædam. *R. XI.* 1436.

Chausse (Michaelis Angeli Causei de la) Deorum Simulacra, Idola, aliaqve Imagines æreæ, *cum figuris nitidissimis.* *R. V. 765.*

—— de Insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Auguris, & Instrumentis Sacrificantium *cum figuris aneis nitidissimis.* *R. V.* 313.

—— de Signis Militaribus. *R. X. 1526.*

—— Dissertationes tres I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus, Tesseris, Stylis, Strigilibus, Guttis, Phialis Lacrymatoriis, & de Manibus æneis vota referentibus. II. De Mutini Simulacris. III. De Æneis Antiqvorum Lucernis, *cum figuris.* *R. XII.* 949.

Chiffletii (Joannis) Aqva Virgo, Fons Romæ celeberrimus, & prisca Religione sacer, opus Ædilitatis M. Agrippæ in vetere annulari Gemma, *cum figuris.* *R. IV.* 1779.

Chimen-

Chimentellii (Val.) Marmor Pisanum de honore bisellii. Parergon inseritur de veterum Sellis, Synopsis appenditur de re Donatica Antiqvorum, accedit Myioda, sive de Muscis Odoris Pisanis Epistola, *cum figuris. R. VII.* 2025.

Christmannus (M. Jacobus) de Kalendario Romano. *R. VIII.* 285.

Chytrai (Davidis) Tabula Philosophica, sive series Philosophorum, & sectæ eorum præcipuæ; à Thalete & Socrate imprimis, usqve ad Ciceronem deducta. *G. X.* 346.

Ciacconii (Petri) in Columnæ Rostratæ Inscriptionem à se conjectura suppletam explicatio, cum Sirmondi & alior. notis. *R. IV.* 1807.

——— notæ in vetus Rom. Kalendarium. *R. VIII.* 19.

——— Kalendarium Rusticum in Bibliotheca Farnesiana. *R. VIII.* 19.

Clasenii (Danielis) Theologia Gentilis, seu demonstratio qva probatur Gentilium Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia & alia ex fonte Scripturæ, (ceu luce) originem traxisse, in tres partes divisa. *G. VII.* (1.)

Contareni (Vincentii) de Frumentaria Romanorum largitione Liber. *R. VIII.* 923.

——— de Militari Romanorum Stipendio Commentarius. *R. X.* 1513.

Cornarii (Jani) de Conviviis Veterum Græcorum libellus. *G. IX.* 1.

Cragius (Nicolaus) de Republica Lacedæmoniorum, *auctior & emendatior. G. V.* 2497.

Cresollii (Ludovici) Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, qvos in Græcia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in qvibus omnis eorum disciplina, & dicendi ac docendi ratio, moresq; produntur, vitia damnantur, & magni utriusq; lingvæ illustrantur & emaculantur scriptores, *G. X.* 1.

Gronovii (Johannis Baptistæ) Antiqvitates Macedonicæ, sive de Regio Macedonum principatu, moribus, atqve militia dissertatio, *cum figuris. G. VI.* 2855.

Damasceni (Nicolai) de moribus Græcorum aliarumqve Gentium libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii. G. VI.* 3843.

Demontiosii (Ludovici) Commentarius de Sculptura, Cælatura gemmarum, Scalptura & Pictura antiqvorum, libri duo. *G. IX.* 777.

Dempsteri (Thomæ) Kalendarium Romanum. *R. VIII.* 115.

Dicæarchi Geographica qvædam, sive de vita Græciæ. Ejusdem descri-

scriptio Græciæ, versibus Jambicis, ad Theophrastum, *Henrico Stephano* Interprete, cum ipsius & *Isaaci Casauboni* Annotationibus. Accedit *Henrici Stephani* ad Dicæarchum & suam in illum lucubrationem Appendicula. *G. XI.* (1.)

Doleti (*Stephani*) de Re Navali liber, ad *Lazarum Baysium*. *G. XI.* 619.

Donati (*Alexandri*) Roma vetus ac recens, utriusqve ædificiis ad eruditam cognitionem expositis, *cum figuris elegantiss.* artificios. delin. à *Joh. Goeree* ex vestigiis Ædificior. ruinis, Monumentis æneis, &c. collect. *R. III.* 469.

Donii (*Joh. Bapt.*) Dissertatio de utraqve Pænula. *R. VI.* 1149.

Dousa (*Georgii*) de Itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accesserunt Veteres inscriptiones Byzantio & ex reliqva Græcia allatæ, cum qvibusdam Doctorum Virorum Epistolis. *G. VI.* 3343.

Eggelingii (*Johannis Henrici*) Mysteria Cereris & Bacchi, in Vasculo ex unoonyche, *cum figuris*. *G. VII.* 57.

Emmii (*Ubbonis*) Vetus Græcia, opus distinctum in tomos tres: qvorum I. Descriptionem habet Regionum à Græcis habitatarum, cum adjunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Græcorum: III. Repræsentat statum ac formam præcipuarum ejus gentis rerumpublicarum, *cum additamentis Auctoris antehac ineditis & suis locis insertis, ac subjectis notulis, cum fig.* *G. IV.* 85.

——— de Statu Acarnanum. *G. IV.* 585.

——— de Republica & fortuna Achæorum. *G. IV.* 557.

——— de Republica & fortuna Ætolorum. *G. IV.* 575.

——— de Concilio Amphictyonico. *G. IV.* 587.

——— de Republica Argivorum. *G. IV.* 519.

——— Athenarum veterum Descriptio, *cum Appendice & emendat.* *G. IV.* 433.

——— de inclinatione & interitu Reipublicæ Atticæ, Spartanæ, & Carthaginiensis. *G. IV.* 597.

——— de Republica Carthaginiensium. *G. IV.* 503.

——— de situ, amplitudine, & magnificentia Portus Carthaginis. *G. IV.* 661.

——— de Chio, & ejus statu ac fortuna. *G. IV.* 547.

——— de Republica & statu Corcyræorum. *G. IV.* 541.

——— de Republica Corinthiorum. *G. IV.* 527.

——— de Republica & legibus Cretensium. *G. IV.* 513.

Emmii (*Ubbonis*) de Statu Epiri. *G. IV.* 587.
——— Lacedæmon antiqva, *cum appendice. G. IV.* 465. & 633.
——— de Republica Locrensium in Italia. *G. IV.* 593.
——— de Lyciorum Republica in Asia. *G. IV.* 597.
——— de statu & Republica Massiliensium. *G. IV.* 589.
——— de Republica & statu Rhodiorum. *G. IV.* 549.
——— de Samo & ejus Republica. *G. IV.* 545.
——— de Republica Syracusana. *G. IV.* 531.
——— de Republica Thebanorum. *G. IV.* 523.
Ernstii (*Henr.*) Epistola de Pænula. *R. VI.* 1179.
Evanthii & Donati de Tragœdia & Comœdia commentiunculæ. *G. VIII.* 1682.
Fabretti (Raphaelis) de Aqvis & Aqvæductibus veteris Romæ Dissertationes tres, *cum Chartis Geographicis & figuris aneis nitidissimis. R. IV.* 1677.
Fabri (*Petri*) de Re Athletica, Ludisqve Veterum Gymnicis, Musicis, atqve Circensibus Spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensi, opus tessellatum. *Cum ejusdem Paralipomenis. G. VIII.* 1758.
Fabri (*Tanequilli*) vitæ Poëtarum Græcorum: ubi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, &c. perspicue ac compendiose differitur: Ex Gallico idiomate in Latinum translatæ. *G. X.* 740.
Fabricii (*Johannis Ludovici*) de Ludis Scenicis Liber. *G. VIII.* 1714.
Fabricii (*Georgii*) Roma, ejus situs, ambitus, gloria, magnificentia, Theatra, Circi, Balnea, &c. R. III. 593.
——— De Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac Scenicorum antiqva consvetudine, libellus. *G. VIII.* 1694.
Festhii (*Sebastiani*) de nummo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ, Epistola, *cum figuris. G. IX.* 601.
Falconerii (*Octavii*) Inscriptiones Athleticæ nuper repertæ, editæ & notis illustratæ, qvibus accesserunt aliæ ex Africanis marmoribus recens descriptæ, *cum figuris. G. VIII.* 2290.
——— de nummo Apamensi, Deucalionei diluvii typum exhibente, dissertatio, *cum figuris. G. X.* 672.
——— de Pyramide C. Cestii Epulonis Dissertatio, *cum figur. R. IV.* 1461.
——— ad Carolum Datum Epistola de Latere ex ædificii veteris ruderi-

deribus eruto, qvum paries ad instaurandam Panthei porticum A. 1661. dirueretur, *cum figur.* *R. IV.* 1483.

Falda (Joh. Bapt.) novissima & accuratissima Romæ Veteris & Novæ tabula Topographica, cum descriptione. *R. IV. ibid.*

Fazoldi (Johannis) Græcorum Veterum ΙΕΡΟΛΟΓΙΑ hoc est de pluri-mis Græcorum Gentilium antiqvitatibus, ritibusqve sacris: inprimis de festis diebus, Sacerdotibus, Templis & Aris: de Ludis item ac certaminibus, dissertatio. *G. VII.* 521.

Feithii (Everardi) Antiqvitatum Homericarum libri IV. in qvibus ferme omnes eorum temporum per Græciam ritus, ceremoniæ ac mores, tam in Sacris qvam in Profanis, exponuntur & illustrantur. *G. VI.* 3711.

Ferrarius (Franciscus Bernardinus) de Veterum Acclamationibus, & Plausu, Libri septem. *R. VI.* 1.

Ferrarii (Octaviani) de Origine Romanorum Liber. *R. I.* 1.

Ferrarii (Octavii) de Re Vestiaria Libri VII. auctiores & emendatiores, adjectis Iconibus, qvibus res tota oculis subjicitur. *R. VI.* 605.

——— Analecta de Re Vestiaria, sive exercitationes ad Alb. Rubenii Commentarium de Re Vestiaria, & Lato Clavo, *cum figuris.* *R. VI.* 1033.

——— Dissertatio de Veterum Lucernis Sepulchralibus. *R. XII.* 993.

Freheri (Marqvardt) Decisionum Areopagiticarum Sylvula. *G. V.* 2133.

——— Cecropistromachia Antiqva duelli Gladiatorii Sculptura in Sardonyche exposita, cum notis *Henrici Guntheri Thulemarii.* *R. IX.* 1145.

——— de Re Monetaria Veterum Romanorum, & hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo, *cum numismatibus.* *R. XI.* 1396.

Freinshemii (Johannis) Dissertatiuncula de Calidæ Potu. *G. IX.* 493.

Fresne (Raphaelis Tricheti du) Epistola de Charondæ effigie in Catanensi nummo expressa, apud Petrum Seguinum in nummo argenteo. *G. X.* 569.

Frontini (Sexti Julii) de Aqvæductibus Urbis Romæ Commentarius, *cum notis & emendationibus Rob. Keuchenii* *R. IV.* 1625.

Gassendi (Petri) Kalendarium Romanum compendiose expositum. *R. VIII.* 139.

Gaurici (Pomponii) de Sculptura, sive Statuaria liber. *G. IX.* 725.

Gaza

Gaza (Theodori) de menſibus Atticis liber ex interpretatione *Johannis Perrelli. G. IX. 977.*

Gentilis (Alberici) de Auctoribus & Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio. *G. VIII. 1626.*

Gerbelii (Nicolai) in Græciæ Mich. Sophiani deſcriptionem explicatio, in qva docetur, qvem fructum, qvamq; voluptatem allatura ſit hæc pictura Studioſis, ſi diligenter eam cum Hiſtoricorum, Poëtarum, Geographorumqve ſcriptis contulerint. Ejusdem de ſitu, nominibus & Regionibus Græciæ, celebrium Urbium deſcriptio, &c. figuris æneis elegantiſſimo artificio à Johanne Goeree delineata. *G. IV.* (1.)

Gronovii (Johannis Friderici) de Muſeo Alexandrino exercitationes Academicæ, habitæ anno MDCLXVII. poſt caniculares ferias, ab filio ejus exceptæ: *& nunc primum edita. G. VIII. 2738.*

Gronovii (Jac.) Effigies Virorum ac Fœminarum Illuſtrium, qvibus in Græcis aut Latinis monumentis aliqva memoriæ pars datur, & in qvocunqve Orbis Terrarum ſpatio ob hiſtoriam, vel res geſtas, vel inventa, vel locis nomina data, ac Doctrinam meruerunt cognoſci; *Item variarum regionum miranda, quæ celebrata apud antiquos, ſaxisque & ære expreſſa occurrunt, omnia ex veris ſinceriſque documentis petita, & pro ſerie temporum diſpoſita;* Adjecta brevi deſcriptione ſingulorum, qvæ aut in eorum vita, aut in horum proprietate ſpectabilia percipi & intelligi refert, ubi variis occaſionibus nummi, lapides, inſcriptiones, etiam auctorum loca explicantur. Volumen 1. continet *Memorabilia temporis mythici, quod Trojano bello terminatur.* Vol. II. *Memorabilia primorum vera hiſtoria ſæculorum.* Vol. III. *Memorabilia vera Hiſtoria poſt Alexandrum Magnum. G. I. II. III.*

—— Marmorea Baſis coloſſi Tiberio Cæſari erecti ob civitates Aſiæ reſtitutas poſt horrendos terræ tremores. Cujus coloſſi fides à *Johanne Meurſio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venuſta proponitur. Tempus, numerus & nomina civitatum reſtitutarum ubiqve falſus & varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus & certus ex Marmorea Baſi publico inſtrumento feliciter probatur. *Ad Sereniſſimum ac Reverendiſſimum Principem Franciſcum Mariam Mediceum,* &c. Primus

mus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis & observationibus illustravit *Laurentius Theodorus Gronovius*, cum figuris. *G. VII.* 433.

Gruchii (Nicolai) de Comitiis Romanorum Libri tres. *R. I.* 531.

——— responsio ad binas *Caroli Sigonii* reprehensiones. Unam de binis Magistratuum Comitiis: Alteram de Lege Curiata. *R. I.* 709.

——— ad posteriorem *Caroli Sigonii* de binis Magistratuum Comitiis, & de Lege Curiata disputationem refutatio. *R. I.* 755.

Gutherii (Jacobi) de veteri Jure Pontificio Urbis Romæ Libri IV. *cum figuris æneis. R. V.* 1.

——— de Jure Manium, seu de ritu, more, & Legibus prisci Funeris, Libri tres, *cum figuris. R. XII.* 1077.

——— Choartius Major, vel de Orbitate toleranda, ad A. Robertum, Præfatio. *R. XII.* 1337.

Gyllii (Petri) de Bosporo Thracio Libri III. *G. V.* 3087.

——— de Topographia Constantinopoleos & de illius Antiqvitatibus Libri IV. *G. VI.* 3219.

Gyraldi (Lilii Gregorii) de Comœdia, ejusqve apparatu omni & partibus commentarius. *G. VIII.* 1474.

Hagueloni (Petri) Calendarium trilingue, seu de mensibus Hebræorum, Græcorum, & Romanorum, dialogus, ex optimis qvibusqve Auctoribus collectus. *G. IX.* 1017.

Hansenii (Joh. Bapt.) de Jure Jurando veterum Liber. *R. V.* 797.

Helladii (Bisantinoi) Chrestomathia, cum interpretatione Latina & Notis *Johannis Meursii. G. X.* 949.

Helleri (Johannis Jacobi) Exercitatio de Deo Ignoto Atheniensium. *G. VIII.* 221.

Hendreich (Petri) Massilia, ejus situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, &c. *G. VI.* 2939.

Heraclidæ (Pontici) de Politiis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii. G. VI.* 2819.

Holstenii (Lucæ) Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Verubus Dianæ Ephesiæ simulacro appositis, *cum figuris. G. VII* 393.

——— de Milliario aureo, error popularis, qvem omnes fere Antiqvarii errant, ab eodem explosus. *R. IV.* 1805.

——— Commentariolus in veterem Picturam Nymphæum referentem

rentem, ubi Typus veteris Nymphæi appositus est. *R. IV.* 1797.

—— Dissertatio de Pila Staffilari. *R. IV.* 1083.

Hotomannus (Franciscus) de Formulis Antiqvis. *R. II.* 1909.

—— de Magistratibus Romanorum, eorumqve Institutione. *R. II.* 1864.

—— de Veteri Ritu Nuptiarum, observatio. *R. VIII.* 1107.

—— de Senatu & insignibus aliqvot Senatus Consultis. *R. II.* 1891.

—— de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum & Jure Matrimoniorum, item de Spuriis & Legitimatione. *R. VIII.* 1147.

Hygini Gromatici, Polybii Megalopolitani, de Castris Romanis, qvæ exstant, *cum Notis & Animadversionibus Rathodi Hermanni Schelii*, cum figuris. *R. X.* 999.

Jacotii (Desiderii) de Philosoporum doctrina libellus. *G. X.* 349.

Imperatores Romani & Constantinopolitani, à C. Julio Cæsare usqve ad Constantinum Porphyrogennetum, *ære express.* in uno folio. *R. I.* 473.

Jonstoni (Johannis) de Annis & Mensibus. *R. VIII.* 199.

—— Fastorum liber, sive Hemerologion rerum memorabilium qvolibet Anni die actarum. *R. VIII.* 229.

Kalendarium Vetus Romanum, è marmore descriptum in Ædibus Maffæorum ad Agrippinam, in tabula marmorea superne fracta. *R. VIII.* 1.

—— Fragmentum, qvod visitur in Ædibus Capranicorum. *R. VIII.* 29.

—— aliud vetus Kalendarium, qvod in Libris Antiqvis præfigitur Fastis Ovidii. *R. VIII.* 89.

—— Romanum sub Imp. Constantio, Constantini Magni filio, circa annum Christi CCCLIV. compositum, & Valentino cuidam dedicatum. *R. VIII.* 95.

Kobierzykii (Stanislai) de Luxu Romanorum commentarius. *R. VIII.* 1251.

Labbe (Philippi) Descriptio Consulum ex qvo primum ordinati sunt: sive integri Fasti Consulares, qvos Idatianos docti Viri hactenus appellarunt: ex Codice MS. Bibliothecæ Collegii Claromontani Parisiensis Societatis JEsu. *R. XI.* 241.

Lalamantius (Joannes) de Anno Romano. *R. VIII.* 259.

Jo. Lalemantii Dissertationes tres, *I.* De Tempore & ejus partibus, *II.* De anno Macedonum, seu Græcorum, *III.* de Anno Attico, rara & exqvisita rerum scitu dignissimarum cognitione, ac diversi generis Auctorum explicatione refertæ. *G. IX.* 1041.

Lambecii (*Petri*) notæ in Kalendarium vetus. *R. VIII.* 103.

Langius (*Wilhelmus*) de Veter. Anno Romanorum. *R. VIII.* 397.

Latii Nota & Exacta Ghorographia, sive territorii Romani, juxta Vet. & Nov. situm parallela nominum comparatione elaborata *R. II.* 1409.

Latinii (*Latini*) Observationes in *Carolum Sigonium* de Antiqvo Jure Civium Romanorum *R. I. in Præfatione.*

——— Observationes in *Nicol. Gruchium* de Comitiis Romanorum *R. I. in Præfatione.*

——— de Antiqvo Jure Italiæ. *R. II. in Præfatione.*

Laurenbergii (*Johannis*) enarratio Græciæ antiqvæ, *tabulis Geographicis* & notis emendatæ ac exornatæ. *G. IV.* 1.

Laurentii (*Josephi*) de Adulteris, ac Meretricibus tractatio. *G. VIII.* 1402.

——— de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, & Osculis investigatio, *G. VIII.* 2434.

——— de Annis, Mensibus, Diebus, Horis &c. tractatio. *A. IX.* 1269.

——— Opuscula, de Conviviis, Hospitalitate, Tesseris & Strenis. *G. IX.* 161.

——— de Funeribus Antiqvorum Tractatus: in qvo ritus funebres ante Rogum, in Rogo, & post Rogum explicantur ac illustrantur. *G. XI.* 1164.

——— de Natalitiis, Conviviisqve, qvæ in iisdem agitabantur, exercitatio. *G. VIII.* 1430.

——— de Præconibus, Citharœdis, Fistulis, ac Tintinnabulis collectio. *G. VIII.* 1459.

——— de varietate Navium schediasma. *G. XI.* 789.

——— de Prandio & Cœna Veterum, ac de aliis ad eadem spectantibus Miscellanea. *G. IV.* 285.

——— de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & Litteris collectio. *G. X.* 1161.

Jose-

Josephi Laurentii Disqvisitio de Rebuspublicis, Suffragiis, Conciliis, Accusationibus, Tormentis, &c. Veterum. *G. VI.* 3651.
——— de Sponsalibus & Nuptiis Antiqvorum libellus. *G. VIII.* 1330.
——— Varia Sacra Gentilium, in qvibus de eorum Religione, Diis, Templis, Sacrificiis, Festis, Asylis, &c. agitur. *G. VII.* (133.)
——— de Re Vestiaria Syntagma. *G. IX.* 921.
Lazii (Wolffgangi) Græciæ Antiqvæ *variis numismatibus* illustratæ Libri II. *G. VI.* 3419.
Leges sive *Constitutiones Imperiales* de Aqvæductibus tam Romæ veteris qvam novæ, Urbis scilicet Constantinopolitanæ, cum Notis. *R. IV.* 1671.
Lipenii (Martini) Strenarum Historia, à prima origine, per diversas Regum, Consulum, & Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum ætates, ad nostra usqve tempora. *R. XII.* 405.
Lipsii (Justi) de Amphitheatro liber, in qvo forma ipsa loci expressa, & ratio spectandi, *cum figuris R. IX.* 1269.
——— Ejusdem de Amphitheatris qvæ extra Romam Libellus, in qvo *forma eorum aliquot & Typi. R IX.* 1319.
——— Saturnalium Sermonum Libri duo, qvi de Gladiatoribus, *cum figuris R. IX.* 1161.
——— de Vesta & Vestalibus Syntagma, *cum figuris & Numismatibus R. V.* 619.
Manutius (Paulus) de Civitate Romana *R. I.* 1.
——— de Comitiis Romanorum *R. I.* 477.
——— de Legibus Romanis. *R. II.* 1022.
——— Liber de Senatu Romano *R. I.* 894.
Manutius (Aldus) de Cælatura & Pictura Veterum. *G. IX.* 803.
——— de Tibiis Veterum. *R. VI.* 1209.
——— Dissertatio de Toga Romanorum *R. VI.* 1185.
——— de Tunica Romanorum. *R. VI.* 1203.
Maderi (Joachimi Joannis) de Coronis, Nuptiarum præsertim, sacris & profanis Libellus. *R. VIII.* 1403.
Mariscottus (Agesilaus) de Personis, & Larvis, earumqve apud veteres usu, & origine, Syntagmation. *R. IX.* 1097.
Marliani (Bartholomæi) Urbis Romæ Topographia, cum notis ineditis *Fulvii Ursini, & Iconibus Urbis, Romuli, Lupæ, ædificiorum celebrium, Pontis Cestii, & Castri Prætorii R. III.* 53.

Menetreji (*Claudii*) Symbolicæ Dianæ Ephesiæ Statuæ expositio, multis novis additionibus, *nummis & monumentis antiquis* illustrata. *G. VII.* 357.

Mercurialis (*Hieronymi*) de Potionibus ac Eduliis antiqvorum Mantissa. *G. IX.* 465.

Meursii (*Joannis*) Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragœdiis eorum, libri tres; *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. X.* 393.

——— Archontes Athenienses, sive de iis, qvi Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri qvatuor, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV.* 1141.

——— Areopagus, sive de Senatu Areopagitico, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. V.* 2065.

——— Athenæ Atticæ, sive de præcipuis Athenarum antiqvitatibus Libri III. *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV.* 817.

——— Bibliotheca Attica, sive de antiqvis Atticis scriptoribus, eorumqve item operibus, libri IX. *ex chirographo Auctoris nunc primum editi G. X.* 1393.

——— Fortuna Attica, sive de Athenarum origine, incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, & occasu, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. V.* 1677.

——— Atticarum Lectionum libri IV. in qvibus antiqvitates plurimæ proferuntur, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. V.* 1757.

——— de Populis, & Pagis Atticæ, liber singularis, in qvo antiqvitates Atticæ plurimæ, *cum supplementis Auctoris, & Jacobi Sponii G. IV.* 673.

——— Regnum Atticum, sive de Regibus Atheniensium, eorumqve rebus gestis, libri III. *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV.* 1017.

——— Themis Attica, sive de Legibus Atticis, libri II. *G. V.* 1945.

——— Bibliothecæ Græcæ libri tres, *ex chirographo Auctoris nunc primum editi. G. X.* 1181.

——— Cecropia, sive de Athenarum arce, & ejusdem antiqvitatibus, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. IV.* 905.

——— Ceramicus geminus, sive de Ceramici Atheniensium utriusqve antiqvitatibus liber singularis, *G. IV.* 957.

Meursii

Meursii (Jo.) Denarius Pythagoricus, sive de numerorum, usqve ad Denarium, qvalitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis. *G. IX.* 1329.

——— Dionysius, sive de Auctoribus istius nominis, eorumqve scriptis, liber singularis, & *nunc primum ex chirographo Auctoris editus. G. X.* 577.

——— Eleusinia, sive de Cereris Eleusiniæ sacro, ac festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. VII.* 109.

——— Græcia Feriata, sive de Festis Græcorum, libri VI. *cum notis & marmore ταυροκαθαψίων.* cum figuris. *G. VII.* 701.

——— de Funere liber singularis, in qvo Græci & Romani ritus. *G. XI.* 1073.

——— de Heraclide, aliisqve ejus nominis, & eorum operibus, dissertatio, *nunc primum ex chirographo Auctoris edita. G. X.* 605.

——— Miscellanea Laconica, sive variarum Antiqvitatum Laconicarum libri IV. *G. V.* 2281.

——— de Regno Laconico liber singularis. *G. V.* 2209.

——— de Ludis Græcorum liber singularis, *cum supplementis Claudii Salmasii. G. VII.* 941.

——— de Luxu Romanorum. *R. VIII.* 1215.

——— Orchestra, sive de Saltationibus Veterum, liber singularis. *G. VIII.* 1234.

——— Panathenæa, sive de Minervæ illo gemino festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. G. VII.* 77.

——— Piræeus, sive de Piræeo, Atheniensium portu celeberrimo, & ejusdem antiqvitatibus liber singularis. *G. V.* 1929.

——— Pisistratus, sive de ejus Vita, & Tyrannide, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo Auctus. G. V.* 1397.

——— de Puerperio Syntagma. *G. VIII.* 1417.

——— Solon, sive de ejus Vita, Legibus, Dictis, atqve Scriptis, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. G. V.* 1993.

——— Theophrastus, sive de illius libris, qvi injuriâ temporis interciderunt, liber singularis. *G. X.* 621.

——— Lectiones Theophrasteæ, in qvibus eorum librorum, qvi supersunt, loca aliqvot emendantur. *G. X.* 647.

Meursii (Jo.) Theseus, sive de ejus vita, rebusqve præclarissime gestis, liber singularis. *G. X.* 465.

Meursii F. (Joannis) Collectanea de Tibiis. *G. VIII.* 2450.

Meibomii (Johannis Henrici) de Cerevisiis Veterum, potibusqve & ebriaminibus extra vinum aliis commentarius. *G. IX.* 537.

Meibomii (Marci) de Fabrica Triremium liber, *cum figuris.* *R. XII.* 553.

Modii (Francisci) de Triumphis, Ludis, & Spectaculis Veterum, libri duo. *G. XI.* 961.

Morellii (Guilielmi) de Veterum Philosophorum origine, successione, ætate & doctrina, tabula compendiosa, cum *Hieronymi Wolfii* annotationibus. *G. X.* 293.

Morestelli (Petri) Alypius, sive de priscorum Romanorum Feriis liber. *R. VIII.* 789.

——— Philomusus, sive de triplici Anno Romanorum, Mensibus eorumqve partibus, deqve Die Civili, & diversitate Dierum, libri qvinqve. *R. VIII.* 733.

——— Pompa feralis, sive Justa Funebria Veterum, libri decem. *R. XII.* 1354.

Musonii (Philosophi) opus de Luxu Græcorum, in qvo de Helluonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis qvibus in conviviis veteres utebantur, Ungventis, Musicis Instrumentis, Bellariis, Saltationibus, Parasitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus insignibus, ab *Stephano Nigro* ex Athenæi Dipnosophisticis congestum. *G. VIII.* 2466.

Nardini (Famiani) Roma vetus, libri VIII. ex Italica in Latinam Lingvam translati à *Jacobo Tollio*, cum figuris & Numismatibus nitidissimis, ubi Latium, Campania, Samnium, & aliæ Antiqvit. ab *Alex. Donato* omissæ supplentur. *R. IV.* 877.

Neocori (Ludolphi) de Museo Alexandrino diatribe: *nunc primum edita.* *G. VIII.* 2766.

Nicolai (Joannis) de ritu antiqvo hodierno Bacchanaliorum commentatio. *G. VII.* 173.

Niderstedt (Buchardi) Melita vetus & nova, Hephæstia Insula, Melita subterranea, &c. *G. VI.* 3007.

Niphi (Augustini) de Auguriis libri duo. *R. V.* 324.

Noris (F. Henrici) S. R. E. Cardinalis, Fasti Consulares Anonymi, qvos ille è Codice Manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ depromsit, & Dissertatione illustravit. *R. XI.* 331.

Noris

Noris (Henrici) Epiſtola Conſularis, in qva Collegia LXX. Conſulum ab Anno Chriſtianæ Epochæ XXIX. Imperii Tiberij Auguſti decimoqvinto uſqve ad Annum CCXXIX. Imperii Alexandri Severi octavum, in vulgatis Faſtis hactenus perperam deſcripta, corriguntur, ſupplentur & illuſtrantur. *R. XI.* (404.)

Opelii (Conſtantini) ſive *Jo. Scheferi* de Fabrica Triremium Meibomiana, Epiſtola perbrevis ad Amicum. *R. XII.* 681.

Origenis ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΩΝ fragmentum: *quod ex Bibliotheca Medicea deſcripſit, ac notis illuſtravit Jacobus Gronovius*, Græcè & Latinè. *G. X.* 285.

Ortelii (Abrahami) Deorum Dearumqve capita, ex antiqvis numiſmatibus collecta: Hiſtorica narratione illuſtrata à *Franciſco Sweertio, cum figuris. G. VII.* (253.)

Oſiandri (Johannis Adami) de Aſylis Gentilium diſſertatio. *G. VI.* 2835.

Pati (Lucæ) de Menſuris & Ponderibus Romanis, & Græcis, cum his qvæ hodie Romæ ſunt collatis, libri qvinqve. *R. XI.* 1608.

Pancirolli (Gvid.) de Corporibus Artificum *R. III.* 17.

——— de Magiſtratibus Municipalibus. *R. III.* (47.)

——— Notitia dignitatum utriusqve Imperii, Orientis ſcilicet & Occidentis, ultra Arcadii Honoriiqve tempora, & in eam *G. Panciroli* Commentarium, *cum figuris elegantiſſ.* à Joh. Goeree delineatis. *R. VII.* 1309.

——— Deſcriptio Urbis Romæ. *R. III.* 317.

——— de Qvatuordecim Regionibus Urbis Romæ, earundemqve ædificiis, tam publicis qvam privatis. *R. III.* 321.

Panvinius (Onuphrius) de Antiqvis Romanorum Nominibus. *R. II.* 1989.

——— de Civitate Romana. *R. I.* 193.

——— Imperium Romanum. *R. I.* 343.

——— de Ludis Circenſibus libri II. qvibus univerſa ferè Romanorum Veterum ſacra ritusqve declarantur, ac *figuris aneis* illuſtrantur, cum notis *Joh. Argoli*, & Additamento *Nicolai Pinelli. R. IX.* 1.

——— de Ludis Secularibus liber. *R. IX.* 1061.

——— Commentarius de Triumpho, cum notis *Maderi* & aliorum, *cum figuris, Numiſmatibus*, &c. *R. XI.* 1336.

——— Deſcriptio Urbis Romæ. *R. III.* 203.

Patin

Patini (Caroli) de numiſmate antiqvo Auguſti & Platonis, Epiſtola, *cum figuris*. G. IX. 1598.

Patritii (Franciſci) res militaris Romana, ex Italica Lingva in Latinam verſa à *Ludolpho Neòcoro*, *cum figuris*. R. X. 821.

Perionii (Joachimi) de Magiſtratibus Græcorum & Romanorum, libri tres. G. VI. 2755.

Perrelli (Johannis) de ratione Lunæ epactarum, & menſis intercalarii Commentariolus. G. IX. 1009.

Petavii (Dionyſii) Kalendarium Vetus Romanum, cum ortu occaſuqve ſtellarum. R. VIII. 125.

——— de Veteri Anno Romanorum. R. VIII. 325.

Petiti (Samuelis) de Anno Attico, Eclogæ Chronologicæ. G. IX. 1109.

——— Eclogæ Chronologicæ de Anno & periodo Veterum Romanorum. R. VIII. 371.

Philo (Byzantius) de ſeptem orbis ſpectaculis, Græcè, cum notis & interpretatione Latina *Leonis Allatii*. G. VIII. 2624.

Philoſtratus de Pictura. G. IX. 807.

Phlegontis Tralliani de rebus mirabilibus liber Græcè, cum interpretatione Latina *Guiljelmi Xylandri*, ac recenſione notisqve *Johannis Meurſii*. G. VIII. 2690.

——— *ejusdem* de Longævis libellus, Græcè, cum interpretatione Latina *Guiljelmi Xylandri*, ac recenſione notisqve *Joannis Meurſii*. G. VIII. 2727.

——— de Olympiis fragmentum, cum Latina interpretatione & notis *Johannis Meurſii*. G. IX. 1289.

Pierius Valerianus (Joh.) de Fulminum Significationibus, *cum figuris*. R. V. 591.

Pighii (Stephani) Themis Dea, ſeu de lege divina, ubi præter alia reconditæ antiqvitatis, multa de Horis. G. IX. 1137.

——— Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symboli antiqvi cujusdam toreumatis argentei, qvod extat apud Rever. Dominum Antonium Perrenotum, Epiſcopum Atrebatenſem, *cum figuris*. G. IX. 1185.

——— Faſti Magiſtratuum Romanorum ab Urbe Condita ad tempora Divi Veſpaſiani Auguſti à *Stephano Vinando Pighio* ſuppletis Capitolinis Fragmentis reſtituti. R. XI. 174.

Pigno-

[illegible]) Magnæ Deûm Matris Idææ & Attidis initia, ex vetu[illegible]monumentis eruta. *cum figuris.* G. VII. 505.

[illegible]Romanæ, Gr. Lat. cum Notis & Animadversio-nibus [illegible]*andri* & *M. Z. Boxhornii*. cum figuris. R. V. 974.

[illegible]drina Proverbia Græca, *ex Bibliotheca Medicea*, cum [illegible]tione Latina *Jacobi Gronovii*, *nondum ante hac edita*. ex-[illegible] Præfatione. G. X. 6.

[illegible] de re Pecuniaria antiqvorum, ac de eorundem Pon-[illegible] Mensuris, stipendiis militaribus, &c. libri duo. G. IX. [illegible]

[illegible]) tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheni-[illegible] R. 1205.

[illegible]) Archæologia Græca, sive Antiqvitatum Græciæ [illegible]issimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc [illegible]tore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimi-[illegible] auctum; cum peculiari ac proprio Indice. *cum figuris* [illegible]

[illegible]*Fannii*, *Bedæ* Angli, *Volusii* Meciani, *Balbi* [illegible] libri de Nummis, Ponderibus, Mensuris, Nu-[illegible] Notis, & de vetere computandi per digitos ra-[illegible] Vineto Santone emendati, ut & à *J. Friderico Gro-*[illegible]75.

[illegible]tani Chronicon integrum, ab Adamo ad Ro-[illegible] Genserico Wand. Rege, in duas partes tributum. [illegible] *Philippi Labbe*. R. XI. 269.

[illegible] Bissexto liber, nova temporis Facula, qva Interca-[illegible] hactenus obscura, illustrantur. R. VIII. 429.

[illegible] Convivii prisci; tum ritu alii & Censuræ, *cum figur.* [illegible]

[illegible]ndo Antiqvorum Schediasma, in qvo de Putea-[illegible] 885.

[illegible]is Romanis liber, nova Fastorum velut Facula. [illegible]

[illegible], sola manu, ut vere annis mundi respondent, [illegible] IX. 1297.

Puteani (*Erycii*) de Stipendio Militari Romanorum Syntagma: qvo ejus, hactenus ignoratus, constituitur. *R. X.* 1490.

Quenstedii (*Johannis Andreæ*) de Sepultura veterum tractatus: sive de antiqvis ritibus sepulchralibus Græcorum, Romanorum, Judæorum, & Christianorum. *G. XI.* 1201.

Rabirius (*Junius*) de Hastarum & Auctionum origine & ratione. *R. III.* (17.)

Rami (*Petri*) liber de Militia C. J. Cæsaris *R. X.* 1532.

Raynaudi (*Theophili*) Tractatus de Pileo, cæterisqve capitis Tegminibus, tam Sacris qvam profanis. *R. VI.* 1213.

Rigaltii (*Nicolai*) *Ismaelis Bullialdi* & *Henrici Valesii* Observationes de populis fundis. *R. II.* 1925.

Robortellus (*Franciscus*) de Cognominibus, & Appellationibus Impp. *R. VII.* 1140.

——— de Gradibus Honorum, & Magistratuum Rom. *R. III.* (43.)

——— de Judiciis, & omni Consuetudine causas agendi apud Romanos. *R. III.* (11.)

——— Laconici seu Sudationis, qvæ adhuc visitur in Ruina Balnearum Pisanæ Urbis, explicatio. *R. XII.* 381.

——— *I.* de Legionibus Romanorum ex Dione lib. LV. *II.* de Commodis, Præmiis, & Donis Militaribus. *III.* de Pœnis Militum, & Ignominiis. *R. X.* 1468.

——— de Magistratibus Impp. *R. III.* (37.)

——— de Mensium Appellatione ex nominibus Impp. *R. VIII.* 305.

——— de Provinciis Romanorum, & eorum distributione atqve administratione. *R. III.* (1.)

Romæ Antiquæ Urbis Imago accuratissima ex vetustis monumentis, ex vestigiis videlicet ædificior. mœnium ruinis, fide numismatum, monumentis æneis, plumbeis, saxeis, tiglinisqve collecta, veter. deniqve auctorum fide confirmata in hac tabula redacta atqve descripta à *Pyrrho Ligorio* Romano per XIV. Regiones, in qvas Urbem divisit Imp. Cæsar Augustus, *Charta Topographica*, cum descript. *R. I.* (1.)

Romæ Urbis tam antiqua quam nova Descriptio Faciei variorum locorum, deformatæ ab incomparabili in hac arte viro Levino Cruylio Presb. Gandav. in XV. Tabulis æri incisis. *R. IV. post Præfat.*

Rubenii (*Alberti*) Dissertatio de Gemma Tiberiana & Augustæa, *cum figuris.* *R. XI.* 1328.

[illegible] de Natali Die Cæsaris Augusti *R. XI.* 1378.
[illegible] Augusti, cujus Epigraphe, Asia Recepta, *cum* [illegible] 1366.
[illegible] præcipue de Lato Clavo, libri duo, *cum* [illegible] *XI.* 913.
[illegible] Neocoris diatribe. *R. XI.* 1347.
[illegible] de Januis Veterum, liber singularis. Accedunt [illegible] Analecta, addendaqve, suis locis inserta. [illegible]
[illegible] de re militari Romanorum liber, opus posthumum. [illegible]
[illegible] Italiæ, cum Insulis Sicilia, Sardinia & [illegible] Geographica. *R. II.* 1378.
[illegible] orientis ac occidentis descriptio Geogra- [illegible] *Rom. I.* 344.
[illegible] Nummis, in qvo prisca Græcorum & Romano- [illegible] nostri ævi rationem redigitur. *R.* 1715.
[illegible] Dissertationes de Nummis Antiqvis, in IV. partes [illegible] Gallica in Latinam Lingvam transtulit *Ludolphus* [illegible]
[illegible]) de Comœdia & Tragœdia ejusqve apparatu [illegible] commentatio. *G. VIII.* 1494.
[illegible] Comicis tractatus. *G. VIII.* 1550.
[illegible] *Cæsaris F.*) de re nummaria antiqvorum dis- [illegible] postumus. *Ex Bibliotheca Academia Lugduno-Ba-* [illegible]
[illegible] Anno Romanorum. *R. VIII.* 307.
[illegible] de varietate Navium Dissertatio. *G. XI.* 769.
[illegible] liberator, sive dissertatio de novis Tabulis, [illegible]
[illegible] Torqvibus Syntagma. *R. XII.* 901.
[illegible] de Agmine Polybiano. *R. X.* 1256.
[illegible] Vespasiani *R. X* 1261.
[illegible] Legionis Antiqvæ, *cum figuris, R. X.* 1272.
[illegible] Castrorum. *R. X.* 1180.
[illegible] & Veste. *R. X.* 1216.
[illegible] 1246.

Schelii (*Hermanni Rathodi*), de Præda. R. X. 1228.
——— Dissertatio de Sacramentis. R. X. 1166.
——— de Die Stipendii. R. X. 1214.
——— de Stipendio Ductorum. R. X. 1208.
——— de Stipendio Eqvestri. R. X. 1204.
——— de Stipendio Militari. R. X. 1190.
——— de Telis Legionum. R. X. 1270.
——— de Tributo & Ærario. R. X. 1222.
——— de Victu Militari. R. X. 1238.
Schoockii (*Martini*) Achaja Vetus, ejus situs, antiqvitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum &c. G. V. 2141.
Schubarti (*Georgii*) Enarratio parergica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis. G. X. 701.
Seine (*Petri le*) Homeri Nepenthes, seu de abolendo luctu liber. G. XI. 1329.
Senftlebii (*Andreæ*) de Alea Veterum liber singularis. G. VII. 1121.
Servii (*Petri*) antiqvarum mulierum Romanarum nomina: prænomine eas insignitas. R. II. *in Præfatione*.
——— de Odoribus Dissertatio Philologica. G. IX. 645.
Sextus Rufus de Regionibus Urbis Romæ, cum Emendationibus *Onuphrii Panvinii*. R. III. 25.
——— de veteri Anno Romano Romuli & Numæ Pomp. Antitheses. R. VIII. 81.
——— Commentarius in Fastos Kalendares Romanorum. R. VIII. 33.
Siccama (*Sibrandi Tetardi*) de Judicio Centumvirali, Libri duo. R. II. 1824.
Sigonius (*Carolus*) de Antiqvo Jure Civium Romanorum, cum additamentis ex editione Parisiensi 1572. R. I. 39. 1022.
——— de Antiqvo Jure Italiæ. R. II. 1398.
——— de Antiqvo Jure Provinciarum. R. II. 1528.
——— de Atheniensium temporibus liber. G. V. 1619.
——— de Binis Comitiis, & Lege Curiata, posterior cum Nic. Gruchio disputatio. R. I. 731.
——— de Judiciis. R. II. 1684.
——— Lacedæmoniorum tempora. G. V. 1670.

[illegible] de Lege Curiata Magistratuum, & Imperatorum, & Jure [illegible] liber ad Nicolaum Gruchium. R, I. 841.

[illegible]ibus Romanorum Liber. R. II. 1951.

[illegible]publica Atheniensium libri IV. G. V. 1497.

[illegible] ([illegible]) de re Nummaria, liber singularis. G. IX. [illegible]

[illegible] ([illegible]) Palamedes, sive de tabula Lusoria, Alea & variis [illegible] libri tres. G. VII. 997.

[illegible]) de Nummo Smyrnæorum, seu de Vesta & Pry[illegible] Græcorum, diatriba, *multo auctior*, cum figuris. R, V. [illegible]

[illegible] Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Anto[illegible] Ulpianus Leg. XVII. Dig. de Statu Hominum, [illegible]. R. XI. 1.

[illegible] de Cropidis Veterum Diatribe. G. IX. 961.

[illegible] atque obscurorum quorundam Deorum [illegible], cum quorundam Eruditorum Epistolis [illegible] pertinentibus. G. VII. 233.

[illegible] Serenarum Dissertatio epistolica, Historico-mo[illegible]

[illegible] de Dodone fragmentum, quo tota ve[illegible] & fabulatio de perantiquo oraculo isto conti[illegible]citationibus recognitis *Jacobi Gronovii*, cum [illegible]669.

[illegible] Dialogus, Dicæarchi sympractor, vel de Græco[illegible] præsertimque Atheniensium, supplementum. [illegible]

[illegible] de Jurisdictione veterum Græcorum liber. G. VI. [illegible]

[illegible] de Gentibus & Familiis Romanorum. R. VII. [illegible]

[illegible] Romanorum Anno Seculari, ejusque [illegible] Seculares celebritate, eorumque Chro[illegible]467.

[illegible] de Nundinis & Mercatoribus. R. VIII. 697.

[illegible] Republica Atheniensium discursus politicus. G. V. [illegible]

[illegible] Legum Atheniensium & Romanarum. G. VI. 1373.

Tomasini (Jac. Phil.) Manus Æneæ Cecropii Votum referentis dilucidatio, *cum figuris.* G. X. 657.

——— de Donariis Veterum ac Tabellis Votivis, liber singularis. *cum figuris.* R. XII. 737.

——— de Tesseris Hospitalitatis, liber singularis, in qvo jus hospitii universum, apud veteres potissimum, expenditur. Accedunt qvædam ex Antonio Augustino & Johanne Chifletio ad majorem illustrationem hinc inde inserta, *cum figur.* G. IX. 213.

Trelierius (Stephanus) de Jure Jurando. R. V. 869.

Triglandii (Jacobi, I. F. I. N.) Conjectanea ad qvædam obscura fragmenti de Dodone loca. G. VII. 321.

Turnebi (Adriani) de Vino ac ejus usu & abusu libellus. G. IX. 517.

Turrigii (Franc. Mariæ) Notæ ad vetustissimam Ursi Togati Ludi Pilæ Vitreæ inventoris Inscriptionem. R. XII. 389.

Venerii (Johannis Antonii) de Oraculis & Divinationibus Antiqvorum, tractatus succinctus & exqvisitus. G. VII. 325.

Viola Vicetini (Petri) de veteri novaqve Romanorum temporum ratione Libellus. R. VIII. 165.

Victoris P. de Regionibus Urbis Romæ liber, cum Emendationibus Onuphrii Panvinii. R. III. 37.

Vindingii (Erasmi Pauli F.) Hellen, in qvo singulorum antiqvæ Græciæ populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductiones, & res præcipuæ gestæ, urbiumqve & regnorum origines, mutationes, interitus, & Principium in iis successiones, è Græcis præcipue Scriptoribus, Historicis, Poetis, Geographis, Oratoribus & Grammaticis exponuntur. *Ex MS. Auctoris autographo nunc primum eduntur.* G. XI. 1.

Vorstii (Adolfi) Epistola de obitu *V. C. Joannis Meursii* ad filium ejus *Joannem*, Juvenem præstantissimum, ut & Epitaphia in ejusdem morte per *A. Buchellium & Nicolaum Heinsium.* G. X. 654.

Vossius (Isaacus) de Antiqvæ Urbis Romæ Magnitudine, *cum figuris.* R. IV. 1497.

——— de Triremium & Liburnicarum constructione dissertatio, *cum figuris.* R. XII. 705.

Ursati, (Sertorii Eq.) de notis Romanorum Commentarius. R. XI. (508.)

Ursini

[illegible] ad Kalend. Rusticum Farnesianum. *R. VIII.* 19.
[illegible] gentibus & Familiis. *R. VII.* 1143.
[illegible] Macedonum & Asianorum anno solari dissertatio,
[illegible] Astronomorum parapegmate, ad Macedonici
[illegible] rationes accommodato. *G. IX.* 1205.
[illegible] de Polymathia tractatio: integri operis de studiis
[illegible], cum Præfatione Jacobi Thomasii;
[illegible] Auctoris Vita & Elogia in Polymathiam,
[illegible] synoptica. *G. X.* 985.
[illegible] de Senatu Romano, libri duo. *R. I.* 951.

CAPUT IV.

[illegible] Generalibus Antiqvitatum Christianarum.

[illegible] *Ecclesiasticarum. 1. Syntagmata & Compendia de Anti-* [illegible] *2. De Romana & Ecclesiarum Occidentalium* [illegible] *3. De ritibus Ecclesiæ Græcæ aliarumque Orientalium.* [illegible] *moribus Veterum Christianorum. 5. De convenien-* [illegible] *cum Judaicis atq; Ethnicis. 6. Scriptores Miscella-* [illegible] *Ecclesiasticarum. 7. Ritus Ecclesiastici descripti ordine* [illegible] *erunt. 8. Per rituum diversitatem Communio-* [illegible] *haud solvi. 9. Ritus externos omnes antiquam* [illegible] *negligendos. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum* [illegible]

I.

[illegible] *Magdeburgenses, Cæsaremque Baronium &* [illegible] Historiæ Ecclesiasticæ, itemq; eos qvi dog- [illegible] ecclesiasticorum historiam tradiderunt, uti præ- [illegible] fecit *Jacobus Basnagius* V. C. Ecclesiastes [illegible] opero luculento edito Gallicè A. 1699. Roter- [illegible] Christianas varias persecuti sunt Alphabeti [illegible] *& Carolus Matri,* Melitenses, fratres in Hiero [illegible] Rom. 1677. in fol. edita Epitomen Italica Lin-
gva

gva vulgatam vidi in 4to. *Cangius* item in glossario utroqve mediæ latinitatis & græcitatis, qvi passim illustrat bene multos mores, ritus, antiqvitates & consvetudines veterum Christianorum, qvod factum etiam à *Joh. Caspuro Suicero* est in Thesauro Ecclesiastico sive Lexico græco vocum Ecclesiasticarum. *Josua* qvoq; *Arndius* Præsul Megapolitanus, primo jam capite mihi memoratus Lexicon Antiqvitatum Ecclesiasticarum vulgavit Gryphisvvaldiæ A. 1669. 4. Denique Rev. *D. Joh. Andreas Schmidius*, Abbas Mariæ vallis & Theologus in Academia Helmstadiensi celeberimus præter tot alia scripta provehendis juvenum studiis destinata, novissime etiam vulgavit *Lexicon Antiquitatum Ecclesiasticarum minus*, Helmst. 1712. 8. unde & majus alterum fortasse, uberius pleniusqve licebit ab eo exspectare.

II. Systema veluti qvoddam veterum Ecclesiasticorum rituum exhibent libri VIII. *Constitutionum Apostolicarum* sub falso *Clementis Romani* nomine pridem editarum, illustratarumqve à Turriano & Cotelerio. Tum *Cyrilli Hierosolymitani* Catecheses, cum notis perspicuis & eruditis editæ à *Tho. Milles*. Oxon. 1703. fol. Ex recentibus Pontificiis primo loco memorandus *Joh. Baptista Casalius*, cujus liber de veteribus sacris Christianorum ritibus Ecclesiæ sive Orientalis sive Occidentalis prodiit Romæ A. 1644. 4. & Hanover. 1684. 4. cum libro de ritibus profanis Ægyptior. & Rom. Ex reformatis huc spectant *Joh. Hoornbeeckius* libro 1. Miscellaneorum sacrorum Ultraject. 1677. 4. ex nostris *B. Jo. Andreas Quenstadius* Theologus Witeb. in Antiqvitatibus Ecclesiasticis Witeb. 1688. 4. Cui adde varia *D. Joachimi Hildebrandi* scripta infra suo qvæqve loco à me recensenda. & *Matthia Zimmermanni* Superintendentis qvondam Misenensis Commentarium ad dictum Tertullianeum, *fiunt non nascuntur Christiani*. Lips. 1662. 4. Tum *Casparis Calvœrii* Superintendentis Zellerfeldensis in editione Brunsvvic. Luneburgensi Rituale Ecclesiasticum, 2. Volum. 4. Jenæ 1704. qvo Ecclesiæ nostræ Lutheranæ ritus potissimum persеqvitur & cum antiqvis confert. *Jo. Friderici* Liturgia Vetus & nova. Jen 1705. 4.

III. Latinæ Ecclesiæ ritus & consuetudines potissimum tractant qvi de ritibus & officiis Ecclesiasticis scripsere Isidorus Hisp. Regino Prumiensis, Amalarius, Rabanus Maurus, Walafridus Strabo, Ivo Carnotensis, Remigius Antissiodorensis, Odo Cameracensis, Ber-

Bernouldus ſive Berno Monachus Richenavienſis, tum autor Ordinis Romani & Micrologi, Rupertusqve Tuitienſis, Radulphus Tungrenſis, Honorius Auguſtodunenſis, Joh. Belethus & Gvil. Durandus. Pleriqve horum junctim editi Coloniæ A. 1568. in qvos caſtigationes qvædam Latini Latinii videas licet in ejus Bibl. ſacro profana p. 129. 130. E recentibus *Chriſtophorus Marcellus* ArchiEp. Corcyrenſis (ſive potius *Auguſtinus Patricius* vide Bælii Lex. in *Graſſis* nota D) libris III. de ritibus Eccleſiæ Catholicæ ſ. de ſacris cerimoniis Romanæ Eccleſiæ Venet. 1516. fol. Rom. 1560. fol. Coloniæ &c. *Joh. Stephanus Durantus* ſenatus Tholoſani præſes (neqve enim *Petrus Daneſius* auctor, ut perſvaſum Morlierio in lib. Gallico cui titulus *Eſſais de literature* T. I. p. 44. ſq. qvod refellitur à Du Pinio T. 16. Bibl. Eccleſ. p. 119. ſeq.) in libris tribus de ritibus Eccleſiæ Catholicæ Rom. 1591. fol. Lugd. 1675. 4. *Bartholomæus Gavantus* in theſauro ſacrorum rituum Lugd. 1669. 4. 2. Volum. *Edmundus Martene* Monachus Benedictinus in opere de antiqvis Eccleſiæ ritibus, cujus prima pars duobus tomis, libris qvatuor conſtans, de baptiſmo, confirmatione & Euchariſtia & reliqvis Sacramentis prodiit Rothomagi, 1700. 4. Tomus tertius libros binos de ritibus benedictionum & de politia Eccleſiaſticâ complexus A. 1700. Idem Martene de antiqvis Monachorum ritibus opus bipartitum in lucem emiſerat A. 1690. His addenda *Claudii de Vert* Monachi Cluniacenſis Explicatio Hiſtorica & litteralis rituum Eccleſiæ. 2. Vol. Gallice 1708. 8. Ritus Eccleſiæ Romanæ præſentis, compendio perſpicuo exhibet *Wagenſeilius* in pera librorum juvenilium, loculamento extremo. De libris Eccleſiaſticis, è qvibus Latinæ Eccleſiæ ritus cognoſcere licet, peculiaris exſtat diatriba amici noſtri *Nic. Petri Sibbern*, Witteb. 1706. 8.

IV. Græcæ Eccleſiæ ritus cognoſcuntur inprimis è libris Græcorum Eccleſiaſticis, qvos peculiari diſſertatione recenſuit *Leo Allatius*, nuper cum notis à me iterum prælis ſubjecta. Videndi præterea *Iſaacus Habertus* ad pontificale Græcorum, *Jacobus Goar* ad Evchologium, & idem *Allatius* in libris de conſenſu Orientalis Eccleſiæ & Occidentalis, aliisq; ſcriptis variis ſuo loco recenſendis. Iidem etiam de præſentis Eccleſiæ græcæ ſtatu, dogmatis, moribus & conſvetudinibus ſunt conſulendi, qvibus addes *Martinum Cruſium* in Turco-Græcia, *Cangium* in gloſſario Græco & CPoli Chriſtianâ, *Georgium Fhelavium* ad *Chriſtoph. Angeli* librum de ſtatu, inſtitutis & ritibus Eccleſiæ Græcæ,

Francof. 1675. Lipſ. 1670. 4. *Thomam Smithum*, & *Paulum Ricautum* in libris de ſtatu præſentis Eccleſiæ Græcæ, *Richardum Simonium* ſub decurtato *Moni* nomine latentem in ſupplemento ad ſcrutinium religionum *Ed. Brerewoodi*, ſive in Gallicè edita Hiſtoria Critica dogmatum conſvetudinumqve, qvibus utuntur populi Orientales Amſtelod. (licet titulus Francofurtum referat) 1684. 12. *Wolfgangum Gundlingium* in notis ad Euſtratii Johannidis Zialowsk Rhutoni delineationem Eccleſiæ orientalis Græcæ, Norimb. 1681. 8. aliosqve.

V. Non omittendi etiam qvi vitam mores ac virtutes primorum Chriſtianorum perſecuti ſunt, ſive *brevius* ut *Paganinus Gaudentius* in libro de vita Chriſtianorum ante tempora Conſtantini, Florent. 1639. 4. *Johannes Fronto* Cancellarius Pariſienſis in Epiſtola ad Franciſcum Harlæum de moribus & vita Chriſtianorum in primis Eccleſiæ Seculis Pariſ. 1660. 4. & inter alias ejus Epiſtolas [illegible] Eburonum 1674. 12. *D. D. Chriſtianus Kortholt* im öffentlichen Gottesdienſt der alten und heutigen Chriſten einander entgegen geſtellet / Kil. [illegible] atqve inter alia præclari ejus Viri ſcripta ad pietatem promovendam facientia 1679. 8. *Eduardus Waterhuſius* in diſſertatione [illegible] de pietate, charitate & politia antiqvorum temporum [illegible] Chriſtianorum Lond. 1655. *Claudius Fleury* ſive *Fleuri* ([illegible] libellus ſimilis de moribus Judæorum Gallice pridem, & [illegible] Enckhuſio interprete etiam Germanica lingva Hanoveræ [illegible] 8. editus extat) in libro Gallice edito de moribus Chriſtianorum Pariſiis & Hagæ Comitum A. 1682. 12. Sive *Johannes [illegible]* *Caveus* in primitivo Chriſtianiſmo Anglice ſæpius [illegible] editio fuerit Anni 1680) deinde Belgice cum [illegible] Hermanni Witſii, ac Germanice deniqve Lipſiæ plus ſimplici [illegible] in 8. *Joſephus Bingham* in Originibus & Antiqvitatibus Eccleſiaſticis editis Anglice Lond. 1708. 8. & *Goefridus Arnoldus* in delineatione [illegible] rum Chriſtianorum ſecundum vivam ipſorum fidem [illegible] vivendi rationem Germanice A. 1696. & 1700. fol. [illegible] 1698. fol.

VI. Partem qvandam licet minutam antiqvitatum Chriſtianarum attingit *Paganinus Gaudentius* ſupra laudatus [illegible] ſeculi Juſtinianei moribus, Florentiæ primum [illegible] torati A. 1654. 8 recuſo, in qvo hoc inter alia [illegible] Ethnicismi reliqvias adhuc tam ſera ætate ſub [illegible] toribus obtinuiſſe oſtendit: in qvam ſententiam paſſim qvædam

ſuis

suis in scriptis notat *Antonius van Dale*, pluribus id haut dubie, si * superfuisset facturus in opere de personis, muneribus, ritibus, cerimoniis, ac consuetudinibus veterum Christianorum, illarumqve partim ex Ethnicismo partim ex Judaismo origine, qvod promittit p. 336. libri de oraculis, editionis secundæ. Confer ejus diss. de origine ac ritibus sacri taurobolii sub init. *Paulus* qvidem *Aringhus* T. 1. Romæ subterraneæ p. 107. libenter fatetur gentium ritus, qvi religioni non repugnarent, in Ecclesia servatos. Idem faciunt Baronius & alii qvorum loca p. 3. seqq. produxit *Mussardus* in libro Gallice edito Genevæ A. 1667. 8 & cum Animadversionibus *B. Sigismundi Hosmanni* recuso Germanice A. 1695. Lipsiæ in 8. & 1703. parte 2. libri qvi inscribitur eigentliche Abbildung des nach und nach verfallenen Christenthums. *de conformitate cerimoniarum hodiernæ ætatis cum veteribus*, in qvo toto id agit vir doctus, ut plerosqve ritus, consuetudines ac superstitiones Romanæ Ecclesiæ e paganismo derivet, perinde ut dogmata illorum è Judaismo repetiit *D. Martinus Geierus ὁ μακαρίτης* in conformitate Judæo-Papistica, ac ritus nonnullos Rev. *Jo. Franciscus Buddeus* in duplici dissertatione de ritibus Ecclesiæ latinæ Judaicis, Parerg. Historico Theol. diss. 3. & 4. Halæ Magdeburg. 1703. 8. Ac sane multa Ecclesiæ suæ cum Ethnicis communia esse, hauddiffitetur Florimundus Ræmundus lib. 8. histor. de ortu & progressu hæresium c. 3. & agnoscit etiam Guil. du Choul in lib. de religione veterum Romanorum. Adde Lud. Vivem ad Augustini lib. VIII. de C. D. c 27. Jo. Jac. Chifletium in expositione tituli sepulchralis Geminiæ matris Sacrorum p. 70. & de Linteis Christi sepulcralibus c. 8. & Moretum auctorem Querelæ ad Gassendum de impiis ritibus ac processionibus in festo Corporis Christi, nuper admodum recusæ, tum *Claudium Delleum* in tomo qvarto Antiqvitatum Monasticarum Gallice editarum, qvo Ethnicorum Monachos perseqvitur, ut tomo tertio Judæorum. Paris. 1699. 12. Ex Protestantibus vero, præter Auctorem Gallum, supra laudatum, plures in hoc argumento deducendo versati sunt, ut *David Meier* in Transenna Theologica & historica de Papatu Romano per Ethnicismum imprægnato refermentatoqve, Francof. 1634. *Jo. Forbesius* in Instructionibus Historico-Theologicis passim, & qvi ex eo profecit *Joh. Valkenier* in Roma Paganizante. *Jo. Owenus* pag. 86. Θεολογουμένων, *Petr. Molineus* in Responsione ad libellum provocatorium Belliagii p. 110. sqq. *Oliverius Olmead*, qvi Londini Anglico idiomate

O 2

* Diem obiit Harlemi A. 1708. 28. Nov. Vide Jo. Clerici Bibl. selectam T. 17. p. 309.

te edidit Picturam Papistæ, cui adjecit Pagano-Papismum, in qvo convenientiam Papismi & Paganismi in 145. capitibus, & hoc illum deteriorem esse 17. capitibus conatur ostendere, teste Gisb. Voëtio T. II. dispp. select. p. 698. *Petrus Jurieu* in Præjudicio XII. contra Papismum, *Franciscus de la Croy* in lib. Gallice edito de Harmonia Romanæ Ecclesiæ cum Ethnicismo, Judaismo, & antiqvis hæresibus 1604. 8. & alius *Scriptor Gallus* Comparationis Paganismi & Papismi, qvæ subjecta est vitæ Juliani Gallice editæ in 12. *Andreas Rivetus* in Catholico orthodoxo passim, *Car. Drelincourtius* in falsa specie antiqvitatis Sect. VII. p. 41. sqq. *Joh. Georg. Dorschæus* P. III. Sylloges Vindiciar. in [illegible] p. 58. *Nic. Hunnius* in Apostasia Romanæ Ecclesiæ cap. 4. *Matth. Zimmermannus* in Analect. p. 41. sqq. *B. Valentinus Alberti* in Supplem. ad [illegible] ostensionem abominationum Papatus p. 505. Ut prætaream [illegible] *Jilii* parallela sine nomine auctoris edita Ambergæ 1610. [illegible] vitas & mores Pontificum Romanorum confert cum contra[illegible] geqve melioribus dictis & factis Principum Ethnicorum. Similiter Christianorum etiam inter Protestantes vitam collato Ethnicorum exemplo coarguit *Bethius* in Christianismo Ehnico, *Ridderus* in [illegible] Heyden beschämten Maul-Christ / *Henr. Lubbert* in dem von [illegible] verdammten Lutherischen Christ. Fuerunt jam olim, qvi Christianismum ipsum tanqvam ex Judaismo & Ethnicismo conflatum [illegible] qvibus respondit B. *Kortholtus* lib. 1. c. 2. sqq. Obtrectatores [illegible]. Licet vero antiqvos etiam, & à superstitione alienissimos [illegible] Christianorum ritus magnam partem à Judaicis repetitos [illegible] diffitemur, ut docet Jobus Ludolphus p. 365. sq. Comment. ad historiam Æthiop. Fatemur etiam in qvibusdam cum Ethnicis [illegible] tamen, qvod ad hos attinet haud necesse putamus, Ethnicis [illegible] imputari, tanqvam auctoribus, non magis, qvam Ethnicos [illegible] qvæ cum nostris conveniunt, accepisse à Christianis, vel [illegible] contemtissimos semper habuere, Judæis: qvanqvam [illegible] eos qvædem sacra Judæorum & Christianorum in [illegible] æmulatos notat Tertullianus c. 4. de præscriptione. [illegible] ipsa convenientia parum facit ad laudem vel vituperium [illegible] aliis argumentis constet ritus illos per se probandos vel [illegible] esse. Atqve alioqvi jam supra capite 1. pluribus [illegible] mini, illam qvalemcunqve convenientiam cerem[illegible] suetudinumqve in sacris, valde incertum argumentum [illegible]

[illegible] ab his, qvibuscum conſpirare videntur, petitas [illegible] De ſtatu paganorum ſub Chriſtianis Imperato- [illegible] Gothofredus Genev. 1616. 4. qvo in libello [illegible] Imperatorum Chriſtianorum adverſus Ethnicos.

[illegible] Plures ritus eccleſiaſticos egregie illuſtratos habes [illegible] Aurelianenſis Epiſcopi doctiſſimi, atqve, ut [illegible] p. 33, ad Optatum vocat, hominis ex mera, qvan- [illegible] compoſiti, *Gabrielis Albaſpinai*: libris præcipue [illegible] Eccleſiaſticarum, qvos poſt Pariſienſem [illegible] Gebh. Theod. Meierus, Helmſt. 1672. 4. in [illegible] notas qvasdam adſperſit *Joh. Georg. Kettenbeilius* [illegible] etiam hæc Schediaſmata Sacro-Profana, & cæ- [illegible] *Aloyſii Novarini*: tum *Lud. Creſollii* Myſtagogus, [illegible] & pulcerrimarum rerum plenus: *Joh. Lud. de* [illegible] ra & notæ ad Tertullianum, ut *Tob. Pfanneri* Ob- [illegible] icas, Antiqvitates Eccleſiaſticas *Joannis Nicolai*, [illegible] omittam. Longum etiam eſſet perſeqvi No- [illegible] commentarios virorum doctorum in varios [illegible]: *Nic. Rigaltii* v. g. *Henr. Valeſii*, *Dionyſii Pe-* [illegible] *Bapt. Cotelerii*, *Paſchaſii Quesnelli*, *Steph. Baluzii*, [illegible] inſignem lucem antiqvitatibus ac conſuetu- [illegible] tulere, poſt *Georgium Caſſandrum*, *Jac. Pame-* [illegible] *Johannem Bonam*, & alios paucos horum

[illegible] mittendus deniqve libellus, Gallice ante 40 [illegible] tus Charentone, ſub titulo: *Traité des ancien-* [illegible] *leur naiſſance & accroiſſement, leur entrée en l'Egli-* [illegible] *ont paſſé jusques à la ſuperſtition.* 8. In linguam [illegible] & cum altero Muſſardi libro (de qvo [illegible] ermanice editus ſub titulo eigentliche Abbildung [illegible] Chriſtenthums Lipſ. 1703. 8. cum animad- [illegible] *Hosmanni.* In hoc libello, ordine chrono- [illegible] ritus, qvi per ſingula ſecula in Eccleſia pau- [illegible] Quanqvam vero neqve plenus eſt iſte liber, [illegible] ratus, tamen methodus ipſa & conatus me-

rentur laudem, operæqve pretium esset, hoc ordine, omnium profecto optimo & utilissimo, accuratam rituum Ecclesiasticorum notitiam à viro aliqvo docto exhiberi. Ritus Ecclesiæ Romanæ post Seculum IV. receptos succincte persequitur *Joannes Baptista Thiers,* in examine Critico Historiæ flagellantium à Boilavio scriptæ p. 251. seqq.

IX. Varietatem rituum, circa res in sacris literis non definitas, unionem Ecclesiasticam inter eos, qvibus dogmata eadem sacrosancta constant, neutiqvam solvi debere recte docet Confessio Augustana c. 7. atqve egregie ostendunt è veteribus *Socrates Scholasticus* lib. 5. Eccl. c. 22. *Sozomenus* lib. 7. c. 19. *Hieronymus* Epist. 27. Augustinus Epist. 118. & 119. ad Januarium & *Ratramus* lib. 4. contra Errores Græcorum. E recentioribus *Allatius* contra Hottingerum p. 12. seq. ad 21. & de synodo Phot. p. 529. sqq. & de purgatorio p. 638. sq. *M. Ant. de Dominis* lib. 7. de rep. Eccl. c. 12. *Jo. Durellus* in libro, qvo tuetur ritus Ecclesiæ Anglicanæ, passim: *Jacobus Gaetten* lib. 1. Obs. Eccles. c. 15. *Joachimus Hildebrandus* in diss. de ritibus sacris (Helmst. 1655.) §. 23. seqq. *Frid. Spanhemius* T. 2. Opp. p. 1294. sqq. & *Jo. Bona* de divina ψαλμῳδίᾳ c. 18. Vicissim Superstitiosos ritus à Romana Ecclesia sub meriti præcipue & cultus nomine obtrusos recte à nobis rejici ostendit B. D. *Samuel Benedictus Carpzovius* in Anti Masenio p. 714. seqq. Qvemadmum sane, ubi in dogmatibus ipsis dissensus est, & per rituum, adiaphororum licet, introductionem erroribus ipsis & falsæ doctrinæ via sternitur, prudentiæ & officii ratio svadet neqve in ritibus licet per se alioqvi non valde reprehendendis qvicqvam admittere in eorum gratiam, qvi per hoc cassibus nos suis illaqveare & incautos fallere instituerunt.

X. Multiplicem Studii sacrarum & Ecclesiasticarum Antiqvitatum usum præter Frid. Spanhemium T. 2. Opp. p. 1395. sqq. eleganti nuper oratione demonstravit *Joh. Alph. Turretinus* Francisci Theologi Genevensis filius. Genev 1701. 4. Non omnes ritus externos contemnendos aut vitandos esse, ne in fuga ipsa superstitionis superstitiosi esse videamur, multis disputat Casp. Calvœrus in Epilogo ritualis Ecclesiastici T. 2. p. 707. seq. ut Joh. Meisnerum τὸν μακαρίτην in Collegio Adiaphoristico, aliosqve præter eam.

XI. Clau-

[illegible] Claudam & hoc caput delineatione Thesauri Anti-[illegible]ticarum, qvalem ante aliqvot annos præmisi Cla-[illegible]ologiæ, & nunc aliqvot monumentis locu-[illegible]

[illegible] Antiqvitatum Ecclesiasticarum.

Tomus I.

[illegible] Epistola de moribus & vita Christianorum in pri-[illegible] seculis, aliæqve ejusdem Epistolæ Ecclesiasticam [illegible]

[illegible] de vita Christianorum ante tempora. [illegible]

[illegible] de moribus Christianorum. Ex Gallico latine.
[illegible] Christianismus. Ex Anglico latine.
[illegible] prudentia Ecclesiæ Veteris.
[illegible] de antiqvis Ecclesiæ ritibus.
[illegible] thesaurus sacrorum rituum.
[illegible]ecelli de ritibus Ecclesiæ Catholicæ.
[illegible] Cluniacensis Monachi explicatio litteralis & Hi-[illegible] Ecclesiæ, è Gallico latine.

Tomus II.

[illegible] de antiqva Ecclesiæ disciplina circa sacra-[illegible]edictionis & Politiam Ecclesiasticam libri VI.
[illegible] Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis officiis.
[illegible]dini Alteserræ Ascetica sive Origines Monasticæ,
[illegible] de antiqva Monachorum disciplina.

Tomus III.

[illegible]corum cum notis Jacobi Goari.
[illegible] cum notis Isaaci Haberti.

Tomus IV.

[illegible]
[illegible] la Cerda Adversaria sacra.

Tom. V.

Tomus V.

17. Auberti Miræi libri V. de notitia Episcopatuum Orbis Christiani.
18. Commanvillii tabulæ Geographicæ & Chronologicæ omnium Archi Episcopatuum & Episcopatuum Orbis : è Gallico latine.
19. Catalogus Pontificum Romanorum è Papebrochii propylæo ad Acta Sanctorum Maji.
20. Benedicti Bacchini de Ecclesiasticæ Hierarchiæ origine libri III.
21. Guil. Cavei de regimine Veteris Ecclesiæ. Ex Anglico latine.
22. Jac. Gothofredi, Sirmondi & Salmasii de regionibus suburbicariis.
23. Victorini Canon Paschalis cum commentario Ægidii Bucheri.

Tomus VI.

24. Francisci Blanchini Veronensis de Calendario & Cyclo Cæsaris ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris, dissertationes duæ.
25. Lud. Thomasinus de diebus festis, è Gallico latine.
26. Hadriani Bailleti Historia festorum mobilium & immobilium, è Gallico latine.
27. Caroli Guieti Heortologia sive de festis propriis locorum.
28. Jo. Baptistæ Thiers de festorum dierum imminutione.

Tomus VII.

29. Jo. Ciampini Synopsis Historica de sacris ædificiis à Constantino M. constructis.
30. Ejusdem vetera monumenta, & scripta alia ad antiqvitates Ecclesiasticas spectantia.
31. Jac. Ledarchii diss. Historica de sacris Basilicis SS. Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ.
32. Georgii Wheleri relatio de templis primitivorum Christianorum. Ex Anglico latine.
33. Leo Allatius de Templis Græcorum, & de Narthece Veteris Ecclesiæ.
34. Pompeji Sarnelli antiqva Basilicographia. Ex Italico latine. Hadr. Valesii, Jo. Launoji & MS. Lud. Antonii Muratorii de basilicis dissertationes.

35. Jo.

35. Jo. Baptistæ Thiers dissertationes Ecclesiasticæ de altaribus & choris Ecclesiarum. Ex Gallico latine.
36. Jac. Lobbetius de religioso templorum cultu.
37. Antonii van Dalen diss. de consecrationibus templorum, personarum ac rerum sacrarum.
38. Angelus Roccha de campanis.
39. Jo. Baptistæ Thiers liber de Campanis, è Gallico latine.

Tomus VIII.

In duas partes distribuendus.

40. David Clarkson de non statis in Ecclesia veteri liturgiis, cum Tho. Comberi refutatione. Ex Anglico latine.
41. Jo. Bona de divina Psalmodia.
42. De veteri more inter standum orandi. E Gallico latine. Claudii Joly de recitatione horarum Canonicar.
43. Joach. Hildebrandi rituale orantium, sacræ antiqvitates de precibus &c.
44. Jac. Thomasii diss. de ritu precandi versus orientem.
45. Wilh. Ernesti Tenzelii de ritu lectionum sacrarum.
46. P. Allixii diss. de Trisagii Origine.
47. Tho. Smithi diatriba de hymnis Græcorum.
48. 49. Joh. Baptistæ Ferrarii de Veterum Christianorum Concionibus libri III. & Joach. Hildebrandi liber ejusdem argumenti.
50. Ej. Ferrarii de variis Epistolarum Ecclesiasticarum generibus & Gerhardi Rodolphi Graviensis de litteris Canonicis, Philippi item Priorii de litteris Canonicis, tractoriis & Synodicis.
51. Boilavii Historica disqvisitio de re vestiaria hominis sacri vitam communem more civili traducentis.
52. Andreæ Saussæi Panoplia Sacerdotalis libris XIV. Ej. de Clericorum tonsura & habitu libris XV. Ej. de ornatu Episcoporum libris VII. Ej. de pallio Episcoporum ex libro de Mysticis Galliæ scriptoribus.
53. Jo. Garnerii diss. de pallio Episcoporum.

Tomus IX.

54. Jac. Usserii de Rom. Ecclesiæ Symbolo Apostolico vetere.
55. Severus Alexandrinus de ritibus baptismi, Syriace & latine.
56. Josephi Vicecomitis de antiqvis baptismi ritibus libri V.
57. Gerhardi van Mastricht schediasma de susceptoribus sive patrinis.

58. Lucas Holstenius, de forma & ministro sacramenti confirmationis.
59. Henricus Hammondus de Confirmatione.
60. Sainctebeuffius de Confirmatione, contra Dallæum.
61. Josephus Vicecomes de antiqvis Missæ ritibus.
62. David Blondellus de Eucharistia Veteris Ecclesiæ.
63. Henrici Rixneri de instituto veterum Christianorum circa Eucharistiam.
64. Ludovici Antonii Muratorii disqvisitio de qvatuor temporum jejuniis.
65. Jo. Filesaci syntagma de pœnitentia, & Jac. Sirmondi historia pœnitentiæ. Ægidius Strauchius de priscis pœnitentium ritibus.
66. Nic. Serarius & Jac. Gretserus de Ecclesiæ Catholicæ processionibus cum Auctario Nic. Sanderi.
67. Boileavii Historia flagellantium. Joh. Baptistæ Thiers [illegible] Historiæ Boileavianæ. E Gallico Latine.
68. Ejusdem tractatus de superstionibus circa sacramenta. E Gallico latine.
69. Historica Critica consvetudinum superstitiosarum qvibus in errorem abduci vulgus & eruditos admiratione [illegible] contigit, auctore P. Brun, S. Oratorii Presbytero. E Gallico latine.
70. Conformitas rituum hodiernorum cum veteribus. E Gallico Mussardi latine.
71. De Antiqvis cerimoniis, sive qvibus gradibus [illegible] ad superstitionem. E Gallico latine.

Tomus X.

72. David Blondellus & Henr. Hammondus de Episcopis [illegible] teris.
73. Pompeji Sarnelli Epistolæ Ecclesiasticæ, ex Italico latine.
74. Jo. Launoji Regia in Matrimonium potestas.
75. Dominici Galesii Ecclesiastica in matrimonium potestas.
76. Jo. Launoji contentorum in Galesii Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum Index.
77. Gerbasii Theologi Sorbonici tractatus Irenicus [illegible] Principum in matrimonium potestate.

78. Franciscus Dusseldorpius Lugdunensis de non ineundo matrimonio cum iis qvi extra Ecclesiam sunt.
79. Joach. Hildebrandus de nuptiis & Natalitiis Veterum Christianorum.
80. Marci Antonii Marsilii Columnæ, Hydragiologia.
81. Jacobi Gretseri de benedictionibus & maledictionibus libri III.
82. Prosperi Stellartii de coronis & tonsuris Paganorum, Judæorum & Christianorum libri III.
83. Joh Baptistæ Thiers Historia capillamentorum. E Gallico latine.

Tomus XI.

84. Joach Hildebrandi praxis Vet. Ecclesiæ circa moribundos & de morientium virtutibus.
85. Jo. Andreas Bosius de Clinicis s. grabatariis Veteris Ecclesiæ.
86. Jo. Launojus de sacramento unctionis infirmorum.
87. Jacobi Gretseri de funere Christianorum.
88. Onuphrius Panvinius de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos & de eorum cœmeteriis.
89. Henrici Spondani Cœmeteria sacra, sive de ritibus sepulturæ apud Judæos, gentes, & maxime Christianos.
90. Ludovici Antonii Muratorii dissertationes duæ de more intra templa humandi fidelium cadavera.
91. Casp. Sagittarii de Natalitiis & cruciatibus martyrum.
92. Antonii Gallonii de cruciatibus Martyrum.
93. Angelus Roccha de Canonisatione sanctorum.
94. Antonii Macedo de Diis tutelaribus Orbis Christiani.
95. Dissertationes Ecclesiasticæ Casparis Ibannes de Segovia & Peralta pro gloria antiqvorum tutelarium contra fictiones recentes, ex Hispanico latine.
96. Claudii Castellani Parisiensis Ecclef. Cathedral. Canonici Vocabularium Hagiologicum sive Catalogus Sanctorum qvorum nomina tractu temporis corrupta sunt, præmissus Originibus Gallicis Ægidii Menagii.
97. Simonis de Peyronet Catalogus Sanctorum.

Tomus XII.

98. Pauli Aringhi Roma ſubterranea.
99. Franciſci Mariæ Torrigii cryptæ ſacræ Vaticanæ. Ex Italico latine.
100. Joannis Herbinii Cryptæ Kijovienſes.
101. Jo. Mabillonii Epiſtola de cultu Sanctorum ignotorum cum reſponſione ad eandem, & Mabillonii Apologia.

Ex qvo tempore Allatii diſſertationem memoratam ſupra p. de libris Eccleſiaſticis Græcorum, quam nuper cum notulis meis recudendam dedi, incidit in manus meas Catalogus locupletiſſimus librorum recentis Græciæ qvos venales habet bibliopola Venetus Nicolaus Sarus. In illo cum præter alia diverſi argumenti ſcripta etiam Eccleſiaſtici libri nonnulli referuntur Allatio præteriti, exiſtimavi non ingratam rem me facturum eruditis, ſi eundem hoc loco insererem.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τῶν Βιβλίων τοῦ Κυρίου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΡΟΥ,

Τὰ ὁποῖα κρατεῖ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἀντώνιος ὁ Μπόρτολις ὁ Τυπογράφος, ὁποῦ κατοικᾷ εἰς τὴν Ἐνορίαν παρὰ τῶν Ἰταλῶν λεγομένην Σάντα Μαρία Φορμῶζα, ἰν Κάλλε Λόγγα, εἰς Βενετίαν. αψιβ΄. 1712.

Ἀνθολόγιον, ἤγουν Ἀκολουθίαι τῶν ἐπισημοτέρων ἑορτῶν τοῦ χρόνου ὅλου, μετὰ τῶν κοινῶν Ἀκολουθιῶν.

Ἀπόστολος, ἤγουν Αἱ καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκόμεναι Πράξεις καὶ Ἐπιστολαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐ τιμᾷ χρυσοῖ.

Ἄμπακος, ἤγουν Διδασκαλία Μανουὴλ Γλυζουνίου τοῦ Χίου περὶ τῆς Ἀριθμητικῆς, καὶ λογαριαστικῆς.

Ἀνθη

[illegible], ἤγουν Ἀκαδημία ἑλληνική.

Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γερασίμου, ἤγουν Κανὼν περὶ τοῦ ἁγίου Γερασίμου τοῦ νέου [illegible] ἀσκητοῦ τῆς Κεφαλληνίας.

[illegible] τῶν Ἱερέων, ἤγουν Κανὼν εἰς Ἱερεῖς πιθηκίζοντας καὶ Ἀκο-[illegible].

[illegible] εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, τὸν ἐλευθερώσαντα τὴν Ζάκυνθον [illegible] ἀσθενείας.

[illegible] Βασιλέως καὶ Μεγαλομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ Βλαδι-[illegible].

[illegible] Ἱστορία διὰ στίχων περὶ τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάν-[illegible]

[illegible], ἤγουν Βιβλίον περὶ πολιτείας πνευματικῆς.

[illegible], ἤγουν Βιβλίον περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, μεταγλωτ-[illegible].

[illegible] περὶ τοῦ Ἀπολλωνίου Βασιλέως τῆς Τύρου.

[illegible] τοῦ Μυθοποιοῦ Αἰσώπου, μετὰ τῶν Μύθων αὐτοῦ, καὶ [illegible]

[illegible] τὸ μέγα Λεξικὸν τῶν Ἑλλήνων, ὁ Θησαυρὸς δηλαδὴ ἁπά-[illegible] τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης.

[illegible], ἤγουν Γραμματικὴ ἐξήγησις.

[illegible] τῆς Βοσκοπούλας.

[illegible] τῆς Βιέννας διὰ στίχων.

[illegible] Βασιλέως μοσχοβίας Σαντομήρου Βοϊβόντου, καὶ ἀρχόν-[illegible] στίχων πεζῶν.

[illegible], ἤγουν Ἡ ἐπιτομὴ τῶν ὀκτὼ μερῶν τοῦ λόγου.

[illegible] πῶς νὰ σπείρουν, πῶς νὰ κεντρώνουν, καὶ πῶς [illegible] ἀμπέλια, καὶ εἴδησις περὶ τινῶν χρησίμων βοτάνων εἰς [illegible] καὶ ζώων.

[illegible] περὶ Ἀλεπποῦς Λύκου καὶ Γαϊδάρου.

[illegible] τοῦ Ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου Λόγοι εἰς τὰς [illegible]

[illegible], ἤγουν Βοῦλλα τοῦ ἑβδόμου Κλήμεντος ὑπὲρ [illegible] θρησκείας τῶν Γραικῶν.

[illegible] τῶν Ἱεροδιακόνων ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ.

[illegible], ἤγουν Διδασκαλία διὰ τὰ μικρὰ παιδία εἰς τὰ [illegible]

[illegible] τοῦ [illegible] χρήσιμος.

 Ευαγ-

Ευαγγέλιον νεωστὶ τυπωθὲν, ἤγουν Τὸ Ευαγγέλιον τῆς Ἐκκλησίας μὲ εἰκόνες ὡραιότατας καὶ μὲ Πασχάλια καὶ κανόνια αἰώνια.

Ἕτερα χρυσᾶ.

Ἐγκυκλοπαιδία φιλολογικὴ εἰς Τέσσαρας Τόμους διῃρημένη, πρὸς χρῆσιν τῶν Φιλολόγων καὶ Φιλομαθῶν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώττης νεωστὶ συναρμοσθεῖσα.

Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει Διαλόγους ἐκλεκτοὺς, Ἐπιστολὰς, Ἀποφθέγματα Βασιλέων, στρατηγῶν καὶ Φιλοσόφων, μύθους, ἠθοποιΐας, ἐκφράσεις, χρείας, καὶ γνωμικά.

Ὁ δεύτερος περιέχει πεντήκοντα Λόγους ἐξαιρέτους διαφόρων ἁγίων Πατέρων.

Ὁ τρίτος περιέχει Λόγους ὁμοίως ἐκλεκτοὺς διαφόρων παλαιῶν λογογράφων, τῶν ἐν εὐγλωττίᾳ εὐδοκιμησάντων.

Ὁ τέταρτος περιέχει τὰ μᾶλλον ἔκκριτα τῶν ὀνομαστοτάτων Ποιητῶν, καὶ μὴν καὶ ἐκλεκτὰ Ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα πάμπολλα.

Ἐτυμολογικὸν, ἤγουν Τὸ μέγα Ἐτυμολογικὸν, ὁποῦ περιέχει τὴν ῥίζαν καὶ παραγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν λέξεων.

Ευαγγέλιον μὲ χαρτὶ μικρόν.

Ἕτερα χρυσᾶ.

Ευχολόγιον, ἤγουν Διάταξις τῶν Ἱερέων ἐν ταῖς Ἱεροτελεστίαις.

Ἕτερα χρυσᾶ.

Ευχολόγιον μισὸν, ἤγουν Διάταξις τῶν Ἱερῶν Λειτουργιῶν μετὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν.

Ἐκλόγιον, ἤγουν Οἱ ὡραιότεροι βίοι τῶν Ἁγίων.

Ἐκλογαὶ ἤγουν Βιβλιάριον περιέχον τοὺς οἴκους τῆς Παναγίας, καὶ τοῦ τιμίου Προδρόμου. τὴν μετάληψιν ἐξηγητικήν. στίχους εἰς τὴν μακαρίαν Τριάδα. καὶ εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην παρασκευήν.

Ἑρβὰν, ἤγουν Διάλογος τοῦ ἐν Ἁγίοις Γρηγεντίου μετά τινος Ἰουδαίου Ἑρβὰν λεγομένου.

Εἱρμολόγιον, ἤγουν Βιβλίον περιέχον τοὺς εἱρμοὺς ἅπαντας τῶν Κανόνων τῶν ὀκτὼ ἤχων, καὶ ἄλλα τινὰ, μετὰ τῆς προσθήκης τοῦ Φυσιολόγου.

Ἐρωτόκριτος, ἤγουν Ποίημα ἐρωτικὸν, λεγόμενον Ἐρωτόκριτος.

Ἐρωφίλη, ἤγουν Ἡ Τραγῳδία τῆς Ἐρωφίλης.

Ἑβδομαδευχάριον, ἤγουν Προσευχαὶ κοιναὶ εἰς κάθε ἡμέραν.

Θεοτοκάριον, ἤγουν Κανόνες καὶ ὕμνοι διάφοροι εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

Θηκαρᾶς, ἤγουν Ὕμνοι καὶ εὐχαὶ κατανυκτικαὶ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα.

Θυσία

[illegible], ἤγουν Ἐφημερίδα εἰς τὴν Θυσίαν τοῦ Πατριάρχου

[illegible] ἡμερίδα τοῦ ἐμπορίου.

[illegible] ὁμιλίαις εἰς τὰς Κυριακὰς ὅλου τοῦ χρόνου.

[illegible] Οἱ ἀρχαιότεροι βίοι τῶν παλαιοκαιρινῶν Ἁγίων.

[illegible] ἤγουν Βιβλιόπουλον περιέχον βραχεῖαν εἴδησιν τῶν ἱερῶν [illegible]

[illegible], ἤγουν Στίχοι εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν καινουργικοί.

[illegible] Διάταξις τῶν θείων καὶ ἱερῶν λειτουργιῶν.

[illegible], ἤγουν Αἱ θεῖαι λειτουργίαι, καὶ εἰς γλῶσσαν λα- [illegible] ρασμέναι.

[illegible] Σωτηρίου Πάθους, καὶ εἰς τὴν ἔνδοξον Ἀνάστασιν τοῦ [illegible] Χριστοῦ, [illegible] ποιηθέντα.

[illegible] ὅλου τοῦ χρόνου.

[illegible]

[illegible] λόγοι εἰς ἁπλῆν φράσιν τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν [illegible] μένου.

[illegible] ἤγουν Ἐφημερίδα διὰ τὰς ἀνδραγαθίας τοῦ Μιχαὴλ Μπόγι- [illegible]

[illegible] τοῦ [illegible]

[illegible] εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γλῶσσαν κατὰ τυπω- [illegible] καὶ ἕτερα συνταγμάτια ὠφελιμώτατα.

[illegible] ἤγουν Λεξικὸν εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν.

[illegible] Ὡρολόγιον.

[illegible] διαφόρων Ἁγίων.

[illegible] διαφόρων Ἁγίων.

[illegible] θαυμαστὴ βίβλος τοῦ ἐν Ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Κλίμακος [illegible] γλῶσσαν.

[illegible] πρὸς τὸν [illegible] ὠφέλιμοι. Διὰ στίχων πεζῶν.

[illegible]

[illegible], ἤγουν Τὸ Συλλειτουργικὸν καὶ ἡ Ὀκτώηχος [illegible] ὁμοῦ.

[illegible] Οἴκου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐξηγημένου

Παρα-

Παρακλητικὴ, ἤγουν Ἡ μεγάλη Ὀκτώηχος τ̃ Ἐκκλησίας διὰ ταῖς ἀκολουθίαις ὅλου τοῦ χρόνου.

Πεντηκοστάριον, ἤγουν Ἡ ἀκολουθία τῶν Πασχαλεορτῶν.

Παλαιὸς Παράδεισος, ἤγουν Βίοι διαφόρων Ἁγίων.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς μῆκος μέγα, τυπωμένη εἰς Βενετίαν.

Ἑτέρα τυπωμένη εἰς Λίψιαν εἰς δύο τόμους, ὁμοῦ καὶ ἡ νέα Διαθήκη.

Παιδαγωγία, ἤγουν χρήσιμος φυλλάδα διὰ τὰ μικρὰ παιδία, ὁποῦ ἀρχινίζουν τὰ πινακίδια.

Προσκυνητάριον, ἤγουν Εἴδησις τῶν Ἱερῶν τόπων, ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ.

Παίγνια τῆς Φαντασίας, ἤγουν Βιβλίον γυμνάζον τοὺς νέους εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην, μεταφρασμένον ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν ἰδίωμα.

Παστὸρ Φίδος, διὰ στίχων πεζῶν.

Πανουργίαι ὑψηλόταται τοῦ Μπερτόλδου.

Προσκυνητάριον τ̃ Ἱεροσολύμων εἰς πεζὴν γλῶσσαν διὰ στίχων ὁμοιοκαταλήκτων.

Πορτολαῖος, ἤτοι βιβλίον περὶ ὅλων τ̃ λιμένων.

Ῥήγας τῆς Σκότζιας, ἤγουν Ῥημάδα τοῦ Βασιλέως τῆς Σκότζιας.

Σύνοψις, ἤγουν Βιβλιάριον περιέχον τὴν καθημερινὴν ἀκολουθίαν ἑκάστου ἑβδομάδος.

Ἑτέρα χρυσά.

Συλλειτουργικά, ἤγουν Ἡ ἀκολουθία τ̃ Ἀναγνωστῶν.

Στιχολογία, ἤγουν Βιβλιδάριον τῆς Στιχολογίας τῶν ᾠδῶν διὰ τοὺς κανόνας τοῦ ὄρθρου, μὲ ὀλίγα Πασχάλια.

Συνταγμάτιον, ἤγουν Βιβλίον περιέχον διαφόρους κανόνας καὶ εὐχὰς ψυχωφελεῖς μὲ Πασχάλιον αἰώνιον, σεληνοδρόμιον, καὶ μηνολόγιον.

Συναξαριστής, ἤγουν Οἱ βίοι τῶν Ἁγίων τοῦ χρόνου ὅλου, εἰς κοινὴν γλῶσσαν, εὐγαλμένοι ἀπὸ τὰ Μηναῖα.

Συντίπας, ἤγουν Βιβλίον μυθολογικὸν, μεταγλωττισμένον ἐκ τ̃ σοφίας τῶν Περσῶν.

Σωσάννα, ἤγουν Ῥημάδα τῆς σώφρονος Σωσάννης.

Τριῴδιον, ἤγουν Ἡ ἀκολουθία τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Τυπικὸν, ἤγουν Ἡ διάταξις πάσης τ̃ Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, καὶ πασῶν τ̃ ἀκολουθιῶν.

Τετραβάγγελον μεγάλον, ἤγουν Ἡ νέα Διαθήκη εἰς τύπον χονδρόν.

Ἕτερα χρυσᾶ.

Τετρα-

Τετραβάγγελον μικρὸν, ἤγουν Η νέα Διαθήκη εἰς τύπον ψιλόν.

Ἕτερα χρυσᾶ.

Τετραβάγγελον εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν, ἤγουν Η νέα Διαθήκη ἑλληνικὴ καὶ κοινὴ, τυπωμένη εἰς τὴν Ἄλα τῆς Γερμανίας.

Τριαδικὴ Ὀκτώηχος, περιέχουσα κανόνας κ δ. ὧν οἱ μὲν ὀκτὼ εἰσὶ πρὸς τὴν Παναγίαν τριάδα. οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Πεῖρα Ἀγαπίου Μοναχοῦ.

Ταρίφα μὲ πόσαις, ἤγουν Πολυπλασιασμὸς μὲ τρόπον εὔκολον, καὶ μὲ τὴν εἴδησιν τῶν γραμματοφόρων τῆς Ἰταλίας, καὶ Εὐρώπης.

Χρονογράφος, ἤγουν Σύνοψις τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Κόσμου.

Χριστιανῶν ὁδηγία, ἐν ᾗ εἰσὶ γεγραμμέναι αἱ τρεῖς μεγάλαι ἀρεταὶ, συντεθεῖσα παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ.

Ψαλτήριον.

Ἕτερα δεμένα ἄλλα λεπτινά.

Ψαλτήριον ἐξηγητόν, ἤγουν Τὸ Ψαλτήριον εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν ἐξηγημένον.

Ψαλτήριον μικρὸν, ἤγουν Τὸ Ψαλτήριον μὲ εὐχαῖς κατανυκτικαῖς.

Ψαλτήριον μὲ Λεξικὸν, ἤγουν Τὸ Ψαλτήριον σὺν δυσὶ Λεξικοῖς, Γραμματικῷ δηλαδὴ, καὶ Ἱστορικῷ.

Ὡρολόγιον μέγα, ἤγουν Τὸ Ὡρολόγιον μὲ Πασχάλια καὶ ἄλλα τινὰ ἀναγκαῖα.

Ἕτερα χρυσᾶ.

CAPUT V.

De scriptoribus veterem Geographiam ac Chorographiam illustrantibus.

Studii Antiquitatum divisio & partes. 1. *Archeographia à Jac. Sponio descripta, divisaque octo capitibus.* 2. *Ut in Historia sic in Antiquitatum studio Geographia vetus & Chronologia neutiquam omittenda.* 3. *Geographiæ sacræ & de terra sancta ac Hierosolyma scriptores veteres ac recentes.* 4. 5. *Geographia Nubiensis, Abulfeda, &c.* 6. *Antiqui Geographi Græci.* 7. *Latini.* 8. *De Tabulis Geographicis.* 9. *Geographia vetus civilis per compendium à recentioribus tradita.* 10. *Eadem plenius & uberius exposita.* 11. *Pa-*

tallela veteris & nova Geographia. 12. *Lexica Geographica.* 13. *Scriptores qui certas regiones speciatim persecuti sunt, & de Geographia medii ac sequioris ævi, quæ magnam partem adhuc illustranda desideratur.* *Difficulter id fieri posse nisi recens Geographia plenius & accuratius tradatur.ibid.* 14. 15. *Geographia veteris Ecclesiastica scriptores, & Notitia Episcopatuum.* 16.

I.

PHilologia atqve humanior eruditio, de qva præclaræ Jo. Wovveri de Polymathia, & Gerh. Jo. Vossii de Philologia Commentationes exstant, præter Grammaticam linguarum cognitionem etiam alias disciplinas humaniores, ut Artem dicendi & Poëticen, inprimis vero Criticen sive facultatem judicandi de omnis generis scriptis, Veterum præcipue, genuina à suppositiis, lectu digna ab ineptis discernendi, eaqve emendandi & interpretandi, ambitu suo complectitur: qvæ postrema ut accurate fiant, opus est non mediocri scientia Antiquitatis, qva destitutos nihil in priscorum scriptis videre, & è nostris moribus veteres ætates judicando passim hallucinari certum est. Antiqvitatis autem cognitionem ille demum sibi comparasse intelligitur, qvi præter Historiam veterem, tum fabularem illam tum veram hujusqve partes civilem, Ecclesiasticam, litterariam & Naturalem, perspectos habuerit ritus moresqve veteres, sacros, politicos, militares & privatos sive Oeconomicos, qviqve in monumentis antiqvis probe sit versatus, ac præter libros editos consuluerit etiam & cum judicio * consulere possit Codices MSS, tractaverit numismata

* Petrus Aurelius responsione de Canone Arausicano ad Sirmondum T. 3. pag. 291. *Debetur Manuscriptis eatenus fides, qua lux major & rerum graviorum explorata ratio nihil obstat; debetur in dubiis, cum veritas aliunde nulla cernitur: debetur, cum eorum authoritas nulla insigniori præponderatur; debetur denique cum nihil est, quo eorum errorem aperte coarguamus. Alioquin, si vel dilucida ratio, vel sanctior authoritas, multo magis si rerum divinarum decreta, majorumque religio reclament, nemo est quin manuscriptorum codicum, non modo paucorum sed plurium etiam, seu voces, seu clamores, seu quascunque consensiones longe aspernandas respuendasqve videat; & primum eorum unius, vel alterius errorem in cæteros manare potuisse fateatur. Nam qui hoc negare velit, in eum eruditorum omnium consensu conferentur illæ voces quibus tu eos, qui aliquot tuorum manuscriptorum fidem elevare audeant, aspersisti. Non enim subesse manuscriptis idoneum Criticum,*

mata antiqva & Inscriptiones, diligenterqve contemplatus sit ædificia sive rudera antiqva & instrumentum priscum omnis generis, quantum temporum hominumqve injuriæ reliqvi nobis fecerunt, aqvæductus, amphitheatra, arcus, statuas, columnas, obeliscos, pondera ac mensuras, torevmata sive tabulas exsculptas, opera Musiva, gemmas, lucernas, vasa & qvicqvid supellectilis antiqvæ ad nos pervenit & ætatem tulit.

II. Jacobus Sponius V. C. in præfatione ad Miscellanea eruditæ Antiqvitatis, notitiam antiqvorum qvæ jam dixi monumentorum appellat Archæographiam, eamqve distinguit in octo capita, de qvibus nec alienum ab hoc loco nec injucundum aut inutile studiosis erit verba doctissimi Viri cognoscere, cum in singulis præcipuos etiam Auctores laudet. Ita vero ille:

ARCHÆOGRAPHIA est declaratio sive notitia Antiqvorum monumentorum, quibus Veteres, sui temporis Religionem, Historiam, Politicam, aliasqve tum artes tum scientias propagere, posterisqve tradere studuerunt. Pro variis ergo qvibus imprimuntur subjectis in totidem scientias subdividenda videtur. Istas pro lubitu liceat unicuiqve partiri atqve designare. Mihi præcipue octo statuendæ videntur, juxta totidem subjecta, nummos, lapides, ædificia, statuas, gemmas, toreumata, manuscripta, instrumentaqve omnis generis.

1. Prima est *Numismatographia*, sive cognitio numismatum, cujusvis metalli, ætatis & regionis, qvam hisce ultimis sæculis excitarunt adornaveruntqve Fulvius Ursinus, Augustinus, Vicus, Erizzo, Sambucus, Occo, Strada, Golzius, St. Amant, Hemmelarius,

cum, sed præesse decet, moderari, judicare, regere; nec imperitorum plurium scribarum veterno, eruditorum hominum judicia, rerumque summarum amplitudinem mancipare. Hoc demum est gnavum esse Criticum, prudentem, eruditum, elegantem. Nil Criticum esse attinet; Hypercriticum esse necesse est, qui vere Criticus esse velit, tam judicio quam nomine, tam re quam officio. Qui enim nil nisi Criticus sit, mere Criticus, Κενοκριτικὸς literularum & formularum Grammaticus anceps, sæcularis literaturæ quadam notitia tumidus magis quam plenus, Theologiæ sanctorumque Patrum scientia leviter tinctus, totus literæ, totus chartæ servus; hunc Criticorum omnis natio, & imprimis Theologorum Criticorum è choro suo exiget, neque tali ἀκρισίᾳ venerandum Critici nomen inquinari patietur. Rerum juxta & literarum peritum esse oportet, qui hoc nomen quærat, & judicio præterea summo quodam, quæ ipsa Critici notio est, præcellentem. Quem horum quodpiam deficiat, hunc Manuscriptorum codicum copia magis implicabit, quam juvabit: Quo pauciores evolvet, hoc sibi minus & aliis oberit: tam publicum quiescendo demerebitur, quam alii laborando.

Angeloni, Seguinus, Patinus, Spanheimius, Vaillant & Oyselius: qvamqve variorum Principum cura ad perfectionem qvasi evexit.

2. *Epigrammatographia* est Inscriptionum antiqvarum lapidi, marmori, æriqve incisarum notitia: cui insudarunt ex priscis, Polemon Ptolemæi Epiphanis ætate, cognominatus ὁ στηλοκόπας, eo qvod columnas sive cippos, qvas *stilas* vocabant, in singulis Græciæ urbibus magno *labore* transscripsisset, Athenæo teste. Philochorus Atheniensis qvi, referente Svida, Atticas inscriptiones collegerat: Aristodemus qvi Thebanas: Neoptolemus Parianus qvi omnis generis Epitaphia. Ex Recentioribus Apianus, Cyriacus Anconitanus, Lipsius, Boissardus, Panvinius, Seldenus, Lucius, Capacius, Paradinus, Gualterus, Reinesius, Guichenon, Chorerius, Ursatus, Marullus Spalatensis apud me manuscriptus, Peireskius ineditus, ac tandem instar omnium multiscius Gruterus.

3. *Architectonographia* est descriptio Templorum, Theatrorum, Arcuum triumphalium, Pyramidum, Balneorum, Portuum, Aqvæductuum, milliariorum, Sepulchrorumqve. Eam excoluere plurimi Græci ac Romani veteres, labantemqve restituerunt hac ætate Serlio, Marlianus, Palladius, Bosius, Poldo, Bellorius, Bergerius, Perrotius, aliiqve.

4. *Iconographia* Statuas omnis generis, protomas, picturas, musivaqve opera describit. Hanc sexcenti celebres opifices olim coluerunt. *Imaginum amore*, inqvit Plinius, *flagrasse quosdam testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & Marcus Varro benignissimo invento insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut vetustatem ævi contra homines valere.* At eam nostris sæculis renovarunt, Michael Angelus, Ursinus, variiqve sculptores ac cælatores Romani non ignobiles.

5. *Glyptographia* versatur circa gemmas cælatas veluti Jaspides, Sardoniches, Carneolas, Amethystos, annulis aliisqve ornamentis, & Hieroglyphicis inservientes. Eam sub priori non comprehendimus, qvod perampla sit, cælatorumqve ars à sculptorum arte diversa sit. *Gemmas plures*, ait idem Plinius, *quod peregrino appellant nomine Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ privignus Syllæ Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompejus Magnus eam quæ Mithridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro aliique ejusdem ætatis*

Aucto-

Auctores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar Dictator sex Dactyliothecas in æde Veneris Genitricis consecravit. Fuit hæc scientia quasi postliminio revocata ab Ursino, Gallæo, le Pois, Pierio Valeriano, Gorlæo, Chiffletio, Kirkero, Augustino Romano, Caninio, Bagarrio, Reicheltio Argentoratensi, aliisqve.

6. *Toreumatographia* exponit tabulas marmoreas exsculptas, qvæ toreumata vocabantur, qvorum avidus collector Julius Cæsar, teste Svetonio. *Primus* Phidias *artem toreuticem aperuisse atque demonstrasse merito judicatur: Polycletus consummasse.* Plin. lib. 34. cap. 8. Toreumata qvamplurima, qvæ *bas reliefs* appellamus, æri incidit Petrus Sanctes Bartolus, ea imprimis qvæ in columna Trajana & Antoniniana visuntur à I. P. Bellorio eleganter & breviter explicata. Qvæ in arcu Severi spectantur Svaresius Episcopus Vasionensis interpretatus est: aliasqve ediderunt Bosius, Aringhius & Boissardus: multaqve possident inediti Ligorii, Bagarrii, Eqvitisqve à Puteo codices delineati.

7. *Bibliographia* Manuscriptis dignoscendis & perlegendis addicta est, cui tot insignes Critici operam navarunt, Scaliger, Sirmondus, Salmasius, Casaubonus, l'Abbæus, Busbekius, & nuper Lambecius, qvi bibliothecam Cæsaream descripsit, nec non Æmilius Portus Cretensis, cujus tractatum de Manuscriptorum Græcorum abbreviationibus ipsiusmet manu exaratum possideo.

8. *Angeiographia* instrumenta omnis generis domestica, militaria, nautica, vasa, mensuras, pondera scrutatur: modo sub voce *angeion* commodioris defectu, omne instrumenti genus comprehendere liceat. Hæc pertractarunt Bayfius, Ferrarius, Rubenius, Schefferus, Smetius in suis Antiquitatibus Neomagensibus, & ineditus Peireskius ὁ πάνυ. *Hactenus Sponius.*

III. Notum est duos necessarios Historiæ oculos à viris doctis haberi Geographiam & Chronologiam, qvo nihil posse dici verius res ipsa confirmat, nullum enim cogitari potest magis obscurum vel confusum chaos, qvam rerum qvarumcunqve narratio, ubi ratio temporum vel locorum confunditur aut ignoratur. Eodem plane modo res se habet in studio Antiqvitatis, nam & hoc genus est qvoddam Historiæ, est enim morum rerumqve qvæ apud veteres in usu fuerunt enarratio, in qva ut recte verseris, Geographiæ & Chronologiæ cognitione est opus, qvoniam alia alibi & alia ætate obtinuerunt,

runt, ne dicam hanc ipsam partem esse Antiqvitatis haud ignobilem veterum temporum rationes, Epochas, ærasqve, regionum urbiumq; appellationes ac regnorum limites veteres nosse. Anteqvam igitur ad specialia capita argumenti qvod mihi proposui descendam, & scriptores de ritibus sacris aliisq; aut de monumentis veteribus singillatim exponam, juvat præmittere inprimis eos qvi Geographiam veterem mediive ævi scriptis suis illustrarunt, deinde dicere de iis, qvorum in expediendis Chronologiæ rationibus occupata fuit industria.

IV. Geographiam Biblicam è veteribus primus attigit *Eusebius* libro de Locis Hebraicis, secundum ordinem literarum disposito; qvem ab *Hieronymo* latine translatum & auctum primus Græce, cum Hieronymi & sua versione edidit, notisqve illustravit *Jacobus Bonfrerius* Paris. 1631. & 1659. fol. ad calcem commentariorum suorum in Josuam. *Petrum* qvoqve *Bertium* Eusebii libro lucem afferre conatum fuisse, testatur Jo. Ger. Vossius p. 261. de Scriptor. Mathem. & Claud. Sarravius p. 267. Epp. Eusebiana Bertii ex Menagii dono misit ad If. Vossium Ger. Joannis filium. *Lucas* præterea *Holstenius* veteris Geographiæ peritissimus, novam Eusebii de locis Ebraicis editionem pollicitus est, lib. de vita & scriptis Porphyrii p. 21. Atq; optandum esset, ut post novas *Jo. Martianai* & *Jo. Clerici* editiones prodiret idem Eusebii liber expolitus cura doctissimi Viri *Jacobi Rebnferdi*, cujus egregia in eundem specimina observationum evolvere me memini. Extat & *Eucherii* Episcopi Lugdunensis Sec. V. Epistola de situ Hierosolymæ & Judææ, ad Faustinum Presbyterum Insulanum, qvam edidit Phil. Labbeus T. 1. Bibliothecæ Novæ Manuscriptorum p. 665. seq. A *Marcellino Comite* IV. libellis Constantinopolin & Hierosolymam descriptam auctor est Cassiodorus in Divinis Lectionibus c. 25. qvod opus Marcellini intercidit. Sed tulere ætatem liber *Bedæ Venerabilis* de situ Jerusalem & locorum sanctorum, & ex qvibus hic excerptus est, *Adamnani Scoti*, de locis terræ sanctæ libri 3. excerpti ex ore *Arculphi* Galliarum Episcopi, editiqve à Nicolao Serario ac Joh. Mabillonio, prologum vulgante Labbeo T. 1. Bibliothecæ novæ Manuscriptorum p. 667. sqq. Prætereo alios recentiores Terræ sanctæ descriptores, sive Græcos, ut *Joh. Phocam*, *Epiphanium Hagiopolitam*, & *Perdiccam* de locis Palæstinæ, editos à *Leone Allatio* in Symmictis; sive latinos, ut *Auctorem Itinerarii* à Burdegala

Hiero-

Hierosolymam usqve, *Marinum Sanutum Torsellum* ad calcem librorum de secretis fidelium crucis, editorum à Jacobo Bongarsio in Tomo secundo gestorum Dei per Francos, h. e. scriptorum belli sacri Hierosolymitani: sive Hebræos deniq; *Benjaminem Tudelensem* in Itinerario, post A. C. 1173. scripto, qvod post Ariam Montanum vertit & illustravit Constantinus L'Empereur, & ineditis adhuc observationibus Matth. Frid. Beckius, Theol. Augustanus ὁ μακαρίτης, *Rabbi Petachiam*, cujus Sec. XII. clari Itinerarium edidit cum versione sua Cl. Wagenseilius in Exercitationibus suis varii argumenti, qvi p. 161. sq. alios Geographicos Judæorum libros commemorat, qvi pauci admodum apud illos, & fabulis fere conspersi reperiuntur, *Abrahami* deniqve *Peritsol* itinera mundi, cum versione & notis editos à Thoma Hyde Oxon. 1691. 4.

V. Inter superioris seculi Scriptores Christianos præter *Samuelem Bochartum*, in Geographia Sacra, incomparabili opere, & *Josephum Scaligerum* qvem librum suum de insolubilibus S. Scripturæ, & Geographiam sacram à se compositam paulo ante mortem flammis tradidisse testatur Patinus T. 1. Epist. p. 607. 608. huic argumento singularem lucem attulerunt in suis ad Scripturam commentariis *Andr. Masius* & *Jac. Bonfrerius* ad Josuam, & *Joh. Lightfootius* in Horis Hebraicis ad Evangelistas, aliisq; scriptis: *Waltonus* in Apparatu ad Biblia Polyglotta, *Bernardus Lamy* in Concordia Evangelica, pauciq; qvidam alii. Idem conati sunt in Itinerariis Palæstinæ *Henr. Buntingius* *Bernhardum de Breitenbach* plerumq; secutus. Nec confundendus Bernhardus iste cujus itinerarium prodiit Spiræ 1502. fol cum Martino Baumgarten in Breitenbach eqvite Germano, cujus descriptio itineris in Ægyptum, Arabiam Palæstinam & Syriam edita est Norimbergæ 1594. 4. *Christianus Adrichomius*, à P. Gautio recensitus, *Christophorus Heidmannus*, *Franc. Quaresmius*, *Otto Dapper*, aliiq; qvamplurimi, qvos enumerant Jo. Clericus præf. ad Sansonii Geographiam sacram, Ephemerides Paris. A. 1707. Octobr. p. 58. Lipenius Biblioth. Theol. T. II. p. 390. 821. sq. & *Dan. Hartnaccius* in Bibliothecario p. 168. sq. qvi non modo Germanica lingva Geographiam Biblicam singulari, nec adeo magno libro complexus est, Norimb. 1689. 4. sed & longe perfectius atqve plenius opus hujus argumenti, consultis 200. amplius Itinerariis multorum annorum labore collegisse se, ibidem testatur. Sed profecto arduum est, inter tot fabulosa atqve incerta, ex recentiori-

ribus istis Hodœporicis, situm verum locorum Terræ sanctæ, in sacris literis memoratorum cognoscere. Interim licebit uti non neutiqvam immunem à nævis consulere Geographiam Sacram *Nic. Sansonii* Abbavillæi, nuper cum Præfatione Jo. Clerici recusam Amst. 1703. fol. & *Frid. Spanhemii* Geographiam sacram, separatim & inter opera ejus editam, *Hieronymi* item *Dicelii*, germanice vulgatam Lipsf. 1704. 8. tum mappas Geographicas Palæstinæ, à variis viris doctis adornatas, qvales v. gr. extant in Waltoni Apparatu, in Lightfoti operibus; atqve, ut novissime edita commemorem, in Commentario *Joh. Clerici* ad Pentateuchum, & in *Frid. Spanhemii* T. 1. Opp. paulo ante mortem ejus A. 1701. Lugd. Bat. in lucem edito, in qvo locupletior habetur introductio ejus ad Geographiam sacram, Patriarchalem, Israeliticam & Christianam. Inprimis vero evolvere juvabit tabulas & Geographiam Palæstinæ viri exqvisitæ eruditionis *Hadriani Relandi*, qvæ brevi ut spero præla evadet. Orbem veterem ut à Noæ posteris primum freqventatum supponit, exhibet & explicat Casparus Danckvverth in Chronico Holsatiæ lib. 1. c. 6. pag. 28. sqq.

Hierosolymæ descriptionem, præter Lightfootum, aliosqve jam memoratos, fecit *Joh. Villalpandus*, in amplis suis ad Ezechielem commentariis, ex qvo excerpta dedit Waltonus in Apparatu, ut omittam qvæ è *Villalpando* exhibuit *Jo. Blomius* Hamb. 1660. 8. *Lud. Cappelli* Ichnographia Hierosolymæ, ejus Historiæ Apostolicæ illustratæ subjecta legitur. Extat & *Christiani Adrichomii* Descriptio Hierosolymæ Colon. 1588. 8. Historiam hujus urbis qvæ & Jebus & Salem dicta est, eleganter non ita pridem exposuit *Herm. Witsius* in Dodecade Dissertationum, Exercitationibus trib⁹. postremis, qvæ recusæ sunt Tom. II. Miscellaneorum ejus Sacrorum. Æliam Capitolinam, qvam pro Hierosolyma diruta excitatam ab Imp. Hadriano refert Dio Cassius, non in eodem loco, ubi antea Hierosolyma fuerat, exstructam fuisse probat *Guil. Beveregius* in Notis ad Synodicum magnum p. 61. 62. 63. adde Matthæi Zimmermanni Analecta p. 372.

VI. *Geographia* qvæ vulgo vocatur *Nubiensis*, qvamqꝫ ex Arabico latine versam ediderunt Maronitæ, Gabriel Sionita & Joannes Hesronita Parisf. 1619. 4. auctor ab Abulfeda vocatur *Scherif Elidrii*; sive Nobilis *Idrisius*, ut notatum Seldeno III. 26. uxoris He-

Hebraicæ. Nomen integrum *Mohamed ben Mohamed Sherif al Edrissi*, teste Herbeloto Bibl. Oriental. p. 786. Patria videtur fuisse Ægyptius atqve adeo diversus ab Elsheripho el Sachalli sive Siculo * Mazaratensi qvem Anno Hegiræ 516. hoc est A. C. 1122. obiisse, testatur Leo Africanus libro de viris illustribus in Hottingeri Bibliothecario qvadripartito p. 268. simile ejus Opus Geographicum *Spatiatorium locorum* Rogerio primo oblatum memorans. Noster enim Mohamed junior est & Anno Hegiræ 548. hoc est A. C. 1153. Geographiam suam obtulit Rogerio secundo ad explicandum globum in qvo descripta fuit terræ figura, qvem sibi ex argento puro conflari curavit Rex pondere 400. librarum (seu Rotalorum ut vulgo loqvuntur) Græcarum, qvarum unaqvæqve 112. Drachmas continet. Utrum religione Christianus fuerit, ut viris præclaris qvi eum latine verterunt, visum est, an vero Muhamedanus, ut suspicatur Isaacus Casaubonus ad Epistolam Gregorii Nysseni, p. 66. sq. non est plane exploratum, neqve qvod W. E. Tentzelio τῷ μακαρίτῃ, in dialogis menstruis vernaculis Anni 1692. p. 875. in mentem venisse video, an concinnator Epitomes qvam solam Maronitæ latine ediderunt, CHristi sacris addictus fuerit, auctor autem ipse Operis, ** qvod longe uberius ex Syria Pocockius, & ex Ægypto Joh. Gravius secum attulit, fuerit Muhamedanus. Opus ipsum in qvo nihil desiderandum esse notant Arabes, qvam qvod longitudines & latitudines locorum non sunt annotatæ, Arabice cum versione & notis edere voluit Georgius Hieron. Welschius, sed fatis præventus hoc ut alia multa egregia omisit.

Opus ab auctore inscriptum *Nazehat al Moschták* (pulchritudo universi) atqve epitomen ejus tantum ex Arabico Latine edidisse Maronitas, & sine ulla ratione Geographiam Nubiensem inscripsisse, notat etiam Bartholomæus Herbelotus in Bibliotheca Orientali p. 667. 786. Arabice Mediceis typis *** editam refert Vossius p. 251. de Disciplin. Mathem. qvi Scriptorem præclare de Orbis descriptione, Asiæ præcipue & Africæ promeritum vocat, subjungens Arabiam imprimis ita ab eo describi, ut nihil usqvam accuratius sit reperire. Ex Europæis vero regionibus diligentissi-

R me

* Eundem esse putavit Bochartus extrema præf. ad Hierozoic.

** Vide Pocokii specimen Historiæ Arabum p. 122. 128. 373. *** Rom. 1592.

me exponere Hispaniam, qvam solam lustrasse se narrat p. 148. edit. Latin. Idem Vossius p. 250. mentionem facit *Horti Geographici*, ab Anonymo Arabice scripti & à *Bernardino Baldo* Latine versi, sed nondum, qvod sciam, editi: tum operis Geographici insignis, qvod composuit *Abulfeda Ismaël*, Princeps Hamah, cujus partem exiguam, Chorasmiæ nimirum & Mavvaralnahræ descriptionem edidit *Joh. Gravius* Lond. 1650. 4. Arab. & Lat. Plura qvoqve idem Gravius in affectis habuit, in qvibus fuit * Abulfeda integer. Vide Acta Er. A. 1700 p. 518. seq. Bene D. Abr. Hinkelmannus ὁ μακαρίτης in præfat ad Alcoranum: *Cum vero ad utramq; Historiam GEOGRAPHIA ita necessaria sit, ut sine ea Historicus ne intelligi quidem possit; maxima in hoc quoq; studio adjumenta & lumen in posterum Arabismo debebimus. Neque in ulla parte eruditionis ex ignorantia vocum & rerum Orientalium fœdius pe*[illegible] *unquam fuit, quam in hac. Hic montem* Gebel, *desertum* Bark[illegible] *similia audias, cum voces ipsæ Arabicæ montem & desertum* [illegible] *Hic summa cum imis confusa & transposita animadvertas, cum ad vera* [illegible] *ta & gradus omnia revocaverint Arabes. Nemini ego fidem extorq*[illegible] *tor: id certe novi, aliam esse Asiæ & Africæ faciem, quam in* [illegible] *chartis Geographicis nobis depingitur. Possideo* Institutiones [illegible] cas Abu Ishak Ibrahim Ibn Jahja, *quibus in fine adjectæ* [illegible] longitudinis & latitudinis Locorum nobiliorum Orient[illegible] *bus errores quam plurimos detegere, cuivis desideranti, sine* [illegible] *Atque utinam integrum illud Principis Ham*[illegible] Abul-Fedæ *opus* [illegible] *aliquando cum Europa communicaretur, cujus præter pauca* [illegible] *aliis citata, ut & partem exiguam a* Gravio *editam, nihil* [illegible] *Forte nihil præterea desideraremus. Interim monere nos possunt* Geo[illegible] Nubiensis *& quæ ad* Alferganum *Golius annotavit,* [illegible] *emendandum nobis restet. Quid est autem tantas orbis partes* [illegible] *in communi patria tanquam in ignota sylva vivere? Quid est* [illegible] *quam librorum ope nobilissimas regiones peragrari?*

VII. De antiqvis Geographis Græcis non repetam qvæ prolixius disserui libro IV. Bibliothecæ Græcæ, [illegible] & præcipuas editiones verbo perstringam, non[illegible] memorabo ibi à me omissa. Pervenerunt autem ad [illegible]

[illegible]

* Abulfedæ descriptionem Arabiæ, Maris Persici & Rubri ex Gravii [illegible] ejus versione edidit V. C. Joannes Hudsonus Oxon. 1712. 8. volumine [illegible] Geographorum minorum.

[illegible] *Strabo* Amasenus, Augusto & Tiberio imperante, [illegible] libri XVII. de Geographia cum Xylandri versione [illegible] commentario bene editi sunt à Fed. Morello [illegible] Meliorem editionem cum Casauboni & aliorum [illegible] observationibus non ad calcem libri sed per singulas [illegible] verbis Strabonis statim substratis novissime dedit [illegible] ius ab Almelooveen Amstelod 1707. fol. Ver- [illegible] Casaubono præter rem tribuit Harduinus in nu- [illegible] urbium illustratis p. 410. De Henrico Scrimgero [illegible] phanus notis ad Maximum Tyrium p. 360: *apud* [illegible] *Aldina* Ἀεςιῶς *habet, adnotavit Henricus Scrimgerus* [illegible] *exemplaribus quorum ope hunc scriptorem à multis mendorum* [illegible] *lectionis varietatem* Ἀεςιαῖ© *pro* Ἀεςιῶς, *sed ita* [illegible] *tantum, duo hanc haberent.*

[illegible] Periegetes Strabonis, ut plerique sibi persvadent, [illegible] ello persvasum ad Helagabali ætatem detrudendus, [illegible] orbis habemus versibus Hexametris pulchre descri- [illegible] *Prisciano* latina Metaphrasi donatam, ab *Eustathio* au- [illegible] commentariis, & ab alio *Anonymo* scholiis bre- [illegible] phrasi expositam. Melior editio Eduardi Thwai- [illegible] Oxon. 1697. 8. & Jo. Hudsoni T. 4. Geogra- [illegible] Oxon. 1712. 8. qvi Nicephorum Blemmidam [illegible] Dionysium ait se omisisse, qvod is tan- [illegible] ligata fecit solutam non bonam. Nicepho- [illegible] Cangius in glossario Græco. Commenta- [illegible] Dionysium, qvi MS. fuit, apud Bochartum, [illegible] ad Laërtium. Exstat etiam Dionysius cum [illegible] Codice bombycino scripto A. C. 1344. Florentiæ [illegible] Benedictinorum, teste Montfaucono p. 70. Pa- [illegible] A Ludovico Servino Parisiensis Parlamenti [illegible] rsum Dionysium de situ Orbis, scribit Franc. Cru- [illegible] Gallica p. 497. sed perperam Dionysio qvatuor [illegible] etiam Berkelius, qvi ad Stephanum Byz. [illegible] rsum ἀγχῦ σηλάων μεγαθύμων ἔθν© Ἰβήρων, non [illegible] Dionysii periegesi, est enim utique versus 282. ut [illegible] Jacobo Perizonio in investigatione Origi- [illegible] 471.

[illegible] *Ptolemæus* sub utroqve Antonino imperante

 cla-

clarus, cujus libri octo Geographiæ post editionem Græcolatinam Amst. 1618. fol. una cum tabulis Geographicis *Agathodæmonis* vulgatam à Petro Bertio, majore etiam studio ad Codices MSS. recenseri desiderant, & à docto aliqvo viro illustriri. Arabiæ descriptionem à Jo. Gravio ex MS. antiqvissimo emendatam castigatius nuper vulgavit V. C. Jo. Hudsonus.

4.) *Stephanus* Byzantinus Grammaticus post Arcadii & Honorii tempora scripsit Ἐθνικὰ sive Lexicon Geographicum, in qvo nomina patronymica potissimum perseqvi instituit, sed eadem operâ universæ Geographiæ lucem affert singularem. Opus ipsum, excepto fragmento Segvieriano diu est qvod intercidit, sed exstat epitome qvam *Hermolaus* Grammaticus Justiniano imperante clarus concinnavit, nisi qvod in litteris κ & λ sunt lacunæ. Prodiit cum notis Stephani de Pinedo, Judæi Lusitani Amst. 1678. fol. & cum Abr. Berkelii commentario, & Jac. Gronovii observationibus Lugd. Bat. 1688. fol. Doctissimæ Lucæ Holstenii notæ postumæ Lugd. Bat. 1684. fol. una cum fragmentis Geographi antiqvi Scymni Chii separatim editæ sunt à Theodoro Ryckio.

5.) Geographica à *Davide Hæschelio* Græce edita Augustæ Vindel. 1600. 8. Marciani Heracleotæ (sive ex parte Scymni potius) & Scylacis Caryandensis, Artemidori Ephesii, Dicæarchi Messenii & Isidori Characeni scriptæ complectuntur.

6.) Geographi Græci minores Græce & latine vulgati cum notis à *Johanne Hudsono* V. C. una cum præmissis veterum testimoniis, & doctissimi Dodvvelli dissertationibus de ætate scriptis singulorum in primo & secundo Tomo Geographorum & Dionysii periegetæ, Oxon. 1698. 1703. 1712. 8. qvatuor Voluminibus.

Tom. I. continentur *Hannonis* periplus,
Scylacis periplus
Agatharchidis de mari rubro,
Arriani Periplus Ponti Euxini,
Periplus Maris Erythræi, eidem vulgo adscriptus.
Nearchi paraplus ex *Arriani* Indicis.
Marciani Heracleotæ Periplus, cum fragmentis Artemidori & *Menippi*.
Anonymi periplus Maris Euxini.

Tom. II.

Tom. II. *Dicaearchi* Status Græciæ,
Ejusdem deſcriptio Pelii Montis.
Iſidori Characeni manſiones Parthicæ.
Scymni Chii periegeſis.
Ejusd. Fragmenta à Luca Holſtenio collecta.
Libellus de Fluviis, *Plutarcho* adſcriptus.
Agathemeri Compendiariarum Geographiæ expoſitionum libri duo.
Strabonis Epitome.

Tertio Tomo Excerpta ex *Dionyſii* Byzantii anaplo Boſpori Thracii latine ſervata à Petro Gyllio.
Excerpta ex *Georgii* Medici *Chryſococca* Syntaxi Perſarum per Iſmaëlem Bullialdum.
Ptolemæi Tabula longitudinis & latitudinis Urbium inſignium. Ex MS. Codice Theonis in Bibl. Bodlej. recenſita.
Anoymi vetus orbis deſcriptio pridem vulgata à Jacobo Gothofredo, recuſa latine ex Jac. Gronovii editione.
Variæ Lectiones in Anonymum Geographum Ravennatem ex MS. Urbinate Vaticanæ Bibl. num. 678.
Deſcriptio Choraſmiæ, Mavvaralnahræ, & inedita hactenus Arabiæ, Maris Perſici & Alkolzum ſive rubri, Arabice & latine ex *Abulpheda*, per Jo. Gravium, & Arabiæ deſcriptio *Ptolemaica* Græce & latine, per eundem Gravium innumeris in locis emendata.
Tabulæ Geographicæ Naſſir Eddini Perſæ & Ulug Beigi Tartari Arabice cum verſione Jo. Gravii.
Periplus (*Arriano* falſo adſcriptus) Ponti Euxini, & locorum utriusqve Continentis, videlicet Bithyniæ Ponto adjacentis, Paphlagoniæ &c. ex Codice Vaticano.
Ptolemæi ἔκθεσις κανονικὴ τῶν ἀστερισμῶν Græce è MS. emendata.

Tomo IV. Henr. Doddvvelli diſſ. de ætate & patria Dionyſii Periegetæ. Dionyſius Græce & Lat. cum commentario Euſtathii per ſingulas paginas verbis Poëtæ ſubjecto. Avieni & Priſciani Metaphraſes Dionyſii. Avieni Ora maritima. Anonymi

Græci Paraphrasis in Periegesin integrior. Excerpta è Scholiaste inedito in Dionys. qvi exstat Parisiis in Bibl. Regia.

Fragmenta de Urbium & regionum nominibus in alia mutatis, ex notis Leonis Allatii ad Georgium Acropolitam p. 244. & ex iis qvæ subjiciuntur Codino p. 404. aliaqve apospasmatia Geographica, vel inedita hactenus vel emendatius edita, Græcè.

7.) Geographica à *Leone Allatio* in συμμίκτοις collecta, editaqve à Bartholdo Nihusio Amst. 1653. 8. recentiora sunt & maximam partem Palæstinam spectant & jam supra memorata, & libro IV. Bibl. Græcæ p. 81. seq. diligentius à me recensita, una cum syntagmate Geographico qvod edere voluit *Lucas Holstenius*, teste Lambecio libro 1. de Bibl. Vindob. p. 123. seq. Tantum addere liceat *Joannis Phoca* descriptionem castrorum & urbium ab Antiochia ad Hierosolymam usqve latine ex Allatii versione præmissam Tomo II. Actorum Sanctor. Maji, cui Papebrochius latinum subjunxit Itinerarium Antonini Placentini è MS. Torancensi, cum suis animadversionibus. *Epiphanius* auctor Geographicæ narrationis Syriæ idem videtur qvi de S. Apostolo Andrea & de S. Maria scripsisse memoratur ab Allatio p. 90. & 106. de Simeonum scriptis. *Perdiccas* protonatarius Ephesinus diversus fuisse videtur à Theodoro Perdicca magnæ Ecclesiæ CPol. à supplicationibus, & à Georgio Perdicca sceuophylace Imperatorii cleri, qvi ambo interfuere Pseudo Synodo CPolitanæ Palamitarum A. C. 1343.

8.) *Cosmæ* Indopleustæ Topographia Christiana libris XII. Græce & latine edita a Bernardo de Montfaucon, Paris. 1706. fol. de qva abunde dixi lib. III. cap 25. Bibl. Græcæ.

9.) Geographica antiqva à *Jacobo Gronovio* edita, Lugd. Bat. 1697. 4. complectuntur *Scylacis* Periplum maris mediterranei, *Anonymi* periplum Mæotidis paludis & Ponti Euxini, *Agathemeri* Hypotyposin Geographiæ, omnia Græcolatina, cum notis Is. Vossii, Jac. Palmerii, Sam. Tennulii, & Expositionem totius Mundi à Jac. Gothofredo editam, latine, additis qvemadmodum ad priora qvoqve editoris emendationibus. Biennio post, idem Gronovius edidit animadversionem in Oxoniensem Scylacis editionem & Dissertationis Dodvvellianæ de Scylacis ætate examen, subjuncto *Ephori* fragmento ex Cosmæ Topographia (lib. 2. p. 148. edit. Montfauconianæ.) Lugd. Bat. 1699. 4.

10.) *Joan-*

[illegible] Grammatici Gazæi ἔκφρασις τοῦ κοσμικοῦ πίνακος [illegible], versibus jambicis DCXXVI. Græce vulgata [illegible] Lugd. Bat. 1618. 4. libro 2. Var. Lect. p.98. cum [illegible] Nonno posteriorem, ejusqve imitatorem [illegible]rvant, unde versibus pæne Nonniacis descriptum [illegible] poëma tradit Caspar Barthius p.747. ad Gvil. Bri- [illegible] Hexametro carmine usus sit, Joannes Jambico.

[illegible] antiqvis Geographis latinis supersunt *Pomponius* [illegible] de situ Orbis, eruditissimo Is. Vossii commen- [illegible] habemus, *Plinius Secundus* qvi Historiæ suæ Natu- [illegible] qvarto, qvinto Geographiam pertractat, ut Epi- [illegible], & qvæ de situ locorum disserit libro pri- [illegible] Itinerarium qvod fertur sub *Antonini* nomi- [illegible] Cosmographia qvæ sub *Æthici* & *Julii* [illegible]mine, & *Avieni* Ora maritima, tum *Vibius Seque-* [illegible] fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, mon- [illegible] Nobilissimo Viro Francisco Hesselio nuper illustra- [illegible] à Porcherono & Jac. Gronovio vulgatus, de [illegible] me dicere in Bibliotheca latina.

[illegible] Geographicas primus inter Græcos ador- [illegible] Milesius Thaletis discipulus teste Strabone, [illegible]mere, aliisqve. Inter Ægyptios *Sesostris*, ut [illegible] ad Dionysium Periegetem, qvi addit, Heca- [illegible] & Eudoxum vetustissimos Græcorum Philo- [illegible] in tabellis *pictos ediscere mundos* docuisse, [illegible] ad sententiam Græci Scriptoris efferen- [illegible] etiam tabulæ Geographicæ æreæ ab Arista- [illegible] Cleomeni Lacedæmonio Regi allatæ Herodo- [illegible] defuere, qvi Josuæ c.XVIII. 8. seq. tabula- [illegible] vestigium visi sunt sibi reperire. Confer Cl. [illegible] Mathematici Samuelis Reyheri Mathesin Mo- [illegible]rum porro latinorumqve scriptorum mo- [illegible] de tabulis Geographicis testimonia colle- [illegible] Medicus Lib.IV. var. Lect. cap. 5. *Nic. Bergierius* [illegible] Romani imperii viis lib. III. c. 7. *Ger. Jo.* [illegible] p.61. sq. *Matth. Berneggerus* Qv. 1. in Tacit.

Meha-

Menagius ad Laërtii Theophrastum L. V. de vitis Philosophorum Sect. 51. *Franc. Bianchinus* in Hist. Universali ex monumentis antiqvis probata, & Italico idiomate edita c. 30. pag. 413. 477. seqq. *Jac. Perizonius* ad Ælian. III. var. hist. c. 28. *Cangius* in glossario voce *mappa mundi* & *Joh. Daniel Major* in scrutinio Medico Cosmodixeos Satanicæ, Kilon. 1686. capite secundo. De tabula similiter etiam Geographica accipiendum qvod de Agrippa Plinius III. 2. Hist. *Agrippam qvidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, orbem cum terrarum orbi spectandum propositurus esset, errasse, quis credat, & cum eo Divum Augustum.* Apud Stephanum vero Byzantinum in Ἄλιος & Ἄβδηρα per πίνακας & πινακογράφυς Xylander & Maussacus putant respici tabulas Geographicas; sed Holstenius & Abr. Berkelius in notis ad illa loca rectius observant, notari tabulas s. indices doctorum virorum, qvales à Callimacho compositos olim esse constat, & cujus generis est ex recentioribus Jani Nicii Erythræi Pinacotheca. Jo. Xiphilinus p. 222. ex Dione refert, Metium Pompusianum interfectum à Domitiano, qvod pictum orbem terrarum in conclavi suo haberis, imperium affectare videretur. Utrum vero Diabolus, Matthæi IV. cum Christo Servatori regna mundi de monte Libano ostendit, hoc fecerit demonstrata mappa Geographica, ut viris doctissimis placet, mihi parum videtur esse verisimile, cum nemini altus mons ascendendus sit, ut tabulam Geographicam vel inspiciat ipse, vel alteri inspiciendam ostendat. Adeoqve in montem adducto, ex eodem potius prospiciendas oculis partim, cætera mente simul cogitandas terras earumqve delicias obtulit Satanas, perinde ut de Severo Xiphilinus p. 295. καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη ἐς περιωπὴν ὑπό τινος, καὶ καθορῶν ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν μὲν τὴν γῆν πᾶσαν δὲ τὴν θάλασσαν, qvæ non male Matthæi loco conveniunt, nisi qvod per somnium hoc Severo accidisse narratur. Qvales porro fuerint veterum πίνακες, rudiores præsertim illi, ad itinerum tantum directionem comparati, nullo clariore testimonio constat, qvam reliqviis *Tabulæ Peutingarianæ* à M. Velsero editæ & illustratæ, de qva dixi in Indice ad Bibliothecam Latinam voce *Tabula*: qvibus nunc addo easdem subjectas Orbi antiqvo Georgii Hornii, & Ptolemæi Geographiæ editionis Græcolatinæ Bertianæ. Tabulam Theodosianam vocat Bertius, qvia illam ætatem refert, à Beato Rhenano lib. 1. rerum Germanicarum p. 35. vocatur tabula pro-

provincialis. Cæterum nova illa qvam cum Commentariis illustris & doctissimi Viri *Mensonis Altingii*, Consulis Groningensis, exspectare jussi sumus Tabulæ hujus editio, nondum in lucem prodiit. Alia veterum tabularum Geographicarum specimina præbent antiqvi Codices Geographiæ Ptolemæi, cujusmodi unam alteramq; in membrana, coloribus etiam variegatam penes me habeo. Atq; *Agathodæmonis* qvidem Alexandrini Mechanici, qvi seculo V. post Christum natum floruit, & cum Isidoro Pelusiota commercium exercuit literarium, tabulæ Geographicæ, ex Ptolemæi descriptione orbem delineantis, Ptolemæo adjunctæ sunt ab eodem Bertio aliisqve editoribus. Vide Vossium de Philologia c. XI. §. 23. & Christophori Hendreichii Pandectas Brandenb. p. 59. sed qvi perperam tradit, Agathodæmonis tabulas editas Latine Basil. 1552. & 1584. per Marc. Velserum cum ejusdem notis. Dicere enim voluit extare in Latinis Ptolemæi editionibus annorum illorum, sed in qvibus nullæ fuere partes Velseri, qvi tabulam Peutingerianam edidit Venetiis 1591. 4. recusam inter ejus opera Norimb. 1682. fol. De Diaphragmatis sive itinerum lineis qvibus maria trajicienda vel regiones peragrandæ essent, confer Dodvvellum in diss. de Scylacis peripli ætate §. 16. Tabulam veterem Orbis terrarum & terræ sanctæ ex veteri Codice Marini Sanuto, dicti Torselli, edidit Bongarsius T. 2. Operis cui titulus gesta DEi per Francos, post pag. 288. Prodiit apud Wechelos Francof. 1611. fol. πορτολάνος dicitur apud Græcos recentes liber, nautis portus & intervalla locorum monstrans, de qvo vide Cangii Glossar. mediæ & infimæ Græcitatis.

X. Compendium veteris Geographiæ tradidit Hispanice *Gonsalus de Salas*, Melæ insistens. Latine *Phil. Cluverius* freqventer recusus cum notis & observationibus *Joh. Bunonis*. Inprimis qvoq; laudatum compendium antiqvæ & mediæ Geographiæ in tironum usum concinnatum à doctiss. viro *Christoph. Cellario*, qvi novam itidem Geographiam simili Breviario illustravit: ut Gallica lingva post *Phil. Labbeum* fecere *Robbius* sive *de la Robbe*, *A. D. Fer*, *D. F. de Merveilleux*, aliiqve: Germanica cum summa laude, memoratus jam mihi *Joannes Hubnerus*, Scholæ nunc, de qvo gaudemus, Hamburgensis uti nuper Martisburgensis magna gloria, cujus qvæstiones Geographicæ & in Belgicum translatæ idioma, & Germanice in-

S tra

tra paucos annos vicies amplius recusæ omnium manibus teruntur. Ex iis qvi latine hanc compendii operam juvenum studiis navarunt non prætereunda *Georgii Fournier* S. I. Geographica Orbis notitia per litora maris & ripas fluviorum. Francof. 1668. 12.

XI. Notitiam pleniorem Geographiæ antiqvæ universæ summa diligentia & accuratione elaboratam debemus eidem, qvem modo laudavi, *Christophoro Cellario*, Academiæ Hallensis & Germaniæ totius ornamento nuper singulari. Hujus Notitia orbis antiqvi s. Geographia plenior ab ortu rerum publicarum, ad Constantinorum tempora orbis terrarum faciem declarans, & novis tabulis Geographicis, accuratioribusqve & plenioribus, qvam Ortelius, Cluverius, & Brietius post Agathodæmonem Alexandrinum dederant, illustrata, jam lucem vidit integra, primo volumine vulgato Lips. 1701. 4. mox Cantabrigiæ recusa sive in Belgio potius A. 1703. in qvo Europa Vetus describitur. Alterum volumen Asiam & Africam antiqvam complectens prodiit A. 1706. 4. recusum eodem anno Amstelodami. Hoc opus excipere debebat Geographia plenior Media, orbis terratum faciem per 10. circiter annorum centurias post Constantinorum ætatem illustrans ac perseqvens, sed labori huic A. 1707. immortuus vir præclarus, pauca ejus argumenti in schedis affecta reliqvit, perficere atqve in lucem edere opus desideratissimum haud potuit.

XII. Parallela veteris & novæ Geographiæ edidit *Phil. Briettius* Paris. 1648. 4. tribus Volum. Europam duntaxat persecutus. Similem parallelismum passim notant Ptolemæi illustratores Bertius & alii, tum pleriqve è Scriptoribus recentioribus, qvos jam nominavi, ac deinceps recensiturus sum. Qvam in rem commemoranda hoc loco etiam *Audiffreti* Geographia vetus, nova & Historica, vulgata Gallice Paris. 1689. 1691. 1694. tribus Voluminibus 4. Sed nec illa Europam egreditur.

XIII. Lexica ad veterem Geographiam intelligendam, præter veteres *Eusebium*, & *Stephanum Byzantinum* jam supra memoratos, adornaverunt *Abr. Ortelius*, &, qvi recenti qvoqve Geographiæ simul lucem afferunt singularem, *Jo. Phil. Ferrarius*, Alexandrinus,

[illegible] Academia Mathematices Professor: Ferrariiqve locu- [illegible] *Antonius Baudrandus*, Parisinus, cujus Lexicon Geo- [illegible] Paris. 1670. fol. atque A. 1701. 4. Amstelodami [illegible] & auctum prodiit. Ad *Ortelii* thesaurum s. Le- [illegible] Antvverp. 1596. Hanov. 1611. 4. vulgatum ex- [illegible] siones postumæ *Lucæ Holstenii*, Romæ editæ [illegible] prætereunda ejusdem Ortelii Synonyma Geogra- [illegible] verp. 1578. 4. in qvibus præclaro prorsus insti- [illegible] virorum doctorum industria atqve accurate [illegible] re litteraria esset, populorum, regionum, insula- [illegible] oppidorum, montium, promontoriorum, silva- [illegible] marium, sinuum, lacuum, paludum, fluvio- [illegible] variæ pro Auctorum traditionibus, sæculorum [illegible] idiomatis & migrationibus appellationes [illegible] litterarum exponuntur. In Lexico historico [illegible] auxit *Nic. Lloyd* [illegible] tum in Lexico universali [illegible] qvod ex Gallico Anglice ac nuper Germanice [illegible] locupletatum prodiit & *Joh. Jac. Hofmanni* simi- [illegible] veteris pariter ac recentis ratio habetur. [illegible] fere Baudrandus est insertus, adeo ut Au- [illegible] libro suo conqvestus fuerit. Novissime Lexi- [illegible] dierunt Germanice qvidem duo sed nostræ æta- [illegible] accommodata, unum paucis plurima docens atqve [illegible] jam vice recusum cum præfatione Clarissi- [illegible] qvod inscribitur, Reales Staats-und Zeitungs- [illegible] in 8. Alterum qvod *Erdmanno Uhsio* debetur, qvi [illegible] in Rectura Gymnasii Martisburgensis successit, & [illegible] *Christophori Cellarii* excusum primum est forma octa- [illegible] completius in fol. Geographisches Historisches Lexi- [illegible] tempora itidem potissimum respicit, nec immune [illegible] magnum Historico Geographicum *Fran* [illegible] Gallice lucem vidit Paris. 1708. tribus in fol.

[illegible] veterem descripsit *Ludov. Nonius* Medi- [illegible] singulari libro Antverp. 1607. 8. & in Andreæ [illegible] illustrata, in qvo nonnulla loca oræ maritimæ ab

Avieno decantatæ illuſtrantur. Geographia vetus illorum tractuum lucem etiam accipit è *Luc. Andr. Reſendii* Antiqvitatibus Luſitaniæ, è *Joh. Vaſæi* Annalibus Rer. Hiſpan. memorabil. & ex *Joh. Mariana* Rerum Hiſpanicarum hiſtoria, *Arnaldi Oibenarti* notitia utriusqve Vaſconiæ, Pariſ. 1638. ac *Petri de Marca* Geographica & hiſtorica deſcriptione Cataloniæ, Ruſcionis & circumjacentium populorum Pariſ. 1688. fol.

Italiam, Siciliam, Sardiniam, Corſicam antiqvam magno ſtudio à *Phil. Cluvero* declaratam habemus Lugd. Bat. 1619. fol. Epitomen ejus operis concinnavit *Jo. Buno*. Animadverſiones qvasdam & caſtigationes marginibus libri ſui adſcripſerat *Luc. Holſtenius*, qvæ poſt mortem ejus editæ ſunt Romæ 1666. in 8. Fuerat vero Holſtenius Cluvero Italiam luſtranti itineris ſocius, qvi poſt fata etiam viduæ & filiabus ejus conſilio & ope adfuit, cum minime lauta re familiari illas Cluverus reliqviſſet. Extat & *Bened. de Falco* deſcriptio locorum veterum diſtrictus Neapolitani, Etruſco idiomate vulgata Neap. 1580. 12. *Bonaventuræ Caſtilionæi* * Mediolanenſis Gallorum Inſubrum antiqvæ ſedes ſ. Mediolanenſis ditionis deſcriptio habetur tomo II. Miſcellaneorum collectorum à Gaudenio Roberto. Puteolani tractus ſitum expoſuit *Julius Cæſar Capaccius* in libro edito Italice Romæ 1652. 8. *la vera antichita di Pozzuolo.* Galliæ veteris faciem dare conatus eſt *Joſephus Scaliger* in Notis ad Jul. Cæſarem, ut Obſervata ejus in lectionibus Auſonianis omittam: Sed præcipua in hoc argumento laus eſt *Hadr. Valeſii*, cujus notitia Galliarum, ordine literarum digeſta, medii præcipue ævi ſcriptoribus illuſtrandis egregie inſervit Pariſ. 1675. fol.

Germaniam antiqvam idem *Phil. Cluverus* dedit, & ſingillatim præterea deſcripſit veterem Vindeliciam & Noricum Lugd. Bat. 1630. 1631. fol. Germaniæ Cluverianæ Epitomen ſimiliter elaboravit *Joh. Buno*; & in hoc qvoqve Cluverii opus Holſtenianæ animadverſiones leguntur. Multi partes ſingulares Germaniæ ſunt perſecuti ut Pruſſiam *Chriſtophorus Hartknochius*, Sileſiam *Nic. Henelius*, Holſatiam *Caſparus Danckwerth*, Carniolam *Jo. Weikart Valvaſor*, Rhetiam *Ægidius Tſchudus* de priſca & vera Alpina Rhetia; & *Johannes Baſilius Heroldus* tractatu de Germaniæ Veteris qvam primam vocant locis antiqviſſimis & in libello de Romanorum in Rhætia li-

to-

* Caſtilionæi liber legitur etiam in Tomo 1. theſauri Antiqvitatum Italiæ Graviani, ubi & *Jacobi Bracellii* Oræ Liguſticæ *deſcriptio*.

[illegible] sed qvem multis nominibus ineptissimum esse sen-
[illegible] p. 407. Opp. Uterqve Heroldi liber extat T. 1. scri-
[illegible] Simonis Schardii. Cæterum hos omnes ac singu-
[illegible] nimis foret prolixum, ac plenum tædii. *Menso*
[illegible] non prætereundus, qvi mediæ præsertim ætatis
[illegible] ultis summa industria concinnatam exhibuit de-
[illegible] Batavi & Frisii, seu Notitiam Germaniæ inferio-
[illegible] enum, ordine alphabetico concinnatam, & il-
[illegible] Geographicis, cujus pars prior lucem adspexit
[illegible] altera 1702. fol. Novissime Geographiam Germa-
[illegible] post specimina in hoc genere sparsim edita ab Her-
[illegible], Henrico Meibomio, Caspare Sagittario & Chri-
[illegible] Paulino, & post Jo. Nicolao Hertium in Notitia
[illegible] populorum & Wilh. Turckium in diss. de Geo-
[illegible] medii ævi, Pauli Hachenbergii libro de Germa-
[illegible] moribus præmissa, insigniter illustravit atqve
[illegible] dam aliis præivit Clarissimus vir & amicus noster
[illegible], Sereniss. Ducum Saxonicorum Historiographus
[illegible] ad Geographiam medii ævi, Germanice edita hoc
[illegible] 4.

[illegible] veteris faciem exponit *Wilhelmus Cambdenus* in
[illegible] Lond. 1607. 4. & in libro Anglice edito, sub
[illegible] *ana*, ut omittam, qvæ de Scotia veteri Bu-
[illegible] us & cæteri. Chartam Geographicam Britan-
[illegible] annos sexcentos, Chronico Saxonico præmisit
[illegible] n. 1692. 4. Unde itidem Geographiæ medii ævi,
[illegible] militer in aliis etiam regnis Europæ, Asiæ, Africæ
[illegible] doctis, uti Hadriano Relando, Jo. Georgio Ec-
[illegible] Smirkenio, ac modo laudato Junkero, tanto
[illegible], qvanto difficilius id esse videtur, pleniusqve
[illegible] orum ex qvibus eruenda illa est vastitatem ac
[illegible] qve & Historiæ caliginem, à felicissimis inge-
[illegible], qvamdiu præcipue recentior Geographia per
[illegible] accuratius & qvoad minutissima etiam &
[illegible] ex qvorum nominibus sæpe antiqvorum illu-
[illegible] indagari potest, plenius tradita exstat.

XV. Græciam veterem ex antiqvis exposuit *Pausanias*, ex recentibus non omnem tamen *Jacobus Palmerius* Grentemenilius, cujus descriptio antiqvæ Græciæ postuma à Stephano Morino edita prodiit Lugd. B. 1678. 4. Exstat etiam *Joh. Laurembergii* enarratio Græciæ antiqvæ, mappis Geographicis illustrata, & post obitum auctoris à *Sam. Pufendorfio* Amstel. 1661. 4. oblongo edita. Verum de illis tabulis Geographicis If. Vossius p. 155. ad Lib. II. Melæ cap. 3. ita judicat, tales passim esse, ut, si omnia nomina locorum in unum collecta casu deniqve & temere in chartam conjiciantur, vix tamen perversiorem ordinem & situm sint habitura. *Mich. Sophiani* descriptio Græciæ, una cum explicatione *Nic. Gerbelii* ex editione Basil. 1549. fol. recusa est Tomo IV. Thesauri Antiqvit. Gronoviani, in qvo etiam extat Joannis Laurenbergii enarratio Græciæ antiqvæ, & *Ubbonis Emmii* Vetus Græcia, seorsim plus vice simplici excusa & in re publica civitatum describenda potius occupata. In ejusd. Thesauri Tom. XI. occurrit eximium, & nunqvam ante editum opus *Erasmi Vindingii*, qvod inscribitur *Hellen* s. de singulorum Græciæ populorum incunabulis; migrationibus & coloniarum deductione. In eodem tomo habentur etiam *Dicæarchi* Geographica qvædam cum Henr. Stephani Dialogo, qvi inscribitur Dicæarchi *συμπεράκτωρ* & de Græcorum moribus, ex editione Paris. 1589. 8. Idem Thesaurus Tomo VI. exhibet marmoream basin Colossi Tiberio erecti, ob civitates Asiæ, post terræ tremores restitutas cum commentario *Laur. Theodori Gronovii* separatim antea edito Lugd. Bat. 1697. fol. Tomo V. *Petri Gyllii* de Bosphoro Thracio libri 3. una cum ejusdem Topographia Constantinop. cum qvibusdam veteribus inscriptionibus; qvibus duabus scriptis pro illa certa ætate eximiis & sæpius recusis præter cæteros addi, imo multis nominibus præferri meretur *Carolus du Fresne* in Constantinopoli Christiana, Paris. 1680. fol. Tomo IV. Antiqvitatum Græcarum extat *Jo. Meursii* de populis & pagis Atticæ liber, cum supplemento ex chirographo Auctoris, & animadversionibus *Jac. Sponii* depromtis ex ejus itinerario. Ibidem habes Meursii Athenas Atticas, Cecropiam, s. de Athenarum arce librum, & Ceramicum geminum, Miscellaneaqve, (in qvibus & ipsis Geographica qvædam attingit) Laconica, cum Auctoris supplementis, in præfatione ad dictum tomum à Gronovio editis, qvi in Tomo V. ejusd. operis recudendum itidem dedit Meursii librum

de

Athenienſium portu. *Petri Hendreichii* Maſſilia, ejus ... ſtratio reipubl. leges, inſtituta, religio, ſtudia, mili... Argentoratenſi A. 1658. occurrit Tomo VI. ejusd. ... qvo etiam habetur *Burchardi Niederſtett* Melita vetus ... æſtiea Inſula, Melita ſubterranea, ex editione ... fol. *Meurſii* Creta, Rhodus, Cyprus prodiit Amſt. ... *Benderi Birtherodii* Dani librum ineditum de inſula ... memorant nova literaria maris Baltici A. 1698.

... De urbis Romæ deſcriptione dicturus capite proxi... ſubjungam Scriptores, ex qvibus haurienda eſt Geographiæ veteris eccleſiaſticæ, qvatenus illa per ...tropoles, Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus diſtin... loco memoranda eſt Geographia Sacra qvam ... *Notitiis Epiſcopatuum* Græcis Latiniſqve ex recondita ...penu collectis edidit *Carolus à S. Paulo*, Epiſcopus ... 1641. fol. in qvo opere, non ubivis antea obvio, ... Holſtenii animadverſionibus nitide recuſo ... variarum ætatum τάξεις Epiſcopales referun... Guil. Beveregius, qvi in Notis ad Synodicum ... ſimilem Notitiam, circa A. Chr. 891. à *Baſilio* ...itam, edidit, notat, Carolum non ſemper opti... Pontificis Romani ambitioni hinc inde litaſſe. ... animadverſiones poſthumæ ad Caroli à S. ... Eccleſiaſticam editæ Romæ A. 1666. 8. qvas ...aphiæ Amſtelodamenſi adjectas eſſe jam dixi. Præ... ...nter in hoc argumento verſatus eſt *Aub. Miræus* ... Epiſcopatuum Orbis Chriſtiani Antvverp. 1613. 8. ... veterem Geographiam Eccleſiaſticam tradit & ...dicem provincialem novum, juxta recentem ... in orbe Chriſtiano ſtatum exhibet: qvinto de... ſ. urbes titulo Epiſcopali illuſtres alphabeti ſerie ...qve differit de Eccleſiarum maxime illuſtrium ...bus ac viciſſitudinibus. Miræo cujus Codicem pro ...e minus integra Anni 1610. in Tomo 3. Chronici ...endum dedit Janus Gruterus ſub Joannis Gvalteri ... præferendæ ſunt tabulæ Geographicæ & Chro-

nolo-

nologicæ omnium Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum univerſi orbis, Gallica lingua nuper editæ; & ſuccincta methodo comprehenſæ ab Abbate *Commanvillio*, Rothomagi 1700. 8. *Tables Geographiques & Chronologiques de tous les Archevechez & Evechez d' l'Univers, ou l'on voit l'etat ancien & present.* Jam, ut memoratis præcipuis hiſce alios nonnullos ejusdem argumenti ſubjungam, non prætereundus *Eman. Schelſtratenus* in Appendice ad Tom. II. Antiqvitatis Eccleſiaſticæ illuſtratæ Rom. 1697. fol. in qva præter varias notitias Epiſcopatuum, habetur etiam Itinerarium *Antonini*, ſupra nobis memoratum, & *Hieroclis* Synecdemus ſ. Comes peregrinationis, ab Holſtenio recenſitus & ex codice Farneſiano auctus. Eidem Hierocli Carolus à S. Paulo tribuit diſpoſitionem civilem Provinciarum Imperii CPolitani, qvam è Codice Vaticano edidit in Notitiis antiqvis Geographiæ ſacræ ſubjectis p. 20. ſqq. *Nili Doxopatri* Notitiam qvinqve thronorum Patriarchalium, ſeculo XII. conſcriptam, vulgavit ante Schelſtratenum *Leo Allatius* lib. 1. de Conſenſu & Diſſenſu Eccleſiæ Græcæ cum Romana c. 24. tum *Steph. le Moyne* T. 1. Var. Sacr. p. 211.-261. Leonis Sapientis διατύπωσιν ſ. Notitiam Epiſcoporum, qvi Epiſcopo Conſtantinopolitano parebant; & expoſitionem novam *Andronici Palæologi* Imperatoris, qvæ legitur in calce Chronici Eccleſiæ Græcæ, adornati à Phil. Cyprio, & Lipſiæ 1687. 8. cura Reverendi Doctoris Theologi Joh. Olearii editi, adjunges Notitiam ſedium metropoliticarum Alexandriæ ab *Eutychio* Patriarcha ſcriptam, medio fere ſeculo X. qvam exhibet & illuſtrat idem Beveregius in Notis ad Synodicon magnum p. 148. ſeq. Notitias provinciarum Galliæ atqve in his unam temporibus Honorii Imp. conditam ſed Civilem, ut jam notavit Carolus à S. Paulo p. 122. non Eccleſiaſticam, vulgavit Sirmondus T. 1. Conciliorum Galliæ & Andreas du Cheſne T. 1. Scriptor. Francorum. Notitiam Provinciarum Africæ idem *Jac. Sirmondus* edidit T. 1. var. opuſc. recuſam T. 1. Opp. p. 429. atqve in tomo priore Hiſtoriæ perſecutionis Vandalicæ Victoris Vitenſis, curante Theodorico Ruinarto: His adde Breviarium *Sexti Rufi*, c. 4. & qvæ viri docti *Joh. Fellus* Epiſcopus Oxon. ad Cyprianum, & *Lud. Elias du Pin* Doctor Sorbonicus ad Optatum, ubi etiam exſtat Africa vetus Chriſtiana eleganti & accurata tabula Geographica per Inſulanum (G. de l'Isle) deſcripta. Non omittendæ etiam Notitiæ Epiſcopatuum, à *Jac. Goaro* Græce & latine editæ ad calcem Georgii Codini inter ſcriptores Hiſtoriæ Byzantinæ

Pariſ

[illegible] fol. *Renatus Choppinus* in Politia Ecclesiastica, *Leunclavius* [illegible] Romano p. 244. sqq. *Justellus* T. 1. Bibliothecæ Juris [illegible] q. *Jac. Usserius*, lib. de Asia Lydiana s. proconsula- [illegible] ecclesiis metropoliticis, post Auctoris obitum Lond. [illegible] & Bremæ 1701. 8. recuso. Videndus etiam Isaa- [illegible] ad Epistolam Greg. Nysseni p. 135. sq. Notitiam pa- [illegible] tiocheni & Hierosolymitani Guielmo Tyrio sub- [illegible] Bongarsius T. 1. gestorum DEi per Francos p. 1044. [illegible] huc *Jac. Gothofredi*, *Jac. Sirmondi*, & *Cl. Salmasii* Scri- [illegible] regionibus suburbicariis. Notitia Ecclesiarum Ur- [illegible] XI. qvam dat Baronius ad A. C. 1057. n. 19. sqq. [illegible] Exercitationes de sedibus Episcopalibus pri- [illegible] Ecclesia, *Edvardus Brerewoodus* & *Guil. Caveus* in Regimine [illegible] veteris, Anglice descripto & *Guido Pancirollus* [illegible] ad Notitiam Imperii, qvi post editionem Lugd. [illegible] est Tomo VII. thesauri Græviani. De antiqvo [illegible] Mediolanensis in Episcopum Ticinensem, lectu [illegible] Antonii Muratorii dissertatio in T. 1. Anecdoton [illegible] p. 221. sqq. Nec prætereunda Benedicti Bacchini [illegible] Casinensis opus in tres libros distributum de [illegible] archiæ origine editum Mutinæ A. 1704. 4. in qvo [illegible] negat Ecclesiarum Metropoliticarum in- [illegible] factam esse secundum statum provinciarum. [illegible] tamen sine partium studio vetera monumenta [illegible] neq; nusqvam Ecclesiasticas dioeceses cum [illegible] divisione conspirare comperiet. Adde [illegible] Papæ cap. 15. p. 237. Notitia Ecclesiarum [illegible] dependentium à Patriarcha Armenio, qvi Eg- [illegible] videatur in calce Historiæ criticæ Fidei & ri- [illegible] Orientalium, Gallice editæ à *Rich. Simone*. [illegible] tropolium & Episcopatuum Patriarchæ Constan- [illegible] subjacentium catalogus occurrit in *Thomæ Smithi* [illegible] Ecclesiæ Græcæ hodierno, p. 77. sqq. cujus [illegible] libellus, in [illegible] lgio recusus, & lectu dignus, de [illegible], qvas [illegible] moribus Apocalypseos [illegible] Evangelista. Vide etiam *Ricautum* lib. de statu Ec- [illegible] edit. Gall. Episcopatuum orbis Christiani ho-

 dierni

dierni notitiam, præter *Miraum* & *Commanvillium* supra laudatos, tradit *Augustinus Barbosa* fol. 33. sqq. operis de officio & potestate Episcopi: Qvibus addenda Gallia Christiana *Sammarthanorum* fratrum (2. Vol. fol.) Italia Christiana *Ferd. Ughelli* (8. voll. in fol.) Anglia sacra *Henrici Wartoni* (2. Vol. fol.) *Casparis Bruschii* de Episcopatibus & monasteriis Germaniæ, 4. *Matth. Raderi* Bavaria sancta &c. Deniqve præter Hieron Dicelii Geographiam sacram & Ecclesiasticam Germanice editam Lipsiæ 1708. commemoranda *Frid. Spanhemii* Introductio ad Geographiam Christianam, qvæ jam tertia vice lucem aspexerat Ultrajecti 1686. 8. una cum ejusd. Introductione ad Geographiam Sacram, Patriarchalem & Israeliticam. Novissime auctior, paulo ante Auctoris obitum, una cum ejusdem Chronologia Sacra & Historia Ecclesiastica prelis iterum subjecta est Amstelodi 1701. fol. & Tomum primum ejus operum constituit.

CAPUT VI.

De iis, qvi descriptionem veteris Urbis Romæ ediderunt.

Etsi ampla & splendida, veteris tamen vix umbram refert Ro[illegible] Jos. Scaligeri, Petri Striverii & Jani Vitalis in hanc [illegible] 1. De veteris Romæ nomine 2. Originibus 3. pomario, [illegible] mentis & amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis [illegible] ibid. De XIV. regionibus Urbis Romæ & de Viis publicis [illegible] Collibus & de Capitolio. 6. De urbis ædificiis publicis ac [illegible] titudine incolarum &c. 7. Scriptores complures qui [illegible] ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt. 8. [illegible] Incrementa & magnitudo Romani Imperii. 13. Nova R[illegible]

TAntus est eorum, qui [illegible] urbe Romæ [illegible] scriptione egerunt, numerus, ut illis sin[illegible] impendere, eosqve ita reliqvis Geographis, Chorogra-

graphis ac Topographis subjungere non dubitaverim. Qvanqvam vero hodieqve accedentibus insigne spectaculum præbet tum amplitudine sua & opibus ac splendore aulæ Pontificiæ purpuratorumqve Patrum, tum templorum ac palatiorum magnificentia: vel ipsa tamen prisca rudera longe majorem & præstantiorem veterem Romam fuisse, testantur, ut adeo *Josephus Scaliger* votum celebre Augustini, qvo hæc tria sibi optasse fertur, ut videret *CHristum in carne*, *Paulum in ore*, *Romam in flore*, his versibus exceperit, qvi occurrunt apud Henricum Lancilotum lib. 3. de vita Augustini c.92. p.296.

Ne egredere è solo ac tetrico, Pater alme, recessu,
Ut JEsum videas, CHristus ubique tibi est.
Ne egredere, ut Paulum auscultes magna illa sonatem,
In cælo Paulus mox tuus hospes erit.
Ne egredere, ut Romam spectes, stomachabere quando
Roma erit in Roma nulla reperta Tibi.

Exstat & ejusdem Scaligeri Scazon, qvem Roma discedens composuit in hanc sententiam:

Spurcum cadaver pristina venustatis,
Imago turpis puritatis antiqua,
Nec Roma Roma compos, sed tamen Roma,
Sed Roma, qua praestare non potes Romam,
Sed qua foveris fraude, qua foves fraudem:
Urbs prurienti qua obsoletior scorto,
Et obsoleti more pruriens scorti:
Qua pane victa fæce prostitutarum,
Te prostituta vincis, & tuum facta es
Tibi lupanar in tuo lupanari.
Vale, pudoris urbs inanis & recti,
*Tui pudoris nominisque * decoctrix,*
Turpis litura non merentium rerum:
Ocelle quondam, nunc lacuna fortuna,
Negotiosa mater otiosorum,
Vale, nefanda, constuprata, corrupta

T 2 *Incestu*

* Franciscus Juretus ad Symmachi lib. 1. Epist. 24. de Roma: *Nunc vero nominis sui decoctrix jacet, & est nihil aliud quam sua venustatis pristina spurcum cadaver.*

Incesta cœlibum Quiritium, manceps
Contaminata: quippe quid tuos mirer
Putere mores, quando vita computret?

Simile *Petri Scrivenii* epigramma, qvod Lucæ Holstenii, Italiam petentis, albo inscripsit, editum à Lambecio Lib. VI. de Bibl. Vindobonensi p. 272. sq.

PETRUS SCRIVERIUS LUCÆ HOLSTENIO SUO, in Italiam profecturo.

Ausoniam petiture vale, suavissime Luca;
Charus eram, memini; nunc tibi Roma prior.
Et septemgeminos ardes cognoscere Colles;
Ilicet, & funus tu mihi triste vide.
Ipse loci Genius tutelaq; desiit esse;
Invenies votis cuncta minora tuis.
Non tibi Naso tener, doctiq; Propertius oris,
Non Calaber vates, non Maro grandis erit.
Tullius (hei!) nusquam, tot cedro digna locutus;
Nusquam Trajani qui placuere Foro.
Nusquam deliciæ Populi, Fora, Balnea, Circi;
Obruta sunt saxis Amphitheatra suis.
Invenies nusquam geminata mole Colossos,
Addita nec Latio Flavia Templa polo.
Quid cum Porticibus Janos, Delubraque mille
In cineres belli turbine missa querar?
Plorabis laceras Ædes & Numine cassas;
Plorabis lippos dimidiosque Deos.
Non Capitolina veneratur Jupiter Arce;
Fulmina Tarpejo sunt modo lapsa Patri.
Miratus dices: Ubi nunc es maxima Roma?
Hei mihi, vix tanti nominis umbra jaces!
Et solum superest, in Roma quærere Romam;
Omnis & in sterili vita labore perit.
Hoc tamen hic disces, hominum genus esse caducum,
Cum videas ipsos sic cecidisse Deos.
Scribebam IV. Id. Decembr.
Lugduni Batavorum A. cIↃ IↃc XVII.

In

In eandem ſententiam jam pridem Janus Vitalis:

Quid Romam in media quæris novus advena Roma,
Et Roma in Roma nil reperis media?
Aſpice murorum moles, præruptaque ſaxa,
Obrutaque horrenti vaſta theatra ſitu.
Hæc ſunt Roma. Viden' velut ipſa cadavera tanta
Urbis adhuc ſpirent imperioſa minas?
Vicit ut hæc mundum, niſa eſt ſe vincere: vicit,
A ſe non victum ne quid in orbe foret.
Hinc victa in Roma victrix Roma illa ſepulta eſt,
Atque eadem victrix victaque Roma fuit.
Albula Romani reſtat nunc nominis index,
Qui quoque nunc rapidis fertur in æquor aquis.
Diſce hinc quid poſſit fortuna; immota labaſcunt,
Et quæ perpetuo ſunt agitata, manent.

II. Triplex urbis æternæ (ita enim * eandem appellare non dubitabant) nomen fuiſſe proditur, unum hoc pervulgatam ROMA, qvod toties diximus, alterum, qvod arcanum fuit, unde, ſi credimus Angelo Politiano, Lib. 1. Ep. 2. *Amaryllida* ſuam, qvæ Amorem ſignificat proprie, in Bucolicum carmen Poëta detorſit Eclog. 1.

Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.

Tertium ſacrificiis deditum, de qvo vocabulum impoſitum Floralibus, qvod Ἀνθοῦσα Græce Philelphus interpretatur, Latine *Florentem* vel aptius *Floram* fortaſſe dixeris. Annius Viterbienſis ſcriptor ex meris commentis & ſomniis compoſitus arcanum illud Romæ nomen notavit ſive finxit eſſe *Romaneſſum* incerta, & parum credibili conjectura. Idem colligit *Tetrapolim* etiam vocatam eſſe, conſtantem ex Roma proprie dicta, Velia, Germalia & Foro. vide Commentarium ejus ad PſeudoXenophontem de æqvivocis p. 46. Sunt itidem, qvi *Valentiam* ex Latina vocabuli ῥώμη interpretatione, qvo nomine una ex Æſculapii filiabus dicta fertur. Adde Interpretes ad Plinii L. III. Hiſt. c. 5. & ad Solini caput 1. (al. 2.) *Janum Rutgerſium* L. 1. Var. Lect. cap. 20. & Henr. Meibomium ad Jusjurandum Hippocratis p. 54. De ratione occultati nominis arcani

* Vide ſi placet Balth. Bonifacium Hiſt. Ludicræ XIII. 4. & qvæ collegit Tho. Crenius parte X. animadverſ.

arcani Romæ, Deiqve tutelaris, consulendus *Macrobius* L. III. Saturnal. c. 9. *Baylii* Lexicon, editionis secundæ ubi agit de Qvinto Valerio *Sorano*; qvi neci datus esse dicitur propter nomen illud arcanum temere vulgatum. Phil. *Camerarius* L. II. Hor. succis. c. 10. ubi perperam traditur, Romam etiam olim dictam fuisse *Cephalon*, cum Cephalon non sit nomen Romæ, sed nomen Scriptoris patria Gergithii laudati à Festo in *Romam*. Romam ante Romulum fuisse, & hunc ab illa nomen accepisse, ex veteri Lupercaliorum Poëtâ Mariano tradit *Julius Philargyrius* & *Servius* ad Virgilii Eclogam 1.

III. *Andreæ Cirini, Messanensis* variarum lectionum de urbe Roma ejusqve conditore Romulo liber, in lucem editus est Panormi Anno 1665. fol. una cum figuris in æs incisis. Extat & *Jac. Gronovii* dissertatio de Origine Romuli, qva vulgares de ea opinione impugnat, & Romulum Phœnicem esse contendit. Lugd. Bat. 1684. 8. *Octaviani Ferrarii* libellus de origine Romanorum à Trojanis, Mediol. 1607. 8. qvi familiam ducit in Tomo primo Thesauri Antiqvitatum Græviani. *Theod. Ryckii*, Justi F. dissertatio, qva Æneæ in Italiam adventum probat adversus Virum summum *Sam. Bochartum* qvi hoc singulari Diatriba, à *Johanne Scheffero* è Gallico versa, & latine seorsim primum Hamburgi 1672. 12. ac deinde sæpius cum aliis Bocharti scriptis edita, impugnaverat, legitur ad Calcem commentariorum postumorum Lucæ Holstenii in Stephanum Byz. qvos eidem Rycqvio debemus. Bocharti sententiam jam occupaverat *Phil. Cluverius* in Italia antiqva p. 832. Facit etiam cum Bocharto Hugo Grotius epist. 176. De fabula qvod Rosqvidam, ex tribu Israëlitico Benjaminis ortus Romam condiderit Vide *Photium* Epist. 102. p. 147. sq. & *Joh. Seldenum* L. II. de Synedriis Ebræorum, c. 3. p. 71. sq. *Jac. Hugonis* commenta, prodita in libro, qvem inscripsit Veram Historiam Romanam, s. originem Latii vel Italiæ ac Romanæ urbis, è tenebris longæ vetustatis in lucem productam Rom. 1685. 4. post Eberh. Rud. Rothium in diss. de bello Trojano, Jenæ 1672. edita explodunt Hallenses in Observationibus Selectis ad rem literariam spectantibus L. III. Obs. III. qvo in loco etiam de aliis Scriptoribus Originum Romanarum deperditis & extantibus agendum in se susceperunt.

IV. Roma

Roma qvadrata primum, & longe minor à Romulo ..., qvam postea inseqventibus temporibus crevit, & ... fuit. Vide *Hieronymum Magium* L. III. Miscellan. ... & Famianum Nardinum lib. 1. de Roma T. 3. & 4. ... & *Olai Borrichii* librum de Romæ primordio & ambitu ... Cæsaris Aureliani, qvem Vopiscus c. 39. testatur ... sic ampliasse, ut qvinqvaginta prope millia eorum ... qvi Plinii ætate erat passuum 13200. Prodiit Borrichii liber ... 4. & in Tomo qvarto Thesauri Græviani. Cui ... Antiqvitas Dissertationibus Historio-criticis il... *...* Cœlestinorum Abbate Rom. 1689. 8. ubi in... 99. sqq. qvomodo pomœrium urbis amplifica... intactis. *Pomœrium*, sive ut Festus vocat, ... docet Livius L. 1. c. 44. & de ratione illorum ... videnda qvæ viri docti ad Tacitum XII. 23. seq. & ... c. 21. *Portæ* Urbis initio *tres* fuerunt vel *quatuor* de ... l. 1. c. 3. At Plinii tempore *septem & triginta* III. 7. ... imperante *quatuordecim*, qvæ etiamnum ho... Onufrium in descriptione Urbis Romæ T. 3. Græv. ... ventura Overbeqvio qvidem in reliqviis veteris ... recenseri videas:

... Flumentana, hodie del popolo.

... ina, hodie Pinciana.

... ensis (Qvirinalis, Salaria, Lavernalis, Salutaris) ...

... nalis (Figulensis, Catularis, Nomentana) hodie ...

... etulana, *Clausa* hodie.

... (Metia, Prænestina, Tiburtina, Taurina) ...

... (Lavernalis, Nævia, Rauduscutana) hodie *Major*.

... ontana, (Asinaria, Lateranensis) hodie S. Jo...

... (de Metrode vel de Metrone) hodie obstructa ...

... (Ferentina, Piacularis) hodie Latina.

11.) Ca...

... olim fuerint, falli non dubito eos qvi nomina omnia portarum ... memorata ad illas qvatuordecim referunt.

11.) Capena (Appia, Camœna, Fontinalis, Madida) hodie S. Sebastiani.

12.) Navalis (Trigemina, Ostiensis) hodie S. Pauli.

13.) Navalis ad fluvium Tiberim (Vinaria) hodie portus.

14.) Aurelia (Janiculensis, Trajana) hodie S Pancratii.

15.) Fontinalis, hodie Septimiana s. Settignana (sous-Janus.)

De Romanæ urbis magnitudine consulendi etiam *Justus Lipsius* Lib. III. Admirandorum sive de Magnitudine Romana c. 2. *Nic. Bergierius* lib. 3. de publicis & militaribus Romani imperii viis c. 16. sqq. & qvi modum excedere videtur, *Is. Vossius* in Variis Observationibus, edit. Lond. 1686. 4. & à Grævio T. 4. Antiqv. Rom. insertus, reprehensus autem a *Minutulo*, libro laudato p. 113. sqq. In iisdem Observationibus etiam de aliarum urbium magnitudine singularia qvædam post Lipsium in admirandis doctissimus Vossius annotavit, ut de Babylone de qva videndus etiam Joh. Tzetzes IX. Chil. X. 561. sqq. de Thebis Ægyptiis in qvibus Scholiastes ad Iliados IX. ab Hornejo editus v. 383. numerat vicos 33030, portas centum, incolas 5000000. Confer Stephanum in Διόσπολις. De Alexandria de qva præclara sunt qvæ observavit illustris Cuperus ad calcem Apotheoseos Homericæ: De Carthagine de cujus amplitudine Hendreichius in Rep. Carthaginens. p. 56. sq. De Nino, Cairo & Babylone Ægyptia, magnisqve urbibus Sinarum. Athenas qvoqve magnitudine sua admirandas fuisse oportuit, in qva temporibus Demetrii Phalerei qvater centena millia servorum fuisse constat. confer Jo. Meursii Lect. Attic lib. 1. c. 1. Nec minores Athenis fuerunt Syracusæ, qvemadmodum auctor Strabo Lib. VI. ut omittam Agrigentum cujus incolas 800000 numerat Laertius lib. 8. sect. 63. Tum Dioscuriadem, in qva trecentæ gentes, teste eodem Strabone, mercaturam exercuere: nec minus urbem regiam Persidis, in tota Asia celeberrimam (la ville de Rey) in qva, secundum Geographos Persas, seculo IX. computabantur 96. regiones, singularum regionum plateæ s. vici 46. in singulis vicis domus 400. præterea Collegia 6400, balneæ 16600, 15000, turres Moschearum, & 13000. diversoria. Sunt & maximæ hodieqve urbes, Sinarum qvidem Qvinsai centies millenorum passuum ambitu patens, in qva pontes dicuntur esse 12000, familiæ incolarum circiter 1000000. Tum Japanis, Meaco

&Ye-

& Yedo, in qvarum singulis 100000 ædificiorum, qvemadmodum in Mexico ultra 60000. Ne dicam de notioribus Constantinopoli, Moscovia, Londino & Lutetia, cujus postremæ longitudo à Francisco Blondello observata est passuum 2500.

V. Roma vetus divisa fuit in regiones * XIV. de qvibus extant tres libelli veterum scriptorum unus *Publii Victoris*, & alter *Sexti Rufi*, qvi editi sunt tum ab aliis, tum ab *Onufrio Panvinio*, una cum Rutilii Itinerario, & Onufrii ipsius libris III. Commentariorum de Urbe, Imperio & Civitate Romanorum, Venet. 1558. Paris. 1588. 8. Pro Publio Victore perperam Petri Victoris nomen occurrit in *Topographia Romæ*, Marliani, Onufrii, Boissardi & aliorum scripta complectente, & excusa Francof. 1627. fol. de qvo volumine consulendi Hallenses in Observationibus Selectis ad rem literariam Spectantibus Tom. IV. p. 10. sqq. Iidem Victoris & Rufi libelli recusi sunt in Tomo III. Thesauri Græviani, non in Tomo V. ut in iisdem Observationibus p. 13. vitiose legitur. Tertius libellus est antiqvi scriptoris Anonymi *descriptio Urbis Romæ*, à Pancirollo & Labbeo post Notitiam dignitatum illustrium & in Grævii thesauro T. 3. p. 317. edita, qvam è MS. Cæsareo non paucis locis emendari posse docet Lambecius T. 2. p. 949. seq. Qvi Tomo IV. ejusdem thesauri occurrunt, *Famiani Nardini* de Roma veteri & nova libri VIII. ex Italico sermone, qvo illos primum Romæ A. 1667. 4. ediderat Octavius Falconerius, in Latinum translati à Jac. Tollio, justi instar commentarii in dictos Victoris, Rufi & Anonymi libellos esse possunt. Nonnulla Nardini (cujus libri editio *Benedictum Mellinum* Reginæ Christinæ Bibliothecarium à Roma antiqva describenda, qvod per multos annos molitus fuerat, deterruit) emendat *Grævius* in præfat. ad jam dictum Antiqvitatum Tomum ex observationibus *Eliæ Boberelli*, ut prætersam, qvæ notat *Raphaël Fabrettus* in dissertationibus de Aqvæductibus Veteris Romæ, Rom. 1680. 4. & Tom. IV. Antiqv. Rom. *Guid. Pancirolli* liber de XIV. (non IV. ut perperam legitur ante Tomum IV. thesauri Græv. atqve inde in Bibliotheca novorum librorum Anno 1697. pag. 4) regionibus urbis Romæ, earundemqve ædificiis tam publicis qvam privatis, subjicitur ejus commentario in notitiam utriusqve Imperii.

* Roma Christiana in septem divisa regiones à Fabiano Pontifice, unde totidem Diaconi Cardinales, & Subdiaconi. Vide Baronii diss. de Martyrologio Romano c. 1.

rii. Neqve prætereundæ *M. Fabii Calvi* Ravennatis XIV. figuræ s. tabellæ in æs incisæ, qvibus totidem regiones veteris urbis Romæ delineantur, editæ primum Anno 1528. & dicatæ Clementi VII. Pontifici, iterumqve vulgatæ Basil. 1556. qvas si qvis ordine conjungat & connectat, nihil illis exactius & melius veteris Romæ splendorem exhibere affirmat *Nicolaus Bergierius* libro V. de publicis & militaribus populi Romani viis c. 17. qvi & ipse veteris Romæ faciem in illo opere insigniter illustravit. Titulus operis Bergieriani qvod Antiqvitatum Romanarum thesaurum merito appellari posse ait Labbeus, rarissimeqve antea obvii est: *Histoire des grands Chemins de l'Empire Romain pavez depuis la ville de Rome jusques aux extremitez de son Empire*, Paris. 1622. 4. Hoc latine ab Henrico Christiano Henninio versum, interpretisq; & Jo. Baptistæ du Bos notis illustratum exstat Tomo X thesauri Græviani. *Compita Larium* Plinius III. 5. Hist. numerat CCLXV. ubi memorat etiam *miliarium* sive *columnam auream* in fori capite ab Augusto constitutam A. U. C. 734. in qvam omnes Italiæ viæ desinebant: *χρυσοῦν μίλιον* vocat Dio l. 54. p. 526. Miliaria tamen sive lapides non ab hac columna sed à portis Urbis numeratos clarissime demonstrat *Lucas Holstenius* peculiari Observatione de miliario aureo, qvæ ejus notis postumis ad Stephanum Byz. p. 388. subjicitur. Eidem Bergierio memoratur Roma vetus, uno folio depicta, & Carolo IX. Galliæ Regi oblata A. C. 1574. à *Stephano du Perac* Parisino, qvi eodem anno vulgavit Rudera Antiqvitatum obviarum Romæ, elegantibus figuris delineata. *I vestigi dell' antichita di Roma, raccolti & ritratti in perspettiva, con ogni diligenza.*

VI. Notum est vel ex Plutarchi Qvæstionibus Romanis, Romam vocari *ἑπτάλοφον* s. septicollem, qva de re, præter Interpretes Apocalypseos cap. XVII. 9. vide *Justum Rycquium* Lib. de Capitolio Romano, ubi singulatim agit de colle Capitolino & Henr. Kippingium Lib. 2. Antiquitt. Roman. cap. 1. Rycqvii liber excusus primum est Gandavi 1617. 4 Deinde Lugd. Bat. 1669. 12. Paraverat vir eruditus etiam supplementa & alterum librum de Capitolio, qvem promittit p. 255. & 421. edit. Lugd. verum una cum auctore liber ille secundus intercidit. De Capitolio alioqvi (qvod à Q. Catulo refectum, confer Patinum p. 4. ad Sveton.) consulendus Tacitus III. Hist. c. 71. seq. & IV. c. 52. sq. De aliarum urbium Capitoliis Cangius viden-

videndus in glossario latino. Cæteri sex montes sunt *Cœlius* seu Qverqvetulanus, ubi nunc ædes Lateranensis : *Exquilinus* cum *Viminali*, nunc S. Mariæ ad Nives : *Quirinalis* nunc Monte Cavallo, ab eqvis duobus marmoreis qvos Gigantes tenent, Phidiæ opere & Praxitelis : *Aventinus* nunc S. Sabinæ & trans Tiberim *Janiculus* qvem Urbi Ancus addidit, & fuit in parte Romæ ubi regio qvarta decima fuit, hodie Montorio. Vide Harduinum ad Plin. T. I. p. 351. Fontium urbis Romæ elegantiam ac multitudinem salubritatemqve prædicat Galenus 4. in VI. Epidem T. 5. edit. Gr. Basil. p. 497.

VII. Romæ veteris ædificia primum perhumilia fuerunt sive casæ potius stramine tectæ, deinde scandulis, usqve ad bellum Pyrhi, ut tradit Cornelius Nepos apud Plin. Lib. XVI. c. 10. Adde, qvæ de casa Romuli straminea *Justus Rycquius* lib. de Capitolio c. 44. Ab eo tempore ad illum splendorem, altitudinem amplitudinemqve & ornamenta ædificiorum perventum est, præcipue sub Cæsaribus: De qvo videas licet *Nicol. Bergierium* Lib. V. de Viis c. 9. sq. & c. 4. ubi de usu freqventi & vario marmoris, qvi à Lucio Crasso primum Romæ cœpit : Lipsium in Admirandis s. de Magnitudine Romana L. 3. c. 4. sq. & c. 14. De templis, basilicis, curiis, Amphitheatris, Circis & aliis urbis ornamentis dicetur infra suis locis. De multitudine incolarum urbis Romæ agunt idem Bergierius L. VI. c. 31. Lipsius L. 1. c. 7. & L. III. c. 3. & Isaacus Vossius de magnitudine Romæ cap. 6. Mirum qvod legas apud Syncellum p. 342. grassante sub Tito pestilentia uno die decies millenos amplius sublatos in Urbe fuisse.

VIII. Porro veterem Romam descripserunt *Georg. Fabricius* in Roma, qvi liber eximius recentioremqve faciem & nomina cum antiqvis jucunde conferens ex prima editione A. 1551. passim recusus habetur etiam in Roma illustrata, sub *Antonii Thysii* nomine edita; sed longe auctior prodiit Basil. 1587. 8. ex qva editione prelo iterum subjiciendum dedit, & Tomo III. Thesauri sui inseruit Cl. Grævius, in qvo extat etiam *Alexandri Donati* Senensis Jesuitæ Roma vetus ac recens, utriusqve ædificiis ad eruditam cognitionem expositis, qvæ lucem primum adspexerat Romæ 1639. 4.

tum *Barthol. Marliani* Patricii Mediolanensis Topographia urbis Romæ, qvæ Bernæ primum edita Anno 1539. fol. & Francisco I. Galliarum Regi dicata; hinc sæpius Romæ, Venetiis, Lugduni, Basileæ, Francofurti typis iterum exscripta, à laudato Grævio exhibetur cum notis antea ineditis *Fulvii Ursini*. Italice Marliani Antiqvitates Romanas vertit *Henricus Barberosius* Rom. 1622. ut *Hieron. Ferrutii* additiones omittam, qvæ extant in editione Marliani Veneta 1588. 8. ubi & *Andr. Fulvii* Antiqvitates Romanæ cum descriptione ædificiorum antiqvorum ac recentium urbis. Sed & *Philippi Rossi* (Rubei) Expositio veteris ac novæ Romæ huc spectat, ubi iconibus Romam antiqvam referentibus additæ explicationes historicæ ejusdem Marliani Rom. 1645. 8. Dicitur præterea *Raph Fabrettus* Urbinas, Canonicus S. Petri, vir doctissimus, novam descriptionem veteris Romæ molitus fuisse, cujus conatus morte interceptos merito dolemus. Obiit Romæ sub initia A. 1700 natus annos 75. De *Nodoti* & *Ragueneti* instituto, qvi simile qvid novissime in Gallia commentati sunt vide Ephemerides Paris. A. 1701. p. 187. & Memorias Trevoltinas (Memoires de Trevoux) ejusd. anni Parte II. p. 15. edit. in Belgio recusæ. Ac Nodoti qvidem librum jucundum lectu evolvi, qvi inscribitur *Nouveaux Memoires de Mr. Nodot, ou Observations sur les monumens de l'ancienne & de la nouvelle Rome.* Amsterd. 1706. 12. cum iconibus ære descriptis.

IX. Veniunt hoc loco etiam commemorandi Scriptores alii, qvi Romæ priscæ rudera, antiqva monumenta, statuas, ædificia, aliaqve similia vel graphice depicta atqve in æs incisa, vel descriptione exposita ediderunt, ut *Jac. Laurus* Romanus in antiqvæ Urbis splendore, Rom 1612. forma oblonga folii, cum expositione tribus adposita lingvis, Italica, Germanica & Gallica. *Ægidius Sadeler* in Vestigiis s. Ruderibus Romæ antiqvæ, Tivoli, & agri Pozzuolani, Pragæ 1606. 4. oblongo. & Rom. 1680. fol. *Laur. Vaccarius* in 7. iconibus statuarum urbis Romæ, qvæ in publicis privatisqve locis visuntur. Romæ 1584. ut omittam statuas Romanas, delineatas à *Francisco Pezierio*, tum à à *Nic. van Ælst* Bruxellensi. Tabula luculenta topographica Urbem Romam Graphice delineans auctore *Jo Baptista Falda*, una cum qvindecim tabulis locorum & ædificiorum tam veteris, qvam novæ Romæ, descriptis à *Livino*

Cuylio exornant Tomum IV. Thesauri concinnati ab sæpe laudato jam mihi nec unqvam laudando satis elegantissimæ doctrinæ Viro *Joh. Georg. Grævio*. *Pyrrhi Ligorii* Neapolitani Picturas novæ ac veteris Romæ à Mich. Tramezino Venetiis editas testatur Josias Similerus in Bibliotheca, qvi etiam Paradoxa ejus contra Antiqvarios inedita commemorat. Imaginem veteris Romæ, qvalem Publius Victor & Sextus Rufus descripserat, Circum Flaminium cum Euripo, Aris & Isidis leoni insidentis simulacro, tum Thermas Diocletianas & Maximianas, à Ligorio descriptas & anno 1553. & 1558. editas, laudat Martinus Hanckius lib. II. de Rom. rerum Scriptoribus p. 154. Sed longe plura illius viri volumina ut jam supra cap. 3. p. 55. memoravi, in ἀνεκδότοις habentur, non tantum familias veterum Romanorum, sed & alias antiqvitates Romanas & splendorem veteris Romæ mirifice illustrantia. Nam 30. circiter tomos, maximo labore ab hoc viro congestos, extare Taurini, in Bibliotheca Celsissimi Sabaudiæ Ducis, testatur Labbeus, & in aliis Bibliothecis Italiæ hinc inde volumina qvædam Ligoriani operis reperiuntur. Qvemadmodum enim Laurentius Pignorius in symbolis Epistolicis, epist. 3. refert, in libros 40. Pyrrhus iste conjecerat, qvicqvid pervenit ad nos à vetere ævo; meminitqve ipse hujus laboris à se exantlati, productiqve à Saturno Rege Italiæ ad Justinianum usqve Augustum, in libello Italice scripto, editoqve cui titulum fecit *Antiquitates Romanas*. Cæterum in ineditis hujus viri scriptis multa notatu digna, nec alibi obvia, sed vicissim non pauca dubiæ fidei, & qvæ non satis castigatam eruditionem, linguarumvé notitiam prodant, observat qvi ea evolvit, eruditissimus Ezech. Spanhemius p. 441. libri præstantissimi de Usu Numismatum, ubi ex vastis illis commentariis spicilegia tantum, & selecta loca edi optat. Confer. de illo Ligorio præter Hankium jam à me laudatum, *Leonh. Nicodemi* Additiones ad Bibliothecam Neapolit. Nic. Toppi p. 208. sq. Joh. Mabillonium Tom. 1. Musei Italici p. 8. Wilh. Ern. Tenzelium in Dialogis vernac. menstruis A. 1692. p. 612. sqq. & Anni 1695. p 401. sq. Literarum Græcarum præcipue rudem fuisse notat, atqve adeo ejus auctoritatem floccipendit Phil. Bonanni in Numismatis summorum Pontificum templi Vaticani fabricam illustrantibus, cui plane congruit judicium *Joh. Scheferi* lib. de re vehicul. p. 370. & in notis ad Ligorii Diss. de Vehiculis antiqvis, ex opere ejus inedito de fami-

liis Romanorum decerptam, & Italice cum latina versione ab eodem Schefero ibidem editam.

X. *Benedictum* qvoqve *Ægium Spoletinum* Urbis Romæ ruinas explicandas & illustrandas suscepisse, testatur Onufrius Panvinius, præf. ad lib. 1. commentar. de Republica Romana. Sed ejus opus lucem, qvod sciam, non aspexit. At enim extant *Andr. Palladii* Romanæ Antiqvitates, Etrusco idiomatæ editæ, una cum dissert. de Focis antiqvorum Venet. 1594. Rom. 1599. 8. *Octavii Pancirolli* Thesauri reconditi, Romæ 1625. 8. Antiqvitates Romanæ, collectæ ab *Ulysse Aldrovando* & *Lucio Mauro* Venet. 1562. 8. *Joh. Bapt. de Cavalleriis* Antiqvarum statuarum urbis Romæ libri 2. Rom. 1569. 1585. fol. Ejusd. illustrium urbis Romæ ædificiorum reliqviæ, tabulis æneis repræsentatæ ib. 1585. forma qvarta oblanga, *Andr. Mariani* Bononiensis, Ruinarum Romæ epigrammata, qvibus miranda Urbis agnoscuntur, sacra visitantur, nova & vetera elogiis recensentur. Bonon. 1641. 8. Admiranda Romanarum antiqvitatum, ac veteris sculpturæ vestigia ἀναγλύφῳ opere elaborata ex marmaribus Farnesianis, aliisqve, qvæ Romæ adhuc extant, tum in arcubus & vetustis ruinis, hortis, villis, cum Notis *Joh. Petri Bellorii* Romæ 1693. fol. & Tomo IV. Thesauri Antiqvit. Græviani. His addendum luculentum opus & pulcherrimum Overbeckianum Amstelod. 1709. fol. majori editum hoc titulo: *les restes de l'ancienne Rome, recherchez avec soin, mesurez, dessinez sur les lieux & gravez par feu Bonaventure Overbeke, sous les Pontificats d'Innocent XI. Alexandre VIII. & d'Innocent XII. imprimé aux depens de Michel d'Overbeke.* Qvæ explicandis iconibus adjuncta sunt, exstant non modo Gallice, sed etiam in aliis exemplis operis latine. De sepulcris, templis, basilicis, curiis, circis, aqvæductibus, cloacis, balneis, arcubus, porticibus, portis, pontibus, inscriptionibus deniq; antiqvis veteris Romæ singillatim alibi dicturus, hoc loco tantum addam notitiam binorum monumentorum clarissimorum Urbis, qvæ ætatem servarunt, columnæ Trajanæ & Antoninianæ. Utramq; elegantissime delineavit *Petrus Sanctus Bartoli*, notis & declarationibus illustravit idem *Bellorius*, Rom. 1673. & 1676. fol. In columnam Trajanam, Belli Dacici felices expeditiones celebrantem; edita etiam pridem est Romæ 1576. 1616. fol. & iterum ab eodem *Bellorio*, *Alphonsi Ciacconi* brevis expositio; sed qvæ ingeniosa licet & erudita

[illegible] non per omnia satisfecit, ut narrat Gassendus [illegible] p. 150. edit. inter Gassendi Opera in folio. Me[illegible]batur commentarius varia eruditione refertus, qvo [illegible]am exposuit *Raphaël Fabrettus*. Prodiit una cum inter[illegible]ris tabulæ Iliacæ (à Laur. Begero postea separatim [illegible]tæ) Rom. 1683. fol. His addere licet Columnam [illegible]ntam in monte Citorio, qvæ honori Antonini Pii [illegible]. Antonino & Vero, qvamq; certatim illustrarunt, [illegible]lis duabus editis Neapoli A. 1704. & 1705. *Grai*[illegible]ervationibus insertis Diario eruditorum Trevul[illegible]si A. 1704. *Crescimbenius* in dissertatione qvæ legi[illegible]inervæ Venetæ (Galleria di Minerva) T. 5. p. 157. [illegible] cap. 7. de Calendario & Cyclo Cæsaris, præ[illegible] Petilianensis in dissertatione de illa colum[illegible] A. 1705. 4 atqve in Epistola ad Antonium Gallandi[illegible]tonini Pii, qvem Fucaltianum Museum servat, [illegible]consulatu percussum, in qvo columna qvædam exhi[illegible] 1709. 4.

[illegible] *Blondi* Foroiuliensis, Romæ triumphantis libri X. [illegible] 8. editi, atqve inde plus simplici vice Basileæ, [illegible]ejus opera itidem Basileæ 1559. fol. recusi, non [illegible] c. 3. commemorandi erant, ubi de Rom. antiqvita[illegible]niversalibus agebamus. Nam & hic libris 2. pri[illegible] Romanorum religionem, libro 3. 4. 5. R[illegible] [illegible]em, lib. 6. & 7. militarem, lib. 8. 9. & 10. alia in[illegible] [illegible], triumphos, similiaqve perseqvitur. Ejusdem [illegible]auratæ libri III. descriptionem recentioris Romæ [illegible]talice transtulit hæc Blondi scripta *Lucius Faunus*, [illegible]bilt Blondus, septuagenario major Romæ 1463. [illegible]r in Eponymologico Magiro Eybeniano p. 134. [illegible]ra, qvibus addes Hankium lib. 1. de Scriptori[illegible] L. II. p. 341. Vossium de hist. Lat. 585. Asciani [illegible] [illegible]tes pietatis p. 23. Anton. Varillasium in Anec[illegible]lib. IV. Justum Fontanini, lib. de Scriptoribus Fo[illegible]liensibus, Bellarminum & alios, qvi de Scri[illegible]is Sec. XVti scripsere: ut Morerium, Hofman-

num,

numqve in Lexicis, Kœnigium in Bibl. Thomam Pope Blount in Censuris & Hendreichium deniqve in Pandectis Brandenburgicis omittam.

XII. *Joh. Bapt. Casalii* librum de Urbis ac Rom. Imperii olim splendore, memoravi supra Cap. III. *Pauli* qvoqve *Aringhi* & *Ant. Bosii* Roma subterranea huc spectat, præcipue propter ea, qvæ differit Lib. II. & seq. Sed de hoc opere dicendi locus erit infra, ubi de sepulcris. Brevissimo compendio veterem Romam describit libellus *Matthai Meyr*, qvi inscribitur: Roma septicollis antiqva Rom. 1687. 12. *Francisci de Seyne* Parisiensis descriptio urbis Romæ, Gallice 1690. 12. edita, licet diligentius in hodierna facie illius describenda versatur, veterem tamen etiam exponit, secutus fere Nardinum, qvem supra laudavi, consultis præterea *Guid. Pancirolli* libro, itidem paulo ante memorato, tum *Pompeji Hugonii* tractatu Italice edito, de stationibus urbis Romæ: *Fr. Mariæ Torrigii* cryptis sacris Vaticanis, eadem lingua vulgatis, *Abbatis Piazza* s. *Plateæ* libro, cui titulus: Opere pie di Roma; *Floravanti Martinelli* Roma ricavata s. recondita, & Roma subterranea *Ant. Bosii*; *Petri de Sebastiano* Descriptione brevi palatiorum Romæ, & *Abbatis Phil. Titi* de Templorum Romæ tincturis, sculpturis & architectura, qvorum duorum postremorum opera propemodum integra ex Italico Gallice versa operi suo inseruit. *Anonymum* Seculi à nato Christo XII. scriptorem *de mirabilibus Romæ* eousqve ineditum vulgavit & illustravit *Bernhardus de Montfaucon* Benedictinus, tot insignibus in litteras meritis celeberrimus, in Diario Italico latine edito Paris. 1702. 4. in qvo & de Bibliothecis Romæ hodie conspicuis, & alia qvædam huc spectantia deprehendes.

XIII. Magnitudo & amplitudo Imperii Romani in tantum aucta olim fuit, ut trecentis & amplius gentibus una legitima illius Majestas præesset, sicut notat Theodorus Tarsensis lib. 6 de fato, apud Photium Cod. CCXXIII. p. 358 atqve Appianus in præfat. Hist. testetur se vidisse legatos Gentium longius dissitarum, qvi se suaqve in potestatem Romanis tradere voluerunt, neqve ab eis fuerint receptæ, tanqvam futuræ oneri & inutiles. Universum adeo propemodum terrarum orbem complecti visum est ambitu suo. Unde humanum

genus

[illegible] pro Romano imperio, & *οἰκουμένη* & *Orbis Romanus*, & [illegible] *patria generis humani.* Vide Freinshem ad Flori præfa- [illegible] Antonium de jure Exulum p. 57. sq. & 236. Pignorium [illegible] L. IV. Miscell. cap. 3. & Ezech. Spanhemii Orbem [illegible] 235. edit. Lond. Etiam Roma *Regum urbs* inde [illegible] c. 2. *donare regna consueta*, ut loqvitur Florus L. III. c. 9. [illegible] confer Freinshemium. *Imperiosa civitas* Augustino L. XIX. [illegible] Romanus *ἄνασσα βουλή*, Senatores *Mundi Principes*, [illegible] in Probo. Confer alia Romæ elogia ap. *Rutilium* [illegible] Or. de Roma, *Jul. Cæsar. Bulengerum* de Im- [illegible] p. 312. sq. Lipsium L. 1. de magnit. Rom. cap. 2. De [illegible] CXIII. insulisqve qvintam imperii partem [illegible] adeo de toto ambitu Imperii Romani, consu- [illegible] *libellus*, qvi subjici solet Itinerario Antonini: [illegible] *Imperii*, & è recentioribus *Wolffgangi Lazii* [illegible] Reip. Romanæ illius in exteris provinciis bello [illegible] libri XII. Basil. 1550. fol. *Car. Sigonius* de jure [illegible] provinciarum, Francof. 1593. Hanov. 1609. fol. & [illegible] *Onufrius Panvinius* in Imperio Romano (T. I. [illegible] opere laudato, lib. 1. c. 2. *Bergierius* Lib. III. [illegible] *Lipsius* Lib. 1. de Magnitud. Rom. c. 3. Succincte [illegible] Imperii Romani perseqvitur *Josephus Laurentius* L. IV. [illegible] Cæterum Imperium hodiernum Germanicum neu- [illegible] Romani Imperii laciniam, sed non nisi levi ex [illegible] tempore olim fuisse Romani juris, docet *Herman-* [illegible] initium statim præstantissimi Operis qvo Francorum [illegible] Imperii fines ac fata erudite & accurate descripsit.

[illegible] Novæ & secundæ seu alterius Romæ, Regiæ Urbis [illegible] nomine donata CONSTANTINOPOLIS, [illegible] Concilium Nicænum (A. C. 325. habitum) ex- [illegible] instauravit Constantinus Magnus & Constantino- [illegible] suo appellavit, dedicavitqve A. C. 330. *omnium* [illegible] in Chronico Hieronymus scribit, *nuditate.* Confer [illegible] Origines CPolitanas, & Ezech. Spanhemii observa- [illegible] Juliani p. 69. seq. & Caroli du Fresne CPolin [illegible] p. 26. seq. Hinc eædem illi prærogativæ, eadem [illegible] Romæ tribui, & ad exemplum Veteris Romæ ple- [illegible] institui cœperunt. Archi Episcopus & Senatus Ro-

X mano

mano æmulus, splendor ædificiorum, incolarum multitudo juraqve civitatis. Similiter etiam ut vetus Roma, sic Constantinopolis divisa in XIV. *Regiones* est, qvas descripsit auctor vetus *Anonymus* circa Theodosii junioris tempora clarus, qvem post Onufrii, Pancirolli & aliorum editiones recudi curavit laudatus Carolus du Fresne p. 63. seq. præmissa præfatione qvam è MS. Vindobonensi vulgaverat Lambecius lib. 2. de Bibl. Vindob. p. 950. Etiam perinde ut veterem Romam ἑπτάλοφον sive septem collibus insignem CPolin faciunt Jo. Tzetzes & alii qvos laudat Cangius p. 37. Sed plura de hac urbe cognoscere cupientem lectorem ablego ad *Georgium Codinum* & *Manuelis Chrysoloræ* Epistolas III. de Roma nova qvam cum veteri confert, editas Græce & latine à Petro Lambecio una cum Georgii Codini excerptis de antiqvitatibus CPolitanis, Paris. 1655. fol. *Jul. Cæsarem Bulengerum* de Imperio Romano p. 324. seq. *Petrum Gyllium* in libris IV. de topographia Constantinopoleos ejusqve Antiqvitatibus, qvos recusos habes tomo VI. thesauri Gronoviani, præcipue vero Constantinopolin Christianam jam semel iterumqve memorati præstantissimi *Cangii*, itidem divisam in qvatuor libros & libro primo veteris Byzantii etiam Origines perseqventem. Luculentum hoc opus una cum familiis ejusdem Cangii Byzantinis prodiit Paris. 1680. fol. cui addere deinceps etiam licet operæqve pretium est *Anselmi Bandurii* Monachi doctissimi Benedictini Imperium Orientale, qvod novissime Parisiensia præla evasit A. 1712. fol. Ex his qvi Constantinopolim qvalis hodie est descripsere adire juvabit *Thomam Smithum* in notitia brevi CPoleos, qvæ separatim primum Londini, deinde ad calcem notitiæ septem Ecclesiarum Asiæ prodiit Trajecti ad Rhenum 1694. 8. & *Grelotium* præcipue in itinerario CPolitano accurate scripto editoqve Gallice Parisiis A. 1680. 4. *Relation nouvelle d'un voyage de Constantinople, enrichie de plans, levez par l'Autheur sur les lieux & de tout ce qu'il y a de plus remarquable de cette ville.* Hujus libri lectione vehemens sæpe desiderium CPolis adeundæ in se excitatum testatur V. C. Hadrianus Relandus lib. 2. de relig. Muhamedica p. 151.

De scriptoribus rerum Byzantinarum & CPolitanarum, exstat eruditus & accuratus commentarius compositus à *Martino Hanckio* Lipsiæ 1677. 4. qvemadmodum & de Romanarum rerum scriptoribus liber duplex, ibid. 1669. 1675. 4. Obiit vir præstantissimus & Uratislaviæ suæ decus non vulgare die 24. April. A. 1709.

CA-

CAPUT VII.

De Scriptoribus qvi Chronologiam Technicam & Historicam tradiderunt.

[illegible] Technica & Historica. 1. *Historicæ scriptores veteres an- [illegible]* 2. *De Eusebii Chronico.* 3. *Chronologi post Eusebium [illegible]* 5. *Arabes id. Recentiores præcipui.* 6. *Scriptores Chronolo- [illegible]* 7. *Parum utilis quorundam in minutiis & incertis m- [illegible]* *Chronologorum dissidia circa annum natalem* CHRISTI. *[illegible] Chronologica rerum præcipuarum digesta per sex annorum mille- [illegible]* 10. *Subsidia Chronologica quædam enumerata, ex quibus in- [illegible] Judæorum duo h. l. subjuncta exhibentur, Index Archontum [illegible] & Pontificum Romanorum Alphabeticus.* 11.

I.

[illegible]onologiæ, sive Disciplinæ qvæ temporum rationes ex- [illegible]ponit, duæ omnino sunt partes præcipuæ, una qvam [illegible] Technicam possis appellare, qvoniam non sine arte & [illegible]genio constat, atqve scientiarum Mathematicarum [illegible] Arithmeticæ subsidio rationem mensium, anno- [illegible]rum apud varias gentes ita docet expedire, ut ea- [illegible] inter se conferri atqve comparari, & universa [illegible]am temporum pertinentia ab omnis generis scripto- [illegible], recte intelligi, atqve ex cujusqve hypothesi sive [illegible] ita ut par est poni possint. Altera pars Historica [illegible]stis qvarumcuncqve gentium, qvarumcunqve æta- [illegible]ibusqve tempus referendis tota est occupata.

[illegible] Qvamvis hæc posterior sine prioris cognitione recte [illegible]qeam potest, tamen placet de ejusdem tanqvam [illegible]libet captum accommodatæ scriptoribus prius [illegible]qve initio mirari licet veteres diu & passim doctrinæ [illegible] parum curiosos fuisse. Qvam pauci etiam inter Histo-

 riæ

riæ Græcæ particularis expressa Scriptores Thucydidis exemplo annorum, qvibus qvælibet res gestæ sunt, vestigia consignarunt. Generale vero sive universale Chronicon vix qvisqvam ante *Apollodorum* componere fuit aggressus, qvod versibus jambicis concinnatum Regi Pergameno Attalo inscripsit. Cæterum & hoc & *Castoris* Rhodii & *Phlegontis*, ac si qvæ fuerunt alia aliorum Chronica invidit nobis tempus, neqve est inter scriptores antiqviores qvi ætatem tulerunt qvem in hoc genere laudes, nisi *Diodorum* forte *Siculum*, in cujus Bibliotheca tamen multa & antiqviora præsertim sine apposita distinctiore temporis nota narrantur. E Romanis primus *Varro* videtur de hac parte eruditionis illustranda serio cogitasse, cujus etiam est celebris illa divisio * omne tempus triplici distinguens discrimine, qvorum primum ab Origine humani generis ad cataclysmum priorem propter ignorantiam appellavit ἄδηλον, secundum à Cataclysmo priore ad Olympiadem primam, qvod qvia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικὸν ab eo dictum est, & tertium deniqve à prima Olympiade ad suam ætatem ἱστορικὸν, qvia res in eo gestæ veris historiis continentur. Varronis exemplo *Cornelius Nepos* ævum omne tribus explicare chartis sive libris conatus est, sed & illius & aliorum scripta deperdita libenter omitto. Res Ægyptias incerta fide *Manetho*, Romanas ab *Ennio* usqve & *Catone* multi temporum ordine ac per Annales persecuti sunt, sed qvi Chronicon deinceps universale condere fuerint aggressi à rerum humanarum exordio, (licet pauca qvædam Chronologica attigerunt *Clemens* Alex. in Stromatum libro 1. *Theophilus* Antiochenus libro 3. ad Avtolycum, qvem propterea *librum de temporibus* Lactantius 1. 23. vocat) non habeo qvos laudem ante *S. Hippolytum* & *Julium Africanum* qvi ambo Chronicon suum ab Orbe condito ad Alexandri Severi tempora produxerunt, Julius vero Africanus præcipue in opere suo de temporibus sive Chronographia qvinq; libris distributa tam copiose & diligenter versatus est, ut Eusebio & aliis post se viam egregie muniverit materiamqve præbuerit plura commentandi. Hippolyti nihil superest hodie nisi libellus ex Latina veteri versione de divisionibus & generationibus gentium à Canisio & Labbeo editus: ** Africani etiam fragmenta tantum habemus ab Eusebio, Syn-

* Adi Censorinum de die Natali cap. 21.

** Vide qvæ notavi lib. V. Bibl. Græcæ p. 205. 269.

[illegible] & aliis servata. Atqve *Eusebii* ipsius post Africanum præ- [illegible] pridem hoc genere laudem esse, neminem fugit qvi [illegible] has litteras salutaverit. De ejus Chronico atqve interprete [illegible] Hieronymo juvat hoc loco diligentius qvædam annotare, [illegible] cum caput Bibliothecæ Græcæ in qvo de Eusebio [illegible] lucem viderit.

[illegible] *Chronicon* Eusebii solet etiam vocari Παντοδαπὴ ἱστορία *[illegible] Historia*, ut titulus Operis a) latine transfertur [illegible] Augustini 35. ex qvo loco etiam constat non [illegible] jam tum fuisse Chronici Eusebiani Codices. In [illegible] fuit ab auctore, qvorum priorem inscripsit χρο- [illegible] riorem χρονικὸν κανόνα. Atqve hanc *Epitomen* vocat [illegible] In priore ex Manethone, Apollodoro, Josepho, Afri- [illegible] origines & successiones, resqve memorabiles varia- [illegible] ab Orbe condito per varia capita persecutus est, in [illegible] serie una ad annos suos relata digessit ab Anno [illegible] brahami h.e. ante CHRISTUM 2017. ad vi- [illegible] Constantini Magni, A.C. 325. Laudat præter alios [illegible] ochenus in Hexaëm. sub init. cui Eusebius vocatur [illegible] ab Ecclesia Gallicana diu illum cultum pro Martyre, notat Janningus in Apologia pro Papebrochio præfixa Actis Sanctorum Junii T. 1. p. XVII. sq.

Græcum opus Eusebii intercidit præter fragmenta & lacinias qvas recentiores Chronologi servarunt, Syncellus inprimis, & Cedrenus, Chronicique Alexandrini sive Paschalis Scriptor ne de aliis jam dicam. Nam ut vere Josephus Scaliger, *qui post Eusebium scripserunt, omne scri-*

X 3 *ptum*

a) Χρονικὰ συγγράμματα sua memorat Eusebius in Esaiæ XIII. 17. χρονικοὺς κανόνας X. 9. præparat. p. 484. & I, 1. Hist. Eccles. c. 1. Ἀρχαιολογίαν atqve ἀρχαιολογικὴν ἱστορίαν vocat Anastasius Sinaita qv. 41. & 65. *temporum Historiam* Augustinus II. 39. de doctrina Christiana. *Digestionem temporum* Hieron. 1. in Rufin. χρονογραφίαν Epiphanius sub extremum libri de ponder. & mensur. *Chronicorum Historiam* breviarium MS. Ecclesiæ Lemovicensis, Valesio laudatum. Alia veterum loca titulos Chronici Eusebiani varie referentia notavit Scaliger ante Græca Eusebii Chroniconqve Hieronymianum, Hanckius p. 87. seq. de scriptoribus rerum Byz. & Allatius ad Eustathii Hexaëm. p. 13.

[illegible] Chronici Epocham initium capere ab Cal. Sept. sive autumno anni ante [illegible] 2017. Periodi Jul. 2697. disputat Petavius lib. IX. de doctrina temporum cap. 1.

ptum de temporibus aridum esse censuerunt, quod non hujus fontibus irrigatum esset. Ex illis Græca ut potuit collegit ediditqve & illustravit doctissimis notis idem *Scaliger*, sed non modo Syncelli & Chronici Alex. tum temporis nondum editi apographis parum emendatis c) usus est, sed etiam varia ad Eusebium retulit, qvæ parum credibile d) est ab illo scripta fuisse. *Latine* vertit & Vincentio cuidam ac Gallieno inscripsit *Hieronymus*, ita ut hinc inde ex latinis præcipue scriptoribus qvædam adderet e) alia omitteret, ac deinde Chronicon ad A. C. 378. (Valente sextum & Valentiniano secundum Coss.) continuaret. Codices Latini Chronici Eusebiani oscitantia librariorum mire inter se variant, & sæpius nec inter se nec cum Historia facile possunt conciliari. Confer Dodwelli diss. 3. ad Irenæum §. 2. Henr. Valesius p. 10. ad Eusebii Hist. vetustissimos Codices laudat Acutianum, Lipsii & Ortelii. Laudat qvoqve vetustissimam editionem Mediolanensem, qvam nec Pontacus nec Scaliger viderit. Consuluit tamen *Arnoldus Pontacus* Episcopus Vasatensis præter Codices MSS. duodetriginta, editiones octo, f) atqve ex illis præclaram suam concinnavit, in qva mirum studium atqve industriam non dubitavit etiam Scaliger Epist. 104. omnibus laudibus proseqvi, atq; editoris doctrinam, candorem, modestiam & diligentiam celebrare. Et omnium correctissima vocatur Jo. Morino p. 277. Exerc. Bibl. Prodiit notis Pontaci & castigationibus illustrata, una cum Prosperi Chronico Burdigalæ 1604. fol. sed raro hodie reperitur. Neqve ubivis obvia altera *Auberti Miræi*, posteriorem tantum par-

c) Is. Vossius in auctario castigatt. Georgii Hornii p. 370. *Quia apographum Syncelli quod Scaligero transmissum fuit, raptim & vitiose admodum descripserat Casaubonus nescio an alius, ideo plurimi passim in hoc opere tam in annis quam in nominibus errores fuere commissi.* Multis hoc docet Goarus notis ad Syncellum. p. 504-528.

d) Vide Conringium de Medicina Hermet. p 21. & 30. Steph. le Moyne prolegom. ad Varia S. * 32. 2. b. Hanckium de scriptoribus Byz. p. 92. seq.

e) Id. p. 93. seq. 96. seq. Jo. Andreas Bosius diss. ad periocham Josephi de CHRISTO, c. 2. §. 7. seq.

f) Veteres Chronici EusebioHieronymiani ante Pontacum editiones sunt: Veneta 1483. 4. Paris. 1512. 4. apud Henr. Stephanum avum, & Basil. 1529. fol. edente Jo. Sichardo cum Chronicis Prosperi, Cassiodori, Hermanni Contracti, & Matthæi Palmerii. Hinc cum aliis Eusebii scriptis, & Prosperi ac Matthæi Palmerii Chronico Basil. 1542. 1548. 1559. 1570. fol. Paris. 1581. fol. *Alphonsi Tostati* commentarius in Eusebii Chronicon, Hispanica lingua, Salmanticæ sumtu Francisci Ximenii Cardinalis A. 1506. fol. qvinqve Voluminibus.

[illegible] CHRISTO exhibens, additaqve habens Chronica [illegible] Anselmi Gemblacensis. Antvverp. 1608. 4. Confer B. [illegible] Bibliothecis Patrum p. 743. Cæterum ob præclaras [illegible] atqve doctissimas notas freqventissime in manibus eruditorum [illegible]tur editio *Scaligeri*, g) altera præcipue ac postuma [illegible]amensis A. 1658. fol. qvæ Alexandri Mori præfationem [illegible]geri commentarios ad latinam Hieronymi interpreta[illegible] Eusebii emendatos & tertia parte auctiores (qvam [illegible] Bat. 1606. fol.) exhibet, & libros tres Isagogi[illegible]logiæ Canonum ejusdem Scaligeri subjunctos habet. [illegible]ebiano, subjecta sunt Hieronymi de qvo dixi supple[illegible]*speri Tironis* ab A.C. 379. ubi desiit Hieronymus ad [illegible] Tunnunensis Chronicon ab A. 445. ad A. 565. *Jo-*[illegible]*clarienfis* ab A. 565. usqve ad annum Mauritii octa[illegible] *Idatii* ab A.C. 379. ubi Hieronymus desinit ad 428. [illegible] ab A.C. 379. ad A. 534. & Veteris scriptoris sive in[illegible] excerpta latina Chronologica ex Africano, Euse[illegible]ta è Codice Bibl. Puteanæ. Post hæc seqvuntur [illegible]liger velut Eusebiana collegit ac digessit. Anonymi [illegible] (Chronici Alex. & Fastorum Siculor. nomine vulgo [illegible] ad annum Heraclii vicesimum A.C. 629. ex Co[illegible]oni. Nicephori Patriarchæ χρονογραφία. Deniqve [illegible] συναγωγὴ & Ὀλυμπιάδων ἀναγραφὴ, non veteris scri[illegible] viri docti notarunt ipsius Scaligeri, qvi illam ex [illegible] & ineditis collegit ac digessit, non Græcis modo [illegible] qvorum loca Græce transtulit & hisce collectaneis [illegible]rehendit Eusebius hinc inde Africanum, ipse vicissim [illegible] ab Aniano, Panodoro, Syncello & aliis, Diodoro [illegible] de qvo Svidas, præcipue à Scaligero & aliis [illegible]entioribus. IV. *Ania-*

g) [illegible]bbeo T. I. de scriptor Eccles. p. 302. & Tho. Ittigio lib. de Bibliothecis [illegible] seq. Emendationes Salmasii ex Codd. Palatinis IV. cum Conr. Sam. [illegible] τῷ μακαρίτῃ ad Eusebii Chr. observationibus edidit frater Clariss. [illegible]hardus Schurzfleischius. Witeb. 1712. 4. in notitia Principalis Biblio[illegible]ariensis, in qvam editio Lugd. Bat. 1606. manu Salmasii notata perve[illegible] Gudiana. Inter Codices Is. Vossii cum MSS. collatos Colomesius [illegible] Chronicon Eusebianum editionis Scaligerianæ qvod cum MSS. com[illegible] Cornelius Tollius.

IV. *Aniani* & *Panodori* Monachorum Ægyptiorum centum fere Annis Eusebio juniorum Chronographiæ Syncello laudatæ interciderunt, qvibus Eusebium ut jam dixi hinc inde castigaverant, sed in plerisqve secuti fuerant. Castigaverant vero haud raro sine magna ratione, & cum ipsi potius essent reprehendendi, ut Scaliger ad Eusebium docuit. Intercidit qvoqve *Philippi Sideta* Presbyteri Historia ab orbe condito ab suam perducta ætatem, hoc est ad qvinti à CHristo nato sæculi initia libris XXXVI, sed longe pluribus ac mille propemodum tomis, singulis enim libris argumentum, tomi integri magnitudine præmiserat, & librum unumqvemqve 24. tomis iterum distinxerat, qvod voluminosum opus auctori Historiæ tripartitæ XII. 3. *multam* visum est *habere confusionem nec satis prodesse legentibus*, uti magis etiam constat ex Socratis VII. Hist. c. 27. Nicephoro XIV. 29. & Photio Cod. 35. Fragmentum hujus Philippi insigne de Scholæ Alexandrinæ successione vulgavit illustravitqve Dodvvellus ad calcem dissertationum in Irenæum Oxon. 1689. 8. Aliud fragmentum, acta disputationis de CHristo, in Perside inter Christianos Gentiles & Judæos habitæ, cui ipse interfuit, complectens habetur MS. in Bibl. Cæsarea teste Lambecio Lib. V. pag. 137. qui tamen fallitur lib. IV. p. 179. ubi ad hunc Philippum refert fragmentum de tinctura æris Persici & ferri Indici. Nam verba: βαφὴ τοῦ παρὰ πέρσαις ἐξευρημένου χαλκοῦ γραφεῖσα ἀπὸ ἀρχῆς Φιλίππου, tincturam jam ex tempore principatus Regis Philippi descriptam denotant, ut recte notavit Cotelerius T. 3. monument. p. 59[illegible].

Joanni Malalæ plures laudantur Chronographi: [illegible], *Brunichius*, *Buttius*, *Clemens*, *Domninus*, *Eustathius*, *Eutropius*, [illegible], *Licinnius*, *Magnus* Carrensis, *Nestorianus*, *Theophilus* & *Timotheus*: sed facile apparet ab ipso Chronographos appellari Historicos qvoscunqve.

Atqve præstat editos solum perseqvi, è qvibus primo loco is ipse qvem jam dixi *Joannes* Antiochenus, cognomento *Malala* commemorandus, cujus Historia Chronica ab Orbe condito usq; ad obitum Justiniani I. Imperatoris prodiit Oxonii è Codice Bibl. Bodlejanæ 1691. 8. cum versione & notis Edmundi Chilmeadi, & Humfredi Hody diss. atqve Rich. Bentleii Epistola. Opus ab auctore distributum fuit in libros XVIII. sed primus liber cum secundi parte desideratur, itaqve ab editore defectus ille ex Georgio Hamartolo

[illegible]. Malalam non diu post Justinianum floruisse, Clarissimo [illegible] lubens assentior.

[illegible] Historico Chronologicam, qvam sub nomine *Chronici* [illegible] vulgavit Græce & Lat. cum notis Matthæus Raderus S. J. Monachii [illegible] deniq; sub veriore titulo *Chronici Paschalis*, nova meliore [illegible] eruditis notis illustratum à Carolo du Fresne habemus [illegible] Idem Fresneus ex MS. Codice & Holstenii obser[illegible] operis notat fuisse auctores, unum qvidem rerum [illegible] ad A. C. 354. (Constantii 17.) alterum vero qvi [illegible] usqve vicesimum Heraclii continuavit. Index [illegible] usqve ad Imperatorem Constantinum Monoma[illegible] pertingit, ab alio est, idqve in ipso titulo di[illegible] Is. Casaubonus p. 243. Epist. *Antiochenum liben*[illegible], inqvit Henricus Valesius p. 39. ad Euseb. [illegible] p. 21. seq. cum qvo facit Stephanus le Moyne [illegible] sacra pag. 131. *Constantinopolitanum* appellat Usserius [illegible] ad Ignatium, illamqve convenientiorem esse in[illegible] putat etiam Reinesius II. 17. Var. Lect. Cæterum [illegible] domo *Alexandrinum* fuisse collegit ex iis qvæ de [illegible] Alexandriam jussu Alexandri M. deportatis le[illegible] & qvod Georgii successor Petrus Alexandrinus nota [illegible] apposita opus illud commendavit, atqve inde Chro[illegible] Raderus inscripsit: qvanqvam in eo potuit falli, [illegible] ejusdem plerasq; emendationes & conjecturas sibi [illegible] est Cotelerius T. 3. monumentorum Ecclesiæ [illegible] sæpius correctione indigere illud opus notavit [illegible] capite 36. Observationum sacrarum: & parum ac[illegible] Raderus dicitur ab Henrico Warthono ad Usseri[illegible] sacrisqve vernaculis p. 349. Ex hoc ipso opere pe[illegible] *Siculorum* nomine laudant eruditi, qvoniam [illegible] Sicilia Hieronymus Surita reperit, unde ab An[illegible] perlatus est Romam: indidem fastos Consulares ex[illegible] Sigonius & Panvinius, & Græce ac Latine Syl[illegible] tertio Hist. Augustæ. Longe plura ex Codice suo, [illegible] Sylburgium pervenit, & ab hoc per Hœschelium re[illegible] bibliothecæ Augustanæ * illatus est, excerpsit Is.

 Casau-

* Vide Cavei hist. literat. in Georgio Pisida.

Casaubonus, communicavitqve cum Josepho Scaligero, qvi illa passim laudat nomine *Chronici Casauboniani*, & edidit Græce ad Chronici Eusebiani calcem, præfixo titulo ἐπιτομῆς χρόνων, ut paulo ante in Eusebio dicere me memini. Ex Malala in illud Chronicon multa deportata esse notavit Henricus Noris de Epochis Syro-Macedonum p. 203. Multa etiam iisdem verbis leguntur in Topographia Christiana Cosmæ Indopleustæ, unde *Cosmam* illum auctorem Chronici suspicatus est Allatius Lib. de purgatorio p. 942. Usserius vero & alii *Georgio Pisidæ* tribuunt, Casimirus Oudinus *Georgio Alexandrino* à qvo vitam Chrysostomi scriptam habemus. Non Alexandriæ tamen sed CPoli scriptum esse illud Chronicon probat Henschenius exegesi præliminari ad Tom. 3. Act. Sanctorum Martii pag. VII.

Georgius Monachus, atqve Theophane teste Abbas, Patriarchæ CPolitani Tarasii *Syncellus* (qvasi *Concellanum* dicas & domesticum) ipse p. 3. & 6. si modo ipse, auctor est se Chronico suo complecti velle res ab Orbe condito gestas usq; ad A. C. 800. Certe Syncellus morte prævehtus non ultra Diocletiani tempora pervenit teste eodem Theophane; qvi continuavit, & Mich. Glyca, ac Georg. Cedreno, qvod & titulus operis indicat: Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ χρονικὴ ἱστορία ἀρχομένη ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ διήκουσα μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ. Josephus Scaliger qvi opere illo MS. usus est & ex illo pleraqve in Eusebium suum minus licet emendate qvandoq;, ut notat Salmasius p. 99. Epist. descripta derivavit, qveritur illud ab antiqvariis qvi descripsit multis partibus mutilatum esse, & qvæ scriptor toties promittit, ea nusqvam comparere Epist. CLX. & CLXI. ad Marcum Velserum, à qvo alium codicem Venetiis afferendum exspectabat. Titulus Codicis ἐκλογὴ χρονογραφίας συνταγεῖσα ὑπὸ Γεωργίου μοναχοῦ Συγκέλλου γεγονότος Ταρασίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Διοκλ. Qvamqvam vero Jacobus Goarus pugnat integrum Georgii opus ad nos pervenisse, tamen Philippus qvoqve Labbeus notis ad Glycam ex Georgio qvædam allegantem, qvæ in illo haud leguntur, annotat p. 367. *Ex ista pericope aliisque quibusdam Lector discet, non esse integrum Georgii Syncelli Chronicon suisque partibus omnibus absolutum quod è Codice MS. Bibliothecæ Regiæ à R. P. Jacobo Goaro Ord. Prædicatorum typis Regiis prodiit, sed quædam adhuc in eo desiderari, an aliis, si quæ forte occurrant uberioribus membranis supplenda.* Allatius qvi de Georgio Syncello multa erudite animadvertit diatriba de Georgiis, & Possevini,

... qve aliorum hallucinationem qvi cum Georgio Hamar- ... mox, confundunt, castigavit, p. 327. memorat Codicem ... em hoc titulo: Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων ... γὲν καὶ συντεθὲν ἀπὸ Γεωργίου μοναχοῦ καὶ Συγκέλλου. Sed ... t in altero cujus meminit Reinesius Epistolis ad Ne- ... n qvo res ab Adamo ad Imperium usqve Michaelis ... matre cujus initium cum A. C. 841. coincidit, enar- ... ationes Georgii Hamartoli & Logothetæ ac Theo- ... cellianis videntur confundi. Idem Labbeus in ... criptoribus Byzantinis promisit Chronologiam Syn- ... n ex MS. Bibl. Regiæ Paris. collato cum Vaticano ... at Holstenius & cum Mazarinianis, addita latina ver- ... *Hantini*, sive *Altini*, qvem Nic. Rigaltii levirum Syn- ... tionem ad Rigaltium Romæ A. 1630. scripsit Jose- ... eius in Epistola quæ legitur T. 4. Operum Sirmondi ... e illa versio neqve editio Altiniana vidit lucem, sed ... m cum versione sua & notis publicavit Paris. 1652. ... MS. Regiæ Bibl. scripto A. C. 1021, qvem Corinthi ... mus A. C. 1507.

... li Chronicon ab A. C. 285. (Diocletiani 1.) ad 813, ... 1.) continuavit *Theophanes* Isaurus, cujus, confesso- ... vitam sive elogium à Theodoro ut videtur Studita, ... ediderunt ad 12. Martii Lipomannus, Surius, ... ræce & latine *Franciscus Combefisius* editioni Theo- ... misit, qvæ cum versione & notis postumis *Jacobi Go-* ... *mbefisii* animadversionibus prodiit Paris. 1655. fol. ... *dreas Bosius* conferens cum MS. Codice Augustanæ ... t hujus ope multo emendatiorem, alicubi & plenio- ... ribus passim fœdatus est lacunis aliqvot, dare se ... rum promisit Exercitatione in periocham Josephi ... dditurus Syncellum & utriusqve continuatorem ... huc ineditum. Publicandarum Bosii in Theo- ... ionum, qvæ in publica Jenensis Academiæ Biblio- ... vantur, fecit Georgius Scubartus præfat. ad po- ... roductionem ad Notitiam Rerump. à se editam, ... rum videre licet in Wilh. Ernesti Tenzelii Exa- ... ionibus selectis p. 315. *Joannis Buchardi* versionem

 la-

latinam memorat Lucas Holstenius Epistola ad Lambecium T. 6. de Bibl. Vindobonensi p. 260. *Apud Puteanos fratres magnum opus Chronologicum reperies, in quo tuam exerceas industriam, Theophanem scilicet Agri* (Monasterii in regione Sigriana) *Abbatem cum* Jo. Buchardi *hominis accurate docti versione* * *edendum, quem nuper ex Barberina Bibliotheca ad ipsos misi. Adjunxi etiam Anastasium Bibliothecarium antiquum ejus interpretem* (qvi præf. ad Hist. suam Ecclesiasticam plura ex Syncello & Theophane repetiisse se innuit, uti ex eodem Landulphus Sagax non pauca transtulit in postremam Historiæ miscellæ partem) *ex Casinensi Codice Longobardico depromtum. Præfigendum erit Theophani Chronicon Georgii Syncelli à Julio Cæsare usque ad Maximianum, cujus itidem exemplaria duo ad Vaticanos & Palatinos Codices accurate collata ibi offendes. Alia etiam Regia Bibliotheca suppeditabit.* De hoc Theophane conferendus inprimis Martinus Hanckius lib. 1. de rerum Byzantinarum scriptoribus cap. XI. Anteqvam vero de hoc Chronico dicere desinam, apponere juvat Godfridi Henschenii judicium ex ejusdem exegesi præliminari præmissa Tomo tertio Actorum Sanctor. mensis Martii edito A. 1684. in qva tabulas Chronicas Theophanis, saltim qvoad annos seriemque Episcoporum in qvinqve sedibus Patriarchalibus nulla fide dignas esse observat. *Chronographia Theophanis*, inquit, *qualem nunc habemus ex collatione quinque Codicum MSS. Regii scilicet, Peireziani, Barberini, Vaticani & Palatini, duabus constat partibus, quarum quæ potior est, & vere aurea, omnique acceptione dignissima, historiam exhibet per annos digestam: altera vix plumbea dici meretur, consistitque in tabulis chronologicis* (Canonria *vocat Goar*) *quibus per loculos divisis primum annus Mundi, cum Christi incarnati, dein Imperatoris Romani, proximè Regis Persarum, aut Ducis Arabum, rerum post Persas in Palæstina potientium, denique ex ordine, quinque Episcoporum præcipuorum seu Patriarcharum*, Romani, Constantinopolitani, Hierosolymitani, Alexandrini & Antiocheni *ordo & anni continentur. Tabulas autem istas magna cum diversitate non tantum præfixas annis non suis, sed etiam mendosissimè conscriptas esse, & plurimis hiare loculis, ac portentosis prorsus annorum, præsertim Patriarchalium supputationibus scatere, cum ipsemet Goar agnoscat fatea-*

* Ex Versione illa locum profert Allatius p. 324. de Georgiis, sed is male *Jacobum Buldurdum* vocat. Rectius Labbeus in protreptico ad scriptores Byz. edendos, *Jo. Jacobum Buccardum*. Parisinus hic fuit Cardinalis Barberini Romæ domesticus, cujus laudatio funebris in Nicol. Fabricium Peirescium & alia scripta qvædam referuntur in Catalogo Bibl. Barberinæ p. 194.

[illegible] mirum est, aut ipsum, aut, qui defuncti Goaris laborem edu-[illegible] Combefisium potuisse sibi persvadere, ab autore Theophane esse: qui [illegible] sententias & numeros secutus sit varios, opusque proprium ur-[illegible] necessitate non recensuerit, proindeque exigere à lectore suo [illegible] dormitantem Homerum pariter, Theophanem quoque lapsum eri-[illegible] cum nimirum succedentes & ad invicem cohærentes numeros in [illegible] annos, seu etiam conjunctos annos in dissita canonia desulto-[illegible] ridum viro nunc pauciores, mox plures diversis canoniis assi-[illegible] ejusdem viri pauciores anni, plura occurrant canonia: aut [illegible] ætatis æquales loculos sive Canonia quibusdam omissis non ac-[illegible] cum numero ejusdem anni repetito confusio infertur non mo-[illegible]

[illegible] eadem exegesi præliminari p. X. seqq. mendas qvasdam [illegible] cordia Theophani adspersas & ab aliis non observa-[illegible]

[illegible] hanem continuarunt Leo Grammaticus, Anonymi [illegible] Monachus & Simeon Logothetes, de qvibus singu-[illegible] Scylitze alibi diligentius disserui, Johannes [illegible] adhuc ineditus, qvem è Codice Bibl. Paulinæ Lipsien-[illegible] erunt viri præstantissimi Jo. Andreas Bosius, Chri-[illegible] & Georgius Schubartus, qvibus fato præventis, [illegible] exspectamus ab eruditissimo nostro Godfrido [illegible]

[illegible] Patriarchæ CPolitani A. C. 828. defuncti Chrono-[illegible] ariam ab orbe condito ad suam ætatem latine [illegible] C. 872. vertit *Anastasius Bibliothecarius*, cujus Hi-[illegible] ica ex Syncello, Theophane & Nicephoro col-[illegible] latine cum notis *Car. Annibalis Fabrotti* inter scri-[illegible] Paris. 1649. fol. Ex ejusdem Anastasii versione [illegible] thecis Patrum [illegible] Paris. 1589. 1644. & 1654. Tomo [illegible] 1618. Tomo nono, & Lugd. 1677. Tomo XIV. p. 72. [illegible] *Antonii Contii* primum edito Parisiis 1573. 4. qvem [illegible] nimium tribuere, in expurgatorio Indice notat [illegible] ellanus. *Latine* itidem, interprete *Joach. Camerario*, [illegible] commentariis & diss. de Concilio Nicæno Basil. 1561. [illegible] atqve sine commentariis Basil. 1569. 8. ante [illegible] vulgo vocant Miscellam [illegible]

[illegible] Rich. Simonis Bibliothecam Criticam T. 2. pag. 470.

Græce in thesauro temporum *Josephi Scaligeri.* Lugd. Bat. 1606. & 1658. fol.

Græce & Latine, cum *Jac. Goari* notis ad calcem Georgii Syncelli Parif. 1652. fol. inter scriptores Hist. Byz. Imperatorum & Patriarcharum qvorundam postremorum nomina à scriptore juniore adjecta esse tum in Nicephori Græcis tum in Latinis Anastasii codicibus docet Seldenus II. 4. de synedr. p. 106. seq. & Hanckius de scriptoribus Byz. p. 245. Valentiniani qvoqve genealogiam in Codicibus qvibusdam desiderari notat Jo. Pearsonius in Vindiciis Epistolarum S. Ignatii. Vicissim in aliis MSS. diversæ continuationes reperiuntur jam ad Constantinum Ducam qvi A. C. 1067. obiit, jam ulterius etiam usqve ad A. C. 1180.

Georgii Monachi & Archimandritæ cognomento *Hamartoli* circa A. C. 842. clari, qvem cum Syncello multi male confundunt, Chronicon ab O. C. ad Michaelem Theophili Imp. filium, nondum integrum lucem vidit, etsi partes qvasdam illius & fragmenta habemus à Petavio, Lambecio, Gretsero, Allatio, Radero aliisqve sparsim edita. Ex hoc Chronico etiam Chronologica excerpta petita sunt quibus Malala ab initio suppletur; Confer Humfredi Hody diss. Malalæ præmissam §. XLI. & Allatium de Georgiis p. 329. seq. qvi Cedrenum, Theophanem, Glycam aliosqve posteriores Chronologos ex eo profecisse notat. Idem Allatius libro de ætate & interstitiis Ordinum apud Græcos p. 180. nonnulla ex eodem proferens, monet neutiqvam contemnendum esse auctorem, *ex quo recentiores Græcorum Historici sua fere omnia neque verbis ipsis immutatis hausere, quod ut videas latinum fecimus & una cum textu Græco si per tempora licuerit tibi communicabimus.* Illa Allatii versio & editio non vidit lucem, nisi qvod procemium operis cum interpretatione sua diatribæ de Georgiis inseruit. Duos Codices MSS. Regiæ Bibl. Parisiensis laudat Cotelerius ad lib. IX. recognitionum qvæ sub Clementis nomine ambulant c. 20. Vindobonensem Lambecius II. pag. 988. Mediolanensem & Scorialensem Allatius de Georgiis p. 334. Bavaricum Gretserus T. 2. de cruce & Matthæus Raderus in viridario sanctorum, Barocciamum deniqve qvi exstat in Bibl. Bodlejana, Humfredus Hody loco laudato.

Hippo-

[illegible] Thebani qui seculo XII. floruit, Chronicon à Chri[illegible] similiter nondum in lucem prodiit, exceptis [illegible] de quibus dixi libro V. Bibl. Græcæ p. 212. seqq.

[illegible] Monachi Chronicon ab Orbe Condito ad A. C. [illegible] Jo. Xylandri versione & notis editum est Basileæ [illegible] & Episcopios fratres A. 1566. fol. atq; inter scripto[illegible] cum ejusdem Xylandri sed passim emendata [illegible] & notis Jacobi Goari, & glossario Caroli [illegible] Paris. 1647. fol. In hac editione ex Codd. MSS. [illegible] tres aliæqve ex MSS. Altempsiana & Vaticana [illegible] nam & Jo. Leunclavius notis ad Annales Tur[illegible] apud se aliqvot folia Cedreni esse quæ in Xylan[illegible] rentur. In Codice Vaticano Æthiopicorum [illegible] est, hunc scriptorem versibus Jambicis etiam [illegible] scripsisse de auro conficiendo, idqve Geor[illegible] testari. [illegible] *Neque vero* [illegible] inqvit Conringius de Medicina Hermetica p. 25. *etsi in* [illegible] (etiam Parisiensis edito) *me reperire. Notum* [illegible] *esse & miris modis deformatum, quod jam Josephus* [illegible] Vide tamen quæ Scaligeri judicio, qvi breviari[illegible] majoris operis & cadaver ad nos pervenisse existima[illegible] de Georgiis p. 396.

[illegible] CPolitani ex præfecto vigilum & primo à [illegible] vitam amplexi & plurimis aliis scriptis clari [illegible] condito ad A. C. 1118. qvo obiit Alexius Com[illegible] MS. cum Hieron. Wolfii notis prodiere Basil. [illegible] præclarissimus Carolus du Fresne Wolfianam [illegible] scriptis Codd. Regiæ Bibl. & uno Colbertino emen[illegible] versionem recensuit notasqve eruditas addidit. Pa[illegible] qve Wolfius contra auctoris mentem Annales in [illegible] visset, Cangius divisionem operis genuinam in [illegible] rosqve XVIII. restituit, & libros capitibus distin[illegible] brevi summario Chronologico Anonymi ab Ada[illegible] Comnenum, qvod Dionys. Petavius cum Nicephori

in CPol. breviario Historico Græce & Latine vulgaverat Parif. 1616. 8. Italice quoque translati Zonaræ Annales sunt à Marco Æmilio, Florentino Venet. 1560. 4. & Gallice à Joanne Mileto Parif. 1583.

In eodem Anno Christi 1118. desinunt etiam ab Orbe condito deducti Annales *Michaëlis Glycæ* Siculi, quorum partem à Julio Cæsare ad Constantinum M. ex codice Andreæ Schotti sub falso *Theodori Metochitæ* nomine cum versione & notis edidit Jo. Meursius Lugd. Bat. 1618. 4. Integras ex Joh. Sambuci Codice vertit vulgavitque Latine Jo. Leunclavius, & ad captam usque à Turcis CPolin continuavit Basil. 1572. 8. Inde Philippus Labbeus pluribus Codd. MSS. usus Claromontano, Fontisebraldensi, & variis lectionibus ex Codice Bavarico, Vallicellano atque Augustano Glycam Græce primus edidit, versionem Leunclavii recensuit notasque suas, perinde ut Meursii quoque, & Leunclavii continuationem adjunxit. Parif. 1660. fol. Laudat hic Glycas p. 82. *Pyrrum*, sive *Pyrrhonem χρονογράφον*, ex eoque refert Adamum quadragesimo demum cum conditus esset die paradisum esse ingressum.

Post Glycam scripsit circa A. C. 1150. sed Chronicon suum ab Orbe condito ad A. C. 1081. sive Nicephori Botaniotæ imperium & Alexii Comneni initia tantum modo produxit *Constantinus Manasses*. Non prosa sed versibus prosæ simillimis, quos *πολιτικοὺς* Græci recentiores appellant, scripsit Annales suos, sive *σύνοψιν ἱστορικήν* ad Irenem Andronici Comneni uxorem, de qua Cangius in familiis Byzantinis p. 181. Vertit ex Italico Codice vulgavitque Latine Jo. Leunclavius Basil. 1573. 8. Græce ex Codice Palatino descriptum Jo. Meursius edidit subjuncta Leunclavii versione ad calcem voluminis & notis ejusdem suisque castigationibus Lugd. Bat. 1616. 4. Hinc inter Historiæ Byz. scriptores lucem vidit Græce & Latine Parif. 1655. fol. additis præter Meursii & Leunclavii notas variis Lect. è MSS. Codice Allatii, & quas Carolus Annibal Fabrottus collegit è duobus Regiis Codicibus, ejusdemque Fabrotti glossario. Andreas Schottus in litteris ad Meursium datis 28. August. A. 1615. *De Manasse scito & penes me esse MS. ex libris Petri Pantini, eodem etiam latino interprete, cum ignoraret fortasse à Leunclavio esse conversum.*

V. Chro-

[illegible] Chronologi Latini veteres præter *Hieronymum* Euse-
[illegible] continuatoremqve, notandi veniunt qvos una
[illegible] p.167. dixi *Tiro Prosper*, *Victor Tunnunensis*, *Johannes*
[illegible] *Idatius* Lemovicensis & *Marcellinus Comes*. Neqve
[illegible] Chronicon *Prosperi* integrum, qvale à Victore Aqvi-
[illegible] onem Paschalem, Gennadio c.84. de S.E. & Cas-
[illegible] Instit. c. 17. describitur, editum primum à Phi-
[illegible] Bibl. nova MSS. Parisf. 1657. fol. T.1. p.16. atqve
[illegible] XI. thesauri Græviani, una cum fastis Magistratuum
[illegible] C. ad Vespasianum ex edit. Antvverp. 1615. fol. fa-
[illegible] integris *Idatianis* ex ejusdem Labbei †† editione,
[illegible] Anonymi qvos è MS. Vindobonensi H. Noris *
[illegible] one illustravit, Anonymo de præfectis urbis &
[illegible] ab A.C. 205. ad 353. ex editione Ægidii Bu-
[illegible] 4. fol. & Epistola Consulari ejusdem Henrici
[illegible] niensi A. 1683. Pars prior hujus Chronici Pro-
[illegible] condito procedit usqve ad mortem Imp. Valentis,
[illegible] ad 455. convenit fere cum ea qvam vulgave-
[illegible] T. 1. scriptorum Francorum p.201. Parisf. 1636.
[illegible] eumqve secutus Grævius etiam editionem Pi-
[illegible] Prosperi ab A. C. 379. ad 455. sed ex MSS.
[illegible] præter hanc Pithœanam A. 1588. etiam altera
[illegible] T. 1. le[illegible]onum antiqvarum Henrici Ca-
[illegible] hodie obvias) speramus intra breve tempus in-
[illegible] auctas & expolitas videre opera & studio doc-
[illegible] age. Ab A.C. 455. incipit Chronicon *Ma-*
[illegible] Tiberium Constantinum progreditur, qvod
[illegible] veteris scriptoris vulgavit idem Andreas du Chesne.
[illegible] positum Chronicon Historiæ omnimodæ omit-
[illegible] ariis operosis atqve ut ipse vocat apodicticis
[illegible] stratum & Lugd. 1627. fol. editum. Neutiqvam
[illegible] e qvod Lucius Dexter ad Hieronymum scripsit,
[illegible] compositam esse à *Mario Maximo* Episcopo Cæsa-

[illegible] Johannis Biclariensis recensuit qvoq; Cardinalis Aguirre Tomo II. [illegible]
[illegible] MSS. p.1.
[illegible] calcem diss. de Anno & Epochis Syro Macedonum, Lipf. 1696. 4.

rauguſtano ſed potius utrumqve tenebrionis ſiniſtri ἄπαχον κύημα & omnimodæ fabulæ nugarumqve canorarum pandocheum, Hieronymiqve de la Higuera vel ſimilis nugivenduli Hiſpani officinam ſapere, pridem obſervarunt viri doctiſſimi. Omitto etiam Chronicon qvod *Dacio* Mediolanenſi Epiſcopo A. C. 551. defuncto nonnulli tribuunt, qvoniam nec editum eſt, & qvicqvid contra pugnet Euſtachius à S. Ubaldo in ** diſſ. de Hymno *Te DEum Laudamus*, longe junioris eſt ſcriptoris, & res tantum Mediolanenſis Eccleſiæ ab octavo ſæculo ad A. C. 1067. narrat. Vide Mabillonii Analecta T. 1. p. 3. ſeq. & Lud. Antonium Muratorium V. C. T. 1. anecdoton Bibl. Ambroſianæ p. 236. Acta Sanctor: T. 1. Januar. 14. p. 967. ſeq. Tillemontium memor. Hiſt. Eccleſ. T. 13. &c. *De M. Aurelii Caſſiodori Senatoris* Chronico ad Theodoricum Regem ab Adamo usqve ad A. C. 519. ſive conſulatum Eutharici Cillicæ & Juſtini, nec non de Chronico *Jornandis* dixi in Bibliotheca Latina. De Chronicis *Iſidori* Hiſp. *Bedæ* Venerab. *Freculfi* Lexovienſis, *Adonis* Viennenſis, *Reginonis* Prumienſis, *Hermanni* Contracti, *Mariani* Scoti, *Lamberti* Schafnaburgenſis, *Sigeberti* Gemblacenſis per *Anſelmum* Abbatem continuato, *Hugonis* Virdunenſis, *Florentii Bravonii*, *Orderici Vitalis*, *Othonis* Friſingenſis Epiſcopi, *Godfridi* Viterbienſis, *Helinandi*, *Conradi à Lichtenau*, *Alberti Stadenſis*, *Martini Poloni* aliorumqve plurium conſules Voſſium de Hiſt. Latinis, & de ſcriptoribus Eccleſiaſticis ſcriptores, Georg. Calixtum appendice diſſ. de Creatione, Jo. Andreum Boſium Introductione ad Hiſt univerſalis ſcriptores, ac Tho. Ittigii ἐγχειρίδιον apparatum ad Hiſt. Eccleſiaſticam.

Judæi Chronologi pauci exſtant ut 1.) *Seder Olam Rabba* Chronicon majus ab Orbe condito ad tempora Imp. Hadriani à R. Joſe ben Chilpetha ut ajunt concinnatum: *Seder Olam Zutha* ſive Chronicon minus ab exordio mundi ad Annum CHriſti 522. progrediens, qvos ambos libros poſt Gilb. Genebrardum vertit & cum interpretatione ſua Latina & notis eruditis, ac præclaris de Hiſtoriæ ſacræ fide diſſertationibus edidit Johannes Meyer Amſtelod. 1699. 4. Hic multis diſputat contra Jo. Morinum, qvi in Exercitationibus Biblicis p. 226. ſeq. contenderat utrumqve Chronicon hoc ſcriptum ſæculo XII. atqve adeo diverſum eſſe à Seder Olam qvod in Talmude Codice Nidah cap. 5. & 30. allegatur. 3.) *Schalſcheleth Hakkabala* ſive Catena traditionis R. Gedaliæ, ab orbe condito ad A. C.

** Vide Acta Erud. T. 3. ſupplementi p. 163.

A.C.761. 4.) *Sepher Juchasin*, liber familiarum auctore R. Abrahamo Zacuth, ab humani generis initio ad A.C. 1502. cum additamentis R. Salomonis Sullam. 5.) *Zemach David* Germen Davidis auctore R. David Ganz ab Orbe condito ad A.C. 1592. cujus libri magnam partem (utinam accuratius) vertit & cum notis suis Latine edidit Guil. Henricus Vorstius Lugd. Bat. 1644. 4.

Ex illis qvi *Arabice* scripserunt, celeberrimi sunt Eutychius & Abulpharajus, ambo Christiani, ambo lectu haud indigni. *Eutychium*, Gvil. Tyrius * appellat *Seith filium Patricii*: ab aliis *Aptbisium* etiam nuncupari notat Seldenus lib. 5. c. 2. de jure naturæ & Gentium. Hic ex priscis Orientis monumentis à rerum initiis ad A.C. 940. Historiam sive Annales, plerumqve Ecclesiasticos, summa qvod ejusdem Seldeni judicium est, diligentia contexuit. Fuit Patriarcha Alexandrinus ab A. C. 933. ** ad 950. qvo diem obiit supremum. Hæresi Jacobitarum sive Eutychianorum & Nestorianorum pariter infestus, utramqve oppugnat, & Melchitam se profitetur T. 2. p. 16. 23. 79. 147. seq. Chronologicæ ejus rationes probantur inprimis Joanni Pearsonio in diss. posteriore de annis priorum Romæ Episcoporum, licet non tantum illis tribuit in Vindiciis Ignatianis. Locum qvendam insignem Annalium Eutychii cum Latina versione & commentario suo edidit Jo. Seldenus Lond. 1642. 4. sub titulo Originum Alexandrinarum. Qvæ inde Seldeno opposuit Abraham Ecchellensis in Eutychio suo vindicato Rom. 1661. 4. ad ea respondet Seldenus in præfatione ad rerum Anglicam scriptores veteres. Cæterum totum Eutychii opus Arabice & Latine cum utilissimis ad rem Chronologicam indicibus vulgavit Eduardus Pocokius Oxon. 1658. 4. à Seldeno potissimum ut hoc laboris in se susciperet impulsus, neqve enim ipse Seldenus (A. 1654. jam septuagesimo ætatis anno defunctus) integrum Eutychium vel vertit vel in lucem edidit, qvo nomine Eliam du Pin T. 8. Bibl. Eccles. p. 4. hoc tradentem recte reprehendunt acta Eruditorum A. 1698. p. 162.

Gregorii Abulpharaji, professione Medici, secta Jacobitæ, Compendium Dynastiarum ab Orbe condito ad A.C. 1284. Arabice

* Vide Gesta DEi per Francos T. 1. p. 626.

** Confer Eutychii Annales T. 472. 527. 531. seq.

bice & Latine ab eodem Pocockio in lucem editum eſt Oxoniæ 1663. 4. qvi ſpecimen Hiſtoriæ Arabum ex eodem Abulfarajo cum luculentis ſuis commentariis ediderat ibid. 1650. 4. De hoc ſcriptore, tanto minus prolixe hoc in loco agendum mihi eſſe video, qvod p.33. ipſe negat ſe accuratum ſtudium in temporum notatione poſuiſſe. *At cum inſtituti noſtri non ſit exacte definire annos (Philoſophorum) verum ex illis nonnulla recenſere, quæ quod laudabile fuit in moribus eorum exprimant, atque animum oblectare -- nihil noſtra intererit utrum tempora quibus facta fuerit eorum mentio, ſint ea quibus revera floruerint nec ne.* Ait tamen ſecutum ſe eſſe Chronologos Euſebium & Andronicum, iisqve conſentientem Jacobum Rohenſem, qvi tribus linguis Hebræa Græca & Syra excelluit.

His adde Chronologicam Hiſtoriam *Hazi Kalifa Muſtafa*, Muhamedani, ab exordio Mundi ad uſqve A. C. 622. qvam ex Turcico Perſico & Arabico non ita pridem Italice edidit Jo. Rainaldus Carolus: Cronologia Iſtorica ſcritta in lingua Turca, Perſiana & Araba da Hazi Kalife Muſtafa, è tradotta nell' idioma Italiano da Giovanni Rinaldo Carli, Nobile Juſtinopolitano & Dragomanò della Sereniſſ. Rep. di Venezia. A. 1696. 4. Vide Muſeum Minervæ Venetæ T. 1. p. 359.

Venit etiam hoc loco memorandum alterum ſed Chriſtiani ſcriptoris *Chronicon Orientale* ex Arabico Codice Seguieriano verſum & Latine editum ab Abrahamo Ecchellenſi Pariſ. 1651. fol. inter ſcriptores Hiſtoriæ Byzantinæ. De auctore ita ſcribit Ecchellenlenſis: *Noſtrum exemplar Anonymum eſt, at ejus autorem fuiſſe quendam nomine filium Monachi, ex prima parte Chronici* GEORGII HOMAIDI *(Elmacini) plane colligitur. Quoties enim quod paſſim facit hunc laudat, non ſolum ſententia ſemper eadem eſt, ſed numerata quoque verba. Eum autem fuiſſe Ægyptium Cophtitam, inditant ſtilus, numeri, ac Patriarcharum Gentis vitæ, quorum pro Dioſcoriana* * *ſecta labores ac certamina celebrat.* In ætatibus Patriarcharum rationes LXX. Interpretum † probat, addit tamen computum Hebræorum ſecundum verſionem ſacrorum librorum Arabicam Abibahri Almontaſſeri. Qvæ de Imperatoribus

* Vide Chronicon Orientale p. 118. ſeq. & p. 59. ubi Melchitarum & Jacobitarum qvoqve mentio. Melchitæ hoc eſt Regii & Imperiales dicti qvi contra Dioſcorum cum Imperatore ſenſerunt. De Jacobitis iterum p. 120. ſqq. Melchitarum meminit etiam f. 123.

† Confer Abrahami Ecchellenſis Hiſt. Arabum p. 197.

bus Romanis traduntur & pauca sunt & in Heraclio hoc est tempore Hegiræ Muhamedicæ desinunt. Historia Calipharum Moslaminorum & Calipharum Ægypti & Babylonis, Patriarcharumqve Alexandriæ perducitur usqve ad A.C. 1258. Hegiræ 657. Martyrum 955. Annos Hegiræ lunares reducit ad annos solares. Huic Chronico Orientali Historiam suam de rebus & dogmatibus Arabum ex monumentis Arabicis excerptam subjunxit, in qva allegat inter alia libros Chronicorum Gregorii Barhebræi, Historiam gentium Ismaëlis Sciahinsciah & Chronicon Hamzæ Asplahanensis Persæ & p.201. notat ex Arabum mente incidere Hegiram in A.C.631. Diocletiani s. Martyrum 339. Actiacum 652. ab Alexandri M. victoria 934. à Nabuchodonosoris regni initio 1369. à Moysis obitu 2348. à natali Abraami 2893. à diluvio 3974. & à casu Adami 6216.

Georgius Elmacinus, itidem Christianus, medio seculo tertiodecimo clarus scripsit Historiam sive Chronicon ab Orbe condito usqve ad A.C. 1118. cujus priorem partem usqve ad Muhamedem in Bibl. Seguieriana MS. evolvit Ecchellensis, ut testatur ad Chronicon Or. & in Eutychio suo vindicato: In Cantabigiensi Bibl. eandem partem literis descriptam Syriacis legit, qvi subinde ex ea nonnihil profert in historia Orientali Hottingerus: posterior sub tituloHistoriæ Saracenicæ prodiit ex Thomæ Erpenii versione Latine Lugd. Bat. 1625. 4. cum Roderici Ximenes Archi Episcopi Toletani Historia Arabum: & Arabice ac Latine cum eadem versione Erpeniana, curante Jacobo Golio, ibidem atqve eodem anno in fol. Laudat subinde Chronologum & Chronica Christianorum, sed sine nomine.

Extat & *Chronicon Samaritanum*, sive Arabica versio Chronici veteris Samaritani ab excessu Moysis ad tempora Antoninorum, qvam Samariticis scriptam litteris ad Josephum Scaligerum à Samaritanis missam ex ejus legato MS. possidet Bibliotheca publica Leidensis Academiæ, ex qvo apographum in Bibl. Mazariniana legit Ecchellensis, qvid laudat in Historia Arabum p.145. Descripsit etiam Hottingerus & ex eo loca à se Latine versa hinc inde allegat in Enneade diss. in Historia Orientali & aliis scriptis, atqve Epitomen

ejus libri Latine subjecit Exercitationibus Anti Morinianis, librum integrum etiam publicare pollicitus, qvod tamen morte præventus facere haud potuit: Descripsit etiam Jacobus Golius cujus apographum manu ejus passim emendatum servare se testatur V. C. Hadrianus Relandus, qvi ex illo nonnulla affert parte 2. diss. Miscell. 1. Computum Samaritanum cum notis suis vulgavit Scaliger VII. de emendat. temporum p. 657. seq. Et Chronologiæ Samaritanæ Synopsim ex *Abulphetacho Danefao* excerptam ab viro doctissimo Eduardo Bernhardo Lipsienses inseruere Actis Eruditorum Anno 1691. pag. 167.

VI. Ex Chronicis Historicis recentibus cum exstent infiniti, paucos tantum commemorare juvat, Annalium qvidem Veteris Test. scriptores *Jacobum Salianum*, *Augustinum Torniellum*, *Henricum Spondanum*, atqve his neutiqvam inferiores accuratissimum *Jacobum Usserium*, *Hugonem Robinsonum*, *Jacobum Capellum* & Chronici Catholici auctorem pereruditum *Eduardum Simsonium*. Annales temporum novi Test. usqve ad A. C. 1198. edidit *Cæsar Baronius*, qvum notationis temporum minorem qvam rerum curam habuissent Centuriarum Magdeburgensim auctores: Baronium continuarunt brevius qvidem *Henricus Spondanus* ad A. 1640. fusius & uberius *Abrahamus Bzovius* usqve ad A. 1572. novem Vol. atqve *Odoricus Rainaldus* octo Vol. usqve ad A. 1534. Castigavit Baronium & supplevit præter alios *Antonius Pagi* in Critica Baroniana 4. Vol. Genev. 1705. fol. & *Samuel Basnagius* in Annalibus Politico Ecclesiasticis usqve ad A. C. 602. Roterd. 1706. fol. 3. Volum. De qvibus singulis diligenter & copiose disseruerunt Theologi celebratissimi Thomas Ittigius in Exercitatione præmissa selectis Historiæ Eclesiasticæ Seculi 1. capitibus & Jo. Fridericus Mayerus in libro de fide Baronii ipsis Pontificiis ambigua Amstelod. 1697. 8.

Joh. Marshami, Angli, Eqvitis aurati Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebraicus, Græcus, non minus ob minime vulgarem eruditionem qvam paradoxas qvas propugnat opiniones notissimus prodiit Londini 1672. fol. hinc Lipsiæ V. C. Ottone Menckenio curante 1676. 4. & in Belgio 1698. 4. Inter alia etiam illustrat præclarum & antiqvissimum mnnumentum Græcum Chronologicum Epochas marmoreas

reas *Arundelianas*, qvas Oxonium hodieqve servat, & cum Jo. Seldeni, Tho. Lydiati & suo commentario edidit Humfredus Prideaux Oxon. 1676. fol. Ad easdem conferendus Jac. Palmerius Exercitatt. ad optimos auctores Græcos, p.681. seq. Franciscus Bianchinus in antiqva Historia ex monumentis priscis illustrata cap. 25. p. 320. seq. Henricus Mascampius in institutionibus Chronologicis parte 1. Rich. Bentleius diss. de Epistolis Phalaridis Anglice edita p. 205. seq. Marshami Chronologiam novissime ad examen vocavit V.C. Jacobus Perizonius in Originibus Ægyptiacis. Lugd. Bat. 1711. 8.

Paulus Pezronius in Antiqvitate temporum defensa ac restituta vestigiis insistit Isaaci Vossii, adversariumqve nactus est virum doctissimum Michaelem le Qvien. *Jo. Harduini* S.I. Chronologiam ad examen revocavit V.C. Alphonsus des Vignoles in Epistola subjuncta Vindiciis veterum scriptorum scriptis à doctissimo Viro Maturino Vez. de la Crose, Roterd. 1708.

Ex Chronicis universalibus primus *Sethus Calvisius* operæ pretium fecisse videtur, cujus opus Chronologicum usqve ad A.C. 1685. continuatum (auctor enim A. 1615. Lipsiæ defunctus ultra initia sæculi decimi septimi haud processit) prodiit Francof. 1685. fol. *Gilbertus Genebrardus* qvi ante Calvisium scripsit multa tradidit incerta fide, neqve accurata satis, qvod de plurimis aliis affirmare licet, ideo prætermittendis qvoq;: non tamen prætereundus *Ubbo Emmius* cujus Opus Chronologicum cum Canone Chronico prodiit Groningæ 1619. fol. nec *Philippus Labbeus* S. I. cujus Chronologia postuma Historica sive Annales ab orbe Condito usqve ad A. C. 1666. qvo auctor obiit, viderunt lucem Philippo Brietio curante Paris. 1670. fol. tribus Vol. In primis hinc laudandus *Dionysii Petavii* S. I. Liber decimus tertius doctrinæ temporum, sive Chronologia ab orbe Condito usqve ad A.C. 533. Hanc simili accuratione faciliqve methodo ad nostra tempora produci è re studiosorum esset, qvos interim contentos esse oportet vel Calvisio, vel Chronico *Jo. Baptistæ Riccioli* ab orbe condito ad A.C. 1668. vel *M. Zuerii Boxhornii* Chronologia qvam ad A. C. 1676. continuavit Daniel Hartnaccius. Aut certe B. *Christophori Helvici* theatro Historico, Chronologico, qvod A. 1609. primum editum, ab aliis deinde continuatum est, uti *Schraderianis* qvoqve tabulis, sæpius ob communem apud nostros usum recusis, accidit.

VII. In

VII. In technica Chronologiæ parte haud dubium est qvin omnes qvi ante ipsum scripserunt longe post se reliqverit, omnibusqve post futuris facem, insignem plane præluxerit *Josephus Scaliger* libris VII. de emendatione temporum, cujus operis à paucis hodie lecti pauciores etiam præstantiam intelligere, vere ait Huetius p. 276. Alnetanarum qvæstionum. Melior editio Plantiniana est Lugd. Bat. 1598. fol. recusa apud Genevenses A. 1629. atqve tum aliis emendationibus & accessionibus priore A. 1583. præstat, tum vel ideo præferenda, qvod fragmenta veterum, Berosi, Abydeni & aliorum à Scaligero selecta & observationibus illustrata exhibet. His addendi ejusdem Scaligeri Isagogicorum Canonum libri tres, ex editione locupletata ab auctore & emendata qvæ post illius mortem prodiit ad calcem Chronici Eusebiani cum præfat. Alexandri Mori Amst. 1658. fol. Multa post Scaligerum præclare observavit acerbus nimis ejus insectator *Dionysius Petavius* S. I. in immortali de doctrina temporum opere (qvod post editionem Parisiensem A. 1627. fol. recusum est Amstelodami 1703.) & in VIII. libris dissertationum ad Uranologium Paris. 1630. atqve deinde Amstelodami fol. Ex eadem societate laudandi veniunt *Philippus Labbeus* cujus Chronologia technica Paris. 1670. folio 2. Vol. post auctoris mortem lucem vidit, nec minus *Joh. Baptista Ricciolus* in Chronologia reformata Bononiæ 1669. fol. & *Ægidius Bucherius*, cujus de doctrina temporum commentarius Canones præcipue veteres Paschales luce haud contemnenda perfundit Antvverp. 1634. fol.

Nostra ætate acutissimum & elaboratissimum opus Chronologicum vidimus ab Hibernorum doctissimo *Henrico Dodwello*, de veteribus Græcorum Romanorumqve Cyclis Oxon. 1701. 4. Idem vir præclarus multa etiam alia ad temporum rationes dilucidandas erudite commentatus est, scriptoresqve antiqvos varios luculentis notationibus Chronologicis & annorum qvos perseqvuntur consignatione illustravit.

B. *Matthiæ Wasmuthi* opus AstroChronologicum auspiciis Reginæ Christinæ A. 1692. edi cœptum in herba statim suppressum est, neq; ultra specimen ejus atqve introductionem qvicqvam vidit lucem, neqve eruditis satisfecisset credo vir suis magis hypothesibus addi-

addictus, qvam veterum diligenti tractatione & expensione comparatus ad res qvas illi tradunt ad eorum mentem, certo tempori assignandas. Hodie novum opus Chronologicum exspectamus à sagacissimo viro *Joanne Masson*, à qvo vitas Horatii, Ovidii, Plinii junioris erudite scriptas cum voluptate evolvunt harum literarum studiosi. Elementa Chronologiæ technicæ compendio tradita tirones qvam rectissime haurient ex B. *Ægidii Strauchii* nostri breviario Chronologico, sæpius subjecto prælis in Germania, & apud Anglos qvoqve, in qvo licet brevi libello multa solide & perspicue traduntur. A perspicuitate se commendat etiam *Jo. Henrici Alstedii* thesaurus Chronologicus, & *Frid. Spanhemii* Chronologia sacra magno studio scripta, & Tomo primo Operum viri illius eruditi edita. Sed *Dionysii Petavii* rationarium temporum toties in Gallia, Germania & nuper etiam cum docta præfatione V. C. Jacobi Perizonii in Belgio recusum, vel eo nomine omnibus compendiis Chronologicis præferri meretur, qvod parti technicæ plene & perspicue traditæ præmittit partem priorem, egregium Historiæ universalis compendium, perspicue & diligenti cura compositum, qvod in ora libri ad fontes semper lectorem remittit. Non potest sibi temperare Petavius qvo minus Scaligero, cui tam multa debet, etiam in hoc insultet ubiqve, qvod in viro tam immoderatæ bilis minus mirum, nam ut Alexander Morus præf. ad Eusebii Chron. *Memini*, inqvit, *tum viveret atque ad ipsum invisendi causa itaremus, ne nominari quidem Scaligerum ferre poterat, quin excandesceret, ac stomachum in contumeliosas voces & homine partibus addicto quam erudito magis dignas erumperet. Nec alius in libris apparet, quos tamen sedatius compositos oportuit -- Non tamen ita partium studio ducimur, ut Doctrinæ temporum conditorem laude fraudatum sua velimus; abesset modo succus loliginis & ærugo. Nam quæ tandem ars inchoata simul & perfecta est? Quin eum inter principes Chronologos non illibenter putamus, & versatile hominis ingenium, eruditionem sane multijugam, & bene latinum ac rotundum eloquii genus complectimur, nec arbitramur ei parem tum fuisse, postquam à Sirmundo discesseris, illius ordinis virum, eumque adeo magis interdum quam Scaligerum sequimur. Sed an ideo majoris quam Scaligerum facimus? Quasi vero Gigantis invectus humeris pumilio quia longius prospicit, ipso Gigante major existimandus sit.*

VIII. Socrates apud Xenophontem * ſapienter monuit Geometriam eatenus addiſcendam eſſe, qvatenus certos præberet uſus in vita, ſubtilitatibus autem minutis & difficilibus intellectu animum pertinacius non eſſe applicandum, neq; enim qvid ea res fructus haberet videre ſe dicebat, licet illarum minime rudis eſſet: ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν, *poſſe vero eas omnem hominis vitam abſumere, ac ab aliis multis utilibusque diſciplinis avocare.* Similiter in Chronologicis diligenter evitandus hic ſcopulus, ne in ſubtilioribus & incertis tempus & operam diutius ludamus, ſed certis & exploratis inhærentes, in aliis ſimus veriſimilitudine contenti, neqve omnia ad pulviſculum excutiendo in minutiis ſudemus & angamur, ac poſt longos & inſanos æſtus tamen cogamur deniqve fateri incertiores nos eſſe qvam dudum. Laudandus ſane præclarorum ingeniorum conatus, caliginem qvæ occurrit in veteribus monumentis improbo ſtudio diſpellendi, & difficilia explanandi: verum debet eſſe modus in rebus, & qvando conſtat multos maximos viros non alio fructu rem aliqvam tentaſſe, qvam ut in diverſa alii ab aliis abeundo lectores magis etiam ambiguos relinqverent, præſtat ex tot ſententiis unam amplecti, qvæ vel veriſimilitudine argumentorum, vel auctoritate ſcriptorum ſe præ cæteris probet nobis, qvā ſine ſpe melioris ſucceſſus longo & parum profuturo labori ſe de integro immergere, utilioribusq; ſtudiis ſubducere. Laudandum etiam ſtudium in viris doctiſſimis qvi rationes Cœli, & Eclipſium ſupputationes ad lucem Chronologiæ inferendam attulere. Sed qvo intricatius id omne eſt ob tenuem nec diſtinctam ſatis de illis apud antiqvos ſcriptores memoriam & faciles in computandis iisdem errores, tabularumqve accuratarum & ab omni labe immunium defectum, eo major adhibenda eſt cautio ne demonſtrationum Aſtronomicarum prætextu in falſas hypotheſes, qvibus poſtea plura falſa ſuperſtruuntur, incidamus. Cavebimus etiam ob difficultates alias Chronologicas qvas expedire forte non poſſumus, ſtatim vocare in dubium vel negare rem bonis ſcriptoribus teſtatam, ſeqvemurq; potius judicium Plutarchi, qvi Solonem cum Crœſo Rege verſatum noluit inficiari, licet temporum rationibus hoc qvidam repugnare exiſtimarent. *Ego vero*, inqvit in vita Solonis p. 93. *hiſto-*

riam

* Xenophon IV. de dictis & factis Socratis p. 814.

riam adeo illustrem & tam multis consignatam testibus, & quod majus est, cum Solonis moribus consentaneam, illiusque magnitudine animi dignam & sapientia, non possum in animum inducere ut repudiem ob chronicos quosdam, quos vocant Canones, οὓς μύριοι διορθοῦντες ἄχρι σήμερον εἰς οὐδὲν αὐτοῖς ὁμολογούμενον δύνανται καταστῆσαι τῆς ἀντιλογίας, *quos sexcenti corrigentes nihil hactenus constituere certi, in quo consentiant inter se depugnantibus, valuere.* Sulpicius Severus lib. 1. *Inter se parum consentiunt qui rationem temporum investigatam ediderunt, quod cum vel DEI nutu vel vitio vetustatis eveniat, calumnia carere oportebit.*

IX. Petavius qvidem lib. II. Epistola XI. ad Arnoldum Cathium ingenue fatetur sententiam suam, qva tempus nati CHristi ad Annum ab orbe condito qvartum & octogesimum supra nongentesimum ac termillesimum retulit, neutiqvam demonstratione firma niti, sed tantummodo ex verisimili suspicione probatam à se positamqve fuisse. *Etenim sua cuique putandorum temporum ratio est, à nobis ista certis de causis est constituta, quas in Tomo II. Operis de doctrina temporum uberrime tradidimus. Neque vero id* ἀποδείξει *mera, sed majori ex parte conjectura nititur. Quare qui aliter existimat, non magnam flagitium fecerit. Sit ille modo sibi constans, & Chronologia sua rationes ita ex parte moderetur, ne cum anterioribus posteriora, vel utráque cum historia & observatione dissideant.* Qvantopere vero hac in parte inter se dissideant Chronologi, cognosce mecum qvæso ex hac tabella, in qva varias sententias de Anno CHristi nati recensitas habes, paullo plures qvam vel Ricciolus lib. VII. Chronologiæ reformatæ p. 292. vel Carolus Josephus Imbonatus in adventu Messiæ à Judæorum blasphemiis vindicato ad calcem Bibliothecæ Latino Ebraicæ p. 30. sq. vel Allatius ad Eustathii Hexaëmeron p. 250. seq. vel Urbanus Chevræus T. 1. Historiæ mundi cap. 1. atqve ex eo Lud. Morerius in Lexico vocabulo *Monde*, vel Frid. Spanhemius in Chronologia sacra p. 159. seq. aut Ægidius Strauchius in breviario Chronologico p. 360. aliive qvos viderim retulerunt.

R. Lipmann (notante Vorstio ad R. David Ganz p. 271.) sensit *CHristum natum esse*	*Anno Mundi* 3616
Isaac Abarbenel	3630
R. Abraham ben Dior	3660

Chronicon Ebræorum ſive liber Juchaſin R. Abrahami Zacuth	3670
R. Jaſon Noſen	3734
R. Nahaſſon lib. de cyclo Paſchali, apud Genebrardum	3740
R. Gerſon, R. ben Levi & R. Abraham	3754
Judæi in Seder Olam	3758
Hieron. à Sancta Fide, Paulus à S. Maria, Lyranus, R. David Ganz, Georgius Venetus, Galatinus & alii ex computo vulgato Judæorum	3760
R. Levi in c. 12. Daniels	3780
aliqvi Talmudici apud Genebrardum	3784
S. Julianus ex Hebraica editione SS. Biblior.	3834
Andreas Helvvigius	3836
Ben. Arias Montanus	3849
Jacobus Gordonus, ſi Ricciolo fides	3880
Matthæus Beroaldus	3917
Gerh. Mercator, Joannes Lightfoot, Hugo Brughtonus, David Pareus,	3928
S. Hieronymus in qvæſtionibus Hebraicis	3941
Joannes Cario	3944
Rob. Baillius,	3945
Joſephus Scaliger, Sethus Calviſius, Ubbo Emmius, Chriſtophorus Helvicus, Jo. Henr. Alſtedius, Petrus Laurenbergius, Reinoldus Franckenbergerus, Joh. Behmius, Nic. Mullerius, Jo. Micrælius, Chriſtianus Schotanus, Georg. Hornius,	3947
David Origanus, Jo. Argolus, Frid. Hildebrandus, Iſmaël Bullialdus Ægidius Strauchius, Jo. Jonſtonus, Magnus Celſius in Computo Eccleſiaſtico	3949
Petrus Lambecius, Frid. Spanhemius, Hieronymus Vecchiettus, Antonius Pagi, Samuel Baſnage, Henr. Kippingius	3950
Cornelius à Lapide	3951
Hieronymus, Beda, Hermannus Contractus	3952
Jo. Sleidanus	3953
Cornelius Cornelii, Vincentius Bellovacenſis	3954
Jo. Georgius Hervvartus	3955
Horatius Turſellinus	3956
Philo de temporibus	3957

Phi-

Philippus Lansbergius, Henr. Wolfius Tigurinus. 3958
Alphonsus Salmero, Joh. Picus Mirandulanus, 3959
Jo. Lucidus, Abrahamus Scultetus, Petrus Bogdanus, M. Gvazzus, Jo. Boulæsius, qvibus Dolionum & Avicennam Ricciolus adjungit. 3960
F. Matthias Chesneux, Augustinianus 3961
Abbas Urspergensis, Sixtus Senensis, Pantaleon Candidus, Wolfg. Lazius, Dav. Chytræus, Cunmannus Flinsbachius, Martinus Lutherus, Phil. Melanchthon. 3962
Jo. Funccius, Alfonsus Tostatus, Jo. Buxtorfius, Jac. Hainlinus, Jo. Hevelius p. 88. prodromi Astronom. 3963
Christianus Severinus Longomontanus in Astronomia Danica, Petrus Ballisardus, Conr. Peucerus 3964
Gerh. Mercator, Petrus Opmeer 3966
Henricus Buntingius, Hieronymus Bardius, Andreas Scelmatter 3967
Gvaltperus, Bullingerus, Elkstormius, 3969
Abraham Bucholcerus, Elias Reusnerus, Henricus Pantaleon, Cornelius Jansenius, Christianus Matthiæ, Urbanus Chevræus, Marcus Zuerius Boxhornius, Matthæus Dresserus 3970
Lombardus, Krentsheim 3971
Theophilus libris ad Avtolycum, si Imbonato credimus 3974
Theodorus Bibliander 3979
Dionysius Petavius, Jo. Clericus 3983
Rob. Bellarminus 3984
Joh. Cluverius, si eidem Imbonato fides (nam Chevræus & Strauchius notat eum CHristi nativitatem referre ad annum mundi 3970.) 3985
Carolus Bovillus 3989
Jo. Keplerus in tabulis Rudolphinis 3993
Henricus Mascampius 3799
Henr. Harvillæus, Jac. Capellus, Jac. Tirinus, Abraam Calovius, Suaresius, Gvil. Hoëlius, M. Antonius Capellus, Natalis Alexander, 4000
Jac. Gordonus, si fides Imbonato. 4002
Flavius Josephus ex qvorundam calculo 4003

Jac. Usserius, Ed. Simson, Laur. Eichstadius, Jo. Whistonus	4004
Jo. Wichmannus, Jo. Harduinus	4005
Jo. Cluverus in Epitome Historiarum	4006
Thomas Lydiat	4007
Benedictus Pererius, Conradus Pavvellius, Erasmus Reinholdus	4021
Henricus Philippi S. I. Gvil. Langius	4040
Jo. Jacobus Hofmannus	4049
Xantes Pagninus, Augustinus Torniellus, Christoph. Besoldus	4051
Jac. Salianus, Henricus Spondanus, Jo. de Bussieres	4052
Gabriel Bucelinus	4053
Philippus Labbe, Philippus Brietius, Henricus Samericus	4054
Horatius Scoglius	4055
R. Moses (Maimonides, si fides Imbonato & Chevræo, sed intelligendus R. Moses Gerundensis, ben Nachman) Josephus Blancanus	4058
Jo. Baptista Ricciolus	4062
Jo. de Roa, Davila	4072
Michaël Mœstlinus	4079
Arnoldus Pontacus	4088
Gilbertus Genebrardus	4090
Franciscus Ribera	4095
Lud. Cappellus	4102
Jo. Brentius	4121
Nicolaus Vignier in Bibliotheca Historica	4128
Thomas Malvenda	4133
Laurentius Codamannus, Christianus Ravius	4140
Matthias Wasmuth	4141
Flav. Josephus, si Imbonato fides	4163
Ricciolus secundum Hebraicam & vulgatam editionem	4184
Marianus Scotus	4193
Auctor examinis Chronologiæ (qvem confutavit parte 2. rationarii Petavius)	4200
Ado apud Imbonatum	4270
Odiaton sive Eduvicon Astrologus apud Imbonatum	4320
Magnus Aurelius Cassiodorus	4697
Origenes in Matthæum	4830
Ado Viennensis Archi Episcopus	4832

Me-

Metrodorus 5000
S. Epiphanius in secunda Nicæna synodo 5001
Arabes aliqvi apud Genebrardum 5185
Paulus Orosius si fides Allatio p. 252. ad Eustathium Antioch. 5190
Sigebertus, Isidorus Hisp. in Chron. & Philo Judæus si Ricciolo credimus 5196
Philippus Bergomas, Alphonsus Pandulphus 5198
Eusebius Cæsareensis, Orosius, Beda, Martyrologium Romanum, Cæsar Baronius secundum LXX. Interpretes 5199
Vincentius Lirinensis, S. Julianus, Pomponius Gauricus, & Sansovinus 5200
Paulus Forosemproniensis, Jo. Nauclerus 5201
Isidorus lib. V. Originum c. 49. 5220
Rabanus Maurus 5296
Albumasar Astronomus Arabs 5328
Isidorus Pelsiota, Lucas Tudensis 5336
Petrus de Alliaco & qvidam Talmudistæ 5344
Augustinus apud Genebrardum & Chaldæi notante Ricciolo 5351
Isidorus Hispalensis notante Strauchio 5410
Victor Giselinus Suspicium Severum corrigens 5419
Sulpicius Severus 5469
Theophilus ad Avtolycum notante Allatio, & Maximus Monachus 5491
Alexandrina Ecclesia & Panodorus apud Syncellum p. 313. 5493
Q. Julius Hilarion 5497
Æthiopes 5499
Theophanes, Glycas, Georgius Monachus, Chronicon Orientale, Pseudo Nicodemi Evangelium, Nicephorus CPol. 5500
Georgius Syncellus 5501
Nicetas notante Allatio 5503
Nicephorus Callistus 5505
Cedrenus, Persæ & Nicetas apud Ricciolum 5506
Chronicon Alexandrinum 5507
Græci hodie communiter, CPolitana Ecclesia, Rutheni s. Moscovitæ, Bulgari, 5508
Epiphanius Cyprius 5509

Theo-

Theophilus Antiochenus apud Ricciolum	5515
Nicephorus alter apud eundem	5520
Euſtathius Antiochenus in Hexaëmeron	5531
Faſti Siculi apud Imbonatum	5535
Flav. Joſephus probe expenſus judice Ricciolo	5555
Iſaacus Voſſius	* 5598
Faſti Siculi notante Strauchio	5608
Clemens Alexandrinus	5624
Ricciolus ſecundum LXX. Interpretes	5634
Nicephorus CPol. apud Ricciolum, è qvo Imbonatus,	5700
Lactantius	5800
Philaſtrius	5801
Paulus Pezron	5868
Tabulæ Alphonſinæ in codice Riccioli	5984
Euſebius alter apud Imbonatum	5990
Cyprianus, Svidas in Φαλέγ	6000
Julianus Archi Epiſcopus Toletanus	6011
Onufrius Panvinius	6310
Joh. Mullerius Regiomontanus & Alphonſus Rex in tabulis Mulleri	** 6484

Etiam in ipſa *æra Chriſtiana* qva vulgo utimur, & qvam à Dionyſio Exiguo A. C. 525. primum uſurpatam *Dionyſianam* ſolemus appellare, ſecundum qvam hodie computamus Annum CHriſti 1712, in ipſa inqvam æra illa cum vero Anno CHriſti conferenda mirus eſt Chronologorum diſſenſus, aliis CHriſtum pluribus annis ante, aliis poſt illam æram natum eſſe ſciſcentibus, ut ex proxima tabella apparebit, qvam ex Frid. Spanhemii Chronologia ſacra T. 1. Opp. p. 206. mutuati ſumus. Jam modo notandum prius exiſtimo, qvod Petavio & Sam. Baſnagio T. 1. Annalium Politico Eccleſiaſt. p. 183. animadverſum eſt, æram qva utimur vulgarem ab ipſa Dionyſii ſententia integro anno diſtare, ſupponereqve CHriſtum natum Anno Juliano 46. COSS. Cajo Cæſare & Æmilio Paulo: cum Dionyſius natalem CHriſti ad annum Julianum 45. retulerit, Coſſo Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Piſone COSS. CHRI-

* Ricciolus Chevræus & Imbonatus male 5590.

** Iidem male 6984.

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM censent.	
720.	12.	34.	Petrus Damiani, florens Sec. XI. Ep. XXI. ad Albericum; Nempe ex hypothesi, Christum *passum* Anno Urb. C. 753. d. VIII. April. feriâ VI. Lunâ XV. qvod qvadret in annum Chr. XXXIII. Et inde incipiendos *annos Domini* sc. à *Passione*. Secutus est, *Antonius Dulciatus*, Eremita Florent. *de Festis Mobilib.* P. 1.	Sic Christus passus esset, XIII. annis *antè* mortem *Augusti*, minimum XXXI. annis, antequam sub *Tiberio* affixus cruci.
748.	40.	6. 25. *Dec.*	Joannes Keplerus, M. Ant. Capellus, Henschenius, Pagius in *Criticâ*, Henr. Dodvvellus *Dissert.* 1. in Irenæum, p. 83. Lælio Balbo & Antistio Vetere *Coss.* *Per. Jul.* 4708. *Olymp.* CXCIII. anno III. *Aug.* XXXVIII. Christum *conceptum* hoc anno U. C. DCCXLVIII. Martii XXV. Johannem *conceptum* anno præcedente XXIV. *Octobr.* *Zacharia* enim familiam iniisse	*Baronius* falso, hoc anno Cajum Cæs. præfectum Syriæ & Orienti. *Pagius*, post *Norisium*, hoc anno *Quintil. Varum* successisse in Syriæ Præfectura *Sentio Saturnino*. Probant ex duob⁹ *Vari* Numismat. signatis Ærâ Antioch. Augustanâ XXV. qvæ cum hoc anno concurrat. Contra *Josephus*, & Historici. Fuit annus Syro-Maced. 307.

Bb vices Anno

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM censent:	
			vices suas, ἐφημερίαν, משמרת המזבח, XVII. Octobr. A. U. C. DCCXLVII. Ita Keplerus.	
749.	1.	5.	Joh. Chrysostomus, qvi supposuit Joh. Baptistam conceptum XXIV. *Sept.* Thifri X. An. U.C. DCCXLVIII. *Olymp.* CXCIII. Hinc Christum conceptum XXV. *Martii*, anno seq. natum XXV. *Dec.* Hæc sententia Liberio Rom. placuit, dein Damaso, Ambrosio, postea *Constantinopolitanis*. Et prout qvisqve supposuit *diem* qvo *Angelus* Zachariæ apparuit, *Luc.* 1. alii *Septembri*, alii *Octobri* mense, alii, *Junio*, *Julio*, *Augusto* (scil. pro variâ Computatione *Ephemer.* Sacerdotalium) ita hinc conjectarunt diversimode diem *Concept.* hinc *Nativitatis* Christi. Sic. Joh. Deckerus, Jos. Laurentius, Sussyga Polon. Dion. Petavius, &c.	Anno Syro-Maced. 308. Christum natum *ante annum U.C.* 750. qvo mortuus sit Herodes, adeoqve minimum Anno U. C. 749. nuper qvoqve *Rigordius* Gallus, *Differt.* ad Nummum Herodis Antipæ; 1689. Et *Dom. Paulus Pezron*, Doctor Parisinus, in Hist. Evangelicâ, A. 1695.

An. Urbis Cond.	*An. Juliani.*	*Ante Æram Dionys.*	CHRISTUM NATUM censent,	
			&c. Augusto XII. & Corn. Sullâ *Coss. Per. Jul.* 4709. *Olymp.* CXCIII. anno 4. *Augusti* XXXIX. Ita Dodvvellus *Diss.* 1. in Iren p. 83. *Vel natus initio Anni* U. C. DCCXLIX.	
750.	42.	4.	Sulpicius Severus *Hist.* L. 11. Et qvotqvot Christum natum, saltem aliqvot mensibus ante mortem Herodis. Calvisio Sabino, & Passieno Rufo *Coss. Per. Jul.* 4710. *Olymp.* CXCIV A. 1. *Augusti* vulgo XL.	Mors Herodis (secundum Josephum) accidit hoc anno, U. C. 750. *Novembri* mense. Sic qvoqve nuperi scriptores, Rigordius, Pagius, Norisius, Dodvvellus, Paulus Pezron, &c. A. Syro-Macedon. 309.
751.	43.	3.	Alexandrini *veteres*, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alex. (de cujus sententiâ, & Eusebii illâ, prolixe Frid. Spanhemius Pater *Dub. Evangelios* P. 11. D. 1.) Maximus Monachus, G. Syncellus, Cedrenus, &c. In *recentioribus*, Baronius, Scaliger, Pererius, Tornielus, Calvisius, Emmius, Helvicus, Gerh. J. Vossius, &c.	Alii mense *Sept.* natum, vel *April.* Alii 26. Martii conceptum, & *Decembri* exeunte natum. Tertull. *adverſ. Jud.* C. VIII. Christ. natum *quadragesimo & primo imperii Augusti*; sed addit, *quo* (potius *qui*) *post mortem Cleopatræ imperavit.* Anno Seleucid. 310.

 C. Len- Fuit

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram. Dionys.	CHRISTUM NATUM censent,	
			C. Lentulo, & Val. Messalino *Coss.* *Per. Jul.* 4711. *Olymp.* CXCIV. anno 2. *Augusti* vulgo XLI. Qvidam numerantes à morte Julii, XLII. & sic Pagius.	
752.	44.	2.	Epiphanius *Hær.* LI. & Hær. LXXVIII. Hieronymus, Orosius, Beda, Freculphus, Sigonius, Mar. Scotus, Onuphrius, Temporarius, &c. Eusebius qvoqve in *Chron.* teste Pontaco; & sic Henr. Valesius, ac si qvi alii. Richardus Montacutius, Capellus uterqve, David Blondellus, &c. Sed Epiphanius, natum Christum anno ineunte, VIII. Idus *Jan.* *Tybi* Ægyptior. d. XI. *Thebet.* XIII. Augusto XIII. & Plautio Sylvano *Coss.* *Olymp.* CXCIV. anno 3. *Per. Jul.* 4712. *Augusti* XLII. XV. annis ante-	Fuit annus Seleucid. 311. *Cajus Cæsar*, Agrippâ & Juliâ genitus, missus hoc A. in Orientem, cum Extraordinario seu Proconsf. Imperio, ad bellum Armeniacum. Ex Vellejo, & Numismat. Sed mortuo Herode, venit Hierosol. Archelao regn. *Sentius Saturninus* Præses adhuc Syriæ, qvo tempore Census sub Augusto actus, *Tertull.* contra Marc. L. IV. Sed *Quirinius* tū in Oriente agens, confecto in Ciliciâ bello, potuit Saturnino adjungi, ad *Censum* eum tum hominum, tum facultatum, peragendum, *Luc.* 11. 1. Præ-

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM censent,	
			te mortem Aug. *Cyclo* Solis VIII, &c.	Præses & Syriæ hoc anno *Q. Varus*, successor datus Sentio Saturnino, ante mortem Herodis, *Joseph.* L. XVII. Antiq. C. VIII.
753.	45.	1.	Panodorus Monach9 Ægyptius, Antiocheni, Chronicon Alex. *Nat.* Christum hoc anno XXV. *Dec.* Sic Petrus de Alliaco, Sixtus Sen. Mart. Lutherus, Joh. Lucidus, Alph. Salmero, Henr. Harvillæus, Phil. Labbeus, &c. Et hæc sententia Vulg. secundum Dionys. Exiguum. Corn. Lentulo, & Calp. Pisone *Coss.* *Per. Jul.* 4713. *Olymp.* CXCIV anno 4. *Augusti* XLIII. Tribunit. Potest. XXIII *Cyclo* Sol. IX. *Luna* 1. ante Æram Vulgarem (qvæ primum annum Christi conjicit in seqventes *Kal. Jan.*) anno uno.	Hoc anno mortuus creditur *Herodes*, ex Epiphanio; inter Eclips. Lunæ, qvæ fuit *Jan.* IX. & Pascha qvod *April.* VI. Archelai ann. 1. Christi nati 2. qvo reversus ex Ægypto. Ut vitium sit in Josepho, qvi *triennio* ante mortuum Herod. Fuit annus Seleuc. 312.
		Anni Æræ Dionys.		
754.	46.	1.	Qvidam *Nativ. Ch.* conjiciunt in hunc annum,	A. Seleucid. 313. Hoc anno *Augustus* LXIII.

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Æra Dionys.	CHRISTUM NATUM censent,	
			num, 25. *Dec.* & sic Fasti Consul. in Cæsarianâ Biblioth. qvi tum notant *Lunam* XV. manifesto errore. Cajo Cæs. (Augusti filio) & Æmilio Paulo *Coss.* *Per. Jul.* 4714. *Olympiade* CXCV. an. 1. Augusti XLIV. Cyclo *Sol.* X. *Lunæ* 2. &c.	LXIII. ætatis implevit, qvem vocat κλιμακτῆρα, *Epist.* ad *Cajum* Cæs. & inchoavit LXIV. Vide *Gell.* L. XV. C. VII.
755.	47.	2.	P. Vincio, & P. Alfenio Varo *Coss.* *Per. Jul.* 4715. *Olymp.* CXCV. a. 2. *Augusti* XLV. &c. Ita Paulus de Middelburgo, & qvi hunc secuti.	In hunc annum *Lucii Cæs.* obitus contigit: Et *Tiberii* ex Rhodo Insula reditus Romam, secund. *Lydiatum*, *Pagi*, &c. anno demum seqvente, secund. *Petav.*
756.	48.	3.	Thomas Lydiatus *Recension.* C. XVI. & in Serie Magistratuum, censet hoc anno *natum* esse Christum XXV. *Pachon* ex Clem. Alex. qvi dies inciderit hoc anno in *Maji* XX. Hinc Christum circumcisum Maji XXVII. ipso die Pentecostis. Eundem annum, secutus Æram U. C. Fabianam, censet fuisse DCCLI.	Aliqvot annis, ante hunc ipsum, *natum* esse Christum, vel inde colligitur, qvod *Cajus* Aug. filius, mortuo jam Herode, in Orientem profectus sit; paulo post Consulatum absens initurus A. U. C. 754. Vide sis Josephum, *Antiq.* L. XVII. C. XI.
			Ælio Lamiâ, & Servilio Gemino *Coss.* *Per. Jul.* 4716. *Olymp.* CXCV. a. 3. Augusti XLVI.	

X. Ex

X. Ex hoc tanto virorum doctorum dissensu, qvi in temporum rationibus excutiendis ætatem contriverunt, ne de Sinensium opinione jam dicam, qvi annum nativitatis CHristi a tempore orbis conditi ultra octingenties octogies qvater mille & octingentis annis removent, merito colligat aliqvis cum Jacobo Gaffarello c. 2. curiositatum inauditarum, neqve dies neqve annos qvi a rerum creatarum initio ad CHristum natum usqve effluxerunt, citra peculiarem revelationem divinam certo definiri posse: qvanqvam Benedictus Pererius in V. Genes. sollicite monet in verbis Ecclesiastici c. 1. v. 2. *dies seculi quis enumerabit?* de diebus esse sermonem, non de annis, horum enim numerum sciri, illorum ignorari. Non tamen ideo incerta sunt omnia, sed de pluribus iisqve maximi momenti rebus sic satis constat, ut Synchronismi observari & systema aliqvod Historicum componi possit, qvo res præcipuæ digerantur justo tempore, ne anticipare necesse sit qvæ post contigerunt, aut qvæ ante gesta sunt postponere. Ut vero breve specimen aliqvod Ideæ Chronologico Historicæ tironibus exhibeam, qvod memoria facile teneant, placet non cum Varrone tempus omne dividere in ἄδηλον, μυθικὸν, & ἱστορικόν, sed huic Varronianæ divisioni potius præferre antiqvam & Judæorum testimonio celebratissimam domus Eliæ traditionem * qva omne ævum dividitur in sex annorum millenarios hoc modo: *duo millia inane* sive ante Legem Moysis: *duo millia Lex, duo millia Messias.* Sic ponemus CHristum natum esse circa annum Mundi 4000, Legem Moysis vero esse latam post Annum Mundi 2400.

In

* De illa domus Eliæ traditione dixi uberius in Codice Pseudepigrapho testamenti qvi jam sub prælo sudat. In præsenti tantum adnotabo, qvod ad numerum sex dierum qvibus conditus à DEO Mundus est, sex etiam ætatibus omne tempus distinguit S. Augustinus libro & capite ultimo de Civitate DEI. *Ipse etiam numerus ætatum veluti dierum si secundum eos articulos temporis computentur, qui in Scripturis sanctis videntur expressi, iste sabbatismus evidentius apparebit, quoniam septimus invenitur, ut prima ætas tanquam dies primus sit ab Adam usque ad Diluvium. Secunda inde usque ad Abraham. Hinc jam usque ad David una, altera inde usque ad transmigrationem in Babyloniam, tertia inde usque ad CHristi carnalem nativitatem. Fiunt itaque omnes quinque. Sexta nunc agitur. Post hanc tanquam die septimo requiescet DEus, cum eundem septimum diem quod nos erimus in seipso DEus faciet requiescere.*

In *PRIMO MILLENARIO* & *SECUNDO* nihil occurrit notatu dignum & certum, nisi qvod sacra Geneseos nobis offert Historia. Anni generationum Patriarchalium ante Diluvium ita se habent ex Genes. V:

genuit anno ætatis suæ	Hebr.	Samarit.* apud Scalig.	Samaritan. apud Syncel.	LXX.	Joseph.	Is. Voss.
Adam	130	130	130	230	230	230
Seth	105	105	105	205	205	205
Enos	90	90	90	190	190	190
Cainam	70	70	70	170	170	170
Mahelaleel	65	75	65	165	(165)	165
Jared	162	62	62	162	162	162
Henoch	65	65	60	165	165	165
Mathusalah	187	77	67	167	187	187
Lamech	182	53	53	188	82	182
annus Noæ qvo diluvium accidit	600	600	600	600	600	600
Summa	1656	1327	1302	2242	2153	2256

Post Diluvium, hæc series generationum exhibetur Genes. XI:

anno ætatis suæ	Hebr.	Samarit. apud Scalig.	Samarit. apud Sync.	LXX.	Joseph.	Is. Voss.
Diluvium fuit	1656	1327	1302	2242	2153	2256
Semus genuit post diluv.	2	—	2	2	12	12
Arphacsad	35	135	135	135	135	135
Cainan	—	—	—	130	—	130
Sala	30	130	130	130	130	130
Eberus	34	134	134	134	134	134
Phaleg	30	130	130	130	130	130
Regu	32	132	132	132	130	130
Serug	30	130	130	130	132	132
Nahor	29	79	79	179	120	129
Thara	70	70	70	70	70	70
inde ad natum Abrahamum.	60	60	60	60	60	60
Summa	2008	2327	2304	3474	3206	3448

Ab anno nati Abrahami numerus suos supputare incipit Chronicon Eusebianum.

MILLE-

MILLENARIO TERTIO ex sacris litteris observanda

Vocatio Abrahami anno ætatis 70. ut Hebræorum habet traditio Petavio etiam probata, vel ut Eusebius computat, qvem pleriqve alii seqvuntur 75

Isaacus natus anno Abrahami 100. Genes. XVII.

Jacobus & Esau — Isaaci 60. Genes. XXV. 26.

A vocatione Abrahami usqve ad Exodum Israëlitarum ex Ægypto sive *annum octogesimum* Moysis Genes. XV. 13. Exod. XII. 40. Actor. VII. 6. Exod. VII. 7. 430

Ab Exodo Israëlis & data tertio mense post Lege Exod. XX. 1., usqve ad conditum templum Salomoneum 1. Reg. VI. 1. 479

His adde annos ab orbe condito ad natum Abrahamum 2008

2992

Anni illi 479. ut distinctius intelligantur, en tibi brevem * tabellam:

Ab egressu Ebræorum ex Ægypto ad mortem sive annum 120. Mosis —	40.	Exod. VII. 7. Deut. XXXIII. 7.
Inde ad mortem Josuæ —	25.	
Inde ad cœptam servitutem sub Cusane —	34.	
Inde ad restitutam per Othnielem Libertatem —	8.	Judic. III. 8.
Inde ad cœptam servitutem sub Eglone —	40.	Jud. III. 11.
Inde ad redditam per Ehudum Libertatem —	18.	Jud. III. 14
Inde ad cœptam servitutem sub Midianitis — —	80.	Jud. III. 30.
Inde ad restitutam per Gedeonem Libertatem —	7.	Judic. VII. 1.
Inde ad mortem Gedeonis —	40.	Jud. VIII. 28.
Inde ad mortem Abimelechi —	3.	Jud IX. 22.
Inde ad mortem Tholæ —	23.	Jud. X. 2.
Inde ad mortem Jairi & cœptam servitutem sub Ammonitis & Philistinis — —	22.	Jud. X. 2. 7. 8.
Inde ad finem servitutis sub Philistinis		

Cc &

* Jo. Marsham Canon Chron. p. 305. sq. Petrus Brinch examine Chronologiæ Josephi p. 16.

& recupertam vindice Samuele Libertatem —	40.	Jud. XIII. 1.
Inde ad initium Regni Saulis	16.	I. Sam. VII. 13.
Inde ad mortem Saulis —	40.	Actor. XIII. 21.
Inde ad mortem Davidis —	40.	I. Reg. II. 11.
Inde ad fundationem Templi Salomonis — —	3.	I. Reg. VI. 1.

Summa — 479.

Præter hæc qvæ è sacris litteris constant, pauca certa ex aliis monumentis licet eruere. Nam qvæ de dispersione gentium & de originibus ac successionibus Imperiorum antiqvissimorum Assyriaci, Ægyptii aliorumqve feruntur, & à Viris doctissimis disputata uberrime & excussa sunt, paucissima ita distincte & explorata ratione cognoscuntur, ut certis temporum articulis signare & constituere illa qveamus.

Antiqvissima *ara* de qva dignioribus fide testibus constat est *Trojana* sive captæ Trojæ qvam anno 408. ante Olympiades communiter definiunt, ante urbem Romam conditam 437. Trojanam æram annis circiter qvadraginta præcessisse traditur celebris illa expeditio *Argonautarum*. Cætera omnia caligini temporis ἀδήλου & μυθικοῦ non dubitavit adscribere Varro Romanorum doctissimus.

MILLENARIUS QUARTUS ex sacris literis hæc cognoscenda præbet: Post *Saulem* qvi 19. & *Davidem* qvi 40. annos regnavit, numerantur ab anno qvarto *Salomonis* qvo templum condi cœptum est usqve ad obitum

Regis Salomonis	3. Reg. VI. 1. XI. 43,	2. Chron. IX. 30.	anni 37
1. Roboam.	3. Reg. XIV. 21.	2. Chron. XII. 13.	17
2. Abiam	3. Reg. XV. 1.	2. Chron. XIII. 2.	3
3. Assa	3. Reg. XV. 10.	2. Chron. XVI. 13.	41
4. Josaphat	3. Reg. XXII. 42.	2. Chron. XX. 31.	25
5. Joram	4. Reg. VIII. 17.	2. Chron. XXI. 5.	8
6. Ochozias	4. Reg. VIII. 26.	2. Chron. XXII. 2.	1

7. Atha-

7. Athalia	4. Reg. XI. 3.	2. Chron. XXII. 12.	6
8. Joas	4. Reg. XII. 1.	2. Chron. XXIV. 1.	40
9. Amasias	4. Reg. XIV. 2.	2. Chron. XXV. 1.	29
10. Azarias f. Ozias	4. Reg. XV. 2.	2. Chron. XXVI. 3.	52
11. Joatham	4. Reg. XV. 16.	2. Chron. XXVII. 1.	16
12. Achaz	4. Reg. XVI. 2.	2. Chron. XXVIII. 1.	16
13. Ezechias	4. Reg. XVIII. 2.	2. Chron. XXIX. 1.	29
14. Manasses	4. Reg. XXI. 1.	2. Chron. XXXIII. 1.	55
15. Amon	4. Reg. XXI. 19.	2. Chron. XXXIII. 21.	2
16. Josias	4. Reg. XXII. 1.	2. Chron. XXXIV. 1.	31
17. Joachas	4. Reg. XXIII. 31.	2. Chr. XXXVI. 2. menses	3
18. Joakim	4. Reg. XXIII. 37.	2. Chron. XXXVI. 5.	11
19. Jechonias	4. Reg. XXIV. 8.	2. Chr. XXXVI. 9. menses	3
20. Sedechias	4. Reg. XXIV. 18.	2. Chron XXXVI. 11.	11

Summa annorum 430. menses 6.

Hi *Reges Juda* usqve ad captam à Nabuchodonosore Hierosolymam Anno ante CHristum natum circiter 588. Reges vero *Israëlis* sive decem tribuum à Jeroboamo usqve ad captam à Salmanasare Samariam annó Ezekiæ Regis Judæ sexto, ante CHristum natum 721. ita computantur:

1. Jeroboam I.	3. Reg. XIV. 20.	regnavit annos	22
2. Nadab	3. Reg. XV. 25.		2
3. Baasa	3. Reg. XV. 33.		24
4. Ela	3. Reg. XVI. 8.		2
5. Zamri	3. Reg. XVI. 15.	Dies	7
6. Amri	3. Reg. XVI. 23.		12
7. Achab.	3. Reg. XVI. 29.		22
8. Ochozias	3. Reg. XXII. 52.		2
9. Joram	4. Reg. III. 1.		12
10. Jehu	4. Reg. X. 36.		28
11. Joachaz	4. Reg. XIII. 1.		17
12. Joas	4. Reg. XIII. 10.		16
13. Jeroboam II.	4. Reg. XIV. 23.		41
Interregnum			11
14. Zacharias	4. Reg. XV. 8.		mensus 6

15. Sellum	4. Reg. XV. 13.	regnavit mensem 1
16. Manahem	4. Reg. XV. 17.	annos 10
17. Phaceia	4. Reg. XV. 23.	2
18. Phacee	4. Reg. XV. 28.	20
19. Hosea	4. Reg. XVII. 1.	9.

Summa, anni 241. menses 7. dies 7.

Post annos septuginta *captivitatis*, qvæ soluta est Anno ante natum CHristum 536. per edictum Cyri Persarum Regis, de templo reaedificando, Judæi non amplius paruerunt Chaldæis, sed sub Regibus Persarum qvadam libertatis umbra usi sunt usqve ad Alexandrum M. qvi everso Persarum imperio Judæos etiam sibi subjecit, atqve si Josepho * fides, Hierosolymam qvoqve intravit, ac salutavit ibi Pontificem Maximum Iadduam, occupavitqve Samariam ** cum Andromachum præfectum cives interfecissent. Post Alexandrum Hierosolyma iterum capta à Ptolemæo Lagi, & Judæorum populus modo Ptolemæis modo Antiochis paruit, donec sub Antiocho Epiphane Syriæ rege jugum ob gravissimas persecutiones intolerabile excutere cœpit Matathatias Pontifex Max. anno ante natum CHristum 166. Inde successio *Maccabæorum*, ita concipienda:

Matathias	ante CHristum 166.	Euseb. 1851
Judas Maccabæus Matathiæ F.	165	num. 1852
Jonathan Apphus, Judæ frater	157	1860
Simon frater alter Judæ	143	1874
Johannes Hyrcanus, frater tertius	135	1882
Aristobulus Hyrcani F. primus *Rex* salutatus	104	1913
Alexander Jannæus Aristobuli F.	103	1914
Alexandri uxor Salome, Regina	77	1940
Hyrcanus Alexandri F.	67	1950
Aristobulus Hyrcani frater, sub qvo capta à Pompejo Hierosolyma & Romanis subjecta, A. ante CHristum nat. 63.		1954.

Hyr-

* Josephus librio XI. c. ult. Antiqvitatt. Mentio etiam in Joma f. 69. 1. & in Vajikra Rabba sect. 13. ut Cosmam Indoplevstem XII. p. 344. & alios juniores Christianos prætersam. In dubium tamen illam narrationem vocat Antonius Van Dale libro de Aristea p. 75. seq

** Syncellus p. 261.

Hyrcanus iterum ante natum CHriſt. 63 Euſeb. 1954
Antigonus Ariſtobuli F. 40 num. 1977
ſecuri percuſſus ab M. Antonio triumviro 37 1980

Seqvitur *Herodiadarum* ſucceſſio:

Herodes Magnus, Antipatri Aſcalonitæ, qvi ſub Hyrcano administrationem rerum habuerat, Filius, rex Judææ à Senatu Rom. dictus anno ante CHRISTUM natum 39
Archelaus Herodis F. ab Auguſto Rex conſtitutus anno CHriſti 1
Herodes Agrippa, Herodis M. ex Ariſtobulo filio Nepos, *ὁ σκωληκόβρωτος*, à Caligulta & à Claudio rex eſſe juſſus, totius Tetrarchiæ Philippi patrui & tetrarchiæ Lyſaniæ 37
Agrippa junior regnavit annos 56. ab A. C. 44
Hieroſolyma capta *à Tito* die octava menſis Gorpiæi, ſive Auguſto menſe, anno ſecundo Flavii Veſpaſiani, 70

Templum exuſtum anno urbis ſanctæ conditæ 2177. die decima Loi, ſive Julio menſe, die eadem qva ante annos 316. templum prius vaſtaverat Nabuchodonoſor Babyloniorum Rex, anno ab urbe Hieroſolyma condita 1461. Vide Joſephum VII. 26. & 42. de bello Judaico, qvi à rege Davide ad primum excidium computat annos 464. & tres menſes; ad excidium poſterius annos 1179.

Æram Chaldaicam incipere ajunt Anno 1993. ante captam ab Alexandro Babylonem, teſtemqve hujus rei laudant * Calliſthenem. Sed neſcio an id firmiter colligere liceat ex hoc loco Simplicii ad l. 2. de cœlo p. 123. *ὑπ' Ἀριστοτέλους οὖν πειθομένους ἕπεσθαι δεῖ μᾶλλον τοῖς ὑστέροις ὡς μᾶλλον σώζουσι τὰ φαινόμενα, ἐκείνων μήτε τελείως σωζόντων, μήτε τοσαῦτα φαινόμενα εἰδότων, διὰ τὸ μήπω τὰς ὑπὸ Καλλισθένους ἐκ Βαβυλῶνος πεμφθείσας παρατηρήσεις ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦτο ἐπισκήψαντος αὐτῷ, ἅστινας διηγεῖται ὁ Πορφύριος χιλίων ἐτῶν εἶναι καὶ ἐννεακοσίων τριῶν, μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου σωζομένας, μὴ δὲ δυναμένων δεῖξαι δι' ὑποθέσεων τὰ πιστευόμενα.* Horum enim verborum

* G. Joh. Voſſius Iſagoge Chronologica p. 54. *Antiquitatem regni Babylonici etiam ex Simplicio ſcimus, qui commentario in Ariſtotelis libb. de cælo refert, quomodo cum Alexander M. Babylona cepiſſet, Ariſtoteles ex conſobrino & diſcipulo ſuo Calliſthene, qui Alexandrum comitabatur, quæſierit per literas, quamdiu duraſſet imperium Babylonium: illum autem Ariſtoteli reſcripſiſſe, ex ſententia ſapientum Chaldæorum urbem eam occupatam eſſe anno æra Chaldaica 1993.*

borum ſenſus eſt, circa obſervationes Aſtronomicas fidem potius habendam eſſe Aſtrologis minus vetuſtis, qvam antiqviſſimis illis, qvi non tam diligenter phænomena annotarunt, aut obſervationes eorum ſcripto ſervatas habuerunt, demonſtrationibusve potuerunt iis qvæ afferunt fidem facere, inprimis anteqvam Calliſthenes Babylone in Græciam miſiſſet obſervationes annorum 1903. qvas ad ætatem usqve Alexandri ſervatas reperit.

Ut præcipuas tamen qvasdam temporum notationes hoc loco adjungam,

Ab initio Nini ad Sardanapalum ab Arbace devictum, ſunt anni, ut notat è Cteſia Diodorus Siculus,	1360	ante CHriſtum ab A. 2236 ad 876
Ab Arbace ad Aſtyagem ultimum *Medorum* Regem, anni	322	883 — 561
Æra Iphiti ſive Olympiadum		776
Æra Urbis Romæ conditæ Catoniana		755
——————— Varroniana		753
Æra Nabonaſſari Babyloniorum Regis qvi à Medis defecit		747
Æra Nabopalaſſari, qvi pater Nabuchodonoſoris fuit		625
A Cyro primo Rege *Perſarum* ad Darium Codomannum qvem vicit Alexand. Magnus	231	ab A. 561 — 330
Regnum Macedonum à Philippo Aridæo ad Perſeum victum à Paulo Æmilio	271	324 — 153
Regnum Ægyptium à Ptolemæo Lagi ad Cleopatram	293	321 — 28
Regnum Parthorum ab Arſace ad Artabanum IV. victum ab Artaxare	476	ab A. 250 ante, ad 226 poſt N. C.
Regnum Syriæ, ab Seleuco I. Nicatore ad Antiochum Pii F. à Pompejo M. Syria privatum	249	ab A. ante N. C. 312 — 63

Æra Seleucidarum, Æra contractuum, Æra Dilkarnaim, Anni Græcorum ſecundum qvos computant ſcriptores Maccabaicorum, incip. ab A. ante C N. 312

Æra Juliana ſive Antiochena prior, initium Julii Cæſaris dictaturæ, 45

Æra Hiſpanica ab anno Juliano VIII. 38

Æra

Æra Antiochena posterior, eadem qvæ æra pugnæ Actiacæ, qva Augustus Antonium devicit, atqve Æra Alexandrina à capta ab Augusto Alexandria | ante N.C. 30

MILLENARIUS QUINTUS præter Romani Imperii & tot sub eo gentium fata, inprimis considerandam offert CHristi vitam & Evangelii prædicationem ab Apostolis propagatam per totum terrarum orbem, Christianæqve Religionis incrementa, & Ecclesiæ dilatationem, qvæ inter tot gravissimas persecutiones annos circiter trecentos sub Imperatoribus Romanis Ethnicis mirum in modum crevit: donec primus *Constantinus* Magnus ab A. C. 312. non dubitavit Christianismum publice profiteri, nomineqve CHristi labara sua & insignia ac numos consecrare. Obiit Nicomediæ A. C. 337.

Reip. Judaicæ excidium	A. C. 70
Æra agonis primi Capitolini, à Domitiano celebrati	86
Persarum regnum ab Artaxare restauratum	226
Æra Dioclètiani, Ægyptiaca, Martyrum, Gratiæ	284
Æra Constantini M. Imperatoris in Britannia salutati	306
Æra sive periodus qvindecennalis *Indictionum* ab * octavo Cal. Octobr.	312
Concilium 1. Oecumenicum *Nicænum* in qvo desinit Chronicon Eusebii	325
Constantinopolis à Constantino M. instaurata & dedicata	330
Imperium divisum inter Constantinum fil. Constantium & Constantem	337
Inter Valentinianum & Valentem	364
Inter Valentinianum juniorem & Gratianum	375
constantior divisio Imperii in Orientale & Occidentale, qvâ Theodosius Magnus filiis Arcadio *Orientem* & CPolin	384
Romam Honorio & *Occidentem* tribuit	393
Francorum regnum in Gallia cœpit.	418
Sub idem tempus pleræqve Occidentalis Imperii provinciæ & regna à Vandalis, Hunnis, Gothis aliisqve barbaris populis invadi cœpta.	

Im-

* Græci Imperatores deinde auspicati sunt Indictiones numerare a Calendis Septembribus, Pontifices a Calendis Januarii.

Imperium occidentale extinctum, dejecto Romulo Augustulo A.C. 476
Per Odoacrum Tunilingorum Regem

Sæculo sexto Longobardi infestarunt Pannoniam, Dalmatiam, Illyricum ac deniqve Italiam
Exarchi Ravennæ fuerunt per annos 183. ab A. C. 569. ad 752
Æra Arabum sive Hegiræ Muhamedicæ 622
Æra Persica sive Jezdagirdis ultimi Persarum Regis sive inchoati Saracenorum in Persia Imperii 632
Saracenorum regnum in Hispania cœpit 714
Regnum Longobardicum in Italia à Carolo M. extinctum 774
Imperium Occidentale ab eodem Carolo M. instauratum 801
Christiana religio per Germaniam & septentrionales regiones propagata sæculo nono.

MILLENARIUS SEXTUS, cujus & ipsi particula sumus, qvo propiora nobis tempora complectitur, eo brevius illo defungi poterimus, nihil qvicqvam ejus hoc loco annotaturi qvam *Imperii Orientalis* excidium A.C. 1453. & jucundissimam qvæ in sæculi XVI. initia incidit Epocham restauratæ lucis Evangelii atqve bonarum literarum.

X. Cum Chronologia universalis compactum qvoddam ex innumeris observationibus & particularibus Historiis corpus sit, utilem huic perficiendo operam præstant ii, qvi in celebriorum regnorum vel Rerumpub. rebus singillatim digerendis desudant. Nullam autem lucidiorem facem præferre cognitioni illarum possunt, qvam si Regum, Principum, Archontum, Consulum, Magistratuum, Patriarcharum, Episcoporum ætatem & tempora recte digerere studeant. Sic Atticæ v. g. Historiæ insignem plane lucem affert series Chronologica Archontum, ad qvorum tempora Græci scriptores (ita ut ad annos Consulum Romanorum Latini) referre omnia solent, à Jo. Meursio lib. de Archontibus illustrata, exhibitaqve ab Humfredo Prideaux ad Marmora Oxon. T. 2. p. 82. & Henrico Dodvvello opere præstantissimo de Cyclis p. 713. seq. Sed non minus utilem operam præstitit idem Dodvvellus qvando p. 737. eosdem Archontes ordine Alphabetico cum adposita temporis nota descriptos exhibet, ut qvando in veterum monumentis aliqvid hoc vel illo Archonte contigisse legitur, ope hujus indicis statim de tempore

pore

pore qvo Archon ille præfuit constet. Illum indicem, cum in veteri Attica Historia utilissimus sit, Dodwelli vero opus in paucorum [illegible] manibus versetur, hoc loco integrum adjungere volui.

Regum Atticorum à Cecrope, *Archontumque* series *Alphabetico* ordine disposita, cum *annis* qvibus honorem qvisqve inivit, Periodi, *ante annuos* Archontas, *Juliana*; postea vero ipsarum *Olympiadum*.

Periodi Juliani numerus Prior, *Chronici* Marmorei Arundeliani, *posterior*, Dodvvelli.

Archidemides ; Olympiad. 79.$\frac{1}{2}$.
Archimedes, 29. 1. male Pausan. pro 79.$\frac{1}{2}$. Vid. *Meurs.* Arch. Ath. L. II. c. 15.
Archippus, 3679. M. Ox. (3701. Dodvvello) 114. 4. 115. 1. 3.
Areus, Grut. Inscript. p. 105. 9. incert. sub Augusto aliqvo.
Arimnestus, 91. 1.
Ariphron, 3837. M. Ox. 3869. Dodvvello.
Aristæchmus, incert. Grut. Inscript. p. 405. 1. sub *Romanis*.
Aristæus, Aristot. Meteor. L. I. c. 6. forte 101. 4.
Aristides, $\frac{72}{73}$. $\frac{4}{1}$.
Aristion, 89. 4.
Aristocles, 43. 4.
Aristocrates, 95. 2.
Aristodemus, 107. 1.
Aristomenes, 52. $\frac{3}{4}$.
Aristomnestus, 91. 1.
Ariston, 81. $\frac{3}{4}$. 89. 4.
Aristophanes, 112. 2.
Aristophon, 112. 3.
Aristophylus, 90. 1.
Arrhenides post Zenon. Citieum. incert. Laert.
Asteus, 101. 4.
Astyphilus, 90. 1.
Athenæus, ---ναῖος πρότερος, 61. 1.
Attalus, Cl. incert. Grut. p. 79. 6. 317. 3. sub *Romanis*.
Aurelius Ancharenus, circa temp. *Severi*. Inscript. *Spon.* Miscell. p. 369.
Autosthenes, 28. 1.

B

Bentidius Sota, circa temp. *Severi*. Inscript. *Spon.* Miscell. p. 369.
Bion, 80. $\frac{3}{4}$.

C

Cærimus, 118. 1. male.
Calamio, post Olymp. 104. 1. sub qvo victi Athenienses ad *ἐννέα ὁδοὺς* sub duce Timotheo. Incert. è Schol. MS. in Æschin.
Calliades, $\frac{72}{75}$. $\frac{4}{1}$.
Calliarchus, 119. 4.
Callias male, $\frac{72}{75}$. $\frac{4}{1}$. 81. $\frac{1}{2}$. πρότερος Mar. Ox. (Ergo priori anno *Calliades*.) II. 92. 1. III. 93. 3. IV. 100. 4.
Callidemides, 105. 1.
Callimachus, 83. $\frac{3}{4}$. 107. 4.
Callimedes, 105. 1.
Callistratus, 106. 2.
Cebris, incert. ante Philochorum. *Hesych.* Ἀγοραῖος.
Cecrops I. 3132. M. Ox. 3158. Dodvvello.
II. 3341. M. Ox. 3367. Dodvv.
Cephisodorus, 103. 3. 104. 2.
Cephisodotus, 105. 3.
Cephison, 112. 1.
Cephisophon, 112. 4.
Chabrias, 91. 2.
Chærephanes, 82. $\frac{3}{4}$.
Chærondas, 110. 3.
Chæronidas, 110. 3.
Chares, 77. $\frac{1}{2}$. 86. $\frac{3}{4}$.

Cha-

Epænetus, Olympiad. 36. 1. 94. 4.
Epaminon, 87. 4. pro ἐπ' Ἀμεινία. Nec enim nomen *Aminon*.
Epaminondas, 87. 4. Doric. non Atticum. Pro ἐπ' Ἀμεινία.
Epiginus, 85. $\frac{2}{3}$.
Erechtheus, 3291. Marm. Ox. 3317. Dodvvello.
Erichthonius, 3201. Marm. Ox. 3227. Dodvvello.
Eryxias, 21. 3. Jul. Per. 4021.
Erxiclides, 58. $\frac{1}{2}$.
Euænetus, 111. 2.
Euander, 99. 3.
Eubulides, 96. 3.
Eubulus, 108. 4.
Eucharistus, 105. 2.
Euclees, 88. 2. Aristoteli, Olympiod. Alex. Aphrodisæo, & Schol. MS. in Æschin. περὶ Παραπρεσβ.
Euclides, 88. 2. 94. 2.
Eucrates, 47. $\frac{1}{2}$.
Euctemon, 93. 1. 120. 2.
Eudemus, 106. 4.
Eudorus, 108. 4.
Euippus, $\frac{78}{80}$. $\frac{4}{1}$.
Euphemus, 90, 4.
Euthippus, $\frac{78}{80}$. $\frac{4}{1}$.
Euthycles, *Demosthen.* pro Coron. Sed non Eponymus. Incert.
Euthycrates, 113. 1. si Auctorem habuerit cur illum ita appellaret *Scaliger*.
Euthycritus, 113. 1. An ille? *Reines.* Class. v. 36. Sic putat ipse.
Euthydemus, 56. $\frac{1}{2}$. 82. $\frac{3}{3}$. 87. 2. 88. 3. 106. 4. si Auctor fuerit *Scaligero*.
Euthymenes, $\frac{85}{88}$. $\frac{1}{4}$.
Euxenippus, 118. 4.
Exænetus, 94. 4.

G

Gallienus Imp. 260. 1.
Glaucides, 85. $\frac{2}{3}$.
Glaucippus, 92. 3.
Gorgias, 125. 1.

H

Hadrianus Imp. 221. 4.
Hegemachus, 120. 1.
Hegemon, 113. 2.
Hegesias, 114. 1.
Hegestratus, 55. $\frac{1}{2}$.
Heniochides, 41. 2.
Heraclides, 61. $\frac{3}{4}$. si habuit Auctorem *Scaliger*.
Heraclitus, 162. 1.
Hercules, 61. $\frac{3}{4}$.
Herodes, 180. 1.
Heropythes, Demosthen. pro Coron. Non Eponymus.
Hieromnemon, 117. 3.
Hipparchus, 71. $\frac{1}{2}$.
Hippoclides, 53. $\frac{3}{4}$.
Hippodamus, 101. 2.
Hippomenes, 14. 1. Jul. Per. 3991.
Hybrilides, 72. $\frac{2}{3}$.

I Ja-

Nicon, Olympiad. 100. 2.
Nicophemus, 104. 4.
Nicostratus, 111. 4. 121. 2.
Nicoteles, 97. 2.

O

Olympiodorus 121. 3.
Oxyntes 3542. Marmor Ox. 3566 Dodvvello.

P

Pandion I. 3251. M. Ox. 3277. Dodvvello.
Pandion II. 3381. M. Ox. 3407. no- Dodvvello.
Pedieus, $\frac{82}{83}$. $\frac{4}{1}$.
Phædon, $\frac{73}{74}$. $\frac{4}{1}$. 76. $\frac{1}{2}$. $\frac{77}{78}$. $\frac{4}{1}$.
Phædrias, incert. Inscript. *Spon.* Miscell. p. 343. & *Wheeler.* p. 54. post *Hadrianum.*
Phænippus I. 48. 1. II. 72. $\frac{3}{4}$.
Phanippus, 72. $\frac{3}{4}$.
Phanostratus, 99. 2.
Pherecles, 3818. M. Ox. 3850. Dodvvello 119. 1.
Philinus, 250. 1.
Philippus, 48. $\frac{1}{2}$. 111. 4. 122. 2.
Philiscus, 83. $\frac{1}{2}$.
Philocles, 79. $\frac{2}{3}$. 97. 1. 114. 3.
Philocrates, 73. $\frac{3}{4}$.
Philombrotus, 46. $\frac{2}{3}$.
Phocion, 115. 3.
Phorbas, 3735. M. Ox. 3761. Dodvvello.
Phormio, 96. 1.
Phrasicles, 80. $\frac{1}{2}$.
Phrasiclides, 80. $\frac{1}{2}$. 102. 2.
Phrynichus, 110. 4.
Pisander, 91. 3.
Pisistratus, 27. 4. Et alius junior Pisistratus Pisistratidæ, inc. Thucyd. L. VI.
Polemon, 117. 1.
Polycles, 114. 3. Forte non Archon Eponymus.
Polyzelus, 103. 2.
Praxibulus, 116. 2.
Prrxiergus, 77. $\frac{2}{3}$.
Praxiteles, 84. $\frac{1}{2}$.
Prexurgus, 77. $\frac{2}{3}$. si Auctorem habuerit *Scaliger.*
Procles, incert. *Clem. Alexandrin.* in Protreptico.
Prulades forte inc. *Grut.* p. 464. 7.
Pyrgion, 98. 1.
Pyrrhion, 98. 1.
Pytharatus, 127. 2.
Pytheas, 100. 1.
Pythocritus, 71. $\frac{2}{3}$.
Pythodemus, 111. 1.
Pythodorus, 87. 1. 94. 1. 111. 1.
Pythodotus, 109. 2.

S

Scamandrius, incert. *Andocid.* Περὶ Μυστηρίων.
Scythodorus, 88. 3. Rectius fortasse.
Simon, 33. 3. 47. $\frac{2}{3}$.
Simonides, 33. 3. 117. 2. 47. $\frac{2}{3}$.
Socratides, 101. 3.
Solon, 46. $\frac{3}{4}$.
Sosicles, 113. 4.
Sosigenes, 109. 3.
Sosistratus, 81. $\frac{2}{3}$.
Stratocles, 88. 4.
Syniades, 95. 4.

T. Thea-

Huic indici Dodvvelliano, addetur à me

Brevis Siagraphia Historiæ Veteris Athenienf.

Æra Attica A. 807. ante Olympiades. Confer Marsham. p. 491. Canonis Chronici.
Ogyges regnavit Annos 32.
Ab Ogygis usqve diluvio ad Cecropem Annor. 190. interregnum.

A Ce-

A Cecrope 1. (qvi primus *Rex*) usqve ad Codrum (qvi vitam suam pro patria effudit) *Reges* 17 per annos fere qvingentos. Vid. Scal. Can. Isagog. p. 165. Petav. 2. rationar. p. 110. & 2. doctrin. temp. p. 492. Sigonius de temporibus Atheniens. T. 5. Gronov. p. 1633. seq. Vindingii Hellen T. XI. Gronov. p. 181. seq. Meursii regnum Atticum sive libri III. de Regibus Atheniensium T. IV. Thesaur. Gronov. Dodvvell. de Cyclis p. 696. sqq. & 683. sqq. & Jo. Potteri Antiqvitates Atticæ T. XII. Gronov. p. 10.

Archontes perpetui à Medonte Codri filio ad Alcmæonem ordine tertium decimum, *Archontes* perpetui per annos 316. Vide Scal. Can. Isagog. p. 166. Petav. 2. rationar. p. 111. Meursii Regnum Atticum, Dodvvell. de Cyclis p. 698. & 687. sqq.

Archontes decennales à Charope ad Eryxiam, ordine septimum usqve Olymp. XXIII. 1. ante CHristum 686. per annos 68. Vide Scalig. Canon. Isagog. p. 166. Petav. 2. rationar. p. 111. Dodvvell. de Cyclis p. 691. sqq.

Archontes Annui ab Olymp. XXIII. 2. ante Christum 685. Novem qvidem simul erant Archontes Athenis, sed unus tantum ex his ἐπώνυμος, alter βασιλεὺς, tertius πολέμαρχος, reliqvi sex νομοθέται. Vide Potteri Antiq. Atticas p. 63. seq. & Joh. Meursium de Archontibus.

Olymp. L. 4. Pisistrati tyrannis ejusqve filiorum. Obiit Pisistratus Olymp. LXIII. 2.

LXVI. 4. Hipparchus interfectus ab Harmodio & Aristogitone. Hippias pulsus LXVII. 3.

LXXII. 1. Pugna Marathonia Imp. Miltiade adversus incursus Medorum sub Dario Hystaspide.

LXXV. 1. Pugna Salaminia victus Xerxes Imp. Themistocle.

2. Pugna ad Platæas victi Persæ ducibus Pausania & Aristide ad Mycalen ducibus Leotychida & Xanthippo

4. Imperium Græciæ acceperunt Athenæ sub Aristide, tenuerunt per annos 65. ad Ol. XCII. 1.

LXXVII. 2. Persarum classis profligata duce Cimone

LXXX. 3. Thebani cæsi duce Myronide

LXXXVII. 1. Belli Peloponnesiaci cum Lacedæmoniis initium, qvod duravit per annos 27. ad Ol. XCIII. 3.

LXXXIX.

Olympiad. LXXXIX. 4. Pestilentia qvam è Thucydide describit Lucretius.

XCII. 1. Qvadringenti Remp. invadentes, qvi iterum ejecti sunt anno post. Plutarch. Alcibiade f. 205.

XCIV. 1. Athenæ à Lacedæmoniis captæ, duce Lysandro. Triginta Tyranni. Decemviri.

XCIV. 4. Libertas recuperata auctore Thrasybulo.

XCVI. 2. Imperium Græciæ Lacedæmoniis iterum extortum Duce Conone.

CV. Bellum Sociale.

CX. 3. Pugna infelix ad Chærôneam, in qva victi à Philippo Athenienses libertatem perdidere.

CXIV. 2. Subactæ Athenæ ab Antipatro, Lamiaco bello.

CXVIII. 2. Recepta à Demetrio Phalereo species libertatis. Diodor. Sic. XX. T. 2. p. 782. Demetrius Antigoni F. cogens Phalereum Athenis cedere. Plutarch. Demetrio p. 892. 893. victus ab Atheniensibus spernitur p. 903. Athenas iterum capit, Lachare in fugam conjecto p. 905.

CXLII. 4. Vexatæ à Philippo Denetrii II. Filio. Defensæ Athenæ à Romanis.

CLXXIII. 3. Interceptas à Mithridate, recuperat Sylla. Videndus Meursius in fortuna Attica, capite præcipue X. Tomo qvinto Gronov.

Qvemadmodum Atheniensibus Archontes, ita Romanis Consules tempora designabant, unde perqvam commodam utilemqve operam Historiæ Romanæ studiosis præstitit Clarissimus Vir & alia multiplici spectatæ industriæ laude insignis *Theodorus Jansonius ab Almelooveen*, cujus libri duo fastorum Romanorum Consularium exstant, prior juxta seriem annorum, posterior secundum ordinem Alphabeticum digestus, Amstelod. 1705. 8. Secundis curis qvibus hoc opus expolire auctor doctissimus instituerat, ante paucos menses intercessit Viri fatum, qvod eum hoc anno 1712. abstulit Harderovici, & simul tot alios egregios ejus conatus oppressit. Successiones Regum principumqve in plerisqve regnis per omnem ætatem, recensitis ordine temporum singulis, qvo invicem successerunt, populorum rectoribus, perseqvi conatus est *Gerhardus Johannes à Bentinck*,

Ee puer

puer tum, ut titulus libri habet, duodecennis in *Mundo gubernato*, Daventriæ 1696. 4. Neqve contemnendus est labor, licet non usqve qvaqve accuratus. Qvi si ex fide dignis monumentis emendetur suppleaturqve, cùm cura annotatis annis CHristi vel ante CHristum, & justo deinde ornetur indice, nihil facile extet utilius ad lucidissimam facem omni historiæ præferendam. In Historia Ecclesiastica similiter non obscurum est qvantam lucem ordinandis temporibus afferat diligentior notatio successionis Episcoporum, illorum præcipue qvi in præcipuis illis qvinqve sedibus Romana, CPolitana, Hierosolymitana, Antiochena & Alexandrina præfuerunt: & qvanqvam non exigua caligine, ut omnis vetus historia, in multis etiam hæc Chronologiæ pars obsita videtur, tamen merito in usum verti debent qvæ dispellendis illis tenebris recens virorum eruditissimorum industria & ingenium præclare observavit. Ac præcipue operæ pretium est videre qvæ de *CPolitanorum* Episcoporum successione annotata sunt à Dan. Papebrochio in T. 1. Act. Sanctor. Junii, atqve ab Anselmo Bandurio in Imperio Orientali, ut Freheri jus Græco Rom. Labbeum in protreptico Hist. Byzantinæ, & Henr. Hilarium ad Philippi Cyprii Chronicon Ecclesiæ Græcæ omittam: De *Hierosolymitanis* ab eodem Papebrochio in T. 3. Maji, & T. 7. p. 696. sq. De *Alexandrinis* à Jo. Baptista Sollerio T. 5. Junii. De *Antiochenis* antiqvioribus, qvemadmodum de aliarum qvoqve sedium Patriarchaliam Antistitibus consulendus Carolus à S. Paulo in Geographia sacra, Eutychius in Annalibus, Nicephorus CPol. in Chronographia &c. Chronologia Episcoporum *Romanorum*, antiqviorum præsertim perturbatior est, ut unicuiqve apparebit qvi vel recentium scripta vel veteres Catalogos conferre inter se voluerit. Decem Catalogos veteres & undecimum Honorii Augustodunensis, Antonius Pagi præmisit tomo 1. Criticæ Baronii. Etiam Catalogos binos cum variis observationibus Papebrochius Tomo 1. Act. Sanctorum Aprilis præfixit, præter qvatuor illos qvos edidit in Conatu Chronico Historico, propylæo Actor. Maji. Librum Pontificalem cum Catalogis antiqvis (in Cuspiniani fastis, & ab Ægidio Bucherio p. 269. ad Victorini Canonem Paschal.) comparatum ad MSS. codices & cum aliis veterum testimoniis collatum exhibet Emanuel Schelstratenus T. 1. Antiqvitatis illustratæ. Exstat & Catalogus Pontificum Rom. in Nicephori CPol. Chronographia, qvem latine vertit Ana-

sta-

ſtaſius Bibliothecarius: & in Orderici Vitalis Hiſtoria Eccleſiaſtica lib.2. p.436. E recentioribus præter Pagium, Schelſtratenum & Papebrochum videndi Jo. Pearſonius in operibus poſtumis & Henr. Dodvvellus in diſſ. de ſucceſſione Epiſcoporum Romæ. Cæterum cum in pertexenda accurate & ad temporum rationes exigenda Pontificum Rom. ſerie integra ad noſtram usq; ætatem, nemo diligentius verſatus ſit Papebrochio, placet ex ejus propylæo Maji mutuari Indicem Pontificum Chronologicum, literarum ordine digeſtum, & locis qvibusdam, ipſius ex obſervatione emendatum, qvem ſtudioſis Hiſt. Eccleſiaſticæ non injucundum fore confido.

CATALOGUS Pontificum Rom.

A, notat antipapam. Numerus primus ordinem inter Pontifices.
a, ſignificat abdicatum vel ſe abdicantem.

79	Adeodatus ab Ao.	672 Mart. 14 ad	677 Maj. 18
97	Adrianus I	772 Febr. 9	795 Dec. 25
108	——— II	867 Dec. 14	872 Nov. 25
111	——— III	884 Mart. 1	885 Jul. 8
171	——— IV	1154 Dec. 4	1159 Sept. 1
188	——— V	1276 Jul. 16	1276 Aug. 18
222	——— VI	1522 Febr. 16	1523 Sept. 14
59	Agapetus I	535 April. 29	536 April. 17
132	——— II	946 Junii 2	956 Januar. 11.
81	Agatho	679 Maji 29	681 Dec. 2.
7	Alexander I	108 Nov. 5.	117 Maji 3
158	——— II	1061 Sept. 30	1073 April 20
172	——— III	1159 Sept. 7	1181 Aug. 25
183	——— IV	1254 Dec. 25	1261 Maj. 25
208	——— V	1409 Jun. 26	1410 Maj. 3
218	——— VI	1492 Aug. 11	1503 Auguſt. 18
241	——— VII	1655 April. 7	1667 Maji 20.
245	——— VIII	1689 Octobr. 6	1691 Jan. 31
5	Anacletus	84 Maj. 9	92 Jul. 13
A.	Anacletus	1130 Febr. 17	1138 Febr. 7

41	Anastasius I ab Ao.	398 Dec. 5	ad	401 Dec. 14
52	——— II	496 Sept. 15		498 Sept. 8
123	——— III	912 Oct. 4		914 Nov. 25
170	——— IV	1153 Jul. 9		1154 Dec. 2
11	Anicetus	150 Jan. 19		154 April. 17
al. 12.	idem	153 Jul. 16		161 April 17
20	Anteros	235 Nov. 22		236 Jan. 3
64	Benedictus I	575 Jun. 16		579 Aug. 12
83	——— II	685 Maji 14		686 Mart. 25
106	——— III	855 Sept. 1		858 Mart. 10
119	——— IV	900 Martii 2		904 Sept. 16
135	——— V	964 Maji 19		964 Jun.
137	——— VI	972 Sept. 22		974 Maji 14
139	——— VII	975. April. 25		984 Jul. 10
148	——— VIII	1012 Jul. 20		1024 Jul. 10
150	——— IX	1033 Dec. 9		1048 Jul. 17
A.	——— X	1058 Apr. 5		1059 Jan. 24
196	——— XI	1303 Oct. 22		1304 Jul. 6.
199	——— XII	1334 Dec. 20		1342 Apr. 25
A.	Benedictus XIII	1394 Sept. 28		1423 Maj. 23
44	Bonifacius I	418 Dec. 29		423 Sept. 4
57	——— II	530 Sept. 29		532 Oct. 24.
68	——— III	607 Jan. 29		607 Oct. 10
69	——— IV	608 Aug. 25		615 Maj. 8
71	——— V	620 Apr. 27		626 Mart. 11
114	——— VI	896 April. 11		896 Apr. 25
141	——— VII	985 Jan. ---		985 Dec. ---
195	——— VIII	1294 Dec. 24		1303 Oct. 11
205	——— IX	1389 Nov. 2		1404 Oct. 1.
45	Cælestinus I	423 Sept. 16		431 August. 1
167	——— II	1143 Sept. 26		1144 Mart. 9
177	——— III	1191 Apr. 12		1198 Jan. 8
181	——— IV	1241 Oct. 27		1241 Nov. 22
194	——— V	1294 Jul. 5		se pontificatu ebdicavit 1294 Dec. 12
29	Cajus	283 Dec. 16		296 Apr. 22
17	Callixtus I	227 Dec. 26		222 Sept. 28

164	Callixt. II ab Ao.	1109 Febr. 14 ad	1124 Dec. 12
	A. Callixtus	1167 August. ---	1179 Aug. 29
213	——— III	1455 April. 8	1458 Aug. 6
121	Christophorus	904 Nov. 25	905 Jun. ---
3	Clemens I	67 Octobr. 11	76 Dec. 22
	al. 4. idem	73 Dec. 5	87 Nov. 16
152	——— II	1046 Dec. 25	1047 Oct. 9
	A. Clemens	1080 Jul. 25	1101 - - -
176	——— III	1187 Dec. 19	1191 April. 5
185	——— IV	1265 Febr. 6	1268 Nov. 19
197	——— V	1305 Jun. 5	1314 April 20
200	——— VI	1342 Maj. 7	1352 Dec. 6
	A. Clemens	1378 Sept. 20	1394 Sept. 16
	A. Clemens	1424 Maj. 14	1249 Jul. 23
223	——— VII	1525 Nov. 19	1534 Sept. 25
235	——— VIII	1592 Jan. 30	1605 Mart. 3
242	——— IX	1667 Jun. 20	1669 Dec. 9
243	——— X	1670 April. 29	1676 Jul. 22
247	——— XI	1700 Nov. 23	
3	Cletus	67 Sept. 27	73 Dec. 3
	al. 4. idem	77 Febr. 16	84 April. 26
	Id. Anacletus	86 Nov. 16	96 Sept. 26
90	Constantinus	708 Mart. 4	715 Mart. 18
	A Constantinus	767 Jun. 28	768 Jul. 29
22	Cornelius	251 April 27	252 August. 5
Cyriacus Pontiani successor fabulosus.			
39	Damasus I	366 Oct. 1	384 Dec. 10
153	——— II	1048 Jul. 17	1048 August. 8
70	Deusdedit	616 Jan. 4	619 Jan. 26
26	Dionysius	259 Jul. 24	269 Dec. 26
80	Donus I	677 Octobr. 4	679 Mart. 13
138	——— II	974 April. 26	975 Octobr.
11	Elevtherius	171 Jun. 3	185 Sept. 6
6	Evaristus	95 Jul. 26	108 Oct. 26
77	Eugenius I	654 Sept. 7	657 Maj. 31
101	——— II	824 Jun. 5	827 August. 27

169	Eugenius III ab Ao.	1145	Febr. 14	ad 1153	Jul. 8
211	—— IV	1431	Mart. 6	1447	Febr. 18
32	Eusebius	310	April. 16	310	Sept. 26
28	Eutychianus	275	Jan. 6	283	Dec. 8
21	Fabianus	236	Dec. 11	250	Jan. 2
27	Felix I	270	Jan. 1	274	Dec. 24
38	—— II	355	- - -	358	Jul. 29
50	—— III	483	Febr. 13	492	Jan. 30
56	—— IV	526	Jul. 12	530	Sept. 25
A.	Felix	1436	Dec. 17	1447	April. 7
113	Formosus	891	Sept. 19	896	April. 4
51	Gelasius I	492	Febr. 2	496	Sept. 8
167	—— II	1118	Jan. 31	1119	Jan. 29
66	Gregorius I	590	Sept. 3	604	Mart. 12
91	—— II	715	Apr. 28	731	Jan. 17
92	—— III	731	Febr. 22	741	Nov. 10
103	—— IV	828	Jan. 5	844	Jan. 11
143	—— V	996	Maj. 17	999	Febr. 18
151	—— VI	1045	April. 28	1046	Dec. 17
A.	Gregorius	1118	Mart. 15	1121	April. 27
159	—— VII	1073	Jun. 30	1085	Maj. 25
175	—— VIII	1187	Oct. 21	1187	Dec. 17
180	—— IX	1227	Mart 9	1241	August. 21
186	—— X	1271	Oct. 27	1276	Jan. 10
203	—— XI	1370	Dec. 30	1378	Mart. 27
207	—— XII	1406	Nov. 30	1415	Jul. 4
230	—— XIII	1572	Maj 13	1582	April. 10
233	—— XIV	1590	Dec. 5	1591	Oct. 15
238	—— XV	1621	Febr. 9.	1623	Jul. 7
	Hadrianus. Vide Adrianus.				
48	Hilarus	461	Nov 12	467	Febr. 21
72	Honorius I	626	Sept. 28	638	Sept. 13
A.	Honorius	1061	Oct. 28	1065	- - -
165	—— II	1124	Dec. 16	1130	Febr. 14
179	—— III	1216	Jul. 18	1227	Mart. 18
192	—— IV	1285	April. 2	1287	April. 3

54 Hormisdas ab Ao.	514 Jul. 20 ad	523 August. 4
10 Hyginus	138 Jan. 13	150 Jan. 11
42 Innocentius I	402. Jan. 1.	416 Dec. 21
166 —— II	1130 Febr. 17	1145 Sept. 24
A. Innocentius	1178 August.	1178 a Sept.
138 —— III	1198 Jan. 8	1216 Jul. 16
182 —— IV	1243 Jun. 24	1254 Dec. 7.
187 —— V	1276 Jan. 21	1276 Jul. 22
201 —— VI	1352 Dec. 18	1362 Sept. 12
206 —— VII	1404 Oct. 17	1406 Nov. 6
217 —— VIII	1484 Aug. 29	1492 Jul. 25
234 —— IX	1591 Oct. 30	1591 Dec. 30
240 —— X	1644 Sept. 15	1655 Jan 7
244 —— XI	1676 Sept. 21	1689 August. 12
246 —— XII	1691 Jul. 12	1700 Sept. 27
55 Johannes I	523 Sept. 3	526 Maj. 18
58 —— II	532 Dec. 19	535 April. 21
63 —— III	561 Aug. 21	574 August. 12
74 —— IV	640 Dec. 3	642 Sept. 20
84 —— V	686 Jun. 10	687 Jun. 20
87 —— VI	702 Oct. 7	704 Dec. 21
88 —— VII	705 Febr. 8	707 Sept. 24
109 —— VIII	872 Dec. 14	882 Dec. 15
118 —— IX	898 Febr. 5	900 Febr. 19
125 —— X	915 Junii 18	929 Jun. 20
128 —— XI	932 April. 1	935 Febr. 16
133 —— XII	936 Januar. 13	964 Maj. 14
136 —— XIII	965 Oct. 1	972 Sept. 6
140 —— XIV	984 Oct. 19	985 Jun. ---
Jo.* F. Roberti	985 Dec. ---	986 April ---
142 Joh. XV. al. XVI.	986 April 25	996 April 30
A.—XVI-XVII	997 Maj. ---	998 Mart. ---
145-XVII-XVIII	1003 Jun. 6	1003 Oct. 31
146-XVIII-XIX	1004 Mart. 19	1009 Jul. 18
149—XIX—XX	1024 Jul. 19	1033 Nov. 8
189 Johannes XXI	1276 Sept. 16	1277 Maj. 16
198 —— XXII	1316 August. 7	1334 Dec. 4
203 —— XXIII	1410 Maj. 17	1415 Maj. 31

* Electus, sed consecratione Episcopali non inauguratus.

169 Eugenius III ab Ao.	1145 Febr. 14 ad	1153 Jul. 8
211 —— IV	1431 Mart. 6	1447 Febr. 18
32 Euſebius	310 April. 16	310 Sept. 26
28 Eutychianus	275 Jan. 6	283 Dec. 8
21 Fabianus	236 Dec. 11	250 Jan. 2
27 Felix I	270 Jan. 1	274 Dec. 24
38 —— II	355 - - -	358 Jul. 29
50 —— III	483 Febr. 13	492 Jan. 30
56 —— IV	526 Jul. 12	530 Sept. 25
A. Felix	1436 Dec. 17	1447 April. 7
113 Formoſus	891 Sept. 19	896 April. 4
51 Gelaſius I	492 Febr. 2	496 Sept. 8
167 —— II	1118 Jan. 31	1119 Jan. 29
66 Gregorius I	590 Sept. 3	604 Mart. 12
91 —— II	715 Apr. 28	731 Jan. 17
92 —— III	731 Febr. 22	741 Nov. 10
103 —— IV	828 Jan. 5	844 Jan. 11
143 —— V	996 Maj. 17	999 Febr. 18
151 —— VI	1045 April. 28	1046 Dec. 17
A. Gregorius	1118 Mart. 15	1121 April. 27
159 —— VII	1073 Jun. 30	1085 Maj. 25
175 —— VIII	1187 Oct. 21	1187 Dec. 17
180 —— IX	1227 Mart 9	1241 Auguſt. 21
186 —— X	1271 Oct. 27	1276 Jan. 10
203 —— XI	1370 Dec. 30	1378 Mart. 27
207 —— XII	1406 Nov. 30	1415 Jul. 4
230 —— XIII	1572 Maj 13	1582 April. 10
233 —— XIV	1590 Dec. 5	1591 Oct. 15
238 —— XV	1621 Febr. 9.	1623 Jul. 7
Hadrianus. Vide Adrianus.		
48 Hilarus	461 Nov 12	467 Febr. 21
72 Honorius I	626 Sept. 28	638 Sept. 13
A. Honorius	1061 Oct. 28	1065 - - -
165 —— II	1124 Dec. 16	1130 Febr. 14
179 —— III	1216 Jul. 18	1227 Mart. 18
192 —— IV	1285 April. 2	1287 April. 3

54 Hormisdas ab Ao.	514 Jul. 20 ad	523 Auguſt. 4
10 Hyginus	138 Jan. 13	150 Jan. 11
42 Innocentius I	402. Jan. 1.	416 Dec. 21
166 —— II	1130 Febr. 17	1145 Sept. 24
A. Innocentius	1178 Auguſt.	1178 a Sept.
138 —— III	1198 Jan. 8	1216 Jul. 16
182 —— IV	1243 Jun. 24	1254 Dec. 7.
187 —— V	1276 Jan. 21	1276 Jul. 22
201 —— VI	1352 Dec. 18	1362 Sept. 12
206 —— VII	1404 Oct. 17	1406 Nov. 6
217 —— VIII	1484 Aug. 29	1492 Jul. 25
234 —— IX	1591 Oct. 30	1591 Dec. 30
240 —— X	1644 Sept. 15	1655 Jan 7
244 —— XI	1676 Sept. 21	1689 Auguſt. 12
246 —— XII	1691 Jul. 12	1700 Sept. 27
55 Johannes I	523 Sept. 3	526 Maj. 18
58 —— II	532 Dec. 19	535 April. 21
63 —— III	561 Aug. 21	574 Auguſt. 12
74 —— IV	640 Dec. 3	642 Sept. 20
84 —— V	686 Jun. 10	687 Jun. 20
87 —— VI	702 Oct. 7	704 Dec. 21
88 —— VII	705 Febr. 8	707 Sept. 24
109 —— VIII	872 Dec. 14	882 Dec. 15
118 —— IX	898 Febr. 5	900 Febr. 19
125 —— X	915 Junii 18	929 Jun. 20
128 —— XI	932 April. 1	935 Febr. 16
133 —— XII	936 Januar. 13	964 Maj. 14
136 —— XIII	965 Oct. 1	972 Sept. 6
140 —— XIV	984 Oct. 19	985 Jun. ---
Jo.* F. Roberti	985 Dec. ---	986 April ---
142 Joh. XV. al. XVI.	986 April 25	996 April. 30
A. – XVI - XVII	997 Maj. ---	998 Mart. ---
145 - XVII - XVIII	1003 Jun. 6	1003 Oct. 31
146 - XVIII - XIX	1004 Mart. 19	1009 Jul. 18
149 — XIX — XX	1024 Jul. 19	1033 Nov. 8
189 Johannes XXI	1276 Sept. 16	1277 Maj. 16
198 —— XXII	1316 Auguſt. 7	1334 Dec. 4
203 —— XXIII	1410 Maj. 17	1415 Maj. 31

* Electus, ſed conſecratione Epiſcopali non inauguratus.

36 Julius I ab Ao.	337 Febr. 6 ad	352 April. 12
220 —— II	1503 Oct. 31	1513 Febr. 12
225 —— III	1550 Febr. 8	1555 Mart. 23
124 Lando	914 Dec. 4	915 Jun. 14
47 Leo I	440 Sept. 8	461 Oct. 30
82 —— II	682 Oct. 19	684 Maj. 23
98 —— III	795 Dec. 27	816 Jun. 11
105 IV	847 Apr. 12	855 Jul. 17
120 —— V	904 Sept. 23	904 Nov. 18
126 —— VI	929 Jul. 5	930 Febr. 9
129 —— VII	935 Nov. 15	939 Maj. 24
134 —— VIII	963 Dec. 6	964 Febr. ---
154 —— IX	1049 Febr. 12	1054 April. 19
221 —— X	1513 Mart. 11	1521 Dec. 1
236 —— XI	1605 April. 2	1605 April. 27
37 Liberius	352 Maj. 24	366 Sept. 23
2 Linus	65 Jul. 7	67 Sept. 23
23 Lucius I	252 Oct. 10	255 Mart. 4
168 —— II	1144 Mart. 10	1145 Febr. 13
173 —— III	1181 August. 29	1185 Nov. 25
30 Marcellinus	296 Jun. 30	304 Octob. 24
31 Marcellus I	308 Maj. 18	310 Jan. 18
256 —— II	1555 April. 9	1555 April 30
35 Marcus	336 Jan. 18	336 Oct. 7
110 Marinus I	vide Martinus II	
131 Marinus II	vide Martinus III	
76 Marinus I	649 Jun. 14.	654 August. 6
110 —— II	882 Dec. 23	884 Febr. 23
131 —— III	942 Nov. 13	946 Maj. 26
191 —— IV	1281 Febr. 22	1285 Mart. 28
210 —— V	1417 Nov. 11	1431 Febr. 20
33 Melchiades	310 Oct. 8	314 Jan. 10
107 Nicolaus I	858 Mart. 25	867 Nov. 12
152 —— II	1059 Jan. 31	1061 Jun. 24
190 —— III	1277 Nov. 25	1280 August. 23
A. Nicolaus	1328 Maj. ---	1330 August. 25

193 Nicolaus IV ab	Ao. 1288 Febr. 22 ad	1292 April. 14
212 —— V	1447 Mart. 6	1455 Mart. 25
100 Paſchalis I	7[illegible] Jan. 25	824 Maj. 11
162 —— II	1099 Auguſt. 14	1118 Jan. 18
A. Paſchalis	1164 April ---	1167 Auguſt. ---
95 Paulus I	757 Maj. 22	767 Jun. 21
215 —— II	1464 Auguſt. 31	1471 Jul. 26
224 —— III	1534 Octob. 13	1548 Nov. 10
229 —— IV	1555 Maj. 23	1559 Aug. 18
237 —— V	1605 Maj. 16	1621 Jan. 28
62 Pelagius I	556 April. 13	561 Mart. 2
65 —— II	579 Nov. 26	590 Febr. 4.
1 Petrus	50 Jan. 18	65 Jun. 29
11 Pius I	150 Jan. 19	153 Jul. 11
al. 12 idem	154 Maj. 6	161 Jul. 11
214 —— II	1458 Auguſt. 19	1464 Auguſt. 14
219 —— III	1503 Sept. 22	1503 Oct. 18
228 —— IV	1559 Dec. 26	1565 Dec. 28
229 —— V	1566 Jan. 7	1572 Maj. 1
19 Pontianus	231 Jun. 26	235 Sept. 28
116 Romanus	897 Sept. 11	898 Januar. 2
67 Sabinianus	604 Auguſt. 30	606 Febr. 7
86 Sergius I	688 Nov. 22	701 Auguſt. 14
104 —— II	844 Jan. 27	847 Jan. 27
122 —— III	905 Jun. 9	912 Dec. 6
147 —— IV	1009 Octob. 2	1012 Jul. 13
73 Severinus	640 Maj. 1	640 Jul. 4
60 Silverius	536 Jun 6	537 Nov. 16
34 Silveſter I	314 Jan 31	335 Dec. 31
144 —— II	999 April. 2	1003 Maj. 12
A. Silveſter	1044 Dec. 30	1045 Mart. 8
49 Simplicius	467 Mart. 5	483 Febr. 10
40 Siricius	385 Jan. 5.	398 Nov. 26
89 Siſinnius	707 Dec. 25	708 Jan. 13
8 Sixtus I	117 Maj. 31	127 April. 3
25 —— II	257 Auguſt. 23	258 Auguſt. 6

46 Sixtus III ab Ao.	432 August. 7 ad	440 Jul. 24
216 —— IV	1471 August. 9	1484 August. 12
231 —— V	1585 April. 24	1590 August. 27
13 Soter.	162 April. 26	172 April. 22
24 Stephanus I	255 April. 15	257 August. 2
Electus Stephanus	752 Mart. 6	752 Mart. 10
94 —— II	752 Mart. 19	757 April. 16
96 —— III	798 August. 7	772 Febr. 5
99 —— IV	816 Jun. 22	817 Jan. 22
112 —— V	885 Jul. 25	891 August. 7
115 —— VI	896 Maj. 2	897 Aug. ---
127 —— VII	929 Febr. 1	931 Mart. 12
130 —— VIII	939 Junii 9	942 Octobr. 23
156 —— IX	1057 August. 3	1058 Mart. 29
53 Symmachus	498 Sept. 13	514 Julii 16
9 Telesphorus	127 Jun. 2	138 Jan. 5
75 Theodorus I	642 Nov. 3	649 April. 20
117 —— II	898 Febr. 12	898 Mart. 3
102 Valentinus	827 Sept. 1	827 Octobr. 10
Electus Vicedominus	1276 Sept. 5	1276 Sept. 6
15 Victor I	186 Sept. 11	195 April. 20
155 —— II	1055 April. 13	1057 Jul. 28
160 —— III	1087 Maj. 1	1087 Sept. 15
A. Victor	1138 Mart. 16	1138 Maj 19
A. Victor	1159 Octobr. 4	1164 ---
61 Vigilius	537 Nov. 22	557 Maj. 17
78 Vitalianus	657 Jul. 30	671 Dec. 31
18 Urbanus I	222 Octobr. 20	231 Maj. 24
161 —— II	1088 Mart. 12	1099 Jul. 29
174 —— III	1185 Nov. 26	1187 Octobr. 20
184 —— IV	1261 August. 29	1264 Oct. 2
202 —— V	1362 Oct. 31	1370 Dec. 19
204 —— VI	1378 April. 8	1389 Octobr. 15
232 —— VII	1590 Sept. 25	1590 Sept. 27
239 —— VIII	1623 August. 6	1644 Jul. 29
93 Zacharias	741 Nov. 19	752 Mart. 3
16 Zephyrinus	198 Jun. 11	217 Dec. 20
43 Zosimus	417 Jan. 6	418 Dec. 17

CAPUT

CAPUT VIII.

Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum divisio in sacras, politicas, militares, literarias & privati usus atque domesticas 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus objecto, sive Diis quibus sacra facta. 2. Gentes nulla Athea. 3. DEI cognitio usque quaque testata. Theologia Naturalis atque Ethnica scriptores. 4. De origine Idololatria: & quomodo tot Gentibus placuerit multos colere DEos, cum ratio unum esse DEum suadeat? 5. Pro Numine culta quacunque vel prodesse vel nocere possent, ut astra atque [illegible]es naturales, vel homines eorumque affectiones, vel genii ac dæmones. 6. Dii & Dea, boni & mali. Solitarii & cum aliis culti Dii, [illegible] & Cabiri. 7. Varia nomina & cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Unius summi DEI cultus. Veri DEI nomina & attributa Cabbalistarum Sephiroth & Kelifoth. Scriptores Theologia Judaica. 9. [illegible] Trinitatis agnita vestigia apud Judaeos & Ethnicos. 10. Scriptores de [illegible] Syrorum & aliarum Gentium Orientalium. 11. De Persarum & aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum &c. apud varios populos. 13. De Idololatri[illegible]tiorum ac Græcorum, & utra absurdior? 14. De Diis Romanorum. 15. Gallorum & Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Numinum in [illegible]inibus præsentia atque ex iis emigratio & evocatio. 17. Idolorum [illegible], vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, projectio, verbera-tio, [illegible]. 18. Deorum varia classes ac veluti gradus. 19. Dii tutelares [illegible] regionum, urbiumque. Vesta, Fortuna &c. 20. Dii ar[illegible] [illegible]que variarum præsides. 21. Antonii Macedo Dii tutelares Orbis Christiani. 22. Patronatus & Præfectura super certa vitæ genera & beneficia [illegible] malis certis averruncandis in Ecclesia Romana Sanctis assignata. 23. [illegible]theosis & Consecratio. 24. Canonizatio, sive hominum post mortem inter sanctos relatio. 25. Scriptores selecti de Angelis eorumque ordinibus. 26. De Geniis, Laribus, Lemuribus. 27. De cultu Angelorum, Sanctorum, Eucharistiæ, Crucis, imaginum & reliquiarum apud Christianos. 28

I.

Ntiqvitatum genus omne & prisci moris licet qvam latissime patet, tamen ad perpauca capita commode reducitur: qvicqvid enim agunt homines, qvoscunqve ritus & mores observant, vel publice susceptos obeunt, vel privatim & domi. Publici rursus vel consistunt in colendo ac piando Numine, vel in rebus ad Reip. administrationem decusqve facientibus versantur, vel ad rem militarem instituendam pertinent. Singularem qvoqve partem sibi vendicat literarum usus artiumqve & scientiarum exercitatio atqve incrementum, Athenea, Scholæ, libri, officinæ, ædificia, mercaturæ, numi, opificia. Ad privatam deniqve rem spectant ritus puerperii, nuptiarum, vestium victusq; & instrumenti domestici omne genus, ac deniqve qvibus fabula humanæ vitæ clauditur exeqviæ funeris & posita extinctis monumenta.

II. Singula ex his persecuturo & scriptores cujusqve argumenti de qvibus notitia ad me pervenit deinceps tradituro, faciendum à sacris initium est: video autem omnia qvæ afferri de religiosis antiqvita[illegible]s poterunt, comprehendi posse qvam optime his qvatuor ca[illegible]s, ut primo referam scriptores de religiosi cultus objecto, sive iis qvibus sacra facta sunt, & majores humanis honores attributi: deinde de locis sacris, templis, lucis, altaribus: tum de sacris temporibus sive festis diebus, ac deniqve de cultu ipso religioso sive variis generibus sacrorum, sacrificiorum, precum, divinationum, Mysteriorum, processionum religiosarum, & modis venerandi Numinis atqve ἐθελοθρησκείαις & superstitionibus qvibuscunqve.

III. Anteqvam vero de Numinis cultu dicere incipio, observandum inprimis est nullam gentem vel olim fuisse vel hodie usqvam esse tam barbaram & immanem, sive ut Senecæ * verbis utar, ita *extra leges moresque projectam*, ut non aliqvod Numen cre-

* Seneca Epist. 117. Artemidorus lib. 1. c. 9. ὐδὲν ἔθνος ἀνθρώπων ἄθεον, ἀβασίλευτον, ἄλλοι δὲ ἄλλως τιμῶσι θεούς. Confer Ælian. II. 13. Var. Hist. Maximum Tyrium diss. 1. Sextum Emprizicum p. 320. contra Mathemat.

crediderit, colendumve cogitet: unde Plutarchus adversus Colotem Epicureum p. 1125. *Si terras obeas, invenire possis urbes muris, literis, regibus, domibus, opibus, numismate carentes, gymnasiorum & theatrorum nescias,* ἀνίερου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκοις μηδὲ μαντείαις μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδὲ ἀποτρόπαις κακῶν, οὐδείς ἐστιν οὐδὲ ἔσαι γεγονὼς θεατής. Ἀλλὰ πόλις ἄν μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφους χωρὶς, ἢ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναιρεθείσης παντάπασι, σύστασιν λαβοῦσα τηρῆσαι. *Urbem vero templis diisque carentem, qua precibus, jurejurando, oraculo non utatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris avertere nitatur, nemo unquam vidit. Sed facilius urbem condi sine solo posse puto, quam opinione de Diis penitus sublata Civitatem coire aut constare.* Qvod vero apud Ciceronem 1. de natura Deor. c. 23. Academicus Cotta, *equidem* inqvit, *arbitror multas esse gentes sic immanitate efferatas, ut apud eas nulla suspicio Deorum sit*, frustra objicitur cum nullam nominet, & Cicero ipse tum in hoc ipso libro c. 16. tum lib. 3. Tusc. qvæst. & lib. 1. de legibus affirmat adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi DEum colere maluerint qvam nullum. Qvæ porro de Gentibus Atheis apud veteres leguntur, ut de *Thoibus* apud Porphyrium lib. 2. de abstinentia ab animatis p. 132. ex Theophrasto (Simplicius p. 222. ad Epictetum vocat *Acrothoitas*) ac de *Nasamonibus* apud Dionysium periegesi vers. 210. ad impios gentium illarum mores referendum, ut de *Gigantibus* Macrobius l. 1. Saturnal. c. 20. *Gigantes quid aliud fuisse credendum est quam hominum quandam impiam Gentem Deos negantem, & ideo existimatam Deos pellere de cœlesti sede voluisse?* Nam ut Cicero in Catone Majore c. 2. *quid est aliud Gigantum more bellare cum Diis, nisi naturæ repugnare?* Tales fuere Phlegyes οἱ Διὸς οὐκ ἀλέγοντες *Jovem non curantes* Homer. hymno in Apollinem v. 279. qvi in scholiis ad Iliad. N. 302. ἄθεοι, apud Eustathium p. 904. ἀσεβεῖς ἄνδρες καὶ λῃστρικοὶ appellantur. De genere qvodam *Æthiopum* Strabo lib. XVII. p. 822. qvod ἄθεοι νομίζονται, οἵγε καὶ τὸν ἥλιον φασὶν ἐχθαίρειν καὶ κακῶς λέγειν, ἐπειδὰν προσίδωσιν ἀνίσχοντα, ὡς καίοντα καὶ πολεμοῦντα αὐτοῖς, καταφεύγοντι εἰς τὰ ἕλη. Hi fuere *Atlantes* de qvibus Mela lib. 1. c. 8. *solem execrantur & dum oritur & dum occidit, ut ipsis agrisque pestiferum.* Atqve hæc causa qvare pro Atheis haberentur, non qvod nullum Numen coluerunt. De *Callaicis* sive Lusitanis apud eundem Strabonem libr. III. pag. 164. ἔνιοι δὲ τοὺς Καλλαϊκοὺς ἀθέους φασὶν, nimirum quia δυσεξίτηλα ὄντες

ὄντες ἀποβεβλήκασι τὸ κοινωνικὸν καὶ τὸ φιλάνθρωπον *quod commerciis carentes humanitatem exuisse videbantur* ut idem Strabo p. 155. loqvitur, qvi alioqvi p. 154. testatur Lusitanos fuisse θυτικοὺς *frequentes in sacrificiis*, de qvo confer Lud. Nonium in Hispania p. 143. *Gallos* ab omni religione alienos arguit Cicero pro M. Fontejo c. 9. seq. qvam tamen *nationem omnem admodum fuisse deditam religionibus* testis Cæsar VI. de bello Gallico c. 16. De Barbaris *Arabibus* S. Nilus narratione 3. θεὸν οὐκ εἰδότες οὐ νοητὸν οὐ χειρότευκτον. Mox tamen de illis addit p. 28. ἄστρῳ δὲ τῷ πρωϊνῷ προσκυνοῦντες καὶ θύοντες ἐπιτέλλοντι.

Non magis fidem merentur qvæ apud recentiores scriptores nonnulla jactantur de variarum Africæ, Americæ & Insularum qvarundam gentium Atheismo. Nam qvicunqve illas ita adierunt, ut linguæ & morum nationis cujusqve sufficientem notitiam sibi compararent, longe aliud de illis testantur, docentqve parum tribuendum esse illorum relationi, qvi vel ex ignoratione & præjudicio falsum tradiderunt, vel plane de industria veluti atheos populos traduxerunt eum tantum in finem, ut crudelitati qva gentes illas miseras Hispani exciderunt, color aliqvis qværeretur. Mirumqve adeo est viro acuto Petro Bælio tam facile potuisse persvaderi, ut argumentum à consensu gentium in colendo Numine petitum floccipenderet ob tam incertas lubricasqve relationes, qvæ merito suspectæ illi debebant videri, cum plures earum jam certis testimoniis falsi compertas non posset ignorare. Cui rei explicandæ ne prolixior sim atqve à scopo hujus libri longius discedam, rogo Lectorem ut consulat Jo. Lud. Fabricii Theologi Palatini Apologeticum pro genere humano contra Atheismi calumniam, inter ejus opera editum Tiguri 1698. 4. p. 119 sq Eduardi Stillingfleet novas Origines sacras postumas Anglice editas Cantabrigiæ 1701. fol. p. 73. seq. & V. C. Maturini Veisserii la Crose Dialogos Gallice vulgatos varii Historici, literarii, sacri & Critici argumenti A. 1714. 12. p. 254. sq. Nonnulla etiam huc spectantia notavit B. Josua Stegmannus in Photinianismo diss. 3. p. 24. Jac. Bernardus in novellis Reip. literariæ A. 1705. T. 1. p. 133. & 311. seq. & A. 1707. T. 1. p. 413. seq. Andreas Adamus Hochsteterus in Exercitatione de religione naturali, Tubingæ nuper edita, Jo. Frid. Corvinus Pastor Hornburgensis in Ducatu Halberstadiensi, in corpore Doctrinæ, Histori-

[illegible] hæresium Godfridi Arnoldi opposita lib. 2. c. 18. seq. Petrus [illegible] ad Ciceronem de natura Deorum pag. 87. 88. & 723. [illegible]

[illegible] Credamus igitur Apostolo testanti τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ sive DEI [illegible] Gentibus etiam manifestam & à DEO ipso per opera sua [illegible]atam Rom. 1. 19. seq. à DEO inqvam, non cessante testatum [illegible] omnibus benefica manu sua Actor. XIV. 17. ut ab iis [illegible]do inveniatur. XVII. 27. Credamus sensibus ipsis Naturæ [illegible] in omnibus hominibus usqvequaqve terrarum viventibus [illegible] atqve in hoc conspirantibus ut ex contemplatione hujus [illegible] ejus Auctorem, Auctorisqve bonitatem, potentiam & [illegible]intelligere possint: Credamus omnibus regnorum & [illegible]ribus, qvi sine religione & cura Numinis coalescere [illegible] civitates probe perspexerunt, neqve adeo possint [illegible]ioso uti ad Respublicas continendas, nisi sensum [illegible]omini jam innatum nossent. Credamus deniqve [illegible]scriptorum omnis ævi, qvarumcunqve nationum, qvi [illegible] sacris vel CHristi nomine alieni tamen omnes [illegible] faciunt & indubitatum relinqvunt, Theologiæ N[illegible]ia alte impressa fuisse effeq; in ipsorum cordibus. Hoc [illegible]dens, & alio sole calentes terræ, hoc Americæ [illegible] Asiæ & Africæ populi si ad eos adeas, vel si di[illegible] & itinerum commentarios de illis consulas, de[illegible]centia hoc prisca loqvuntur monumenta de [illegible] non modo, sed perinde & de Chaldæis, Ægyptiis, [illegible] Indis, Sinensibus & nationibus qvantumvis re[illegible] qvibuscunqve. Hujus rei insignia testimonia [illegible] licet in illustris Huetii Concordia rationis & fidei, [illegible]chi Eugubini libris de perenni Philosophia, in Jo. [illegible]ronio, Stetin. 1647. 4. & in Tobiæ Pfanneri systemate [illegible]gentilis purioris, Basil. 1679. 4. ut Theologiæ Na[illegible] Raymundum de Sabunde, Raymundum Brega[illegible] Raynaudum (T. 5. Opp.) Danielem Clasenium, [illegible] aliosqve jam omittam. Similiter Legis qvoqve [illegible] naturalis sensus in gentibus perspicue animadverti [illegible] scriptis demonstratum est à Grotio, Sam. Pu[illegible] horumqve eruditis interpretibus.

V. De Origine Idololotriæ qvam à Serucho * veteres repetunt, videndi Interpretes ad librum Sapientiæ cap. XIV. atqve opus eruditum *Gerb. Joh. Vossii*, nec minus *Edoardi*, Baronis *Herbert de Cherbury* liber de religione Gentilium errorumqve apud eos causis, ab Is. Vossio Amst. 1663. 4. primum in lucem editus, & ibidem 1700. 8. recusus. Cum vero unum DEum summum, non multos DEos esse perspicuis argumentis ratio doceat, & Universitatis rerum structura & harmonia ad communes fines tendens testetur, mirari aliqvis possit, unde illa caligo magnæ partis generis humani, ac tot populorum plures Deos colentium? Sed inprimis certum esse puto plerosqve omnes πολυθείας veneratores, (indoctum vulgus excipio hominum qvid faciant & qvid colant parum cogitantium) non æqvali gradu & dignitate Deos qvoslibet habuisse, sed ut Maximi Tyrii verbis diss. I. utar, *ἕνα ἴδοις ἂν ἐν πάσῃ γῇ ὁμόφωνον νόμον καὶ λόγον, ὅτι ΘΕΟΣ ΕἹΣ πάντων βασιλεὺς καὶ πατὴρ, καὶ ΘΕΟῚ ΠΟΛΛΟῚ, Θεοῦ παῖδες, συνάρχοντες, Θεῷ. In hoc leges ubique terrarum atque opiniones convenire videbis, DEum esse UNUM, Regem omnium & Patrem. MULTOS additos esse DEOS alios qui supremi illius filii sint, & quasi in Imperio collega. Ταῦτα δὲ ὁ ἕλλην λέγει, καὶ ὁ βάρβαρος λέγει, καὶ ὁ ἠπειρώτης, καὶ ὁ θαλάττιος, καὶ ὁ σοφὸς καὶ ὁ ἄσοφος. In eo Græcus cum Barbaro, mediterraneus cum insulano, sapiens consentit cum stulto.* Plures igitur inferiores Deos veluti porvidentiæ Divinæ & gubernationis Mundi administros & Angelos sub uno DEO summo Demiurgo venerandos sibi duxerunt, inq; horum cultu ferme fuere freqventiores, sive qvod supremum illum nulla cogitatione attingendum, nulla satis digna proseqvendum veneratione, adeoqve omni cultu externo superiorem ** esse solo mentis recessu intimo veneran-

* Confer si lubet Codicem Pseudepigraphum Vet. Test. p. 337.

** Thomas Gale ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptior. p. 199. *Constat ex libro IV. Cyrilli contra Julian. Porphyrium existimasse, solos Deos mundanos colendos esse, non autem supremum illum. Fuit & hac plurimorum ex Schola Platonica opinio.* Confer eundem Galeum p. 266. ubi inter alia affert hæc Luctatii ad IV. Thebaidos: *Infiniti autem Philosophorum, Magorum Persæ item confirmant, revera esse præter hos Deos cognitos qui coluntur in templis, alium principem & maxime Deum, cæterorum numinum ordinatorem.* Plura in hanc sententiam Stillingfleetus in Originibus sacris novis postumis p. 74. 75. 76. *for this was a principle among many nations, that the supreme God was to be worship'd only by acts of the Mind and that external Worship was only for lesser Deities.* Description de l' Isle Formosa par G. Psalmanaazaar p. 34. *Ils enseignent à ne reconnoitre qu' un seul Dieu, que les Peuples croient si grand & si redoutable, qu' ils n' osent lui faire aucun sacrifice: mais ils ont établi le Soleil pour l' objet de leur culte &c.*

[illegible] admirandum existimarent: sive qvod inferioribus Diis [illegible] crederent à summo illo mundi administrationem, cul[illegible] omnem qvi his tribueretur in supremum illum Regem [illegible] parentem existimarent redundare. Ac cum DEI ipsius [illegible] formam ignorarent, & vellent tamen habere aliqvid in qvo [illegible]o subsisteret & sensus ipse hærere posset, multa ejus [illegible] imagines sive in rebus naturalibus qvæsiverunt, sive [illegible] sunt, in qvibus potentiam Numinis colerent, idem [illegible] nominibus & formis atqve imaginibus, Deumqve ut ita [illegible] μυριώνυμον & μυριόμορφον venerati.

[illegible] Non mirum itaqve est adeo, qvod dum in inferio[illegible] mortalium cogitatio, tam multos tamqve passim di[illegible] colendos deligere potuerunt: qvicqvid enim vel [illegible]esse sibi insigniter posse intelligebant, hoc religio[illegible]qvendum sibi duxerunt, idqve tanto magis & im[illegible] qvo efficacius illorum sensu tangebantur, vel qvo præsen[illegible]qve ad juvandum vel vicissim ad nocendum vim esse [illegible]. Hinc freqventissima Spirituum, Dæmonum, [illegible] adoratio, de qva Vossius libro I. de Idololatria, tum [illegible]di ipsius & Naturæ, de qva idem lib. VII: nec minus [illegible] & stellarum, elementorum item ut telluris, ignis alia[illegible]aturalium de qva idem Vossius lib. II. & III. Consimili[illegible] cultus ipsis tributus hominibus, non tantum qvi vel [illegible] reperissent, vel magnis rebus gestis admirationem [illegible]ent, sed etiam qvos amor vel adulatio vel fraus [illegible]iose venerandos svasit obtulitqve. Neqve infreqvens [illegible] foeminarum, ut apud Gallos & Germanos de qvo [illegible] 205. Miscellameor. & Nicolaus Chorierius in Vien[illegible]vitatibus. De cultu Heroum adeundus Vossius VII. 8. [illegible]antes brutas ob hanc causam cultas passim con[illegible] utilia & præclara qvædam homines * docue[illegible]am singulares præbeant usus, vel singulari aliqva [illegible] benefica, noxiave. Qvo de argumento plura nos[illegible] exstaret *Labeonis* liber *de Diis animalibus* qvem laudat [illegible] Æneidos. Qvanqvam ex eodem Senio constat appel[illegible] qvod de animis fiant. Plurima qvoqve & perru-

Gg dita

* [illegible] de Verulamio lib. V. cap. 2. de augmentis Scientiarum.

dita sunt qvæ de iisdem docet Vossius lib. III. & IV. Idem de cultu plantis & rebus inanimatis exhibito videndus lib. V. & VI. & de virtutibus ac vitiis, valetudine, morbis aliisqve affectionibus rerum hominumqve religiose cultis libro VIII. & de imaginibus atqve symbolis Deorum libro IX. Qvanqvam si recte rem putemus, animalia qvoq;, plantas & alias res contemtiores naturales, rerumqve affectiones & ipsas pro symbolis potius divinitatis cultas, qvam ipsamet pro Diis habitas à gentibus, (certe à cordatioribus inter illas hominibus) existimaverim, qvod de Ægyptiis certe dubitare nos haud sinit Plutarchus libro de Iside & Osiride.

VII. Sexum in Divinis ** commenti sunt pleriqve vel hominum similitudine ac modulo Numina formantes metientesqve, vel potius ut duo illa qvibus omnia constant vim activam qvidem & effectricem Deorum, passivam vero facultatem & materialem caussam Dearum nomine significarent, & qvum Numina sua confunderent cum natura rerum, statuerunt Deos ἀρρενοθήλεις, mares simul fœminasqve, hoc est qvi soli ad rerum generationem conferrent hoc, qvod in hominibus & cæteris animantibus mas & fœmina. Dilucidius hoc pateret si ad nos pervenisset liber Hipparchi Stagiritæ, qvem Aristotelis discipulum Svidas testatur scripsisse librum τί τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ παρὰ θεοῖς, καὶ τίς ὁ γάμος; *de eo quid mas & fæmina sit -- inter Deos, & quæ eorum nuptiæ?* Expendenda interim qvæ de ἱερῷ γάμῳ disputant Pythagorici & Orphici. Et qvod iisdem Pythagoricis unarius numerus virtute est ἀρρενόθηλυς, actu δὲ ἀρσὴν πατὴρ, binarius μήτηρ, & ex his ortus numerus tertius ἀρρενόθηλυς: Pseudo Hermeti qvidem DEus ἀρρενόθηλυς vocatur & ex Platonicis ipsi Synesio qvantumvis Christiano. Julio Firmico *pater omnium & mater.* Similiter Dii Ægyptiorum de qvibus Plutarchus, VIII. 1. sympos. Chaldæorum item & Phœnicum, qvemadmodum notat Jo. Crojus in specimine conjecturarum ad loca qvædam Irenæi, Origenis &c. Confer Casaubonum p. 73. ad Baron. Joannem Rualdum animadversione 42. ad Plutarchum p. 132. & Theoph. Raynaudum T. XI. Opp. p. 173. Bacchus καὶ ἄρρην τε καὶ θῆλυς ὁ θεός ὥς φασιν, inqvit Aristides Orat. in Bacchum T. 1. p. 52. de qvo plura Tristanus T. 2.

** De Cabbalistis & Christianis, Spiritui sancto fœmineum sexum tribuentibus dixi in Codice Apocrypho Novi Test. p 361. seq.

[illegible] seq. & de aliis Græcorum Romanorumqve Diis Vir il- [illegible]bertus Cuperus in ἀποθεώσει Homeri p. 227. seq. ut Æones [illegible]norum ἀρρενόθηλεις taceam, de qvibus præter Crojum libro [illegible]avius ad Epiphanium p. 67. & D. Hooperus Episcopus [illegible] & Wellensis in conjecturis de Valentinianorum hæresi [illegible]ptiorum Theologia illustrat, Lond. 1711. 4. His præ- [illegible] Irenæi & Tertulliani addes ubi lubebit & examina- [illegible]ouverainio in libro Gallico, le Platonisme devoilé p. [illegible] &c. Mundus ἀρρενόθηλυς Jarchæ Philosopho Indo [illegible]m lib. 3. c. 14. de qva sententia conferendus Vossius [illegible]latria. Nota vetus formula *sive DEus sive Dea es*, de [illegible] libri de formulis & Tiraqvellus libro de retractu [illegible]atres & Deæ matres. Idem Brisson. p. 44. Dii [illegible] Valesi p. 28. ad Harpocrationem. Θεοὶ & Θεαὶ sive [illegible] Orpheus apud Proclum vocat, Θέαιναι. Δαίμονες [illegible] & Τιτανίδες, Anculi & Anculæ, Diis in Sole [illegible]dentes Deæ θήλειαι. Vide Proclum in Timæum lib. [illegible]67. seq. lib. 5. p. 291. 294. *Saturno* respondent Rhea, [illegible] Idæa Mater, Latia, &c. *Jovi* Juno, Diana, Pallas [illegible] *Vulcano* Maja & Proserpina, *Marti* Venus, Mo- [illegible] Terra & Ceres, Isis *Osiridi*, Thetys *Oceano*, Sala- [illegible] *Quirino* Hora, Juriti *Quirino*, *Satyris Panibus Faunis* [illegible] *Geniis* muliebres sive Junones, de qvibus Sponius [illegible] innumera alia Dearum nomina omittam. Vide [illegible] & Alexandrum Morum in notis ad novum Fœ- [illegible] Observes etiam in veteribus inscriptionibus [illegible] posita *Diis Manibus* sed etiam *Manibus*, pro [illegible] ut notavit Claudius Dausqvejus p. 1071 [illegible] Orthographia. Etiam in nummis non modo Liber [illegible] Libera, nec modo Venus Dea sed DEus qvoqve, [illegible] Sic Luna Dea & DEus Lunus de qvo Casau- [illegible] Spartiani Caracallam cap. VII. Hugo Grotius [illegible] Isaacus Jaqvelotus diss. de existentia DEI p. 4. & [illegible] in Menologio sive libello de Mensibus cap. [illegible] barbata virilis aliaqve muliebris in Sponii [illegible] eruditæ antiqvitatis p. 104. Philoni lib. de Abrahamo [illegible] qvæ in agendo consistit, ἀρρενικὰς θήλυ, qvo- [illegible] percipiendis, qvas dijudicare [illegible].

 Sen-

Sententia horum qvi sexum in Divinis vel DEum ἀῤῥενόθηλυν statuunt, valde affinis est illorum opinioni, qvi vel duo putant esse contraria omnium rerum principia coæterna, bonum & malum, vel DEum esse existimant non modo causam & demiurgum, sed qvoqve materiam universi. Uterqve error dici non potest qvam longe lateqve invaluerit jam olim, & hodie passim serpat. Posteriorem hunc maxime nostra ætate incrustavit Spinosa, à qvo Cabbalistas nonnullos non alienos esse docuit Henricus Morus in fundamentis Cabbalæ T. 1. Opp. Philosoph. pag. 523. & Jo. Georgii Wachteri liber, qvi inscribitur Spinosismus in Judaismo. Amstelod. 1699. 8. atq; D. Joh. Franciscus Buddeus in Philosophia Hebræorum p. 325. seq. Eodemqve tendere dogmata Philosophorum unitatem & immutabilitatem omnium rerum statuentium vel motum negantium, ut Zenonis Eleatæ, Xenophanis, Melissi, Sorani, Stilponis, Plotini, Jamblichi, Procli, Aristotelis, Abælardi, Scotistarum, Cæsalpini, passim disputat in Lexico suo Historico Petrus Bælius, qvi Japonenses qvoqve Spinosismo suffragari contendit, qvemadmodum in Hallensium observationibus selectis T. 1. [illegible] Spinosistis accensentur etiam ii Philosophi, qvi ut Stoici DEum statuerunt esse mundi animam. A Jacobo Bœhmio [illegible] Epistolæ ad Romanos * XI. 36. & 1. Cor. VIII. 6. ita [illegible] DEus materia universi constituatur, qvi omnia ex se per [illegible] nem produxerit, qvin imo hoc ipsum esse totius [illegible] enthusiasmi atqve fanaticismi inter Ethnicos, Christianos & Mahamedanos fundamentum, omnia ex DEO materialiter [illegible] re, atqve in illum iterum revolvenda, idemqve sensisse [illegible] dæos, Ægyptios, Sabios, Orphicos & plurimos è [illegible] nus Indos, Gallorumqve Druidas & alios bene [illegible] hanc ipsum fuisse originem idololatriæ, ut in rebus [illegible] DEum se recte colere pleriqve opinarentur, fuse [illegible] docet D. Abrahamus Hinckelmannus ὁ μακαρίτης in [illegible] fundamenti Böhmiani, vulgata Germanice Hamb. [illegible] vandum tamen est, non omnes qvi dogmata nonnulla [illegible] suffragari videntur, amplexi forte sunt, illico etiam [illegible] Spinosæ ἀθεότητα probavisse, aut atheis ideo adscriben[illegible]

* Non causam materialem sed efficientem [illegible] nuit S. Basilius libro de Spiritu S. cap. 4.

[illegible] causam efficientem & moderatorem universi, ab universo
[illegible]nimam à corpore distinctum, scelerumqve vindicem ac vir-
[illegible] remuneratorem agnoverint: aliis etiam præter rem dogma-
[illegible] impingi, ut Hippocrati, vel ut Plutarcho, qvi tamen ad-
[illegible] p. 1075. diserte docet divinæ perfectioni esse adver-
[illegible]muni ἐκπυρώσει universi in Jovis essentiam omnia
[illegible] in ea consumantur. Confer qvæ de Plotino notavi
[illegible] Græcæ cap. 26. pag. 150. Nam impudentiam Jo. Tolan-
[illegible] in originibus Judaicis nuper Moysen ipsum Spinosi-
[illegible] non dubitavit.

[illegible] sententia de duobus principiis distinctis coæternis
[illegible] altero malo non minus late serpsit olim, viresqve agit
[illegible] duas causas potissimum, qvia pleriqve sibi persva-
[illegible]eri nihil posse, & DEum optimum, malorum qvæ ob-
[illegible], causam esse non posse. Sed nihil posse fieri ex
[illegible] demonstrare hactenus potuit, licet rationi aperte
[illegible] qvod à nihilo aliqvid factum fuerit. At enim
[illegible] causa potuit aliqvid condi ex nihilo reale, uti co-
[illegible] qvando vult ex nihilo veluti condit ideas. Malum nul-
[illegible] DEus sit, sed qvam primum sub DEO aliqvid
[illegible] non est DEus h. e. caret summa illa perfectione qvæ pri-
[illegible] per naturam obnoxia est, aut libertatem sortita
[illegible]tati ut ita dicam libertate illa abutendi. Po-
[illegible] ponitur qvoqve impar, positaqve luce creata po-
[illegible], licet tenebras non condidit DEus, non
[illegible]. Illa porro ut potentia ita sapientia ac bo-
[illegible]ditor perfectissimus est, ut pro consilio suo &
[illegible]posuit qvam optima fecerit & pulcherrima,
[illegible]nem magis etiam miraremur, si possemus uni-
[illegible] leges totamqve omnis ævi durationem & conse-
[illegible]plecti, qvi in minuta sæpe particula hærentes
[illegible] & pro malis habemus qvæ in se mala non sunt, fa-
[illegible] majoremqve pulchritudinem. Sed qvem-
[illegible] videmus ridicula ferri judicia de consiliis Princi-
[illegible] commodis illa metiendo intimas eorum
[illegible] longe absurdius reprehenditur ab nobis homun-
[illegible] sapientia & justitia, qvi infinitesimam
[illegible] pedes nostros sunt haud capimus.

BONI DEI Nomina sive symbola sunt :

1. apud Persas *Orimazes*
2. apud Ægyptios *Osiris*.
3. apud Græcos & Romanos *Jupiter* , *Dijovis*.
4. apud Philosophos *DEus*, *Lux*, *ignis* , *vita*
5. apud Manichæos & alios hæreticos * Duitas , *Pater JEsu Christi*, *DEus Novi Test.*
6. apud Cabbalistas divinæ *Sephiroth*
7. apud Formosanos *Tamagisanba &c.*

MALI PRINCIPII nomina sive symbola :

1. apud Persas *Arimanius*. Confer Plutarchum de Iside p. 369. seq. *Aberman* Herbelot p. 100. Bibl. Oriental.
2. apud Ægyptios *Typhon*.
3. apud Græcos & Romanos, *Pluto*, *Cacodæmon*, *Vejovis*, [illegible] τρόπαιος ᾅδης, *DEus averruncus*.
4. apud Philosophos, *Materia*, *tenebræ*, *nox*, *mors*, *nihil*.
5. apud hæreticos *Creator*, *Demiurgus* , *DEus Vet. Test.* ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου.
6. apud Cabbalistas, *Kelifoth* , *Sammaël*.
7. apud Formosanos *Sariafing* , apud Chinenses *Joosié* , *Shentrum niger DEus*, *Scerneboch. &c.*

Qvam multi dogma hoc de duobus principiis Deo bono uno, altero malo , vel qvod idem ferme est , de Hyle sive materia mali principio, Deo coæterna, probaverint olim, probentqve hodie, consulendi Jacobus Thomasius ὁ μακαρίτης in [illegible] Historico Lipſ. 1665. 4. p. 2[illegible]. seqq. & libro de Stoica [illegible] ne Lipſ. 1676. 4. p. 29. sqq. 77. 162. seq. Balthasar Beckerus [illegible] mundi fascinati, Petrus Bælius in Lexico suo & aliis scriptis [illegible] atqve inprimis Jo. Christophorus Wolfius amicus & Collega noster conjunctissimus in Manichaismo ante Manichæos, & inter Christianos redivivo Hamb. 1707. 8. Ab illis disjungen[illegible] veteres , si qvod Thomas Hydeus in Historia reli[illegible] Persarum p. 161. sibi persvasit, alterum mali prin[illegible] creatum : Sed nihil tale ex Plutarcho & aliis ve[illegible] Eorum autem qvi nostra ætate , qva controversia [illegible]

* Prudentius in Hamartigenia v. 37. hæreticos qui duos [illegible] vocat *Duitas*, qvas recentiores qvidam [illegible] *Dualistas* [illegible] moniani, Marcionitæ, Valentiniani, Manichæi, Paulitiani &c.

[illegible] mali à plurimis eruditissimis hominibus in omnes partes agitata est, unitatem DEI bonitatemqve & providentiam insigniter vindicarunt, juvat vel unum laudare illustrem Leibnitium, ejusqve Theodiceam sive specimen de bonitate DEI, libertate hominis & origine mali, editum Gallice Amstelod. 1710. 8.

[illegible] Freqvens & hic humanæ mentis error, Deos malos & Cacodæmones imprimis putare colendos ne noceant, cujus rei multa exempla reperire licet apud Vossium lib. 1. de Idololatria cap. 8. Theophilum Raynaudum T. VIII. Opp. p. 530. seq. & in *Alexandri Rossæi* variis religionibus sive religiosis cultibus orbis terrarum, qvem librum ex Anglica lingva Germanice vertit Albertus Reimarus Lubecensis, Amst. 1668. 8. & Gallice Thomas le Grue Amst. 1666. 4. [illegible] *Rogeri* janua aperta Ethnicismi, doctisq; *Christophori* [illegible] librum ex Belgico Germanice translatum animadversionibus, Norimb. 1663. 8. Non tamen huc facit inscriptio vetus apud Gruterum p. CXXX. 4. qvæ à Clariss. Struvio p. 83. Antiqvit. Rom. allegatur, nam pro KAL. ÆLIONIN. DI. IR. qvod [illegible] vir doctus explicavit, legendum est L. ÆLIO CÆSARE, ut in nova Gruteriani operis editione ex Reinesio recte est annotatum.

[illegible] colebantur vel Dii singuli, vel plures junctim, qvi [illegible] σύνθρονοι, πάρεδροι, σύνεδροι, σύνναοι, σύμβωμοι qvod [illegible] templa, aras communes ac consociatas habe-[illegible] conferendus Stephanus le Moyne notis ad Varia [illegible] ad aram Herodis Attici, Gisbertus Cuperus [illegible] IV. 3. & libro de Harpocrate p. 149. 152. *Cabiros* [illegible] socios interpretatur V. C. Hadrianus Relandus diss. 1. [illegible] 1706. 8. atqve ita dictos observat Dioscoros Ca-[illegible] nec non inferos Deos Cererem, Proserpinam, [illegible] Mercurium. Confer si placet Joannis Antonii Astorii [illegible] dissertationem de Diis Cabiris, vulgatam Venetiis 1703. [illegible] Gutberleti diatribam de Mysteriis Deorum Cabirorum, [illegible] Hinc & imagines *panthea* & numi *panthei* in qvi-[illegible] Symbola pluribus Diis communia, de qvibus Stru-[illegible] Claudius Nicasius in diss. de numo Pantheo Ha-

Hadriani Lugd. 1689. 4. Petrus Segvinus numism. p. 3. Jac. Wildius p. 208. 209. aliiqve. De templis festisqve Pantheis infra erit dicendi locus.

VIII. Tralatitium & illud, multiplicia Diis *nomina* attributa & appellationes datas variis de causis, sive à loco ubi colerentur, sive ab ope & auxilio qvod ab illis exspectarent homines, sive ab alia occasione, in qvibus cognominibus Deorum annotandis industriam præcipue probarunt *Julianus Aurelius* Lessigniensis libris tribus de cognominibus Deorum gentilium, qvi Antvverpiæ 1541. & cum Phornuto Basil. 1543. 8. & auctiores Lovanii 1569. 8. separatim, & ante non ita multos annos in Belgio lucem viderunt: tum *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in syntagmatibus de Diis, qvorum Index in editione præsertim Leidensi A. 1696. fol. à V. C. Joanne Jensio subjectus amplam illorum copiam ordine Alphabetico spectandam suppeditat, qvæ tamen ex veteribus Inscriptionibus & numorum antiqvorum supellectile multum etiamnum augeri potest, hæc enim ambo genera priscorum monumentorum ætate Gyraldi & Juliani Aurelii nondum satis diligenter à viris doctis fuere illustrata.

Imagines Deorum qvales finxere antiqvi, passim in iisdem numis conspiciuntur, & à viris doctis qvi numos ediderunt illustrantur, qvibus addi possunt præter Gyraldum à me jam laudatum *Vincentii Chartarii* Rhegiensis Imagines Deorum, Italice primum vulgatæ, Venet. 1571. atqve Latine versæ ab Antonio Verderio sub Panthei antiqvorum titulo editæ Lugd. 1581. 4. recusæqve Rotenburgi ad Tubarim 1683. 4. & hinc inde à Paulo Hachenbergio ut habet titulus illustratæ (licet in libro ipso nihil reperio qvod ad Hachenbergium referre possim) Francofort. 1687. 4. Præstantissima vero Chartariani operis editio est qvæ Italice cum *Laurentii Pignorii* auctario & dissertatione de Diis utriusqve Indiæ Orientalis & Occidentalis & animadversionibus, Cæsarisqve Malfatti allegoriis prodiit Patavii 1615. recusa ibid. 1626. 4. Venet. [illegible]. 4. *Abrahami Ortelii* Deorum Dearumqve capita ex numismatibus, cum notis Phil. Galei Antvverp. 1573. 4. & Francisci Svvertii [illegible]. 4. Amstelod. 1680. & Bruxellis 1683. 4. recusa, exhibentur Tomo VII. Thesauri Anti-

Antiqvit. Græcar. *Michael* qvoqve *Angelus Caussæus* in prima parte Musei Romani, in Actis Eruditorum T. 2. Supplementi p. 33. recensiti, exhibet & illustrat varias Deorum Dearumqve imagines Rom. 1691. fol. & Tom. V. Thesaur. Antiq. Romanarum. Idem Caussæus nonnullas Deorum imagines exhibet in gemmis antiqvis delineatis Rom. 1700. 4. confer Act. Erud. ejus anni p. 481. Prætereo imagines Deorum obvias apud alios gemmarum veterum collectores, illustratoresve *Joh. Chifletium*, *Leonard Augustinum*, *Hub. Goltzium*, [illegible] *Gorlaeum*, *Joh. Petrum Bellorium*, *Jac. Gronovium*, Jacobum de Wilde, Dominicum Rossi & Paulum Alexandrium Maffeum, [illegible] in Thesauro Palatino & Brandenburgico, præstantissimi *Laur. Begeri* & apud antiqvarios passim. Etiam prioribus Tomis, ([illegible]) Thesauri antiqvitatum Græcarum, inter imagines à Cl. Gronovio collectas, Dii qvidam, licet perpauci, comparent, qvo ipso nomine reprehenditur à Begero in colloqvio qvodam de tribus primis Thesauri antiqvitatum Græcarum voluminibus, qvod sub *Dulodori* nomine anno 1702. in lucem editum Berolini est in fol. Freqventissimæ ut jam dixi sunt imagines Deorum in numis, de qvorum scriptoribus alio in loco dicetur. Nunc sufficiat, præter *Ortelium* modo laudatum nominasse *Antonii Augustini* Episcopi Tarraconensis dialogos XI. de numis, Hispanice scriptos vulgatosqve Tarracone 1587. 4. & à *Dionysio Octaviano* [illegible], Rom. 1650. fol. ab *Andrea Schotto* latine translatos & [illegible], qvibus idem Schottus dialogum XII, in qvo de de prisca religione & Diis gentium agit subjunxit Antvv. 1617. 4. *Balth. Bebelii* [illegible] IV. de Theologiâ gentili ex numis illustrata, Wi[illegible] laudat Struvius in Syntagmate Antiqvitatum Rom. pag. [illegible].

[illegible]

[illegible] *[illegible]* Deorum præter Hesiodum, cujus Theogonia ex[illegible] Abaris, Andron, Antiphon, Dromocrides, Epimenides, [illegible]æus, Musæus, Orpheus & Pherecydes Atheniensis [illegible] Bibl. Græcæ cap. 8. §. 15. ubi de Hesiodo: Vide etiam [illegible] Cangii præfationem ad familias Byzantinas & Jac. Frid. [illegible] Historiam literariam de fatis studii Genealogici apud [illegible] Græcos & Latinos, Qvedlimb. 1702. 8. E recentioribus [illegible] præter interpretes Hesiodi & *Burcardi Pyladæ* Brixiani

Poëma elegiacum libris V. de Deorum genealogiis, Hesiodo in editionibus qvibusdam antiqvis adjungi solitum, *Eilbardus Lubinus* in face poëtica sive Genealogia & rebus Gestis Deorum gentilium, virorum, Regum & Cæsarum Romanorum tabulis illustrata, Rostoch. 1598. 8. Thomas Galeus ad *Apollodori* Bibliothecam sive libros de Diis de qvibus in eadem BibliothecaGræca lib. 3. c. 27. His conferendi scriptores de Valentianorum Æonibus, Irenæus, Tertullianus aliiq;.

IX. Ut ad summum illum verum ac singularem DEum & nunqvam sine intimo venerationius & amoris sensu cogitandum revertamur, hunc omnis autorem boni, omnium rerum conditorem adoratione & sacrificiis primi statim homines coluerunt, illumqve ejus cultum tradiderunt posteris, suffragante cujusqve ratione ac sensu, & opificis magnitudinem, potentiam, sapientiam & bonitatem ex operibus ejus colligente. Hujus cultus per omnes gentes & ætates vestigia expressa semper videre licuit, sed cum apud ceteros populos mirum in modum obscuratus & superstitiosis atqve idololatricis religionibus contaminatus esset, purior & integrior apud Abrahami permansit posteros, cui DEus singulari modo se aperiens, atqve progeniem ejus per Moysen ac Prophetas deinde edocens de voluntate sua & nascituri ex illa stirpe, qvem protoplastis jam promiserat, Messiæ spem fidemq; certam faciens, veram colendi sui rationem commonstravit & fœdus cum illo icit. Primum igitur hoc veræ & antiqvissimæ religionis fundamentum, unum DEum veneratione & cultu proseqvi, cujus unius plura in sacris literis sunt *nomina*, attributa qvædam & virtutes ejus denotantia, de qvibus Irenæus lib. 2. c. ult. Origenes VI. contra Celsum p. 290. Epiphan. hæresi 40. Hieronymus Epist. 136. ad Marcellam T. 2. edit. Marcianæi pag. 270. 275. ubi exhibetur etiam Evagrii sive Athanasii scholion Græcum ejusdem argumenti ex Codice Colbertino, qvale vulgaverat Crojus in specimine conjecturarum ad qvædam loca Irenæi p. 50. & Cotelerius T. 3. monument. Eccles. Græcæ p. 116. His addendi Theodoritus V. 3. hæret. fab. Photius Epist. 162. 163. & Isidorus Hisp. VII. 1. Originum. E recentioribus Buxtorfius diss. V. Theologico Philolog. qvæ est de nominibus DEi Hebraicis, Angelus Caninius c. 2. de locis Ebraicis N. T. Christoph. Cartvvrightus in mellificio Hebraico V. 2. Joh. Drusius libro de nomine Elohim, Simon Episcopius in Institutionibus Theolog.

p. 281.

p. 281. Nic. Fullerus IV. 13. 14. Miscellan. Petrus Galatinus libro 2. de Arcanis Catholicæ veritatis, Theodorus Hackspanius in sylloge p. 159. seq. Hottingerus fasciculi diss. IV. qvæ est de nominibus DEI apud Orientales. Henricus Kippingius libro de Cruce p. 236. seq. Jo. Leusdenius Philologo Ebræo p. 283. seq. Leo Marius digressione de nominibus divinis, qvæ commentario ejus in Exodum subjicitur. Petavius dogm. Theol. de Deo VIII. 9. Jo. Reuchlinus de verbo mirifico II. 14. seq. ac libro 3. de Cabbala, & B. D. Augustus Varenius libello de nominibus divinis.

Singulare nomen *tetragrammaton*, qvod αὐτουσίωσιν DEI, *ἰδίαν ὕπαρξιν & essentiam* ut Jac. Altingii verbo utar *essentiantem* denotat, præ reverentia ἀνεκφώνητον multis visum est, * aliis qvomodo efferendum sit in diversa abeuntibus. *Jehovah* recte pronunciari contendunt Nic. Fullerus, Tho. Gatakerus & Jo. Leusdenius, qvorum dissertationes una cum contrariis Jo. Drusii, Sixtini Amamæ, Lud. Capelli, Jo. Buxtorfii & Jac. Altingii in qvibus diversa sententia propugnatur, junctim excudi curavit V. Cl. Hadrianus Relandus Trajecti 1707. 8. De eodem argumento exstant B. Mich. Waltheri patris Spicilegium controversiarum de nominibus DEi Jehovah & Elohim, Jen. 1660. 4. Jo. Ben. Carpzovii filii de tetragrammato Exercitatio, in disputationibus ejus Academicis p. 285. seq. qvi Drusii sententiam propugnat: Christiani Reineccii diatribæ tres Lips. 1696. vulgatæ, Jo. Turneri dissertatio Anglice edita, cujus argumentum refertur in Actis Erud. A. 1685. p. 201. seq. ex qvo apparet eum nomen qvod ἀνεκφώνητον statuere Judæi, putare esse non aliud qvam *Ehjeh*.

De nominibus & cognominibus DEI LXXII. Cabbalisticis decemplici modo dispositis adeoqve ad numerum 720. ascendentibus videndus Galatinus capite ultimo libri secundi: Jo. Reuchlinus libro de Kabbala tertio, illustrissimi Baronis Christiani Knorr à Rosenroth Kabbala denudata Tom. 2. sive liber Zohar restitutus pag. 179. seq. & Kircherus T. 2. Oedipi Ægyptiaci

* V. Andreæ Christophori Zelleri Commentarium ad Maimonidem de vacca rufa p. 195. ubi Josephi, Clementis Alex. Nazianzeni & Theodoriti loca. Et de vestigiis nominis Jehovah apud Ethnicos confer Steph. le Moyne dissertationem ad locum Jeremiæ XXIII. 6. p. 50. seqq.

parte 1. p. 229. seq. Apud Arabes nomina divina XCIX. celebrari notant Ludovicus Marraccius ad Alcoran. f. 414. Otto Dapperus in Asia p. 553. aliiqve. De illis videndus etiam Kircherus libro laudato p. 369. seq. Atqve ut ex Lambecii lib. 1. de Bibl. Vindobonensi p. 187. cognoscimus, Petrus à Valle divina nomina seu attributa uno plus mille ex Arabico & Persico Latine edere voluit. Nomina & attributa Dei CXIX, Angelorum XVIII, Diaboli XXIX. ex Persarum traditione refert Tho. Hyde c. XI. p. 177. seq. de religione Vett. Persarum. De nominibus sexaginta divinis apud Æthiopes vide Jobi Ludolfi commentarium ad Hist. Æthiopicam p. 350.

De ratione decem Sephiroth sive Ordinum in scala Cabbalistica videndus Henricus Morus in operibus Philosophicis p. 429. seq. Zohar restitutus parte 2. p. 51. sqq. Abrahamus Hinckelmannus ὁ μακαρίτης in detectione fundamenti Bohemiani p. 20. seq. Jo. Stephanus Rittangelius ad librum Jetzirah, D. Jo. Franciscus Buddeus in Philosophia Hebræorum p. 277. sqq. Cæsar Ævolus Neapolitanus de attributis DEI sive Sephiroth Venet. 1589. 4. atqve Kircherus T. 2. Oedipi part. 1. p. 214. seq. qvi decem illa Sephiroth 1.) confert decem nominibus DEI p. 290. sq. 381. 2.) decem ordinibus spirituum creatorum: tum 3.) cœlo empyreo, crystallino, primo mobili ac septem planetis: 4.) decem hominis membris præcipuis vide p. 356. ac 5.) decem præceptis divinis. Alii in illis Sephirot deprehendere sibi visi sunt DEum Patrem, Filium & Spiritum S. septemqve Angelos principes. Videndus & idem Kircherus p. 316. sq. disserens de qvinqvaginta portis intelligentiæ, & de triginta duabus semitis sapientiæ p. 311. seq. de qvibus ipsis multa Rittangelius & Judæi ad librum Jetzirah Abrahamo Patriarchæ falso adscriptum. Vir eruditissimus Campegius Vitringa lib. 1. Observationum sacrarum diss. 2. p. 134. seq. contendit per novem Sephiroth innui attributa Messiæ Regis Ecclesiæ, divinasqve perfectiones & virtutes qvæ in persona & regno ipsius demonstrantur & illustrantur. Postremum ex illis decem, Malcuth sive regnum, ex aliorum etiam plerorumqve sententia Ecclesiam denotat. Hisce divinis Sephiroth apud Cabbalistas opponuntur *Keliphot* ordinesqve spirituum impurorum, & Dæmones principesqve LXX. gentium idololatricarum, qvi vocantur Keliphot i. e. cortices, velut extra nucleum divinæ beatitatis & cœlestis constituti. Vide Jo. Andreæ Eisenmengeri detectum Judaismum T. 1. p 35. 55. 817. seq. & 841.

Theo-

Theologiam Judaicam ſcripſit *Joſephus de Voiſin* Senator Burdegalenſis, qvâ colligit ex Hebræorum ſcriptis teſtimonia veritati Religionis Chriſtianæ ſuffragantia. Pariſ. 1574. 4. Idem facit in notis ad *Raymundum Martini*, qvemadmodum & Raymundus ipſe in pugione fidei Pariſ. 1651. fol. & Lipſ. 1687. fol. in qva editione acceſſerunt Hermanni ex Judæi circa A. C. 1116. clari opuſculum de converſione ſua, antea ineditum, atqve B. D. *Joh. Benedicti Carpzovii* filii introductio in Theologiam Judaicam, & eruditis de Raymundo & Voiſinio prolegomenis. Ex hoc Raymundo multi obſervarunt non pauca repetiſſe *Petrum Galatinum* libris VIII. de arcanis Catholicæ veritatis, qvi cum libris tribus Jo. Reuchlini de Cabbala prodierunt Francof. 1672. fol. poſt editiones Baſileenſem 1550. & 1561 in qva editione occurrunt etiam tres libri Reuchlini de verbo mirifico, & Francof. 1603. *Antonii Hulſii* Theologiæ Judaicæ tantum vidi primam partem, de Meſſia Rabbinorum detorſiones & commerta perſeqventem confutantemqve, Bredæ 1653. 4. Cæterum ſententiam Judæorum recentium de præcipuis ſacris dogmatis petere licet ex libro *Joannis à Lent* * cui titulus אמונה של יהודים אחרונים ſeu de moderna *Theologica Judaica* Herborn. 1694. 8. cui jungendæ Maimonidis conſtitutiones de fundamentis Legis & Abarbanelis liber de capite fidei cum notis Gvil. Vorſtii, Amſtelod. 1638. 4. Carpzovii jam laudati Exercitatio de articulis fidei Judaicæ in ejus Diſpu-

* Ejuſdem Joannis à Lent ſchediaſma Hiſtoricum *de pſeudo Meſſiis* prodiit Herborn. 1697. & 1699. 4. in qvo p. 93. majus opus de hoc argumento meditari ſe teſtatur. De eodem conferendus Richardus Kidderus in demonſtratione Meſſiæ, Anglice edita parte 3. cap. 10. Jacobus Baſnage in Hiſtoria Judæorum, & Joh. Chriſtophorus Mollerus in Gräuel der falſchen Meſſien / cujus lucubratio inſerta eſt Pantheo Anabaptiſtico & Euthuſiaſtico, vulgato A. 1702. fol. Singulare eſt qvod Coſmas Indoplevſtes lib VIII. p. 301. ſcripſit *Hiſkiam* Regem vana perſvaſione exiſtimaſſe eſſe Meſſiam illum a Davide in Pſalmis prædictum. Cui addendum illud R. Hillelis qvod ex Gemara Sanhedrin. c 2. afferunt viri docti: *Non eſt amplius Meſſias Iſraeli, quia abunde potiti illo ſunt tempore Hiskia.* Etiam *Muhamedem* initio habitum à Judæis pro Meſſia ſcribit Conſtantinus Porphyrogenetus de adminiſtrando imperio p. 38. Cæterum commentum recentium Rabbinorum *de Meſſia duplici*, uno glorioſo filio Davidis, altero paupere & contemto filio Ephraim è ſtirpe Joſephi explodunt, atq; ai tiqvis Hebræis ignotum fuiſſe & inauditum probant Carpzovius diſſ. p. 243. ſeq. Chriſtophorus Cellarius in ſpecimine anti Judaico de gemino Meſſia, Leucopetræ 1668. Jo. Wulferus in theriaca Judaica p. 369. Steph. le Moyne ad locum Jeremiæ XXIII, 6. p. 139. ſeq. & Carolus Danbuſius libro pro teſtimonio Joſephi de CHriſto p. 134. ſeq.

sputationibus Academicius p. 466. seq. & *D. Joh. Henrici Maji* Theologi Giessensis synopsis Theologiæ Judaicæ veteris & novæ, illiusqve veritas & hujus falsitas demonstrata. Giessæ 1698. 4.

X. Vestigia dogmatis de SS. Trinitate apud Judæos pariter & Ethnicos multos, perinde ut apud Muhamedanos pleriqve visi sibi sunt deprehendere, cujus reitestimonia non pauca collecta videre est in illustris Huetii Alnetanis qvæstionibus sive Concordia rationis & fidei lib. 2. cap. 3. Philippi Mornæi de veritate relig. Christianæ c. 6. Eugubini libro 1. & 2. de perenni Philosophia, Livii Galantis comparatione Theologiæ Christianæ cum Platonica lib. 3. pag. 90. seq. & lib. 4. p. 113. sq. 127. seq. à Petro Bungo de mysteriis numerorum p. 186. seq. Mutio Pansa de osculo Ethnicæ & Christianæ Philosophiæ c. 36. p. 187. seq. & c. 2. p. 289. sq. & Radulpho Cudvvortho in intellectucli systemate universi Anglice edito Lond. 1670. fol. lib. 1. c. 4. De Judæis singillatim videndus Raymundus Martini, Galatinus, Rittangelius libro de λόγῳ & altero de veritate relig. Christianæ & in notis ad librum Jetzira, Hermanni Witsii Judæus Christianizans circa principia fidei & SS. Trinitatem: ac Petrus Allixius in judicio Ecclesiæ veteris Judaicæ adversus Unitarios, Anglice edito Lond. 1699. & Germanice Berolini 1707. 4. De Muhamedanis adscribam tanto lubentius locum viri eruditi Andreæ Mulleri Greifenhagii in notis ad Excerpta Azizi Nesephæi, Tatari, qvod & liber haud ubiqve obvius est, & de Judæis qvoqve Ethnicisqve plura compendio exhibet:

Quod Mohammedani æque ac Judæi, uti & paganorum nonnulli, TRIA IN DEO statuant: certum est. Et ista quidem TRIA tum conjunctim, tum separatim suis ex omni parte insigniuntur nominibus.

Conjunctim appellata sunt:

(I.). Inter paganos quidem,

1. Τρεῖς ὑποστάσεις, *à Platonicis.*
2. *Tres Reges, à Porphyriô.*

(II.) Inter Judæos vero

1. ג׳ מדות *tres mensuræ. V. Kircher. Obelisc. pag. 404.*
2. ג׳ פנים *tres personæ. V. Suid. v. ἅγιος.*
3. ג׳ ספירות *tres numerationes, ex interpretatione Reuchlini, Schickardi &c. vel etiam tres sphæræ, vel potius τρεῖς αὐγαί, ex mente Rittangelii.*

4. הויות

4. ג׳ הויות *tres essentiæ. R. Eliezer Häkler.*

5. *tria lumina, ap. Cabbalistas. V. Grot. de ver. Rel. Chr. p. 123.*

6. τρῖϊαὶ φαντασίαι. *V. Philon. l. de Sacrific.*

7. τρεῖς δυνάμεις, *id. ibid. Hebr.* גבורות *potentiæ. Zohar.*

8. ג׳ אלהים *tres Dii, Resit chocma.*

(III.). Inter Mohammedanos

1. *tria Attributa.*

2. *tres ordines vel Dignitates, Azizus p. 32. Quomodo vero TRIA illa, quæ diximus, à Paganis & Judæis separatim dicantur, in dissertatione de promovendâ etiam extraneorum salute deduci possit. Jam de solis Mohammedanis loquar.*

1. *Multa eorum esse.*

2. *Illorumque Catalogum Alcor. c. LVII. exhiberi.*

3. *& nonaginta novem nominibus divinis quæ Pulcherrima nomina vocant, contineri, uti ap. Hebræos* בשם ע״ב *sexies duodecim nominib. de quib. Reuchl. Cabbal. L. III.*

4. *Palmaria esse tria.*

5. *Eaque tria unum esse, perinde ut Cabbalistæ dicunt: Tres illos splendores esse unum idemque solium. V. Reuchl col. 736. unam eandemque coronam col. 747.*

6. *Sic vero dici: Essentiam, Vitam, faciem.*

7. *Et hanc causam esse, quare DEus in Alcorano pluraliter de se loquatur. Richard. c. 1. Quod si B. Paulus, ut rectissime, ἐκ τῶν οἰκείων δογμάτων τοὺς Ἀθηναίους ἐχειρώσατο, h. e. ex domesticis dogmatibus Athenienses (Act. XVII, 23.) convicit, uti Isidorus Pelusiota Ep. IV. 69. loquitur, quidni commode Judæi atque Mohammedani ad S. Trinitatis agnitionem ex talibus ipsorummet principiis manuduci possint? Et quanquam hujusmodi placita ex rationis potius lumine quam traditione accepisse videntur, juvabit tamen ostendere illis, quod quidam ipsorum, etiam cum Orthodoxi à suis haberentur, locutionibus nostris usi sint. Quodque vocabulum Personarum haudquaquam multiplicitatem aut pluralitatem essentiæ divinæ importet. Hôc facilius ad fontes dogmatis de S. Trin. (quod utique primo omnium fieri oportet) traherentur. Nec omnino rejiciendum, quod durioribus quibusdam vocabulis usi sint. Nam & Christiani SS. Trinitatem varie appellaverunt. Non dicam de iis appellationibus quæ damnatæ sunt, ut quod Sabbellius tres Nomenclaturas, Valla tres Qualitates dixit, sed de iis, quas, qui in hoc articulo nobiscum recte sentiunt, usurpaverunt.*

Quas

Quas enim tres personas Deitatis vocamus,

1. *à Græcis τρεῖς ὑποστάσεις dictæ sunt. Primo quidem non sine ingenti certamine cum Latinis, tandem vero indifferenter.*

2. *ab Armeniis tres animæ.*

3. *ab Ægyptiis tres spiritus.*

4. *ab Æthiopibus tres essentiæ. s. personæ s. naturæ. V. Job. Ludolf. Lex. Æth. ad Radicem Halava.*

5. *ab Arabibus tres Margaritæ, vel, ex Persica Lingua splendores. Cum tamen Æthiopes duas, quæ in Christo sunt, naturas margaritas dicant.*

6. *à Syris Radices s. principia, sic enim exponitur à Gjeubari vox Arabica, quæ à Syris tradita est.*

7. *tria Attributa, Paul. Episc. Sidon.*

8. *tria Idiomata, Gennadius T. IV. Bibl. PP. P. I. p. 949. sq.*
De quo v. Possevinus Appar. ad Biblioth.

8. *tria Individua, Id.*

9. *tres formæ. Id.*

10. *tres naturæ, Elucidarius jussu Henrici, Ducis Brunswicensis, scriptus, cujus verba:* Wir sullen glouben daz an Gote dri Naturen sint/ und daz die dri genant sin ein ware Gotheit. *Extat Mst. in Bibliothec. ELECTORALI.*

Hactenus Andreas Mullerus. Negari interim neqvit, plura horum qvæ ex scriptis à Christiana religione alienis ad confirmandum dogma de SS. Trinitate afferuntur, si propius inspicias, non parum esse ab illo remota & longe aliorsum spectare, ut de Trinitate Platonica & Aristotelica recte notavit Bessario Cardinalis lib. 2. contra calumniatorem Platonis c. 4. & lib. 3. cap. 15. qvatuorqve proximis. Vide etiam de Platonica Jo. Baptistam Crispum de Philosophis caute legendis p. 37. & qvæ nuper disseruit Franciscus Baltusius S. I. in Apologia pro Patribus Platonismi accusatis, edita Gallicè libro IV, cap. 12. seqq.

XI. De falsis Diis & idolis variarum gentium in Scriptura S. memoratis, nemo eruditius scripsit *Joh. Seldeno* Anglo, cujus notissima, lectuqve dignissima sunt syntagmata duo de Diis Syris, qvo nomine & Ægyptiorum simul & Arabum ac Persarum, Ebræorumqve nec pauca Afrorum & Europæorum idola à Syris utcunqve accepta in-

intelliguntur, lucem primum adſpexere. Londini 1617. 8. deinde ab auctore recognita inſcriptaqve Dan. Heinſio prodierunt apud Batavos typis Elzevirianis 1628. 8. deniqve in Germania cum additamentis *Andr. Beyeri* [illegible], Eccleſiaſtæ Freibergenſis Lipſ. 1672. 8. Conferenda & *Antonii Van Dale* * Medici Harlemenſis diſſertatio de [illegible]ine ac progreſſu Idololatriæ ac ſuperſtitionum præcipue apud Judæos, una cum aliis ejusdem infra commemorandis vulgata Amſtelod. 1696. 4. De Ægyptiorum, Syrorum, Ebræorumqve Diis [illegible] diſſerit *Athan. Kircherus* T. 1. Oedipi Ægyptiaci. Idem argumentum [illegible] noviſſime tractavit *Urbanus Chevræus*, A. C. 1700. ætatis 88. [illegible], in Chævræanis, à vivo & ſpirante adhuc auctore (contra [illegible]tudinem aliorum ejus generis librorum) editis T. 1. p. 395. ad finem usqve libri. Licebit etiam conſulere Petri Juriæi [illegible] ſupra p. 8. laudatam, & Auguſtini Calmet diſſ. de [illegible]qve Diis Dagone, Beelſebub, Aſtaroth, Marna & Baal Berith [illegible] commentario ejus nuper edito ad libros Regum Pariſ. [illegible] item & aliorum virorum doctorum divinationes ad [illegible]rum de Deo Jaribolo ** Madbacho & Selamane Nec [illegible] templum JudaicoEthnicum, poſt Anglicas, Gallicas [illegible]manicas editiones etiam ſupra p. 239. memoratum [illegible] *Davidis Nerreteri* additamentis Germanice editum No[illegible] 8. & *Abrahami Rogeri* januam apertam ad arcana [illegible] cum *Chriſtophori Arnoldi* additamentis itidem Germa[illegible] in qvibus libris non veterum tantum ſed & recen[illegible] gentium Orientalium, Idololatria ac ſuperſtitiones [illegible]

[illegible] *Mithra* ſive Solis cultu apud Perſas multa Thomas [illegible] religione Vett. Perſarum. Ac Solem qvidem non [illegible] cultum tanqvam DEum, ſed ſub nominibus & ſymbolis [illegible] multiplicibus adoratum à toto Oriente & aliis nationibus [illegible] clare oſtendunt viri docti ad Macrobium lib. 1. Saturnal. [illegible] Jo. Braunius libro IV. ſelect. ſacrorum, Voſſius [illegible]ria, Gisb. Cuperus in ſuo Harpocrate, Jo. Fran[illegible] in diſſ. de variis Dei nominibus Soli attributis, [illegible] Aleander junior in expoſitione tabulæ

 Helia-

* [illegible] 1708. Confer Jo. Clerici Bibl. ſelectam T. 17. p. 309.

** [illegible] 1704. 119. 245. ſeq. Abraham Sellerus in Antiqv. Palmyren. & Jo. Braunius V. 7. ſelect. ſacrorum, qvi *Jaribolum* fontium DEum interpretatur.

Heliacæ , Rom. 1616. 4. & T. V. thesauri Græviani , qvi inter alia Herculem qvoqve & Mercurium, Bacchumqve atqve Apollinem notat unum idemqve Numen Solis referre , ita qvidem ut Apollo æstatem, Bacchus autumnum, Hercules hiemem, Mercurius ver præstet , & Herculis duodecim labores nihil aliud denotent qvam Solis transitum per totidem signa cœlestia. De *Marna* Palæstinorum qvi & ipse Solem significabat, præter alios videndi Norisius diss. V. de Syro Macedorum Epochis & Abraham Sellerus in Antiqvitatibus Palmyrenis c. 3. De *equis Solis* Ezechiel Spanhemius ad Callimachum p. 434. & de *Colosso* à Rhodiis Soli dicato Turnebus VIII. 24. Adversar. Allatius ad Philonem Byz. & Cangius ad Zonaram p. 67. De aliis Colossis ad Rhodii exemplum conditis Paulus Voëtius ad Herodianum p. 186. seq.

XIII. Ut *Sol* aliis nominibus est Apollo, Baal, Bacchus, Belus, Chemoch, Chiun, Hercules, Jupiter, Marnas, Mercurius, Milchon, Mithras, Moloch, Nergal, Nisroch, Osiris, Φάνης, Phœbus, Rimmon, Serapis, &c. Sic *Luna* Ἀιδώ, Alilath, Astarte (de qva copiose Petrus Faber libro 3. semestrium) Bubastis, Cybele, Ceres, Diana, Eilithya, Hecate τρίμορφος, Isis, Juno, Lucina, Dea Mana, Mater DEûm, Proserpina, Rhamnusia, Urania, ut de aliis nominibus taceam: Neqve pro Dea solum, sed & pro Deo habitam supra p. 285. notavi, notumqve illud de Carrenis apud Spartianum in Caracalla c. 7. qvod crediderint eum *qui lunam fœmineo nomine putaret nuncupandam, addictum mulieribus semper inservire, at vero qui marem DEum esse crederet, eum dominari uxori.* Etiam ΘΕΟΥ ΠΑΝΟΣ nomine in veteri numo Lunam designari notavit in diss. de numo Pantheo Hadriani, Clarissimus Nicaisius. Sic à multis peculiariter culta *Venus*, de cujus variis cognominibus consulendus Carolus Patinus ad monumentum vetus Marcellinæ. Omitto de Marte, Saturno, Jove, Mercurio aliisqve stellis dicere, nec minus de *terra* qvæ & ipsa culta sub nomine magnæ matris DEûm, Idææ Matris, Deæ Phrygiæ, Cereris &c. de qvo viri docti ad Lucretium II. 598. seq. & Florentius [illegible] Sirmondus ad Theodulfum Aurelianensem p. 298. uti de [illegible] cultu Vossius I. 84. de idololatria, de *Aqua* idem II. 74. seq. & de religiosa veneratione *fluminum* Christophorus Arnoldus ad diras Valerii Catonis in fluvium Battarum. De cultu *ignis* Brissonius, Hydeus & Henricus Lord de religione Persarum differentes, tum Kircherus

T. I.

T. [illegible] Oedipi p. 251. sqq. Buxtorfius Exerc. Philolog. pag. 262. seq. Freinshemius ad Curtium, & Balthasar Bonifacius XVI. 15. Hist. ludicræ, aliiqve.

XIV. Inter omnes Idololatricas gentes nulla videtur esse [illegible]oribus superstionibus, qvam Ægyptiorum, qvos eo nomine [illegible]i etiam inter ethnicos albis dentibus riserunt, ut notant [illegible] ad illa Juvenalis XV. 1. seq.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat &c.

[illegible]tamen si qvis Plutarchi librum de Iside & Osiride evolvat, [illegible]it vehementer falli eos qvi Ægyptios omnes arguunt [illegible]ltitiæ, ut numina sibi in hortis nasci crediderint, [illegible]pas & abjectissima qvæqve ex animalibus pro veris Diis [illegible]. Qvin potius Ægyptiorum sacra cum Græcorum [illegible]gione, Græcosqve variis imaginibus arte factis, li[illegible], eboreis usos easdemqve veneratione proseqventes [illegible] qvas tamen imagines nec hi ipsas totidem Deos esse, [illegible]symbola sibi imaginabantur, considerandum proponit [illegible] ex ambobus aptiora sibi proposuerint colenda [illegible]tatis, utrum Græci qvi inanimes & sæpe absurdas [illegible]agines, an vero Ægyptii qvi in vivis ac spiranti[illegible]vel plantis tanqvam ἐναργεστέροις ἐσόπτροις *clarioribus* [illegible]qvitur, vivis totidem DEI operibus certam par[illegible]nitatisqve Divinæ contemplandam & veneratione [illegible]bi proposuerunt? De Diis Ægyptiorum Græco[illegible] Diodorus Siculus libris primoribus Bibliothecæ & [illegible] de Diis: Latiniqve Macrobius, Hyginus, Ful[illegible]icus: Et qvi Christianæ Religionis Apologiam ad[illegible] scripsere è Græcis qvidem Clemens Alexandrinus in [illegible]sebius in præparat. Evangelica: è Latinis Tertul[illegible], Cyprianus, Lactantius, Minucius Felix, Ju[illegible] Commodianus & in libris de Civitate DEI Augu[illegible]centioribus *Natalis Comes* in Mythologia sæpius typis [illegible] *Leonhardus Gautrichius* libello de Diis & religione Eth[illegible] ab auctore Gallice, atqve inde nescio qvo inter-

prete Anglice A. 1671. in lucem emisso Londini; & post Latinam editionem Leodiensem A. 1678. deniq; Gallice Latine & Belgice edito à Francisco Halma Belgicæ versionis auctore. Ultraject. 1690. 12.

XV. De Diis Romanorum post *Gyraldum*, *Rosinum*, *Kippingium* hoc ipso anno 1712. nitide apud Belgas recusum, aliosq; agit V. Cl. *Burchardus Gothelf Struvius* c. 1. Syntagmatis sui Antiqvitatum Romanarum, perseqvens initio Deos majorum gentium; qvi sunt *XII. Consentes*, * à consensu vel consilio sic dicti, & ex Ennii versibus notissimi.

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

De qvibus vide etiam, qvæ notant viri docti ad Arnobium L. 1. p. 123. ad Lactant. lib. 1. c. 5. & ad Augustin. de C. D. lib. IV. c. 23. Meminit & Irenæus lib. II. c. 12. Hinc succedunt VIII. Dii qvos *Selectos* vocabant ac *Populares*, Janus, Saturnus, Genius, Sol, Orcus, Liber, Tellus, Luna. Alii XX. Selectos Deos numerant, XII. nempe mares, & VIII. fœminas; ita *Joh. Textor* in [illegible]; sed accenset plures è Consentibus. Inter Deos *minorum gentium* s. minutos ac minuscularios occurrunt *Indigetes* s. homines post [illegible] inter Deos agentes, qvi & Heroës, Semones s. Semihomines, *Novensiles* s. ex peregrinis Diis de novo recepti: *Divi* sive à Romanis ipsis è Romanis in Deorum numerum relati. Roma ipsa inter Deos culta, ut præter alios notat Mich. Angelus Causeus in Museo Romano, in qvo de Diis plura, T. 5. Antiqv. Grævii p. 769. Omitto Deos Rusticanos, ut Panem, Faunos, Satyros, Silenos, Nymphas, Tritonesqve. Deorum adjunctos, Nemesin, Bellonam, &c. Deorum Ministros, Mercurium, Silenum &c. Notum præter[illegible]

* Consentes, qvasi considentes vel consentientes, vel potius consentes a consere, qvod est συμβȣλέυειν Confer Vossii Etymolog. in *Consentia* ita Steph. Lemonius p. 383. ad var. sacr. qvi tamen monet, istos consentes Romanorum & παρέδρȣς Græcorum fluxisse ex viis, qvæ de Angelis Deo apparetibus in V. T. memorantur vid. Dan. IV. 14. & Judæorum scripta. Huc eidem Lemonio videtur alludi in N. T. cum Fideles dicuntur in eodem throno cum Christo sessuri Apoc. III. 21. Tertull. dixit *Synodum* atqve *senatorium ordinem* Deorum. Vide Rigaltium ad paginam 15. Tertulliani.

[illegible] cultas, præter Deos ſuperos, non modo Virtutes, & res [illegible], Pacem, Fortunam, Honorem, Famam, Pietatem, Fidem, [illegible], Salutem, Victoriam: resqve naturales, Elementa, [illegible] plantas, fluvios, ſtellas &c. Sed inferos qvoqve & vitia & [illegible] morbos mortemqve ne ſcilicet nocerent. Vid. *Plin.* [illegible] & ex recentioribus Voſſium L. IX. de Idolatr. c. 37. & 39. [illegible] de religione veterum Romanorum, editum Gallice, [illegible] & Latine: *Francisci Pomey* Pantheon Mythicum, ſæpius in Belgio atqve in Germania etiam recuſum: *Alexandrum ab Alexandro* L. 1. c. 13. [illegible] *Tiraquellum: Adr. Junium* L. III. Animadv. c. 1. & *Martinum* [illegible] ſtrenarum hiſtoria T. 12. Græv. p. 411. ſeq. Dii mali Deæqve, [illegible] *Nic. Bergierius* L. II. de viis Imperii Romani c. 33. extra [illegible] à Romanis culti. Ut vero inter Deos Romæ reciperentur [illegible] Senatus auctoritas & poſtea Imperatorum conſenſus [illegible], qva de re conſulendus Petrus Faber libro III. Se[illegible]

[illegible] De Diis Germanis & veteri Germanorum, Gallo[illegible] religione ſyngrammata qvatuor compoſuit *Elias* [illegible] Warſoviæ extinctus, qvi perdoctus ſcriptor dici[illegible] I. de Synedriis p. 417. Syngrammata illa poſt aucto[illegible] edidit Pater ejus Georgius Schedius, Rector [illegible]ſis Amſtelod. 1648. 8. De Germanorum Diis [illegible] docti ad Cæſarem de Bello Gallico VI. 17. & 21. & [illegible] de Germanorum moribus cap. 9. & 43. & Helmoldus in [illegible] lib. 1. c. 82. atqve in notis ad eum Henricus [illegible] ſeq. Paulus Hachenbergius in Germania media [illegible] etiam Philippus Cluverus in Germania Antiqva, [illegible] aliqvis facile aſſentietur, qvod cap. 29. p. 202. [illegible] Solis, Lunæ & Ignis ſive Vulcani nominibus SS. [illegible]tos fuiſſe. Solent etiam de idololatria & reli[illegible] qvædam annotare Chronicorum, Annalium, [illegible]morabilium ſcriptores qvi partes Germaniæ perſe[illegible] Aventinus in Annalibus Bojorum, Albertus Cran[illegible] Metropoli, Georgius Fabricius & Dav. Chytræus [illegible] Pomarius in Chronico Saxonum Germanice vul[illegible] Albinus in Chronico Miſnenſi, Caſpar Sagittarius in

antiqvitatibus regni Thuringici, qvod à *Thoro* sive Jove Germanorum & sepentrionalium populorum nomen tulisse contendit: Fridericus Lucas in memorabilibus Silesiæ, parte 2. Jo. Stumpfius in Chronico Helvetiæ, Valvasor in der Ehre des Hertzogthums Crain. T. 1. p. 55. seq. T. VII. p. 373. seq. Hinc commemorandi *Trogillus Arnkiel* in Cimbrischen Heydenthum Hamb. 1703. 4. *D. Hector Godfrid Masius* Schediasmate de Diis Obotrirorum sive Meclenburgensium, Radagasto præcipue, cum notis Andreæ Borrichii, Hafniæ 1688. 8. *Joannes Bertels* Abbas Epternacensis in descriptione Deorum sacrificiorumqve gentilium, Colon. 1606. 4. qvem de Deastris in Trevirensi Electoratu & Luzenburgensi Ducatu maxime cultis nonnulla annotasse monet Michael Herzius in Bibliotheca Germanica: *Henrici Meibomii* de *Irmensula* Saxonica T. 3. rerum German. de qva etiam videndus Ernestus Casimirus Wasserbach in diss. edita Lemgoviæ 1698. 8. & Christianus Schlœpklenius in Chronico Bardevicensi: qvemadmodum de *Jodutta* præter Crantzium in Saxonia V. 36. & in Metropli VI. 7. Crusiumqve & Spangenbergium, Henricus Vagedes in Operibus Academicis p. 288. seq. ubi disqvirit de origine loqvendi formulæ apud Westphalos & Rinthelenses freqventatæ ich will dich schlagen du solst Jodut ruffen. *Amadei Schmelzz* Exercitatio de idololatria veterum Misniæ incolarum Lips. 1698. *Lamburgii Musbardi* de *Ostera* Saxonum Brem. 1700. *Joachimi Wieland* dissertationes de *Thoro* principe Veterum septemtrionalium Idolo, Hafniæ 1709. 4. De *Crodone* Jacobus Tollius in Epistolis itinerariis, De *Püstero* idem Tollius p. 34. Jo. Christoph Olearius syntagm. 1. rerum Thuring. p. 321. seq. Wilh. Ernestus Tentzelius in dialogis menstruis vernaculis A. 1689. p. 718. & Benjamin Scharf in descriptione Juniperi p. 104. seq. De Deo Celtarum *Endovellico*, cujus in inscriptionibus Gruteri p. LXXXVII. & LXXXVIII. mentio, exercitationem *Thomæ Reinesii* editam Altenburgi A. 1636. 4. recudi curavit Grævius in syntagmate Variarum diss. Ultraject. 1701. 4. De *Mogonte* Deo Gallorum veterum idem Reinesius p. 683. Epistolar. ad Hofmannum & in classe 1. Inscriptionum Veterum, ubi perspicue ut p. 632. Epistolar. plurium aliorum priscorum Deastrorum mentio occurrit, qvemadmodum in Gruteri, Fabrettiqve inscriptionibus & in *Jac. Sponii* Miscellaneis eruditæ Antiqvitatis sect. 3. & in ejusdem Aris obscurorum Deorum Lugd. 1677. & Tom. 7. thesauri Græviani. Dianam Maxime cultam à Celtis sive Gallis testatur Plutarchus de virtu-

[redacted] mulierum p. 257. *Tibileni* Noricorum Dei meminit Ter- [redacted]. Apologetici. De *Stufone* Christianus Gvilelmus Vollan- [redacted] de sacris Mulhusinis. Witeb. 1704. De *Flinsio* Laurentius [redacted] in Theatro Saxonico part. 3. p. 79. atqve Jeremias [redacted] paradiso Academiæ Lipf. p. 17. De præcipuo Slavorum [redacted] aliisqve *Franciscus Albertus Æpinus* in schediasmate de [redacted]ensium à Gentilismo ad Christianismum conversione [redacted] De Prussorum Diis, *Percuno*, *Picollo*, *Potrimpo*, *Curcho-* [redacted] *Wurschkaito*, *Ischwambrato*, *Barstruko* & *Marcopeto* aliis- [redacted] poterit Christophorus Hartknochius in veteri & nova [redacted] c. 9. Cum Percuno illo nescio an commune aliqvid [redacted] à qvo nomen mensis Germanorum Hornung re- [redacted] Leibnitius, qvi significavit mihi in ædis Parisinæ Ca- [redacted]mentis effossa esse novissime monumenta qvædam [redacted], in qvibus est lapis, cui insculpta imago DEi cor- [redacted] vox KERNUNNOS. De Idolis Slavorum præ- [redacted]entatus est *Jo. Petrus Ludovici*, ut *Godfridus Arnoldus* de [redacted]. De Tauri cultu apud veteres populos septen- [redacted]rem librum composuit *Thomas Broderus Bircherodius* [redacted] inscripsit, ut didici ex novis literariis maris [redacted] p. 143. ubi ineditus ille memoratur, qvem necdum [redacted] comperi. Qvod vero Schedius p. 220. scribit *Cel-* [redacted] *DEum* Thaut; *& tres personas SS. Trinitatis*, He- [redacted] Belenum *DEum Filium*, & Tharamim *DEum Spiritum S.* [redacted] *veneratos esse*, merum commentum est, ut [redacted]sius ὁ μακαρίτης programmate sive dissertatione [redacted] qvi Apollo apud Gallos, videndus etiam Jac. [redacted] lib. V. Miscellan. Epiphyllidum c. 15. Scaliger lect. [redacted] c. 10. Steph. le Moyne notis ad Varia sacra p. 622. & [redacted] in monumentis veteris Antii, ubi & de aliis qvi- [redacted]. De *Odino* sive *Wodano*, *Fria* & aliis Diis Dea- [redacted] septentrionalium, præter eundem Schedium [redacted] Joh. Scheferus in Upsalia antiqva, cap. 5. seq. Jo. [redacted] Svecice edito de memorabilibus Upsaliæ c. 12. & [redacted] in sua Atlantica: qvi de Heliolatria etiam Sep- [redacted] differit T. 2. cap. 5. & de Selenolatria c. 8. De Diis [redacted] cæterorumqve Sarmatarum *Joh. Lasicii* Poloni com- [redacted] excusa est Basil. 1615. 4.

De

De Diis Gentium universe iterum iterumqve laudandi duumviri præstantissimi Gyraldus & Vossius. Ac *Lilii Gyraldi* qvidem syntagmata XVII. Historiæ Deorum separatim primum Basileæ 1548. fol. tum inter Gyraldi Opera ibid. 1581. fol. recusa, ac deniq; in editione eorundem locupletiore & luculenta qvæ V.C. Joanne Jensio curante lucem vidit, Lugd. Bat. 1696. fol. prodierunt. Spectant huc etiam ejusdem Gyraldi syntagmata de Hercule & Musis. *Gerh. Jo. Vossii* immortale de Idololatria opus Grotio in Epistolis Remonstrantium p.767. Voëtio T.1. select. p.711. Morhofio lib.1. polyhist. c.21. ex merito celebratum, librisqve novem divisum, subjuncto Maimonidis libro de idololatria cum Dionysii Vossii Fil. versione & notis prodiit primum integrum Amstelod. 1668. fol. Nam in editione Amstelod. 1642.4. primi tantum qvatuor libri & minus locupletes habentur. Sed totum recuderunt forma qvarta Francofurtenses. Novissime inter Opera Vossii iterum vidit lucem Tomo V. Amstelod. 1701. fol. His duobus uberioribus Operibus totidem compendia subjicere licet, unum *Francisci Pomey* S.I. Pantheon Mythicum seu Fabulosam Deorum Græcorum maxime & Romanorum [illegible] riam, Lugd. 1659. 8. Venet. 1683. 12. atqve eadem forma duodecima sæpius apud Belgas recusam & iconibus æneis exornatam, novissimeqve prælis Francofurtensibus iterum impressam: & alterum *Henrici Schævii* Kiloniensis Mythologiam Deorum ac Heroum (itidem apud Græcos & Romanos) præcipue ex emendata & aucta editione Frid. Redtelii, Stetin. 1700. 12. Jo. Bocatii de Genealogiis Deorum, aliorumqve recentium de Diis scripta libenter prætereo.

XVII. Circa signa & imagines Deorum notandum, qvod non fuerit tantus sapientiorum inter gentes stupor, [illegible] ipsas sibi persvaserint esse Numina, neqve pro meris [illegible] Deorum symbolis, sed cultu proseqvendas esse rati sunt, [illegible] putarent illas animari inhabitariqve. Irata vero Numina ex imaginibus perinde ut ex templis * μεταβῆναι & emigrare [illegible] bant, illasqve veluti inanimes & cassas relinqvere, [illegible] de amplius venerantes juvarent. Atqve non de[illegible] professi eam sagacitatem, ut sensu qvodam præsentiæ Divinæ [illegible]

* Josephus VII. 31. de bello Jud. p. 961. testatur in templo Hierosol. [illegible] auditam vocem, μεταβαίνωμεν ἐντεῦθεν. Confer qvæ viri [illegible] 7. & Matth. XXIII. 38.

[illegible] ab ἀψύχοις, & ἀμοίροις τῆς θείας ἐπιπνοίας mortuisq; & Numi-[illegible] imaginibus valerent distinguere, qva de re operæ preti-[illegible] videre qvæ ex Damascio in vita Isidori narrat Svidas in διαγνώ-[illegible] Ἡραΐσκος. Huc spectat & evocationis carmen apud Li-[illegible] c.21. & Macrobium III. Saturnal. 9. Confer qvæ viri [illegible]nium XXVIII. 2. & Franciscum Junium de pictura Ve-[illegible] edit. novæ.

[illegible] *Imagines* Deorum pictæ non minus qvam sculptæ [illegible] celebrantur, de qvibus copiose idem Junius in Ca-[illegible]cum: ad cultum tamen qvoniam sensus magis feriunt [illegible] visæ sunt sculptæ, & humana ut plurimum forma, [illegible]ndum Figrelium de statuis illustrium Romanorum cap. 2. [illegible] additum non modo ab antiqvitate, vel dignitate [illegible] ab arte datum * servantis, & à materia ut [illegible], atqve ab artifice ut Phidia, Myrone, Praxitele [illegible] qvibus induci consueverunt, de qvibus confer [illegible] ad Petronium p. 477. edit. Burmannianæ, Cangii glossarium Græcum in ποδία, & Janum Brockhusium ad Tibullum p. 398. Ac *vela oppansa* imaginibus & statuis, die autem festo ut conspici illæ possent remota iterum fuisse notavit Lipsius lib. 1. elector. c. 29. Capitibus imaginum radiatos impositos orbiculos vel corollas radiatas nimbosq; multis docet *Joannes Nicolai ὁ μακαρίτης* in diss. de *nimbis* antiqvorum qvæ Imaginibus Deorum, ** Imperatorum ἀποθεωθέντων olim & nunc Sanctorum capitibus appingi consuevere, Jen. 1699. 12. Jo. Daniel Major in Serapide radiato, Barthius LIV. 17. Adversar. Begerus T. 2. thesauri Brandenb. p. 528. T. 3. p. 444. Nicasius de numo Pantheo Hadriani p. 29. seq. Sponius Miscell. p. 285. & Junius de pictura Veterum p. 24. *Lumina* coram imaginibus de die *accensa*, ut præter alios docet B. Joannes Faës libro de cereis baptismalibus p. 130. seq. Solenni etiam pompa *circumgestata* Deorum imagines vel *in thensis circumducta*, de qvo Jo. Scheferus de re vehiculari veterum II. 24. & illustris vir Gisbertus Cuperus in Harpo-[illegible] 165. seq. Cangii glossarium Græcum in ποςτόμορφος. [illegible] Græcia feriata p. 4. &c. Joh. Taffinus de anno sæcu-[illegible] thesauri Græv. p. 549. 551. 553. *Lustrata* etiam subinde ima-

[illegible] Italicus lib. XIV. 664. ** Vide & Gisb. Cuperi Observationes l. 2. c. 16.

imagines & purgatæ *ablutaque* solenni ritu, confer Matthiæ Zimmermanni Analecta p. 64. seq. sed, inprimis Ez. Spanhemii commentarium eruditissimum ad Callimachi hymnum V. qvi est in Palladis lavacrum. Non dubitarunt etiam *miracula* qvædam imaginibus Deorum Dearumve Pagani adfingere, ut apud Plutarchum Camillo p. 132. memorari videas ἱδρῶτας ἀγαλμάτων πολλάκις ἐκχυθέντας, στεναγμὺς ἀποστροφάστι κὴ καταμύσεις ξοάνων, *sudores simulacrorum haud raro effusos, gemitus, aversiones & gestus simulacrorum annuentium.* Confer qvæ de Veneris imagine miraculosa Athenæus XV. p. 676. & de imagine fortunæ muliebris locuta Dionysius Halic. lib. 8. p. 526. de aliis imaginibus medendi vi præditis, & divinatoriam vim impertiendi Lucianus in Deorum Concilio T. 2. p. 714. De imagine sangvinem sudante Cicero 1. de divinat. Alia simulacrorum sudantium exempla collegit Freinshemius ad Flori II. 8. 2. Sed illud qvidem à naturali causa proficisci potuit, ut ex Theophrasti V. 10. hist. plantar. & IV. 4. de plantarum causis notavit Spanhemius libro laudato p. 527. Idem monet Plutarchus in Coriolano, f. 232. ubi non audet fidem tribuere iis qvi locutas etiam imagines affirmarunt, cujusmodi plura exempla collegit Christianus Flemingius in dissertationibus tribus de loqvela sudore & motu imaginum Lipsiæ 1705. Deniq; si precibus suis surdos sensissent Deos, vel insigni calamitate afflicti essent, ea erat qvorundam vesania, ut imagines & templa lapidarent, statuas abjicerent vel flagellarent, omnive contaminarent contumelia. Vide Josuam Barnesium ad Anacreontem p. 38. & Sam. Pitiscum ad Svetonium T. 1. p. 767.

XIX. Ex Græcorum sententia alii Dii sunt Νοητοὶ s. intelligibiles atqve supramundani (ὑπερκόσμοι) à qvibus res invisibiles Spiritus & animas dependere putabant: & alii ἐγκόσμιοι à qvibus corpora & res visibiles. Vide Sallustium de Diis c. 6. & qvæ ex Jamblicho & Proclo ibi Holstenius. Illos Julianus apud Cyrillum lib. 2 p. 65. ἀφανεῖς appellat, ubi ait ἐμφανεῖς θεὺς solem, lunam, astra & cœlum esse εἰκόνας τῶν ἀφανῶν κὴ μὴ φαινομένων. Deorum ἐγκοσμίων alios iterum dicebant esse cœlestes, de qvibus viri docti ad Ælian. V. 12. Var. Hist. alios æthereos, igneos alios & aëreos, alios aqveos sive θαλασσίυς alios terrestres, alios deniqve inferos s. subtartareos (ὑποταρταρίυς.) Inter χθονίυς s. terrestres alios volebant esse

[illegible] κλιματάρχας & ἐπιχωρίους sive integrorum climatum, regionum, provinciarum præsides, alios tutelares singularum Civitatum [illegible] ac municipes πατρῴους & πολιούχους, alios deniqve ἐφεστίους & [illegible] sive Penates atqve Lares domesticos. Ita *Olympiodorus* commentar. inedito in Alcibiadem Platonis. Videas etiam memorari Deos lævos sinistrarum regionum præsides, & apud Servium in XII. [illegible] Deos ἀζώνους sive communes, qvi generatim ab omnibus colendi sunt; neqve certam Zonam vel tractum cui præsint habeant sibi assignatum. Nymphæ qvæ lucis præsunt ἀλσηΐδες, qvæ arboribus ἁμαδρυάδες. Qvæ fontibus Ναΐδες & ὑδριάδες atqve [illegible] vel κρηνίδες vel ἐπιποταμίδες, qvæ pascuis & gregi ἐπιμηλίδες, qvæ montibus deniqve ὀρεστιάδες, ut notat Scholiastes Homeri ad Iliad. [illegible] 8. Vide & eundem ad Iliad. *ι.* 564. ubi de precibus ad Deos [illegible], θαλασσίους & καταχθονίους. De Diis montium, vallium [illegible] Jo. Doughtejus Analectis sacris & alii interpretes ad [illegible] 23.

[illegible] XX. Hoc propemodum omnibus gentibus commune [illegible] locis ac civitatibus patrios suos & indigetes, mu[illegible] atqve ut Servius appellat topicos haberent Deos, [illegible] colendos & eorum tutelares. Vetus Epigram-[illegible]

Dodone tibi Jupiter sacrata est,
Junoni Samos, & Mycena Diti,
Unda Tænaros æquorisque Regi:
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis umbilicum,
Creten Delia, Cynthiosque colles,
Faunus Mænalon Arcadumque silvas.
Est tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumque Tibur,
*Cyllene celeri Deo * nivosa:*
*Tardo ** gratior æstuosa Lemnos,*
Ennæa Cererem nurus frequentant,
*Raptam *** Cyzicos ostreosa Divam,*
Formosam Venerem Cnidos, Paphosque.

* Mercurio
** Vulcano
*** Proserpinam

 Plura

Plura exempla dabunt Ovidius III. fastor. Vers. 81. seq. Tertullianus Apologetici cap. 24. Origenes V. contra Celsum pag. 257. Clemens protreptico pag. 25. & passim : Lactantius lib. I. cap. 15. Prudentius in Symmachum lib. 2. v. 489. sqq. Sidonius carmine IX. v. 165. seq. atqve è recentioribus præter Gyraldum Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alex. VI. 4. genialium dierum, Petrus Crinitus de honesta disciplina IX. 3. Jo. Textor in officina scholastica p. 60-70. & Schævius in Mythologia p. 26. seq Etiam Judæis exprobat Propheta Jerem. XXVIII 2. *secundum numerum civitatum tuarum sunt tibi Dii, Juda.* Qvibusdam vero populis ut Atticis & Romanis cordi fuit non modo suos sibi peculiares Patrios & *παλαιοτέρους* atqve ut Minucius Felix cap. 25. appellat vernaculos Deos cultu afficere, sed & *νεωτέρους* & *ξένους* sive *ξενικοὺς*, ac peregrinarum gentium & qvas subjugarant placare Numina, & illis sacra facere, festaqve Theoxenia, & templa Panthea, arasqve consecrare Diis etiam * ignotis ut Athenis , & nuncupare vota , ac preces offerre. Servius ad I. Georg. *Post specialem invocationem transit ad generalitatem, ne quod Numen prætereat. More Pontificum per quos ritu veteri in omnibus sacris post speciales Deos quos ad ipsum sacrum quod fiebat necesse erat invocari, generaliter omnia Numina invocabant.* Hesychius: *Θεοὶ ξενικοὶ οὓς οἱ Ἀθηναῖοι τιμῶντες, ὡς καταλέγει Ἀπολλοφάνης ἐν Κρισί.* Confer Valesium p. 209. ad Eusebium & qvæ de festo Theoxeniorum Casaubonus ad Athenæum IX. 3. unde Himerius apud Photium p. 579. Athenis *τὸ μέγιστον τῆς εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον* tribuit de qvo vide & Svidam in *Τιμασίων* ex Philostrati VI. 3. Qvid qvod Seneca Epist. 90. & Proclus apud Marinum in ejus vita c. 19. volebat Philosophum esse *οὐ μιᾶς τινὸς πόλεως , οὐδὲ τῶν παρ' ἐνίοις πατρίων* [illegible] *τὴν , κοινῇ δὲ τοῦ ὅλου κόσμου ἱεροφάντην* , non unius cujusd[illegible] nec municipalium sacrorum cultorem , sed ingentis o[illegible] Deorum templi hierophantam. De *Angelis Ethnarchis* vide interpretes eruditos ad Deut. XXXII. 8. & Daniel. X. 13. Cyrillum IV. contra Julian. p. 115. seq. & Cotelerium ad recognitiones Clementis libr. cap. 42. De fortuna Urbium qvæ sæpissime in nummis conspicitur cum

* Confer Meursium de Piræeo, c. 10. Seldenum III. 14. 3. de Synedr. Reinesium in [illegible] mine inscriptionum, Jo. Andreæ Bosii diss. de ara ignoti DEI, Jo. Jac. Helleri de Deo ignoto Atheniensium T. 7. thesauri Gronov. Petrum Berthaldum de ara c. 10. & qvæ viri docti ad Actor. XVII, 23. Laërtii Epimenidem, Philostratum VI. 3. Minutium Felicem c. 6. &c.

cum temone & globo vel cornu copiæ & de Vestæ cultu publico in Prytaneis, consulenda Ezechielis Spanhemii diatriba de Vesta ac Prytanibus Græcorum, qvæ cum Justi Lipsii libro de Vesta ac Vestalibus tomo qvinto thesauri Græviani inserta, ibiqve primum edita est.

XXI. Fuit & hoc inter Gentes passim receptum, ut qvemadmodum locis ita & rebus atqve casibus officiisqve & negotiis vitæ humanæ atqve artificiis certa præficerent numina, ac pro felici in his successu iis supplicarent. Cujus rei exempla plurima qvi volet reperiet apud Tertullianum lib. 2. contra nationes cap. 11. & Apologetici c. 24. Clementem Alex. in protreptico, Cyprianum de Idolorum vanitate, Arnobium lib. 3. contra Gentes p. 113. seq. & lib. 4. p. 130. seq. editionis à Salmasio emendatæ Lugd Bat. 1651. 4. Lactantium lib. 1. cap. 20. & Augustinum lib. IV. de C. D. capitibus plerisqve & VI. 9.

XXII. Qvis vero non miretur, vel indignetur, hos qvoqve qvi Christianos se, & solos Ecclesiam esse gloriantur, tam aperte utroqve hoc in genere invisa DEO & improbata antiqvis Christianis Ethnicismi vestigia legere, ut *Antonius Macedo* Lusitanus non dubitaverit Ao. 1687. fol. Ulyssipone vulgare ingens volumen, qvod inscripsit, *De Diis tutelaribus orbis Christiani*, in qvibus celebratur

Maria *totius orbis* patrona.
Michael. Archangelus antonomasticè *Ecclesiæ* patronus.
Sancti Angeli *Regnorum* custodes.
Petrus & Paulus *Romæ*, item Maria, & tempore contagionis S. Sebastianus.
Constantinopoleos Maria, Michael Archangelus, Petrus & Paulus, & belli præsertim tempore Georgius Martyr.
Neapoleos à Petro Christianismum edoctæ, Maria & septem alii Patroni antiqviores & juniores, inprimis S. Januarius.
Florentiæ Maria, S. Joh. Baptista & S. Miniates.
Senæ Maria, S. Ansanus, Crescentius, Sacinus & Victor.
Urbis Pisanæ Maria, Raynerius Pisanus, Jacobus Major Apostolus, XL. Martyres, 10000. Martyres, & præter hos Sixtus, Justina, Torpes, Martyres.

Ravennæ Apollinaris, Vitalis & Urſicinus.

Genuæ à Barnaba Chriſtianam fidem edoctæ, Georgius Martyr, Joh. Baptiſta, Laurentius Levita, Bernardus Abbas.

Bononiæ, præter Petrum & Mariam, Petronius, item ſecundarii, Procullus, Florianus, S. Ambroſius, Dominicus, Franciſcus, Ignatius Loiola, Xaverius.

Mediolanenſis Diœceſis, Barnabas.

Urbis Mediolan. Ambroſius, item Gervaſius, Protaſius, Celſus, Nazarius, Felix & Nabor: tum peſtilentiæ contagioſæ tempore S. Sebaſtianus, regnantibus vero Longobardis Joh. Baptiſta.

Venetiarum Marcus Evangeliſta, item Petrus, & Jacobus Apoſtoli, Theodorus, Nicolaus, Georgius, Magnus Epiſopus, & Laurentius Juſtinianus.

Patavii Daniel Martyr, Antonius, Juſtina & Prosdocymus.

Sabaudiæ & Pedemontii Mauritius Martyr.

Auguſtæ Taurinorum Joh. Baptiſta, cum Salutore, Adventore, Octavio & Secundo.

Siciliæ Maria, & belli tempore S. Georgius (*olim Ceres ac Proſerpina. Diodorus Sic. T. 2. p. 750.*

Panormi Maria, Auguſtinns, Benedictus, Dominicus, Franciſcus, Ignatius aliiqve multi p. 203. ſeq. ab Antonio Macedo nominati.

Meſſanæ Maria, item Placidus, & Albertus Carmelita.

Sardiniæ Maria.

Calaris urbs habet Saturninum, Cæcilium Calaritanum & Luciferum.

Saſaris ſ. Turritana Diœceſis Gavinum, Portum & Januarium.

Hiſpaniæ Patrona Maria & Jacobus Major.

Luſitaniæ, Maria, Jacobus, Georgius, & peſtilentiæ tempore Sebaſtianus.

Eboræ Urbis Mancius.

Conimbricæ Jacobus Apoſtolus.

Aliarum Luſitaniæ urbium Patronos idem Macedo enumerat p. 254. ſqq.

Olyſſiponenſis urbis S. Vincentius.

Indiæ Orientalis Thomas Apoſtolus, item Jacobus, Maria & Xaverius.

Æthiopiæ Maria, Antonius.

Arra-

Arragoniæ Maria & Georgius.
Cataloniæ itidem Maria & Georgius.
Valentiæ præter Mariam, & Georgium, Vincentius Ferrerius.
Navarræ Firminus & Xaverius
Austriæ Colomannus, S. Leopoldus & Maria.
Galliæ Maria; Michael Archangelus; Johannes Baptista, Petrus, Paulus, Stephanus Protomartyr, Dionysius Areopagita, Martinus.
Burgundiæ Maria, Andreas Apostolus, Benignus, Bernhardus Abbas, Claudius Archiepiscopus Vesontinus.
Vesontinæ urbis Ferreolus, Ferrucius.
Bohemiæ Vitus, Wenceslaus Dux, Adalbertus Episcopus, Ludmilla, Procopius Abbas, Sigismundus Rex, Norbertus Præmonstratensis & Josephus Mariæ sponsus.
Hungariæ Maria, Martinns, & alii p.361. sq. ab Antonio Macedo nominati.
Bavariæ Maria Oetingana.
Moguntiæ Martinus & Bonifacius.
Coloniæ Maria, Petrus, Ursula cum 11000. virginibus, tres Reges Magi, Gereon cum sociis, Cassius & Florentius, Victor & Gregorius cum sociis, Severinus & Cunibertus.
Augustæ Trevirorum Petrus, Matthias, Thyrsus cum sociis, Palmatius cum sociis & alii Martyres, item S. Helena recens creata Patrona primaria.
Saxoniæ Vitus & Petrus Apostolus.
Thuringiæ Bonifacius.
Silesiæ Hedwig.
Moraviæ [illegible] habet Cyrillum & Methodium.
Belgii patronus est Maria
Flandriæ Petrus
Brabantiæ itidem Maria
Frisiæ Maria & Jacobus
Geldriæ [illegible] Valenus
Angliæ Vedastus & Maria
Mechliniæ Rumoldus & Maria
Brugensium Maria & Donatianus
Bruxellensis urbis Maria & Gudula
Lovanii Maria

Gan-

Gaudavii Bavo & Libuinus
Leodii & Tungrensis Diœcesis Lambertus Episc. & Hubertus.
Trajecti ad Mosam Servatius
Angliæ Maria, Petrus, & in re militari Georgius
Scotiæ Andreas
Hiberniæ Andreas, Columba Abbas & Brigitta
Poloniæ Adalbertus cum sociis, Florianus, Stanislaus, Casimirus Princeps, Wenceslaus; Hedvvig Elisabetha Landgravii conjux, Hyacinthus Dominicanus & Stanislaus Kostka Jesuita
Lithuaniæ S. Casimirus, Nicolaus, Georgius, Ladislaus, Josaphat Episcopus Polocensis & Maria.
Prussiæ Andreas, Adalbertus, Bruno, & Bonifacius Camaldulensis.
Daniæ Anscharius & Canutus Rex
Slesvicensis Ducatus Georgius I.
Sueciæ Anscharius, Joh. Baptista, Laurentius, Brigitta vidua, Ericus Rex
Finlandiæ Henricus Episcopus
Moscoviæ Maria, cum Nicolao Myræ Episcopo
Livoniæ Maria
Russiæ Andreas cum Nicolao Episcopo
Norwegiæ Olaus Rex & Anscharius.

Vide etiam Allatium de Synodo Phot. p. 587. 909. & Rich. Simonem lib. 2. Epist. select. 19. ubi disserit de libro Hispanice edito cui titulus: *Dissertationes Ecclesiasticas por el honor de los antiguos tutelares contra las ficiones modernas*, *por Don* Gaspar Ibannes de Segovia y Peralta, *Cavalero de la Orden de Alcantara*, *Marquez de Agropoli y señor de la villa de Corpa*, en Saragossa A. 1671. folio minore.

XXII. Hisce patronatibus locorum accedunt præfecturæ Sanctis in Ecclesia Romana adscriptæ super certis vitæ generibus & negotiis, vel etiam malis certis averruncandis. Quamplurima ejuscemodi collegit singulari studio Theophilus Raynaudus S. I. T. VIII. Operum, in *titulis cultus Sanctorum specialibus* pag. 525. 545. seq. neqve improbat sanctos colendos per sortem deligi p. 584. b. Hinc magno numero ab eo recensentur Sancti conjugati & qvi in conjugio vixerunt, Viduæ, Virgines, p. 559. 574. sq. Sanctorum liberi, fra-

Quatuordecim opitulatores generales sive Apotropæi Divi in qvocunqve genere calamitatis implorandi sunt S. Blasius, Dionysius, Erasmus, Pantaleo, Vitus, Georgius (alii Gregorium appellant) Cyriacus, Christophorus, Achatius, Eustachius, Ægidius, S. Barbara, Catharina, & Margareta; de qvibus Martinus Crusius in Corona Anni T. 2. p. 280. seq. B. Jac. Thomasius in dissertationibus sive programmatibus p. 314. ubi singillatim fusius differit de legenda S. Catharinæ, & Rev. D. Georg. Henr. Gœzius in diatriba de XIV. opitulatoribus Lubec. 1708. 4. qvi etiam A. 1711. edidit exercitationem de cultu Sanctorum pestem depellentium; ubi ex Augustini Wichmanni Canonici Norbertini Monasterii Tungerloënsis Diario Ecclesiastico de Sanctis contra pestem tutelaribus nominantur sub mense *Januario* Genovefa, nobilissima illa virgo Gallica: Sub *Februario* Antonius Abbas & Osvvaldus, Episcopus in Angliâ Wigorniensis: Sub *Martio* Gregorius Papa, Gertrudis virgo, Guntramnus Rex Franciæ: Sub *Aprili* Liduina, virgo Hollandica, Theodorus Archimandrita, Catharina Senensis: Sub *Majo* Macarius Antiochenus, Gela, virgo Hiberna, Bernardinus Senensis, Maximinus Episcopus Trevirensis: Sub *Junio* Rosilia, virgo Sicula, Benno Episcopus Misnicus, & Martialis, Episcopus Lemovicensis: Sub *Julio* Gallus, Arvernorum Episcopus, Edilburga, virgo Anglica, Fredegandus Presbyter, Christophorus Martyr: Sub *Augusto* Osvvaldus, Rex Angliæ, Albertus ordinis Carmelitarum, Laurentius, Archidiac. Romanus, Bernardus Claraevallensis, Bernardus Senensis, autor Olivetanorum, Augustinus Hipponensis, Sebbus, Saxonum orientalium Rex in Anglia: Sub *Septembri* Remaclus ex Episcopo Monachus Stabuletensis, Hadrianus Martyr, Nicolaus Tolentinus, Gvido Anderlacensis, Cyprianus Carthaginiensis, Eustachius, cum uxore Theopistide, filiisqve Agapio & Theopisto: Sub *Octobri* Remigius Episcopus Rhemensis, & Teresia virgo: Sub *Novembri* Carolus Borromæus, Willibrordus Episcopus Trajectensis, Gregorius Episcopus Neocæsareensis, Zachæus Abbas, Thomas Monachus Antiochenus, Nicon Monachus Armenus: Sub *Decembri* Eligius Episcopus Noviodunensis, Nicetius Episcopus Trevirensis, Eucharius Petri Apostoli discipulus, David Rex Israelis, Sylvester Papa, & Jobus è terra Huss. Præterea notat ad Mariam & CHristi sudarium tempore pestilentiæ recurri, vel prædictio-

[redacted] ad S. Sebastianum aut Rochum. *Haret hic error*, in-
[redacted] Melanchthon in Apologia Augustanæ Confessionis,
[redacted] de invocatione Sanctorum, *apud doctos, quod singulis*
[redacted] *procurationes commissa sunt, ut Anna divitias largiatur, Seba-*
[redacted] *Valentinus medeatur morbo comitiali.* Sic Stapinus *po-*
[redacted] succurrere creditur, *calculo* S. Liborius, *herma* Sympho-
[redacted] *paralysi* Wolfgangus, *adversus mortes subitaneas* S.
[redacted] *ignem sacrum* sive *erysipelas* Antonius, contra *venenum*
[redacted] & Benedictus: *contra dolores capitis* S. Anastasius,
[redacted] *medetur* S. Otilia, *dentium doloribus* S. Apollonia, *angina*
[redacted] *mammarum* S. Agatha, *dorsi* S. Laurentius, *in ter-*
[redacted] *in partu* S. Margareta: *pro impetrando prospero puer-*
[redacted] *in Melancholia* S. Maturius, *contra tussim, gravedi-*
[redacted] S. Qvirinus, *contra Colicos dolores* S. Erasmus, *contra pso-*
[redacted] Rochus, *furiosis & obsessis opem fert* S. Joannes Baptista
[redacted] *tempestatibus & procellis* invocatur S. Theodorus. *Pro*
[redacted] S Eutychius, *pro furibus manifestandis* S. Gervasius &
[redacted] *Gallicum* S. Jobus: *contra incendia & fulgura*
[redacted] *in bello* S. Georgius, *contra grandines* S. Joannes Evan-
[redacted]

[redacted] Patronus datus est S. Thomas & S Augustinus, *ICtis*
[redacted] *Pharmacopolis* S. Cosmas & Damianus, *Philosophis* S. Ca-
[redacted] *& Scholaribus* S. Gregorius: *Mercatoribus* S. Frumentius
[redacted] Leo. Romanus & S. Cæcilia, *pictoribus* S. Lucas,
[redacted] S. Eligius & Januarius, *Statuariis* S. Claudius, Ni-
[redacted], Castorius & Simplicianus. *Fabris*
[redacted], Dumstanus & Longinus, *Sutoribus* S. Crispi-
[redacted], Zachæus & DEus dedit, *Pannificibus* S. Michael
[redacted] Severus. *Sartoribus* S. Gutmanus, *figulis* S. Goarus,
[redacted] Wolfgangus, Jacobus Bæticus, S. Josephus, *Equitibus*
[redacted] S. Eulogius: *iis qui rotas conficiunt* S. Josephus,
[redacted] S. Leonhardus, *bajulis* S. Christophorus, *Vitria-*
[redacted] S. Eustachius, *Viticolis & vinitoribus* S. Urba-
[redacted], *ephippiariis* S. Bartholomæus: *textoribus* S.
[redacted] S. Adelradus, *Militibus* S. Adrianus, *Carbonariis*
[redacted], *Pastoribus* S. Wendelinus, Cutbertus, & Simeon Stylita
[redacted], S. Nicolaus, Christophorus & qvi recens

accessit Petrus Gonsalez. *Subulcis* S. Antonius, Eberhardus, Hatmogastes & Ulmarus, *Rusticis* S. Albanus, Fortunatus & Isidorus, Lambertus, Leontius: *Viduis* S. Gertrudis, *Conjugibus* fœminis S. Anna, *sponsis* S. Dorothea, *Ancillis* S. Dula & Agathoclea, *Servis* S. Eunus, Vitalis & Justus. Impudici invocant eandem S. Dorotheam: *Meretrices*, S. Mariam Magdalenam, Aframqve, *captivi* S. Leonhardum.

Igni putatur præsidere S. Agatha, *Aquis* S. Nicolaus & Christophorus, *Terræ ejusque frugibus* S. Justus: *Aëri & tempestatibus* S. Valerianus & Theodorus: *Averruncandis muribus gliribusque* invocatur S. Gertrudis & Nicasius, *mustelis & martibus* S. Lupus, *erucis* S. Magnus. *Canibus* præesse creditur S. Rupertus & Vitus, *ovibus* S. Wendelinus, *Equis* S. Eulogius, *Bubus* S. Pelagius, *Porcis* S. Antonius, *Anseribus* S. Gallus. *Vino* S. Urbanus & Medardus.

Consulenda etiam *Gisberti Voetii* dissertatio de Patronatibus, tutelis & præfecturis Sanctorum T. III. Disp. Select. pag. 415. sqq. *Hottingerus* P. II. Hodegi Germanice editi p. 235. sqq. & *Martini Chemnitii* Examen Concilii Trid. P. II. p. 133. & qvæ adversus ridiculos & impios hosce abusus jam A. 1516. disputavit D. Lutherus ὁ μακαρίτης in scriptis Halæ junctim editis A. 1700. fol. p. 22. seq. Vide & Bullingerum de origine erroris: Neubestalten Agenten T. 2. p. 908 sq. & Joh. Lasicium de Diis Samogitarum p. 52. Cregurum in revelatore Arcanorum p. 227.

XXIV. Ritus * ἀποθεώσεως sive consecrationis, qva homines defuncti inter Deos referebantur & publicâ consecrabantur religione, Augusti maxime & Augustæ, sed & sorores, nutrices, filiæ amasii & amasiæ, breviter perstringit *Dio Cassius* Lib. LVI. in Consecratione Augusti p. 598. diligentius ex eodem Dione [illegible] in Severo, ubi de consecratione Pertinacis p. 868. [illegible] *Herodianus* L. IV. p. 333. sqq. Confer è recentioribus *Joh. Kirchmannum* de funer. Roman. L. IV. c. 13. sqq. *Onuphrium* Panvinium in fastis ad A. U 964. ubi Catalogus Consecratorum: *Jac. Gutherium* de jure Manium & de veteri jure Pontificio: *Vossium* L. I. de Idolol. c. 12. *Jul. Cæs. Bulengerum* de Imper. Rom. L. 1. c. 6. 7. & 10. *Claudium Molinetum* in diss. ad numum Pantheum Adriani Imperatoris Lugd. 1689. 4. ubi pos-

* Ἀποθανατίζεσθαι vocant Græci, Vide Jac. Gronovium ad Arrian. p. 8. Minus esse ἐναγίζειν sive deferre τιμὰς ἡρωϊκάς: majus θύειν ὡς θεῷ.

[redacted] de adulatione populorum vivos ac superstites etiamnum
[redacted] & alios potentes Diis adscribentium, & *D. Jo. Burch. Menken*[redacted]
[redacted]ionem Augustorum Augustarumqve qvæ ad Placidum,
[redacted]umqve obtinuit, ex numis illustratam Lipf. 1694. 4.
[redacted] qvæ de consecratione Romuli *Livius* L. 1. & *Dionysius Hali-*
[redacted]morat. Similis consecratio adscriptitiorum Divorum
[redacted] gentes Ægyptios, Persas, Græcos, usu venit, ut
[redacted]etes ad librum Sapientiæ c. XIV. 15. conf. Rev. *Joh.*
[redacted]Gyraldum p. 698. sqq. Immodicæ adulationi totum
[redacted]poribus adscribit *Pausanias* in Arcadicis p. 601. *Nostra,*
[redacted] *qua gliscens fraus & audacia omnes propè terra partes ur-*
[redacted], *nulli jam homines in Deorum numerum veniunt, nisi forte*
[redacted], *& immodica adulationis licentiam.* Hæc sane tanta
[redacted] ceperat apud Romanos, ut spirantibus etiamnum
[redacted] templa statuerentur & Augustea, flaminesqve ac
[redacted]rarentur. Vide H. Noris Cenotaphia Pisana diss. 1.
c. 4. [redacted] Imperatorum & Augustarum consecratarum è vett.
[redacted] numis dat qvoq; Onufrius de civitate Rom. c. 28. T. 1.
[redacted]sti rogiq; qvadrati & superius in pyramidis formam de-
[redacted]in consecrationibus usitatum fuisse refert Herodianus,
[redacted]o exhibet Nicasius p. 33. Confer iconem eleganter ad
[redacted]ptiones factam qvam exhibet J. B. Renoultus Histo-
ria [redacted] Ecclesiæ Gallicanæ p. 54. Hinc mos castri doloris
[redacted] cadavera solent populo ostendi, Italis *Catafalchi.*
In[redacted]exprimitur per rogum in columna. Vide A. Morell.
[redacted]numarii.

[redacted] Geminam plane consecrationi Gentilium esse cano-
[redacted]vocant, Sanctorum in Ecclesia Romana, declarat
[redacted] Longinum p. 124. edit. Jac. Tollii, *Hobbesius* Hist.
[redacted] sqq. & Mussardus scriptor Gallus Collationis ceri-
[redacted]um & recentium c. 7. Hoc autem longe magis etiam
[redacted]qve effectus & causæ, & cerimoniæ diligenter in-
[redacted]r. Prima Canonisatio sub Johanne XV. Pont. ac-
[redacted] qva inter Divos relatus est S. Udalricus, Au-
[redacted]copus A. C. 863. defunctus. Vide Dan. Papebro-
[redacted] de Solennium Canonisationum initiis ac progressibus,
[redacted]opylæo ad Acta Sanctorum Maji pag. 171. sqq. & Tom. 1.
[redacted]

Junii p.95. Jo. Mabillonii præfat. ad Acta Storum Ordinis Benedictini §.VI. Ludov. Eliam du Pin T. VIII. Script. Eccles. p.65. Altera Canonisatione sanctis adscriptus est *Simeon Trevirensis* A. C. 1035. defunctus. Alii *S. Svibertum* primum fuisse affirmant, qvem sanctis adscripserit Leo III. qvam sententiam amplectitur Bellarminus lib. 1. de sanctorum beatitate c.8. (T.2. Controvers.) ex Ludgero, cujus verba evolvi possunt apud Surium aut Bollandum ad 1. Mart. & Baronium ad A. C. 804. num. 3. Sed & Svibertiillius, & *S. Kiliani* sociorumqve, nec minus *S. Trudperti* à Zacharia Papa ejusqve successore Stephano II factas ut ajunt canonisationes, fabulis viri docti adscribunt. Inter antiqvissima, fide digna exempla, post Udalricum & Simeonem sunt S. *Godehardus* defunctus A. C. 1038. de qvo Acta Sanctor. Maji. T. 1. p.521. *S. Eneco* defunctus A. C. 1057. de qvo T. 1. Junii p. 119. *S. Nicolaus Peregrinus* A. C. 1094. defunctus, de qvo id. p. 248. De *S. Petro* Episcopo *Anagnino* A. C. 1110. vide propylæum ad Acta Maji p. 207. & Laurentii Cherubini bullarium magnum T. 1. p. 57. Ab eo tempore inter sanctos adscitorum nomina hæc fere sunt:

An. 1134. *Hugo*, Episcopus Gratianopolitanus. Vide Cherubinum l. c. p.60.

An. 1149. *Bernhardus* Abbas Clarævallensis. Cherubinus l.c. p.67.

An. 1152. *Henricus II.* Sanctus, Imperator Rom. Surius, 14. Julii, p.204. Gretserus de Divis Bambergensibus, p 63.

An. 1161. *Eduardus*, Rex Angliæ. Cherubinus l. c. p.67. (Surius, 5. Januar. p.78. refert ad A. C. 1163.)

An. 1173. *Thomas*, Archiepiscopus Cantuariensis Surius, 29. Decemb. p.363.

An. 1189. *Otto*, Episcopus Bambergensis. Surius, 2. Jul. p.[illegible]. Gretserus l. c. p.373. Baronius Tom. XII. Annal. ad h. a.

An. 1192. *Ubaldus*, Episcopus Eugubinus. Surius, [illegible] p.227. Cherubinus l. c. p.77.

An. eod. Bernwardus, Episcopus Hildesheimensis, Surius, 20. Nov. p.466.

An. 1193. *Johannes Gualbertus*, Abbas & conditor Congregationis Vallis Umbrosæ; Cherubinus l. c. p 77.

An. 1198. *Homobonus* Cremonensis. Cherubinus l. c. p. [illegible]

An. 1201. *Kunigundis*, Imperatoris Henrici S. Conjux, Surius 3. Mart. p.46.

[illegible] *An.* 1226. *Laurentius* Dublinensis; Cherubinus l. c. p. 96.
An. 1230. *Franciscus* fundator Franciscani ordinis; Surius, [illegible] p. 64. Cherubinus l. c. p. 99.
[illegible] 1233. *Antonius* de Padua; Cherubinus l. c. p. 100.
[illegible] 1234. *Dominicus*, conditor Dominicani ordinis; Surius, [illegible] Cherubinus l. c. p. 103.
[illegible] 1235. *Elisabetha*, Andreæ Regis Hungariæ filia & Ludo[illegible]vii Thuringiæ coniux; Cherubinus l. c. p. 104.
[illegible] 1247. *Eadmundus*, Archiepiscopus Cantuariensis; Cheru[illegible]
[illegible] 1253. *Petrus*, Episcopus Verohensis. Cherubinus l. c. p. 120.
[illegible] *Stanislaus* Cracoviensis; Cherubinus l. c. p. 125.
[illegible] 1255. *Clara* Assisiensis; Cherub. l. c. p. 133.
[illegible] 1260. *Richardus*, Episcopus cicestriensis; Idem l. c. p. 149.
[illegible] 1267. *Hedewiga* Princeps Polonica; Id. l. c. p. 166.
[illegible] 1297. *Ludovicus IX*, Rex Galliæ; Id. l. c. p. 201.
[illegible] 1313. *Petrus de Morono*; Id. l. c. p. 214.
[illegible] 1317. *Ludovicus*, Archiepiscopus Tolosanus; Id. l. c. [illegible]
[illegible] 1323. *Thomas* de Aqvino; Id. l. c. p. 226.
[illegible] 1340. *Thomas* Herfordensis id l. c. p. 223.
[illegible] *Ivo*, Trecorensis Presbyter; Id. l. c. p. 278.
[illegible] 1391. *Brigitta* Svecica; Id. l. c. p. 297.
[illegible] *Vincentius* Valentinus; Id. l. c. p. 382.
[illegible] 1447. *Nicolaus* de Tolentino; Id. l. c. p. 370.
[illegible] *Bernhardus* Senensis; Id. l. c. p. 375.
[illegible] *Franciscus* de Paula; Surius, 2. April. p. 25. etsi Che[illegible] ad annum 1519. refert.
[illegible] *Berardus*, *Petrus*, *Otto*, *Accursius* & *Adjutus*, ordinis mi[illegible] 16. Januar. p. 264.
[illegible] *Bonaventura*; Cherubinus l. c. p. 437.
[illegible] *Leopoldus*, Archidux Austriæ; Id. l. c. p. 463.
[illegible] *Benno* Episcopus Misnensis; Id. l. c. p. 633.
[illegible] *Antoninus*, Archiepiscopus Florentinus; Id. l. c. p. 636.
[illegible] 1588. *Didacus*, Id. 12. Nov. 309. Cherubinus l. c. Tom. 2. [illegible]
[illegible] 1601. *Raymundus* de Pennaforti; Cherubinus l. c. Tom. 3. [illegible] Surius, 7. Jan. p. 110.

An.

An. 1608. *Francisca*, Congregationis Montis Oliveti; Cherubinus l. c. p. 231.

An. 1610. *Carolus Borromaus*, Archiepiſcopus Mediolanenſis; Id. l. c. p. 253.

An. 1619. *Franciſcus Xaverius*; Id. l. c. p. 370. & Tom. IV. p. 15.

An. 1621. *Thereſia*, fundatrix ordinis diſcalceatarum Carmelitarum; l. c. Tom. 3. p. 414.

An. 1622. *Petrus de Alcantara*, Ordinis Minorum ſtrictioris obſervantiæ diſcalceatorum; Id. l. c. p. 419.

An. 1623. *Philippus Nerius*, Auctor Congregationis Clericorum Secularium Oratorii, Id. l. c. Tom. 4. p. 5.

An. eod. Ignatius Lojola, Conditor Societatis Jeſu; Id. l. c. p. 11.

An. eod. Iſidorus Agricola; Id. l. c.

An. 1624. *Jacobus de Marchia*, Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci de Obſervantia, Id. l. c. p. 59.

An. 1625. *Andreas de Avellino*, Theatinenſis Monachus; Cherubinus l. c. p. 87.

An. 1629. *Cajetanus Thienæus*, Fundator Clericorum Regularium Theatinorum; Id. l. c. p. 162.

An. 1658. *Thomas à Villanova*, Ordinis Eremitarum S. Auguſtini; Id. l. c. Tom. V. p. 274.

An. 1665. *Franciſcus de Sales*, Epiſcopus Genevenſis; Theatr. Europ. T. X. p 85. & Diar. Europ. contin. XI. p. 517.

An. 1668. *Maria Magdalena de Pazzis*, Florentina: *Roſa de Lima*, Peuvian. & *Ludovicus Beltrandus*, ſeu *Beleramus*; Diar. Europ. contin. XVIII. p. 296. Brevveri Hiſt. An. 1661. ad 1672. p. 22.

An. 1671. *Ferdinandus Catholicus*. Rex Hiſpaniæ, *Cajetanus*, Ord. Theatinorum Generalis & *Philippus Benitius*, Servitarum Præpoſitus. Diar. Europ. contin. XXIII. p. 54. Brevver. l. c. p. 28.

An. 1679. *Torrebio* Archiepiſcopus Limenſis. Theatr. Europ. T. XII. p. 114. & Diar. Europ. contin. 40. p. 117.

An. 1690. 16. Octobr. *Laurentius Juſtiniani*, Patriarcha Venetus defunctus A. 1455. *Johannes de Capiſtrano* Ord. Minorum, defunctus A. 1456. *Johannes de S. Facondo* Hiſpanus, Monachus Auguſtinianus, defunctus A. 1471. *Johannes di Dio*, Luſitanus, auctor Ordinis Monaſtici Fate ben Fratelli, defunctus A. 1555. & *Paſchalis Baylon* ex fratribus Minoris obſervantiæ, defunctus A. 1592.

A. 1712.

A. 1701. mense Junio agitatum de canonisatione *Andreæ de Avellino*, *Catharinæ* Bononiensis: & Cardinalis atqve Episcopi Neapolitani *Andreæ Durale*.

A. 1712. die Festo SS. Trin. 22. Maji Sanctis adscripti solenniter *Pius V.* Pontifex Max. *Felix de Cantalicio*, Capucinus, *Andreas de Avellino* Monachus Theatinus (jam A. 1625. beatificatus sive beatis adscriptus) Bononiensis.

Ritus canonisationis, qvæ vox ante seculum XII. vix audita, petendi sunt ex Actis Canonisationum, qvalia sunt Acta Canonisationis Sanctorum Petri de Alcantara & Mariæ Magdalenæ de Pazzis, qvæ Clementi IX. dicata à *Dominico Capello* lucem adspexere Romæ 1669. 4. ubi inter alia p. 320. videmus expensas in hanc canonisationem factas 64000. * scutatorum: Relatione dell' apparato fatto in S. Pietro, & delle ceremonie per la Canonisatione de cinqve santi, in Roma A. 1690. Ut vero dignus aliqvis consortio Sanctorum habeatur, solennis præcedit inqvisitio & formalis scilicet de fide, moribus, vita, fama & miraculis. Confer Baluzium de Papis Avenionensibus Tom. 2. pag. 7. & 366. Consulendus insuper *Bollandus*, *Henschenius* & *Pabebrochius*, qvi in Actis Sanctorum etiam passim agunt de eorundem canonisatione: Ceremoniale Romanum l. 1. sect. VI. *Angelus Roccha* de Canonisatione Sanctorum Rom. 1610. 4. ut *Felicem Contelorium*, *Troilum Malvezzium* aliosq; Cangio glossar. latin. in *Canonisatio*, & Lipenio T. 1. Biblioth. Theolog. p. 219. laudatos, & Majolum dier. canicular. f. 582. sq. omittam. Breviter etiam ritus Canonisationis exponit Wagenseilius

* Guido Patinus T. 1. Epist. p. 603. *Enfin nôtre S. Pere le Pape a promis aux Religieuses de la Visitation, de canoniser leur fondateur le bien-heureux François de Sales, Evêque de Genéve, mais il leur en coûtera de bonnes nipes; Jupiter iste Capitolinus longè callidior est ac astutior Numa Pompilio, cui tamen post multa secula successit nec intestatus: tous biens sont communs, il n'y a plus que le moyen de les avoir, quelle vilainie dans la Chrêtienté, les Turcs n'ont-ils pas dequoy se moquer de nous? tant dépenser d'argent pour une bagatelle politique, telles sommes bien employées serviroient à conquerir un Royaume sur les Infidéles, Exclamet Melicerta perisse frontem de rebus. Mais le masque en est levé, il n'y a plus de vergogne au monde, l'impudence est permise, ce sont les impudens qui gouvernent le monde, & cela n'est point d'aujourdui, quelcun l'a dit dans Herodote.*

lius Tomo postremo Peræ librorum juvenilium p. 1109. seq. & in libro Germanice edito de educatione Principis juvenis p. 182. seq. Videnda etiam Collectio Epistolarum Historico Politicarum qvæ Germanice prudiit sub titulo des neubestellten Agentens T. 2. p. 900. sqq. Etiam in colloqviis menstruis Tentzelianis A. 91. p. 215. ritus ex novissimo usu strictim recensentur.

Inferior qvidam minusqve solennis gradus & Canonisatione minor vocatur *Beatificatio*, cum ad sepulchrum honos anniversarius alicui habetur ut beato, vel accensis ille luminaribus aut appensis anathematis vel alia ejuscemodi ratione colitur. Vide Acta Sanctorum T. 1. Junii p. 361. F. & Hadriani Bailleti dissertationem Vitis Sanctorum Gallice editis præmissam p. 197. sq. Soletqve plerumqve beatificatio præmitti, donec sedes Romana interjecto 50. vel plurium pauciorumve annorum spatio definit de canonisatione. Sic Maria Magdalena de Pazzis Florentina qvæ A. 1607 diem obiit, beatificata est ab Urbano VIII. A. 1626. sed canonisata à Clemente IX. A. 1669. Vide Acta Sanctor. T. 6. Maj. p. 315. 326. Singulare est qvod peculiares etiam Monachorum ordines genus ejusmodi canonisationis sibi arrogant. Vide si placet qvæ de Octavia Melchiorrica à Dominicanis ob legatam * ipsis 7000. thalerorum summam singularibus cerimoniis consecrata Petrus Bælius in resp. ad qvæstiones hominis provincialis T. 1. p. 430. sqq.

Pontificem in canonizationis decreto non posse errare disputant Dominicus Gravina Neapolitanus in Catholicis præscriptionibus adversus hæreses qvæst. V. in Jo. Thomæ de Rocaberti Bibliotheca maxima Pontificia, sive collectione voluminosa (21. enim tomi sunt scriptorum potestatem Pontificis defendentium Rom. 1699. fol.) Tomo VIII. Augustinus Triumphus de potestate Ecclesiastica p. 98. Castro Palao T. 1. p. 338. aliiqve Ecclesiæ Romanæ socii. Sed non ausi sunt hoc sibi sumere ipsi Pontifices, qvi ante actum Canonisationis olim usi sunt solenni protestationis formula qvam ex Christophori Marcelli lib. 1. de Eccles. Rom. ritibus (qvi opus suum Leoni X. inscripsit & Romæ A. 1516. edidit) pluribus locis Epistolarum suarum ut p. 26. & 557. edit. Lond. repetit Jo. Launojus,

* Spectat huc Carthusiani dictum ad Philippum Cominæum lib. 7. memor. *nous appellons Saints tous ceux qui nous font du bien.*

nojus, observat etiam plenariæ Synodi assensu simul, non solius Pontificis auctoritate opus fuisse ut Sanctis aliquis accenseretur. Formula protestationis hæc est: *Antequam ad pronunciationem veniamus, protestamur publice apud vos præsentes, quod per hunc actum Canonizationis non intendimus aliquid facere quod sit contra fidem, aut Catholicam Ecclesiam, sive honorem DEI.* Vide etiam qvæ idem Launojus p. 79. sq. de Canonisatione Ludovici Alamandi, præsidis Basileensis Concilii, à qvo depositus fuit Eugenius IV. & qvæ adversus fidem consecrationum in Rom. Ecclesia disputant B. Lutherus scripto contra novum Idolum Misnense (Bennonem * Episcopum) T. 2. Altenburg. p. 780. seq. Hospinianus de festis Christianor. c. 6. Balthasar Lydius notis ad dispp. Taboriticas p. 150. seqq. & J. Dallæus de objecto cultus religiosi lib. III. c. 21.

In Orientali Ecclesia Græca paullo rarius obtinet hic Consecrationis ritus, Patriarchæ & plenæ Synodi auctoritate & millenorum testium de canonizandi miraculis testantium fide constans. Causam raritatis exponit illustris Paulus Ricautus in Historia status præsentis Ecclesiæ Græcæ cap. VI. pag. 164. seqq. *La régle de la Canonisation des Saints s'est conservée dans le Siége Patriarchal de Constantinople. Il est vray que le Ménologue est si plein, que l'on a esté forcé de mettre deux ou trois Saints en un jour: Mais avec cela, afin que les bonnes ames, qui sont si rares en ce monde, & qui reçoivent de Dieu leur récompense en l'autre vie, ne perdent point ce que les hommes sont capables, d'accorder à leur pieté, les Grecs canonisent encore à présent, ceux qui ont esté célebres, par leurs Miracles, & par la sainteté de leurs mœurs. Il faut toutefois, avant que d'en venir là, que mille témoins, qui auront vû ces actions, ou qui les auront apprises, de personnes irréprochables, en donnent des aussurances solemnelles: Il faut encore que le Patriarche & les Evêques en ayent informé trés-exactement, dans un plein Synode. Alors la personne, dont on recherche la vie, est reçuë dans le Calendrier; On marque un jour pour sa Feste: Et tous les ans, on célébre sa mémoire: On dit une Messe en son honneur: On y ajoute quelques Hymnes à sa loüange: On lit une rélation de ses miracles & de ses bonnes œuvres: On insére enfin sa vie, dans le Synaxarion, ou livre des Saints. Mais maintenant que les Canoni-*

* Confer Vitam Bennonis scriptam à Martino Heidenreich, editamq; Dresdæ 1694. 8.

nonisations ne se font pas sans de grands frais, elles sont moins en usage. Et les Grecs estant d'ordinaire pauvres ou méchans, il s'en trouve peu, qui soient assez gens de bien, pour mériter un si grand honneur, ou qui ayent des Parens assez pieux & assez riches, pour les faire mettre dans la Liste des Saints & des Martyrs.

XXVI. *Angelorum* nomine pro bonis spiritibus usi sunt, ne de Judæis ac Chalcidio p. 225. sq. (Christiano scriptore) dicam, Alex. Aphrodiseus in Topica p. 186. Aristides T. 1. p. 19. Labeo apud Augustin. IX. 19. de Civ. DEi, Ammonius in Prophyrii Isagog. Porphyrius, Jamblichus de Mysteriis Ægyptior. Simplicius, Marcianus Capella, & præcipue Hierocles qvi p. 37. ἀγγελικὸν θεῶν γένος memorat, atqve inter DEum δημιουργὸν & hominem tria ait intercedere Deos immortales, Heroas & dæmonas terrenos. Confer Dan. Heinsium ad Maximum Tyrium p. 112. Notat idem Hierocles p. 41. Heroas (qvi ἡμίθεοι Hesiodo) ab aliis dici δαίμονας ἀγαθοὺς ὡς δαήμονας καὶ ἐπιστήμονας τῶν θείων νόμων. Ab aliis ἀγγέλους ὡς ἐκφαίνοντας καὶ διαγγέλλοντας ἡμῖν τοὺς πρὸς εὐζωΐαν κανόνας. Alios vero cum Platone inter DEum & hominem ponere angelos, dæmones & heroës. Confer Origenem 3. contra Celsum p. 133. Aliis hos omnes uno eodemqve nomine venire angelorum vel heroum vel dæmonum. At per dæmones terrenos Hierocles non intelligit malos spiritus sive τὰς ἐναντίας δυνάμεις qvas vocat Plato X. de legib. p. 608. sed vero animos hominum sapientia præstantium, qvos ἰσοδαίμονας & ἰσαγγέλους appellat p. 46. qvemadmodum aliis ἀγαθοὶ δαίμονες dicti Diogenes & Crates Philosophi, de qvibus Menag. ad Laërtium p. 252. 262. atqve de ejusmodi viro sapiente Arrianus III. 22. Epictetear. diss. ἀλλ' εἰδέναι δεῖ ὅτι ἄγγελος ἀπὸ τοῦ Διὸς ἀπέσταλται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Neqve Socratis DEus sive Dæmon alius intelligendus qvam providus ejus animus ac perspicax, uti Xenocrati apud Aristotelem 2. Topic. δαίμων ἑκάστου ἡ ψυχὴ, unde ille εὐδαίμονα appellabat cui bona mens contigisset: & Euripides Socratis amicus apud Theonem p. 60. progymnasm. τὸν νοῦν ἡμῶν ἑκάστου dixit esse θεόν. Angeli in Oraculis Zoroastri tributis v. 295. vocantur ἁγνοὶ Δαίμονες. Ἡ φύσις πείθει εἶναι τοὺς δαίμονας ἁγνούς. Meminit Angelorum etiam Pseudo Orpheus * apud Clementem Alex. V. Strom. p. 608.

Σφ

* In Orphei hymnis Mercurius dicitur ἄγγελος οὐρανιώνων, ut apud Platon. 4. de Leg. Nemesis Δίκης ἄγγελος.

Σῷ δὲ θρόνῳ πυρόεντι παρεστᾶσιν πολύμοχθοι
Ἄγγελοι οἷσι μέμηλε βροτοῖς ὡς πάντα πλεῖται.

Hostanes apud Cyprianum de Idolor. vanitate p. 14. *Magorum præcipuus Hostanes & formam veri DEi negat conspici posse, & Angelos veros sedi ejus dicit assistere.* In sacris literis, Angelorum nomen absolute ponitur nunqvam pro malis Dæmonibus, uti vicissim Dæmonum nunqvam pro bono Angelo, ut notavit Theodorus Hackspanius in sylloge disputatt. Theolog. & Philolog. p. 244. Econtrario apud Ethnicos scriptores Dæmonum vocabulum sæpius pro bonis spiritibus ponitur, ac pro Deo ipso, vide Pollucem Onomastici lib. 1. c. 1. atqve negari neqvit multa eorum qvæ de Dæmonibus bonis illi tradiderunt, cum doctrina Judæorum & Christianorum de Angelis satis bene conspirare; Confer Hugonem Grotium ad Matthæi I. 20. Eugubinum de perenni Philosophia libro VIII. & Huetii Alnetan. qvæst. lib. 2. c. 4.

Ordinum Angelicorum nomina in sacris literis obvia ex officiis Imperii Persici, sub qvo Hebræi aliqvando vixerunt, desumta esse notant Hugo Grotius ad Rom. VIII. 38. Judæi decem gradus sive ordines colligunt, Christiani pleriqve post Pseudo Dionysium Areopagitam ** novem, incerta utriqve conjectura. De Judæis vide Maimonidem de fundamentis Legis p. 18. seq. & ibi notas Gvil Vorstii: Immanuelem Aboab in Nomologia edita Hispanice p. 157. Menasseh ben Israël problem. 22. de creatione, Gilb. Gaulminum lib. 2. not. ad lib. de Vita Moysis cap. 4. Buxtorfium Lex. Talmudic. p. 2339. Hackspanium de Angelorum Dæmonumqve nominibus in Sylloge p. 234. 242. 252. D. Martin. Geierum in conformitate Judæo Papistica, Loco de Angelis c. 2. D. Sebast. Schmidium in senario Angelico sive diatribis de Cherubim, Seraphim, Principatibus, thronis &c. Brunsvic. 1696. 12. Jacobum Capellum notis ad Hebr. I. ult. Kircherum Tom. 2. Oedipi Ægyptiaci part. 1. pag. 214. 255. & Petavium lib. 2. de Angelis cap. 11. §. ult. De Christianorum veterum sententia præter eundem Petavium, & Pseudo Dionysii de Hierarchia cœlesti interpretes, consulendus Jo. Morinus de sacris Ecclesiæ Ordinationibus p. 491. seq. qvi inter alia ostendit

** Trahunt huc nonnulli vocabulum ἅγιος novies repetitum in qvibusdam Codd. Apocalypseos IV. 8. ad quem locum confer Vallam. Repetitur etiam vocabulum ἅγιος novies in hymno qui exstat in Pœmandro Hermetis p. 8. edit. Francisci Patricii.

dit mulros Dionysio posteriores ab ejus sententia circa descriptionem Angelicæ Hierarchiæ discedere, ut illum vel non legerint vel certe neglexerint: Jo. Dallæus de scriptis Dionysio & Ignatio tributis l. 1. c. 3. Svicerus in ἄγγελος, Cotelerius ad Constitut. Apostol. VIII. 12. & T. 3. monument. Ecclesiæ Græcæ p. 558. seq. & Michaë le Qvien ad Jo. Damasceni lib. 2. de Fide Orthodoxa c. 3. T. 1. p. 157. 158. Videndi etiam è veteribus Cyrillus Hierosol. V. Catechesi Mystagog. c. 5. Joh. Philoponus lib. 1. c. 10. de creatione, Isidorus Hisp. VII. 5. Orig. & de ordine Creaturarum c. 2. Rabanus Maurus de laudibus S. Crucis lib. 1. figura 3. Mich. Glycas lib. 1. Analium f. 76. seq. & Michaël Syncellus laudatione in SS. DEI Archangelos Angelosqve T. 1. Auctarii novi Combefisiani p. 1526. seq. &c. De novem ordinum Angelorum templo CPoli & de novem ordinum Angelorum festo qvod Græci celebrant VIII. Novembris, adi Cangii CPolin CHristianam lib 4. p. 188. De novem ordinibus malorum Angelorum ex Rob. Fluddi sententia vide Gassendum T. 3. Opp. p. 223. & Fluddum ipsum in Historia Macrocosmi p. 108. &c. Atqve gradus qvidem inter malos perinde ac bonos spiritus etiam Ethnici agnoverunt, *γίγνονται ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας*, inqvit Plutarchus de Iside & Osir. atqve lib. de defectu Oraculor. Præclare Thomas Galeus notis ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptiorum p. 208. observat à S. Paulo Apostolo Ephes. VI. per ἀρχὰς, ἐξουσίας, κοσμοκράτορας, nomina à Philosophis venditata potestates adversarias intelligi. *Videant igitur*, inqvit, *ne quid errent, qui eadem vocabula ad potestates cœlestes transferunt. Paulus hæc non tam ponere, quam ex hæreticorum sermonibus accepta oblique inducere videtur.* De Jamblichi, Procli, Hermiæ, Damascii & aliorum Platonicorum recentiorum Hierarchia atqve Ordinibus Angelorum multa erudite idem Galeus p. 206. seq. Videndi qvoqve Eugubinus VIII. 10. ad 18. Theophilus Raynaudus T. 5. Opp. p. 72. seq. Stillingfleetus responsione ad Cressium Anglice edita p. 129. 130. Kircherus T. 2. Oedipi parte 1. p. 407. seq. 423. 426. & Radulphus Cudvvorthus in Systemate intelligibili Universi, edito Anglice p. 553. seq. In Chaldaica Theologia, notante ad vitam Moysis lib. 2. c. 4. Gaulmino, tres qvoqve in Divinis triades, prima πατὴρ, δύναμις, νοῦς, secunda οἱ νοεροὶ θεοὶ, οἱ ὑπεράρχιοι, οἱ ἀρχικοί. Tertia οἱ ἀρχαγγελικοὶ, οἱ ἄζωνοι, οἱ ζωναῖοι. In Muhamedis Alcorano XXXVII. 1. seq.

1. seq. DEus jurat per tres ordines Angelorum, ordinantes, agitantes, & legentes Alcoranum. Confer Suratam LXXIX. 1. seq. De *septem Angelis principibus* (septem *Archangeli* vocantur in Theologumenis Arithmeticæ p. 44.) præter interpretes Apocalypseos videndi Martinus Roa in singularibus S. Scripturæ T. 2. p. 444. seq. Hugo Grotius ad Matthæi XVIII. 10. Petavius de Angelis p. 128. seq. Christophorus Sandius in problemate paradoxo de Spiritu S. p. 19. seq. & contra Sandium B. D. Schomerus noster p. 92. sq. & Wittichius p. 156. seq. Præterea Theologi Argentoratenses celebratissimi Dorscheus in pentadecade p. 516. & Seb. Schmidius in Mysterio Gratiæ Divinæ p. 550. seq. 564. seq. qvibus addendus D. Abraham Hinckelmannus ὁ μακαρίτης in Detectione fundamenti Bohmiani p. 18. seq. disputans contra Fluddum c. 7. macrocosmi & Jac. Bœhmium von der Gnaden-Wahl §. 24. & Tho. Galeus notis eruditissimis ad Jamblichum de Mysteriis Ægypt. p. 206. qvi Ethnicis non minus qvam Judæis probatum de Archangelis dogma fuisse ostendit: qvanqvam in sacris literis unius tantum Archangeli occurit mentio, unde totum illud qvod de ordine vel septenario vel ut Eusebii vocabulo ex orat. de laudibus Constantini p. 605. utar, de * θιάσοις ἀρχαγγέλων fertur, commentis adscribere non dubitavit Rev. D. Gerhardus Meierus, Hamburgensis tum Gymnasii Professor, hodie Bremensis Ecclesiæ Superintendens celeberrimus in paradoxo de Archangelis Enthymemate, Hamburg. 1695. 4.

Septem Angelis bonis principibus totidem *malos* ac *seductores* vitiorumqve ac scelerum præsides oppositos esse statuerunt veteres qvidam è Judæis & Christianis, ut constat è testamento Ruben c. 2. & testimoniis priscorum Ecclesiæ doctorum qvæ adduxit Cotelerius ad Hermæ Pastorem lib. 2. mandat. 2.

XXVII. Singulis hominibus statim à tempore qvo in lucem eduntur adesse bonum genium sive Angelum, nec minus malum, multi olim senserunt è veteribus Christianis, ut docent Cotelerius ad Hermæ pastoris lib. 2. mandat. 6. c. 2. & Huetius in Origenianis lib. 2. qvæst. 5. Videndus & Petavius dogm. Theol. de Ange-

* Minus bene vir doctiss. Valesius vertit: *Angelorum & Archangelorum innumerabiles ordines*, nam in Græco est; *innumerabilis Angelorum multitudo, concilia Archangelorum & sanctorum chori spirituum.*

Angelis p. 131. seq. Jo. Rivius de familiari cujusqve genio, seu de præsidio Angelico & Joh. Clodius de spiritu familiari: Atqve Judæorum eandem fuisse sententiam disputant eruditi interpretes ad Matth. XVIII. 10. & Actor. XII. 15. De Muhamedanis qvoqve notat Thomas Smithus Epist. 1. de moribus Turcarum p. 39. eos inter orandum caput ad alterutrum humerum motitare, angelos custodes qvos humeris assidere credunt, oratione ita salutantes. Eadem de geniis tutelaribus sententia jampridem Ethnicis qvoqve persuasa fuit, ut prolixe declarat idem Huetius Alnetan. qvæst. lib. 2. c. 4. §. 3. ubi multa de Diis præstitibus, geniisqve custodibus ac tutelaribus & μυσταγωγοῖς τȣ͂ βίȣ ut vocantur Menandro apud Ammianum Marcellin. XXI. 14. Menagius ad Laertii lib. VII. sect. 151. Eugubinus VIII. 23. seq. & 31. 40. de perenni Philosophia & Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 180. seq. Maribus appositos Romani genios appellabant, fœminis Junones, de qvo Harduinus ad Plinii T. 1. p. 143. Peculiariter culti Genii Principum, per qvos etiam juratum, ut notarunt docti ad Curtium VI. 11. 18. Christoph. Cellarius ad Minucium Felicem p. 112. Cangius ad Zonaram p. 28. & ad Cinnamum p. 483. Confer Henrici Dodvvelli prælectionem secundam Cambdenianam ad Hadrianum Spartiani, qvæ est de fortuna Imperii & genio tutelari Principis, Oxon. 1692. 8. nec minus Bernardi Ludovici Mollenbecii de genio Principis dissertationem, recusam in syntagmate secundò dissertationum Philologicarum in Belgio junctim editarum A. 1700. 8. Etiam Locis & urbibus tributi genii. Vide qvæ Clariss. Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis p. 184. ubi de Genio Romæ, Antiochiæ, Brixiæqve & p. 215. de Genio paganico. De Genio populi Romani adeundus Laur. Begerus in thesauro Brandenburgico T. 2. p. 550. Habemus etiam in antiqvis numis Genios exercitus & Genium Senatus, Geniumqve publicum. De Angelis ἐθνάρχαις & Geniis Gentium tutelaribus jam supra dicere me memini: interim præter jam laudatos à me, consuli poterunt qvæ de Geniis, Ethnicorumqve circa eorum naturam, officia & cultum opinionibus, superstitionibusqve notarunt *Gyraldus* Syntagm. XV. de Diis, *Georg. Wonna* in dissertationibus de Geniis, qvæ primum in lucem editæ sunt Jenæ 1663. recusæqve postea in Syntagmate secundo Dissertationum Philologicarum, paullo ante à me memorato. *Henricus Lindenbrogius* ad Censorinum de die Natali: *Casp.*

Bar-

Barthius ad Rutilii versum 327. & Adversar. Lib. LII. c. 12. *Jo. Taffinus* de ludis secularibus cap. 13. Tomo VIII. Thesauri Antiqvit. Roman. p. 132. sq. *Justus Lipsius* Lib. 1. Physiol. Stoic. c. 19. *Matthias Zimmermannus* in Analectis Miscellaneis p. 540. sqq. & in florilegio p. 374. seq. qvibus addatur *Andreas Tiraquellus* ad Alexandrum ab Alexandro Lib. VI. Genial. dierum cap. 4. Et *Martinus Roa* in libro de die natali sacro & profano T. 1. singularium S. Scripturæ. Animalibus etiam & plantis præsidere certos Angelos, persuaserunt sibi qvidam interpretes Apocalyps. IX. 11. & Christiani veteres qvorum testimonia collegit Cotelerius ad Hermæ Pastoris lib. 1. visionem 4.

De Lemuribus, Laribus familiaribus & Larvis, Diisqve Manibus videndus Danetus in Dictionario Antiqvitatum & Julianus Floridus ad Apulejum de Deo Socratis p. 688. seq. De Laribus domesticis & Vialibus Sponius Miscell. p. 113. seq. cui addenda qvæ de Diis Vialibus Nic. Bergierius de publicis Rom. viis lib. IV. 43. T. X. Thesauri Græv. p. 522. Et Laris effigies in Boxhornii qvæst. 6. Romana T. V. ejusdem thesauri p. 924. Cultus etiam intra conseptum cujusqve Herceus Jupiter, qvem DEum penetralem appellabant, ut testatur Festus in Herceus. Præter penates domesticos religiose etiam habebantur publici, qvi pinguntur bini pila in manibus habentes apud Begerum T. 2. thesauri Brandenb. p. 543. 588. & T. 5. thesauri Græv. p. 321. Confer qvæ de Laribus urbanis & hostiliis sive hostes arcentibus Andreas Dacerius ad Festum in *Hostiliis*.

XXVIII. Religiosa veneratione à multis hodie Christianis, in Romana præcipue Ecclesia afficiuntur atqve etiam adorantur & invocantur 1) Angeli, 2) Sancti atqve 3) imagines SS. Trinitatis, Crucifixi, Angelorum & Sanctorum: tribuitur etiam cultus religiosus 4) S. Eucharistiæ, & 5) Sanctorum reliqviis: in qvibus omnibus qvicqvid etiam ingeniosi & eruditi viri dealbandis erroribus illis argutentur, tamen si qvis præcipue praxim communem ac publicam passim obtinentem respiciat, certum est uti gravissime & evidentissime peccari contra præceptum de colendo uno vero DEO, ita qvam longissime recedi à vestigiis & moribus primorum Christianorum, qvi templum vel aram Angelo aut Sancto consecrare, vel preces non dicam ad imaginem sensu destitutam, sed ad Angelum

vel sanctum a qvo ne audiri qvidem se persuasi esse poterant, facere profecto horruissent. Qva de re ne longior sim, præ cæteris videndi *Job. Dallaus* & *Frid. Spanhemius* libris de Imaginibus, idem Dallæus libris V. de Cultus religiosi objecto adversus Latinorum traditionem Genev. 1664. 4. *Daniel Chamier* T. II. Panstrat. Cathol. Lib. XIX. XX. XXI. *Petrus Molinaus* in Novitate Papatus contra Cardinalem Perronium lib. VII. *Vossius* in Thesibus Theologicis diss. VII. sq. *Jo. Forbesius* in Instructionibus Historico Theologicis lib. VII. *Philippus Mornæus* lib. III. de Eucharistia c. 12. sqq. ubi de invocat. sanctor. & lib. II. c. 2. sqq. ubi de imaginibus. *Job. Valkenier* in Roma Paganizante s. Idololatriæ Pontificiæ examine histor. Theologico. *Jac. Basnage* in Hist. Eccl. Gallicè edita lib. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. & XXIII. *Edvardus Stillingfleet* & *Job. Tenisson* in libris Anglicè editis de Idololatria Ecclesiæ Romanæ. E Theologis nostratibus Confessionis Augustanæ subscriptoribus *Mich. Siricius* in ostensione abominationum Papatus, circa religiosum creaturarum cultum, *Sam. Benedictus Carpzovius* in Antimasenio p. 697. seq. *Jo. Andreas Quenstadius* in Antiqvitatibus Ecclesiasticis cap. 6. itemqve alii.

CAPUT IX.

De Templis, Altaribus, locisqve sacris & Asylis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

De Templis ante exitum Israëlitarum ex Ægypto. 1. De Tabernaculo Mosaico. 2. De templo Hierosolymitano Salomonis & secundo Zorobabelis (quod instauravit & munivit, ornavitque Herodes.) Scriptores Judæi 3. & Christiani 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, & templa duo ad Hierosolymitani exemplum condita à Samaritanis & Onia Pontifice. 7. De ara, arca fœderis, columnis & aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis & proseuchis Judæorum. 9. Gentes quæ religiosum putarunt nullis templis, aris & simulacris nullis Numen colere. 10. Luci sacri 11. montes

montes sive excelsa. 12. *De templis gentilium.* 13. 14. 15. 16. *Templorum ornamenta.* 17. *Urbes neocoræ.* 18. *Naïdia ad exemplum majorum templorum confecta & venum exposita* 19. *De aris Gentilium.* 20. *De templis veterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis & ornamentis* 21. 22. 23. *Templorum dedicatio & consecratio.* 24. *Religiosa templorum veneratio & immunitas ut pro asylis essent.* 25.

I.

Um in Ægypto versaretur Jacobi familia, domos sacras & templa habuisse, atqve in his unum qvoddam præcipuum, cujus mentio fiat 2. Sam. VII. 6. non dubitat Edmundus Dickinson in Physica Veteri ac vera c. XIX. num. 24. Qvanqvam Petrus Jurieus in Historia Critica dogmatum rituumqve Judaicorum negat mentionem templi in sacris literis fieri ante ædem Palæstinam Dagonis à Samsone eversam Judic. XVI. 23-30. indeqve colligit nullum templum ante Israëlitarum ex Ægypto exitum fuisse Ægyptiis, nedum Hebræis. Lucianus qvidem lib. de Dea Syria sub init. primos Ægyptios templa Diis consecrasse, & cœtus sacros instituisse scribit, à qvibus hoc Assyrii acceperint. Et Herodotus II. 4. eosdem Ægyptios testatur βωμὲς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηὲς θεοῖσι ἀπονεῖμαι πρώτες. Hinc tabernaculi & templi Salomonei structuram ab Ægyptiis arcessunt Jo. Marshamus in Canone Chronico, & Joh. Spencerus lib. 3. de legibus Hebr. diss. de Antiqvitat. templorum & diss. 1. c. 3. de tabernaculi origine. Neqve tabernaculum tamen neqve templum Salomonis ad Ægyptiorum formam exstructum fuisse, ostendit in Ægyptiacis suis III. 10. Hermannus Witsius, & Natalis Alexander ætate qvinta V.T. diss. 1. Talmudici in Avoda Sara qvinqve notant fana celebriora, unum antiqvissimum Beli Babylone, alterum Nebo in Cursi, tertiam Tirathæ in Mapheg, qvartum Zeriphæ in Ascalone & qvintum Nisræ in Arabia. Vide Ottonis Lexicon p. 192.

II. De Tabernaculo Mosaico agit *Josephus* lib. 3. Antiqvit. Jud. c. 17. sq. ibiqve *Edvardus Bernardus* in notis: *Augustinus* in extremo libri Qvæstionum in Exodum, & alii Interpretes ad Exod. XXV. seq. *Beda* qvoqve in libro de Tabernaculo. Ac Petrus Cellensis in mystica & morali Tabernaculi explicatione T. 23. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 789. seq.

seq. E recentioribus Judæis qvidem *Jacobus Juda Ari* sive *Leo* qvi Middelburgi primum, deinde Amstelodami, tum in Anglia versatus est, libro de Tabernaculo, Hebraice primum, deinde Belgice edito in 4. E Christianis vero *Benedictus Arias Montanus* libro V. Antiqvitatum sacrarum, insertarum Tomo VII. Criticorum sacrorum Anglorum: *D. Aug. Pfeifferus ὁ μακαρίτης* in Dubiis Vexatis Scripturæ: *Jo. Leusdenius* in Philologo Ebræo mixto Diss. 38. *Nehemias Grew* lib. IV. Cosmologiæ sacræ Anglicè vulgatæ c. 8. §. 56. sqq. *Joh. Lundius* in Jüdischen Heiligthümern, *Melch. Leydeckerus* de Rep. Hebr. ut omittam alios Scriptores, à Lipenio T. II. Biblioth. Theol. p. 814. nominatos, qvoniam major illorum pars ad institutum nostrum minus facit.

III. De Templo Hierosolymitano, præter *Interpretes ad l III. Regum* c. VI & ad Ezech. XL. sq. & *Josephum* Lib VIII. Antiqv. Jud. c. 2. videndus è Judæis *Maimonides* Latine versus à *Lud. Compiegne de Veiel*, Paris. 1678. 4. & in Fasciculo VI. Opusculorum, editorum à Thoma Creenio in 8. *Talmudici* in Tract. Middoth, sive de mensuris templi, qvem Latine vertit & notis illustravit Lugd. B. 1630. 4. Constantinus l' Empereur, recusum in Opere Mishnico T. V. edit. Surenhusianæ p. 322. sqq. *Jac. Juda Leo* (qvi a Jac. Juda Arjeh perperam distinguitur in Act. Erud. A. 1697. p. 450. Arjeh enim, ut notum est, Leonem significat) in libris IV. de Templo Hierosolymitano Latinè versis, & vulgatis à *Job Sauberto* Helmstad. 1665. 4. *Lipmann Levi Haler* Pragensis in Expositione sancti templi Ezechielis. *Moses Ben Gerson Chapetz* in libro initiationis templi Venet. 1696. 4. qvem recensitum vide in Actis Erud. loc laudato.

IV. Inter Christianos præter *Bedam*, *Richardum de S. Victore*, *Cosmam Indopleusten* lib. V. Cosmographiæ Christianæ p. 197. sqq. & alios qvosdam vetustiores, argumentum hoc leviore manu attingentes, de templi Hierosolymitani fabrica & structura, qvamplurimi ex recentioribus soliciti fuerunt; etsi res non levibus difficultatibus obnoxia esse videtur, tam qvod primum templum spectat, à Salomone exstructum, qvam alterum à Zorobabele ædificatum, & restauratum * ab Herode, ut testatur Josephus XV. 14. sive ut Egesippus lib. 1. c. 35. loqvitur, muro & proticibus ornatum. Hinc vir non contemnendi judicii Hugo Grotius ad lib. III. Reg. C. VI. scri-

* Vide Grotium ad Matth. XXIV. 1. & Joh. II. 20. Apud Syncellum p. 314. Ἡρώδης τὸν Ἱεροσολύμων ναὸν διπλῶν ἀνῳκοδόμησεν, longe ampliorem instauravit.

ſcripſit, templi ſe menſuram atqve formam libenter aliis inqvirendam relinqvere. Triplicem deſcriptionem templi ex mente Joſephi, Talmudiſtarum & Villalpandi edidit *Lud. Capellus*, cujus labor inſertus eſt Apparatui Biblico Briani Waltoni, & ante Biblia Polyglotta Londinenſia & ſeorſim Tiguri Ao. 1673. excuſo. Singularem præ cæteris operam per XVI. annos Templi fabricæ illuſtrandæ impendit *Joh. Bapt. Villalpandus*, cujus & *Hieronymi a Prado* vaſti commentarii in Ezechielem prodiere Rom 1605. fol. cum tabulis æneis, 3. vol. Qvam non omnibus tamen ejus cogitata ſe probaverint, patet ex hoc judicio Ludovici Compiegne de Veil, Ex-Judæi, qvod in præfatione ad ſupra laudatum Maimonidis tractatum extat his verbis: *Villalpandus vir bonarum artium laude præſtans, ſcribit, XVI. annos totos in Templi artificio " percipiendo deſcribendoque ſe poſuiſſe, atque id temporis tam aſſiduo ſe labore fa- " tigaſſe, tantaque animi contentione, tot denique vigiliis, ut vita ſæpe in extre- " mum duceretur diſcrimen. Et à viro illo, qui, ut ipſe dicit, neque ſumptibus, " neque tempori, nec labori nec incommodis pepercit ullis, tandem exiit Hieroſoly- " mitani templi forma, non ad hiſtoriæ fidem deſcripta, ſed ad exemplar ſumtuoſi " ædificii. Imo vero vir ille totus eſt in eo, ut ſuam hanc templi Salomonici deſcri- " ptionem ad Vitruvii præceptionem conformet, idemque demonſtret, Græcis La- " tinisque nulla alia re, quam hujus auguſtæ fabricæ notatione atque animadver- " ſione partam eſſe ædificandi artem. Maimonides autem Templi expreſſit imaginem " eam, quæ tanto minus habet artificii, quanto eſt veriſimilior.* " Ante Villalpandum idem ſaxum, haut infeliciter volverat *Bened. Arias Montanus* libro V. Antiq. Jud. ſupra jam laudato. Extant etiam *Franciſci Riberæ* Jeſuitæ Hiſpani de templo Hieroſolymitano & iis, qvæ ad templum pertinent libri V. cum ejus Commentar. in Apocalypſin excuſi Salmanticæ 1591. Lugd. 1592. Antvverp. 1593. & 1603. Duaci 1613. 8. Sed hoc toties recuſum opus, judice Sauberto præfat. ad Leonis libros de Templo Latine à ſe verſos,

——— turpiter atrum
Deſinit in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Etſi enim allegoricis ineptiis & longe petitis ad Romanam Eccleſiam accommodationibus eſt refertus, totusque nuce caſſa inanior eſt, nihilominus in titulo Auctor jactat, quod ad S. Scripturæ intelligentiam ita neceſſarius ſit, ut vix in ea paginam legas, in qua non tibi uſui ſit ille. Magis conſideratione digna eſt *Joh. Lightfooti* deſcriptio templi Hieroſolymitani, præſertim qvale erat tempore Servatoris noſtri, excuſa primum ſeparatim, &

 deinde

deinde in Tomo Operum primo. Brevem synopsin ejus sententiæ dat Joh. Clericus T. 1. Biblioth. universal. Gallice editæ p. 394. sqq.

V. A Villalpando etiam dissentit in suis ad Ezechielem comentariis *Jo. Coccejus* T. III. *Opp.* ægrè ferente *Wilhelmo Goeree* in libro Belgico: *De algemeene Bouw Kund.*, & in opere de Antiqvitatibus Judaicis, qvod c. 1. laudavi. Hic enim Villalpandi sententiam tuetur, impugnatam vicissim à *Joh. Henr. Coccejo* Joh. fil. in libro Belgico: *Nader Ondersæk van het rechte Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiel gesien en beschreeven heft* &c. t' Amsterd. 1692. 4. *Campegius Vitringa* in tractatu itidem Belgice edito, qvi inscribitur *Aanleidinge to het reche Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiel gesien en beschreeven heeft &c.* Franeckeræ 1687. 8. 2. Vol. & 1695. 8. Non omittendus præterea *Samuelis Lee* liber de Templo & Sacerdotio Anglice editus: *Joh. Seldenus* Lib. III. de Jur. Nat. & Gent. cap. 6. *D. Aug. Pfeifferus* in Dubiis vexatis Scripturæ, qvi plures Scriptores laudat: *Otto Dapper* in descript. Palastinæ, *Casp. Calvær* Tomo 2. ritualis Ecclesiastici, ubi & alia de antiqvitatibus templorum collectanea. *D. Dorsheus* diss. de templi personalis * solutione & excitatione ad Joh. II. 20. *Lud. Cappellus* in Delineatione templi ab Herode exstructi, ex Josepho, ad calcem historiæ Apostolicæ, tum seorsim variis in locis, tum in Tomo IX. Critic. Angl. excusa: *Laur. David Bollhagen* de templo Judæorum tertio. Gryphisvvald. 1707. *Joh. Lundius* in uberiore descriptione Tabernaculi Sancti, templiqve utriusqve Hierosolymitani, Germanice edita Slesvic. 1696. 8. & una cum reliqvis ejusd. scriptis antiqvitates Judaicas illustrantibus Hamb. 1701. fol. *Caspar Heunischius* in Clave Apocalyptica & Ezechielica, Rotenburg. ad Tubarim 1684. 4. *Casparus Hermannus Sandhagen*, ὁ μακαρίτης in Oratione de Templo & in Descriptione Templi Harmoniæ Evangelicæ subjecta: *Leonardus* deniqve *Christophorus Sturmius* in Sciagraphia Templi Hierosolymitani ex ipsis sacrarum literarum fontibus, præsertim ex visione Ezechielis ultima, architectonice qvidem, ita tamen concinnata, ut eam Architecturæ ignari qvoqve intelligere possint,

* De Herodis templo locum Johannis accipiendum contendit Sam. Basnage T. 1. Annal. p. 68. 272. b. & 255. quod instaurari cœptum anno Juliano XXIX. Quanqvam enim intra novem annos & dimidium, ex Josepho XV. 14. constat, ædificii ipsum corpus fuisse absolutum, tamen ab illo tempore usqve ad hunc qvo Judæi ad Christum locuti sunt annum XLVI. (Julianum LXXV.) semper aliqvid in illo exornari contigit, qvo sensu Plinius XXXVI. 14. de templo Dianæ Ephesiæ: *ducentis & viginti annis factum à tota Asia.* Confer Usserium ad A. Period. Jul. 4697. Scaligerum de emendat. temporum p. 534. sqq. Herm. Witsium Dodecadis p. 569. sqq.

possint, una cum animadversionibus in Villalpandum, & figuris in æs incisis Lipſ. 1694. 4.

VI. *Johannes* qvoqve *Braunius*, vir doctus, cujus libri duo de vestibus sacris Ebræorum extant, tres præterea partes justi operis de Sacerdotio DEi molitus fuerat; qvarum una de Tabernaculo, Templo, & vasis sacris, altera de Sacrificiis, ac tertia de Sacerdotibus ageret: verum neqve illæ, neqve simile promissum opus *Bernh. Lamii* Theologi Galli, cujus Apparatus in Scripturam sæpius editus utiliter interim legitur, lucem hactenus adspexerunt. Vide de Lamii opere promisso memorias Trevultinas anni 1703. parte 2. p. 399. & Novellas Reip. liter. 1705. II. p. 460. seq.

VII. Qvo nomine dedicatum fuerit templum Salomonis, singulari libro disqvirit *Franciscus le Roy* in Templo Sapientiæ s. Dissert. Mystagogica edita Insulis 1665. fol. in qva illud speciali nomine *supremæ Dei Sapientiæ* consecratum fuisse contendit, uti *Ludov. ab Alcasar* suspicatus est, illud dedicatum fuisse *Deo Victori*. Qvod non fas esset in templum interius ingredi alienigenæ, patet etiam ex Act. XXI. 28. seq. ubi videsis Grotium. Templa ad Hierosolymitani exemplum ædificata 1) à Pontifice Onia secundum Prophetiam Es. XIX. 19. conditum in Ægypto in præfectura Heliopolitana. Joseph. lib. 1. c. 1. de bello Jud. p. 708. & lib. 7. c. 30. tum lib. 13. Antiqv. c. 6. p. 433. Confer Antonium Vandale lib. de Aristea p. 167. seq. 2) à Samaritanis prope Sicima & Garizim. Vide Josephum lib. 2. de bello Jud. c. 2. p. 711.

VIII. De Ara templi secundi exteriore singulari diatriba egit *Joh. Jac. Cramerus* Tigurinus, Lugd. B. 1697. 4. à qvo in non paucis dissentire videas virum in hoc literarum genere imprimis versatum *Theod. Dassovium*, cujus Altare exterius templi Hierosolymitani ad mentem Ebræorum veterum delineatum anno proxime insecuto 1698. lucem adspexit Witteberg. in 4. Præcipue vero observandum est, ad altare non ascensum fuisse per gradus, ut pleriqve pingere solent, sed per acclives tramites, qvi Ezech. XLIII. c. 7. vocantur מעלות, ut adeo Propheta ille, cum Exod. XX. 26, ubi gradus diserte prohibentur, facile concilietur. Conclave occultorum donorum, & conclave vasorum in templo memoratur in Misna Shekalim T. 2. edit. Surenhusianæ p. 194. Tredecim cistulæ, p. 197. tredecim mensæ p. 196. & tre-

tredecim ſive qvatuordecim loca adorationis. Id. p. 195. Locus arcæ abſconditæ. Ibid. portæ tredecim earumqve nomina. p. 195. ſeq. Velum. p. 204. De columnis æneis templi Salomonis Jachim & Boas pluribus Exercitationibus agere inſtituit *Auguſtinus Vagetius ὁ μακαρίτης*, licet vix primam eamqve perbrevem videre me memini. De ingenti balneo Salomonis æneo operæ pretium eſt conſulere obſervata viri doctiſſ. *Ed. Bernardi*, ad calcem eximii operis de ponderibus & menſuris veterum. Oxon. 1688. 8. & *Leonh. Chriſtoph. Sturmii* librum de mari æneo Norimb. 1710. 8. De Arca fœderis notæ ſunt Virorum præſtantiſſ. *Buxtorfii, Friſchmuthi* & *Carpzovii* Diſſertationes. De Cherubinis *Jacobi Leonitii* liber, Exercitatio *Mich. Liebetantzii*, & *Herm. Witſii* diſputata Lib. II. Ægyptiacorum c. 13. videri poſſunt, ubi impugnat, qvæ de illis ſcripſerat *Joh. Spencerus* Lib. III. de Legibus Ebr. c. 5. Contra Gaffarellum & Moncæjum de iisdem Cherubinis differit Jo. Reiskius duabus diſſ. A. 1675. & 1677. & Natalis Alex. diſſ. V. ætate qvinta V. T. Prætereo alia, ad templum Hieroſolymitanum ſpectantia, qvorum partem non contemnendam illuſtratam videre licet in Rev. *Daſſovii* Diſſertatione, Kilonii anno 1701. edita, qva imagines Hebræarum rerum, qvæ noſtra ætate circumferuntur, emendat. De templi cuſtodia nocturna, eruditus Pauli Frid. Opitii commentarius Hiſtorico Philologicus lucem vidit Kil. 1710. 4. in qva etiam de qvinqve portis Montis templi, & de *ϛρατηγοῖς ἱερȣ͂* diligentius diſputatur.

IX. Præter templum Hieroſolymitanum, ad qvod undiqve Judæi ter qvotannis confluxerunt, & Hieroſolymis & aliis in locis, opidis & vicis habuerunt ſuas proſeuchas & Synagogas. Qvemadmodum in ſola Tiberiade tredecim fuiſſe Synagogas conſtat ex Gemara Berachot c. I. p. 79. edit. Clariſſimi Georg. Elieſ. Edzardi. Verum de Synagogis rectius dicam infra, ubi de Scholis Judæorum ſermo erit. In præſenti ſufficiat laudaſſe viros doctiſſimos qvi de Synagogis & proſeuchis Judæorum fuſius commentati ſunt, Campegium Vitringam, Jo. Rhenferdum, & in Exercitationibus Franciſcum Burmannum, nec non Jo. Seldenum in præclaro de Synedriis opere. Videndus etiam Valeſius p. 28. ad Euſeb. & interpretes ad Actor. XVI. 13. ubi verba *ȣ͂ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι* Herm. Witſius in meletematis Leidenſibus interpretatur: *ubi recepto more fiebat oratio*. Certum tamen eſt *Proſeuchas* dictas oratoria in qvibus orabant Judæi, ut à viris doctis demonſtra-

tum

rum ex Juvenalis III. 295. ubi Scholiastes: *Proseucha locus Judaeorum ubi orant.* Et Chrysostomus ad illum Actorum locum: οὐ γὰρ δὴ ἔνθα συναγωγὴ ἦν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔξω ηὔχοντο ὥσπερ τόπον τινὰ ἀφορίζοντες. Memorat quoq; Proseuchas Judæorum diserte Philo, cujus testimonium adduxit Turnebus lib. 1. Adversar. cap. 19. uti Politianus cap. 30. Miscellaneor. observavit hunc locum Cleomedis lib. 2. c. 1. p. 90. ἐκ μέσης τῆς προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτούντων Ἰουδαϊκά τινα καὶ παρακεχαραγμένα. Robertus qvoqve Gellus vir doctus in observationibus sacris postumis Anglice editis sub titulo *Gells remaines* sive Gellii reliqviæ, Lond. 1676. fol. p. 541. seq. de oratorio ejusmodi explicandum esse docet Lucam VI. 12. καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ Θεοῦ. Confer qvæ de Massalianorum proseuchis Epiphanius T. 1. p. 1067. seq. & ex recentioribus si lubet adde Barthium II. 21. Adversar. Casauboniana à Clariss. Collega meo Jo. Christophoro Wolfio edita p. 118. & Colomesii Observationes sacras p. 130. Porro in loco Actorum verba οὗ ἐνομίζετο εἶναι, vertenda sunt: *ubi erat*, vel *esse consuevit*, ut notavit in præclaris ad Novum Fœdus Observationibus suis Lambertus Bos.

X. Inter gentes qvædam religiosum putarunt, nulla plane templa, nec aras, nec statuas habere, sed totum hunc mundum existimare unice dignum DEo templum. Ita de Persis tradit *Herodotus* Lib. I. Historiar. c. 131. *Æschylus* in Persis v. 365. & 811. *Dinon* apud Clem. Alexandrinum, *Strabo*, *Cicero* in Verrem & 2. de Legibus p. 112. ubi conferendus *Turnebus*. Etiam Germanos veteres *Tacitus* auctor est, religioni duxisse sibi, parietibus cohibere Deos, itaqve lucis usos esse: & *Celsus* apud Origenem L. VII. p. 384. affirmat, nec Scythas, nec in Afris Nomades, nec Seres, nec alias gentes qvam plurimas, templis, aris, statuisve usas; qvo in loco, pro Seribus, vetus Latina Personæ translatio habet Syros; de qvo videas licet *Seldenum* L. III. de Synedr. Ebr. p. 106. Scythas nulli DEo præterqvam Marti simulacra, aras ac delubra facienda existimasse auctor est Herodotus IV. 59. qvi c. 62. qvale fuerit illud è sarmentorum fascibus compositum templum, acinaci Martis simulacro sacrum describit.

XI. Lucorum porro usus * pro templis & vetustissimus fuit & latissime olim patuit, nec nostro tempore plane exolevit, Obtinet enim hodie

* Vide Lucian. de sacrificiis T. 1. p. 367.

hodieqve non tantum inter gentes qvasdam Indicas , sed & inter Christianos qvosdam Europæ Septentrionales, Ethnicismi vestigia adhuc apud se retinentes, ut docuit me *Simon Diederiens Gerkens*, ὁ μακαρίτης Pastor nuper Ecclesiæ Narvensis in Livonia, A. 1706. denatus, qvi abusui illi justum de Lucorum Ethnicorum superstitione tractatum opponere constituerat. In variis etiam Conciliis ut Arelatensi 2. can. 23. tum legibus Longobard. lib. 2. tit. 72. In Capitulis Caroli & Ludovici Impp. lib. 1. c. 64. l. 7. c. 236. &c. vetitum arbores, fontes, vel saxa venerari. Maimonidis dictum: *in umbra trunci arboris sub qua idolum est sedere non licere, sed sub umbra foliarum & ramorum fas esse.* De qvo D. Joh. Benedict. Carpzov. diss. pag. 135. 149. Videndi interim de lucorum cultu Interpretes S. Scripturæ ad Gen. XIII. 18. XV. 9. XVIII. 1. XXI. 33. Deut. XII. 4. XVI. 20. Jud. II. 13. III. 7. VI. 25. 1. Sam. IX. 12. 3. Reg. III. 2. sq. XII. 31. 4. Reg. XVIII. 4. XXII. 44. 2. Chron. XXXIV. 3. Jes. II. 13. Jerem. II. 20. VII. 70. Ezech. XVI 15. & XXVII. 6. *Antonius van Dale* c. 2. de Orig. & progressu Idololatriæ, ubi post Spencerum, Seldenum, aliosqve observat, *Astaroth* in Prophetis memoratos esse lucos & *Asterim* idola sub lucis culta. τὰ ἄλσεα apud Strabonem. Confer Adr. Relandi diss. Misc. parte 2. p. 263. Mishna Surenhusii T. 4. f. 376. 377. sq. & de lucorum religioso cultu *Joh. Cunr. Dieterici* Antiqvit. Biblic. 264 sq. & 275. *Bern. Mulleri* Differt. de Baalim & Astaroth Lips. 1655. *Athan Kircherus* Tom. 1. Oedip. Ægypt. p. 321. sqq. *Pinto Ramirez* in spicilegio sacro tractat. 1. cap. 6. *Bened. Curtius Symphorianus* Libro IV. de Hortis (qvod opus in 30. libros divisum, lucem adspexit Lugd. 1660. fol.) *Petr. Faber* Lib. III. Semestr. c. 1. *Laur. Begerus* in spicilegio Antiqvitatis p. 52. ubi lucos non tantum Diis magnis consecratos sed & manibus atqve Heroibus : neqve in agris tantum sed & in ædibus & urbe fuisse observat. *Lud. Antonius Muratorius* ad hæc Paulini, natal. XI. Felicis v. 183. *Lucus & nemus illis sunt DEus.* Potteris Archæolog. Græc. f. 209. Cerda ad III. Æneid. 91. *Phil. Rubenius* Lib. II. Elector. cap. 34. *Joh. Wowerarus* de Umbra cap. 9. *Andr. Christ. Eschenbachii* Viri doctissimi Exercitatio de consecratis gentilium lucis , edita primo Jenæ 1686. 4. recusaqve in Syntagmate II. Dissertationum Philologicarum in Belgio junctim vulgatarum anno 1700. 8. & inter Eschenbachii dissertationes p. 133-214. Norimb. 1705. 8. *Gotfridi Petritzii* dissertatio de lucis s. nemoribus sacris Lips. 1670. *Georg. Frid. Magni* Differt. de Lucis gen-

[illegible] Wittenb. 1674. *Justus Ryckius* de Capitolio c. 40. ubi [illegible] Romuli. De Druidarum lucis & qvercetis sacris ex Cæsare & [illegible] notissima. Consulendi præterea *Phil. Cluverius* L. I. Germaniæ [illegible] c. 34. p. 234. seq. *Pirckheimerus* de lucis vet. Germanorum, [illegible] Witteb. 1570. 4. & *Heli. Gotfr. Masius* in Antiqvitatibus Meklenburgicis [illegible] *Casp. Danckwerthus* descriptione Holsatiæ p. 198. Deniq; non [illegible] qvod notat Strabo IX. p. 401. à Poetis etiam templa [illegible] destituta ἄλση vocari.

XII. Freqventer etiam in sacris literis mentio fit excelsorum [illegible] & collium sacrorum, tanqvam ararum qvarundam na[illegible] in qvibus sacra, ut vero DEo ab Abrahamo, Gideone & aliis, [illegible] passim facta, apud gentes, constat. De iis, præter [illegible] Scripturæ, consulendus *Eschenbachius* Dissert. laudata [illegible] *Schookii* Exercitatio de Excelsis, qvæ inter ejus va[illegible] Dissertationes extat Ultraj. 166. 4. & *Gisb. Voetii* eodem titulo in[illegible] dissertationes, Tomo IV. Selectar. p. 325. longe aliud argu[illegible] persequuntur, siqvidem agunt de choreis, luxu in con[illegible], ornatu capillorum & faciei, qvæ tanqvam excelsa [illegible] seculo multi Christianorum colunt.

XIII. Primis Ægyptiis atqve inde Assyriis hoc tributum, [illegible] Diis consecrassent, jam supra §. 1. ex Herodoto notavi. [illegible] Deucalion primus condidit urbes, & templa instituit, si [illegible] *Rhodio* Lib. III. [illegible]; ut omittam qvæ tra[illegible] CCXXV. In Latio templorum primus conditor Ja[illegible], à qvo postremo etiam fana dicta volunt nonnulli, [illegible] licet Festum, & in Etymologico *Vossium*. Delubra [illegible] apud Ægyptios rotunda fuere, ut docet *Kircherus* [illegible] Ægypt. P. II. p. 329. Sic & Persarum templa Ignis (il[illegible] tempore templis neutiqvam caruisse, certis te[illegible]) cujusmodi Πυρεῖα rotundi imaginem exhibet *Tho*[illegible] præclaro opere de veteri Religione Persarum pag. 154. In[illegible] templum apud Romanos rotundum fuit, de qvo *Lipsius* [illegible] de Vestalibus c. 3. sq. De Pantheo Ægyptiorum Thebis [illegible] poli adeundus idem *Kircherus* Tom. I. Oedipi, p. 12. Ubiqve [illegible] templa ab Ægyptiis magnis extructa molibus, altis sublata fa-

 stigiis,

ftigiis, atriis, columnariis amplissimis & spirantibus signorum ornata figmentis fuisse, autor est *Ammianus Marcellinus*, Lib. XXII. cap. 15. & 16. ubi etiam de Serapeo * celebri, & Museo Alexandrino s. templo Musarum, & gradili Genii templo. Nihil vero admirabilius delubro illo, qvod è solido saxo, per 2000. homines triennii spatio elaboratum & per 70. dierum iter translatum narrat *Herodotus* Lib. II. c. 175. ubi & alia miranda Ægyptiorum templa commemorantur. Solitos esse Ægyptios aliasqve gentes, iis potissimum in locis, ubi Reges sive Dii ipsorum sapulti erant, templa condere, docuerunt viri docti ad *Minucium Felicem* & librum IV. *Arnobii*, & *Jo. Dougbtejus* in Analectis ad V. T. pag. 475. unde speciosum templum Genii apud eundem Ammianum Lib. XXII. c. 11. per contemtum à Georgio qvodam appellatur sepulcrum.

Ichnographiam templi vetustissimi Deucalionei habes in *Notis ad marmora Oxoniensia* P. II. pag. 120. Alias delineationes templorum veterum Græcorum Romanorumqve videbis, ubi lubebit, apud *Olaum Rudbeckium* T. I. Atlantic. pag. 247. sq. *Jac. Sponium* in Itinerario Tom. II. pag. 28. & 36. & ex eo apud Potterum lib. I. Antiqv. Attic. cap. 8. & Perizonium pag. 248. ad Æliani Varias Hist. ubi imagines templi Minervæ s. Parthenonis qvadrati gradilis, cum peristyliis, & templi Thesei similem ferè figuram referentis. Nam templa vetusta apud Græcos & Romanos pleraqve qvadrata fuisse, notatum *Ryckio*, c. XII. de Capitolio, apud qvem, præter ejusdem Capitolii delineationem, etiam Ichnographia templi Concordiæ à Romanis cultæ extat. p. 493. Templum Veneris apud Clariss. Montfauconum p. 224. Diar. Italic. Templa Jani aliaqve passim conspicuntur in veteribus numis. Templum Semeles in veteri gemma apud Begerum in spicilegio Antiqvitatis pag. 48.

XIV. Consecrata sunt templa vel singulis Diis tantum, vel pluribus simul, ut Panthea, qvalia habuerunt Ægyptii, Græci & Romani. Romæ tria Panthea fuisse feruntur, unum Jovis ultoris, alterum Minervæ Medicæ, tertium itidem Jovis, à M. Agrippa restauratum, de qvibus vide, post alios, *Guil. Fleetwoodi* notas ad veteres inscriptiones, statim ab initio, *Lipsium* Lib. III. de Magnit. Rom. c. 6. Præter sacella innumera & ædiculas, Romæ fuere templa CCCCXXIIII.

* *Serapeum* est templum Serapidis, ut *εἰδωλεῖον* Idoli 1. Cor. VIII. 9. τυχαῖον vel εὐχεῖον Fortunæ, Cang. ad Zonaram p. 52. Vide plura hujusmodi collecta l. 2. Bibl. Græcæ cap. 1. §. 7.

[illegible]III. ut ex veteri Notitia Imperii observat *Henr. Kippingius*; [illegible]iora illorum persequentem vide pag. 149. sq. Antiqvitat. [illegible] In Græcorum Urbibus passim item templa fue[illegible]lurima, unde *Stratonicus Citharœdus* in civitate qvadam mul[illegible]mplis, sed ab incolis fere deserta, medio stans foro, non, [illegible]ed *audite templa*, exclamavit, teste Eustathio ad Iliad. ε'. p. [illegible]ud Ægyptios veteres ἀξόανοι erunt ναοὶ, ita apud anti[illegible]ecos qvoqve templa sine simulacris fuisse observat Pot[illegible]2. Archæol. Græc. f. 101.

[illegible] *Templa* & *Fana* proprie vocata sunt, qvæ consecrata [illegible]gurata, inde deminutivum *fanula*, & apud Festum [illegible] nondum inauguratæ: *Ædicula* minora templa tecta: [illegible] Sunt & *Sacraria* & *Delubra* qvæ nonnulli dicta volunt [illegible]qvibus plura Numina simul colantur. Sed de his, præ[illegible]lib. 4. vide sis *Nic. Bergierium* l. V. de Viis c. 8. [illegible]*sebii* Differt. LIII. qvæ est de Antiqvitatibus templo[illegible] vocatur ἱερὸν, νεὼς f. ναὸς, σηκὸς * (qvod proprie [illegible] Heroum) & τέμενος. Apud Græcos pariter & Ro[illegible] ut apud Judæos atq; Christianos, templorum præci[illegible]partes tres erant: cella sanctior, qvam ἐνσῴδομον vo[illegible] templi medium, & πρόδομος, præter porticus & pro[illegible]or & sacratior pars tantum ad sacra facienda patebat: [illegible]es ad varia negotia & commercia, non raro etiam [illegible]bebantur. In Herculis fanum nec canibus nec [illegible] fuisse sed illos arceri solitos divinitus, scribit So[illegible] Baeli Lexicon in Hercules, nota I, & Rev. *Urbani* [illegible]ribam de cane è templis exterminando Lipf. 1711. 4. [illegible]empla & Sacra non fas erat qvoslibet accedere, sed [illegible]de jubebantur vel viri, ut è Sacrario Cereris, & [illegible]phoriis. vide *Ezech. Spanhem.* pag. 654. ad Callimach. [illegible] *Salmasii*, qvi pag. 529. ad Solinum scripserat, solos [illegible] ad Eleusinia. A bonæ Deæ sacris etiam omnes [illegible]testantur *Plutarchus* & *Seneca* Epist 97. Vicissim in [illegible] Dianæ honori dicatis, mulieres omnes ingenuæ [illegible] virginibus locus) arcebantur, teste *Achille Tatio* lib. VII.

[illegible] oraculo Dodonæo [illegible] τὰ ἱερὰ [illegible]
[illegible] cellam sanctiorem. Excerpt. Peiresc. è Diodoro Sic. p. 278.

VII. ἱερατικῶν. *Festus* qvoqve videndus in verbo *Exesto*, ubi refert lictorem in qvibusdam Sacris clamitare solitum: *hostis, vinctus, mulier, virgo exesto.* A majore ara Herculis Romæ ad portam trigeminam in regione Circi maximi, sacrisqve in ea factis fœminæ in totum remotæ teste *Plutarcho* in qvæst. Rom. & *Aurelio Victore* de origine gentis Rom. c. VI. adde c. VIII. ubi de familia Potitiorum extincta qvod servos & mulieres ad sacrorum Herculis ministrationem admisissent. In Vestæ templo pernoctare masculo nefas, ut observavit *Lipsius* c. 3. de Vesta & Vestalibus. In Tennæ templum non fas erat introire fidicini, ut refert *Heraclides* in Politia Tenediotum. A Thesmophoriis remoti servi & ancillæ, ut testatur *Aristophanes* in Θεσμοφοριαζούσαις. Idem de Junonis sacris apud Coos refert Athenæus XIV. p. 639. Ab Eumenidum qvoqve Sacris & pompa servos excesse jussos, auctor *Philo* in libro qvo confirmat omnem virum probum liberum esse. Sic in piaminibus secularibus nullus servis locus teste Zosimo, & à Matutæ s. Leucotheæ sacris servi & servæ arcebantur, ut refert *Plutarchus.* Hisce gentium sacris de qvibus vide etiam Saubertum de sacrificiis p. 240. & 242. & qvæ viri docti ad Minucium c. 24. qvemadmodum Judaicis qvoq; à qvorum solennibus itidem fœminæ & servi arcebantur, (confer Talmudicos in Chagiga T. 2. edit. Surenhus. pag. 413. & Ottonis Lexicon pag. 190.) videtur opponere Apostolus, ad Galat. III. 28. affirmans qvod apud Christum nulla sit ejusmodi differentia, & mares ac fœminæ, servi atqve ingenui æqve admittantur. Ut tanto magis admirandum sit Pontificios adhuc fovere ejuscemodi superstitionem, ut v. g. Messanæ negent fœminis licere ingredi in sacellum Mariæ Virginis, [illegible] oculis privandas esse, qvæcunqve id ausæ fuerint. Cui similem plane superstitionem Ethnicam notavit *Ezech. Spanhemius* pag. 604. ad Callimachum. Similiter Romæ in Sancta Sanctorum, Johannis Lateranensis, & in Sacellum, qvod vocatur Hortus Paradisi, ad templum S. Praxedis nefas habetur, fœminam unqvam reperiri.

Ædificia sive templa sub divo hypæthraqve constituta sunt Jovi, Fulguri, Cœlo, Soli, Lunæ. Vide *Vitruvium* lib. I. de Architectura, c. 2. ubi & de aliis templorum pro Deorum diversitate, differentiis. Termino qvoqve & Deo Fidio non nisi sub divo sacrificatum esse, ex *Servio* & aliis patet. De incubatione in fanis Deorum, Medicinæ causa, Hermannus Conringius dissertationem edidit Helmstadii Anno 1659.

XVI.

XVI. Plura de templis Ethnicorum dabunt *Jul. Cæs. Buleng.* [illegible] capite postremo libri tertii de templis, recusi Tomo VII. [illegible] Antiqv. Græc. Gronov. & *Joh. Saubertus* c. 24. de Sacrificiis. De templis Romæ, præter *Alex. Donatum*, *Famianum Nardinum* aliosqve in descriptione urbis, agunt *Jac. Gutherius* Lib. III. de jure Pontificio, [illegible] Jesuita Lib. de templi auguralis partibus Tolosæ 1637. [illegible] Tom. IV. Thesauri Antiqv. Rom. *Reichard. Gottheil. Scruplus* Antiq. [illegible] *Ryquius* Lib. de Capitolio, *Joseph. Castalio* Romanus de Templo [illegible] Rom. 1614. 4. & T. IV. Thesauri Græviani. De templo Romuli semper clauso, aliisqve templis vel semper clausis, vel raro [illegible] semper apertis, *Alex. ab Alexandro* Lib. 1. c. 14. T. I. pag. 117. [illegible] urbem non admissis Vulcani, Bellonæ, Martis, Veneris [illegible] Verticordiæ, aliisqve etiam apud Græcos, idem [illegible]. Neqve Veterum templo Martis confundendum [illegible] Sacrarium Martis, ut vocant veteres Scriptores, de qvo consulendus *Jac. Perizonius* de Morte Judæ adversus Jac. Gronovium. p. 83. De Jani templo pacis tempore clauso, cum bellum gereretur, aperto, [illegible] *Alexandrum ab Alex.* Lib. 1. c. 14. & ibi *Tiraquellum*, [illegible] Hector. cap. 70. pag. 690. seq. *Berneggerus* & alii ad Suetonii [illegible] c. 22. Sub Augusto Imper. ter clausum esse, ex *Suetonio* [illegible] est, cui addes *Ovidium* Lib. 1. Fast. v. 282. 284. sq. 701. seq. [illegible] nati CHristi tempore, ut affirmat *Orosius* Lib. VII. c. 2. sq. [illegible] viris doctis, licet Orosium defendit B. *Dorscheus* in no[illegible] *Pax in terris* pag. 22. sq. Sed errasse contendunt, præ[illegible] *Keplerum*, aliosqve *David Blondellus*, apud Limborchium [illegible] manfium subjecta hujus vesperis Gorinchemensibus p. [illegible], bellum cruentissimum eo anno gestum in Germania [illegible] Druso & Tiberio: *Joh. Rualdus* Animadv. in Plutarchum, [illegible] Cenotaph. Pisan. diss. 2. c. 10. & deniqve *Joh. Masson*, in libro [illegible] Orosii sententiæ Roterd. 1700. 8. opposito. De Templis, [illegible] ad vias publicas extra urbem Romam extructis, videndus [illegible] *Bergierius* de Viis Romanis Lib. II. c. 33. Templa Ethnica [illegible] hodie dedicata, enumerat *Georg. Fabricius* in Roma c. 9. [illegible] de conformitate Ceremoniarum veterum cum riti[illegible] c. 8.

[illegible] Ornamentis qvoqve variis templa instructa constat. De [illegible] in fastigio templi Isiaci agit *Kircherus* Tom. III. Oedipi p. 62.

Laqve-

Laquearia inaurata in templis Romanorum, de qvibus *Lipsius* Lib. III. de Magnit. Rom. c. 5. *Joh. Meursius* c. 12. de Luxu Romanorum, *Ryequius* de Capitolio p. 100. sqq. Variæ picturæ in templis, de qvibus idem p. 363. Fores æneæ id. p. 413.

XVIII. Ignotis Diis etiam aras & fortasse templa exstructa esse apud gentes qvasdam, observant *Interpretes* ad Act. XVII. 23. ad Laërtii (inprimis *Menagius* pag. 63. b) Epimenidem, & Octavium Minutii Felicis. Qvibus adde *Drusium* Lib. III. Observ. sacr. c. 75. *Joh. Seldenum* Lib. III. de Synedr. Ebr. c. 14. 3. *Joh. Andr. Bosium* in erudita Dissert. de Ara ignoti DEi, Jenæ edita. *Reinesium* in limine Syntagmatis Inscriptionum veterum. *Pet. Berthaldum* de Ara c. X. Tom. VI. Antiq. Rom. *Joh. Meursium* de Piræeo c. 10. *Ja. Jac. Helleri* Exercit. de DEO ignoto Atheniensium insertam Tomo VII. Antiqvit. Græc. *Guil. Caveum* in vita Pauli Apostoli, sect. III. n. 7. (in cujus editione Anglicana aræ istius effigies ex Oecumenii descriptione exhibetur, omissa in edit. German.) *Novellas Reip. literar.* anno 1687. T. 1. p. 75. qvo in loco inter alia de fide & auctoritate epistolæ Cabasilæ, qva affirmat, Athenienses ad Evangelium conversos, totum templum DEo ignoto consecrasse, ubi ara Oecumenio ad Actorum locum descripta excitata fuerit, hodieqve adhuc ibi reperienda, qvod in Itinerario suo negat *Sponius*. Causam ponendæ ejusmodi apud Athenienses aræ, periculum belli Persici vel pestilentiam memorat Isidorus Pelusiota Lib. IV. Epist. 69. *Ramiresium* vero, qvi cap. 16. Pentecontarchi, aram Clementiæ putat fuisse eam, qvam ignoti DEi vocat Paulus, jure reprehendit *Vossius* Lib. VIII. de Idololatria c. 14. Fefellerat Ramiresium, qvod apud Statium lib. XII. Thebaidos de Clementia Dea ab Atheniensibus culta legisset:

Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma Deæ, mentes habitare & pectora gaudet.

De Celtiberis anonymum DEum de nocte colentibus, *Strabo* Lib. III. meminit p. 113. De anonymo DEo Æthiopum idem L. XVII. pag. 565. Usitatum porro fuit, nomina Deorum, qvi colerentur, templis arisqve inscribere, de qvo more, præter alios, *Salmasius* ad Solinum, & ad Aras Dosiadæ atqve Herodis Attici.

XIX.

[illegible] XVIII. In numis freqvens appellatio urbium Νεωκόρων, qvo [illegible] debant. * qvæ Numinis alicujus templi curam habe- [illegible] hesii Dianæ & Magnetes Leucophrynæ Neocori diceban- [illegible] cum Imperatores in Deorum numerum relati sunt, ur- [illegible] orum honorem templa erigerent petierunt, sicut vi- [illegible] Tacitum, ** ex qvibus cives sui Neocori fie- [illegible] Cto opus fuit, qvod eximii apud populos honoris [illegible] deinde temporis concessa est civitatibus Neocoria. [illegible] Imperatoris sacra publica facerent, templa exstrue- [illegible] certamina vel jam Diis dicata, ut Ἄκτια, Πύθια & alia, [illegible] peratorum nominibus, qvalia Αὐγούστεια, Κομμόδεια & [illegible] unde eadem urbs secundam imo & tertiam obtinuit [illegible] licet Augustorum. Vide præter Joannem Vaillant [illegible] urbes Neocoras magno numero recenset, & Inter- [illegible] XIX. 35. Albertum Rubenium diatriba de urbibus [illegible] calcem libri postumi de re vestiaria veterum, Ant- [illegible] & in thesauro Græviano Tom. XI. p. 1347. Octa- [illegible] diss. de numo Apameensium, Seldenum ad mar- [illegible] 68. seq. 97. seq. & 100. Sam. Petitum Variarum [illegible] in Criticis Anglicanis (in Variis Lect. Petiti Pa- [illegible] lib. IV. cap. 9.) Ismaëlem Bullialdum ad Ducam [illegible] Cangium in glossario Græco, Antonium van Dale [illegible] Antiqvitatum marmorumqve veterum illustrato- [illegible] Morellum in specimine rei numariæ p. 37. seq.

[illegible] Actorum capite XIX. 24. mentio fit fabri argentarii, [illegible] fecit & opes sibi comparavit, confectis & vendi- [illegible] atilibus argenteis, in qvibus ὡς κιβωρίοις μικροῖς, ut [illegible], simulacrum extabat Dianæ ad exemplum veri [illegible] ri Ephesiii, qvales ædiculas Strabo ναΐσκους vocat, [illegible] Polybius ναΐδια, de qvibus, præter *Interpretes* ad [illegible] videndus *Salmasius* ad Solinum p. 1141. edit. Paris. [illegible] observavit mentionem ναοποιῶν qvos Scholiastes [illegible] in Rhetorica, Parisiis editus p. 26. b. ait esse, [illegible]

 ποιοῦντ-

[illegible] Numismatis Græcis Imperatorum pag. 216. seq. Segvinus in numism. [illegible] Μαγνήτων νεωκόρων in numo Balbini.
[illegible] lib. 1. Annal. cap. 78.

ποιοῦσι ναοὺς ἤτοι ὡς εἰκονοστάσια μικρὰ ξύλινα, καὶ πωλοῦσι αὐτά. Diodorus Siculus lib. XX. pag. 756. de Carthaginiensibus: *ἔπεμψαν δὲ* (Herculi Tyrio) *καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἱερῶν χρυσοῦς ναοὺς τοῖς ἀφιδρύμασι πρὸς τὴν ἱκεσίαν.* Plura dabunt *Gravius* ad Florum lib. IV. cap. 2. p. 650. *Joh. Phil. Thomasinus* de libellis votivis c. II. pag. 26. *Joh. Spencerus* lib. III. de Leg. Hebr. pag. 41. sq. *Gisb. Cuperus* in Harpocrate pag. 131. *Joh. Michaëlis* ad Gaffarelli curios. inauditas, pag. 355. *Joh. Braunius* lib. IV. Select. Sacror. pag. 497. sq. *Joh. Faës ὁμαχείτης* pag. 19. sqq. Mantissæ ad Joh. Doughtei de Calicibus Eucharisticis, & *Tobias Gutberlethus* libro de Saliis pag. 93. De templo ipso Dianæ per totum orbem celeberrimæ, & à tota Asia, Lydiana potissimum cultæ, præter Interpretes ad Act. XIX. 27. videndus *Seldenus* ad Marmora Oxoniensia pag. 57. 96. 73. edit. Humfredi Prideaux. *Petrus Faber* lib. III. Semestr. p. 51. sq. *Tho. Smithus* in Notitia VII. Ecclesiarum Asiæ p. 156. sq. *Leo Allatius* ad Philonem Byzantinum de VII. Orbis spectaculis. *Andreas Mollerus* specimine rei numariæ veteris pag. 39. *Israël Nesselius* & *Joh. Nicolaus Schulinus* in dissertationibus de Diana Ephesia, hic Witeb. 1687. ille Aboæ 1708. *Petrus Petitus* lib. de Amazonibus c. 30. *Ez. Spanhemius* de Vesta & Prytanibus Græcorum T. V. Antiqv. Rom. pag. 698. & *Octav. Falconerius* in Diss. De numo Apameensium. Templum illud magnitudine præcipue ædificii ac multitudine donariorum * cæteris omnibus per universam Asiam præstabat, cæterum elegantia & artificiosa structura templum Smyrnæum Dianæ Leucophrynes longe superius fuisse testatur Strabo lib. XIV. p. 646. qvi pag. 634. narrat Xerxem excepto Ephesio cætera Græciæ templa omnia exussisse: & pag. 640. refert priore templo Ephesio qvod Chersiphon ædificaverat per Herostrati malitiam Olymp. CVI. 1. die VI. Hecatombæonis, incenso, alterum præstantius exstructum fuisse à Dinocrate sive Chirocrate, vide & Aristidem T. 2. pag. 308. & Vitruvium X. 7. qvi ex marmore fuisse auctor est. Aliqvoties deinde corruptum restauratumq; fuit, donec Gallieni temporibus vastatum à Scythis nunqvam deinde iterum è ruderibus resurrexit. Idoli Ephesini cum Maria Lauretana collationem instituit Matthias Berneggerus in idolo Lauretano cap. ult.

Anathe-

* Etiam magnam pecuniæ vim undique in illud templum depositam testatur Dio Chrysostomus diss. XXXI. pag. 327. Jamqve tum Servii Tullii temporibus inclytum fuisse, qvod communiter à civitatibus Asiæ factum fama ferebat, auctor Livius lib. 1. c. 45.

[illegible] Anathematum in templis passim mentio apud Herodotum, [illegible] Strabonem, Silium XIII. 86. seq. Athenæum VI. p. 231. [illegible] Polemonem περὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει [illegible] IX. p. 396. & περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἀναθημάτων laudat [illegible] p. 574. Confer qvæ de donariis illis Potterus p. 244. sq. [illegible] vius de Capitolio c. 21. sq. & 32. Bulengerus l. 3. c. ult. de [illegible] Var. Opusc. pag. 98. seq. Paulus Voëtius ad Herodi- [illegible] Donariis illis additæ & cum illis suspensæ tabellæ vo- [illegible] passim mentio apud Horatium, Tibullum, Ovidium [illegible] unum adscribam locum peripli ponti Euxini & Mæo- [illegible] pag. 21. edit. Oxon. ubi de insula Achillis ejusqve [illegible] καὶ ἄλλα πολλὰ ἀναθήματα ἀνάκειται ἐν τῷ ναῷ, φιά- [illegible] καὶ λίθοι τῶν πολυτελῶν καὶ πολυτελεστέρων. Ταῦτα ξύμ- [illegible] τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἀνάκειται καὶ ἐπιγεγραμμένα τὰ μὲν [illegible] δὲ ἑλληνικῶς πεποιημένα ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ μέτρῳ, ἐπαι- [illegible] Videndus Jac. Philippus Thomasinus de votis, donariis, [illegible] tis, tabellis votivis, Utini 1639. 4. Patav. 1654. 4. & T. 12. [illegible]

[illegible] Diis superis *altaria*, Diis terrestribus *aræ*, Diis [illegible] bantur, ut tradit *Varro* apud Servium in Eclogam [illegible] Adde Ryckium de Capitolio pag. 478. & Potterum [illegible] ologiæ Græcæ. Habent & Græci qvæ distinguant voca- [illegible] ιεα, * ἐσχάρας. Plura de aris veterum Ethni- [illegible] ent nobis si superesset Ammonius Lampriensis περὶ [illegible], Harpocrationi, Athenæo & Scholiastæ Hermo- [illegible] Interim videndi præter *Petr. Berthaldi* librum supra [illegible] *Saubertus* de sacrificiis cap. 15. *Salmasius* ad aram He- [illegible], *Struvius* in syntagm. Antiqvit. Roman. p. 528 seq. [illegible] habens vocata *puteal*, poni solita in locis fulmine [illegible] plum s. septum, iisdem locis circumdatum, *bidental*, [illegible] idem *Salmasio est* pag. 1141. sq. ad Solin. De ara ex [illegible] aræ corona &c. vide *Tom. VIII. Thesauri Græviani* pag. [illegible] mas etiam gentes potius probasse rudes aras & impo- [illegible] constat, ex *Pausania*, *Arriani* Periplo, & aliis, ut præ- [illegible] qvæ de bætylis s. rudibus lapidibus, apud gentes vetustis- [illegible] loco habitis, observarunt viri docti ad Genes. [illegible] Levit. XXVI. 1. Altaria vetustissima cornibus instru-

Pp 2 cta

* Θυωρὸς mensa in qva suffimenta Deorum servabantur. Vide Ezech. Spanhem. p. 228. ad Callimachum.

cta fuisse observat Potterus lib. 2. c. 2. Archæolog. p. 204 sqq. adde interpretes ad Exod. XXVII. 2. Altare πτίζμον apud Strabonem IX. p. 420. *à pennis* Gesnerus transtulit, verum non ibi de altaribus sermo sed de templis, qvorum unum Apollini Delphico è suo melle alis suis ædificasse apes creditæ sunt, ut è Pausania Casaubonus annotavit. De aris sepulchralibus Montfauconus pag. 202. Itineris Italici. Variæ veterum altarium icones occurrunt in Antiqvis numis & aliis veteribus monumentis. In *Godfridi Voigtii* ꝟ *μακαρίτου* Thysiasteriologia, sive libro postumo de altaribus veterum Christianorum, qvem Hamburgi 1709. 8. edidi, caput ultimum est de aris Gentilium.

XXI. Christiani primi nullas aras, nulla templa habuere, ut constat ex *Arnobii* lib. VI. ad cujus locum conferendæ notæ *Desid. Heraldi* pag. 229. seq. *Elmenhorstii* pag. 173. Adde *Woweranum* ad Minutium Felicem, *Petavium* lib. XV. de Incarnat. pag. 580. sqq. *Mornæum* libr. 2. de Eucharistia c. 1. *Blondellum* de Episcopis & Presbyteris p. 216. sq. 249. sq. 254. seq. *Dallæum* de Pseudepigraphis Apost. pag. 163. Vide & *Origenem* VIII. contra Celsum p. 389. *Isid. Pelusiotam* lib. 2. Epist 246. Unde fabulis adscribenda sunt, qvæ de templis magnificis Christianis, Apostolorum ætate conditis leguntur apud *Abdiam Babylonium* aliosqve * ejusmodi scriptores suppositios. Pluribus in locis vel antelucanos cœtus celebrarunt in domibus privatis, aut in sepulcris, aut ad cœmeteria convenerunt orandi causa primi Christiani. Vide Interpretes ad *Plinii* Epistolas ad Trajanum, *Kortholtum*, *Ritterhusium*, *Vossium* qvibus novissime accessit *Justus Henningus Bœhmerus* in dissertationibus juris Ecclesiastici & antiqvi ad Plinium Secundum & Tertullianum Lipsf. 1711. 8. qvarum secunda est de antelucanis cœtibus Christianorum. Addes his *Beveregium* ad Can. IX. Laodicen. pag. 194. *Bosii* & *Aringhi* Romam subterraneam, *Dav. Blondellum* de Episcopis pag. 243. sqq. qvi pag. 247. observat, loca qvæcunqve & oratoria in qvibus vel semel Fideles convenerant, Ecclesiarum nomine deinde venisse. Idem pag. 248 seq. & 354. agit de aliis nominibus sacrarum ædium qvalia sunt *Basilica*, *Dei domus*, *Capella* (de qvo recentiore nomine vide Menagii Origg. Gall. in *chapelle*) tum Κυριακὴ, & Κυριακὸν unde Germanorum Kirche / de qvo præter *Cangium* & *Suicerum*, *Beveregius* ad Can. XV. Ancyran. pag. 177. sq. qvemadmodum de *titulis*, qvo nomine & loca Chri-

* Ut de qvibus Bivarius ad pseudo Dextri Chron. A. 34. p. 58. seq. Florentinius ad Martyrolog. Hieronymianum p. 697. seq. 726. seq.

Christianis synaxibus destinata, & pauperibus & profugis fidelibus ad hospitium patentia venerunt, consulendus *Jacobus Laderchius* in diss. Historica de sacris basilicis SS. Martyrum Marcellini presb. & Petri exorcistæ, Rom. 1705. 4. part. 2. pag 202. seq. De *cellis* sacris veterum Christianorum *Henrici Bramelii* diss. prodiit Longosalissæ 1710. 4.

Neqve tamen affirmandum temere est, nullas plane sacras ædes, nulla θυσιαστήρια per tria prima secula Christianis fuisse; Nam locum publicum à Christianis Alexandro Severo concedente, occupatum & ad sacra destinatum, testatur *Lampridius* in ejus vita c.49. ut præteream alia sacrarum ædium per illam ætatem vestigia, collecta à *Tillemontio* T.3. Hist. Imperator. de persecutione Maximini artic. 6. *Guil. Beveregio* in Codice Canonum vindicato pag. 296. sqq. & à *Joh. Ciampino*, qvi certa ab incertis non satis diligenter distinguens, templa Christianorum 800. circiter observavit, extructa ab A. C. 33. ad A. 275. Vide ejus vetera monumenta c. 18. eiqve adde Alex. Donatum libro IV. de urbe Roma T.3. Antiqv. Rom. p.798. seq. *Georgii Wheleri* liber eximius extat, Anglice editus, qvi inscribitur: Relatio de templis primitivorum Christianorum Lond. 1689. 12. Qvanqvam in hoc nihil fere reperias de templis per tria prima secula conditis, cum universum Autoris institutum, uti B. Bebelii qvoqve Sec. IV. T.2. p.831. sqq. maxime versetur in exponendis templis, qvæ Seculo IV. & postea à Christianis in Oriente condita sunt, & qvorum rudera adhuc supersunt. Recensetur Wheleri liber ille, in nostris officinis librariis rarius obvius T. XVII. Bibliothecæ Universal. p.468. cui jugenda ejusdem *Joh. Ciampini* Synopsis historica de sacris ædificiis, à Constantino M. constructis, edita Rom. 1693. fol. & breviter enarrata in Actis Erud. A.94. pag 321. Sane qvarto seculo statim tantus templorum Christianorum numerus fuit, ut in sola urbe Roma 40. basilicas suo jam tempore computaverit *Optatus Milevit.* lib. II. pag. 34. adversus Donatistas; qvi lib. 1. p.17. prædicat earundem plurima ex auro & argento ornamenta, de qvibus, uti etiam diurno cereorum usu confer Ludovici Antonii Muratorii diss: XVI. ad Paulinum Tom. 1. Anecdoton Bibl. Ambrosianæ pag. 178. sq.

XXII. Pleraqve templa veterum Christianorum oblonga fuisse constat, ita ut navem Ecclesiæ referrent, cujus rei mentio in *Constit. Apostol.* L. II. c. 57. Constat etiam, ædificata fuisse versus

Orientem, de qvo *Sirmondus* ad Sidonii II. 10. Epist. & *Cotelerius* ad Constitutiones Apostolicas II. 57. qvo in loco observat, fœminas separatim locum habuisse, ita, ut à viris non conspicierentur. De forma templorum navem referente, (licet interjecto tempore ad crucis etiam figuram qvandoqve exstructa constat, qvalis est Lipsiæ ædes S. Nicolai) videndus præterea *Hieron. Aleander* junior, in Explicatione gemmæ annularis, cui navis Ecclesiæ symbolum insculptum fuit Rom. 1626. 8. Templorum apud veteres Christianos partes tres fuerunt, præter propylæum s. proaulium qvod etiam πρόθυρον dicitur, & ἀψίς. Prima pars, qvæ ingredientibus patet, vocatur νάρθηξ sive πρόναος: altera corpus ipsum Ecclesiæ gremiumqve, ναὸς & χορός: pars tertia βῆμα. In Propylæo stabant lugentes flentesqve pœnitentiæ candidati, qvi Christianos fideles templum intrantes obsecrabant, ut pro sua reconciliatione apud DEum & Ecclesiam intercederent. In Narthece collocatum erat βαπτιστήριον, præterea in extrema ejus parte, qva exitus patet, stabant catechumeni; paulo inferius leprosi, energumeni: Prope januas, qvibus in corpus Ecclesiæ intratur, consistebant audientes & competentes, sive baptismi candidati, qvibus non integrum erat in Ecclesiam ingredi, mares ad dextram, ad sinistram fœminæ. In corpore ipso templi statim ad januas erat locus substratorum s. ἐξομολογουμένων, qvi in terram prostrati precibus Ecclesiæ, lectioni & prædicationi verbi intererant, sed cum Eucharistia administranda esset, à Diaconis surgere & Ecclesia excedere jubebantur. Per totum chorum erat locus fidelium, qvi ad Sacram Synaxin admittebantur, viris separatim ad sinistram, mulieribus ad dextram stantibus. Vide Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol. pag. 10. Aringhum Romæ subterraneæ Tom. 1. pag. 204. edit. Paris. Post oblationem factam laici (etiam ipse Imperator in qvibusdam Ecclesiis) extra clericorum septum consistebant. Confer Benedictinor. notas ad Ambrosium T. 2. p. 375. seq. Virginum separatus à fœminis locus & à virginibus pacis osculum petere solitæ matronæ. id. p. 311. In medio constitutus erat ἄμβων s. ambo sacer. In loco superiore versus βῆμα erant Cantores Lectoresqve loco summo: prope fores sanctas sive cancellos, per qvos aditus patebat in Sacrarium, positus erat Thronus s. sedes Imperatoris aut Principis. In Sacrario deniqve, qvod intrare Laico nefas, mensa sancta s. altare positum fuit: post altare thronus Episcopi in medio, & ex utraqve parte sedes Presbytero-

terorum. Ab altera parte Sacrarii erat *πρόθεσις* s. oblationarium, in qvo panis & vinum ad S. Eucharistiam asservabantur: ab altera parte *διακονικὸν*, sive *σκευοφυλάκιον*, in qvo vasa sacra & vestes reconditæ erant, latinis *secretarium*, qvi locus in qvibusdam templis tam amplus fuit, ut Synodi & Concilia in illo haberi potuerint. Confer A. Pagi ad A. 643. 3. & Cangium in glossario. Ichnographiam ejusmodi templi, ad priscum ritum delineati, adscriptis partium singularum nominibus, exhibet *Beveregius* ad Synodicum magnum pag. 71. è Beveregio *Ludolfus* pag. 371. Hist. Æthiop. & *Frid. Spanhemius* in Hist. Eccles. p. 862. T. I. Opp. in fol. ac *Jo. Fabricius* Theologus Helmstadiensis in Orat. de templis veterum Christianorum Ao. 1704. 4. Curavi & ipse delineationem templi ejuscemodi cum singularum partium explicatione inseri Thysiasteriologiæ B. Godfridi Voigtii pag. 236. Alias Ichnographias templorum Christianorum videsis apud eundem Ludolfum loco laudato, & pag. 735. ubi describit templum vetus Æthiopum, in vivam rupem incisum; nec minus apud *Leonem Allatium* in libro de templis recentiorum Græcorum ad Joh. Morinum, & de Narthece veteris Ecclesiæ ad Casp. de Simeonibus Colon. Agr. 1645. 8. Apud Speelmannum item T. 1. Concil. Britann. p. 11. ubi effigies antiqvissimi Christianorum Britannorum templi. Ab eodem Allatio templorum Christianorum recentium, orientaliam imprimis, formæ ad qvinqve genera reducuntur. Ait enim, templa sacra esse alia *τρουλλωτὰ* sive *κυμβαλικὰ* ac rotunda, alia *κυλινδρωτὰ* (*θολωτὰ*) atq; *καμαρωτὰ*, in modum fornicis oblongi, alia *σταυρωτὰ* crucis figuram referentia, alia *δρομικὰ* s. qvadrata, qvalia pleraqve recentium Græcorum: alia deniqve ex his mixta. Conf. *Tho. Smithum* de statu Ecclesiæ Græcæ pag. 51. sq. qvi etiam de templis Constantinopoleos agit, de qvibus uti præsertim de splendido Sophiæ templo copiose Carolus du Fresne in CPoli Christiana libro III. & IV. Veterem Ambonis iconem cum gradibus suis exhibet pag. 69. lib. 3.

XXIII. Sub Constantino M. Theodosio aliisqve Imperatoribus Christianis occlusa primum * templa Ethnica, deinde una cum reliqviis idolorum etiam usqve qvaqve eversa sunt, ut ex qverelis Gentilium, Imperatorum Christianorum legibus ac Conciliorum decretis, Eusebii, Sozomeni VII. 15. Socratis V. 16. Theodo-

riti

* Vide Theodoritum lib. V. Hist. Eccles. cap. 21.

riti V. 37. S. Prosperi de promissionibus pag. 102. Augustini aliorumqve locupletissimis testimoniis satis constat. vide *Jac. Gothofredum* ad Codicem Theodosianum, *Justellum* ad Canonem African. 58. & 84. *Beveregium* ad Can. 62. pag. 707. Spectat huc inscriptio vetus Corcyrensis templi, qva Jovinianus Imperator traditur Ethnicorum aras & templa evertisse: ἑλλήνων τεμένη καὶ βωμοὺς ἐξαλαπάξας apud Sponium in Itinerario pag. 98. edit. Germanicæ. Primus Gregorius M. de non evertendis sed consecrandis & expiandis aqva benedicta ac per Martyrum reliqvias Gentilium templis decretum condidit, lib. IX. Epist. 71. qvanqvam in Synodo Epaonensi A. C. 517. habita, canone 33. jubentur etiam everti & dirui templa hæreticorum. Conf. *Sarravii* Epist. pag. 193. editionis primæ in 8. Ecclesiæ Cathedrales (Dominicæ, Dohm-Kirchen) dictæ à Cathedra Episcopi, uti Collegiatæ, & Germanis Münster/ ab adiacentibus Collegiis & Monasteriis. In nimium splendorem & superbam magnificentiam templorum suæ ætatis, invehitur *Isidorus Pelusiota* lib. 2. ep. 246. & lib. 1. ep. 37. ubi reprehendit Episcopum qvi ex opibus, per Simoniam & exactiones conqvisitis, templum magnificum extruxerat. De pretiosis vasis in Ecclesia confer notas ad Ambrosium T. 2. edit. Benedictinor. p 103. De anathematis & ornamentis B. Bebelium Antiqvitat. Eccles. Sect. IV. T. 2. pag. 843. seq. De variis ornamentis templorum Christianorum multa etiam collegit *Bellarminus* lib. III. de cultu sanctor. cap. 6. Qvantum hodiernorum templorum & maxime ararum usus habitusqve à ratione & simplicitate veteris Ecclesiæ recesserit, erudite per plurima capita demonstrat *Joh. Baptista Thiers* in dissertationibus Ecclesiasticis editis Gallice de altaribus & choris Ecclesiarum Paris. 1688. 8. de qvo libro vide sis Bibliothecam Universalem Tom. 13. pag. 454. sq. Mirabilia templi Salomonei & Justinianei perseqvitur Balth. Bonifacius XV. 12. Hist. ludicræ.

In templis Ethnicorum neqve exspuere neqve emungi fas erat, ut testatur *Arrianus* Epictet. Diss. lib. IV. c. 2. confer *Jos. Laurentium* lib. II. Polymath. cap. 9. Apostolium & alios parœmiographos proverbio *Thamyris insanit*, & qvæ de reverentia templis ob singularem Numinis præsentiam, præstita, notat *Joh. Gregorius* Anglus cap. 31. Observationum. De Turcis Moscheas suas reverenter habentibus præter alios agit *Tho. Smithus* Epist. 1. de moribus Turcarum p. 37.

...em de Ethnicis recentibus Pagodas ſ. Idolea ſua non mino-
...one proſeqventibus, ex Itinerariorum lectione obſervare.
De veterum Chriſtianorum religione circa ædes ſacras agit
...in Primitivo Chriſtianiſmo pag. 156. ſqq. & 285. ſq. edit.
...Judæis veteribus conferendi Interpretes ad Exod. XXX.
...3. & qvæ de templo non niſi ab excalceatis freqventato
...ph. Morinus diſſ. IV. pag. 160. ſeq. Confer etiam Joſephi
...bam de ſanctitate relativa Tom. 10. faſciculorum Gre-
..., Non prætereundus hinc *Jac. Lobbetii* liber de religioſo
...cultu, editus Leodii 1641. 4. De blaſphemiis Judæorum
...la noſtra proſeqvuntur videſis *Joh. Wülferi* theriacam Ju-
...122. ſqq. & *Johannis Andreæ Eiſenmengeri* Profeſſoris nuper
...nſis detectum Judaiſmum editum Germanice parte I. c. XI.
... Idem *Caveus* pag. 150. ſqq. agit de Encæniis ſ. de ri-
...onſecrandi, de qvibus videndus præterea *Dav. Blon-*
...Epiſcopis & Presbyteris pag. 265. 287. *Centuria Magdeb.*
...6. *Bellarminus* Lib. III. de cultu ſanctorum cap. 5. Officium
...n dedicatione templi, exſtat in Euchlogio Jac. Goari p. 829
...n apertione templi ab hæreticis vel gentibus profanati p.
...n in σταυροπηγίῳ ſive ſolenni crucis collocatione in loco
...copo facienda p. 609. Officium in fundamento templi
...606. ſq. In Oriente templa ſacro oleo conſecrata conſtat
...lpharajo p. 15. Ritus Ethnicos in templorum inaugu-
...ceptos proſecutus eſt *Joh. Bapt. Bellus* libro ſupra laud. de
...lis partibus; Vide & *Joſeph. Laurentium* lib. 3. Polymathiæ
...*Antonium van Dale* in diſſ. de conſecrationibus templo-
...um ac rerum ſacrarum, qvæ ſubjicitur editioni ſecun-
...aculis. De Encæniis & conſecratione Tabernaculi
...aici videndi interpretes ad Exod. XXIV. 6. ſeq. Levit.
...IX, 18. ſq. & ad 3. Reg. VIII. De Feſto Encæniorum ad
...ius poſt Antiochi profanationes repurgatum à Juda-
...entium dixi infra cap. X. §. 7. Dedicationes templo-
...ebratas docet è Romanis Plinius lib. 4. Epiſt. 1. è Chri-
... Apollinaris lib. IV. Epiſt. 15. ubi vide Savaronem.

...XXI. Variam ſupellectilem templorum Chriſtianorum
...cenſet *Jul. Cæſar Bulengerus*, libro de Donariis Pontificum

Tom. 1. Variorum Opusculorum Lugd. 1621. fol. Idem libro tertio de templis s. de forma templorum supra laudato, maxime sollicitus est de Christianorum templorum variis nominibus, partibus & antiqvitatibus illustrandis, excepto capite postremo, eoqve prolixiore, qvod agit de templis Ethnicorum. Videnda & *Pompeji Sarnelli* antiqva Basilicographia, Italice edita Neapoli 1686. 4. (de qvo libro confer Ephemerides Eruditorum Parmenses Anno 1687. pag. 24. seq.) *Leonis Allatii* epistola de templis Græcorum ad Joh. Morinum, edita à Rich. Simone inter epistolas Joh. Morini, & ad calcem notarum suarum ad Gabr. Philadelphiensem pag. 274. *Petri Molinæi* Dissertatio de Altaribus & sacrificiis veterum Christianorum, subjecta Gregorii Nysseni epistolæ de euntibus Hierosolymam Hanov. 1607. 8. *P. Orlandi* de veteri disciplina expiandi altaria Florent. 1709. 4. Theologi Argentoratensis *D. Balthasaris Bebelii* Exercitatio de aris & mensis Eucharisticis veterum, Doctorum Helmstadiensium *Jo. Fabricii* de aris veterum Christianorum, *Jo. Andreæ Schmidii* de Aris portatilibus, *Jac. Hildebrandus* libro de sacris publicis Ecclesiæ primitivæ, Helmst. 1652. & 1699. 4. p. 10. sq. qvi p. 17. inter alia reddit rationem, qvare in fastigiis plerorumq; Christianorum templorum posita fuerit vel crux, vel gallus vel stella. B. *Godfridi Voigtii* nostri Thysiasteriologia * sive liber postumus de aris veterum Christianorum, Hamb. 1709. 8. B. D. *Augusti Pfeiferi* Superintendentis Lubecensis memoria ** consecrati altaris Lubecensis in templo S. Mariæ. *Laurentii Terpagri* diss. de sepulchro altaris Hafn. 1704. sive de reliqviis sacris in altaribus condi solitis, de qvibus vide etiam Hugonem Menardum ad Sacramentarium Gregorii M. p. 203. sq. *Rudolphi Hospiniani* libri V. de origine, progressu, usu & abusu templorum, una cum responsionibus ad ea, qvæ de templis Bellarminus lib. 3. de cultu Sanctorum, & Baronius ad A. C. 87. & alibi per Annales suos disputavit. Tiguri 1603. f. *Henrici Linckens* JCti tractatus de juribus templorum Francof. 1698. 4. *Georg. Chaldni*, Hungari, Inventarium Templorum. Dresd. 1689. 12. in qvo libello etiam varia miscellanea habentur, de Donariis & anathematibus sacris, de dedicationibus & encæniis annuis (vulgo Kirmse/ qvasi Kirchmesse/ licet pro-

* Rich. Montacutii Thysiasteriologia lucem, qvod sciam, non adspexit.

** Einweihung des neuen Altars zu Lübeck zu S. Marien, nebst einigen Anmerckungen vom Lutherischen Altarn. Lübec. 1698 4.

[illegible] freqventes in illis rusticorum compotationes dictum posset [illegible] à *κώμη*, qvæ vox apud Dioscoridem aliosqve cerevisiam [illegible]) & de privilegiis templorum, ac singillatim de eo, qvod [illegible] & aras confugientibus asylum præbuerint, qvam in [illegible]corum qvoqve usu probatam, vide Strabonem L. XIV. [illegible] *Corn. Nepotem* in Pausania, *Suidam* in voce δημοσθένης & ὑπε- [illegible]ntioribus *Sam. Petitum* p. 10. sq. ad LL. Atticas, *Lindenbrogium* [illegible] p. 613. *Seldenum* in not. ad Marmora Oxoniens. p. 25. sq. [illegible] in Canone Chronico p. 354. sq. *Rycquium* de Capitolio c. 40. [illegible]lo Romuli, *Petr. Berthaldum* de Ara cap. 14. *Joh. Adamum Osi-* [illegible] Diss. de asylis gentium, inserta Tomo VI. Thesauri Antiq. [illegible]*ph Laurentium* L. IV. Polymathiæ Synopsi 4. De Judæorum [illegible]orum simili more consulendi, præter interpretes ad lib. 3. [illegible]o. & *Wilh. Zepperum* lib. IV. explanationis Legum Mo- [illegible]ensium cap. 14. *Jac. Gothofredus* ad Codicem Theodosia- [illegible] *Rittershusii* Tractatus de Asylis, insertus Tom. VIII. Cri- [illegible]glor. *Sirmondus* ad Ennodii lib. 1. Epist 7. *Joh. Seldenus* [illegible] Synedriis c. 8. *Godofredus Voigtius* in libro de altaribus Chri- [illegible] Veterum cap. 17. *Matth. Zimmermanni* Analecta p. 581. sq. [illegible] Vesperæ Gorinchemenses c. 6. Gvil *Caveus* in Pri- [illegible]nismo pag. 145. *Paganinus Gaudentius* pag. 15. lib. de [illegible]nei moribus, ubi memorat opusculum suum de Asylis, [illegible]fugiendi ad Ecclesiam, de qvo habetur etiam lex [illegible] Theodosii junioris, edita à *Jacobo Sirmondo* in Appendice Co- [illegible] p. 36. ut qvinqvginta passibus extra fores templorum [illegible]nqve ad illa perfugerint. Vide & Socratem VII. [illegible] ubi de lege qvam Eutropio svadente tulere Arcadius [illegible] ne qvis ad templa confugeret. Contra abusum ejus- [illegible] in reis nocentibus malitiosis ac pœna dignis, dispu- [illegible] in Commentario præstantissimo ad Josuæ librum c. 10. [illegible]te ad eum locum *Jac. Tirino*) & *Nic. Antonius* lib. 2 [illegible] c. 34. sq.

CAPUT X.

Scriptores de Festis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

De festis & anno Judaeorum. 1. 2. *De cultu septimæ diei, Via Sabbati &c.* 3. *De Sabbato Deuteroproto.* 4. *De neomeniis.* 5. *De festo Paschatos.* 6. *Mos captivum & supplicio destinatum in illo dimittendi. Ibid. De festo Pentecostes, Tabernaculorum, aliisque.* 7. *De anno Jubileo Judaeorum, Romanorum & Christianorum.* 8. *De festis & anno Graecorum.* 9. 10. 11. *Romanorum* 12. 13. *De Christianorum Sabbato & die Dominica.* 14. *De eorum diebus festis aliis.* 15. 16. *Festa Muhamedanorum.* 17. *Dies nefasti, Ægyptiaci.* 18.

I.

PRæter Sabbatum, Neomenia, annum Sabbaticum & Jubileum, tria Judæorum festa præcipua Lev. XXIII. Num. XXVIII. seq. & Deuter. XVI. præcepta sunt, Pascha, Pentecoste, & Scenopegia sive festum tabernaculorum: qvibus festum tubarum s. novi anni, ex Num. XXIX, 31. & Expiationis festum ex Num. XXIX. 7. sq. Lev. XXIII. 27. ad latus ponunt Theodoritus aliiqve, apud Cotelerium Tom. II. Monument. Eccles. Græc. p. 687. sq. Recentiora sunt Festum Purim, Encænia & Xylophoria. De singulis hisce, præter Interpretes S. Scripturæ, Josephum ab Eduardo Bernhardo illustratum lib. 3. Antiqv. Judaic. cap. 10. Talmudicos infra laudandos & Maimonidem in libro זמנים *de festis*, consulendi sunt *Car. Sigonius* Lib. III. de Rep. Ebr. *Jo. Jonstonus* in Schediasmate de festis Ebræor. & Græcorum, Vratisl. 1660. 12. *Aug. Pfeifferus* in dissert. de festis Ebræorum Witteb. 1666. & qvos laudat in Critica sacra pag. 151. Præterea *Theodorus Thummius* in Tractatu Historico-Theolog. de festis Judæorum & Christianorum, Tubingæ 1624. 4. *Matth. Dresserus* de festis Christianorum, Judæorum & Ethnicorum Lips. 1593. 8. *Frid. Spanhemius* parte 1. Chronol. c. 15. Tom. 1. Opp. p. 70. sq. qvi etiam de translatione festorum in alios

dies

dies differit p. 79. sq. ubi de annis Sabbaticis & Jubileis c. 16. pag. 82. sq. *Adrianus Cocquius* in Observationibus & Exercitatt. ad V. T. de rebus naturalibus, Diis Syris & Hebræorum festis. Vlissing. 1671. 4. *Rudolphus Hospinianus* de Festis Ebræorum, Ethnicorum & Christianorum Genev. 1669. fol. & alibi sæpius, *Joh. Meyerus* Prof. Hardervic. in libro de origine & causis festorum solenniumqve dierum, qvos olim Judæi in terra Canaan, hodieqve in exilio agitare consueverunt. Amstel. 1693. 8. qva in diatriba inter alia impugnat *Maimonidem & Joh. Spencerum*, * qvorum ille in Doctore dubitantium, hic in opere de Legibus Ebr. lib. III. Differt. 1. c. 8. festa gentium festis Judæorum dedisse originem contendit. Singularis qvoqve locus de Judæorum festis exstat apud Plutarchum IV. 5. sympos. p. 671. seq.

II. Lucem præterea huic argumento de festis Judæorum affundunt, qvi Calendaria ejus gentis ediderunt & illustrarunt: ut præter *Seb. Münsterum* Basil. 1527. 4. *Cunæum* supra laudatum, *Joseph. Scaliger* in Canonibus Isagogicis p. 41. sq. & de Emend. Temporum pag. 156. sq. *Gilb. Genebrardus* ante Commentarium suum in Psalmos, [illegible]*ellus* lib. 1. Annal. V. T. pag. 354. sq. *Julius Bartoloccius* [illegible] Biblioth. Rabb. *Joh. Seldenus* de Anno civili Judæorum, aliique [illegible] laudat eodem in libro cap. 8. & in præfatione & Lib. III. [illegible] cap. 13. pag. 134. *Frid.* deniqve *Spanhemius* Chronolog. [illegible] sq. Vide etiam si placet qvæ notavi in Menologio meo, [illegible] Hebræorum, & aliorum centum circiter populorum mensibus. [illegible] Judæorum Annus** lunæsolaris, TurcArabum annus me[illegible] prodiit Groning. 1650. fol. Calendarii sive anni curam tum [illegible] Hebræos tum apud alias gentes plerasqve commissam fuisse [illegible] probat *Joh. Andreas Danzius* Theologus clarissimus Je[illegible] in præfat. ad Maimonidis descriptionem initiationis novi[illegible] [illegible] Henningi Bernhardi Witteri versione editam Jenæ [illegible]

Qq 3 III. Con-

* [illegible] seqvitur D. *Joh. Sam. Strykius* in diss. de incpmmodis festorum, Halæ [illegible]

** Veteres Hebræos, uti antiqvissimos Græcos etiam anno lunari usos, & qvo Solis periodo responderet, mensem subinde intercalasse, docet etiam S. Basilius homil. VI. in Hexaëmeron. Confer Frontonis Ducæi notas ad paginam 80. Tomi I.

III. Contra *Marshamum*, qvi cum *Dione Cassio* L. XXXVI. pag. 37. periodum VII. dierum ab Ægyptiis derivat, p. 198. Canonis Chron. vide *Herm. Witsii* Ægyptiaca L. III. cap. 9. Fatetur tamen idem Marshamus, sacrum Sabbati cultum Ebræis peculiarem fuisse, qvod docet etiam *Joh. Spencerus* Lib. I. cap. 4. de Leg. Ebr. negans, Sabbatum celebratum ab Ethnicis, nisi inclinante jam Republica Judaica, & Judæis jam per orbem diffusis: Conf. *Is. Casaubonum* ad Suetonii Tiberium, cap. 32. & *Johannem Wallis* tractat. de Sabbato Tom. 3. Opp. pag. 342. seq. 381. 423. 425. qvi negat constare qvod Judæi ante exitum ex Ægypto vel ulla gens alia ante tempora CHristi annos suos per hebdomadas distribuerit. Septima qvidem mensis cujusqve dies qvibusdam gentibus sacra fuit, & septimi numeri religio passim in Ethnicorum libris observatur, ut præter Marshamum pag. 195. sq. docent *Seldenus* Lib. III. de Jure Nat. & Gent. cap. 15. *Lud. Capellus*, Tract. de Sabbato pag. 205. *Opp.* posthum. *Henr. Ernstius* lib. de studiis diebus festis non convenientibus pag. 100. sq. *Theophibus Spizelius* de Israelitis Americanis pag. 101. sq. *Ezech. Spanhemius* pag 465. ad Callimachum, *Joh. Georg. Grævius* ad Lucian. Tom. 2. pag. 895. & *Job. Meursius* pag. 98. sq. Græciæ feriatæ.

De religiosa sabbati observatione apud Judæos, adeundus *codex Talmudicus* de Sabbatho, latine versus à B. *Seb. Schmidio* T. 2. edit. Surenhusianæ. Memini me etiam MS. evolvere Gemaram Codicis Talmudici de Sabbato, latine translatam à *Balthasare Scheidio* Professore Argentoratensi. Consulendi præterea interpretes ad Matth. XII. Marci II. 23. sq. III. 2. sq. Luc. XIII. 15. XIV. 3. Jo. V. 10. VII. 22. IX. 14. *Christoph. Carthwrightus* Mellific. Ebr. lib. V. c. 7. *Jo. Drusius* de tribus sectis Judæorum p. 94. & 109. sq. edit. in 8. *Cotelerius* ad recognitiones Clementis IX. 28 & laudatus *Danzius* in diss. de curatione CHristi Sabbatica.

Via Sabbati à Talmudicis in tractatu Erubin Tom. 2. edit. Surenhusianæ pag 101 106. &c. definitur mille passibus sive bis mille ulnis. Arator:

> *Mœnia nota petunt, quo per sua sabbata, mille*
> *Passibus ire licet* - - -

Confer Svidam in σαββάτου ὁδὸν, ac præter Grotium aliosqve interpretes ad Actor. I. 12. *Joh. Frischmuthi* & *Mich. Walteri* Dissertationes de via Sabbati, qvibus jungendus *Seldenus* L. III. de Jure N. & G. cap. 9.

Buxtorfius in Synag. Jud. c. 16. *Wagenseilius* in lib. de Norim-pag. 126. sq. ubi etiam de oneribus Sabbatho non exportandis. sacros Sabbatho eripere incendio liceat? vide qvæ Judæi apud *Joh. Lightfootum* in Opp. posthumis p. 10.

Notatu dignum est, qvod Judæis dum in serio ac vero DEI negligentiores erant, sæpius cladem acceleraverit, bbato vel alio die festo hostibus resistere religioni nt, ut ex libris *Maccabæorum* & *Josepho* apparet. Qvan- urbem Jericho cepit die Sabbati, Jos. VI. 15. & Judæi , eodem Josepho teste potius existimarunt nefas esse, (vel etiam per annum Sabbaticum sive ἀργὸν ἔτος, vide lib. 1. de bello Judaico cap. 2. pag. 711.) hostem invadere qvam irruentem pro corpore suo defendendo propelle- re. Et diebus festis plerumq; seditiones concitasse, l. 1. c. 4 de bello Jud. p. 714. Cæterum Sabbato plus captam esse constat Hierosolymam, & diserte fatetur modo pag. 719. f. & 474. a. sed & Dio Cassius, lib. 36. templum à Pompejo, qvi primus Judæos Romanis sub- CLXXIX. 2. Romæ DCXCI. ante CHristum LXIII. expugnandum, si Judæi illud ex æqvo omnibus diebus de- De captis festo die Syracusis vide *Ezech. Spanhemium* p. 201. Juliani. De Betsura ob famen ex otiantibus per annum agris dedita 1. Maccab. VI. 49.

IV. De Sabbato δευτεροπρώτῳ, præter *Erasmum Schmidi-* *interpretes* ad Luc. VI. I. Cæsarium qvæst. 35. Svidam Isidorum Pelus. III. Epist. 110. Epiphanium T. I. p. 453. *Josephus Scaliger* Lib. VI. de emendat. temporum p. 557. & in Lib. III. pag. 225. cum qvo faciunt *Pagius* ad A. C. 30. *Lamius* Concord. Evangel. c. 39. *Sam. Basnage* in An- pag. 271. sq. ad Baronium, *Josephus de Voisin* Tractat. teroproto, *Joh. Frischmuthus* & *Henr. Müllerus*, singu- tionibus. Conferes præterea *Petavium* ad Epipha- pag. 61. sq. *Sam. Petitum* cap. 19. Var. Lect. *Seb. Schmidium* in fasciculo diss. p. 494. sq. cui post impugnatas alias tias, Sabbatum δευτερόπρωτον est posterius inter duo Sab- ab initio anni Ecclesiastici mense Nisan, Pascha proxime . *Joh. Harduinum* Operum select. pag. 628. &

402

402. qvi pro Sabbato deuteroproto habet primum sabba-tum mensis Adar secundi in Sabbato embolimæo, qvæ sententia probatur etiam Salomoni van Till in diss. de vero & justo tempore sabbati δευτεροπρώτου, edita Anno 1708. *Joh. Rhemfredus* Franeqveræ ... men nuper eheu extinctum diss. III. 3. de locis Hebraicis N. T. A. 1706. vulgata primum Sabbatum mensis Tisri sive in anno civili putat fuisse πρωτόπρωτον, primum vero in anno sacro sive mensis Nisan δευτερόπρωτον, qvod probatur etiam Clarissimo Viro Hadr. Relando & Stephano Le Moyne in prolegomenis ad Varia sacra. *Dodwellus* vero dissert. IX. de vet. cyclis Græcorum & Romanorum per Sabbathum δευτερόπρωτον cum *Maldonato, Grotio & Ed. Bernhardo* p. 225. ad Josephum intelligit festum Pentecostes, * ita ut festum Paschatos fuerit πρωτόπρωτον, & Tabernaculorum τριτόπρωτον. forte huic & reliqvis qvas attuli sententiis præferenda est *An-dreæ Masii* opinio, qvi δευτερόπρωτον Sabbatum putat fuisse diem septimum festi Azymorum, vel octavum tabernaculorum, qvi cum primo πρωτοπρώτῳ pari cultu celebrabatur, cum dies intermedii essent profesti.

V. De Neomeniis apud Judæos pariter & gentes cele-bratis differit *Joh. Spencerus* Libro III. de Leg. Ebr. diss. 4. cui adde *Marinum* in vita Procli cap. 19. *Interpretes* ad Coloss. II. 16. & Chryso-*stomi* Homiliam, qva Christianis hunc morem dissuadet. De Hebræis speciatim *Maimonidis* tractatum, qvem cum Witteri versione Jenæ editum paulo ante §. 2. memorabam.

VI. De ritibus Judaicis festi Paschatos, præter eos qvi de festis & de sacrificiis, & de ritibus Judaicis universim scripsere, & præter interpretes ad Exod. XII. & ad Talmudicum Tractat. פסחים videndus B. *Seb. Schmidii* Theol. Argentor. liber de Paschate, & *Joh. Lightfootus* de ministerio Templi c. XI. sq. *Josephus Scaliger* lib. VI. de emendat. temporum, *Fagius* ad Targum Deut. VIII. & *Bux-torfius* Exerc. Philologico Theol. VI. & qvi recentium potissimum Judæorum cerimonias perseqvuntur, *liber rituum paschalium* Hebr. Lat. & Germanice editus Regiomonte in 4. à *Joh. Steph. Rittangelio*, & La-tine atqve Hebraice subjectus ejusdem Rittangelii Libro de Veritate Religionis Christianæ, a. V. Cl. Joh. van der Wayen, & liber ejus-dem argumenti Lipsiæ Germanica lingua editus ab ex Judæo *Frid. Alb. Christiani.* De immundorum Paschate, mense secundo, Seldenus II. 1. de synedriis.

De

* Hoc refellit Sam. Basnage in Annalibus ad A. C. 32 §. 23.

[illegible]orum more circa festum Paschatis Judæis captivum red-[illegible]bertati restituendi res nota ex Evangelica historia. Con-[illegible] interpretes ad Joh. XVIII. 39. & Matth. XXVII. 15.. Rev. D. Joh. [illegible] dissertationem Lipsiæ Anno 1685. editam de eodem ritu quem [illegible]cis accepisse Romani videntur, siquidem in Panathenæis [illegible] captivos ab eis dimitti solitos ex Ulpiano ad Demosthenis [illegible]na orationem observat Meursius in Panathenæis cap. 26. [illegible] Petitum ad Leges Atticas pag. 38. seq. & 50. atqve [illegible] in Græcia [illegible]riata pag. 164. ubi idem in Thesmophoriis [illegible] notat. Hoc postea imitati sunt Imperatores Christiani: [illegible]qvit Epiphanius Tom. 2. pag. 281. φιλανθρωπία βασιλικὴ [illegible] πολλοῖς καταδίκοις ἄφεσιν καὶ ἀπολύτρωσιν χαρίζεται. Con-[illegible] Jacobus Godofredus in commentario ad codicem [illegible] Tom. 3. pag. 272. Petavius ad Epiphanium pag. 365. [illegible]icolaus Ittigius in diss. de veterum indulgentia Pascha-[illegible] jure aggratiandi collato. Idem Godofredus pluri-[illegible] de justitio sive feriis judiciariis apud Christianos cir-[illegible] tempore Qvadragesimæ, Adventus &c. observari soli-[illegible] reos non damnandi nec litigandi tempore Qvadra-[illegible] etiam ubi lubebit Ægidii Menagii antiqvitates Juris [illegible]

[illegible] Judæorum יום חמש' *Pentecoste* sive qvinqvagesima [illegible]da dies Actor. II. 1. & XX. 16. dicitur etiam *festum messis* * [illegible] triticeæ nimirum, à qvo primitiæ tritici offereban-[illegible] 15. (vide *Fulleri* Miscellan. Sacra III. c. 11.) ut primitiæ [illegible] die Paschatos, *Joseph. III.* 10. Antiqv. Jud. Idem [illegible]*oth* sive Septimanarum Exod. XXXIV. 22. Num. [illegible] XVI. 10. qvoniam nimirum post septem hebdoma-[illegible] complementum Pentecoste seqvitur. Confer Ed. Bern-[illegible]ephum p. 224. Totum illud intervallum etiam Judæis [illegible] *manipuli*, notante *Josepho Scaligero* lib. VI. de emen-[illegible] Cæterum Pentecostes festum in memoriam datæ in [illegible] Legis institutum haud esse, probat D. *Georgius Mœbius* [illegible] Theol. pag. 921. seq. neqve ultra unum diem ejus so-

[illegible] Θεσμοφόρια, Θαλύσια & ἀραῖα. Vide Meursium Græciæ fe-[illegible] pag. 142. 283. & Ezech. Spanhemium pag. 678. ad Callimachum.

lennitatem durasse demonstratur à B. D. *Wolfango Franzio* de interpretatione S. Scriptutæ, Oraculo CXXI. pag. 753. ubi utriusqve Judaicæ & Christianæ Pentecostes rationes inter se confert. De Judaica porro consules interpretes ad laudata S. Scripturæ loca & Codicem Talmudicum *Jom Tobh*, Tomo 2. edit. Surenhusianæ, atqve Jo. Henr. Ottonis Lexicon pag. 203. seq.

De festo *tabernaculorum* sive *scenopegia*, adeundi præter eundem Ottonem pag. 196. seq. interpretes ad Levit. XXIII. 39. seq. & Tractatum Talmudicum *Succah*, Tom. 2. operis Mishnici edit. Surenhusianæ pag. 259. sq. qvod totum fere volumen est de festis. *Gabrielis* item *Groddeckii*, Professoris nuper doctissimi Gedanensis, & mei cum viveret amici, sed acerba morte extincti epidemica lue Anno 1710. die 12. Septembris, dissertationes binæ de cerimonia palmarum, in Lipsiensi Academia editæ Anno 1694. Numus Regis Agrippæ in qvo festa Judaica tabernaculorum & messis, tabernaculo & spicarum manipulo designata videre licet, exhibetur & illustratur ab Ezech. Spanhemio diss. V. de præstantia & usu numismatum p. 443. edit. Amstelodamensis.

De festo *Tubarum* sive *Novi anni*, adibit cui volupe erit Interpretes ad Levitici XXIII. 24. & Numerot. X. 5. & ad Tractatum Talmudicum *Rosch haschanah*, qvem versione & notis illustravit V.C. *Henricus Houtingius* Amstelod. 1695. 4. & Tom. 2. edit. Surenhusianæ pag. 300.

De *festo* magno *expiationis* consulere juvabit Interpretes ad Levit. XVI. & Numeror. XXIX. 7. seq. & ad tractatum Talmudicum *Joma*, qvem versione & notis à se illustratum edidit *Robertus Sheringamus* Lond. 1648. 4. recusum in Tomo secundo Misnæ Surenhusianæ, & separatim Franeqveræ 1696. 8. cui editor V.C. *Jacobus Rhenferdus* adnexuit præclaram dissertationem, qva expiationem Pontificis maximi Judaici confert cum antitypo suo sive expiatione totius generis humani facta per CHristum Servatorem nostrum. Vide sis etiam Ottonis Lexicon pag. 182. seq. & *Joh. Frischmuti* dissertationes binas de hirco *ἀποπομπαίῳ* sive emissario, populi peccata in desertum bajulante, Jen. 1634. de qvo etiam nota est *Joannis van der Weyen* commentatio in Variis sacris, Franeqv. 1693. 4. cui perinde ut Spencero III. 8. de legibus Hebrorum *Azazel* est diabolus, licet

Bo-

[illegible]to in Hierozoico videtur illo vocabulo potius locus sepa- [illegible] remotus denotari. Novissime eruditus Rev. *Andreæ Adami* [illegible] liber de festo expiationis vidit lucem Tubingæ Anno [illegible]

[illegible] festo *Purim* cujus lib. XI. cap. 6. Antiqvitatum meminit [illegible]ndus tractatus Talmudicus *Megillah*, qvem illustrare [illegible]sit præclarus *Wagenseilius*, sed reliqvit hoc præstantissimo [illegible], in cujus opere Mishnico Tom. 2. pag. 387. sq. cum ver- [illegible] legitur. Addi etiam poterunt *Guil. Schickardi* Oratio [illegible], inserta Criticis Anglis Tomo VIII. *Ottonis* Lexicon [illegible] & *Guil. Saldenus* in dissertatione de libri Esther divinitate [illegible] divinorum Exercitatione V.

[illegible]ibus communibus circa tria festa præcipua Paschatos, [illegible]Tabernaculorum agit Tractatus Talmudicus חגיגה [illegible]enhusium Tom. 2. pag. 413. cum versione & notis [illegible] *Christianus Ludovici* Anno 1696. 4. Philo libro de septe- [illegible] festa memorat explicatqve. Πρώτη, inqvit, ἑορτὴ ἡμέρα [illegible] σάββατον. Τρίτη δ' ἡ μετά τινα σελήνην νέαν νεομηνία. Τετάρτη [illegible] ἡ καλεῖται πάσχα. πέμπτη δ' ἡ τ̃ ἀσταχύων ἀπαρχὴ, τὸ ἱερὸν [illegible] δ' ἄζυμα, μεθ' ἣν ἡ τῆς τ̃ ἑβδομ[illegible] ὄντως ἑβδόμη. ὀγδόη δ' ἱερο- [illegible]ηνία. δεκάτη δ' ἡ τ̃ σκη[illegible]

[illegible]accabaico Encæniorum sive repurgati templi festo, qvo [illegible] lucernæ accenduntur, incidente circa Decembris ini- [illegible] interpretes ad 1. Maccab. IV. 59. & Joh X. 22 *Josephus* [illegible] III. 13. seq. de Synedriis, *Herm. Witsius* in Dodecade [illegible] p. 568. sq. *Ottonis* Lex. pag. 205. sq. & *Bartoloccius* 1. T. 1. [illegible] p. 403. sq. ubi illustrat scriptum qvod Judæi in festo illo [illegible]unt, cui titulus *Megillat Antiochus* sive volumen de An- [illegible]ine recudendum dedi in Codice Pseudepigrapho Ve- [illegible]. Eqvidem Encænia in memoriam reædificati post [illegible]bylonicam templi à Judæis celebrata esse affirmat [illegible] Joannis explicat, sed minus recte ni fallor, Jo- [illegible]

 annes

[illegible] fasciam coccineam sive lanei staminis textum rubro tinctum, ca- [illegible] impositum fuisse tradunt Judæi, & vestigium traditionis illius extat [illegible] Epistola & apud Tertullianum contra Judæos cap. 14. Confer Steph. [illegible] ad Varia sacra pag. 674. seq. & Epist. de Melanophoris pag. 280. ad cal- [illegible] Harpocratis Cuperiani, Gaulminum ad lib. de vita Moysis pag. 379. seq. Bo- chartum 1. Hieroz. pag. 616. & Gatakeri Adversaria p. 401. seq. edit. Lond.

annes Chrysostomus homil. Lx. in Johannem : μεγάλη τις ἦν αὐτὴ ἡ ἑορτὴ καὶ δημοτελής. Τὴν γὰρ ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αἰχμαλωσίας τῆς ἐν τῇ Περσίδι, [illegible] μετὰ πολλῆς σπουδῆς.

De aliorum minorum Festorum, qvemadmodum & de Neomeniarum ritibus tangunt pleraqve Tractatus itidem Talmudici ראש השנה & מועד קטן: Fit etiam mentio festi cujusdam in extremo libri *Judith* editionis latinæ, qvod in memoriam liberationis per viduam mulierem illam factæ apud Judæos obtinuerit: Sed cum neqve apud Josephum, neqve apud Judæos veteres illud festum memoretur, (Pseudo Philonem Annii ejusqve interpretem R. Azariam nonmoror) vel hoc ipso nomine etiam liber Judith suspectus esse visus est hominibus eruditis. Vide & qvæ Seldenus III. 13. de Synedriis p. 133. seq. *Francisci Ribera* opus de Diebus festis Hebræorum MStum extare in Bibliotheca Vaticana, testatur Carolus Josephus Imbonatus, in Bibliotheca Latino Ebraica pag. 47.

VIII. De Judæorum anno sabbatico sive septimo [illegible] interpretes ad Levit. XXV. 2. sq. & *Maimonides* de jure anni [illegible] qvem illustratum nuper dedit V. C. *Jo. Henricus Majus* fil. [illegible] 1708. 4.

De anno Jubileo sive qvinqvagesimo, qvi servos [illegible] & agros avitis dominis restituebat, neqve confundendo [illegible] anno undeqvinqvagesimo sabbatico, qvo debita [illegible] (unde *Schemitta* dici consuevit) vide interpretes ad [illegible] seq. *Ed. Bernhardum* ad Josephum III. 12. Antiqvitatum [illegible] *Maimonidem* de anno Jubileo cum notis *Matthæi Beke* [illegible] Bat. 1708. 4. *Scaligerum* in Canonibus Isagog. pag. 295. [illegible] lecta diss. 3. *Joh. Jacobi Crameri* Theologiam Israelis pag. [illegible] *sephum de Voisin* libro de Jubileo secundum Hebræorum [illegible] norum doctrinam Paris. 1655. 8. *Joh. Christoph. Wagenseilii* [illegible] no Jubileo secundum disciplinam Hebræorum Altdorf. [illegible] *Slevogti* Dispp. Academic. pag. 912. sq. *Aug. Varenii* dissertationem [illegible] Rostoch. 1651. & ad calcem commentarii in Exodum [illegible] *hardi* de Jubileis Judæorum & Pontificum Rom. Jen. [illegible] *Osiandri* de Jubileis Judæorum & Christianorum Tubingæ [illegible] *Christiani Buckii* de anno Hebræorum Jubileo Witeb. 17[illegible]

[illegible] De Romanorum sæcularibus ludis, sacrisq; vide carmen Si- [illegible] qvod servarunt *Zosimus* libro secundo, *Phlegonque* Trallianus [illegible]gævis cap. IV. & venustis versibus latinis expressit *An-* [illegible] cap. 58. Miscell. Consulere etiam licebit qvæ viri docti ad [illegible]poëmation XXXV. * qvod *carmen sæculare ad Dianam* in- [illegible] ad *Horatii* carmen sæculare qvod libro Epodon subjici- [illegible]dem libri primi Odam XXI. & libri qvarti Odam VI. *Festum* [illegible], *Valerium Maximum* libro 2. c. 4. *Censorinum* libro de die [illegible]VII. *S. Augustinum* lib. III. de Civ. DEi cap. 18. & *Metellum* [illegible]sem ** sæculi XI. à CHristo nato Monachum & poëtam pro [illegible] absurdum Oda 1. & 2. ad Qvirinum, atqve è recen- [illegible] *Scaligerum* lib. 2. de emendatione temporum, *Onu-* [illegible] libro de secularibus ludis, ad calcem fastorum, Ve- [illegible]idelb. 1588. fol. qvem Gaudentius Robertus Tomo I. [illegible]vius Tomo XI. thesauri sui inseruit: *Petrum Taffinum* Au- [illegible]m S. I. libro erudito de anno sæculari & ludis sæcu- [illegible]orum, Tornaci Flandrorum A. 164[illegible]. in memoriam [illegible]icæ qvæ sæculum jam exegerat edito, & Tomo VIII. [illegible]i recuso: *Ezechielem Spanhemium* diss. IX. de usu nu- [illegible] seq. editionis Amstelodamensis, *Johannem Ciam-* [illegible]istorica disqvisitione de duobus emblematibus in ci- [illegible] Carpinei, de qvo libro vide sis Acta Eruditorum [illegible]enti pag. 94. 97. *Justi Rycquii* syntagma de anno sæ- [illegible] annis solennibus diversarum nationum, Ant- [illegible] *Joh. Adolphi Turretini* Academicas qvæstiones de ludis [illegible]ev. 1701. 4. & auctorem dissertationis de duobus [illegible] in qvorum altero legitur GLORIA NOVI SÆ- [illegible]. Memoires pour l'Histoire des sciences Tom. 1. [illegible] Amstelod. & illustris Leibnitzii atqve alterius Ano- [illegible] ad eosdem nummos in Amici nostri Christopho- [illegible] rei numariæ pag. 308. 327. Hamburg. 1709. 4.

[illegible] id sæculare esse negat, cap. 16. de ludis secularibus, sed nullo [illegible]ento certo & evidente. *Turretinus* ludos à secularibus haud differ- [illegible] pag. 490.

[illegible] I. Antiqvarum Lect. Henrici Canisii.

In Ecclesia Christiana primus Anno 1300. annum Gratiæ sæcularem celebrandum indixit *Bonifacius VIII.* postea ad qvinqvagesimum annum solennitatem illam reduxit & Judaici exemplo Jubileum vocavit *Clemens VI.* Inde ad triginta tres annos *Urbanus VI.* & *Bonifacius IX.* deniqve ad annos qvinqve & viginti *Paulus II.* & *Sixtus IV.* Confer Bzovii & Raynaldi Annales ad annos Jubileorum, Bullas in jubileis illis editas, qvæ leguntur in Bullario magno Laurentii Cherubini (licet bullam Clementis VI. qva *prorsus mandat angelis paradisi ut animam illius, quem in via ad Jubileum contingat obire, à purgatorio penitus absolutam in paradisi gloriam introducant*; pro supposititia habent Baluzius ad vitas Paparum Avenionensium Tom. 1. pag. [illegible] sq. & Joh. Schilterus in Observat. IV. ad Chronicon Argentoracense Jacobi de Kœnigshoven:) numos in Jubileis iisdem cusos, obviosqve in Claudii Molineti & Philippi Bonanni S. I. numismatis Pontificum. De ritibus jubilei Romani præter scriptores plurimos [illegible] nio in Bibl. Thnol. memoratos confer si placet *Jo. Ernestum* [illegible] *lium* de jubileo Romano Anni 1650. Amst. 1654. 12. *Jo.* [illegible] *vici*; Professoris Hallensis opuscula Germanice junctim edita [illegible] seq. & qvos laudat pag. 185. Anonymum libro Gallice edito [illegible] leo Romano Lond. 1700. 8. Hist. des Ouvrages des Sav. [illegible] 494. *Wagenseilium* in libro Germanice edito de educatione [illegible] Principis pag. 179. sq. Anonymi relationem Historicam [illegible] dem Germanice Lips. 1700. 12. Historischer Bericht vom [illegible] Jubeljahr/ & alium editum Gothæ eodem anno der Jüden [illegible] Christen Jubel-Freude. *Danielem Guilelmum Mollerum* Pro[illegible] dorfinum, paucis post socerum suum Wagenseilium annis [illegible] natum, in diss. de malleolo Jubeleio Altdorf. 1700. & *Pers*[illegible] tionem XXXII. Videri etiam possunt *Jo. Faës* [illegible] Bullæ Jubileæ universalis Anno 1700. promulgatæ à [illegible] tio XII. Helmst. 1702. 4. *Jo. Hornbeckius* in examine bullæ [illegible] de festis: *Caroli Drelincurtii* faux visage de l' Antiqvité [illegible] *Molineus* in novitate papismi pag. 582. sq. *Hottingerus* in [illegible] parte 3. c. 2. pag. 382. seq. & diss. 3. Analect. atqve ex T[illegible] stratibus *Jac. Heilbrunnerus* in uncatholischen Pabstthum A[illegible] pag. 129. seq. *Jo. Affelmannus* syntagmate diss. Theol. [illegible] *Jo. Conradus Daunhauerus* Hodomoria Papæa phantasma[illegible] 757. 799. 893. seq. *Jo. Gerhardus* Confess. Cathol. lib. [illegible]

[illegible] cap. 7. pag. 126. seqq. aliiqve ubi contra indulgentiarum abusus [illegible]. Calendaria Jubilea, recensionem indulgentiarum per [illegible] anni complectentia, exhibet *Elias Ebingerus* in Historia [illegible] Sæculi XV. pag. 408. seq.

[illegible] dubitant etiam Protestantes memoriam sæcularem [illegible]orabilium & singularium beneficiorum DEI pie obire, [illegible] Jubileum Evangelicum à Lutheranis nostris passim cele[illegible] Anno 1617. in memoriam cœptæ à B. Luthero Reforma[illegible] qvo vide præter Acta variis in locis tum separatim ex[illegible]sii mantissam Orationum p. 496. seq. & V. C. Christiani [illegible] B. Lutheri numismatibus illustratam p. 368. sq. Tum 2) [illegible] memoriam exhibitæ Imperatori Carolo V. Augusta[illegible]: id p. 458. Porro 3) A. 1655. in memoriam religiosæ [illegible], de qvo Jubileo præter Junkerum pag. 484. con[illegible] Carpzovii Patris fasciculum myrrhæ pag. 445. sq. [illegible] prolegomena ad commentariam B. Varenii in [illegible]. Deniqve 4) A. 1676. in memoriam formulæ Con[illegible] Junkerus pag. 484. Omitto Jubilea à singu[illegible] celebrata ut A. 1693. à Suecis jussu Regis Caroli [illegible] receptorum in Concilio Upsaliensi A. 1593. Evan[illegible]orum. Confer *Dan Guilelmi Molleri* diss. de Jobeleo Lu[illegible] Altdorf. 1700. Sic & *Academias* vertente ab illorum [illegible]culari spatio Jubilea celebrare meminimus, ut nu[illegible] Witebergensem Anno 1702. Giessensem A. 1707. & [illegible] 1709. Nec minus *Gymnasia* sive *Scholas* ut Hallen[illegible] Anno 1665. cujus acta à D. Godfrido Oleario Superin[illegible] prodierunt Rudolphstadii 1666. 4. Sed & *Typographos* [illegible] ante ducentos annos typographiæ Jubeleum obi[illegible]tqve in manibus Acta *Jubilei Typographorum* vulgata [illegible] in 4. & B. Doctoris Jo. Schmidii Concio in memo[illegible]ita Argentorati, typisqve exscripta. Videndus & [illegible]esti Tentzelii libellus Germanice editus, qvi in[illegible]rs von Erfindung der Buchdruckerey-Kunst/ bey Gelegen[illegible]bel-Jahrs. Gothæ 1700. 12.

[illegible]ormatarum Ecclesiarum Jubileis vide præter lauda[illegible] Tom. 2. Bibl. Theol. pag. 136. Carolum Drelincurtium in

in libro Gallico cui titulus: *du Jubilé des Eglises Reformées avec l'examen du Jubilé de l'Eglise Romaine.*

IX. De Festis Græcorum Ethnicorum diligentissimam tractationem instituit *Jo. Meursius* in libris VI. Græciæ feriatæ Lugd. Bat. 1619. 4. qvibus alphabetico ordine Festa Græcorum, Atticorum maxime perseqvitur. Idem nonnulla hujus argumenti etiam attigit, sed sparsim, in Atticis lectionibus & aliis scriptis, uti singulari libro egit de *Eleusiniis* sive majore & minore Cereris Eleusinæ Sacro ac Festo; & alio libro de *Panathenæis* majoribus qvinqvennalibus & minoribus annuis, in Minervæ honorem celebratis. Ambo libri eodem anno Lugd. Bat. & eadem forma prodierunt, cumqve Meursii Græcia feriata, additis ex Chirographo Auctoris observationibus nonnullis, recusi sunt in Tomo VII. Thesauri Antiq. Græc. Gronoviani. De *Dionysiis* qvoqve singularem librum promisit, sed qvi nunqvam in lucem editus est, unde tanto avidius Illustris Viri Ezechielis Spanhemii librum de eodem festo, cujus jam pridem spem fecit, exspectabamus. Sed & illius operis cum summi viri morte spes decollavit. De Phiditiis, Syssitiisqve Lacedæmoniorum agit idem *Meursius* in Miscellaneis Laonicis L. 1. c. 9. sq. cum qvo confer, qvæ de Phiditiis Cyrenensium notat *If. Casaubonus* ad Athenæi Lib. XI. cap. 9. De Phiditiis sive Ἀνδρείοις Cretensium Eustathius ad Iliad. V. pag. 689. edit. Basil. idem Meursius in Creta, lib. 3. cap. 10. & de Philotesiis veterum *Joh. Fronto* Academiæ Paris. Cancellarius in Epistolis selectis, Leodii Eburonum 1674. 12. editis epistola 1. ubi cum his confert Agapas veterum Christianorum, de qvibus infra. De Græcorum epulis publicis confer interim Svidam in παιδαίσια & ὡς καλὸν ὦ πόσειδον. Andreæ Christiani Eschenbachii diss. VI. de symposiis Sapientum pag. 279. seq. & de sacris Græcorum Romanorumqve epulis solennibus per varia festa celebratis Stuckium 1. 33. Antiqvitatum Convivalium. De Charistiis Romanorum Ovidius 2. Fastor. & Valerius Max. 2. 1. 8. Cæterum ut argumentum nostrum perseqvamur, *Petri Castellani* Gerhardimontensis ἑορτολόγιον s. de Festis Græcorum liber prodiit Antvverp. 1617. 8. *Joh. Fasoldi* Barutho-Franci Græcorum veterum Ἱερολογία sive XII. Decades festorum, expositæ Jenæ 1676. 12 Uterq; libellus una cum *Jo. Jonstono* de Festis Græcorum, jam supra mihi memorato, iterum excusus est in eodem tomo VII. Antiq. Græcar. à Cl.

Gro-

[illegible] collectarum. *Joh. Philippus Pfeifferus* qvoqve in Antiqvitatibus Græcis hoc de argumento non nulla habet, sed perinde ut Fasoldus ex Meursio petiit pleraqve omnia. Meursii Observationibus [illegible] digestis non contemnenda qvædam adjecit *Joh. Potterus* in Archæologiis Atticis, II. 19. sq. Tom. 12. thesauri Gronov.

[illegible] De festis qvibusdam Atticis præclara itidem nonnulla [illegible] *Petitus* in eximio suo ad Leges Atticas commentario, [illegible] ratio, *Ægidius Menagius* in Dissert. Gallice edita super Te[illegible]ontimorumenon, ubi de triplicibus Dionysiis, Le[illegible]ysiis κατ' ἀγρὸν & Anthesteriis: ut veluti notiora prætere[illegible] Festis Græcorum observavit *Lilius Gyraldus*, Syntagma[illegible] Diis. De festo Attico *Stemiis* adeundus etiam V. C. *Lu*[illegible] ad Aristophanis Thesmophoriazusas v. 481. De Py[illegible] qvasi κυάμων ἑορτὴν (Bohnenfest) dicas, in honorem A[illegible]rato, Baudelotus de Dairval in dissertatione edita [illegible] 1712, 4. *Fête d'Athenes representé sur une Cornaline antique* [illegible]

[illegible] *Jacobus Maussacus* qvoqve collectionem de festis & [illegible] promisit pag. 26. ad Harpocrationem, verum illud [illegible] lucem adspexit.

[illegible] De Eleusiniis Mysteriis majoribus ac minoribus, & Fe[illegible] præter *Meursium*, *Pfeifferum*, *Potterum*que [illegible] adire non poenitebit *Josephum Scaligerum* pag. 1[illegible] *Joh. Marshamum* in Canone chronico, *Dionys. Petavium* [illegible] pag. 411. seq. edit. Harduinianæ, & *Ism. Bullialdum* [illegible]onem Smyrnæum. Mysteria Cereris historice ex[illegible] Tom. VI. Bibliothecæ universal. pag. 61. seq. Phy[illegible] in Epigene suo S. commentario de Poesi Orphica. [illegible]um Eleusinia ex Ægypto Athenas traducta fuerint, [illegible] *Witsius* p. 186. Ægyptiacor. Qvomodo Athenis [illegible] disputat *Schurtzfleischius* in Opp. hist. polit. p. 863. [illegible] præter Atticos, fuisse Eleusinia Celeensibus, Phlia[illegible] Lacedæmoniis, Parrhasiis, Cretensibus, & R[illegible] Hadriano Imperatore, probatum it Meursius cap. ultimo.

ultimo. De Panathenæis præter Meursium & alios paullo ante nominatos, agunt idem *Marshamus* in Canone chron. *Joh. Seldenus* ad Marmora Oxoniensia pag. 74. *Tho. Lydiat* ad eadem Marmora p. 166. De Bacchanaliis antiqvis & hodiernis liber *Joh. Nicolai* seorsim editus A. 1679. & recusus in T. VII. Antiqv. Græc. ut omittam *Jac. Herrenschmidii* Oettingensis dissertationem, Norimb. 1626. 12. Non adeo scelerata fuisse veterum Bacchanalia, qvam vulgo creditum est, contendit *Julius Rondellus* in Differt. de Chœnice Pythagoræ, Gallice edita Amstelod. 1690. 12. De Mithræ Sacris *Athanasius Kircherus* in Obelisco Pamphilio, & in Tom. I. Oedipi Ægyptiaci, *Tho. Stanleius* in Historia Philosophiæ Orientali pag. 110. edit. Lat. *Tho. Gatakerus* pag. 238. sq. Advers. *Casaubonus* & *Salmasius* ad Historiam Augustam, *Thomas Hyde* de veteri religione Persarum pag. 108. sq. & præter alios novissime *Philippus à Turre* in monumentis veteris Antii, editis Romæ 1700. 4. De variis Mysteriis sacrisqve Ægyptiorum, Osiridis tum Bacchi Orgiis & Trietericis, Persarum Mithriacis, Græcorum Eleusiniis & Thesmophoriis, Thracum s. Samothracum Orphicis plura nos & distinctiora doceret, si tulisset ætatem, Icesii liber de Mysteriis, qvem laudat *Clemens Alexandrinus* in Protreptico. Videnda interim qvæ præter eundem Clementem pag. 9. sq. prodit *Arnobius* lib. VI. contra Gentes p. 169. sq. & Lib. VII. pag. 215. 229 sq. Singulare opus de Arcanis rei Hieraticæ & Telesticæ moliri jam pridem se significavit Rev. D. *Valentinus Ernestus Læscherus* Superintendens hodie Dresdensis in Non-antiqvis Relationibus A. 1701. pag. 179. sq. Sed gravioribus & magis arduis negotiis hæc & alia qvæ, in affectis habuit multa præclara coactus est omittere. De variis lustrationibus Gentilium, qvibus tum in Mysteriis tum alibi usos esse constat, præ ceteris laudandus est eruditus liber *Joh. Lomeieri* Zutphaniensis, editus primum Anno 1681. 4. atqve iterum, auctore jam defuncto, auctior, sub titulo Epimenidis, Zutphaniæ 1700. 4. Vide etiam si *Petavium*, *Tassinum* Jesuitam de anno seculari Romanorum cap. 6. *Joh. Sauberium* de sacrificiis cap. XI. & *Jac. Perizonium* ad Æliani Variarum Lib. VIII. cap. 5.

XI. Die festo vetitum fuit Athenis cuiqvam injuriam facere qvoqvo modo, aut qvicqvam decernere, nisi qvod ad festum pertineret: neqve cuiqvam manus injicere licebat, qvamvis reo, Eleusiniis & Dionysiis durantibus: vide *Sam. Petitum* de Legibus

[illegible] pag. 171 sq. & pag. 31. sq. & pag. 40. Idem tamen pag. 45. [illegible] festa non videtur [illegible] esse ab omnibus [illegible] quamquam Romanos constat per ferias à [illegible] operibus cessasse. Conf. [illegible] Lib. II. de legibus p. 98. & 117. edit. Adriani Turnebi, & quæ [illegible] Henr. Ernestius, libro de studiis festis diebus non competentibus pag. 74. seq. Thargeliis durantibus nec pignus, nec [illegible] alterius effectui capere licebat, ut notat Meursius [illegible] Græciæ feriatæ. De sobrietate per dies festos ab Ethnicis [illegible] vide quæ idem Ernstius pag. 151. Durantibus Olympiis per [illegible] Græciam à bello cessatum docet Plutarchus in Lycurgo, ad [illegible] locum addas notas Clariss. Dacerii. Extat & Joh. Ludovici [illegible] de Religione gentium circa festa, editus Coloniæ [illegible]

[illegible] De anno, mensibus & calendario Atticorum, aliorumque [illegible], conferendi quos laudavi super in Menologio sive [illegible] jam supra memoravi de centum circiter populorum [illegible], excuso Hamburgi 1712. 8.

[illegible] De Festis Romanorum consulendus Ovidius inprimis [illegible] fastorum, quorum sex postremos intercidisse dolendum, [illegible] illustrarunt tum alii, tum Carolus Neapolis in ana[illegible] ad fastos Ovidianos, Antwerp. 1639. fol. E recentioribus [illegible] argumentum illustrant, præter Rosinum & Dempsterum [illegible] Antiqvitatum Rom. Burchardumque Gotheli Stru[illegible], & Gyraldus syntagmate XVII. de Diis, Petrus More[illegible] libro de priscorum Romanorum feriis Lugd. 1605. [illegible] Everardus Becanus in præcidaneis ad Fastos Calendares [illegible] Campis 1599. 4. ambo recusi in Tomo VIII. thesauri [illegible] & alia huc facientia reperiuntur.

[illegible] De Anno & Calendariis veterum Romanorum [illegible] Christianorum qvoqve scriptores complures lauda[illegible] logio meo & in Bibliotheca latina IV. 6. Præ ce[illegible] dus Franciscus Blondellus in Historia Calendarii Ro[illegible], Gallice scripta, editaqve Paris. 1682. 12. qvi Romuli Calen[illegible] exhibet pag. 41. Numæ Pompilii pag. 47. Calendarium [illegible] pag. 65. Calendarium Ecclesiasticum vetus pag. 139. [illegible] deniqve pag. 259. Novissime etiam Vir nobilissimus [illegible] Schurzfleischius librum de Anno Romanorum vulga-

gavit Witebergæ 1704. 4. in qvo Herwartianum quoque Calendarium exhibet cum Petri Lambecii & Ægidii Bucherii notis, quibus suas observationes adjunxit.

XIV. Inter Festa Christianorum primo loco memorari debet *Dies Dominicus*, qui Sabbato Judaico successit, auctoritate Apostolica, resurrectionem Christi victoriosam Psal. CIX. 4. singulis hebdomadis celebrantes. Vide Interpretes ad Actor. XX. 7. 1. Corinth. XVI. 2. Hebr. IV. 7. Apocal. I. 10. *Cotelerium* ad Epist. Barnabæ Tomo I. Patrum Apostolicorum pag. 47. sq. B. *Kortholti* paganum obtrectatorem pag. 307. seq. *Brissonium* ad legem Codicis Theodosiani de Spectaculis pag. 24. sq. *Valesium* ad Euseb. pag. 270. *Herm. Conringii* programmata sacra pag. 113. seq. & *Joh. Mich. Heineccii* descriptionem Ecclesiæ Græcæ, Germanice editam parte III. pag. [illegible] sq. Recte hoc ab Apostolis factum esse & fieri potuisse adversus Judæos tuetur *Wagenseilius* in telis igneis Satanæ pag. 558. sq. *Jo. Pearsonium* ad Symbolum Apostolicum pag. 469. sq. editionis Latinæ, *Ludov. Capellum* tractatu de Sabbato pag. 283. sq. operum posthumorum, qvibus addes *Hugonem Menardum* notis ad Barnabæ Epistolam pag. [illegible] sq. S. *Athanasius* * qvidem non dubitavit affirmare Christum ipsum loco Sabbati diem Solis solenni cultui dedicasse. Idem legas in *Talmudico* tractatu *Avoda Sara*, cap. 1. qvod testimonium non contemnendum videtur *Jo. Hoornbeckio* pag. 174. de observando præcepto decalogi de Sabbato. Neutiqvam tamen hoc certo probari posse existimo, & sufficit nobis qvod hoc in honorem Christi factum [illegible] Apostolis. *Octavus dies* aliis dictus est, ut *Ignatio* Epist. ad Magnes. [illegible] *Justino* Martyri pag. 260. dialogi cum Tryphone, & forte [illegible] deperdito de Ogdoade. Aliis *primus*, qvia revera primus [illegible] à qvo Sabbatum septimus: & μίαν σαββάτων pro πρώτην illic in Luc. XXIV. 1. & Joh. XX. 1. doctissimi interpretes annotarunt. [illegible] *Vossii* Harmoniam Evangel. pag. 359. 363. *Diem Solis* qvo [illegible] idem *Justinus* in Apologia longiore pag. 99. *Tertullianus* [illegible]

[illegible]

* Athanas. Tom. 1. p 1060. Idem tamen hoc p. 1066. explicat sic, ut C[illegible] resurrectione sua diem Dominicum consecrasse dicat, qvod nemo negaverit [illegible] forte etiam accipiendus *Eusebius*, à Christo translatum Sabbatum [illegible] XCI. Apud Tertullianum vero IV. 12. contra Marcionem, legas Christum [illegible] diem benedictione Patris à primordio sanctum benefactione sua fecisse sanctiorem.

[illegible], itemq; alii: neqenim ægre ferebant Christiani hoc nomen [illegible] Ethnicis * repetitum, qvia ut *Ambrosius* scrib. [illegible] *Sol oriens discussis infernorum tenebris luce resurrectionis emicuit,* [illegible] sive *diem Dominicum* pro die Paschatos accipiunt nonnulli [illegible] Apoc. 1. 10. ut *Paulus Colomesius* in observationibus sacris [illegible]tum tamen est hoc nomen pro die Solis freqventatum [illegible] primum à Constantino M. sed ab antiqvissimis Christianis [illegible] Epist. ad Magnes. cap. 9. Confer *Suicerum* in κυριακή. Re-[illegible] diem pro qvolibet die Dominico dixit *Amalarius* editus [illegible] Tomo 2. Analect. pag. 101. & 138. confer *Meursii, Suiceri* [illegible]ria in voce ἀναστάσιμος ἡμέρα. Idem *Suicerus* T. 2. p. 920. [illegible] non Ebionæorum modo sed & aliorum Christianorum [illegible] diem Solis pariter feriabantur. De qvo confer Consti-[illegible] VIII. 33. *Hug. Grotium* explicatione Decalogi p. 57. sq. & [illegible] 21. *Laur. Zaccagnii* prolegomena ad monumenta vetera [illegible] *Justi Henningi Bœhmeri* diss. 1. ad Plinii Epistolam de [illegible] Idem hodieqve feruntur facere Æthiopes. Vide D. *Phil.* [illegible] operum pag. 21. & *Jobi Ludolphi* comment. ad histo-[illegible] pag. 239. Interjecto tempore variis Conciliis Sab-[illegible] Dominico pari religione obire & cum Judæis atqve [illegible]agoge prohibitum fuit. Vide qvæ viri docti ad Ca-[illegible] 29. Laodicen. *Bellarminum* lib. 3. de cultu Sanctorum [illegible] *Jacobum Hartmannum* sive *Sclerandrum* in libro de gestis [illegible] sub Apostolis pag. 303. sq. & qvæ de hæresi Sabba-[illegible] ad Constitutiones Apostol. lib. V. cap. 15. De Sab-[illegible] Ecclesiæ Romanæ vide Hottingeri primitias Heidel-[illegible] 540. seq. & hodegum Germanice editum part. 2. pag. [illegible] Christianorum veterum die Solis observati v. g. qvod [illegible] ad faciendas preces & ad conciones sive adhortationes [illegible] sacram Synaxim celebrandam: qvod illa die non [illegible]niculis (excepto festo Pentecostes de qvo Rich. Si-[illegible] Gabrielem Philadelphiensem) non jejunarent, & [illegible] *Brissonium* libro laudato, *Henricum Ernstium* de studiis [illegible] non competentibus, Soræ 1656. 4. *Suicerum* in vocibus [illegible], γονοκλισία, & alios qvi de moribus & ritibus pri-

[illegible] dierum denominatione, qvam hæresibus adscribit Philastrius hæresi [illegible] videnda Joh. Mœbii dissertatio Lips. 1687.

morum Christianorum scripserunt *Guil. Caveum*, *Claudium Fleury* sive *Florium* & *Godfridum Arnoldum* videri possunt. Qvi Sabbatum Judaico more celebrandum contendebant, *Sabbatini* etiam appellabantur, uti Judæi ipsi *Sabbatarii* * dicuntur poetæ Martiali IV. 4. *Petrobrusiani* vero & post eos plurimi alii ut *Brownistæ* recentiori ætate, præter diem dominicum omnia festa rejiciebant, contra qvos disputant *Henricus Morus* pag. 441. operum Theologicorum & *Rich. Montacutius* Apparatu ad Origines Ecclesiasticas pag. 376. seq. & Tomo 1. originum Ecclesiasticarum pag. 131. Loco diei Solis notum est Muhamedanos, celebrare *diem Veneris* sive ** in memoriam Mahomedis, illa die à Mecca profugi hoc faciunt, sive id acceperint ab antiqviore ritu Saracenorum, de qvo Seldenus II. 4. de Diis Syris pag. 289. Constantinus M. vero diem Veneris etiam festum haberi & negotia forensia at civilia illo intermitti voluit, qvod eodem passus esset optimus Servator. Vide Eusebium IV. 18. de vita Constantini, Sozomenum pag. 412. & è recentioribus Tillemontium Tom. 4. Historiæ Imperatorum, Gallice editæ pag. 593 595. Ex variis relationibus etiam constat Ethnicos qvi habitant circa Ormum & Goam *diem Lunæ* qvothebdomadis festum agere, qvemadmodum *dies Martis* colitur circa Guineam, & *dies Jovis* ab iis populis qvi Magno Mogoli parent, ut adeo per totam hebdomadem nullus supersit dies præter *diem Mercurii*, qvi non ab aliqva gente hebdomadatim festus habeatur, qvanqvam & ille qvandoqve celebratur à Japanensibus, cum enim hi nullum singulis hebdomadis festum diem agant, sed singulorum mensium diem 15. & 28mum celebrent, hosce mensium dies in diem Mercurii sæpius incidere perspicuum est. Confer *Mottanum Vayerum* Tomo XII. operum pag. 32. edit. in 12. Incolas qvi insulam Formosam habitant, neq; ullum hebdomadarium neqve ullum alium festum diem celebrare notatum Mandelsloio in relatione de suo itinere & eidem Vayero pag. 350. Sed in Georgii Psalmanazaris descriptione Insulæ Formosæ, multa de festis Formosanorum traduntur. Ut vero ad Christianos redeam, de nominibus & ratione dominicarum dierum atqve hebdomadum apud Græcos per totum an-

* In Benjaminis itinerario mentio Judæorum Cypriorum, qvi diem Solis hebdomadatim egerunt festum. Confer Jac. Rhenferdum de fictis Judæorum hæresibus §. 35.

** Confer Hottingeri primitias Heidelbergenses pag. 371. sq. Pearsonium ad Symbolum Apostol. pag. 472. Tho. Smithum de moribus Turcarum pag. 28. sq.

annum videnda Leonis Allatii dissertatio, ejus libro de consensu Ecclesiæ Or. & Occidentalis subjecta : Heineccius in descriptione Ecclesiæ Græcæ parte 3. pag. 182 sq. Suicerus & Cangii glossarium in Κυριακή. Idem Latinæ Ecclesiæ nomina persequitur & cum Græcis confert in glossario Latino voce *Dominica*. Græci ferias hebdomadis à subseqvente Dominica, Latini à proxime præcedente appellare consveverunt. Confer Beveregium ad Synodicum pag. 35. b. & 157.

XV. De aliis Christianorum festis eorumqve origine, ritibus &c. varia scripta extant *Rudolphi Hospiniani* Tiguri Anno 1593. & novissime Genev. 1674. fol. *Matthæi Dresseri*, Lipsi 1593. 8. & qvi Chronicon festorum scripsit *Rivandi*, ἑορτογραφία *Georgii Hessi*, aliorumqve : *Joachimi* præterea *Hildebrandi* enchiridion de priscæ & primitivæ ecclesiæ sacris publicis, templis & diebus festis Helmst. 1652. in 4. tum singularis de festis liber qvi non minus qvam alter à me jam memoratus lucem iterum adspexit ibidem 1701. 4. Non prætereundus etiam B. *Bebelius* Antiqvitatt. Ecclesiast. Sec. IV. T. 2. pag. 846. seqq. *Theodori Thummii* tractatus historico-theologicus jam supra laudatus de festis Judæorum & Christianorum: *Christianus Wildvogelius* in Chronoscopia Legali de jure festorum, Jen. 1699. 4. *Caspar Calvoer* Tomo 2. Ritualis Eccles. & ex Pontificiis acerbus Hospiniani ac Dresseri insectator *Jacobus Gretserus* Jesuita libris 2. de festis Christianorum, ejusqve auctario de festo Corporis Christi Ingolstad. 1612. 4. & lib. 1. de cruce pag. 56. seq. ubi festa Crucis persequitur. *Andreæ* vero *Wilckii* liber de festis Christianorum, & *Joh. Weitzii* heortologium complectitur varia veterum recentiumqve Poetarum carmina præcipuorum festorum argumentis respondentia, notisq; ab editore illustrata, qvemadmodum in D. *Jo. Conr. Dannhaveri* hagiologio festali habentur conciones à Theologo illo præstantissimo habitæ in diebus festis & nonnulla etiam circa originem festorum hinc inde monentes. Cæterum singulari cura in hoc argumento illustrando versatus est non ita pridem *Adrianus Bailletus* qvi Parisiis 21. Jan. A. 1706. obiit, & præter vitas sanctorum N. T. XII. Voluminibus vitas sanctorum V. T. uno volumine, Topographiamqve & Chronologiam sanctorum, etiam historiam festorum fixorum Gallica lingva edidit & duobus voluminibus historiam festorum mobilium Dominicarum & feriarum est persecutus Paris. 1703. 8. & in fol. & ante

Baille-

Bailletum. *Lud. Thomassinus* presbyter Oratorii die 24. Dec. A. 1695. Parisiis defunctus in tractatu Gallice edito de festis Paris. 1683. 8. *Carolus Guietus* Jesuita Gallus in Heortologia s. libro de festis propriis locorum. Paris. 1657. fol. ap. Cramoisium. De Festis Latinæ Ecclesiæ videndus etiam *Isidorus* Hispalensis libro sexto originum cap. 18. & *Cangius* glossario in vocabulo *Festum*.

Festorum multitudinem atqve, ut Erasmus * jam conqvestus est, in immensum accrescentem turbam in Ecclesia Romana tanqvam scholam otii ac turpitudinis exagitat *Henr. Morus* pag. 554. operum theologicorum. Confer *Georg. Wicelium* in via regia apud *Edwardum Brownium* Tomo 2. fasciculi rerum expetendarum & fugiendarum pag. 729. & gravamen 37. in eodem opere pag. 363. Tom. I. *Ben. Pictetum* T. 2. Theol. Christianæ p. 169. edit. Genev. A. 1708. Muhamedanorum, Judæorumqve in illam Festorum multitudinem invectivas vide sis ap. *Hottingerum* in historia Ecclesiastica Sec. XVI. parte 2. pag. 134. sq. Duodecim Festa Mariæ solius celebrat Romana ecclesia, de qvibus inter Pontificios agit *Joh. Jacobus Komarec* in Mariali theorico & practico, Italica lingva Romæ Anno 1690. 4. edito, sed videnda etiam qvæ circa illa festa monuerunt ex protestantibus *Andreas Rivetus* in apologia pro Maria lib. 2. cap. 16. T. 3. operum: *Hottingerus* in Wegweiser Tom. 2. pag. 193. sq. & *Frid. Ulr. Calixtus* in historia immaculatæ conceptionis Mariæ pag. 265. sq. ad finem usqve libri. De incommodis plurium festorum nonnulla suæ de Sabbato exercitationi præmisit *Joh. Sam. Stryckius* Halæ Saxonum 1703. 4. Ex ipsis etiam Romanæ Ecclesiæ asseclis consulere juvabit *Nicolaum de Clemangis* sæculi XV. scriptorem, de novis celebritatibus non instituendis, pag. 143. seq. Operum, & *Joh. Baptista Thiers* die 28. Febr. Anno 1703. denati librum de festorum dierum imminutione Lugd. 1668. 12. qvem valde commendat Colomesius pag. 131. Observationum sacrarum.

XVI. Festa Dominica s. solenniora Ecclesiæ Græcæ hæc memorantur à *Leone Allatio* pag. 13. de libris Ecclesiasticis Græcorum; Annunciatio B. Virginis, CHristi nativitas, Baptismus CHristi, transfiguratio in monte Tabor, Resurrectio Lazari, festum Palmarum, Lignum Crucis, Resurrectio CHristi, Ascensio CHristi, & Spiritus Sancti in Apostolos effusio. Huic deniqve Allatius adjungit, Deiparæ assum-

* Vide Epistolas post Clementem Romanum à Colomesio editas pag. 294.

[illegible]umtionem, additqve eam, licet non semper locum inter festa apud Græcos * habuerit, modo tamen certum sibi vindicare, [illegible] piaculo negligi. De festis diebus *Apostolorum* adeundus *Jo.* [illegible] de pseudepigraphis Apostolicis lib. 1. cap. 11. pag. 139. & c. 14. p. 169. seq. Alia recentiorum Græcorum festa vide apud *Thomam* [illegible] in Epistola de statu Ecclesiæ hodiernæ Græcorum pag. 16. sq. [illegible] *Ricautum*, in libro Anglice primum, tum Gallice edito [illegible]siæ Græcæ c. 6. & Rev. *Joh. Mich. Heineccii* delineationem [illegible] part. 3. cap. 3. *Suicerum* in thesauro & *Cangium* in glossario [illegible] Græcitatis. Sed & Typicum Irenes Augustæ, in Analectis [illegible]dictinorum p. 248. seq. ubi varia festa memorantur, ne [illegible], Euchologio & aliis libris Græcorum Liturgicis di[illegible]

[illegible] *Sanctorum* memoriæ consecratios in Græcorum *Menolo-* [illegible]orum *Martyrologiis* consignatos videre licet, de qvibus [illegible]olixius disserere post ea qvæ de Menologiis ad *Allatium* [illegible]siasticis Græcorum dixi, & qvæ in Schediasmate de libris [illegible] Latinorum & Actis Sanctorum annotavit amicus no[illegible]trus *Sibbern*, Glückstadiensis, Holsatus. Witebergæ, 1706. 8

[illegible] Festum *Circumcisionis* auctor blasphemi libri תולדות ישו [illegible] fingit institutum esse à Petro Apostolo, longe enim [illegible] *Nativitatis* celebrari cœpit, qvibus deinde post aliqvot [illegible]it alter ille *Circumcisionis* titulus. Vide *Baronium* ad Marty[illegible] in Calendis Januar. *Casaubonum* Exerc. 2. ad Baron. c. 9. [illegible] 1. Orig. Ecclesiast. pag. 126. seq. 136. *Faustini* Homilia

[illegible] tardius celebratum hoc festum, licet inter Augustini sermones [illegible] duodevigesimus legitur in assumtionem Mariæ. Sed tribuendus est [illegible]utperto, cujus temporibus circa A. C. 770. de assumtione B. Virginis [illegible] Confer Mabillonium Tom. 2. Secul. 3. Benedictin. p. 270. & Jo. [illegible]dicio de controversia super exscribendo Parisiensis Ecclesiæ Marty[illegible] (contra Nicolai Billiald i Vindicias Parthenicas) Paris. 1671. 8. Vide & qvæ [illegible] Jolius Canonicus Paris. in dissertatione de verbis Usuardi 15. August. & [illegible] pro Usuardo Apologetica Paris. 1669. 1670. contra Jacobi Goudini Do[illegible]onici & Canonici Paris. assumtionem B. Virginis vindicatam. Consule [illegible] Florentinium ad Martyrolog. Hieronymianum pag. 263. seq. & qvæ B. An[illegible] Reiserus in Launojo confessore pag. 763. seq. contra ea qvæ Lambecius in itinere Cellensi & Tom. 8. Bibl. Vindobon. pag. 132. seq.

contra varias superstitiones Calendis Januariis usitatas edita est à *Bollando* Tom. 1. Act. Sanctorum Januarii pag. 2. adde *Asterii* homiliam qvartam, *Canonem Trullanum* LXII. *Sirmondum* ad sermonem *Augustini* de Calendis Januariis T. 1. Opp. Sirmondi p. 335. *Petrum Possinum* ad *S. Nili* Epistolam 81. ubi etiam de veterum Christianorum per illam diem devotione. Vide & Cangii glossarium in *cervulus* & *Kalenda*, atqve *Aloysii Novarini* schediasmata sacra libro V. cap. 16. Agyrtarum Calendis Januariis, Natalibus CHristi & die Candelarum januas oberrantium stipemqve petentium meminit Jo. Tzetzes Chil. XIII. hist. 475. De *festo Fatuorum* Calendis Januarii abolito in Gallia, & restituta solennitate Circumcisionis Domini vide qverelam ad Gassendum pag. 73. & Antonii Pagi Criticam Baronianam ad A. C. 1187. num. 17. seq. De Hippodromiis per Calendas Januarias institutis vide præter *Nilum* Epistola laudata, *Sidonium* carmine 23. v. 307. seq. De strenis & donis qvæ initio anni qvemadmodum aliis qvoqve diebus festis mitti ad amicos consueverunt videndus *Zaccagnius* ad Epistolam *Nysseni*, in collectione veterum scriptorum pag. 354. 379. *Ausonius* Tollii pag. 645. *Symmachus* X. Epist. 35. & 27. *Petavius* ad Juliani Misopogonem pag. 306. seq. edit. Paris. *Jac. Godofredus* ad Codicem Theodosianum Tom. 2. pag. 439. sq. ubi de strenis Imperatori oblatis & *Jo. Tristanus* Tom. 2. Hist. Imperatorum pag. 643. *Philippi Horsti* Schediasma de strenis votisqve Januariis Jen. 1632. 4. *Christiani Frid. Franckensteinii* diss. de novo anno Lips. 1673. 4. atqve *Martini* inprimis *Lipenii* strenarum civilium & Ecclesiasticarum Historia Lips. 1670. 1677. 4. & Tomo XII. thesauri Græviani: *Jacobi Junck* Xeniothecion, Colon. 1683. 4. *Hieron Bossius* Ticinensis de strena, Mediolan. 1624. 8. Primus anni dies μεγάλη νεμηνία & πιγχον© ἑορτὴ Romanis qvoqve festus & aliis gentibus. Confer *Ovidium* 1. fastorum 167. seq. 176. 185. *Valesium* ad *Ammiani* XXIII. 1. *Libanii* ἔκφρασιν καλανδῶν Tom. 1. Operum pag. 178. De Judæorum Rosch haschanah dixi supra pag. 314. de qvibus à novi anni primo die ad festum expiationis se præparantibus consules *Jo. Morinum* lib. IX. de Sacramento pœnitentiæ cap. 34.

De *Epiphaniis* die V. vel VI. Januarii (vide Usserium de anno solari pag. 20. & S. Nili narrationem IV. pag. 60. edit. Possini) qvi-

qvibus memoria * Nativitatis CHristi, & baptimi (unde etiam dictus dies *τῶν Φώτων*, confer Beveregium pag. 213. seq. ad Synodicum) & mutatæ in vinum aqvæ ac deniqve Magorum recoli consuevit, videndus *Cotelerius* ad lib. V. Constitutionum Apostolicar. cap. 13. *Valesius* ad Ammiani Marcellini XXI. 2. *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 35. *Tillemontius* Tom. 1. memor. Hist. Eccles. pag. 13. 24. 29. *Suicerus* in Thesauro & in Observationibus sacris pag. 43. seq. & in glossario utroqve *Cangius*, *Florentinius* ad Martyrologium Hieronymianum pag. 229. sq. *Bollandus* Tom. 1. Actor. Sanctor. Januarii Tom. 1. p. 8. 323. & 664. *Brissonius* ad legem Codicis Theodosiani de spectaculis pag. 41. seq. *Montacutius* Tom. 1. Originum Eccles. p. 237. seq. *Petavius* ad Epiphan. pag. 359. & de incarnatione pag. 114. seq. edit. Paris. & *Simplicius Verinus* sive *Salmasius* contra Grotium pag. 136. seq. ubi adversus Petavium observat non Epiphaniis jejunatum, sed per *νήστιμον ἡμέραν* apud Theophilum Alexandrinum intelligi vigilias Theophania præcedentas. Extant & *Jo. Kindleri* diss. de Epiphaniis Witeb. 1684. & *Jo. Pauli Hebenstreitii* de Epiphania & Epiphaniis apud Gentiles & Christianos. Potest præterea consuli licet fabulis scatens hinc inde *Henrici Crombachii* Historia & Encomium trium Regum, non parvo volumine in folio editum Colon. 1651.

De Festo *Purificationis* Mariæ, sive ut Græci appellant *ὑπαπαντῆς*, qvod Anno Justiniani Imp. XV. institutum tradunt *Theophanes*, *Georgius Hamartolus*, *Paulus Diaconus*, *Nicephorus* XVII. 28. Hist. aliiqve; vide *Casaubonum* pag. 170. Exerc. *Seldenum* III. de Synedris Hebræorum pag. 13[illegible] *ich. Montacutium* 1. Origg. Eccles. pag. 157. *Hug. Menardum* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 40. seq. *Baronium* ad Martyrolog. Romanum & *Bollandum* in Actis Sanctor. ad 2. Februar.

* Epiphania à Natalibus CHristi distinguuntur in Menandri Historici Byzantini excerptis Hœschelianis pag. 120. *ἀτὰρ ὁ Πέτρος ἔμεινεν αὐτοῦ ἐπιθειάσων τῇ* ΓΕΝΕΘΛΙΑΙ *ἑορτῇ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. ἤδη γὰρ προσεπέλαζε τῆς ἡμέρας τὸ σέβας. Ἔτι δὲ καὶ τῇ Θεοῦ* ἘΠΙΦΑΝΕΙΑΙ, *τὰ νόμιμα ἁγιστεύσας, μετὰ ταῦτα ἐπέβη τῶν Περσῶν.* Alioqvi vocabulum *ἐπιφάνια* & *Θεοφάνια* apud scriptores externos præsentiam & manifestationem Numinis alicujus denotat. Vide Ezech. Spanhemium diss. V. de præstantia numismatum pag. 388. seq. edit. Amstelodamensis.

Tom. 1. pag. 268. sq. *Angelum Rocchum* in opusculo de præsentationis Mariæ in templo Historia & festivitate Rom. 1597. *Jo. Mabium* diss. de Hypapante Lips. 1691. *Florentinium* ad Martyrologium Hieronymianum pag. 225. seq. *Tillemontium* Tom. 1. memor. Hist. Eccles. pag. 10. *Suicerum* in Thesauro, *Cangiumque* in glossar. & *Ægidii Menagii* origines Gallicas in *Chandeleur*, qvomodo Gallis dictum illud festum, ut Germanis Lichtmesse/ de qvo D. Jo. Benedictus Carpzovius ὁ μακαρίτης in homiliis vernaculis qvibus problemata ex singulis Evangeliis proponit resolvitqve Tom. 1. pag. 286. seq. Homilias qvæ sub Methodii, Nazianzeni, Nysseni, Ambrosii, Chrysostomi & Fulgentii nominibus in festum ὑπαπαντήσεως feruntur, recentiorum auctorum esse contendunt viri docti, licet pro Methodii Homilia pugnet Allatius diatriba de Methodiis pag. 341. seq. Vide qvæ Wilh. Ernestus Tenzelius diss. de ritu lectionum sacrarum §. VI.

De *Quadragesima* * solennitate, qva nuptiæ, natalitia, commemorationes martyrum non fiebant, contra obtinebant Xerophagiæ & jejunia, videndus *Jo. Filesacus* de Qvadragesima Christianorum, inter ejus varia opuscula, Parisiis in 8. edita. *Christianus Wildvogel* de eo qvod justum est circa tempus Qvadragesimale. (in ejus Chronoscopia legali) *Jo. Joachimi Homborgii* de Qvadragesima Christianorum veterum & ritibus in ea qvondam usitatis dissertatio Historico Theologica Helmstad. 1677. 4. *Georgii von Dassel* de jure temporis qvadragesimalis, Argentorat. 1617. 4. Primum Jejuniorum Sabbatum Græcis dicitur πρωτοσάββατον, ut notat Cangius in ea voce, uti Dominica in albis κυριακὴ δευτερόπρωτος, de qvo idem notis ad Zonaram pag. 61. 62.

De Bacchanaliis sive furialibus (pudet dicere) Christianorum in Romana præcipue Ecclesia, qvem morem à Bacchanaliis Gentilium alii, alii ut *Schickardus* à Judaico Purim derivant, consule præter *Job. Nicolai* & *Herrenschmidii* diatribas supra laudatas, *Jo. Caspari Lumeri* disser-

* Qvadragesima dicta à XL. diebus qvibus CHristus jejunavit, unde & alia jejunia passim qvadragesimæ nomine veniunt, de qvibus infra capite XI. *Carnisprivium* sive *privicarnium* vocatur Dominica Qvinqvagesimæ sive Estomihi. Vide Macrorum Hierolexicon & Cangii glossar. Cæterum Menagius in Originibus Italicis Gallicisqve in *Carnovale* istud nomen cum Ferrario putat dictum non qvasi *caro vale*, sed potius qvasi *carnasciale*, Carnalia scilicet festa, ut Saturnalia, Liberalia.

dissertatio Jenæ 1699. & altera Rev. D. *Christophori Sontagii*, qvæ inscribitur saltus ab extremo in extremum geminus sub vigiliam Carnis privii declinandus, Altdorf 1709. De illis ita Hieronymus Cardanus de libris propriis pag. 49. *Post opus aggressus sum Mediolani vacationibus quadragenariæ, seu Bacchanalium potius, Anni MDLXI. Ita enim non obscurum est nostra ætate celebrari ante quadragenariam vacationes, in quibus ludunt, convivantur, personati ac larvati incedunt, denique nullum luxus & lasciviæ genus omittunt. Sybaritæ & Lydi Persæque vincuntur. Nec tantum bonis operibus ac piis quadragenaria promerentur, quantum peccant iis Lupercalibus.*

De Dominica *Lætare*, rituqve idolum mortis illa die ejiciendi, jucundam lectu diatribam edidit Rev. amicus noster *Paulus Christianus Hilsckerus* Lipsiæ 1690. 4. qvi morem illum à Polonis, memoriam idololatriæ rejectæ recolentibus derivat. Est qvoqve in manibus *Jo. Casparis Zeumeri* de Dominica Lætare dissertatio, Jenæ 1701. ubi etiam de *aurea rosa* qvam ista die consecrare consuevit Romanus Pontifex, de qva præter Rev. *Adami Rechenbergii* tum admodum juvenis Exercitationem vulgatam Lipsiæ 1666. ex ipsis Romanæ Ecclesiæ sectatoribus videndi *Theophilus Raynaudus* Tomo X. Opp. & *Jacobus Gretserus* libro 2. de benedictionibus cap. 40.

In annunciationem B. Virginis tres homiliæ sub *Gregorii Thaumaturgi* nomine editæ à Gerhardo Vossio Tungrensi sunt, qvas *Proclo* CPol. *Chrysostomo* vel aliis junioribus Doctoribus tribuunt eruditi. Illas, aliasqve veterum Homilias in hoc festum Latine exhibet *Franciscus Combefisius* in Bibliotheca Concionatoria Tomo VI. pag. 313-436. Ut vero in transcursu hoc notem, totum illud volumen, uti sextum & septimum qvoq; atq; octavum Homiliis veterum Ecclesiæ Doctorum in sanctos & dies festos Combefisius impendit, qvemadmodum prioribus qvinqve exhibet homilias in dies Dominicos per totum annum. Prodiit Bibliotheca Concionatoria Combefisii Parisiis 1662. fol. octo Volum. post Bibliothecam Homiliarum & sermonum priscorum Ecclesiæ Patrum, qvæ collectoribus *Laurentio Cum Deo* Italo & *Gerardo Mesano*, Dominicano Germano, Lugduni ex Juntarum officina, 1588. fol. qvatuor Voluminibus prodierat. Cæterum ut ad institutum redeam, eodem die XXV. Martii, qva annunciationem Mariæ sive *ἀσπασμὸν* Angelicum, conceptionemqve Sal-

vatoris recoluere Christiani veteres, etiam Mundum creari cœptum sibi persuaserunt, de qvo videndus Jacobus Goarus in limine notarum ad Chronologiam Georgii Syncelli.

De *Hebdomade magna* sive salutiferæ Passionis exstat B. D. *Jo. Frid. Mayeri* dissertatio Hamb. 1695. 4. Eodem anno prodierunt *Joannis Faës* Pastoris primarii Stadensis libri tres de hebdomade magna, excusi Bremæ in 8. ut omittam Exercitationem *Godofredi Ludovici* de eodem argumento, Lips. 1691. Accurate illud tractare etiam instituerat *Isaacus Casaubonus* in dissertatione de qvadragesima Ecclesiæ, qvam Exercitationibus Baronianis ad Annum CHristi 57. insertum se promisit Exerc. XVI. pag. 590. sed fato interceptus non potuit. Confer & *Beveregium* ad Canonem Trullanum LXXXIX.

De *die Palmarum* idem *Beveregius* pag. 210. ad Synodicum, Euchologium *Goari* pag. 745. & *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 56. *De die cinerum* sive *capite jejunii* vide *Jo. Dallaum* III. 12. de jejuniis & Qvadragesima pag. 541. Daventriæ 1654. 8. Rev. *Jo. Andreæ Schmidii* Historiam & originem Adami Halberstadiensis in die cinerum ex Ecclesia ejecti, Helmstad. 1702. & *Jo. Gabrielis Mittwoch* exercitationem de capite jejunii vulgo die Ascher Mittwoch Lips. 1693. (Eschen Mittwoche apud Hottingerum Tom IX. Hist. Eccles. pag. 13.) De *die Viridium* Exercitatio *Jo. Caspari Zeumeri* prodiit Jenæ 1700. De die *magnæ parasceves* (Kaar Freytag, à vocabulo Kaar qvod satisfactionem denotat) *Christianus Clajus* diatribam vulgavit Lipsiæ 1697. Evolvi etiam laudati D. *Joh. Frid. Mayeri* dissertationem de desiderio qvo flagrarunt nonnulli die illa mortem obeundi: Gryphisvvald. 1702. cujus voti compotum factorum exempla vide sis in Novis literariis maris Baltici Anno 1705. pag. 218. & in Danielis Griebneri ἐπικηδείῳ Homilia habita in funere C. V. Joh. Kuhnii Mathematum in Academia Lipsiensi Professoris. Alioqvi diem Veneris qvemlibet, parasceven dictum constat, & notavit *Brissonius* ad legem Codicis Theodos. de spectaculis pag. 22. seq. De *magno Sabbato* & *παννυχίδι* sive *vigiliis Paschatos* videndus idem Brissonius pag. 47. *Cotelerius* ad V. 19. Constitutionum Apostol. *Beveregius* ad Can. LXVI. Apostol. *Valesius* ad Eusebium pag. 35. seq. *Caspar Sagittarius* c. 3. de natalitiis Martyrum §. 10. ubi & de aliis sacris vigiliis qvas fere-

cum

cum jejuniis conjunctas fuisse observant *Ferrarius* lib. 1. de ritu sacrarum Concionum cap. 28. & *Simplicius Verinus* sive Salmasius pag. 136. libri contra Grotium. De vigiliis Paschalibus veterum Christianorum qvoqve diatribam Anno 1687. Lipsiæ emisit *Georgius Henricus Guezius* tum admodum juvenis, hodie Præsul dignissimus Lubecensis. Per τ̃ βαπτίσματ☉ ἑσπέραν apud Cyrillum Hierosol. Catechesi Mystagogica 1. vigilias Paschatos intelligi ostendit Tho. Milles in notis pag. 277.

De hodiernis ritibus qvadragesimalibus Ecclesiæ Romanæ præcipue per hebdomadam sanctam freqventari solitis, atqve ex parte parum honorificis CHristo vel Christianæ religioni, minimeqve ad ædificationem Christianorum comparatis, legendus liber in lucem editus Gorlitzii Anno 1710. 8. auctore M. N. H. qvi inscribitur: Sinceri Catholici aufrichtige Vorstellung und Abbildung der Passions und Fasten-Andacht in der Römisch-Catholischen Kirche.

De festo resurrectionis CHristi & ἀνασιμῳ * Christianorum *Paschate* consulendus *Hermannus Conringius* in programmatibus sacris pag. 126. seq. & *Jo. Joachimi Homborgii* libellus de Paschate veterum Christianorum Helmst. 1683. 4. *Henrici Nicolai* Paschalia, Dantisci 1647. 4. & *Christianus Wildvogel* de eo qvod justum est circa festum Paschatos (in Chronoscopia Legali de festis.) De canonibus veterum Paschalibus & controversia cum Qvartadecimanis aliisqve super tempore Paschatos celebrandi, qvemadmodum & de tempore manducati à CHristo agni Paschalis, alibi dictum. De *igne paschali* Nic. Serarius ad Bonifacii Epist. 142. & B. *Jo. Reiskius* in der Untersuchung des Heydnischen Nodfyrs pag. 61. sq. Francof. 1696. 8. qvi libello illi scriptum *Joannis Timei* pastoris prope Hanoveram Lindensis de igne Paschali subjunxit. De *cereis Paschalibus* Jo. Faës ὁ μακαρίτης libro de cereis baptismalibus pag. 166. seq. & Cangii glossar. in *cereus*. Prætereo qvæ de tripudio Solis Paschali fabulati sunt nonnulli, de qvo *Hieronymi Christophori Lauterbachii* schediasma

* Σταυρώσιμον Pascha, designat festum Passionis. Confer Suiceri Observationes sacras pag 62. seq. Fallitur tamen P. Gabriel Daniel qvi in novo qvod vocat Systemate de Paschate A. 1695. contendit Ecclesias Asiaticas tempore Victoris Episcopi Romani Pascha non ἀναστάσιμον sed σταυρώσιμον decima qvarta luna celebrasse, ἀναστάσιμον vero sexta decima. Vide Tillemontii memorias Hist. Eccles. Tom. 3. ad vitam Victoris nota 1.

diasma prodiit Helmstadii 1706. De *risu paschali* qvem in Romana Ecclesia impie & inepte captarunt nonnulli captantqve, adi *Jo. Oecolampadii* Epistolam Apologeticam ad Wolfg. Fabricium Capitonem, Basil. 1518. 4. *Burch. Gothelf Struvii* Bibliothecam antiqvam T. 1. pag. 403. sq. nec non programma XXI. *Jacobi Thomasii* τῦ μακαρίτυ & D. *Gotfr. Wegneri* dissertationem de risu Paschali oratorem sacrum ejusq; auditorem minime decente, Regiomont. 1705. Vide etiam M. G. Æmiliani iter Italicum qvod sub titulo *Histoire des tromperies des Prestres & des Moines* sæpius recusum est Tom. 2. pag. 142. seq. & pag. 147. seq. ubi de ovis paschalibus, qvæ mihi in memoriam revocant Concionem Paschalem qvam in itinere suo apud Traporenses audivisse se testatur Dellonius. Suggestu nempe conscenso & facto signaculo crucis egregius ille Mystagogus, *Vous savez*, inqvit, *Messieurs, que le sermon du jour de Paques se fait pour trois raisons: la premiere, pour souhaiter les bonnes fetes aux Auditeurs: la seconde pour leur demander les oeufs de Paques, & la derniere pour les faire rire. Pour satisfaire au premier point, je vous souhaite de bons jours à tous. Pour le second, si vous m'envoyez des oeufs, je les prendrai: & pour le dernier, je vous dirai, que je rencontrai hier le gros Gregoire, à qui je demandai, dis-moi, voleur, féras tu toujours le personnage de Pilate a la passion?* Hic sermo Paschalis integer, post qvem peroratum scilicet, putidus γελωτοποιὸς de sacro ambone descendit magna cachinatione insecuta plerorumqve auditorum, cordatorum vero non minore, ut fas est credere, indignatione.

Hebdomadem non ante Pascha modo, sed etiam *post Pascha* feriatam & sanctam apud veteres Christianos fuisse notant viri docti ad Canonen 66. Trullanum, *Sirmondus* ad sermonem XVIII. Augustini, T. 1. Operum Sirmondi p. 338. *Cotelerius* Tom. 3. monument. Ecclesiæ Græcæ pag. 585. *Henricus Noris* contra Francisci Macedo somnia pag. 8. & 9. De more candidæ vestis qvam per illos septem dies neophyti sive recens baptizati gestabant, vide Josephum Vicecomitem lib. V. de ritibus baptismi c. 13. sq. & qvæ de *Dominica in albis* sive *clausa Pascha*, Andreas Wilkius plejade 1. Oratione 7. p. 161. sq.

Kalendis Maji à qvibusdam olim celebrata memoria *initii prædicationis Domini Nostri JEsu CHristi*. Vide *Cotelerium* ad recognitiones Clementis lib. 1. cap. 6. & *Florentinium* ad Martyrologium Hieronymianum pag. 478. sq.

De festo

De *festo Adscensionis* sive ἀναλήψεως Domini in cœlum, mentio in Constitut. Apostol. lib. V. cap. 19. Vide & *Nicetam* Choniatem lib. X. pag. 319. edit. in 4. & regulam Crodogangi cap. 64. Ex recentioribus *Tillemontium* Tom. 1. memor. Ecclesiast. pag. 93. seq. De *Rogationibus* ante Adscensionis festum à Mamerco Episcopo Viennensi institutis adeundus *Jo. Savaro* ad Sidonii Apollinaris lib. V. Epistolam 14. Pro *rogationibus* nonnulli hebdomadam crucium vocant, ut notavit Cangius in glossario, voce *crux* pag. 1276.

Pentecosten Christianam jam ab Apostolis celebratam colligunt nonnulli ex Actor. XX. 16. sed ibi de Judaica potius agi videtur, ut recte monet Caveus pag. 192. primitivi Christianismi. Meminere tamen festi Pentecostes Christiani, scriptores vetustissimi Irenæus apud Justinum qvæst. 115. ad Orthodoxos, Tertullianus, Origenes atqve alii, ne de Constitutionibus Clementis dicam, qvas vide V. 20. atqve ibi Cotelerium, ubi videbis etiam hebdomadam integram à Pentecoste, festam habitam antiqvis Christianis. De Vigiliis sive Sabbato sancto Pentecostes, qvo sicut in Sabbato sancto Paschatos baptismus solenniter conferri consuevit, vide *Josephum Vicecomitem* lib. 1. de ritibus baptismi cap. 22. De Pentecoste porro ipsa præter Thomasinum, Bailletum, Hospinianum, Hildebrandum, Wildvogelium & alios qvi de festis scripserunt & qvos supra cum de Judaica agerem laudavi, adiri possunt *Henrici Nicolai* Pentecostalia, Dantisci 1648. 4. & *Theophilus Raynaudus* S. I. de prima Missa & prærogativis Christianæ Pentecostes Tom. 6. Opp. Is qvi Pentecosten justo tempore non celebravit, *quasi novam hæresin induxisse* notatur in Canone 43. Eliberino, atqve in Concil. Toletano A. C. 656. negatur *ejusdem Sancti Spiritus dono posse impleri*. Qvos canones B. D. Jo. Frid. Mayerus in brevi Historia præcipuorum festorum Novi Test. Gryphisvvaldiæ 1706. edita pag. 8. notat promulgatos adversus eos qvi Pascha cum Judæis celebrantes festum Spiritus S. deinde volebant cum Ecclesia obire, unde evenit scilicet, ut pauciores qvam qvinqvaginta dies à Paschate cogerentur numerare. Totum etiam illud qvinqvaginta dierum à Paschate spatium Pentecostes nomine venit, de qvo Beveregius ad Canonem 37. Apostolicum & in Codice Canonum vindicato p. 361. sq. & 298. Illo toto tempore nec jejunabant nec de geniculis adorabant Christiani, ut præter alios

obſervatum viris doctis ad *Tertullianum* de Corona militis cap. 3. & *Abrahamo Sculteto* lib. I. Exerc. Evangel. cap. 57. De betulis Pentecoſtalibus qvibus templa illo feſto exornari ſolent, Clariſſ. *Andreæ Ludovici Kœnigsmanni* diſſertatio lucem vidit Kiloniæ 1707. 4. qva etiam confert veterum religionem arboribus & lucis habitam, & Majumas, de qvibus diligentiſſime egit *Andreas Rivinus* in diatriba de Majumis, Maicampis & Roncaliis, qvam in ſyntagmate Variarum diſſertationum recudi curavit Jo. Georgius Grævius, Ultrajecti 1701. 4.

SS. Trinitatis feſtum cum à paucis primum Eccleſiis celebraretur, ab Anno 1405. auctore Petro Alliaco ab omnibus celebrari cœpiſſe ſcribit Jo. Launojus in Hiſtoria Academiæ Navarreæ Tom. 2. pag. 473. Antiqviora teſtimonia de illo feſto vide apud Hugonem Menardum ad librum Sacramentorum Gregorii M. pag. 162. 163. Neſcio qva fide Vignolius Marvillius perſonatus ſcriptor Tom. I. miſcellaneorum Hiſtorico literariorum pag. 61. *il y avoit*, inqvit, *anciennement un ſtatut dans l'ordre de Ciſteaux, qui ordonnoit aux Abez de precher tous les Dimanches de l'année, excepte celui de Trinité, propter difficultatem materiæ.* Cur nullum feſtum peculiariter DEo Patri ſacratum ab Eccleſia ſit, ſingulari diſſertatione Gryphisvvaldiæ Anno 1702. edita diſqviſit ſæpe mihi jam laudatus *D. Jo. Frid. Meyerus.*

De *feſto Corporis CHriſti* (Fron-Leichnam *) qvod in Romana Eccleſia celebratur ſingulari religione, poſtqvam A. C. 1264. ab Urbano IV. Pontifice inſtitutum eſt monente S. Juliana, Vide *Acta Sanctorum* Tom. I. Aprilis pag. 903. ſeq. 459. ſeq. & de officio ad

* Alii ut Matthæus Dreſſerus ſcribunt ware Leichnam. Pleriqve autem Fronleichnam qvod idem eſt ac ſanctum corpus. Fron enim ſanctum ſignificat, ut oſtendit Samuel Fridericus Lauterbach in vita Valerii Herbergeri p. 17. ſq. Leichnam vero non denotat cadaver, ſed corpus carnoſum uti etiam *lichâm* Arabice ſonat *carnes*, qvod cum Germanico illo vocabulo confert B. Hinckelmannus præfat. erudita ad Alcoranum. Eo ſenſu etiam adhibetur in hymno vernaculo qvem in Eccleſia canimus: Herr dein heiliger Leichnam der von deiner Mutter Maria kam / und dein heiliges Blut / laß uns kommen dach zu gut. Atqve in illo altero nobilis Domini de Windsbeck, qvod affert in commentario de lingua Germonica, qvàm præclare de illa promeritus Juſtus Georgius Schottelius pag. 1022. So mac die Ende werden gut / und wird zu Lohne dir beſchert / GOttes Leichnam und ſein theures Blut.

pro festo Corporis CHristi qvod à Thoma Aqvinate compositum est (inter ejus Opuscula septimum & qvinqvagesimum) Propylæum ad Acta Sanctorum Maji in *Danielis Papebrochii* Conatu Historico Chronico parte 2. pag. 51. seq. *Jacobum Gretserum* in Auctario ad libros de festis Christianorum Ingolstad. 1612. 4. & *Odoricum Raynaldum* atqve inprimis *Abrahamum Bzovium* in Annalibus ad A. C. 1264. & *Theophilum Raynaudum* T. XV. Operum pag. 84. ubi etiam de festo Corporis CHristi in altera vita: qvibus addendus è Reformatis præter Hospinianum aliosqve qvi de festis scripserunt, *Jo. Zwingeri* liber de festo Corporis CHristi jam secundùm editus Basileæ 1685. 4. & è nostris B. D. *Balthasaris Mentzeri* anti Pistorius pag. 462. seq.

De festo Nativitatis * *Johannis Baptistæ* videndus *Baronius* ad A. C. 432. & ad Martyrolog. atqve Acta Sanctorum ad XXIV. Junii, *Sirmondus* ad Homilias Augustini Tom. 1. Operum Sirmondi pag. 338. *Petrus Cellensis* VIII. 7. Epist. *Casaubonus* Exerc. I. ad Baronium cap. XXV. & *Christianus Wasewitzius* Pastor Magdeburgensis in turture Johanneo sive libro de vita & gestis Johannis Baptistæ, Magdeburg. 1659. 4. pag. 124. seq. De triplici Missa hoc in festo peragi solita *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 166. De igne Johanneo qvem hoc festo accendere ex veteri superstitione qvibusdam in locis consueverunt, exstat eruditus liber *Joannis Reiskii* Germanice editus Francof. 1696. 8. Historische Untersuchung des beym alten Teutschen gebräuchlichen Heydnischen Nodfyrs / imgleichen des Oster-und Johannes-Feuers / & *Jo. Casparis Zeumeri* dissertatio, Jenæ 1699. 4.

De festo *Visitationis Mariæ* qvod ab Urbano VI. institutum A. 1389. & à Bonifacio IX. A. 1390. confirmatum non diffitetur Bellarminus III. 16. de cultu Sanctorum, & Baronius ad Martyrologium Romanum 2. Julii, vide Bzovii Annales ad jam dictos annos, Rivetum Apologia pro Maria II. 13. & Wasevvitzium in turture Johanneo pag. 92. seq.

Uu 2 Fe-

* Græci etiam memoriam Conceptionis Johannis recolunt [illegible]. Septembris. Vide Menologia & Wasewitzium libro laudato pag. 86. sq.

Festum qvod Ægyptii à CHristo adhuc alieni in honorem Idoli Micail celebraverant, ab Alexandro Patriarcha Alexandrino (circa A. C. 340.) abolitum esse, instituto in ejus locum festo Michaëlis Archangeli, narrat *Eutychius* Tom. 1. Annal. pag. 435. Confer *Stephani le Moyne* notas ad Varia sacra pag. 326. seq. & *Hottingeri* Historiam Ecclesiasticam Sec. XVI. parte 2. pag. 140. seq. *Seldenum* III. de Synedr. pag. 202. seq. Sed Eutychii locus adscribendus est, qvi ita se habet ex versione præstantissimi Pocockii: *Porro fuit Alexandria Templum magnum quod exstruxit Cleopatra Regina nomini Saturni dedicatum, in quo Idolum æreum magnum erat quod Micail appellatum est, cui Alexandriæ & Ægypti incolæ die mensis Hetuti, qui Tisbrin posterior est, festum magnum celebrant, multas eidem hostias immolantes. Cum ergo Alexandriæ Patriarcha factus esset Alexander, ibique obtinuerit fides Christiana, voluit ille confringi Idolum & tolli sacrificia, cumque obsisterent ipsi Alexandrini, ille astutia ipsos aggressus, Idolum (inquit) istud nulli omnino rei utile est, quod si festum illud Michaeli Angelo celebraveritis, eique hostias istas constitueritis, ipse pro vobis apud DEum intercedet, majorisque vobis boni causa, quam Idolum istud futurus est: Annuentibus ergo illis, ex Idolo confracto Crucem confecit; Templum vero, Michaëlis Ecclesiam appellavit; (estque illa Ecclesia quæ Cæsarea vocata est; & igne periit cum Occidentales Alexandriam ingressi eam vastarunt) consecrataque sunt festum & victimæ Michaëli Angelo; unde & adhuc Cophtitæ in Ægypto & Alexandria eo die festum Michaëli Angelo celebrant, & victimas quamplurimas cædunt.* Templi illiius exusti meminit Eutychius T. 2. p. 435. Cæterum *Bzovium* falli qvi festum Michaëlis jam ab Apostolo Paulo A. C. 60. institutum tradit, probat V. C. *Jo. Buchardus Majus* in dissertatione sive programmate qvod de hoc festo Prorectoris nomine Kiloniæ A. 1698. ab eo promulgatum est, in qvo & plura alia de eodem annotavit. Vide etiam *Jac. Thomasii* τȣ̃ μακαρίτȣ programma XLIII. *Hermanni Conringii* programmata sacra p. 142. *Seb. Schmidium* Theologum Argentorat. in senario Angelico sive diatribis de Angelis pag. 7. sq. *Christianum Wildvogelium* in diss. de eo qvod justum est circa Angelos, Jenæ 1692. 4. sectione secunda, *Caroli Stengelii* Jesuitæ librum de Michaëlis Archangeli principatu, apparitionibus, templis, cultu & miraculis, & *Baronium* ad Martyrologium 8. Maji & 29. Septembris.

De

De *festo omnium sanctorum* * qvod A.C.610.Bonifacium IV.in Italia & A.835.Ludovicum Imp.& Gregorium IV.per Germaniam & Galliam celebrandum statuisse referunt, vide *Casp. Barthium* ad Guil. Britonem pag.50. & *Baronium* ad Martyrolog. 1.Novembr. De *festo omnium animarum* sive commemoratione omnium fidelium defunctorum, qvam sæculo XI. Odilo Cluniacensis Abbas fecit institui, eundem Baronium ad Nov. 2. & Acta Sanctorum 1. Januar. in Odilonis vita, Matthiæ item Zimmermanni florilegium Philologico Historicum pag.93. seq.

De *Dominicis Adventus* Cangius in utroqve glossario, vocibus *Adventus* & *παρȣσία*, *Allatius* de Hebdomadis Græcorum, *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M.pag.215. sq. & D. *Jo. Friderici Mayeri* ȣ̃ *μακαρίτȣ* Ecloga sive dissertatio de Dominicis Adventus, Gryphisvvald. 1701. qvi apud veteres qvosdam sex Dominicas Adventus celebratas fuisse ex missis Ambrosianis annotat, ab aliis qvinqve, ex veteri Homiliario apud *Mabillonium* Tom. 4. Analect. pag.632. Dicuntur autem Dominicæ Adventus, qvod festum Adventus CHristi in carnem sive Nativitatis antecedunt. At Dominica qvarta numerabatur olim qvæ hodie prima, ac vicissim qvarta illis erat prima hoc est proxima ante Genethlia CHristi. Hodie sensum esse oportet Dominicam primam, secundam, tertiam & qvartam Adventus dici inter illas qvatuor qvæ festum Adventus Domini præcedunt. Vel ad qvatuor Adventus genera respicitur, ad passionem, ad judicium, ad officium Mediatoris obeundum & adventum in carnem. Sive ut *Innocentius III.* libro de miseria hominis: *Quatuor leguntur Adventus CHristi ad homines, duo videlicet visibiles & duo invisibiles. Primus adventus visibilis fuit in humilitate ad redimendum mundum; alter erit in majestate ad judicandum. Primus adventus invisibilis fit in mente justi per gratiam. Unde in Evangelio* ** : ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. *Secundus adventus invisibilis est in obitu cujusvis fidelis, unde Johannes in Apocalypsi,* *** Veni Domine

* Qvasi dicas *pandicularem* diem & *communicarium*. Confer Stephani le Moyne notas ad Varia sacra p.964. & Marinum in vita Procli c.36.

** Johann. XIV.23.

*** Apocalypf. XXII. 20.

JEſu. *Unde legitur quod in die obitus ſui obviam venerit ei CHriſtus. Hos quatuor Adventus repraſentat Eccleſia in quatuor Dominicis de adventu, non ſolum numero dierum, ſed etiam ratione Officiorum.* Officia illa vide in Ordine Romano, aliisqve libris Liturgicis Latinæ, ſed & Græcæ Eccleſiæ. De jejunio tempore Adventus, *Theoph. Raynaudus* T. XI. Operum pag. 479. ubi contra Fileſacium. De Hebdomada præparationis ante feſtum Nativitatis, idem Raynaudus Tom. VII. pag. 454. ſq. De feſto SS. Patriarcharum & Prophetarum qvod Græci peragunt ante CHriſti Natalitia, *Cangii* gloſſarium in προπάτορες.

Feſtum *Nativitatis CHriſti* ab antiqviſſimo tempore celebratum in Eccleſia fuiſſe certum eſt, licet de die non æqve inter omnes conſtitit, atq; qvarto adhuc ſæculo plurimi fuerunt qvibus alius qvam XXV. Decembris placeret, ut oſtendit B. D. *Thomas Ittigius* in appendice ad librum de hæreſiarchis ævi Apoſtolici diſſ. 3. pag. 386. ſq. Ex communi tamen inde Eccleſiæ Græcæ Latinæqve uſu obtinuit, ut illo die natus CHriſtus crederetur, de qvo vide *Cotelerium* ad lib. V. Conſtitutionum Apoſtol. c. 12. *Petavium* XII. 7. de doctrina temporum, *Gretſerum* lib. 1. de feſtis c. 29. *Seldenum* III. de Synedriis pag. 207. & ſingulari libro edito Anglice, qvi inſcribitur *God made man*, Lond. 1661. 8. *Florentinius* ad Martyrologium Romanum pag. 195. ſeq. Vide & *Antonium Bynaum* libro de Natali Chriſti pag. 406. ſeq. *Antonium Pagi* in Critica Baroniana ad A. C. LXVII. num. 25. & *Montacutium* Apparatu ad Origines Eccleſ. pag. 383. ſeq. Varias variorum de die Natali ſententias refert Clemens Alex. 1. Strom. pag. 340. ex qvo & Epiphanio hæreſio 51. conſtat nullum propemodum eſſe menſem, cui non ab aliqvibus dies Natalis aſſignatus fuerit. Unde *Scaliger VI.* de emendat. temporum pag 545. concluſit *diem veram Natalis CHriſti ignorari*, & B. D. *Jo. Frid. Mayerus* Gryphisvvaldiæ 1701. diatribam edidit de eo *quod quilibet anni menſis gloriam nati Servatoris ambitioſe ſibi aſſerat*, qvod clarius etiam patebit ex hac tabella:

Natum CHriſtum eſſe putant:

Januario,

6. *Januarii* Jacobus Apoſtolus ſi credimus Johanni Nicæno in Combefiſii auctario novo T. 2. pag. 297. memoranti Ἰακώβυ σύγγραμμα περιέχον Ἰανυαρίυ ς′ τῷ πλεῖν τὴν γέννησιν

κὰὶ

καὶ τὸ βάπτισμα. Sic Ægyptii apud Caſſian. X. 2. & multi è veteribus Chriſtianis. Epiphan. hæreſi 51. Hieroſolymitani teſte Cosma Indopleuſte in Coſmographia Chriſtiana pag. 194. 195. Confer Clariſſ. Montfauconi prolegomena p. XV. Gloſſa Ordinaria in Eſther III. *Tebeth apud Latinos eſt Januarius, in quo Dominus eſt incarnatus, à Magis adoratus.*

10. *Januarii* Baſilidis ſectatores apud Clementem Alex. 1. Strom. pag. 340.

Februario

medio Februario vel extremo Auguſti. Wagenſeilius in Sota pag. 942. ſeq.

Martio

Bochartus II. 44. Hierozoic.

Aprili

die 19. *vel* 20. nonnulli apud Clementem Alex. 1. Strom. p. 340.

Majo

die 20. *Maji* qvidam περιεργότερον hoc inqvirentes apud Clementem l. c.

Alogi teſte Epiphanio hæreſi 51. XI. Kal. Junias.

Junio

XI. Kal. Julias Alogi qvidam apud eundem Epiphanium.

Julio

Auguſto

ſub finem menſis. Wagenſeilius in Sota, loco laudato.

Septembri

Jo. Harduinus in Antirrhetico.

Eraſmus Schmidius ad Joh. III. 30.

Die XV. Septembris, Jo. Lightfootus ad Lucæ II. 7.

Octobri

ſub init. Matthæus Beroaldus, Joſephus Scaliger, Iſ. Caſaubonus Sethus Calviſius, Matthæus Waſmuthus.

Novembri

6. *Id Nov.* veteres qvidem teſte Epiphanio.

18. *Nov.* Clemens Alex. 1. Strom. pag. 340. (confer Petavium pag. 214. ad Epiphan.) Salomo van Till de anno menſe & die Natalis Chriſti pag. 31.

Decembri

25.

25. *Dec.* ex communi Græcæ & Latinæ Ecclesiæ traditione. Const. Apost. V. 12. & auctor Operis imperfecti homil. 49. in Matth. 24. 22. per mensem nonum intelligentes Decembrem. Coteler. 1. Apostol. pag. 312. seq. Pseudo Evodius apud Euthymium ad Joh. 3. & Nicephorum II. 3. Hist. Chrysostomus Tom. 5. pag 417. seq. Theophylactus, Ambrosius, Augustin. Hieron. Fulgentius, & alii infiniti. Hippolytus Thebanus in Chronico cujus fragmentum edidit V. C. Emanuel Schelstratenus: *ὅτι Αὐγούστου βασιλέως γεγέννηται ὁ Χριστὸς ἐν σπηλαίῳ μηνὸς Δεκεμβρίου κέ.* Keplerus &c.

Pulchre observarunt Viri docti à Romanis die VIII. Cal. Januarii sive XXV. Decembris celebratum diem natalem Solis invicti, initium nempe periodi annuæ & brumam: eamqve solennitatem à Christianis opportune translatam ad Natalem Solis Justitiæ. Vide *Petavium.* ad Julianum f. 87. *Philippi à Turre* monumenta veteris Antii cap. VI. *Jo. Harduinum* in antirrhetico, *Gravium* ad Lactantium de mortibus persecutorum &c. De Septentrionalium Jueltag * qvi in idem tempus incidit, & videtur dictus à voce *giul* sive *biul* qvod redire sonat (à conversione Solis) copiose disserit V. C. *Janus Bircherodius* in disqvisitionibus Antiqvariis, Hafniæ, 1688. 8. ubi festum hoc successisse putat Judaico festo Tabernaculorum, cum qvo confert etiam festum Natalis CHristi B. D. *Jo. Benedictus Carpzovius* in programmate edito Lipsiæ 1698. De ritibus in Natalibus CHristi vide præter *Christianum Wildvogelium* in Chronoscopia legali, *Aloysium Novarinum* lib. V. schediasmatum sacroprofanorum cap. 1. *Brissonium* ad Legem Theodos. de spectaculis pag. 39. seq. *Jo. Kindlerum* in disputatione de Natalitiis CHristi, recusa in syntagmate primo dissertationum Philologicarum Roterd. 1699. 8. editarum, *Dav. Henrici Kæpkenii ἱστορούμενα* ferias natalitiorum in Messiæ memoriam illustrantia, Rostoch. 1705. Nomina varia qvibus veteres Nativitatem CHristi designarunt, perseqvitur *Suicerus* capite 2. Observationum sacrarum. Veterum Ecclesiæ Doctorum Homilias Græcas Latinasqve in festum Nativitatis CHristi, collegit ediditq; vir doctissimus *Christianus Daumius ὁ μακαρίτης.* Cygneæ 1670. 8. plures etiam sed Latine tantum in *Combefisii* Bibliotheca Concionatoria leguntur.

Er-

* Vide etiam Georgium Hickesium T. 2. thesauri librorum septentrionalium p. 211. seq.

Errores pictorum circa Nativitatem CHristi, eleganti diatriba redarguit jam supra laudatus mihi Rev. *Paulus Christianus Hilscherus*. Lipſ. 1689. 4. Superſtitiones ineptas fabulasqve circa feſtum Natalitiorum & in vigiliis ejus freqventatas *Jo. Prætorius* in libro vernaculo cui titulus Weynacht-Fratzen. Lipſ. 1663. Illis merito annumerat etiam larvatos perſonatosqve qvi à qvibusdam nunc peraguntur ludos, de qvibus videri poſſunt *Joh. Gabrielis Drechſelii*, *Scribanii Arcularii*, & *Georgii Grabow* ſcripta, & *Caroli Frid. Pezoldi* diſſ. de S. CHriſti larvis & munuſculis Lipſ. 1699. *Erdmanni Uhſenii* Criticus eruditus parte III. qvæſt. 19. atqve è Theologis noſtratibus, ne alios in præſenti memorem, *Theodorus Thummius* de feſtis Chriſtianor. p. 189. *Joh. Conradus Dannhauerus* Tom. V. lactis Catechetici pag. 649. & *Samuel. Schelwigius* in Cynoſura Conſcientiæ qv. 5. De feſto S. Stephani confer *Samuelis Basnagii* Annales ad A. C. 37. num. 18.

XVII. Turcarum feſta breviter recenſita vide ſi lubet apud Thomam Smithum epiſtola de moribus ac inſtitutis Turcarum pag. 46. ſq. qvibus adde qvæ de ipſorum *Ramazam* ſive tempore jejuniorum & duplici *Bairam* Paulus Ricautus lib. 2. Hiſtoriæ Imperii Ottomannici cap. 23. 24. De Perſarum feſtis, David Nerreterus in Moſchea Muhamedica pag. 346. ſq. & Joh. Chardinus in Itinere Perſico, ut alios in præſenti omittam.

XVIII. Feriæ inter alia ideo qvoqve dictæ videntur, qvod illis diebus feriarentur judicia, & juſtitium eſſet: ob eandem cauſam etiam nefaſti iidem dicebantur, ut docet Ovidius I. Faſtorum v. 47. ſq. ubi etiam de diebus interciſis, qvi mane nefaſti, poſt ſacrificia peracta faſti erant.

Ille nefaſtus erat, per quem tria verba ſilentur,
Faſtus erat, per quem lege licebat agi.

Confer qvæ de diebus nefaſtis Alexander ab Alexandro lib. IV. genialium dierum c. 20. & ad eum Tiraqvellus: Henricus Noris ad Cenotaphia Piſana diſſ. III. c. 3. Jac. Gutherius de jure pontificio veteri l. 1. c. 23. & l. 3. c. 16. T. V. Græv. Burchardus item Gothelf Struvius in Antiqvitatum Romanarum ſyntagmate, & Rev. D. Jo. Schmidius in diſſ. de fatalitate temporum, Lipſiæ edita. Nec dies ſolum, ſed etiam annos certos pro infelicibus habebant, ut bisſextos, qvemadmodum ex Auguſtini Epiſt. 119. ad Januar. obſervat Valeſius ad

Ammiani XXVI. 1. Alii contra dies fortunati & auspicatissimi, ut Græcis sexta Thargelionis, de qva Ælianus II. 25. Var. Hist. Dies infausti sive ἀποφράδες dicti etiam sunt *Ægyptiaci*, ut ex eodem Augustino in Epist. ad Galatas notat Grævius præf. ad Tom. VIII. thesauri antiqvitatum Rom. De feriis judiciariis apud Athenienses tempore Mysteriorum, vide Meursii Eleusinia cap. 31. Et pag. 165. Græciæ feriatæ, ubi agit de Thesmophoriis. De feriis judiciariis tempore messis ac vindemiæ, consulendus Elmenhorstius in notis ad Minutium Felicem pag. 5. Etiam extra ordinem interdum ad placandos Deos justitium indictum, vel propter periculum ingens, vel magnum luctum vel famen ingruentem, ex Livio & aliis constat. Confer Xiphilinum pag. 215. edit Wechlianæ.

CAPUT XI.

De Sacrificiis, precibus, Concionibus aliisqve sacris, disciplinis, & cerimoniis, Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Judaeorum 1. 2. *ἀνθρωποθυσία Judais prohibita, aliis frequentata Gentibus.* 3. *De objecta Judais recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum.* 4. *Mos victimâ sanciendi fœdus.* 5. *Sacrificia Ethnicorum.* 6. 7. *Diversis Diis diversa sacra, diversa animalia, diversa planta consecrata.* 8. *De animalibus, plantis, gemmis &c. Biblicis & de typis scriptores.* 9. *De sacrificiis Christianorum sive precibus.* 10. *De precibus Judaeorum & Muhamedanorum.* 11. *Ethnicorum.* 12. *De benedictionibus & diris Judaeorum, Ethnicorum & Christianorum.* 13. *De hymnis Judaeorum, Ethnicorum & Christianorum.* 14. *De Musica & Musicis instrumentis* 15. *De Concionibus Judaeorum* 20. *& Christianorum* 21. *De cœtibus sacris, tempore & more convocandi, campanis &c.* 22. *De acclamationibus & plausu.* 23. *De Sacramentis V. T. circumcisione & Paschate* 24. *De Sacramentis Novi Test. Baptismo* 25. *& Eucharistia.* 26. *De pœnitentia publica* 27. *& quatuor reliquis quas Ecclesia qua-*

quadam Sacramentis adscribunt 28. *De processionibus sacris*, 29. *peregrinationibus religiosis*. 30. *Jejuniis* 31. *flagellationibus & aliis disciplinis voluntariis*. 32. *Sacrorum rituum ac cerimoniarum miscella quadam*. 33.

I.

DE Sacrificiis Hebræorum præter Interpretes Pentateuchi & singillatim Levitici, tum *Eduardum Bernhardum* ad librum III. *Josephi* cap. 9. & sq. (qvi pag. 211. merito dolet Josephi ejusdem opus de Legibus Hebræis intercidisse) consulendus *Robertus Sheringhamus* ad tractatum Joma Lond. 1648. 4. & Tomo II. Mishnæ à Guil. Surenhusio illustratæ, Amst. 1699. fol. & cum *Jac. Rhenferdi* V. C. diss. qva sacrificium expiationis cum CHristi sacrificio pro humani generis peccati peracto confert, Franekeræ 1696. 8. Tum plurimi codices Misnici alii in primo, secundo, sexto ac præcipue qvinto ordine, qvos recensere supersedeo. Qvibus addes Maimonidis præf. ad Tomum qvintum Mishnæ & tractatum de Sacrificiis, Latine editum per Lud. de Compiegne de Veil, Londin. 1683. 4. & recusum in fasciculo sexto Thomæ Crenii, Roterd. 1696. in 8. pag. 282. sq. E Christianis *Guielmus Outramus* libris duobus erudite de sacrificiis egit, qvorum altero explicantur omnia Judæorum, & nonnulla externarum gentium sacrificia, altero Sacrificium CHristi. Lond. 1677. 4. Amst. 1678. 8. Vero Deo primum Sacrificia cruenta, idolis primum fruges & longo demum tempore post animalia oblata observat *Jo. Owenus* in Theologumenis pag. 183. sq. Confer *Eusebium* lib. 1. demonstrat. Evangel. cap. ultimo, & qvæ de Ethnicis Sacrificiis incruentis tradit *Porphyrius* in opere Tetrabiblo, qvo ab animatorum nece atqve esu abstinendum esse suadet. Extat etiam *Joh. Frischmuthi* dissertatio de Sacrificiis cumprimis iis qvæ sancti viri haud longe ab initio rerum leguntur obtulisse, edita Jenæ 1653. 4. Nempe Sacrificia CHristum ejusqve sacrificium præfigurabant, nec tantum à Mose concessa sunt Judæis, ideo ut per illa à Sacrificiis idololatricis abducerentur, qvemadmodum præter alios *Gregorius Magnus* lib. X. Epist. 71. sed pridem ante Mosem à Deo probata, propter mactandum olim Messiam, & in lege Mosaicæ diligenter & magno consilio præcepta. Vide qvæ adversus Judæos & adversus *Joh. Spencerum* de legibus Hebræorum, *Jo. Marshamum* in Canone chronico & adversus scriptores

Socinianos copiose disputantur ab eodem *Outramo*, ab *Hermanno Witsio* in Ægyptiacis, à *Joh. Cloppenburgio* in Schola sacrificiorum patriarchali, à *Natali Alexandro* in Hist. Eccles. Veteris Test. ætate IV. diss. 3. artic. 2. atq; ex nostratibus à *Joh. Franzio τῷ μακαρίτῃ*, in schola sacrificiorum, à *Jo. Lundio* in den Jüdischen Heiligthümern/ à *Samuele Puffendorffio* in jure feciali & divino p. 119. ab D. *Henr. Muhlio* in Apodixi prophetica p. 161. sq. aliisqve qvi rationes typorum Vet. Test. ex instituto exposuerunt, atqve infra sect IX. à me referuntur.

II. Sacrificia vel publica erant ut holocaustum vel hostia pro peccato: vel privata, hæc nempe qvatuor: holocaustum, hostia pro peccato, hostia pro reatu s. delicto & pacificum sive Eucharisticum sacrificium. His accedunt agnus paschalis, primogenita & decimæ. Vide Maimonidem Tom. 8. fascic. Crenii pag. 283. & T. V. Mishnæ Surenhusianæ pag. 1. 62. *Holocautomata* sive *holocausta* non dividebantur in frusta, sed tota comburebantur Deo, eaqve sola ante legem in usu fuisse contendit *Jo. Seldenus* libro 3. de Jure naturæ & gentium cap. 8. Conf. *Steph. Curcellaeum* pag. 949. operum. Liba ac ferta ex oleo & simila, qvæ agitabantur & in altum sublata * offerebantur Deo, maximam partem cedebant Sacerdotibus. Similiter ex σωτηρίοις & Eucharisticis, qvæ Holocaustis fere semper conjuncta, pars Deo oblata, ut de animantibus una cum anima sanguis præcipue & adeps, pars sacerdotibus veniebat in cibum, pars major ab iis qvi sacrificium obtulerant, vel in templo vel domi comedebatur. Confer *Radulph. Cudwortum* libro erudito Anglice edito de vera rations cœnæ dominicæ, ubi & idem apud Gentes plerasqve obtinuisse docet. Holocautomatis masculæ animantes, pacificis cedebant fœmellæ, si credimus Talmudicis in Schekalim Tom. 2. Surenhusii pag. 190. 200. Libamina addita sacrificiis & sigilla sive notæ vide ibid. pag. 193. Sacrificia qvotidiana etiam extra Hierosolymam celebrata sunt, verum solennia Paschatos, Pentecostes, tabernaculorum & expiationis, tantum in Siloh vel Hierosolymis, qva de re adeundus *Henr. Dodwellus* in libro itidem Anglice edito de uno sacerdotio & uno altari pag. 46. sq. In deserto per Annos 40. Deo secundum ritum Mosaicum oblata sacrificia non fuisse vide notantem *Campegium Vitringam* libro 2. observ. sacrarum pag. 254. De differentia inter sacrificium pro peccato & reatu sive de-

* Hinc vocabula תנופה agitatio & תרומה in altum sublatio, de qvibus multa Talmudici. Vide & Jo. Clericum ad Exod. XXIX. 24. & 27.

delicto (Schuld-Opffer und Sünd-Opffer) vide præter Interpretes Levitici VIII. 1. seq. & VI. 25. Sirach. VII. 34. *Samuelem Petitum* c. 22. Variarum Lectionum, *Outramum* lib. 1. de sacrificiis cap. 13. & Clariss. amicum nostrum *Andream Christophorum Zellerum* ad Maimonidem de vacca rufa pag. 244. De sacrificio avis ungue sectæ interpretes Levitici I. 14. sq. & V. 7. sq. Rev. *Theodorus Dassovius* in diss. de ave ungue sectâ & in sacrificia oblata Witeb. 1697. & *Joach. Kühnius* pentade 2. Qvæstionum Philologicarum, vulgatarum Argentorati, pag. 5. De thymiamatis *Jo. Clericus* & alii ad Exod. XXX. De mellis & salis usu in sacrificiis videatur *Henrici Pontani* Oratio de sale sacrificiorum. Trajecti 1703. 4. De vaccæ rufæ sacrificio præter Maimonidis librum & jam laudatum Zelleri commentarium Amst. 1711. 8. B. D. Jo. Benedicti Carpzovii dissertationes Lips. 1668. 4. Rev. Dassovius de lustratione Hebræorum Witeb. 1692. & interpretes ad Numeror. XIX. & Hebr. IX. 13. & Epist. Barnabæ c. 8. & de duobus hircis c. 7.

III. De ἀνθρωποθυσίᾳ Abrahamo à DEo injuncta vide interpretes ad Geneseos XXII. DEus tamen prompta voluntate Abrahami contentus, filium ab eo mactari vetuit, hœdum permisit. Hinc in Lege Mosaica nunqvam homines immolari sed primogenitos etiam pretio redimi jussit, aliisqve sacrificiis expiari. Immolationes contra hominum Molocho sive Saturno factas, severe prohibuit. At inter gentes nihil crebrius fuit immolatione hominum, qvod ratio illis dictaret, sanguinem mutarum animantium non esse posse æqvivalens pretium Deo. Confer *Hugonem Grotium* libro de satisfactione CHristi contra Socinum pag. 132. & *Jo. Lomeierum* de gentium lustrationibus c. 22. De ἀνθρωποθυσίᾳ veterum Phœnicum & Carthaginiensium (de qvibus vide sis Diodorum Sic. libro 20. Tom. 2. pag. 756. & 798. *Suidam* in Σαρδόνιος) pluribus agit idem *Grotius* ad Deuteron. XIIX. 10. & Hendreichius in Carthagine pag. 180-191. De aliarum gentium more simili videndus *Herodotus* IV. 62. ubi de Scythis captivorum centesimum qvemqve Marti immolantibus, & c. 103. ubi de Tauris Iphigeniam colentibus immolatione naufragorum & Græcorum ad se delatorum. *Porphyrius* libro 2. de abstinendo ab animantibus: *Jo. Seldenus* de Diis Syris, passim, *Jo. Meursius* in Cypro lib. 1. cap. 8. & 21. *Joh. Michaëlis* ad Gaffarelli curiositates inauditas p. 95. sq. *Joh. Braunius* in selectis sacris, *Hermannus Witsius* L. 3. IV. 8. Ægyptiacorum c. 7. contra Marshamum: *Petrus Da-*

niel Huetius in Alnetanis qvæstionibus pag. 278. *Jo. Clericus* in indice ad Stanleii Philosophiam orientalem voce *infans*: *Joh. Freinshemius* ad Flori III. 4. n. 2. & Curtii IV. 3. 23. Viri docti ad *Cæsarem* VI. 16. de Bello Gall. *Justinum* XIX. 1. 10. seq. *Phil. Camerius* Centur. 1. Hor. subcesiv. c. 59. *Jo. Wierus* de præstigiis Dæm. lib. 1. cap. 6. *Franciscus Fernandus de Cordova* Didascal. mult. c. 18. p. 186. *Phil. Cluverus* Germaniæ antiqvæ p. 250. sq. *Stephanus Johannes Stephanius* ad Saxonem Grammaticum pag. 92. sq. Molocho infantes non tantum lustratione per ignem, ut sensit Maimonides, sed plena combustione consecratos esse ostendunt *Hadr. Relandus* parte 2. diss. Misc. p. 114. sq. *Jo. Marckius* exercitatione textuali ad Levit. XVIII. 21. *Braunius* aliiq; Præ cæteris de barbaro hoc homines immolandi more apud varias gentes recepto egerunt *Jacobus Geusius* in opere duos in tomos diviso qvod inscribitur Victimæ Humanæ, Groning. 1675. 12. *Joh. Jönsenii* sive *Jonsii* tractatio de ἀνθρωποθυσίᾳ gentilium, Hamb. 1654. 4. *Christoph. Cellarius* & alii ad Minucium Felicem cap. 30. *Jo. Potterus* pag. 230. Archæol. Gr. *Petrus Petitus* libro secundo de ἀνθρωποφάγοις c. 9. & 10. qvi ostendit morem homines mactandi Diisqve sacrificandi per omnes fere gentes introductum, & Diabolum carnis humanæ esitandæ auctorem nefariis hominibus fuisse. Apud Ægyptios Amosis, apud Carthaginienses Gelon anthropothysias sustulit. Vide *Scaligerum* ad Euseb. p. 23. Ac qvidem Carthaginenses victos Gelo coegit inter conditiones pacis & hanc recipere, ὅτι παύσονται τὰ τέκνα τῷ Κρόνῳ καταθύοντες, qvod non amplius vellent liberos suos Saturno immolare. Plutarch. de sera Numinis vindicta pag. 552. Apud Romanos A. U. C. 657, Senatus consultum factum ne homo immolaretur, qvod antea late obtinuerat, tum à Tiberio hoc facere prohibiti sunt Druides teste *Plinio* XXX. 1. & ab Imperatore Hadriano humanas hostias sublatas tradit Pallas apud *Porphyrium* περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, *Eusebius* pag. 154. 156. 161. præparat. Idem *Eusebius* & alii post CHristi in carnem adventum immolatos usqvam homines negant: qvod tamen non universe accipiendum, ut ostendit *Antonius van Daalen* in libro de oraculis: Confer *Conrad. Sam. Schurzfleischium* diss. de institutis Druidum §. VI. Sane in ipsa Germania nostra Gregorii II. adhuc temporibus paganos à Christianis mancipia emere solitos, ut horum cruore Numina placarent fœdoq; ritu illis sacrificarent, constat ex Epistola Gregorii II. ad Bonifacium, qvæ est 122. & ex vita S. Wulfromii.

Præ-

Prætereo qvæ de pueris suo tempore solitis Lucifero immolari ab Arabibus narrat, S. Nilus narratione 3. p. 28. edit. Possini, & qvæ de recentibus variarum gentium ἀνθρωποθυσίαις ex Itinerariis Ottonis Dapperi, aliorumqve peti possunt nullo negotio: nisi qvod omnem fidem superat, in Insula Formosa qvotannis immolari 18000. corda infantum puellorum, ut refert Psalmanasaarus in descriptione illius insulæ pag. 38. 42. 44.

IV. Spectat etiam ad hanc ἀνθρωποθυσίαν, qvod Judæis objicitur à Jacob Geusio tum in libro de victimis humanis, tum in dialogo cui titulus *Annas & Caiphas fugitivi ex orco*, aliisqve, illos Christianorum infantum sanguine ad sacra sua abuti, qvod falsissimum esse & calumniam meram, contendit Isaacus Viva in vindice sanguinis contra Geusium (qvo de libro * vide Acta Erud. A. 1682. pag. 206.) & Clar. Wagenseilius parte 2. Peræ librorum juvenilium loculamenti secundi p. 135. sq. qvi fontes hujus imputationis indicat pagina 152. seq. Tum in epistola de infundibilo suo pag. 73. sq. ubi promittit & delineat singulare opus de hoc argumento, qvod inscribit *judicium sanguinis* ex Exodi XXII. 2. De eodem argumento postea brevem libellum Germanica lingua consignavit, ediditqve. Disputat etiam inter alia Wagenseilius adversus eruditum virum Wilh. Ernest. Tentzelium, qvi in vernaculis dialogis menstruis anni 1693. & 94 multa in contrariam partem disseruit. Idem Wagenseilius dissertatione de re monetali Romanorum observat hebraicum vocabulum *Dam*, & sanguinem notare & pecuniam Judæis, nec qvicqvam hos avidius expetere qvam illud *Dam*, h. e. pecuniam Christianorum. Veram tamen hanc originem esse criminationis in Judæos jactatæ, merito negat Rev. *Joh. Wulferus* in theriaca Judaica pag. 79. qvi ipse de hoc argumendo legendus. Qvemadmodum & *Jo. Andreas Eisenmengerus* in detecto Judaismo parte 2. cap. 3. Neqve vero Judæos à sanguine & carnibus Christianorum vorandis jamolim abhorruisse, patet vel ex Dionis Cassii Trajano, sub extremum. Qvandoqve tamen injuriam illis factam à Christianis qvoqve, neutiqvam abnuerim.

V. De more mactandi boves in fœderibus, & jurisjurandi sanciti à transeuntibus inter medias partes τομῶν sacrificii, ad illustranda loca

* Subjungitur ille Rev. viri Jo. Wulferi Theriacæ Judaicæ ad examen revocatæ. Norimb. 1681. 4.

Genes. XV. 17. & Jerem. XXXIV. 18. præter Grotium aliosqve interpretes vide Senecam lib. 3. de ira c. 17. Lucian. in Toxari Tom. II. pag. 64. seq. Suidam in βοῦς Μολοττῶν & ἐπὶ βύρσης, Philostratum l. VI. de vita Apollonii c. 21. fol. 264. edit. novæ, Cyrillum Alexandrin. p. 389. seq. contra Julianum, editionis Spanhemianæ, ubi profertur locus ex Sophoclis Antigone v. 271. E recentioribus *Tho. Gatakerum* cap. 42. adversarior. *Fortunatum Scacchum* III. Myrothec. c. 60. sq. pag. 1115. sq. *Bochartum* part. I. Hierozoici lib. 2. cap. 33. *Joh. Conr. Dieterikum* antiqvitatt. Biblicar. V. T. pag. 633. *Joach. Kuhnium* pentade 4. qvæst. 2. Memorias Brixienses *Octavii Rossi* sive *Rubei*, Italice vulgatas pag. 4. editionis A. 1693. 4. Hinc Hebræi dicunt fœdus dividere, pro sancire fœdus כרות הברית, ut Latini fœdus icere, ferire &c.

VI. De Sacrificiis Gentium lustratoriis atqve expiatoriis ἱλαστικοῖς, ἁγνιστικοῖς, καθαρτικοῖς qvæ Latinis *placamina, februa, piamnia:* præclare disseruit *Hugo Grotius* c. 10. libri de Satisfactione Christi adversus Socinum, & *Joannes Lomeier* de lustrationibus gentium cap. 23. De aliis Ethnicorum Sacrificiis consulendi præcipue *Guiel Stuckius* in descriptione sacrorum sacrificiorumqve gentilium Tiguri 1598. & 1679. fol. & inter opera junctim recusa Lugd. Batav. 1695. fol. *Lilius* qvoqve *Gyraldus* Syntagmate XVII. sive ultimo historiæ Deorum, Tomo I. operum: & *Joh. Saubertus* in conlectaneis de sacrificiis veterum qvæ prodierunt Jenæ 1659. 8. & curante clariss. Crenio recusa sunt Lugduni Batav. 1698. 8. De Græcorum sacrificiis consules *Jo. Potterum* II. 4. Archæol. Gr. De libationibus *Stuckius* II. 37. Antiqv. Convival. pag. 268. sq. De sacrificiis Romanorum singulatim egere *Paulus Merula* in operibus posthumis Lugd. Batav. 1684. 4. editis. *Guielmus Choulius* in opere Gallico supra laudato de Romanorum religione, *Struvius* Syntagmatis capite 8. Kippingius libro I. Antiq. Romanor. cap. XI. De sacris Tauroboliis, crioboliis & similibus copiose disseruit *Antonius van Daale* in diss. I. earum, qvas Antiqvitatibus illustrandis edidit Amstel. 1702. 4. & auctor Anonymus scripti Gallici: *explication d' une inscription antiqve trouvée depuis peu à Lyon, ou sont decrites les particularitez des sacrifices que les anciens appelloient tauroboles. Paris.* 1705. 8 Vide & Reinesii Epistolas ad Rupertum p. 620. & Commentar. ad Inscriptiones Veteres p. 76. 211. 212. Seldenum III. 14. 8. seq.

drils Hebræor. Gutherius IV. 19. de jure pontificio, T. 5.
ius in Miſcellaneis eruditæ antiqvitatis pag. 98. ſeq. &
ad Inſcriptiones ſelectas pag. 16. ſq. Nihil aliud ſigni-
bolii vocabulum proprie, qvam bovicidium, ut nota-
pag. 8. ad Solin. ac ſimiliter Criobolium, Ægobolium
m ac cædem arietis & capræ: taurobolio autem vel
ægobolio renati dicebantur qvi ſacrificio & ſanguine
arietis vel capræ luſtrati erant. Taurobolatæ petræ
eteri inſcriptione apud Gutherium II. 5. de jure Veteri
m. 5. Antiqvitatum Grævii.

Varia de variarum gentium ſacris & ſacrificiis, eo-
ribus ac ritibus congeſſit *Alexander ab Alexandro* IV. 17.
illuſtratus. Genus qvoddam ſacrificii qvo pluri-
ctimis ſimul faciebant, ut ſue, ove & tauro, vocaba-
, de qvibus *Henricus Noris* in diſſ. de votis decennalibus
pag. 76. & *Jacobus Gutherius* lib. IV. de jure veteri pon-
qvo toto qvarto libro erudite & diligenter ritus Ro-
rificia & ſacra varii generis explicat (Tomo V. Græv.)
agit de vaſis & inſtrumentis, qvorum ad ſacrificia &
rat, cui jungendus *Michael Angelus Cauſeus de la Chauſſe*
ontificis Maximi, Flaminis Dialis, & inſtrumento ſa-
eodem Tomo V. Græviano. Sacrificii, in qvo
igne conſumebantur, vocatum eſt *Protervia*, de
& *Joh. Bapt. Donium* de pænula pag. 323. ſeq. ex *Ma-*
Saturnal. referentem jocum Catonis, qvi Albi-
qvi ſua bona comediſſet, & noviſſime domum,
, incendio perdidiſſet, feſtive dixit, proter-
De igne divinitus immiſſo ſacrificiis Abelis, Noachi,
, Salomonis &c. conſulendus *Jo. Buxtorfius* in
ad Hiſtoriam arcæ fœderis, ignis ſacri & cœleſtis,
, Mannæ, petræ in deſerto, & ſerpentis ænei
xercitatione ſecunda. De ſimili igne jactato apud
Herodotum lib. 1. cap. 59. Pindarum Olympionic.
cap. 5. (al. 11.) ubi de Sicilia, & cap. 30. (al. 43.)
Ammianum Marcellin. XXIII. 6. pag. 374. ſeq.
qvæſtionibus pag. 116. *Cerda* ad Virgilii Eclo-

Yy gam

gam VIII. 105. *Kircherus* Tom. 1. Oedipi pag. 233. mentario ad Hist. Æthiopicam pag. 302. & historico-criticum in voce *Egnatia.* De Diis cia, nullas hostias cædere fas erat, agit ex veteribus bris de abstinendo à nece animalium, è recentioribus *Alexandro* lib. 2. genialium dier. cap. 22. ubi iterum *lum.* In Palilibus qvoqve, qvi dies urbi Romæ Terminalibus victimam nullam immolatam esse trarium, ut poëtica fide, scripserit Ovidius. *rum* (sive *Josephum Scaligerum*) in locos controversos pag. 20. In ara Apollinis nullum animal sacrificare tum preces offerebant teste *Macrobio* lib. 3. Sat. *Spanhemium* in notis ad Callimach. pag. 82. Cœle ac suffitu, terrestres cibis ac comessationibus notat diss. IV. de usu numismatum p. 299. edit.

VIII. In diversis sacris, diversis Diis suffimigia, diversæ victimæ, coronæ, cerim comburendis sacrificiis, diversæ aqvæ &c. adh Kircherus Tom 1. Oedipi pag. 232. sq. & Tom. Ex animalibus qvænam qvibus diis sacrificata thure tantum & vino litabant, ut præter alios gilii Eclogas pag. 5.) ut gratas hostias * victim perseqvitur præter eundem Kircherum T. 1. p. in officina p. 57. sq. *Alexander ab Alexandro* III. 12. ad leges regias & XII. tabularum pag. 99. ad 103. de sacrificiis, *Joh. Potterus* pag. 124. sq. ad Lycoph sacras refert idem Textor pag. 281. seq. & An pag. 279. Qvibus animalibus singuli Dii vel Deæ tur, idem pag. 70. & Beda Tom. 1. Opp. pag. 369. semper Mythologi sibi nec Poëtæ constant. De anim devota, ἄφετα & vaga sine custode dimittebant *Victorium* XXVIII. 24. Var. Lect. & *Casaubonum* ad *therius* III. 13. de veteri jure Pontificio T. V. sacra animalia vide apud Vossium lib. 9. de Idol.

* Hostia dicta de minoribus animalibus, ut ovibus & tauris.

[illegible] animalia Diis sacrificata fuisse, vel qvod illis invisa judica-[illegible] ut Cereri porca, Hecatæ canis: vel qvoniam illis putaren-[illegible] Dii lætari & delectari, ut corvo & cygno Apollo vel ob qva-[illegible] inter Deos & victimas convenientiam ac similitudi-[illegible]. [illegible] inferis Diis & Manibus offerebantur hostiæ ἄγονοι sive ste-[illegible] & nigræ sive furvæ: confer Stephanium pag. 54. ad [illegible] & Gutherium IV. 8. ubi de sacris Inferorum: [illegible] bonis Diis albæ, fœcundæ, ἔνορχοι & περιαχηλισμέναι [illegible] versus cœlum collo. Rheæ sive Cybelæ, Deorum ma-[illegible] sanguine litabant sacerdotes. Rhodii qvadrigas Soli con-[illegible] annis, Illyrii qvaternos eqvos novo qvoqve anno in [illegible] jaciebant in mare, Vide *Festum* in Hippius.

[illegible] Diis sacratas herbasqve & arbores persequitur Poë-[illegible] (*Rufus Ephesius* ni fallor, licet Pamphilum Alex. [illegible] ecius II. pag. 593. & VI. pag. 90.) editus ad calcem Di-[illegible] ionis Aldinæ 1522. 4. & cum versione ac notis erudi-[illegible] Hamburgensis editus à me libro tertio Bibliothecæ [illegible] Græcis scholiis sive argumentis, qvæ legun-[illegible] notha Dioscoridis pag. 476. sq. edit. Saraceni, & au-[illegible] Codice antiqvissimo Dioscoridis, qvem servat Biblio-[illegible] Vindobonensis. Græco illi Poetæ addes *Phædrum* lib. 3. [illegible] lib. 12. cap. 1. *Nicol. [illegible]* præfatione ad Sera-[illegible] à se translatum, *Joh. Textorem* pag. 141. seq. officinæ, [illegible] Ovidium, *Gerh. Joh. Vossium* lib. 5. Physiol. Christianæ [illegible] *Meursium* filium in arboreto sacro Lugd. Bat. 1642. 8. [illegible] Plantis qvarum in sacris literis fit mentio, sed tri-[illegible] Herbas, Frutices & Arbores qvæ apud Paganos [illegible] erant. Videndus etiam *Benedictus Curtius* Sympho-[illegible] ortis. Neq; omittendum qvod *Kircherus* T. 3. Oedipi [illegible] numeros Diis sacratos unarium summo Deo, bina-[illegible] arium Minervæ, qvaternarium Apollini, qvina-[illegible] ium Osiridi, septenarium Mercurio, octonarium [illegible]. De qvo plura *Joh. Meursius* in denario Pythagorico [illegible] 1. 4. & Tom. 10. Gronov. Hinc qvot foliis herba vel flos [illegible] Deo fuisse consecratum. Pronum qvoqve est collige-[illegible] ad ignem sacrificiorum adhibuisse ligna, ex iis potissi-

 mum

mum arboribus, qvæ Diis, qvibus rem divinam faciebant [illegible] dicatæ, qva de re agunt Stuckius lib. II. de Sacrificiis [illegible] de ludis sæcularibus Tom. 8. Antiqvitatt. Roman. p. [illegible]

IX. Lubet hac occasione laudare præcipuos [illegible] scriptores qvi de animalibus & plantis, qvarum in sacra [illegible] tio fit, diligentius egerunt. Et de animalibus [illegible] memorandum eruditissimi *Sam. Bocharti* [illegible] ne eruditione refertum, qvod prima vice lucem [illegible] 1664. fol. recusum emendatius Francofurt. 1675. [illegible] ter ejus opera Ultrajecti 1692. curante Joh. Le[illegible] Voluminibus, & hoc ipso Anno 1712. Hujus [illegible] stat epitome, una *Stephani M. Vescei* Ungari, [illegible] *Joh. Henr. Maji* Theologi Giessensis, in qva [illegible] prehenditur, & interdum ut videtur non præter [illegible] 1686. 8. Ante Bochartum historiam animalium [illegible] tuto & apparatu alio composuit *Wolffgangus* [illegible] qvæ 1617. Witeb. 8. vulgata & postea sæpius [illegible] gio recusa est, hinc continuata, & eruditis [illegible] cessionibus aucta a Rev. D. Joh. Cypriano, [illegible] fices, hodie Theologo Lipsiensi edi cœpit Dres[illegible] absoluta deniqve prodiit hoc anno 1712. 4. [illegible] qvoqve *Busthamantius*, Complutensis medicus, de [illegible] pturæ reptilibus vere dictis Tomos 2. edidit [illegible] Lugdun. 1620. 8. Exstat præterea *Godofr.* [illegible] teb. 1676. 8. *Hermanni Henr.* Frey Past. in Eccl. [illegible] rio-ornitho-ichthyo-biblion Germanica lingua [illegible] & 1605. 4. *Joh. Henr. Ursini* animalium Biblicorum [illegible] de animalibus mundis & immundis, libro 4. miscellan[illegible] torum Norimb. 1666. 8. Vide etiam [illegible] Biblic. veteris Testamenti p. 416. sq. & [illegible] glyphica animalium, qvæ in sacra Scriptura [illegible] 1622. *Johannis* item *de Mey* commentaria Physica [illegible] N. T. Medioburgi 1661. 4. 2. Vol.

De arboribus, herbis & plantis in sacra [illegible] moratis præ cæteris diligenter egit laudatus *Joh.* [illegible]

Biblicum, primum editum est Noribergæ 1663. 8. Postea
Arboreti biblici continuatio sive Phyto-logia sacra, Herba-
Hortus aromaticus, in qvo de omni genere aromatum
memoratorum agitur. Utrumqve opus recusum est
Nec prætereundus *Levini Lemnii* libellus, in qvo simi-
rabolas, qvæ in sacra Scriptura ex herbis atqve ar-
ntur, explicavit. Francof. 1591. 12. cui addi pos-
observationes de plantis in sacra Scriptura memora-
in historia sacra plantarum, arborum, & herbarum
Wilhel. Sarcerii herbarium spirituale, Germanice editum,
& herbis qvarum in Scriptura mentio fit, Francof.

gemmis qvarum præcipue Exod. XX. & Apoc. XIX. 19.
præter Ludovicum de Dieu & alios interpretes viden-
liber περὶ τ̃ δώδεκα λίθων, sive de gemmis in veste Aha-
ratim cum versione *Jola Hieronis* Tarentini, atqve
opera à *Petavio* illustrata Tom. 2. pag. 225. tum in
egregii viri libro de duodecim gemmis in pectorali
Tubing. 1698. 4. & in syntagmatis ejus Herme-
4. qvi observationes suas & *Salmasii* ex Plinianis
bus ad Solinum & Homonynis Hyles iatricæ ad-
libri Epiphaniani legitur in qvæstionibus *Anastasii*
illamqve ipsam edidit *Conradus Gesnerus* in col-
qvi de rebus fossilibus egerunt, Tiguri 1566. 8.
dice MS. cum Francisci Turriani versione Petavius
hanii pag. 231. Epiphanio jungendus *Eduardus Bern-*
ata de gemmis S. Scripturæ tractatio inserta no-
Antiqvitatum Flavii Josephi pag. 180. seq. *Joh. Brau-*
de vestitu Sacerdotum Hebræorum operis, cap. 8.
meminit libri qvod de hoc de argumento moli-
tinus *Samuel Bochartus*, sed qvi una cum ipso in-
ghtonus in Concentu S. Scripturæ pag. 155. seq.
gemmis aliqvot, qvarum mentio fit in Apocalypsi,
12. & alibi, una cum Levino Lemnio de plantis
Baierus fil. Professor Altdorfinus in dissertatione
ptura, Altdorf. 1705. qvi lazuli lapidem illo de-

notari contendit, atque Jenensium Æsculapius celebr[illegible]
Georgius Wolffgangus Wedelius in Exercitationibus Medico-[illegible]
Centur. I. Decad. X. diss. I. de Jaspide S. Scripturæ, qu[illegible]
esse adamantem. Urim & Thummim eqvidem, per quod [illegible]
* ipsas Aharonitici pectoralis, Simon Patricius Episcop[illegible]
Eliensis commentario in Exodum, aliique plurimi [illegible]
Bernhardo intelligunt, *Jo. Spencerus* in diss. de Urim [illegible]
Cantabrig. 1669. 8. & de legibus Hebræor. III. 7. put[illegible]
phim aliqvod sive imaginem, de collo suspensam, [illegible]
nem veritatis ab Ægyptio judice gestatam testantur [illegible]
Lib. I. pag. 68. & *Ælianus* XIV. 34. Var. Hist. Spencer[illegible]
Clericus ad Exod. XXVIII. 10. & Num. XXVII. 21. oppugna[illegible]
Witsius lib. I. cap. 8. & lib. 2. cap. 10 sq. Ægyptia[illegible]
Philippus Ribondeaildus libro de Urim & Thumm[illegible]
& *D. Joh. Benedictus Carpzovius* ad Schickardi jus [illegible]
pag. 44. seq. Vide etiam sis Exercitationem [illegible]
laudatam, *Fried. Viccii*, Witeb. 1669. *Jo. Christoph*[illegible]
ibid. 1701. *Jo. Jacobi Gantesvilleri* dilucidationem [illegible]
Thumim Hanov. 1675. & laudati *Wedelii* Cent[illegible]
citationem 7. pag 65. sq.

In iisdem Amplissimi *Wedelii* Exercitation[illegible]
rum literarum loca ex Medicorum & Physicorum, [illegible]
rumqve observationibus illustrantur, qvod institu[illegible]
Francisci Vallesii Covarrubiani Medici, libro de sacra [illegible]
de iis qvæ scripta sunt Physice in libris sacris [illegible]
Francof. 1600. 8. *Valentini Henrici Vogleri* Professor[illegible]
meritissimi, libro de rebus naturalibus ac Medicis qu[illegible]
pturis fit mentio, Helmstad. 1682. 4. & in Physiologia [illegible]
nis JEsu CHristi, ibid. 1673. 4. *Jo. Maji* (de [illegible]
sacra sive commentariis pag. 556. laudatis, editio[illegible]
A. 1661. 4. *Samuelis Reyheri* JCti & Mathematici K[illegible]
clarissimi in Mathesi Mosaica, sive locis Mathem[illegible]
tis, cum appendice aliorum S. Scripturæ locorum [illegible]
rum Kil. 1679. 4. cujus operis longe uberiorem [illegible]

* Caspar Neumannus, Uratislaviæ suæ decus in biga dissert[illegible]
Urim & Thumim dictis & de cibo Samariæ obsessæ, [illegible]
nomine hoc ingeniose colligit, dici enim gemmas Urim qu[illegible]
am, *Thumim* vero, qvod earum superficie sit plana & æqua[illegible]
picam hujus Urim & Thumim ad CHristum, exponit Jo. C[illegible]

[illegible] ectamus. *Hieronymi Dicelii* Professoris Lipsiensis in spici- [illegible] sciplinis Mathematicis, loca qvædam Biblica illustranti- [illegible] 1702. 8. *Guilelmi Ader* in diss. de ægrotis Evangelicis, T. IX. [illegible] orum Anglor. & *Tho Bartholini* in libris plus simplici vice [illegible] morbis Biblicis, de latere CHristi aperto, de paraly- [illegible] & de cruce, qvo postremo de vino myrrhato, de [illegible] & sudore CHristi sanguineo disserit. *Conradi Johreni* in [illegible] ibus de morbis Biblicis & de CHristo Medico, Francof ad [illegible] *Christiani Warlitzii* Medici Anhaltini in variis diss. qvæ [illegible] in Novis literariis Hamb. A. 1705. pag. 163. Sunt etiam [illegible] nonnullæ hujus generis Exercitationes editæ Kiloniæ à [illegible] *Daniele Majore*, ut de Myrrha CHristo à Magis oblata, [illegible] o Johannis Baptistæ, de Jejunio CHristi qvadragesi- [illegible] o Medico ortuqve divino Medicinæ, de Lunaticis, [illegible] & de sale fatuo: voluitqve plures libros hujusmodi [illegible] publicare, qvorum hic liber primus præscribitur, [illegible] illa de Cosmodixi Satanica ad Matth. IV. 8. separa- [illegible] vidit Kilon 1686. de qvo argumento præter interpretes [illegible] commentatio de JEsu CHristi in montem templi- [illegible] transportatione, scripta ad N. Heraultum Tom. I.

[illegible] typicam sacrificiorum & aliarum rerum Vete- [illegible] orum, exposuerunt singularibus libris inter nostra- [illegible] ologos Lutheranos *Frid. Balduinus* in Adventu CHri- [illegible] passione typica: *Jacobus Botsaccus* in promtuario al- [illegible] *eb. Baumannus* in Analectis typicis sacris: *Lucas Bacmei-* [illegible] typorum V. T. Tum Germanice *Valerius Herberge-* [illegible] DEI, *Dan. Fessellus* in CHristo Mystico, *Jo. Jeremias* [illegible] typico, & *Joach. Emdenius* in JEsulo typico & passio- [illegible] 3. Vol. aliiqve Martino Lipenio laudati.

[illegible] præter Jo. Coccejum & qvi eum seqvuntur in [illegible] V. T. libros Commentariis, *Jeremias Taylor* in [illegible] o, qvi liber Anglice & Latine sæpius editus est: [illegible] in Mose & CHristo, Belgice & Germanice: [illegible] explicatio typorum Vet. T. jam secunda vice

A. 1705.

A. 1705. Anglice prodiit: *Jacobus Gerardus de Bergeries* in Moyse revelato, Genev. 1670. 8. Gallice: qvibus jungenda *Jac. Triglandii* de origine & caussis rituum Mosaicorum oratio inauguralis Lugd. Bat. 1702. 4. & qvæ adversus Spencerum, Judæos ac Socinianos typorum relationem haud agnoscentes, à viris doctis disputantur. De usu & abusu circa considerationem typorum V. T. vide *Guil. Saldeni* otia divina lib. 2. cap. 3.

E Romanæ Ecclesiæ scriptoribus figuras V. T. ad CHristum referunt *Petrus Daniel Huetius* in demonstratione Evangelica, propositione IX. cap. 170. pag. 1145. seq. *Theophilus Raynaudus* S. I. Tomo I. Opp. pag. 339. seq. *Hieron. Laurettus*, Benedictinus, in silva allegoriarum Scripturæ Paris. 1583. fol. & *Didacus Baëza* S. I. commentariis allegoricis & moralibus de CHristo figurato in Vet. Test. 3. Vol. Lugd. 1633. 1635. 1637. fol. Utrum impii etiam aliqvando typum & figuram CHristi gesserint, disqvirit *Jo. Eusebius Nierembergius* de origine S. Scripturæ lib. 7. cap. 17.

In explicandis typis fatorum Ecclesiæ & Antichristi, copiosiores & justo forte ingeniosiores sunt nonnulli qvi Coccejum ducem seqvuntur. Non desunt etiam qvi Caini & aliorum peccata inter typos referunt cum Augustino XXII. 24. 42. 70. 83. contra Faustum Manichæum. Vide Petri Juriei * Historiam Criticam dogmatum rituumqve Judaicorum p. 67. sq & Henrici Hulsii figuras temporum sive schema triplex Prophetiæ ad calcem libri de vallibus prophetarum pag. 465. sq.

X. Christianis nobis sacrificii loco sunt preces, de qvibus præ ceteris, qvod ad antiqvitates & ritus earundem attinet, diligenter egit *B. D. Joach. Hildebrandus* tribus libris de precibus veterum Christianorum, ex qvibus primus A. 1655. editus est in 4. & A. 1702. recusus Helmstadii sub titulo *sacrarum antiquitatum de precibus veterum Christianorum libellus*, in qvo veterum oratoria, sive loca, in qvibus orarent, & stata orandi tempora percensentur, ubi inter alia differitur etiam

* Juriei κυρίας δόξας qvasdam refellunt Rev. D. Jo. Franciscus Buddeus in Exercitatione Theologica de peccatis typicis, Jen. 1706. 4. & Lud. Borghesius in Historia critica de Melchisedecho, cap. V.

etiam de Horis canonicis, de precibus ad pulsum campanæ, de hæresi Euchitarum, s. Massalianorum. Liber secundus inscribitur *rituale orantium* s. compendium veterum orandi rituum, itidem Helmstad. 1656. & 1702. 4. Tertius liber doctrinam veterum de precibus & de invocatione sanctorum, & precibus pro defunctis, persequitur. Cæterum in illo rituali orantium agit cap. 1. statim *de ritu precandi versus orientem*, de qvo extat etiam singularis B. *Jacobi Thomasii* disputatio Lipsiæ 1670. edita, cui adde *Cosmam* Indicopleustem V. pag. 202. *Menardum* ad Gregorii M. Sacramentar. pag. 69. seq. *Lucam Tudensem* II. 23. contra Albingenses, ubi Saracenos ad meridiem orare scribit Tom. 25. Bibl. PP. pag. 240. C. Idem II. 12. p. 226. disputat CHristum in cruce faciem direxisse versus occidentem. *Job. Bonam* de divina Psalmodia pag. 439. operum: *Melchioris Zeidleri*, Theologi Regiomontani, dissertationem, ex qva nonnulla profert *Philippus Jacobus Hartmannus*, in libro de gestis Christianorum sub Apostolis pag. 417. *Jacobum Billium* ad epistol. 66. Nazianzeni. *Seldenum* lib. 3. de Synedriis c. 16. *Cotelerium* Tomo 1. Patrum Apostolicorum pag. 264. ad Constitut. Apostol. II. 57. & ad Chrysostomum in Danielem pag. 223. *Petavium* pag. 317. seq. dogmatum theologicorum de opificio sex dierum, *Job. Dallaum* de Pseudepigraphis Apostolicis pag. 154. *Steph. le Moyne* ad Jerem. 23. 6. pag. 43. sq. & *Casparum Calvoer*, ritualis Ecclesiastici Tomo 2. pag. 546. sq. Ab Apostolis ipsis huncmorem repetit *Justinus*, qvæstione 118. ad orthodoxos, & *Germanus* Patriarcha Cpol. in theoria Ecclesiastica & Mystagogica §. 8. *De elevatione manuum inter precandum*, de qva idem Hildebrandus agit cap. 9. videatur *Job. Philoponus* ad Hexaemeron p. 43. & singularis dissertatio de hoc argumento ab Rev. D. *Adamo Rechenbergio* Lipsiæ A. 1688. edita. *De apertione capitis in sacris*, Calvoerus Tom. 2 ritualis Ecclesiastici pag. 555. sq. De ritu *capitis in sacris operiendi* apud Judæos & varias gentes, exstat erudita dissertatio *Jo. Guil. Bergeri*, Witeb. 1703. 4.

Qvod *certis precum formulis* usi veteres fuerint Christiani, illæqve rite adhibeantur, contra Anabaptistas, aliosqve ostendit *Hardtmannus* pag. 412. libri laudati. *Jeremias Taylor*, in Apologia publicæ & statæ formulæ precum atqve Liturgiæ, Anglice edita: *Job. Durellus* in historia rituum Ecclesiæ Anglicanæ cap. 10. pag. 78. *Frid. Spanhemius* fil. Tom. 2. Opp. pag. 1283. sq. *Mericus Casaubonus* in defensione

tionis Dominicæ itidem Anglice edita. B. *Matthias Zimmermannus* in analectis p.496. sq. Rev. *Henr. Lud. Benthemius* de statu Ecclesiæ Anglicanæ pag.369. seq. & *D. Joh. Franciscus Buddeus* in Theologia Morali pag 418. Videri etiam possunt & cum his contendi atqve examinari qvæ de non statis in veteri Ecclesia liturgiis disputat singulari libro Anglice vulgato *Dav. Clarkson*, qvi recensetur Tom. 16. Bibliothecæ universalis pag. 138. seq. confutatus à *Combero* de qvo mox infra mentio à me fiet. Formulas precum in Ecclesia publico usu receptarum exhibent libri Liturgici, Euchologia, Breviaria &c. De generibus precum qvas memorat Paulus Apostolus 1. Timoth. II. 1. vide præter interpretes, *Origenem* libro de oratione pag.46. sq. *Jo. Marckium* Exercitatione textuali XLII. *Rich. Simonem* supplemento, ad Leonem Mutinensem pag. 57. *Jo Lomeierum* lib. 1. genialium dierum & *Jacobum Gutherium* lib. IV. de jure veteri Pontificio cap. 14. seq. Tomo V. thesauri Græviani.

De stationibus veterum Christianorum & genuflexione inter orandum agit *Joh. Hornbeckius* pag. 606. sq. Miscellaneorum sacrorum, Hildebrandus in rituali orantium c 6. sq. *Onufrius* libro de stationibus Urbis Romæ, ad calcem libri de vitis Pontificum, & *Du Guetus* auctor libri eruditi Gallice editi *de l' ancienne coutume de prier debout*, qvi recensetur in Actis erudit. Anni 1701. pag. 131. seq. Ex iisdem disces veteres Christianos orantes genua non flexisse die Dominico, nec à Paschate usqve ad Pentecosten. Confer Pseudo-Cyrilli Theoriam Eccles. & Mystagogicam pag. 327. seq. edit. Tho. Milles. De prostratione in terram inter precandum, vide laudata Hoornbeckii Miscellanea pag. 611. sq. De subsultu precantium in Ecclesia primitiva, Rev. D. *Christoph. Sonntagii* dissertatio prodiit Altdorfii A 1708. ad locum Clementis Alex. VII. Strom. pag. 722. Plura de gestibus precantium collegit *B. Balthasar Bebelius* Antiqvitat. Eccles. Sec. IV. Tom. 2. pag. 731. 866. sq. *Gisb. Voëtius* Tomo 5. selectarum dissertationum p. 550. sq. *Conradus Ritterhusius* lib. 5. sacrarum Lectionum cap. 10. sq. *Desiderius Heraldus* Parisiensis libro 2. digression. 2. & sq. ad Tertullianum, B. *Quenstadius* antiqvitatum ecclesiasticarum cap. 4. sectione 4. *Godfredus* deniqve *Arnoldus* in primitivo Christianismo, Germanice edito, libro secundo.

XI. Agam.

XI. Agam. h. l. tribus verbis etiam de precibus Judæorum veterum, Ethnicorumqve. Battologias utrisqve consuetas damnat atqve reprehendit Servator noster Matth. VI. v. 6. ad qvem locum præter interpretes & Suicerum in βαττολογεῖν, videnda *Balthasaris Stolbergii* dissertatio. Neqve vero huic vitio tantum obnoxii Ethnici, ut putat *Grotius* ad dictum Matthæi locum, sed Judæi qvoqve, ut patet ex formulis precum apud *Seldenum* lib. III. de Synedriis cap. 12. *Hottingerum* in fasciculo dissertationum p. 316. *Wagenseilium* von Hebräisch Teutscher Red- und Schreib-Art pag. 94. sq. De Judæorum precibus consules tractatum Berachot, Tom. 1. edit. Surenhusii statim sub init. & *Jo. Saubertum* de ritu precandi veterum Hebræorum Helmst. 1663. *Joh. Drusium*, libro de 3. sectis Judæorum pag. 99. sq. *Lightfootum* Tom. 1. operum pag. 720. *Quenstadium* pag. 205. sq. Antiqvitatum Biblicarum. *Francisc. Burmannum* part. 2. exercitat. Biblicar. p 45. sq. Formulæ precum complures in libris Judæorum ritualibus & apud Buxtorfium c. 10. Synagogæ Jud. videantur.

De officiis Judæorum antelucanis diatribam edidit *Hermannus van der Horst*, Professor Helmstadiensis.

De certis per diem horis precationi destinatis apud Judæos & inde apud veteres Christianos, tertia, sexta & nona, adeundi interpretes ad Daniel cap. VI. v. 10. Actor. III. 1. *Samuel Petitus* cap. XV. Var. Lectionum, *Valesius* ad Eusebium pag. 35. *Montfauconus* ad Philonem de vita contemplativa, Gallice à se versum pag. 231. sq. *Georg. Cassandri* opera pag. 181. sq. *Joh. Fellus* ad epistolam Clementis Romani pag 85. edit. Oxoniensis. *Joh. Owenus* in Theologumenis pag. 420. Atqve à Judæis arcessendam horarum Canonicarum originem, res videtur simillima vero, licet traditionem illam adeo firmam esse negat *Joh. Pearsonius* prælectionibus ad Acta Apostolorum pag. 39. seq. Confer de illarum horarum ritu præter laudatos à Lipenio in Bibl. Theologica, Clementem Alex. VII. Strom. pag 722. Origenem lib. de Oratione pag. 38. sq. Cyprianum de oratione, & ibi Goulartium, atqve Jo. Fellum pag. 154. Samuelem Basnage in Annalibus ad A. C. 34. Tom. 1. pag. 436. sq. *D. Adami Rechenbergii* dissertationem de horis canonicis, habitam Lipsiæ A. 1677. & recusam in ejus Exercitationibus ad Nov. Test. & Hist. Ecclesiasticam, Lipſ 1707. 8. pag. 827. sq. *Jo. Franciscum Buddeum* in Theol. morali pag. 442. sq. *Adami Tribechovii*

Exercitatt. ad Banonium pag. 72. sq. *Gisbertum Voëtium* Tomo III. disp. selectarum pag. 1056. *Herm. Witsium* Exerc. V. ad Orationem Dominicam pag. 72. seq. *Andreæ Riveti* Catholicum Orthodox. qvæst. 35. T. 3. Opp. *Wolffgangum Gundlingium* ad Eustratiii Johannidis delineationem ecclesiæ græcæ p. 15. Græcorum Horologium de libris Ecclesiasticis & Horologopulum de qvo Allatius: *Christoph. Angelum* de Ecclesiæ Græcæ ritibus p. 38. *Cotelerium* ad Chrysostomum in Danielem p. 223. & ad Constitutiones Apostol. VIII. 34. ubi videndus etiam *Franciscus Turrianus*: *Alardum Gazaum* ad Cassiani III. 4. de institutis Cœnobiorum, *Guil. Durandum* in rationario lib. V. cap. 1. Horas breviarii Romani, *Baronium* ad A. C. 34. n. 163. & 251. & ad A. 51. n. 69. *Bellarminum* de bonis Operibus lib. I. cap. 11. *Joannem Bonam* de divina Psalmodia cap. 4. sq. *Hug. Menardum* ad Sacramentarium Gregorii Magni pag. 273. seq. ubi Bedæ Horologium: *Nic. Rayaum* diss. præliminari ad Tomum secundum Act. Sanctor. Junii pag. LXVI. *Macrorum* Hierolexicon in *cursus*, & *Hora*, Anonymi Benedictini de horis Canonicis tractatum excusum Venetiis 1567. 8. *Joh. Steph. Durantum* de ritibus Ecclesiæ catholicæ lib. 3. &c. Neqve adeo improbantur horæ precum canonicæ à sanis Protestantibus qvatenus sunt statæ & ordinariæ, sed qvatenus mercenariæ & meritoriæ, ac prout opere illo operato multi superstiose defunguntur. Confer *B. Martinum Geierum* ad Danielis VI. 10. solent & Turcæ qvinqvies per diem statis temporibus orare, ut præter alios notat *Joh. Hoornbeckius* in summa controversiarum religionis pag. 151.

De Judæorum Phylacteriis, ut illa etiam hoc loco attingam, vide præter *Grotium*, *Rich. Simonem* aliosqve interpretes ad Matth. XXIII. 2. Clariss. Collegæ mei *Georgii Elieseris Edzardi* notas ad Codicem Talmudicum Berachot cap. 1. pag. 209. seq. *Wagenseilium* ad Sota pag. 397. 416. *Guil. Surenhusii* Mishnam Tom. 1. pag. 9. seq. & Tom. 5. pag. 75. seq. *Sam. Petitum* cap. XX. Variarum Lect. Aloysii Novarini schediasmata sacroprofana lib. V. cap. 26. 27. 28. & Dissertationes sigulares de hoc argumento *Gustavi Peringeri*, Upsal. 1690. *Jo. Andreæ Danzii* Jenæ 1682. *Mich. Beckii* ibid. 1675. & *Nicolai Linnghy* Haffniæ 1705.

De eo qvod Judæi inter precandum se ad templum Hierosoly-

solymitanum 2. Paralip. VI. 38. & in hoc ad Sanctuarium adeoqve versus occidentem converterent (qvod diserte prohibuit Mahommedes, teste Abulpharajo) præter interpretes ad jam dictum locum Danielis & ad Ezech. VIII. 15. videndus *Joh. Seldenus* lib. 3. de Synedriis pag. 427. Extat & *Joh. Ehrenfridi Pfeifferi*, (Augusti filii) dissertatiuncula de dignitate occidentalis plagæ in re sacra Hebræorum, Wittenb. 1697. De Therapevtis vero qvos Philo versus orientem orasse testatur, & qvos inde Christianos fuisse colligit Clariss. Montfauconus in notis ad Gallicam libri Philonis versionem p. 198. sq. & in Epistolis Gallice editis Paris. 1712. 12. de Therapevtis Philonis p. 231. seq. vide qvæ observat vir doctus in responsione ad Montfauconum pag. 117. sq. 375. sq. Certe Josephus qvoqve II. 12. de bello Judaico auctor est Essæos *πατρίους τινὰς εἰς ἥλιον εὐχὰς φθέγγεσθαι ὥσπερ ἱκετεύοντας ἀνατεῖλαι*.

De precibus Mohammedanorum *Hottingerus* Tom. 3. Hist. Eccles. pag. 470-519. *Albertus Bobovius* in liturgia Turcica (post itinerarium R. Peritzol ab Clariss. Hydeo cum notis edita) sub init. & *Adrianus Relandus* p. 68. sq. de relig. Mohammedica, qvi p. 127. sq. docet falsum esse, qvod inter precandum australem plagam respiciant. *Henningii Henningi*, Husani Muhamedanus precans, Slesvvici 1666. 8. editus complectitur libellum precationum ex MS. Arabico Gottorpiensi vulgatum, cum editoris versione & notis. De Persis non omittendum qvod notat Joannes Chardinus descriptione Persiæ Tom. IV. pag. 102. *Ils croyent que les prieres de tous les hommes sont bonnes & efficaces, & les acceptent & même ils recherchent dans leurs maladies & en d'autres besoins la devotion des gens de differente Religion, chose que j'ai vu pratiquer mille fois.* Eadem fuit sententia Navarchi cum qvo Jonas Propheta vehebatur. Vide Jonæ I. 5. 6.

XII. De singulari sapientum apud omnes moratas Gentes circa preces studio, ut Brachmanum apud Indos, Magorum apud Persas, Theologorum apud Græcos agit Proclus lib. II. ad Timæum Platonis p. 64. præclare ostendens precum scopum esse conjunctionem cum DEo. Idem p. 65. sq. varia eorundem genera commemorat. Precum formulas à Diis ipsis monstratas sive (ut Juvenalis VI. 391.) dictatas, longe putabant esse valentiores aliis qvibuscunqve,

ut observat Thomas Galeus pag. 198. seq. ad Jamblichum de mysteriis Ægyptiorum. Qvamplurimas ejusmodi conceptas ac solennes precum formulas collegit Barnabas Brissonius lib. 1. formularum. Cui adde *Saubertum* cap. 10. & 13. de Sacrificiis, & *Jac. Gutherium* IV. 14. seq. de jure veteri Pontificio. Hinc *Sacerdos* vel *Monitor* præibat preces, ac de scripto qvidem, ne qvid verborum præteriretur aut præposterum diceretur; rursusqve alius *custos* erat qvi attenderet, alius qvi faveri linguis juberet, tibicen alius qvi interim caneret, ne qvid aliud exaudiretur. Vide *Plinium* XXVIII. 2. ubi multa religiosi ritus perseqvitur, & ex recentioribus *Alexandrum ab Alexandrium* II. 14. & IV. 17. genialium dierum. Recte tamen Plinius alter in Panegyrico affirmat, Deos non tam accuratis adorantium precibus (h. e. conceptis precum formulis) qvam innocentia & sanctitate lætari, gratioremqve existimari, qvi delubris eorum puram castamqve mentem, qvam qvi meditatum carmen attulerit. Confer *Plutarchum* in Numa p. 22. b. edit. Aldinæ. *Porphyrium* apud *Augustinum* lib. XIX. de civitate DEi cap. 23. Solitæ etiam in precibus qvandoqve addi minæ, de qvo ridiculo & impio more, confer *Kircherum* Tom. 2. Oedipi part. 2. p. 453. & *Joh. Clericum* in indice ad Stanleji historiam philosophicam, voce *Hebrai*. Etiam qvando preces exauditæ non essent, vel magna ingruisset calamitas, lapidata sunt templa, abjectæ imagines,* lares projecti. Vide Barnesium ad Anacreontem p. 38. Pitiscum ad Suetonium Tom. 1. p. 767. & Bælii resp. ad qvæstiones Provincialis Tom. 1. p. 428. seq. De supplicationibus, precibus & diris apud Græcos consulendus *Potterus* lib. 2. Archæol. Gr. capite 5. De precibus ad & post mensam, *Guil. Stuckius* II. 36. p. 246. seq. Antiqvitatt. Convival. & III. 24. p. 388. sq. & *Jacob. Gretserus* de benedictionibus lib. 1. cap. 13. De supplicationibus publicis Romanorum *Jac. Gutherius* lib. 1. de jure Pontificio c. ult. T. V. Græv. De more Matronarum Rom. crinibus passis verrendi aras & templa, *Sigonius* ad Livii XXVI. 9. De χειραρσία orantium sive sublatis inter precandum manibus, ritu communi generis humani, vide Jo. Priceum, Claudium Espenceum aliosqve interpretes ad 1. Timoth. II. 8. Barthium III. 2. Adversar. Hoornbeckii Miscellanea p. 297. sq. & D. Adami Rechenbergii Exercitationes ad Novum Test. & Hist. Ecclesiasticam pag. 145. sq. qvi pag. 161. sq. agit de more manus & digitos inter orandum complicandi, cujus mentio etiam apud Plutar-

* De diris in Deos vide Mabillonii iter Italicum p. 79.

tarchum in Lucullo p. 505, De Lectisternio *Livius* V. 13. atqve idem *Gutherius* III. 9. & *Jo. Tristanus* in Historia Imperatorum ex numis illustrata Tom. 2. pag. 403. seq.

XIII. Precibus additi Hymni, qvibus DEus celebratur. Hymnorum sacrorum exempla egregia apud Hebræos præbet divinus liber Psalmorum. De qvo Rabbini in Bava Bathra c. 1. *David scripsit librum Psalmorum* (qvem accepit) *per manus decem senum. Per manus primi hominis, per manus Melchisedechi, per manus Abrahami, per manus Mosis, per manus Hemanis, per manus Jeduthuni, per manus Asaphi & per manus trium filiorum Corah.* Præterea notus est locus, ex Mechilta in XV. Exodi & Targum sive Chaldæo Paraphraste in Canticum canticorum, de IX. hymnis in sacra Scriptura V. T præter librum Psalmorum memoratis, *primam* inqvit, *cantilenam canebant Israelitæ in Ægypto, quod Esaias XXX. 29. abscondite significavit: secundam canebant iidem transmisso mari rubro Exod. XXV. Tertiam ad Puteum Num. XXI. Quartam condidit Moses, paulo ante suum excessum Deuteron. XXX. Quintam Josua. X. 12. Sextam cantabant Debora & Barack Judic.* c. V. *Septimam David, cum eum ab omnibus hostibus, atque etiam Saule liberasset Dominus, II. Sam. XXII. Octavam Salomo, dedicata ade sacra, Psal.* 127. *Nonam universus cantorum ordo, cum eum Josaphat recens instituisset II. Paralip. XX. Decimam cantabunt Beati in altera vita, eritque hac qualis illa Isaiæ XLII.* 10. *vel illa Es. XCVIII.* 20. *Discite, redemit Dominus servum suum Jacob.* Hisce adde ex libris Apocryphis hymnum Judith, trium puerorum &c. Psalmos XVIII. Salomoni tributos atqve Græce & Latine editos ad calcem Adversariorum sacrorum Joh. Ludovici de la Cerda, & in Codice Pseudepigrapho Vet. Testamenti qvem hoc ipso tempore prælis subjeci.

Formulas hymnorum Ethnicorum servatas habemus sat multas sub nominibus *Orphei*, *Homeri*, & qvas *Callimachus* ac *Proclus* composuerunt: ut prætercam fragmenta hymnorum *Oleni*, *Pamphoi* aliorumqve apud Pausaniam, Stobæum & Laërtium. Οἱ πλεῖστοι τῶν ὕμνων inqvit Julianus Imperator in fragmento prolixo Epistolæ pag. 302. ὑφ' αὐτῶν τῶν θεῶν ἱκετευθέντων ἐδόθησαν. Et Pausanias recentiores hymnos elegantiores esse confessus, antiqvioribus qvo simpliciores fuerunt eo plus inesse ait auctoritatis & religionis. De hymnorum variis generibus nominibusqve videndus Proclus in χρηστομαθίᾳ sive Photii ex illo electis Cod. 239. Bibliothecæ, & ad calcem Syntaxeos

taxeos Apollonii: Et Ezech Spanhemius in limine notarum ad Callimachum, ubi etiam de eo qvod ad tibiam cantarentur, & inter sacra, libationesqve & choreas: præterea de Hymnodis eorumqve agonibus. De indigitamentis sive indicitamentis, τελεταῖς, initiis, assamentis videndus Josephus Scaliger ad Hymnos Orphei & Vossius in Etymologico.

De Christianorum hymnis mentionem facit *Plinius*, in epistola celebri ad Trajanum lib. X. 97. Antiqvissimum exemplum hymni ejusmodi est ille qvem habemus *Clementis Alexandrini* ad calcem Pædagogi, de qvo dixi lib. V. Bibliothecæ Græcæ pag. 104. & 196. ubi & habes hymnos à *Tho. Smitho* editos in Diatriba de hymnis Græcorum qvæ exstat Tom. 1. miscellaneorum Londin. 1686. 1710. 8. & qvæ de hymnis in CHristi honorem compositis *Cajus* Presbyter ap. Eusebium libro V. cap. 28. Ode Polyonymos, cujus meminit *Lucianus*, sive qvisqvis auctor in Philopatride, nihil aliud est qvam doxologia, de qva vide *Suicerum* in ἁγιασμὸς & τρισάγιον. *Cangium* in glossario utroq;, D. *Adami Rechenbergii* dissertationem de doxologia veterum Christianorum: Menardum ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 10. sq. *Petr. Allixium* in dissert. de τρισαγίε origine, qvam nomine suo primis tantum literis indicato edidit Rothomagi 1674. 8. De Antiphona ab Ignatio post visionem angelicam Ecclesiæ Antiochenæ tradita vide *Valesium* ad Socratis VI. 8. pag. 78. *Theophilum Raynaudum* Tom. 7. operum pag. 457. seqv. De Litaniis *Nicol. Serrarii* λιτανευτικῶν libri, inter ejus opuscula excusi, *Gisbertus Voëtius* Part. III. disput. select. pag. 1049. sq. *Georgius Gregorius Francisci*, in diss. de litaniis, edita Lipsiæ 1693. Varias Litaniarum veterum formulas videre licet in veteribus Officiis, Sacramentariis & Liturgiis, è qvibus nonnullas vulgarunt *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. *Edmundus Martene* de antiqva Ecclesia disciplina in divinis officiis pag. 629. *Joh. Morinus* de Ecclesiæ ordinationibus pag. 300. & in appendice operis de sacramento Pœnitentiæ p. 165. sq. aliiq; Clariss. Nicolao Petro Sibbern lib. de libris Ecclesiasticis Latinorum laudati, apud qvem pag. 73. pro *Gassendus* legendum Cassander pag. 117. Operum. De formula κύριε ἐλέησον, qvæ exstat etiam apud

apud Arrianum in Epicteteis lib. 2. c. 7. vide *Joh. Steph. Durantum* l. II. de ritibus Ecclesiæ Catholicæ cap. 13. De hymno *Te DEum laudamus*, qvi ad S. Ambrosium & Augustinum vulgo refertur, & in Epistola Abbonis Floriacensis tribuitur S. Hilario, ut in præf. ad Hilarium notant Benedictini: adeundus *Matthæus Larroquanus* lib. 2. Adversariorum sacrorum cap. 31. *Hugo Menardus* ad Gregorii M. sacramentarium pag. 399. *Wilhel. Ernestus Tenzelius* in diss. de hoc hymno, habita Wittebergæ 1686. & recusa in parte 1. dissert. selectarum: Adde eundem in dialogis menstruis A. 1692. pag. 869. *Eustathium à Sancto Ubaldo* in disqvisit. de hymni Te DEum laudamus auctoribus. (Vid. Tom. 3. supplem. Act. Erud. pag. 163. & 52. & Anni 1691. pag 129.) & *Placcii* ἐκ μακαρίτου theatrum Anonymorum p. 403. seq. De Δοξολογίᾳ veterum Christianorum, cujus jam mentionem feci, & qvam perinde ut Symbolum ex formula confessionis baptizandorum natam esse contendit Joh. Gregorius, Anglus in observationibus sacris, vid. D. *Adami Rechenbergii* exercitatio Lips. 1684. primum edita, qvæ iterum prodiit in syntagm. 1. diss. philologicarum Roterd. 1699. 8. atq; tertia vice in Exercitationibus Rechenbergii ad Nov. Test. & Historiam Eccles. spectantibus p. 219. Hymnos & preces Latinæ Ecclesiæ veteris collegit *Georg. Cassander*, qvæ una cum ejusdem in hymnos notis, tum seorsim Colon. 1556. tum inter ejus opera Paris. 1616. fol. excusa leguntur. Videndi præterea inprimis *Jo. Bona* Cardinalis in opere erudito de divina Psalmodia excuso tum separatim, tum inter Bonæ opera Antvverp. 1694. fol. *Joh. Hoornbeeckius* lib. 1. miscell. Sacror. cap. XI. *Tho. Comberi* Angli historia de primitivo & generali usu Liturgiarum in Ecclesia Christiana contra David. Clarksonium, qvi liber recensetur in actis Eruditor. A. 1691. pag. 123. seq. *Balthasar Bebelius* Tom. 2. Sec. IV. Antiqv. Eccles. pag. 463. seq. 746. sq. ad 762. *Joh. Henricus Ursinus* VI. 18. Analect. sacr. *Nicolaus le Nourry* in apparatu ad Bibliothecam Patrum pag. 413. *Conr. Samuelis Schurtzfleischii* diss. de hymnis veteris Ecclesiæ Witteb 1685. *Josephus Maria Carus* in disqvisitione antiqvis libris missarum Romanæ Ecclesiæ præmissa, qvi & responsionalia & antiphonaria Ecclesiæ Romanæ edidit. *Joh. Mabillonius* de cursu Gallicano: Ut omittam Græcorum troparia, triodium, Octoëchum, *κυριακὰ γάρμα* &c. De qvibus uti & de Melodis Ecclesiæ Græcæ, de qvibus *Leonis Allatii* liber intercidit, vide qvæ notavi nuper ad ejusdem Allatii de libris Ecclesiasticis Græcorum. Psalmi ἰδιωτικοὶ in Ecclesia cani prohiben-

hibentur canone Laodiceno 59. Confer Historiam Concilii Constantiensis Tom. 3. p. 386. sq. Benedictinorum præf. ad S. Hilarium §. 20. seq. ubi de hymnis Arianorum, & qvos illis Catholici opposuerunt: Salom. Ernesti Cypriani diss. de propagatione hæresium per cantilenas, & Jo. Andreæ Schmidii sæpe mihi laudati, de propagatione religionis per carmina. Contra PetroBrusianos autem, cantionum sacrarum usum rejicientes disputat Petrus Cluniacensis Tom. 22. Bibliothecæ Patrum edit. Lugd. pag. 1079. seq. Vide sis etiam de illarum usu Augustinum lib. 1. Confess. cap. 33. & M. Antonium de Dominis VIII. 12. 33. De recentiorum cantionum Germanicarum, qvarum in nostris Ecclesiis usus est, auctoribus videnda qvæ singulari studio paucis ab hinc annis collegerunt exposueruntqve Rev. Viri *D. Georgius Goetzius*, Superintendens Jenensis in der Lieder-Betrachtungen: D. *Joh. Ben. Carpzovius* Lipsiensis Theologus in den Lieder-Predigten/ D. *Georg. Henricus Goezius* Antistes Lubecensis in der Lieder-Predigt/ Lieder-Betrachtung &c. *Johannes* præcipue *Christophorus Olearius* Ecclesiastes & Bibliothecarius Arnstadiensis in Bibliotheca hymnopœorum sive Lieder-Bibliothec, & in Evangelischen Lieder-Schatz / & ad Homilias Hymnodicas Martini Crusii, atq; in Hymnologia passionali: & Ratisbonensis Ecclesiæ præsul *Georgius Serpilius* in zufälligen Gedancken zu J. C. Olearii Lieder-Bibliothec, Fortsetzung derselbigen/ & in Prüfung des Hohensteinischen Gesang-Buchs &c. *Godfridus Ludovici* Rector meritissimus Schleusing. de hymnis & hymnopoeis Hennebergicis, cum *Jo. Avenarii* ad eum Epistola, qvibus utinam *Joannis* etiam *Joachimi Molleri* Pastoris Grosnensis delicias Hymnologicas & theatrum hymnologicum, in præfat. ad Jo. Spangenbergii meditationes (gute Gedancken von allerhand geistlichen Kirchen-Gesängen) promissas adjungere qvamprimum liceat.

XIV. De Benedictionis more apud Judæos adeundi interpretes ad Num. VI. 22. sq. Deut. XI. 29. *Hackspanius* not. Philolog. ad Levit. XXIV. 16. *Jo. Henricus Hanerus* in diss. de ritu benedictionis Sacerdotalis Jen. 1671. 4. *Wagenseilius* ad Sota pag. 672. sq. & 1131. sq. *Jo. Lundius* in Jüdischen Heiligthümern pag. 652. sq. Alioqvi ברכות sive benedictionis Judæis appellantur preces qvæcunqve, unde & liber Talmudicus qvi ita inscribitur, tractat de precibus. Video etiam laudari Pericum de benedictionibus, Oxon. 1667. 8. qvanqvam in librum ipsum nondum incidi.

De

De ritibus & formulis benedictionum apud Christianos [illegible] commentatus est *Jac. Gretserus* S. I. libris duobus de benedictionibus, qvibus & tertium de maledictionibus adjunxit. Ingolstad. [illegible] Videndus etiam *Bellarminus* III. 8. de cultu sanctorum, *Andreas* [illegible] parte 2. panopliæ Sacerdotalis lib. 2. qvi est de munere Sacerdotali benedicendi. *Novarinus* schediasm. sacr. lib. V. cap. 11. [illegible] ad Eutychium pag. 37. seq. *Nic. Rayaus* diss. præliminar. [illegible] 2. Actorum Sanct. Junii pag. LXIII. seq. ubi digitos à [illegible]centibus aliter componi qvam à Latinis observat, & [illegible]re cereum bisulcum vel trisulcum manu inter bene[illegible]andi, qvod δικηρίῳ & τρικηρίῳ σφραγίζειν Græci appel[illegible] Cangius in κηρός pag. 646. qvemadmodum de more [illegible]s benedicendi ad SS. Trinitatis mysterium significan[illegible] Observationes selectæ Hallenses Tomo IV. Obs. 4.

[illegible]m exempla in sacris scriptoribus exstant Deut. XXVIII. [illegible]emiæ XX. De ritu diris devovendi suspectam adulterii, [illegible] aqva amara ποτῷ ἐλέγχου, vide interpretes ad Num. V. [illegible] Bernhardum ad Josephi III. 11. Antiqv. Seldenum [illegible] 13. sq. Wagenseilium ad Sotam & Andreæ Acoluthi [illegible] de aqvis amaris Lips. 1682. 4.

[illegible] Judæorum recentis ætatis & maledictis in Christia[illegible] Eisenmengerus in detecto Judaismo, & jam olim S. [illegible] V. 18. Esaiæ: *Ter, inqvit per singulos dies in omnibus Sy*[illegible] *Nazaræorum anathematizant Judæi nomen Christianum.* [illegible] procuratoribus Romanis Christiani jubebantur *male*[illegible], ut constat ex Plinii X. 97. Epist. Ex latinis Poëtis si qvis [illegible] cognoscere velit, adeat Valerii Catonis diras à [illegible]do illustratas, & Ovidii Ibin, qvo poëmate pleno [illegible]um suum ultus est, ad exemplum Callimachi, cujus [illegible] Gretseri librum de maledictionibus paullo ante [illegible]er alia de anathematis in hæreticos. Vide etiam [illegible] Dalen lib. de Oraculis p. 673. sq. edit. in 4. & libro de Ari[illegible] sq. ubi etiam de ritu devotionis, præeunte execra[illegible] Sacerdote, qvi non modo apud Græcos & Romanos [illegible] obtinuit, atqve non tantum ad singulos homines

sed & integras Urbes ac Regiones fuit applicatus, ut vel ex Baraci & Bileami historia patet, Numeror. XXII. 16.

XV. Qvoniam in Sacris, Musicæ tam vocalis qvam instrumentalis usus pridem invaluit, etiam de hoc aliqvid dicendum. De Musica Hebræorum veterum, Jac. Gaffarelli librum memorat Leo Allatius p. 40. apum urbanarum: sed ille nunqvam qvod sciam lucem adspexit. Itaqve de hoc argumento præter Thomam Pagetium in limine expositionis Psalmorum, & alios divini hujus Hymnarii, librorumqve Samuelis, Regum & Chronicon interpretes & Antiqvitatum Judaicarum scriptores generales, videndus imprimis *Salomon van Till*, in libro Belgice edito Dordraci 1692. 4. & Germanice Lips. 1706. 4. Dicht- Sang- und Spiel-Kunst so der alten als besonderst der Hebræer, de qvo opere adi Acta Eruditorum A. 1693. p. 69. sq. Instrumentis usi sunt Hebræi vel *tactilibus*, qvalis fuit cithara Davidica, de qva exstat singularis dissertatio Jo. Gabr. Dreschleri Lips. 1670. vel *inflatilibus* ut buccina, tubis & tibiis, de qvarum forma & usu præcipue in inauguratione Regum apud Hebræos vide Scacchum III. Myrothec. cap. 55. sq. p. 1091. sq. De buccina singularem qvoqve exercitationem Lipsiæ edidit Christianus Zoega: A. 1692. Vel denique *pulsatilibus* ut tympanis, de qvibus B. D. Aug. Pfeiferi dubia vexata S. Scripturæ ad Psal. IV. 1. & Wagenseilius pag. 964. ad Sota. Exstant & de instrumentis Musicis Hebræorum dissertatiunculæ *Christiani Weidlingi* Lips. 1686. & *Mich. Henrici Reinhardi* Wittenb. 1699. Cæterum veteris musicæ rationem veram non minus qvam poëseos Hebraicæ [illegible] ipsis jam ignotam esse tam verum est, qvam & dolendum. [illegible] Thomam Gatakerum lib. I. adversar. cap. 10.

XVI. De *Musica* veterum Ægyptiorum, Græcorum, Romanorumqve haud memini qvenqvam plenum & absolutum aliqvid [illegible] edidisse, qvanqvam ad argumentum hoc faciunt Athanasius Kircherus libro 7. Musurgiæ Rom. 1650. & Amst. 1662. fol. [illegible] *Donus de præstantia* Musicæ veteris, Florent. 1647. 4. Guil. [illegible]bellus de Musica Græcorum, Schleusing. 1636. 12. & qvæ [illegible] Musicos veteres Græcos Marcus Meibomius & Johannes [illegible] Vincentius Galilæus de nova & antiqva Musica, Guil. Stuckius [illegible] convival. III. 20. Erycii Puteani Musathena & Iter Nonianum [illegible]

An-

Andreæ Angelini Bontempi Perusini Historia Musica, de qva Acta Erudit. 1696. pag. 241. De Nicasii inedita dissertatione de Musica veterum & Ouvrardi Historia Musicæ veteris ac recentis inedita vide Novellas Reip. literariæ A. 1703. Octobr. pag. 370. seq.

XVII. De instrumentis Musicis veterum adeundus Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 466. sq. Aliqvammulta eorum & varias *lyræ* figuras exhibet & explicat Marius Mersennus libris postremis harmonicorũ Paris. 1648. fol. De lyræ plectro vide V.C. Jac. Perizonium ad Æliani III. 32. De *sistris* exstat Anonymi Epistola ad Jo. Clericum Tom. 16. Bibl. Select. pag. 167. Hieron. Bossii libellus Mediolani 1612. 12. & Benedicti Bacchini de sistris eorumqve figuris, Trajecti 1696. 4. & in thesauro Græviano T. VI. ex Latina Jacobi Tolli versione, qvi ex Italico transtulit. Adde qvæ præter Stephanium pag. 86. sq. ad Saxonem Grammat. Angelus Causeus Tomo qvinto ejusdem thesauri Romani p. 318. De *tubis* & earum usu in bello, Matth. Zimmermannus p. 518. sq. Analect. De *cornuum* usu præcipue in sacris, multa erudite congessit Trogillus Arnkiel, Antistes Apenradensis in libro Germanico edito de cornu aureo qvod prope Tunderam Holsatiæ urbem Anno 1639. repertum fuit, Kiloniæ 1683. 4. De *cymbalis* veterum, crepitaculis, scabillorumqve crepitu vide Menagii Origines Gall. in *castagnettes* & *cascaveaux*: Rhodium ad Scribonium Largum pag. 98. Pignorium de servis pag. 166. Martinum de Roa parte 2. Singular. Scripturæ pag. 600. 605. sq. Scaligerum, Weitziumqve ad Catullum, & librum singularem Frid. Adolphi Lampe vulgatum in [illegible] 1703. 12. Indi loco turbarum usi sunt flagellis qvibus [illegible] rabant, ac tympanis ut refert Suidas in σάλπιγξ, qvi [illegible] ab Ibyco inventas docet in σαμβύκαι. Locus Eustathii ad Iliad. [illegible] de sex *tibiarum* generibus illustratur à Gisberto Cupero in Harpocrate pag. 141. seq. De tibiis paribus & imparibus dextris & sinistris consulendi viri docti ad Terentium ac Phædrum, & Dacerius ad Festum in *impares*. Plura de tibiis veterum Aldus Manutius in qvæsitis per epistolas, Venetiis 1570. & in Lampade Gruteri Tom. 4. pag. 251. sq. & Tom. VI. Thes. Græviani: Casp. Bartholinus de tibiis veterum & earum antiqvo usu libris 3. Romæ 1677. 8. & Amst. 1679. 12. Joh. Meursii filii collectanea de tibiis veterum, Soræ 1641. 8. & Tom. VIII. Antiqv. Græcarum Jacob. Gronovii. De *organis* Musicis Hydraulicis & Pnevmaticis videndus Joh. Gregorius, Anglus in diss. de more canendi Symbolum Nicæ-

Nicænum p.49. Iſaac. Voſſius de viribus Rythmi p. 99. ſq. Auguſtus Buchnerus ad Venantii Fortunati carmen de reſurrectione p. 26. & Cangius in Goſſario latino. De *campanis* Idem Cangius in *campana*, *cloca*, *glogga*, *ſignum*, *ſqvilla*, tum in κώδωνες, ξύλον, σημαντήριον, κροῦσμα, Adrianus Junius lib. 3. Animadverſ. cap. 11. Hieron. Magius libello de tintinnabulis, Franciſci Svvertii notis nonnullis illuſtrato, & IV. 14. Miſcell. (ubi etiam de ſuperſtitione dæmonas campanarum pulſu fugare ſe poſſe ſperantium) Franciſcus Bernardinus Ferrarius lib. I. de ritu ſacrarum concionum pag. 7. (qvo in loco alias præterea enumerat rationes ad ſacra celebranda acceſſuros convocandi) Paulus Vergerius, Henricus Arnoldus Stockflet, Reinmannus, Eggerus & Rev. Paulus Chriſtianus Hilſcherus in ſingularibus diſſ. & qvi præ cæteris diligenter in hoc argumento verſatus eſt *Joh. Baptiſta Thiers* tractatu Gallico de campanis Pariſ. 1702. Vide etiam B. D. Mayeri Muſeum miniſtri Eccleſiæ parte 2. pag. 700. ſq. & Marium Merſennum de inſtrumentis Harmonicis pag. 145. ſq. qvi recentius inventum campanas plures ad harmoniam edendam conjungendi (Glockenſpiel Germani vocant) exponit pag. 160. De ſuperſtitioſis campanarum pulſibus ad arcenda fulmina, Caſparis Hombergi libellus prodiit Francof. 1577. 8. Benedictio & Baptiſmus campanarum Sec. X. in uſu eſſe cœpit, licet jam Carolus M. vetuit clocas baptizari. Campanarum loco qvæ à ſeculo VII. in Occidente freqventiſſimæ, Græci adhibent σήμαντρον qvo pulſant, ſive lignum aliqvod oblongum duarum decempedarum magnitudine. Vide Goarum ad Euchólog. pag. 560. Allatium de templis Græcorum pag. 128. & Cangii gloſſar. Græc. Simile eſt σημαντήριον Judæorum (Schulklopffer) de qvo Wulferus in theriaca p. 127. Cæterum plures de veterum Muſica laudavi III. 10. Bibl. Gr. Diagrammatum Muſicorum (vulgo *tabulatur*) inventor Stratonicus Citharoedus. Vide Caſaubonum VIII. 12. ad Athenæum. De notis Muſicis Veterum Græcorum Joannes Seldenus ad Epochas marmoreas pag. 171. ſeq. Merſennus in Geneſin pag. 1527. 1694. M. Meibomius ad Alypium, Gaudentium, Ariſtidem &c. atq; in præf. ad Antiqvos Muſicos. De notis Muſicis Græcæ & Latinæ Eccleſiæ vide qvæ Bibl. Græc. III. 10. §. 10. De notis *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *ſol*, *la* à Guidone Aretino repertis Sigebertus ad A. C. 1028. Gerh. Voſſius de IV. art. popular p. 39. 40. Iſ. Voſſius de viribus rythmi pag. 91. Acta Eruditor A. 1695. pag. 223. ubi diſtichon:

Corde

Corde DEum, & fidibus gemituqve alto benedicam
Ut re mi faciat solvere labra sibi.

Abraham Bucholcerus in Indice Chronolog.

Cur adhibes tristi numeros cantumqve labori ?
*Ut re*levet *mi*serum *fa*tum *so*litosqve *la*bores.

XVIII. De *Concionibus* Christianorum veterum pauca qvædam dicturo attingendæ etiam conciones Judæorum , qvarum insignis mentio exstat in libro *Philonis* Judæi de septenario , ubi testatur per singula oppida Judæorum fuisse qvædam *διδασκαλεῖα* in qvibus sabbathis Judæi convenirent , deinde superiorem locum ascenderet vir gravis, qvi præsentes instrueret , & ad virtutem adhortaretur. Vide etiam *Campegii Vitringa* archisynagogum cap. XI. seq. & *Jacobi Altingii* Heptadem VII. diss. 2. Tom. 5. Opp. pag. 198. ubi illustrat ritum Concionum post reditum Judæorum è Babylonia Nehem. VIII. De Judæorum lectionibus sacris *Sam. Basnage* ad A. C. 30. n. 63. *Grotius* & alii ad Luc. IV. 16. 20. De recentium Judæorum Draschoth sive concionibus *Buxtorfius* in synagoga Judaica pag. 331. & *Wagenseilius* pag. 245. seq. telorum igneorum Satanæ , ubi & exempla qvædam earundem tibi occurent.

XIX. Primorum Christianorum cœtus & conciones à posteriorum temporum usu qvodammodo diversas fuisse constat ex 1 Cor. XIV. ad qvod præter interpretes confer *Altingium* loco laudato p. 201. 202. Non minimam partem cultus ut apud Judæos ita apud Christianos qvoqve constituebat lectio sacrarum literarum, de qva vide W. E. *Tentzelii* diss. de ritu lectionum sacrarum, *Jo. Andream Schmidium* diss. de lectionariis utriusqve Ecclesiæ , & *Tho. Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 4. & 15. *Allatium* p. 49. & 52. de libris Eccles. Græcorum. Propheticam lectionem interdum Epistolis & Evangeliis præmissam notat *Menardus* p. 368. ad Gregorii Sacramentar. Sacrum Officium lingua vulgo nota celebratum à primis Christianis & per plura deinceps secula , qvemadmodum etiam sacras literas lectas in vulgaribus linguis, docent *Phil. Mornaus* lib. 2. de Eucharistia cap. 6. & 7. & *Jacobus Usserius* in Historia dogmatica de Scripturis & Sacris vernaculis, post auctoris mortem edita Lond. 1689. 4. cum luculentis *Henrici Warthoni* accessionibus.

De

XX De veterum Christianorum concionibus diligentissime egit *Bernardinus Ferrarius* tribus libris, qvi post editionem Mediolanensem Anni 1621. & Lugdunensem Anni 1664. recusi sunt Ultrajecti 1692. 8. curante Jo. Georgio Grævio, cum ingenti jactura ante paucos annos literis elegantioribus erepto. Prolixa ex eodem libro excerpta occurrunt in Zimmermanni Analectis pag. 477. sqq. Egregia itidem *Joachimi Hildebrandi* exercitatio de veterum Concionibus prodiit Helmst. 1661. 4. De eodem argumento agit etiam *Joh. Hoornbeckius* libro I. Miscellaneorum sacrorum c. 9. Imaginem veteris suggesti sive ambonis exhibet Carolus du Fresne in CPoli Christiana lib. 3. p. 69. qvanqvam plerumq; pro gradibus altaris (non in ambone) sedentes concionari solitos veteres observat Valesius ad Socratis VI. 5. & Sirmondus ad Sidonium pag. 252. ubi & de eo qvod stans plerumqve auscultaverit populus, licet in infirmiorum gratiam sedilia etiam subjecta testatur Augustinus cap. 13. de catechiz. rudibus. De cathedris Episcoporum & Presbyterorum consulendus Sam. Basnage ad Baron. T. 1. p. 535. sq. Menardus p. 85. 94. ad Sacramentarium Gregorii M. Pulpitum lectoris videsis expressum icone in Montfauconi diario Italico p. 134. Plerarumq; homiliarum, qvæ auctoribus priscis Ecclesiæ doctoribus hodie exstant, elenchum dedit Cælestinus à Monte Marsanno in clave Davidica Lugd. 1659. fol. Qvam plurimas itidem junctim & multas primus edidit Franciscus Combefis * in Bibliotheca Homiletica, ut Laurentii Cumdii & Gerardi Mesani Bibliothecam Homiliarum, & Homiliarium Pauli Diaconi sive Alcuini excusum Basil. 1493. Lugd. 1520. Paris. 1537. fol. Homiliasqve in Epistolas Dominicales & Festivales à Laur. Surio collectas vulgatasqve Colon. 1596. fol. omittam. Concionandi munus Episcopis primum maxime fuit proprium, licet interjecto tempore in Oriente hoc primum, tum etiam in Occidente Presbyteris concederetur. Vide Sirmondi Opera T. 1. pap. 333. Interdum ante Episcopum etiam verba faciebat presbyter, (vide Tho. Milles pag 8. ad Cyrillum Hierosol.) Diaconus qvoq;, confer sis Sam. Basnagium ad A. C. 35. n. 12. D. Jo. Ben. Carpzovii filii diss. pag. 901. & Casp. Zieglerum de Diaconis p. 100. sq. Etiam Episcopos ab aliis sibi Conciones componi permisisse notat Sirmondus ad Ennodium pag. 75. Certe concionandi officium neglectum, vehementer eis vitio datum fuisse docet laudatus Ferrarius lib.

* Vide supra pag. 333.

lib.2. cap.I. & sq. Conferatur Cotelerius Tomo 1. ad Patres Apostolicos pag. 263. Andreas Saussæus in panopliæ sacerdotalis parte 2. cap.4. Paschasius Qvesnellus ad Leonem M. pag. 895. & 883. b. Jac. Gœttenius libro 1. observationum cap. 1. Idem Qvesnellus ante Leonem 1. etiam Sixtum III. & Liberium Pontificem concionatos esse, contro Sozomenum libro 7. c. 19. ostendit dissertatione 2. ad Leonem M. p. 257. sq. Conciones plerasqve dictas ex memoria, qvasdam etiam de scripto recitatas, observatum Ferrario lib. 2. cap. 15. Ex auditoribus qvidam per notarios sive ὀξυγράφους, ut Socrates VI. 4. de Chrysostomo agens meminit, conciones excipiebant, qva ratione multæ Origenis, Chrysostomi, Augustini & aliorum conciones sunt conservatæ. Vide Hildebrandi exercitationem de concionibus veterum cap. 3. §. 8. D. Joh. Ben. Carpzovium in præfatione ad Concionum Funebrium Tomum V. & Petri Aurelii Opera pag. 408. Porro apud Socratem VII. 2. οὐ μὴν non videtur negare sed potius affirmare, Attici nempe Episcopi CPolitani sermones licet extemporales tamen fuisse ejusmodi, ut assidue freqventarentur & scripto exciperentur. De auditorum innumerabili copia dicentes qvandoq; urgente confer Cotelerium parte 3. monumentorum Ecclesiæ Græcæ pag. 562. sq. Ferrarium lib. 2. cap. 19. De Concionibus inauguralibus, qvod ex illis de fide, doctrina & moribus cujusqve Episcopi conjectura fieret, Vide H. Valesium ad Socratis VII. 29. Cæterum theatrales facetias & histrionicā ac scurrilem dicacitaem exulare omnino à suggestu sacro debere, omnes consentiunt. Conf. Benedictinorum notas ad l. 1. Ambrosii de officiis c. 23. T. 2. p. 28. & Mabillonium ad hæc Bernardi lib. 2. de considerat. c. 13. *inter seculares nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotis blasphemiæ.* Stantes concionari solebant stantibus auditoribus ut docent Ferrarius lib. 2. cap. 17. Hildebr. cap. 3. §. 13. Cotelerius Tomo 1. ad patres Apostolicos pag. 266. sq. Jacobus Sirmondus ad carmen 16. Sidonii Apolloniaris, & D. Balthasar Bebelius Antiqv. Eccles. Sec. IV. Tom. 2. pag. 729. sq. Sedentes tamen interdum etiam in ambone verba fecisse certum est, ut de Chrysostomo refert Nicephorus lib. 13. hist. ecclesiast. cap. 4.

XXI. Non prætereundum qvod pulchre observat illustris Vir *Samuel Pufendorfius* in introductione ad Historiam, libro lectu dignissimo, & qvod paucis libris Linguæ nostræ accidit, ex Germanico

idiomate in latinum, Belgicum, Gallicum, Anglicum, Suecicum & Russicum translato, parte 1. c. 12. §. 2. apud Ethnicos veteres Græcos & Romanos aliosqve nullas fuisse ejusmodi Sacras conciones sive publicos cœtus, in qvibus populus de religione sua institueretur, & de virtute ac pietate colenda admoneretur: sed maximam partem cultus Deorum constitisse sacrificiis, cerimoniisqve & dierum festorum solennitate, qvæ tamen ludis potius & luxu qvam divinarum rerum contemplatione & pietatis exercitatione, obibatur. Ita ut ex ejusmodi religione Ethnica neqve per vitam erudiri homo in cognitione Numinis, neqve inflammari ad pietatem: neqve in morte solatium ac spem de meliore vita concipere posset. Qvo magis agnoscenda est nostra Christianorum felicitas, qvi loco cultus ejusmodi indigni, superstitiosi & ἀλόγου non modo sanam & rectam rationem Dei colendi ac celebrandi, Numine ipso monstrante habemus, sed etiam ex ore Ministrorum Verbi qvotidie haurimus saluberrimas doctrinas è qvibus fides in DEum accenditur aliturqve, spes & fiducia corroboratur, & charitas in DEum hominesqve commendatur & inculcatur. Qvod si rationem etiam veterum cœtuum Christianorum ex teste aliqvo fide digno cognoscere cupimus, *Justinum Martyrem* adhibemus, qvi in Apologia longiore pag. 98. perspicue eos describit, atqve inter alia refert post lectionem scriptorum Propheticorum Apostolicorumqve, lectore qviescente τὸν προεστῶτα sive *Antistitem* διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖσθαι *sermone populum solitum instruere, & ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortari.* Hinc consurrexisse omnes ad preces & hymnos, ac sacram Eucharistiam celebratam à præsentibus qvibusqve. Confer si placet qvæ ad illum locum à *B. Kortholto* aliisqve viris doctis annotata sunt.

XXII. Verba pro Concione facientibus applaudebat subinde populus & acclamabat, si qvid elegantius vel gravius dictum fuisset: de qvo populi applausu agunt *Bernardinus Ferrarius* lib. 2. de concionibus cap. 23. sq. & in singulari opere de veterum acclamationibus & plausu libro V. c. 1-12. Qvod opus in libros 7. distinctum Mediolani 1627. 4. primum prodiit, & in Tomo 6. thesauri Antiqvitatt. Roman. Græviani recusum est. De iisdem acclamationibus Ecclesiasticis consules *Jacobum Gættenium* lib. I. observat. cap. X. *Ludov. Cresollium* in theatro rhetorum, Tomo X. antiqvitatt. Græcarum Gronovii

vii pag. 145. sq. *Conradum Rittershusium* lib. III. sacrarum Lectionum c. 22. *Suicerum* in thesauro, voce κρότ☉. *Fronton. Ducaeum* in notis ad Chrysostomum Tom. I. pag. 7. sq. *Hildebrandum* de Concionibus Vett. cap. 3. Ad hunc morem spectat etiam ritus oraria concutiendi, de qvo *Is. Casaubonus* ad Vopiscum in Aureliano, cap. 48. *Henricus Valesius* ad Eusebium pag. 281. *Jo. Harduinus* ad Themistium pag. 500. tum mos contundendi pectus, de qvo *Sirmondus* Tom. 1. Opp. fol. 339. E. sq. Hi applausus & acclamationes cum sæpe modum excederent, sæpe loco importuno & minime conveniente excitarentur, ab antiqvis Ecclesiæ Doctoribus primum vehementer reprehensi, deinde paullatim abrogati sunt, licet ad S. Bernhardi usqve tempora perdurasse eidem Ferrario observatum. Vide Gerh. Joh. Vossium libro de imitatione p. 807. sq. editionis Crenianæ Tom. 1. methodorum qvas de studiis instituendis edidit. Verissimum etiam est auditores si probe moveantur & cor eorum compungatur à dicente, ipsos tacituros potius & de emendatione sui serio cogitaturos, qvam plausu & acclamatione, obstrepere dicenti ausuros; qvemadmodum *Renatus Rapinus* in diss. gallica de eloqventia ecclesiastica recte observat eos qvi in concione vehementissime & potentissime commoti sunt, non multa verba de dicente facere, neqve illum ambitiose vicino suo laudare, sed tacitos egredi. Qvo spectat *Musonii* Philosophi dictum apud Gellium lib. V. cap. 1. *Quisquis ille est qui audit, nisi ille est plane deperditus, inter ipsam Philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & prodeat tacitus, pœniteat & gaudeat & admiretur.* Admiratio autem qvæ maxima est, *non parit verba sed silentium.* Unde & Cicero in oratione pro Dejotaro animadvertit *plausum obstupescentibus auditoribus ipsa admiratione compressum.*

XXIII. Occasione harum acclamationum Ecclesiasticarum lubet etiam paucis alia plausuum & acclamationum genera perstringere, de qvibus præter *Ferrarium* agit *Joannes Chokierius* lib. 2. Facis historicæ cap. 11. *Josephus Laurentius* lib. II. Polymathiæ cap. XII. qvibus addenda Abbatis *Simonii* dissertatio inserta memoriis literariis Trivultinis A. 1705. pag. 1227. sq. De acclamationibus & plausibus theatralibus agit *Justus Lipsius* lib. 2. electorum cap. X. & *Ferrarius* lib 7. cap. 20. atqve libro 2. integro, in cujus capite 5. pressionem & conversionem pollicis perperam refert ad plausus theatrales, cum

ad amphitheatrales potius pertineat, notante *Gravio* in præfatione ad Tomum VI. thesauri antiqvitatum, ubi docet *ad digitum pugnare* apud Martialem in spectaculis, epigrammate 29. exponendum ea lege pugnare, ut qvi succumbit digito sublato victum se esse fateatur. De acclamatione in ludis eqvestribus locum insignem habes apud S. *Cæsarium* qv. 1. pag. 6. sq. edit. Ehingeri. De Scholasticis acclamationibus & plausibus, qvæ in scholis, in auditoriis, in foro datæ sunt vel causarum Patronis dicentibus coram judice, vel declamantibus ad auditores Sophistis, aut eruditis scripta sua recitantibus agit *Ferrarius* lib. 3. *Vossius* in libro de imitatione, *Lipsius* lib. 2. ad Belgas epist 48. *Joannes Schefferus*, in lib. de stylo pag. 115. & pag. 98. sq. ubi de recitationibus: *Lud. Cresollius* in theatro Rhetorum lib. 3. c. 20. *Lælius Bisciola* Mutinensis Tomo II. Lectionum subsecivarum lib. 15. cap. 20. *Bernardus Petrus Carl* in diss. edita Rostoch. 1696.

De acclamationibus & applausu in electionibus inaugurationibusqve Imperatorum & Regum videndi *Joh. Christoph. Becmannus* de laudibus regalibus cap. 3. *Fortunatus Scacchus* III. eleochrysm. c. 52. sq. p. 1078. sq. & c. 36. p. 972. sq. & *Jo. Franciscus Buddeus* de eo qvod decet circa solennia principum §. 28. Formulas acclamationum colligit *Barnabas Brissonius* l. 1. de formulis, ubi etiam de acclamationibus senatoriis pag. 127. sq. de qvibus *Ferrarius* disputat per totum librum IV. De militaribus acclamationibus agit idem Ferrarius lib. VI. cap. 3. usqve ad 11. Brissonius lib. 4. pag. 349. sq. Plausus & acclamationes Imperatoribus factas à Trajano usqve in acta publica relatas observat *Isaacus Casaubonus* in notis ad Vulcatium Gallicanum: qvemadmodum acclamationes factæ Episcopis relatæ sunt in acta Synodica. Confer *Suiceri* thesaurum in voice κράτος. De acclamationibus in electione aut ordinatione Episcopi cui à populo acclamatum ἄξιος, ut colligitur è *Philostorgii* IX. 10. agit *Ferrarius* lib. 7. cap. 3. & *Jacobus Goetten* lib. 1. observationum cap. 10. ubi singillatim de acclamationibus in electione Pontificis. De acclamationibus in electione Imperatoris *Ferrarius* lib. 7. cap. 4. & 6. tum 5. qvoqve, ubi de formula sacris literis celebrata, *vivat Rex*: & cap. 9. sq. ubi de votis pro longiore vita & annis felicibus. De ecclesiasticis acclamationibus totus liber V. Ferrarii est, & speciatim de acclamationibus in Conciliis cap. 13. sq. Senatui qvoqve in Synodis feli-

feliciter acclamatum obſervat cap. 16. Confer & *Philippum Bertherium* lib. 1. πιθανῶν cap. 6. *Allatium* adverſus Creyghtonum pag. 727. *Cangii* Gloſſar. in πολυχρόνιον & πολυχρονίζειν. *Suiceri* theſaurum in ἄξιος in χρότος, & σεβος. De acclamationibus in ludis ſecularibus adeundus *Petrus Taſſinus*, Tom. 8. Antiqvitatt. Roman. pag. 517. in ludis Apollinaribus, *Cicero* Philippica I. cap. 15. De acclamationibus in triumphis vide ſis *Onuphrium*, *Johannem Nicolai* aliosqve qvi de triumpho ſcripſerunt, & qvæ notant viri docti ad Suetonium & Hiſt. Auguſtæ ſcriptores. De acclamationibus nuptialibus Ferrarium lib. VI. c. 12. ſq. & *Voſſii* Etymologicon voce *Hymen*.

XXIV. Ex Sacramentis Veteris Teſt. prima memoranda *Circumciſio*, præcepta à DEo Geneſ. XVII. 10. ſq. Levit. XII. 3. de cujus ritibus videndi Talmudici in tractatu de Sabbato cap. 19. T. 2. edit. Surenhuſ. p. 62. ſq. & è Chriſtianis V. C. Hermannus ab Hardt in prodromo juris Judæorum Canonici de Circumciſione Helmſt. 1700. 8. ne Buxtorfium Synagogæ Judaicæ cap. 4. Jo Lundium, ſimilesqve veluti notiores memorem. Cauſas inſtituæ à DEo circumciſionis ſive ſolennium ſecandæ carnis (ut loqvar cum S. Hilario 1. de Trinit.) reddere conatur Philo libello de circumciſione, cui adde Juſtinum qv. 102. ad Orthodoxos, Photium Epiſt. 248. D. Sebaſtiani Schmidii faſciculum diſſ. pag. 213. ſq. Suiceri obſervationes ſacras pag. 57. ſq. Petrum Redanum ad lib. 1. Maccabæorum pag. 207. ſq. & Simonis Epiſcopii inſtitutiones Theologicas Tomo 1. Opp. pag. 45. Ab Iſmaëlitis circumciſionem didiciſſe Ægyptios notat Anaſtaſius Sinaita qvæſt. 28. ab Joſepho Jacobi filio, Hieronymus ad Jerem. IX. 25. ex traditione Hebræorum: qvod vero propius eſt qvam qvod Ægyptiorum imitatione circumciſos Hebræos fuiſſe, Herodoto, Celſo, Juliano teſtibus laudatis diſputant Marshamus, Spencerus & qvi horum inſiſtunt ſententiæ, cui vide qvæ opponuntur à Ramireſio cap. 4. Pentecontarchi, Natali Alexandro ætate 3. Vet. Teſt. diſſ. 6. Leydeckero de Rep. Hebræorum II. 4. Antonio Bynæo & D. Sebaſt. Schmidio in diſſ. & tractatu de Circumciſione, Salomone Deylingio II. 6. Obſervat. ſacrarum, Rich. Montacutio parte 1. Originum Eccleſ. Witſio in Ægyptiacis &c. Ac Salomonis demum temporibus circumciſionem apud Ægyptios uſu venire cœpiſſe ſuſpicatur Steph. Morinus, qvem vide pag. 79. diſſ. de cognatione Lacedæmoniorum & He-

Hebræorum. Vide & Clementis recognitiones lib. 1. cap. 33. & de Ismaëlitarum circumcisione Philocaliam Origenis c. 23. pag. 77. Apud Ægyptios seriorem circumcisionis usum ex Josuæ V. 9. & Jeremiæ IX. 25. colligunt viri docti.

De cultris ad circumcisionem adhiberi solitis consules interpretes ac Exod. IV. 25. Jos. V. 2. Ramiresium loco laudato, Matthiæ Zimmermanni Analecta pag. 412. sq. Nova literaria maris Baltici A. 1698. pag. 29. Christianum Wasevvitzium in turtuere Johanneo pag. 136. sq. & Acta Sanctor. Januarii Tom. 1. pag. 1083. ubi culter qvo CHristus circumcisus est adhuc superesse traditur. Ibidem agitur etiam de ejusdem præputio adhuc ut ajunt Romæ asservato in æde S. Johannis Lateranensis, licet à resurgente resumtum scribit Anastasius Sinaita qvæst. 145. De eodem confer Tomum primum Act. Sanctorum Januarii pag. 3. sq. Salianum ad A. 4053. n. 5. sq. Toletum in cap. 2. Lucæ, & B. Ittigii selecta capita Historiæ Eccles. Sæculi I. pag. 343.

De iis qvi recutiti cum essent, cutem præputii (qvod semel rescissum, crescere iterum negat Hippocrates VI. 19. Alphorism.) ex odio Judaismi, deinde spastere iterum adducebant, uti à Symmacho factum testatur Epiphanius Tom. 2. pag. 172. vide interpretes ad 1. Maccab. I. 17. & 1. Cor. VII. 18. Jo. Rhodium lib. de acia pag. 97. sq. Tho. Bartholinum de morbis Biblicis cap. 26. Rich. Montacutium Tom. 1. Orig. Eccles. p. 79. sq. Andream Masium ad Josuæ V. 2. pag. 81. sq. Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra pag. 761. sq. Tanqvillum Fabrum lib. 2. Epistola 26. Buxtorfium Lexico Talmudico in משך & Sixtinum Amamam prolegomenis ad Drusii fragmenta Veterum Interpretum.

Ab Imperatoribus Romanis prohibiti Judæi, alienæ nationis homines circumcidere ac proselytos facere. Vide Guil. Spencerum ad Origenem contra Celsum pag. 35. & legem Constantini in appendice Codicis Theodosiani Sirmondiana pag. 11. Nihilominus apud plurimas gentes mos circumcidendorum genitalium receptus, licet ob diversas & physicas potius qvam religiosas vel fœderales rationes, de qva re conferendi Menardus & Cotelerius ad Epistolam S. Barnabæ pag. 27. Tob. Pfannerus in Theologia Gentilium cap. 14. pag. 345. sq. D. Pauli Antonii diss. de Circumcisione Gentilium,

tilium, Lipſ. 1682. & Jac. Geuſius in victimis humanis Tom. 1. c. 22. pag. 376. ſq. Etiam in inſula Madagaſcar, atqve apud gentes qvasdam Americanas circumcidendi ritum obtinere conſtat ex recentiorum relationibus & Theoph. Spizelii *ἐ μακαρίτε* elevatione relationis Montezinianæ pag. 82. ſq.

Apud Judæos *etſi mulieres non circumcidebantur, tamen certum eſt aliis eas ceremoniis DEo veluti dicari ſolitas, cum nomina eis imponerentur,* inqvit Andreas Maſius ad Joſuam pag. 116. Atqve de initiatione puellarum apud Judæos vide ſi placet qvæ notavit Wagenſeilius in telis igneis igneis Satanæ pag. 200. ſq. Apud alias gentes vero, uti apud Muhamedanos qvoqve (de qvibus Hadr. Relandus pag. 58. ſq. Gabriel Sionita lib. de nonnullis orientalium urbibus cap. 15. & Gervaſius in deſcriptione Hiſtorica regni Macaſſarenſis, edita Gallice A 1688. pag. 179.) mulieres etiam circumcidi mos, de qvo teſtes Strabo XVI. pag. 554. XVII. pag. 642. S. Ambroſius lib. 2. de Abrahamo cap. 11. n. 78. atqve de Ægyptiis Chriſtianis idem notat Wanslebius in Hiſtoria Eccleſiæ Alexandrinæ, de Habeſſinis Ludolfus III. 1. Hiſt. Æthiop. teſtatus Africæ tantum & partim Aſiæ fœmellas tali procidentia laborare in qva circumciſioni locus ſit.

Legem de circumciſione reprehenderunt Marcion & Manichæus, ſed Circumciſionem cum baptiſmo conjunxerunt olim ex Chriſtianis Judaizantes & hæretici qvidam de qvibus Rittershuſius ad Iſidori Peluſ. 1. Epiſt. 125. & Cotelerius notis ad Patres Apoſtolicos Tom. 1. pag. 603. Habeſſini vero circumciſionem non probant ideo ut legi Moſaicæ ſatisfaciant, ſed ex more civili illius gentis, (uti aures Indi perforant,) atqve ut CHriſti exemplum imitentur, qvi circumcidi ſe paſſus eſt. Circumciſionis nulla in Alcorano mentio, & tamen illa utuntur Muhamedani qvoqve, licet non octava die ut præter Judæos Sabæi, notante Bocharto in Phaleg, pag. 150, ſed ſeptimo demum, octavo vel etiam tertiodecimo anno à nativitate ad exemplum Iſmaëlis Abrahami filii. Confer Lud. Maraccium in prodromo confutationis Alcorani parte IV. fol. 39. Hadr. Relandum de religione Muhamedica pag. 59. Tho. Smithum Epiſt. 1. de moribus Turcarum p. 24. &c.

Cir-

Circumcisionem apud Judæos semper fere peractam fuisse per Laicos, disputat Rich. Montacutius Tom. I. Originum Eccles. p. 81. & à qvovis ejus rei perito administrari potuisse consentiunt Hebræi, notante Grotio de jure potestatum sacrarum circa sacra pag. 18. qvem vide etiam ad Luc. I. 59. & interpretes ad Exod. IV. 24. 25. & 1. Maccab I. 63. & 2. VI. 10. Jo. Frischmuthi diss. de circumcisione Ziporæ, Jen. 1668. 4. & Clariss. Georgii Elieseris Edzardi notas ad Avoda Sara cap. 2. pag 299-305. licet Ziporam non per se sed per alios circumcidisse filium suum argutatur Rivetus ad Genesin pag. 443. & ad Exodum pag. 131. Sacerdotes certe nusqvam, nisi Hierosolymis, erant: potuit tamen aliis opidis vicisqve id fieri à Levitis per omnes tribus Israëliticas dispositis eo consilio, ut populum usqveqvaqve legem DEi & judicia edocerent. Nam & *Pascha* qvoqve mactabant non Sacerdotes modo sed & Levitæ, 2. Chron. XXX. 3. qvi si non sufficerent, etiam à qvolibet patrefamilias potuisse id fieri observat B. D. Seb. Schmidius libro de Paschate pag. 187. licet ut idem pag. 191. monet in aliis sacrificiis mactatio alicui è populo haud permissa videtur fuisse. Confer pag. 201. 305. sq. ubi mulieris in agni paschalis mactatione partes fuisse, nullo exemplo probari posse affirmat. Alios scriptores de ritibus agni cœnæqve paschalis laudavi capite superiore pag. 312. ubi de festo Paschatos: qvibus addendi etiam qvi sacram cœnam CHristi Eucharisticam ex ritibus Judaicis illustrant, atqve mox infra à me referentur.

XXV. Inter Sacramenta Novi Test. primum est [illegible], de cujus ritibus in veteri Ecclesia usitatis consulendi libri [illegible] *Vicecomitis*, Ambrosiani * Collegii Doctoris, Mediol. 1614. 4. & Paris. 1618. 8. ex qvo pleraqve desumsit Casalius qvæ in libro de ritibus Christianorum habet de hoc argumento. Doctissimum [illegible] jugæ lectionis Scriptorem hunc Vicecomitem vocat *Gerh.* [illegible], cujus præclaræ itidem de baptismo dissertationes exstant, [illegible] simplici vice editæ, & deniqve operibus Vossii junctim vul[illegible] VI. insertæ. Videndus etiam *Jo. Dallæus* libro primo de cu[illegible] giosis Latinorum. *Jacobus Billius* in observationibus sacris; [illegible] *Martene* libro de ritibus ecclesiasticis primo. *William Wall* in [illegible] Historia pædobaptismi Anglice edita libro 2. cap. 9. *D.* [illegible]

* Hinc perperam Ambrosius dicitur Voëtio Tom. 3. diss. select. p. 935.

lius Sec.IV. T.2. pag.763-791. *Jo. Hoornbeckius* in Miscellaneis sacris p.462. sq. *Frid. Ulr. Calixtus* in disput. de baptismo & antiqvis circa eum ritibus 1650. habita, cujus §. 25. profitetur se ex annotationibus & adversariis Parentis sui *Georgii Calixti* profecisse. *Gebhardus Theod. Meierus* de tribus novorum Ecclesiæ nascentis Christianorum initiamentis. *Casparis* qvoqve *Barthii* liber 150 adversariorum, totus est de veteribus ritibus & dignitate baptismi, sed hactenus ineditus. Tractatum de baptismo promisit *Antonius van Dale* lib. de origine idololatriæ p. 554. isqve ipse est qvi libro adversus Aristeam de LXX. Interpretibus Amst. 1705. 4. edito subjicitur, *de Historia baptismorum Hebraicorum & Christianorum.*

De Judæorum baptismis & lotionibus variis immunditiei illegalis causa freqventatis adiri præterea possunt interpretes Levitici & *Leydeckerus* XII. 9. de Rep. Hebr. De lotione manuum *Pocockius* c. IX. Miscell. & *Buxtorfius* diss. VII. Philologico Theol. De baptismo initiationis f. Proselytorum *Seldenus* lib. 2. de jure naturæ cap. 4. & lib. 1. de Synedriis cap. 3. & lib de Successione in bona defunctorum cap. 26. *Jac. Altingius* Heptade VII. diss. 7. T. 5. Opp. *Wagenseilius* in Sota p. 1176. sq. *Grotius* Epist. 336. *Jo. Andrea Danzii* diss. Jen. 1688. *Hammondus* & *Lightfootus* ad Matth. III. Et qvi de Proselytis Judæorum fuse egerunt *Lud. Ferrandus*, *Paulus Slevogtus*, *Leydeckerus* VI. 6. sq. de Rep. Hebr. & B. *D. Mayerus* parte 2. musei ministri Eccles. pag. 500. sq. De Ethnicorum ablutionibus, expiationibus & regenerationibus per aqvam agunt *Tobias Pfannerus* in theologia gentili c. 14. *Johannes* præcipue *Lomeierus* in suo Epimenide & *Joh. Owenus* in theologumenis pag. 426.

Ut ad Christianorum Baptismum revertamur, præter scriptores sacrorum officiorum rituumq; c. IV. laudatos, videndi *Severus* Alexandrinus, sive Antiochenus potius de ritibus baptismi, Syriace & Latine editus à *Guidone Fabricio* Boderiano Antverp. 1572. 4. *Jo. Diaconi* epistola apud Mabillonium Tom. 1. musei Italici part. 2. pag. 69. sq. *Caroli M.* epistola encyclica de baptismo ejusqve ritibus ad Odilbertum, apud eundem Mabillonium Tomo 1. analectorum p. 21. Epistola *Alcuini* & alia *Amalarii* Trevirensis de eodem argumento: *Theodulphi* Aurelianensis liber de ratione & ordine rituum baptismi ad Magnum Senonensem, qvem è Codice Corbejensi ante Sirmondum edidit notisqve illustravit *Menardus* ad Gregorii M. librum sacramentorum pag. 129. sq. *Ordo Baptismi* secundum usum Æthiopum Tom. 27. Bibl.

Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 634. ex editione Mariani Victorii Rom. 1552. 4. cum ejus institutionibus linguæ Æthiopicæ. *Leidradi* liber de sacramento baptismi ad Carolum M. apud Mabillon. Tomo 3. Analectorum, tum Epistola ad eundem Carolum de ritibus baptismi & abrenunciationibus in eo fieri solitis. *Jessei* sive *Iessei* epistola de expositione rituum Ecclesiæ in Baptismo.

Infantum baptismum nemo in Ecclesia in dubium vocasse legitur ante A.C. 1100. ut erudite probavit *Wilhelmus Wall* in libro jam secundùm Anglice edito Lond. 1707. 4. *the History of Infant baptism*, in cujus introductione post *Lightfootum* & *Campegium Vitringam* II. 6. Observation. sacrar. pag. 306. seq. notat à Judæis etiam proselytos infantes baptizari solitos. Vide & *Petrum Cluniacensem* contra Petrobrusianos (Anabaptistas suæ ætatis) T. 22. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 1044. *Georgii Cassandri* opera pag 668. sq. 1127. sq. *Henrici Hammondi* defensionem baptismi infantum Tomo 1. Opp. *Jo. Wallisii* de pædobaptismo Tomo 3. Opp. pag. 440. sq. ne infinita alia Theologorum adversus Anabaptistas volumina jam memorem. Baptizandi adulti imbuebantur prius sacris Christianæ religionis dogmatis, unde nomen *Catechumenorum*, de qvibus vide librum singularem *Tobiæ Pfanneri*, Vinariæ 1688. 12. & *Matthæum Larroquanum* III. 1. Adversariorum sacrorum. Baptismi cujus conferendi solenne maxime in veteri Ecclesia tempus Paschatos festum & Pentecostes, & qvandoqve festum Epiphaniæ: Confer Launoji & Jo. Nicolai, Ord. Prædicator. dissertationes de veteri usu baptismi Paris. 1670. Adultorum baptismum præcedebat *confessio peccatorum*, ut præter alios docet *Tho. Milles* p. 18. ad Cyrillum Hierosol. Idem de Catechumenorum jejuniis agit pag. 38. & 43. Sed & pag. 45. de dogmatibus Ecclesiasticis qvæ baptizandis exponebantur & pag. 75. de symboli traditione, qvo veluti auctorabantur ad sacram militiam, atqve sacris Christianis initiabantur, qvemadmodum etiam Gentium Mystæ accipiebant certa signa, symbola & *συνθήματα* profanæ suæ religionis, de qvo videndus auctor Historiæ Symboli Apostolici, editæ Anglice Lond. 1701. 1703. 8. atqve inde Lipsiæ Latine.

De *exorcismi* ritu & antiqvitate speciatim consules opera *Georgii Cassandri* pag. 749. sq. *Elmenhorstium* in notis ad Gennadii dogmata ecclesiastica c. 31. *Tobiam Pfannerum* de donis miraculosis Ecclesiæ pag. 155. sq. *Tho. Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 7. *B. Bebelium* Sec. IV. Tom. 2. pag. 775. sq. *Menardum* ad sacramentarium Gre-

Gregorii Magni pag. 132. sq. *Vossii* Historiam Pelagianam pag. 156. sq. *Severum* de ritibus baptismi pag. 45-59. *Goari* Euchologium pag. 335. 337. è qvo disces etiam in Græca Ecclesia ritum hunc obtinere, qvemadmodum de Russica, Græcæ Ecclesiæ filia, hoc testatur *Adamus Olearius* in itinere suo pag. 282. Videbis etiam ubi lubebit qvæ de exorcismis Judæorum Christianorumqve collegit *Antonius van Dale* de divinationibus idololatricis V. T. cap. 7. pag. 545. sq. 553. De formula: *Abrenuncio Satanæ & omnibus operibus ac pompis ejus*, qvam erecto corpore, protensa manu, facie ad occidentem versa dixisse docet *Cyrillus* Hierosol. l. 2. Catech. Mystag. adi *Matthiam Zimmermannum* in libro Fiunt non nascuntur Christiani §. 81. & in analectis pag. 528. sq. Postqvam Satanæ abrenunciassent, *symbolum* recitarunt baptizandi vultu ad orientem converso. Vide eundem Cyrillum, pag. 283. & Joh. Pearsonium ad Symbolum pag. 21. De baptismo Clinicorum sive Catechumenorum qvos morbus occupabat, sive aliorum qvi ne post baptismum in peccata graviora prolaberentur illud libenter ad mortem imminentem differebant, videndus *Marquardus Gudius* in diss. sub J. Andrea Bosio habita Jenæ de Clinicis Vet. Ecclesiæ, & *Joach. Hildebrandus* in arte bene moriendi cap. 3. *Suicerus* in observationibus sacris pag. 68. sq. & *Petrus Lambecius* notis ad vitam S. Anscharii.

Immersionem in aqvam, Apostolicæ traditionis esse contendunt *Northonus Knatchbull* ad 1. Petr. III. 20. *Gabriel Towerson* libro Anglico de baptismo, de qvo Act. Er. 88. p. 244. *Carolus Maria de Veil* ad Actor. II. pag. 47. sq. & VIII. pag. 180. *Salmasius* apparat. de primatu Papæ pag. 192. *Schlichtingius* ad Joh. I. 26. aliiqve. Contra *Joh. Lightfootius* immersionem pro illicita & mera ἐθελοθρησκεία habuit, qvoniam verbum טבילה ubi de sacris baptismis in V. T. & de actu transeunte accipitur, semper (ut notat ille) significet adspersionem. Vide Joh. Lightfooti Vitam operibus illius præmissam ⁂ 2. Sane adspersionem in baptismo etiam antiqvissimi in Ecclesia usus fuisse præter alios observatum *Beveregio* ad Synodicum M. pag. 30. & verbum βαπτίζειν utrumqve denotat, mergere & abluere. Confer *Hammondum* ad Marc VII. 4. *Vossium* de baptismo pag. 37. sq. *Forbesii instructiones* pag. 502. sq. & *Pocockii* Miscellanea pag. 402. De baptismo per im-

immersionem simul in aqvam & superfusionem aqvæ collato vide *Job. Mabillonium* Tomo 1. musei Ital. pag. 73. 81. & *Job. Ciampinum* in explicatione duorum sarcophagorum, baptismi ritum indicantium, qvæ recensetur in Actis Er. A. 1698. pag. 46. atqve integra inserta est Museo Minervæ Venetæ (Galeria di Minerva) Tom. 2. pag. 77. Immersio totius corporis vel capitis tantum, aut etiam adspersio in veteri Ecclesia vel simplex erat ad demonstrandam Dei, Ecclesiæ, fidei, baptismi unitatem: confer *Vossium* de baptismo pag. 44. seq. & *Vicecomitem* IV. 8. vel triplex ad fidem SS. Trinitatis & Christi post triduum è sepulchro prodeuntis testandam, qvem morem Apostolicum fuisse non dubitat, & hodieqve observari optat *Beveregius* II. 6. codicis Canonum Vindicati, ad triplex Dei beneficium ob oculos ponendum, Patris nos adoptantis, Filii sanguine suo nos abluentis, & Spiritus S. fidem in baptismo obsignantis. Vide & *Thomam Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 286. qvi de candidus baptizatorum stolis agit pag. 34.

De *patrinis* eorumqve officio & origine (qvam ex Es. VIII. 2. male repetunt Tremellius & Junius, alii ab Hygino Papa) videndi *Augustinus* serm 163. de tempore, *Jonas Aurelianensis* de institutione Laicali lib. 1. cap. 6. Tomo 1. spicilegii Dacheriani pag. 19. *Beveregius* ad Canon. 3. Nicænum arabicum pag. 213. *Elmenhorstius* ad Dogmata ecclesiastica Gennadii pag. 143. & 200. *Suicerus* in πρόσωπον, *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 107. *Guilelmus Saldenus* in Otiis divinis III. 7. *Zimmermannus* in analectis pag. 392. sq. & præ cæteris vir Amplissimus *Gerbardus* von Mastricht in Schediasmate de susceptoribus infantium ex Baptismo; eorum origine, usu & abusu, Duisburgi 1670. 8. Judæi circumcidendis infantibus unum tantum adhibent sponsorem: vide Buxtorf. Synagog. Judaic pag. 92. & 95. & 101. prohibitumq; pluribus liberis unum susceptorem rogare. Sic & Græci Christiani unum tantum patrinum advocant, ut patet tum ex aliis tum ex confessione Metrophanis Critopuli p. 87. — Antiqvis temporibus fidejubebant ad sacrum baptisma pro liberis suis parentes ipsi, ut notavit *Baluzius* ad homiliam XII. Cæsarii Arelatensis. De eo qvod masculi masculos, fœminæ fœminas susciperent vid. Cotelerius Tomo 1. patrum Apostol. pag. 288. In Latina Ecclesia jam à decimo usqve seculo existimatum est per patrini officium conjugia

jugia impediri, postqvam patrinorum connubium interdixit Theodorus II. Papa: Conf. *Theoph. Raynaudum* Tomo IX. operum pag. 167. sq. agentem de spirituali paternitate susceptorum: Hinc duo tantum concessi diversi sexus patrini, ne multitudine eorum matrimonia impedirentur. Hinc parentes qvoqve patrinorum fungi munere desierunt, siqvidem & Papa DEusdedit rescripserat ad Gordianum Hispalensem, cohabitare deinde illos amplius non posse. De S. Petro, cui cognomen *compater*, vide Acta Sanctor. ad diem XV. Junii T. 2. pag. 1090. Sanctorum imagines, patrinorum munere ut fungerentur advocatas notavit *A. Pagi* in Critica Baroniana ad A. C. 825. n. 25. De patrinis etiam varia collegit B. D. *Mayerus* in museo ministri ecclesiæ part. 3. pag. 108 seq. in qva ut & part. II. pag 1. seq. agit & de Baptisteriis, de qvibus vide præterea sis *Saussaium* de Mysticis Galliæ scriptoribus pag. 176. sq. ubi S. Lino illorum inventionem tribuit: *Jo. Henr. Wilderkampii* librum de baptisteriis, excusum Helmst. 1703. 8. *Thomam Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 278. De calice baptismali, qvo recens baptizatis lac & mel porrigebatur vide *Jo. Sartorii* meletemata Hist. Ecclesiasticæ diss. 7. p. 49. sq. *B. Bebelium* Sec. IV. Antiqvitatt. Eccles. p. 788. & qvæ viri docti ad Epistolam S. Barnabæ c. VI.

Qvanqvam Johannis baptismum τέλειον sive perfectum fuisse negabant olim Novatiani, & nonnulli etiam ex Patribus Ecclesiæ illud tantum extitisse ajunt βάπτισμα isagogicum μετανοίας, non ὑιοθεσίας, confer Montacutium Tomo 1. Originum Eccles. pag. 386. sq. & Thomam Milles ad Cyrillum Hierosol. pag. 287. tamen Eulogius apud Photium Cod. 280. pag 878. sq recte illud docet perfectum ac divinum fuisse, de qvo plura Theologi, unum baptisma Johannis & CHristi adversus Socini scholam gravissimis argumentis asserentes. Ac Johannem Baptistam DEi jussu Joh. I. 33. Baptismum circumcisionis loco primum cœpisse introducere, probe observat Buxtorfius præf. ad Synagogam Judaicam, licet Schickardus cap. 5. de jure Regio Hebræorum pag. 329. ait Judæos ad differentiam Samaritanorum circumcisioni baptismum addidisse. Sed illum proselytorum baptismum posterius longe receptum fuisse à Judæis, disputat Jo. Ovvenus p. 426. Theologumenon: certe ante Johannem extitisse nullo testimonio certo constat.

Imminente mortis periculo apud veteres Christianos nemini Catechumeno nec catechumenatus desertori, ac ne gentili qvidem baptismum qvovis modo petenti denegatum, probat Jo. Morinus lib. X. de pœnitentia cap. 8. Mortuos * etiam baptizabant Marcionitæ teste Philastrio hæresi 49. qvod ab Ecclesia semper rejectum fuit, atqve prohibitum, ut Can. 18. & 20. Codicis Africani, neqve probatus Cerinthianorum, si talis ullus Apostolorum ævo [illegible] mos vicarii ** pro mortuis baptismi, ad qvem respici ab Apostolo 1. Cor. XV. 29. scribit Epiphanius hæresi 28. Tomo I. [illegible] cum Paulus nihil aliud illo loco videatur intelligere per βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τ̃ νεκρῶν, qvam qvod Rom. VI. 3. dixit baptizari in mortem CHristi, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, ut recte vidit olim, auctor Commentarii in Pauli Epist. qvi inter Hieronymi opera editur, ac nuper in peculiari ad hunc locum diatriba Lipsiæ 1704. edita præstantissimus Vir D. Godfridus Olearius. Paullo aliter Cosmas Indopleustes VII. pag. 280. [illegible] τῶν ἡμετέρων νεκρῶν σωμάτων καταδύνοντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι [illegible] ἀπεντεῦθεν, μιμούμενοι θάνατον καὶ ἀνάστασιν. Isidorus Pelus. lib. [illegible] 221. βαπτιζόμεθα ὑπὲρ τῶν νεκρῶν φύσει σωμάτων εἰς ἀφθαρσίαν [illegible] τασκευασθῆναι πιστεύοντες. Similiter Tertullianus V. 10. contra [illegible] Chrysostomus & Theophylactus in 1. Cor. &c.

* Nectarius Patriarcha Hierosol. confutatione Imperii Papæ in Ecclesiam [illegible] ante annos non ita multas Ostrobæ sive Lechiæ, Sarmatiæ civitate, [illegible] dam, dignitate Cnesii filiam Mariam per Jesuitam qvempiam ab Ecclesiæ [illegible] communione ad Papismum amplectendum persuasam, cum de parentum [illegible] salute sollicita ex ipso responsum tulisset eos, qvoniam extra Romanam [illegible] sam diem obiissent, haud dubie æternis ignibus addictos esse, [illegible] miseratione perpetuis fletibus & moerore propemodum confectam [illegible] nec Jesuita, ne despondeto, inqvit, animum, est enim modus ut [illegible] salutem conseqvantur. Qvippe mater Catholica Romana Ecclesia [illegible] modos salutis, illis etiam concedendos animabus qvæ in inferno [illegible] auditis illa gemebunda ac præ gaudio lacrymas fundens, ne [illegible] explicare recuses, inqvit. Illeaiq præsentem esse salutem [illegible] ossa, & à Catholico sacerdote baptizentur, sic illi statim fient Catho[illegible] diunt itaqve mortuorum tumulos, adstante & vidente filia, [illegible] suita aqvæ benedicit, eamqve ossibus superinfundit, nomen [illegible] positisqve in tumulos iterum reliqviis, abeatis, inqvit, in pace [illegible] jam facti estis.

** Vicarii baptismi morem Marcionitis etiam tribuit Chrysostomus [illegible] eo Theophylactus atqve Harmenopulus præcipue p. 564. de [illegible] ad 1. Cor. XV. 29. W. Wall Historiam pædobaptismi p. 299. sq. & Anto[illegible] Dale diss. de Antiqvitatibus pag. 137.

Ineptum & antiqvioribus Christianis inauditum morem baptizandi campanas jam supra pag. 374. attigi, nunc tantum addere liceat qvod *compatres* etiam illi baptismo advocati, atqve ut in Imp. Maximiliani gravamine 51. nationis Germanicæ habetur in Tomo 1. rerum expetendarum & fugiendarum pag. 365. *innumeri, præcipue* vero, qvoniam munera lustrica afferre necesse, *fortuna pollentes, qui baptizationis tempore funem quo campana ligata est tangunt, ac suffraganeo praeunte omnes pariter respondent ac campanæ nomen ingeminant, vesteque nova eam induunt.* Exemplum ejusmodi literarum qvibus Senatus Tenstadiensis A. 1516. ad campanæ baptismum, ut patrinorum partes obeat, invitatur, habes in Jo. Christoph. Olearii Syntagmate 1. rerum Thuringicarum pag. 364. sq. & qvoniam perbreves sunt, hoc etiam loco pace ut confido lectoris à me apponentur:

Denen Ehrsahmen / Weisen / Burgermeistern zu Tenstett / unsern besonders Günstigen förderen. Unsere freundliche Dienste zuvor / Ehrsame / Weise Herrn / wir seynd willens / wils GOtt / unsere Glocken auf den Sonntag Exaltationis S. Crucis nechstkommende / nach Ordnung der heiligen Christlichen Kirchen zu weihen und täuffen lassen: Ist unsere gütliche Bitte / wollet auf vermeldte Zeit üm GOttes Willen bey uns / sammt andern unsern guten Freunden erscheinen / und Groß-Pate mit seyn. Wollet das Lohn von dem Allmächtigen GOtte / und dem Patrono S. Sixto und der H. Jungfrauen S. Julianen nehmen. So wollen wirs willig gerne verdienen. Datum Sonntag nach Egidij anno 1516.

Curt und Clauß Vitzthum von Eckstett
sampt den Altar-Leuten.

Cum sacro baptismo infantum vel Catechumenorum in veteri ecclesia conjunctum erat *chrisma* sive unctio totius corporis recens baptizatorum, facta oleo ἐποϱκιςῷ, ut *Cyrillus* Hierosol. auctor est Catechesi Mystagog. 2. p. 285. ad exemplum CHristi Spiritu S. post baptismum uncti, id. p. 289. De illo more videri possunt *Grotius* Epist. 357. 350. 318. *B. Bebelius* Sec. IV. Tomo 2. pag. 783. sq. *Salmasius* in apparatu ad primatum Papæ pag. 84. ubi peculiarem suum de Chrismate tractatum memorat, sed nunqvam editum, *Cotelerius* ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 287. sq. *Elmenhorstius* pag. 144. ad Gennadium

dium de dogmatibus Ecclesiasticis. Per hujusmodi confirmationem sive per hoc Chrisma etiam baptismi ab hæreticis qvibusdam * ut Novatianis, Arianis, Macedonianis, Apollinaristis & Tessarescædecatitis dati vim suscitari pleriqve existimabant. Qvorundam ut Meletianorum, Nestorianorum, Eutychianorum & Donatistarum ne Chrismatio qvidem à Catholicis iterabatur, sed sola manus impositione & jejunio renovabatur. Vide *Theodori Studitæ* Epistolas T. V. Operum Sirmondi pag. 324. *Quesnellum* ad Leonem M. pag. 795. sq. & 910. b & *Joannem Morinum* lib. 9. de pœnitentia cap. 11. In qvibusdam Ecclesiis totum confirmationis sacramentum non chrismate, sed sola manuum impositione celebratum est. Confer *Grotii* Epist. 329. Duplicis etiam chrismatis usus in veteri Ecclesia, unius, anteqvam in aqvam descenderent baptizandi, vide *Menardum* p. 73. sq. ad Gregorii Sacramentarium: alterius statim post baptismum. Confer *Tho. Milles* ad Cyrill. pag. 289. priore totum corpus, tanqvam athletarum adversus dæmonem pugnaturorum: posteriore frons, aures, nares & pectus (*Cyrill.* pag. 290.) inungebantur. Chrismate hujusmodi hodieqve utuntur præter Romanam ecclesiam Christiani Græci & alii pleriqve Orientales. Confirmationis qvædam species per manuum impositionem & benedictionem etiamnum in usu est apud Anglos, atqve in qvibusdam ecclesiis etiam nostris Lutheranis, ut Pomeranicis, Luneburgensibus, Holsaticis, aliisqve. Confer *Trogilli Arnkiel* librum Germanice editum qvi inscribitur Christliche Confirmation der Catechumenen, Schleswig 4. 1694. qvo libro ritum illum in Holsatia reducendum suasit, & Principi suo persuasit, cujus in calce libri mandatum de ea re typis expressum extat. Cæterum Confirmationem esse sacramentum proprie dictum N. T. hoc est ritum externum à CHristo præceptum, sub conditione promissionis impetrandæ (alioqvi enim sacramentum de qvacunqve re & actione sacra dici nemo ignorat) inficiantur Protestantes, Vid. Hugo Grotius Epistola 329. *Marcus Antonius de Dominis* lib. V. de republ. ecclesiastica c. V. §. 7. sq. *B. Samuel Benedictus Carpzovius* in Antimasenio pag. 992. seq.

Bene-

* Alios Hæreticos rebaptizabant, illos præcipue, qvi circa baptismum ipsum aliqvid mutarent: ne dicam fuisse qvi cum Agrippino & Cypriano baptismum hæreticorum qvorumcunqve valde inficiarentur, qvod Stephano Episcopo Rom. & plerisqi aliis merito haud placuit. Vide qvæ Viri docti ad Cyprianum, & contra Donatistas Augustinus: ad Facundi librum X. Sirmondus, Baluzius ad Vincentium Lerinensem, Beveregius ad Canonem 47. Apostol. & Launojus parte VIII. Epistola 15.

Benedictus Pictetus in Theologia Christiana XV. 35. & *Joh. Dallaus* de confirmatione, & extrema unctione Genev. 1659. 4. qvi cum improbare etiam ritum illum videatur, impugnatus est non modo à Pontificiis ut *Jacobo Sambœuvio*, sive *de Sainte Beuve* in libro de confirmatione, de qvo Elias du Pin Tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. p. 201. sed etiam inter ipsos Protestantes præcipue ab Anglis ut *Jeremia Taylero* in Tractatu de confirmatione, & *Henr. Hammondo* lib. de confirmatione qvi Oxoniæ editus est 1661. 8. & Tom. IV. operum Hammondi recusus. De confirmatione præterea videndi interpretes Epist. ad Hebræos c. VI. v. 2. *D. Christianus Kortholt* disputatione IV. anti Baroniana, *Jo. Forbesius* lib. IX. instructionum historico-theologicarum cap. 4. *Edmundus Martene* de ritibus sacris Ecclesiasticis lib. 1. *Menardus* ad Gregorii Sacramentarium pag 143. sq. *Josephus Vicecomes* in observationum Ecclesiasticarum volumine * secundo, in qvo veteres Confirmationis cerimoniæ demonstrantur, Mediolan. 1618. 4. *Lucas Holstenius* in diss. duplici de forma & ministro Sacramenti confirmationis apud Græcos, Rom. 1666. 8. Nam circa formam qvoqve Chrismatis variatum, cum in Ecclesia Romana in fronte vel vertice tantum aut in pectore ungant, Græci vero, atqve Syri etiam teste Severo Alexandrino, ungant totum corpus. Græci statim jungunt chrisma baptismo: Latini ungunt post septimum à baptismo annum. Latini per Episcopum, Græci per presbyterum etiam, confer *Matthæum Larroquanum* III. 7. Adversarior. sacr. *Allatium* de Synodo Photiana pag 523. sq. Ordo Confirmationis secundum usum Æthiopum exstat Tomo 27. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 643. Officium sacri unguenti in Græca Ecclesia & de materia Chrismatis vide in Goari *Euchologio* pag. 628. usqve 646. De formula confirmationis deprecatoria *DEus te ungat in vitam æternam*, vide notas Benedictinorum ad S. Ambrosium Tom. 2. pag. 360. Nota etiam sunt eruditis qvæ de confirmatione non iteranda, & per Episcopum vel presbyterum administranda, acriter disputata sunt inter Sirmondum T. 4. Opp. & Petrum Aurelium Paris. 1646. fol. occasione Canonis Arausicani, de qvo adeundus etiam Grotius Epistola sæpius jam laudata 329. Cæterum *Johannis Morini* liber de confirmatione, in qva à Diaconis etiam illam administratam contendit teste Rich. Simone Tomo 1. Epist. select. pag. 8. non vidit lucem. Catechume-

* Primum est de ritibus baptismi, tertium & qvartum de ritibus & apparatu Missæ.

nis anteqvam ad sacram coenam admitterentur, datum *sal* velut in symbolum futuræ communionis, de qvo ritu vide Steph. Morini diss. 3. pag. 109.

XXVI. De Sacræ Cœnæ sive Eucharistiæ ritibus agunt vetera monumenta, qvæ collecta sunt à Georg. Cassandro in Liturgicis, qvibus subjunctus & Ordo Romanus de officio missæ. Liturgiæ sub Jacobi & aliorum Apostolorum, ipsius etiam CHristi & Mariæ nomine jactatæ: Liturgiæ Basilii M. & Joh. Chrysostomi sæpius Græce & Latine editæ, de qvibus dixi ad Allatium de libris Ecclesiasticis Græcorum: & scripta aliorum Patrum de ritu Missæ, Græcorumqve recentiorum Latine vulgata à Claudio de Sainctes Antvverp. 1562. 8. Variæ liturgiæ veteres insertæ Tomo 1. & Tomo 27. sive ultimo Bibliothecæ Patrum editionis postremæ Lugdunensis. Liturgica à Jacob. Pamelio collecta. Colon. 1571. 4. 2. Tomis. Scriptores de divinis officiis à Melchiore Hittorpio editi Colon. 1568. fol. & per G. Ferrarium Rom. 1591. Paris. 1610. fol. *Cornelius Schultingius* in Bibliotheca Ecclesiastica, Colon. 1599. Liber sacramentorum Gregorii Papæ, cum notis Hugonis Menardi Paris. 1647. 4. & in nova Operum Gregorii editione, qvam Monachis Benedictinis debemus, Paris. 1705. fol. T. III. Ejusdem Gregorii missam græce versam esse à Georg. Codino & Emanuele Chrysolora testatur Leo Allatius de Georgiis p. 362. sq. Codices sacramentorum 900. annis vetustiores Ecclesiæ Romanæ & Gallicanæ editæ à Josepho Mariæ Thomasio sive Caro, Rom. 1680. 4. Caroli M. libellus ad Alcuinum de Sacrificio Missæ & ratione rituum Ecclesiæ à Wolgango Lazio cum aliis ejusdem argumenti opusculis editus Antvv. 1560. 8. Joh. Bona in libris 2. rerum liturgicarum, qvibus subjecit Missam latinam veterem, qvam vulgaverat Matthias Flacius Argentinæ 1557. 8. de qva vide etiam Struvii Bibl. antiqvam A. 1706. p. 273. sq. Joh. Mabillonii de Liturgia Gallicana libri 3. & Tomus secundus musei italici, Commentarius prævius ad Ordinem Romanum &c. Liber gallicus Paris. 1697. 8. à Grancolasio Doctore Sorbonico editus sub titulo: Veteres Liturgiæ s. ratio missam celebrandi per singula sæcula, in Ecclesiis Orientis pariter & Occidentis. Edmundus Martene lib. I. de ritibus veterum Ecclesiasticis: Lazari Andreæ Bocqvilloti tractatus historicus de Liturgia Sacra Gallice editus Parisiis 1701. Severus Alexandrinus (sive Antiochenus potius) de ritibus sacræ Synaxeos apud *Syros* Christianos rece-

receptis Antvverp. 1577. 4. Syriace & Latine. Liturgia *Coptica* apud Kircherum pag. 37. ſq. Prodromi Copti : Dioſcori Liturgia à Jobo Ludolfo *Æthiopice* & Latine edita in calce Lexici æthiopici. De ritu Miſſæ in magna Kairo, Hottingerus Tomo V. Hiſt. Eccleſ. pag. 53. ſq. His addendi ſcriptores de Officiis Eccleſiaſticis Iſidorus Hiſpalenſis, Alcuinus, Beda ſive qviſqvis auctor ſcripti de Officiis (qvod Tomo VII. Operum Bedæ legiur, qvodqve pro vix dignis illo Doctore collectaneis habet Qveſnellus pag. 551. ad Leonem M.) Hugo de S. Victore aliiqve ſupra cap. IV. §. 3. à me laudati & in Hittorpiana aliisqve jam à me memoratis collectionibus fere obvii: E recentioribus *Cl. Villette* in libro cui titulus: les raiſons de l' office & ceremonies qvi ſe font en l' Egliſe Catholiqve Apoſtoliqve Romaine. Pariſ. 1611. 4. & Rothomagi 1638. 8. *Carolus Guietus* Jeſuita Gallus in *Ordine generalis & perpetuo divini Officii recitandi* fol. Jo. Voiſinius qvoqve opus Liturgicum 2. vel 3. tomis in folio molitus eſt teſte Rich. Simonio II. 34. Epiſt. ſelect. p. 225. ſed lucem qvod ſciam haud vidit.

De cœnæ Dominicæ qvalis à CHriſto ipſo poſt cœnam paſchalem inſtituta fuit, ritibus & forma agunt *Joſephus Scaliger* libro VI. de emendatione temporum pag. 572. ſq. *Paulus Fagius* ad Targum Onkelos Deuteron. VIII. *Joh. Buxtorfius* in diſſ. de cœnæ dominicæ primæ ritibus & forma, qvæ extat inter ejus diſſertationes Philologico-Theologicas, ubi & Vindiciæ hujus diatribes adverſus Ludovicum Capellum ſubjiciuntur. *Huetius* pag. 276. ſq. Alnetanarum qvæſtionum, *Jacobus Lydius* in ſacra cœna literatorum, Tomo 10. faſciculorum Crenii. *Rudolphus Cudworth* in vera ſententia ſive recto judicio de cœna Domini, libello erudito Anglice edito, fol. *Joh. Owenus* pag. 427. ſq. Theologumenon & *Richardus Simon* in collatione cerimoniarum Judaicarum cum Eccleſiaſticis, qvam Leonis Mutinenſis libro de ritibus Hebræorum is ſubjunxit, & ex Gallico latine vertit Jo. Valentinus Groſgebaverus. Ritus ac ſententiam veteris Eccleſiæ circa ſacram Euchariſtiam perſeqvuntur E noſtratibus *Henricus Rixnerus* de inſtitutis ac ritibus veterum Chriſtianorum circa S. Euchariſtiam, & de communione Laica, peregrina ac præſanctificatorum Helmſt. 1670. 1673. 4. *D. Dorſcheus* ad diatypoſin Concilii Nicæni de S. Cœna, & in Myſaria Miſſæ: *D. Jo. Fechtius*

tius in elaborato opere de origine & superstitione Missarum in honorem Sanctorum celebratarum Lipf. 1707. 4. *Joach. Hildebrandus* in arte bene moriendi cap. 5. ubi de Eucharistia infantibus & morti vicinis data, *B. Bebelius* Sec. IV. T. 2. p. 791-821. E Reformatis scriptoribus *Isaacus Casaubonus* adversus Baronium Exerc. XVI. *Philippus Mornaeus* & *Edmundus Albertinus* in libris de Eucharistia, *David Blondellus* de Eucharistia Vet. Ecclesiæ, Sarravii cura A. 1640. editus, *Dallaeus* lib. 3-9. de cultibus religiosis latinorum, *Claudius Salmasius* in libro de transsubstantiatione & in libro altero s. epistola ad Julium Pacium de Hugonis Grotii voto pro pace, qvos utrosqve sub larvato Simplicii Verini nomine vulgavit. E Romanæ Ecclesiæ doctoribus deniqve *Josephus Vicecomes* de antiqvis Missæ ritibus & apparatu, 2. Vol. Mediolan. 1620. & 1626. 4. *Theophilus Raynaudus* Tomo VI. Opp. *Edmundus Martene* de ritibus Ecclef. lib. 1. *Gabriel Albaspinaeus* in Observationibus Ecclesiasticis, *Fronto Ducaeus* contra Mornæum, *Perronus* à Michaele Fauchero oppugnatus. Inter veteres ipsos videndi maxime Justinus Martyr Apolog. 1. p. 98. ac Cyrillus Hierosol. Catechesi mystagog. IV. & V. Circa sententiam & ritus recentiorum Ecclesiarum orientalium, Græcæ præcipue, consulenda sunt scripta, qvæ in utramqve partem edita sunt ab annis circiter qvadraginta à Pontificiis, *Antonio Arnaldo*, *Nicolio*, *Allatio*, *Nihusio*, *Petro Arcudio* ejusqve adversario *Jo. Baptista Catumsyrto*, *Richardo Simone*, *Eusebio Renaudoto*, aliisqve: & à Protestantibus *Joh. Claudio* (qvi opus de perpetuitate fidei Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam Gallica qva scriptum est lingua erudite oppugnavit) à *Joh. Henr. Hottingero*, *Elia Veilio*, *Thoma Smitho*, *Joh. Aymonio* &c. ut omittam Cortesium Branam Maracæum de Græcæ & Latinæ Missæ consensu, editum Neapoli 1603. 8.

XXVII. Pœnitentiæ publicæ, cui in veteri Ecclesia graviora peccata, idololatria maxime, * adulterium & homicidium subjiciebatur: gradus, processus, ritus, relaxationem aliaqve ad eandem vel nascentem & confirmatam, vel degenerantem atqve exspirantem spectantia præter alios omnes fuse atqve erudite persecutus est *Joh. Morinus* Blesensis, Congregat. Oratorii presbyter in opere erudito & laborioso de sacramento pœnitentiæ, post primam editionem Paris. 1650. jam bis excuso Bruxell. 1685. & Venet. 1702. fol. in qvo etiam plures veteres pœnitentiales libelli tum Orientalis tum Occidentalis Ecclesiæ exhibentur, nec minus traditur qvid Judæi

* Ex Actor. XV. 20. vide Possinum ad S. Nili Epist. 2. p. 367.

Judæi de pœnitentia, confeſſione & excommunicatione ſtatuerint. Videndæ etiam Jo. Morini Exercitationes Eccleſiaſticæ, in qvibus potiſſimum agitur de pœnitentia & pœnis Clericorum. De qvibus adibis etiam Valeſium ad Socratem pag. 88. & obſervationes Eccleſiaſticas Gabrielis Albaſpinæi. Initio videtur *mœchis*, *homicidis* & *idololatris* nulla prorſus conceſſa fuiſſe publica pœnitentia, qvanqvam à Deo pœnitentes in gratiam recipi poſſe, & modo vera ac ſeria pœnitentia ducantur, recipi neutiqvam negabant. *Mœchos* primus admiſit ad publicam pœnitentiam Papa Zephyrinus, Montani diſcipulis vehementer contra obnitentibus, inqve his Tertulliano cap. 5. de pudicitia, & Catholicis qvibusdam in Africa Epiſcopis. *Idololatris* ſ. in Idololatriam *lapſis* pœnitentia dari cœpta eſt à Cypriano, tum mox Romæ à Clero Romano, dum ſedes vacaret, & à Cornelio exinde Papa. His acriter obſtitere Novatiani, pacem idololatris ab Eccleſia dari aut eos ad pœnitentiam publicam admitti poſſe negantes. In Concilio I. Arelatenſi, Apoſtatis qvi communionem ante non petierint, eam in fine vitæ negandam eſſe decernitur canone 23. *Homicidis* pœnitentia conceſſa eſt canone 21. & 22. Ancyrano. Canon. 13. Nicænus nemini in exitu vitæ viaticum petenti negandum eſſe conſtituit, aliter qvam decretum fuerat in Canonibus Concilii Eliberini qvod A. C. 303. celebratum eſſe contendit illuſtriſſimus Agvirre Tomo 2. Concil. Hiſpaniæ p 8. Conſtat tamen & hoc, graves peccatores, ſi poſt exhibitum viaticum iterum reconvaluiſſent, non inter fideles ſtatim computatos, ſed inter pœnitentes denuo rejectos fuiſſe. Nunqvam vero pœnitentia publica eidem homini ſuper peccato repetito bis conceſſa; & Clerici qvicunqve in publicam pœnitentiam incidiſſent, per totam vitam à clero excuſare juſſi ſunt, non ſane ob pœnitentiam, ſed ob atrox crimen publicumqve, cujus cauſa pœnitentiæ obnoxii fuerant. Nec juvenibus data pœnitentia ſed adultis tantum, neqve conjugatis niſi ex conſenſu partium, adde Baluz. ad homiliam 2. Cæſarii Arelatenſis Tom. 27. Bibl. Patrum p. 341. Ita & fœminæ ad pœnitentiam admiſſæ, ut idem ad homiliam 1. pag. 340. docet Varii porro pœnitentiæ gradus * erant jam ante Concilium Ancy-

* Cum his gradibus pœnitentiæ conferunt nonnulli gradus initiationis in Myſteriis Gentium de qvibus Olympiodorus: ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡγοῦντο μὲν αἱ πάνδημοι καθάρσεις, εἶτα ἐπὶ ταύταις αἱ ἀπορρητότεραι, μετὰ ταύτας, συστάσεις, καὶ ἐπὶ ταύταις μυήσεις, ἐν τέλει ἐποπτεῖαι.

Ancyranum A. C. 314. celebratum usu recepti, per qvos, in crimina prolapsi si seriæ emendationis fidem fecissent, paullatim cum Ecclesia iterum reconciliabantur. Illi gradus sunt, Fletus, auditio, substratio, consistentia. Cum scilicet peccator peccata sua coram sacerdote confessus, seriumqve super illa dolorem testatus fuisset, in *fletu* sive primo gradu pœnitentiæ extra Ecclesiæ tectum sub dio (confer Christoph. Sontagii Exercitationem de *hiemantibus* s. χειμαζομένοις Altdorf 1705.) versantes, barba vel tonsa vel incompta, lugubri habitu, cilicio induti ac cinere conspersi (vide Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol, pag. 27.) ante fores Ecclesiæ stabant flentes, & à fidelibus pacem exorabant. (Baluz. ad homiliam 1. Cæsarii Arelat.) Hoc cum per statum tempus fecissent, ad *ἀκρόασιν* sive *auditionem* admittebantur, qvi secundus pœnitentiæ gradus fuit, qvo inter Catechumenos, in aditu templi s. exteriore parte erat illis orandum atqve commorandum. Tertius gradus *ὑπόπτωσις substratio* erat, cum postea liceret ipsis templum ipsum ingredi, sed ita ut retro ambonem sese prosternerent & deinde cum Catechumenis iterum egrederentur. Hoc cum per aliqvot annos, menses vel qvodcunqve tempus definitum fuisset, freqventassent, tunc ad qvartum pœnitentiæ gradum *σύστασιν consistentiam* admittebantur, qva integrum erat illis inter fideles stare & orare, nondum vero ad *μέθεξιν* sacræ Synaxeos accedere. Qvod demum licebat, cum per pœnitentiam absolutam Ecclesiæ plene reconciliati inter fideles iterum computarenter. Hanc veteris Ecclesiæ disciplinam circa pœnitentiam illustrant præter *Johannem Morinum* in jam laudato præclaro opere de sacramento pœnitentiæ, *Jacobus Sirmondus* in historia pœnitentiæ Paris. 1651. 8. Tomo 3. opusculorum atqve inter Opera junctim edita Paris. 1696. fol. Tomo IV. & ad calcem dissertationum IV. *Jo. Bartholdi Niemeieri* Theologi Helmst. de disciplina Ecclesiastica, Hanov. 1702. 4. *Joannes d' Artis* de Canonica Ecclesiæ disciplina circa pœnitentiam, Paris. 1625. 8. *Gabriel Albaspinæus* Aurelianensis Episcopus in observationibus Ecclesiasticis, qvæ Paris. 1623. & curante Gebh. Theodoro Meiero Helmst. 1672. 4. prodierunt, & in epitomen etiam redactæ notisq; illustratæ sunt à Jo. Georgio Kettenbeilio. Ibid. 1657. 4. *Joh. Filesacus* in Syntagmate de pœnitentia, Parisiis 1633. 8. *Marianus Victorius* Reatinus idem cujus eruditæ in Hieronymum notæ exstant, Historia de sacramento Confessionis

& de

& de antiqvis pœnitentiis. Rom. 1621. 8. *Dionysius Petavius* ad hæresin 59. Epiphanii, & in diatriba de pœnitentia & reconciliatione, veteris Ecclesiæ moribus recepta, in notis ad Synesium pag. 60. seq. & libris VIII. de pœnitentia publica & præparatione ad Communionem, Gallice Paris. 1644. 4. & è Gallico Latine in Amstelodamensi editione dogmatum ejus Theologicorum Tom. IV. A. 1700. *Johannes Forbesius* libro XII. instructionum historico-theologicarum, *Suicerus* in μετάνοια, ἀκροάομαι ὑποπίπτωσις, πρόσκλαυσις &c. ac capite 1. observationum sacrarum. *Matthæus Larroquanus* libro Adversariorum sacrorum tertio: *Jo. Hoornbeckius* cap. XVI. Miscellaneorum sacrorum, *Jo. Jacobus Hottingerus* in biga dissertationum de pœnitentia primitivæ & Romanæ Ecclesiæ, Tiguri 1706. 4. *D. Ægidii Strauchii* exercitatio de priscis pœnitentium ritibus, *Jo. Henichius* de pœnitentia lapsorum, Rintelii 1659. 4. *Jacobus Gœtten* libro I. Observationum c. 8 B. *Antonii Reiseri* kurtze Anweisung / wie es in der Kirchen GOttes mit der öffentlichen Buß und Sünden-Bekäntniß gehalten. Francofurt 1677. 12. & *Balthasar Bebelius* Antiq. Ecclef. sæculi IV. Tom. 2. pag. 823. sq. De cinerum adspersione, promissione capillorum, eliminatione ex Ecclesia &c. & aliis pœnitentiæ testandæ ritibus vide Menardum pag. 221. sq. ad Gregorii M. librum Sacramentorum. Salmasii Commentarius qvem de hoc argumento promittit pag. 124. libri de Coma, non vidit lucem. De Confessione sacramentali libros IV. *Johannis Dallæi*, Genevæ 1661. 4. editos, oppugnandos sibi sumsit *Natalis Alexander* in diss. polemica adversus Dallæum Paris. 1678. 8. Confessionum formulas veteres vide apud Menardum ad sacramentarium Gregorii M. pag. 224. sq.

XXVIII. Unctionem extremam non desunt qvi videre sibi videntur in Epistola Catholica Jacobi Apostoli V. 14. ubi tamen agitur potius de unctione Medicinali, neutiqvam contemnenda & multis commendata artis salutaris doctoribus, atqve Judæis pridem usitata. Conf. B. Kortholti disp. anti Baronianam VI. & Johannis Marckii exercitat. textualem 45. Ita etiam sanctum oleum Græcorum, longe differt à Latinorum extrema unctione, ut fatetur Joh. Launojus, cujus exstat liber de Sacramento unctionis infirmorum Paris. 1643. 8. in qvo Græcorum ritus attingit p. 346. 380. 404. 458. 544 &c. Vide etiam Grotium

Epist.

Epist. 353. Leonem Allatium de variis Græcorum opinationibus pag. 118. seq. Præterea consulendi Seldenus libro 2. de Synedriis pag. 222. sq. Stephanus Lemonius in notis ad Varia sacra pag. 1049. sq. Hardtmannus de gestis Christianorum sub Apostolis pag. 224. sq. Evchologium Jac. Goari notis illustratum pag. 728. Joh. Andreæ Schmidii dissertatio de curatione morborum per oleum sanctum, Jenæ 1695. Georgius Cassander pag. 288. sq. operum, & Joach. Hildebrandus in arte moriendi cap. ult. Combefisius ad Manuelem Calecam p. 294. Johannes præcipue Dallæus de unctione extrema Genev. 1659. 4. contra qvem scripsit Samboeuvius.

De sacramento qvod vocant *Ordinis* & de sacramento *Matrimonii* infra cap. XII. & XXI. dicendi locus dabitur, adeoq; in præsenti satis mihi erit paucos adhuc laudasse scriptores, qvi de Orientalium & Latinæ Ecclesiæ consensu & dissensu circa ritus VII. Sacramentorum universe egerunt, *Petrum Arcudium* in Concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis in septem sacramentorum administratione, Paris 1619. 1626. fol. ejusqve adversarium *Jo. Baptistam Catumsirtum* * de vera utriusqve Ecclesiæ Sacramentorum Concordia, Venet. 1632. 1633. 4. *Leonem Allatium* de Synodo Photiana pag. 493. seq. qvi observat ante Simeonem Thessalonicensem & Matthæum Blastarem sacramentorum septem mentionem fieri in Synodo Cypria sub Germano Amathuntis Episcopo A. C. 1260. *Rich. Simonem* ad Gabrielem Philadelphiensem pag. 267. sq. *Jo. Forbesium* libro IX. Instructionum Historico Theol. cap. 3. sq. qvi Hugonem de S. Victore primum ** circa A. C. 1130. septem sacramenta numerasse monet: *Benedictum Pictetum* in Theologia Christiana edita Gallice T. 2. pag. 691. sq. Disputationum & controversiarum decisarum circa VII. Ecclesiæ Romanæ sacramenta Tomos II. Lugd. 1614. 4. sine typographi nomine vulgatos sub nomine *Jo. Maldonati*, nec illius nec ullius ex Societate esse notatum in Bibliotheca Jesuitica Sotvvelli pag. 476. *Joannis d'Artis* Canonica Ecclesiæ disciplina circa VII. Sacramenta lucem vidit Paris. 1656. fol.

XXIX.

* Confer Rich. Simonis T. 3 Biblioth. Criticæ p. 223. sq. & Habertum ad Ecclesiæ Græcæ ἀρχιερατικὸν p. 317. sq.

** Antiqviores scriptores, si Emanuelem Schelstratenum audimus, ex religiosa arcani Disciplina nominare illa in scriptis suis noluerunt: qvod lepidum commentum refellit Wilh. Ernestus Tentzelius diss. select. Tom. 2. pag. 272 sq. Confer D. Gerh. Titium c. XI. de phrasibus veterum Ecclesiæ Patrum pag. 1 9 seq. & Christiani Dreieri controversias cum Pontificiis diss. XXXII. pag. 562. seq.

XXIX. De processionibus sacris & civilibus Hebræorum Exercitatio *Joannis Casparis Kregelii* Sangerhusani prodiit nuper Lipsiæ A. 1712. cui addendus D. *Joh. Franciscus Buddeus* in diatriba duplici de ritibus Ecclesiæ Latinæ Judaicis, parerg. Theolog. pag. 73. seq. De sacris Gentilium processionibus ac pompis exstant præclaræ ad Callimachum *Ezechielis Spanhemii* observationes pag. 721. sq. & *D Pauli Antonii* dissertatio, Lipsiæ 1684. His addes *Nicolai Serarii* sacros Peripateticos sive libros duos de sacris Ecclesiæ Catholicæ processionibus Colon. 1607. 8. atqve inter opuscula junctim Mogunt. 1611. fol. excusa Tomo III. *Jacobi Gretseri* libros totidem de Ecclesiæ Romanæ processionibus sive supplicationibus, Ingolstad. 1606. 4. & *Nicolai Sanderi* auctariolum ad Serarium Gretserumqve de ritu Catholicarum processionum, Ipris 1640. 8. *Jacobum Eveillon* de processionibus Ecclesiasticis Paris. 1641. 8. *Johannem Faës* libro de cereis baptismalibus pag. 250. sq. ubi singillatim de processionibus Neophytorum. Neqve omittenda *Christiani Lupi* dissertatio de sacris processionibus qvæ nona est inter junctim editas post auctoris fata Bruxellis A. 1690. Adde *Eliæ du Pin* Bibliothecam Ecclesiasticorum scriptorum Tomo XVIII. pag. 135. seq. & *Processionale* Ambrosianum aliaqve Lipenio in Bibl. Theolog. memorata, atqve *Euchologium* Jacobi Goari pag 770. & *Gisbertum Voëtium* Tomo 3. disp. select. pag. 960. sq. De variis processionum generibus *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 177. seq.

XXX. De peregrinationibus religiosis Hierosolymam jam olim susceptis Epistola celebris *Gregorii Nysseni* Græce & Latine vulgata est à *Petro Molinæo*, qvi notas & libellum proprium de hoc argumento subjunxit, qva peregrinationes ejusmodi parum facere ad veram pietatem notavit. Hanov. 1607. 8. Eadem Nysseni Epistola Gallice vulgata à *Rob. Stephano* juniore: Sed & cum Molinæi editione conferendæ Variæ lectiones qvas è MS. Cæsareo publicavit *Lambecius* libro V. p. 81. sq. *Johannes* qvoqve *Henricus Hideggerus* suæ de peregrinationibus religiosis diatribæ Nysseni Epistolam & pro ea Apologiam subjunxit, Tiguri 1670. 8. Vide & *Isaaci Casauboni* notas ad ejusdem Nysseni Epistolam alteram ad Eustathium pag. 60. 89. & 90. De Peregrinationibus religiosis ad sepulchra Martyrum qvæ *opus sacramentale* dicuntur *Lucæ Tudensi* II. 2. contra Albingenses, Tomo 25. Bibl. Pa-

trum pag. 215. agunt *Bellarminus* III. 8. de cultu Sanctorum, *Fronto Ducæus* ad Chrysostomum Tomo 1. pag. 6. *Baluzius* ad homiliam 3. Cæsarii Arelatensis, & B. *Bebelius* noster Antiqv. Eccles. Sec. IV. parte 2. pag. 845. Peregrinationes religiosas Romam susceptas memorant *Lupus Ferrariensis* Epist. CVI. aliiqve apud *Goldastum* notis ad Eginhardum de Vita Caroli M. pag. 176. sq. inutiles pronunciare non dubitavit *Claudius Taurinensis*, in qvem acerrime eo nomine invehitur Jonas Aurelianensis libro III. adversus eum scripto pag. 1240. sq. (inter Orthodoxographa.) Præter Romam longe plura loca religiose adiri solita refert Rev. *Jacobus* à *Mellen* in diatriba de sacris itineribus Lubecensium. Lubec. 1610. 4. Confer qvæ pro ejusmodi peregrinationibus sacris disputant *Bellarminus* loco memorato, *Jacobus Gretserus* libris IV. de religiosis peregrinationibus, Ingolstad. 1606. 4. *Ludovicus Maraccius* in prodromo refutat. Alcorani Tomo IV. fol. 37. ubi Meccanis Muhamedanorum peregrinationibus suas opponit: *Jo. Stalenus* (idem qvi Papissam monstrosam & meram fabulam edidit) in vindiciis religiose peregrinantium, Colon. 1643. 8. *Caspar Loartes* de sacris peregrinationibus, reliqviis & divitiis Colon. 1619. 4. Contra easdem præter Molinæum & Suicerum jam laudatos, *Matthias Berneggerus* in Idolo Lauretano pag. 131. sq. *Gisb. Voëtius* Tomo 3. diss. select. ubi de peregrinationibus Compostellanis, pag. 987. sq. & Rev. D. *Michaël Færtschius* Theologus Jenensis in diss. de peregrinationibus Judaico Ethnico Pontificiis, Jen. 1705.

XXXI. De jejuniis Judæorum Codex Talmudicus תענית cum versione & notis *Danielis Lundii* Sueci prodiit Trajecti ad Rhen. 1694. 8. & Tom. 2. Mishnæ in edit. Surenhusiana pag. 355. sq. R. Mosis Maimonidis tractatus de Jejuniis Hebræorum cum interpretatione Latina D. *Jo. Benedicti Carpzovii* filii editus Lipsiæ 1662. 4. R. Josephi Caro דינים מתעניות sive Constitutiones de jejuniis &c. E Christianis B. *Quenstadius* in Antiqvitatibus Biblicis pag. 864. sq. & *Joh. Henricus Opitius* in diss. de jejuniis Hebræorum, Kil. 1680. De jejunio qvod jejunasse dicitur Noah cum per XL. dies pluvia diluvii in terram decideret, vide *Jo. Gregorium* Anglum cap. VI. Observationum sacrarum, Tomo IX. Critic. sacr. De Moyse, Elia, Daniele & CHristo, per totidem dies jejunantibus dixi in Codice Apocrypho Novi Test. pag. 69. & Moysi qvidem duplex qvidam

jeju-

jejunium tribuunt apud Svidam in μῶν: CHristum autem jejunio suo pensasse qvadraginta dies qvos in Paradiso lapsurus exegerit Adamus, legas in Cæsarii qvæst. 60. Cæterum qvandoqvidem Pythagoras qvoqve à Laërtio, Themistio & aliis per qvadraginta dies jejunasse legitur, hinc patet apud Porphyrium in Philosophi illius vita pag. 39. verba ἀπάνει τ̃ ἀναγκαίων τεσσαράκοντα ἡμέρας διαμεῖναι non esse intelligenda cum Holstenio de inopia amicorum, sed rerum necessariarum & victus, qvo per tantum temporis spatium Philosophus abstinuerit, uti de Simeone Stylite per qvadraginta dies jejunium ferente traditur à Theodorito in religiosa Historia, atqve de Joachimo Mariæ Parente in Pseudo Jacobi Evangelio cap. 1. καὶ ἐνήστευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα.

Apud veteres Christianos jejunandi multiplex mos ac diversus, de qvo universe, videndi *Alphonsus Ciacconius* de jejuniis Rom. 1599. 4. & *Joh. Filesacus* de Qvadragesima, Paris. 1614 8. qvem è Ciacconio profecisse arguit Theophilus Raynaudus Tomo XI. Opp. pag. 480. *Valesius* ad Eusebii V. 24. pag. 106. sq. *Petavius* ad Epiphan. pag. 356. sq. *Allatius* de Synodo Photiana pag. 529. sq. *Cangius* in utroqve glossario, *Gabriel Albaspinaus* in Ecclesiasticis Observationibus & *Ludovicus Thomassinus* in tractatibus Historico dogmaticis Gallice editis de jejuniis Ecclesiæ, de qvibus Elias du Pin Tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. pag. 192. E Reformatis *Hornbeekius* Miscell. sacr. pag. 606. sq. *Guil. Saldenus* in Otiis Theol. IV. 3. *Suicerus* in νηστεία, *Benedictus Pictetus* Tomo 2. Theologiæ Christianæ pag. 195. sq. atqve inprimis *Joannes Dallaus* libris IV. de jejuniis & Qvadragesima, Daventriæ 1654. 8. E nostratibus *B. Bebelius* Antiqvitat. Eccles. sæculo IV. parte 2. pag. 738. sq. *Tobias Pfannerus* libro 2. Observatt. Eccles. cap. 6. & 7. de stationibus & jejuniis Christianorum *B. Tho. Ittigius* de hæresiarchis Sæculi I. & II. pag. 227. sq. & *Jo. Joachimus Homberg* de veterum Christianorum qvadragesima Helmstad. 1677. 4. ubi singillatim de jejunio ante Pascha, qvod cæteris solennius fuisse constat; præcipue jejunium hebdomadis sanctæ de qvo Cotelerius ad Constitut. Apostol. V. 13. Tomo I. Patrum Apost. pag. 316. De Qvadragesima Natalis Domini videndus idem Cotelerius, Tomo II. monument. Ecclesiæ Græcæ pag. 687. & III. pag. 646. ubi & de Qvadragesima sive jejunio Apostolorum, de qvo Nicolaus etiam Rayæus

diss. præliminar. ad Tomum 2. Act. Sanctorum Junii p. LXXVI. De qvadragesima ascensionis & Pentecostes Philastrius hæresi 144. Savaro ad Sidonium pag. 373. Dallæus de jejuniis pag. 737. Coteler. ad Patres Apost. T. I. pag. 326. & Goari Euchologium p. 207. Semijejunium sive statio qvartæ & sextæ feriæ qvothebdomadis freqventata solvebatur hora diei nona, sive post tertiam nostram pomeridianam; Jejunium qvadragesimale sub cujuslibet diei vesperam solvebatur Xerophagiâ. Si usqve ad galli cantum & alterius diei exortum ab omni cibo abstinerent, vocabatur ὑπέρθεσις sive superpositio. Pro jejunio qvartæ feriæ, in variis Ecclesiis Occidentis jejunatum die sabbati, ut hodieqve fit in Ecclesia Romana. De jejuniis Ecclesiæ Græcæ vide Rev. Heineccii Abbildung der Griechischen Kirche parte III. pag. 390. sq. De Armeniorum Christianorum Artziburio sive jejuniis vide Cangii Glossar. in Ἀρτζιβούριον & Jo. Jacobi Schrœderi thesaurum linguæ Armenæ pag. 335. sq. De jejuniis Muhamedanorum, Hadr. Relandum de relig. Muhamed. pag. 85. sq. De abstinentia à certis cibis, dicam infra cap. XX.

XXXII. Qvum Apostolus 1. Cor. IX. 26. profiteatur corpus se suum ὑπωπιάζειν * & δουλαγωγεῖν, h. e. aspero victu & austero obtundere, domare ac veluti sugillare, ne luxurietur, hinc jam pridem præter jejunia qvæ respici ab Apostolo antiqvi Græcæ & Latinæ Ecclesiæ doctores consentiunt, etiam aliæ duriores disciplinæ jam pridem excogitatæ sunt atqve in Ecclesiis qvibusdam obtinuerunt, interqve alias à sæculo præsertim undecimo flagellationes spontaneæ, pro qvibus *post Edmundum Augerium* S. I. Henrici III. Galliæ Regis à sacris Confessionibus, in Metanœologia Paris. 1584. 4. acerrime inprimis & copiosissime depugnavit *Jacobus Gretserus* S. I. in libris III. de voluntaria flagellorum cruce seu disciplinarum usu, Ingolstad. 1606. 4. Latine & non diu post Germanice per Conradum Vetter, 8. tum in præcone Mastigophilo & spicilegio pro tribus libellis de disciplinis, & libello de Cruce spiritali Colon. 1607. in præ-

* Vocabulum desumtum à pyctis, de qvo Petrus Faber III. 14. Agonistic. Suicerus Tomo 2. thesauri & Grotius ac Lambertus Bos ad locum 1. Cor. IX. Suidas in ὑπωπιάζω, & ἀσκὸς ἐν πάχνῃ Hoeschelius ad vitam S. Antonii scriptam ab Athanasio pag 128. 129. Hesychius illustris de Menedemo Philosopho: ἐν δὲ ταῖς ζητήσεσιν οὕτω μάχιμος ἦν, ὡς ὑπώπια φέρων ἀπῄει.

prædicante vapulante & disciplinato sive libris III. contra Jac. Hailbrunnerum. Ingolst. 1607. 4. in virgidemia Volciana sive Apologia pro disciplinis, contra Melchiorem Volcium, Ecclesiastem Augustanum. Ibid. 1608. 4. (sub initium Miscellan. Theologicor.) & in Agonistico spiritali in gratiam ejusdem Heilbrunneri Neoburgici, & Georgii Zeæmanni Lavingnani. Ibid. 1609. 4. in Athletica spiritali legitima & illegitima, libris II. id. 1612. in prædicante Heavtontimorumeno sive septima de disciplinis scriptione A. 1613. & rationibus cur Qvint Evangelici prædicantes à disciplinis, ciliciis, adeoqve ab omni carnis maceratione abstineant. 1615. 4. Atqve sæculo XIII. qvidem & XIV. tantum fuit multorum flagellandi se publice desiderium, aut tantus similis sacer furor, ut flagellantium secta Conciliorum scitis & Pontificum decretis comprimi vix potuerit, qva de re videri possunt Jo. Gersonis, Petri Cerebrosi, Joannis de Indagine, Hermanni à Schildis aliorumq; scripta flagellantibus opposita. Acta Concilii Constantiensis collecta & illustrata à Clariss. Viro Hermanno ab Hardt Tomo 3. pag. 92. seq. Clementis VI. constitutio contra flagellantes Tomo 3. Conciliorum Binii parte 2. pag. 820. Gobelinus Persona in Meibomii scriptoribus rerum Germanicarum Tomo 1. pag. 285. 316 sq. Neqve ex Reformatis tantum flagellationes illas tanqvam parum utilem aut decoram disciplinam reprehenderunt *Gisb. Voëtius* in diatriba de pseudomortificationibus Papatus Tomo 3. diss. select. *Rudolphus Hospinianus* opere de Monachis pag. 271. sq. *Samuel Maresius* in libro Gallice vulgato de processione anniversaria flagellantium; de la procession anniversaire des battus ou flagellans sous la conduite des Dominicains 1634. 8. atqve ex nostris *D. Jacobus Heilbrunnerus* in Papismo acatholico artic. IV. cap. 3. & in flagellatione Jesuitica, Lavingæ 1607. 4. *D. Georgius Zeæmannus* in Jesuita vapulante ibid. 1608. 4. ejusqve defensione 1610. 4. Athleta larvato & stramentitio 1612. 4. & in Carnificina Jesuitica sive libris qvatuor adversus Gretserum, Witeb. 1613. 8. *Melchior Volcius* in duabus Concionibus editis Germanice de flagellatione qvæ die magno parasceves in Ecclesia Romana frеqventatur, Tubing. 1607. 4. *D. Jo. Conradi Dannhauerus* diss. de hypopiasmo Paulino, Argentor. 1650. qvi de secta flagellantium qvædam singularia affert §. 22. ex Chronico Argentoratensi Kœnigshofenii, qvod tum ineditum, ab eo tempore cum eruditis notis suis vulgavit

vir præſtantiſſimus Joannes Schilterus: *D. Jo. Frid. Mayerus* in diſſ. de flagellatione ſpontanea, Gryphisvvald. 1705. *D. Jo. Guil. Baierus* de flagellationibus Pontificiis, Jen. 1688. *Elias Ebingerus* in hiſtoria Eccleſiaſtica Sæculi XV. pag. 379. ſq. *Nic. Wolfchendorfius* in diſſ. de ſecta flagellantium. Lipſ. 1636. & noviſſime V. C. *Chriſtianus Schœtgenius* ſingulari de ſecta flagellantium Commentatione. Ibid. 1711. 8. Sed etiam ex ipſis Romanæ Eccleſiæ aſſeclis illuſtris *Servinus* in Oratione qvam habuit ad Senatum Pariſienſem contra flagellantes, Avarici Biturigum A. 1601. & *Jacobus Boileau* ſive *Bevilaqua* Doctor Sorbonicus in Hiſtoria Flagellantium, de recto & perverſo flagrorum uſu apud Chriſtianos, ſine auctoris nomine edita Latine Pariſ. 1700. 12. & mox Gallice etiam verſa & in Belgio recuſa, licet tum interpres tum auctor ipſe acriter perſtringuntur in Memoriis Trivultinis A. 1700. ſupplemento pag. 27. ſq. edit. Amſt. & A. 1704. Tomo 1. pag. 292. & in *Johannis Baptiſtæ Thiers* Cenſura Hiſtoriæ flagellantium, vulgata Gallice, Pariſ. 1702. 12. De calcarium uſu in flagellationibus v. de Joannem Nicolai libro de calcaribus cap. X. atqve alia de flagellationum more & antiqvitate apud Mabillonium præf. ad Sec. VI. Actorum Sanctor. Ordinis Benedicti; Cangii gloſſar. in diſciplina, Macrorum Hierolex. in qvadragena & dorſum redimere, Theoph. Raynaudum Tomo VI. Operum pag. 389. 390. &c. De Judæorum flagellatione ſpontanea poſt peractas preces & peccatorum confeſſionem vide Buxtorfii Synagogam Judaic. cap 25. pag. 521. & Gretſeri virgidemiam pag. 208. De Lacedæmoniorum *διαμαστιγώσει* Meurſius in Miſc. Laconicis & Ezech. Spanhemius ad Callimachum pag. 249. & Boilavius in Hiſt. flagellantium pag. 70. qvi etiam de flagellationibus Ægyptiorum aliorumqve in ſacris Iſidis, Magnæ Deæ, Deæ Syriæ & Scythicæ Dianæ, & de Arcadibus flagellantibus ſe in honorem Panis, nec minus de ariolis & Lupercis flagellantibus ſe alioſq; de qvibus vide ſis etiam Lemonium notis ad varia ſacra pag. 356. 361. & de flagratoribus ſive flagrionibus qvos Feſtus ait fuiſſe Romæ genus hominum qvi mercede flagris cædebantur, qvales etiam in Eccleſia Romana haud deeſſe multorum teſtimonia fidem faciunt, qvi patiantur ſe pretio accepto in aliorum vicem flagris concidi. De Superiano Sophiſta ſe ipſum flagris cædente ſi negligentiorem ſe obſervaſſet, meminit Svidas: de Philoſophis qvibusdam Cynicis Lucianus. De ſingulari flagellationis fructu in variis morbis & affectibus corporis extant Henrici Meibo-

bo-

bomii Epistola de usu flagrorum in re Venerea, & Christiani Francisci Paullini flagellum salutis, oder curieuse Erzehlung wie mit Schlägen allerhand schwehre Kranckheiten curiret werden. Francof. 1698. 8.

XXXIII. De pœnis & satisfactionibus humanis libri VII. *Joannis Dallæi* prodierunt Amstelod. 1649. 4. De satisfactionibus ex mente Judæorum videndus Hottingerus Tomo VII. Hist. Eccles. pag. 357. De confessione peccatorum ante sacram Synaxin, Philippus Jac. Hardtmannus libro de gestis Christianorum sub Apostolis p. 424. seq. De confessionis auricularis sive secretæ usu & praxi apud Christianas gentes, liber *Jo. Filesaci* exstat inter ejus opuscula Paris. 1621. 8. excusa, de Græcis * singillatim Allatius in Hottingero suo cap. 14. & libro de Synodo Photiana pag. 500. & 643. sq. ubi Abrahami Ecchellensis Epistola de similis confessionis usu apud Syros. *Dallæo* qvi ejus receptæ in Ecclesia origines ad Innocentium III retulit l. 2. de Confessione c. 17. opposuit se præter *Natalem Alexandrum* p. 399. memoratum *Jacobus Boileau* in Historia Confessionis auricularis Paris. A. 1683. sed is neutiqvam satis fecit scriptori libri Anglice editi Lond. 1684. 4. cui titulus: *a discourse concerning auricular confession, as it is prescribid by the Concil of Trent, and practised in the Church of Rome.* Cæterum uti de Confessionis ita absolutionis qvoqve formulis & ritibus in veteri Ecclesia diligentissime egit opere de pœnitentia Jo. Morinus, cujus tractatum de expiatione Catechumenorum suppressum esse testatur Rich. Simon Tom. 1. Epistolarum selectarum p. 9. Idem Morinus formulas absolvendi vetustiores plerasqve fuisse deprecatorias (ut *Remittat tibi DEus, absolvat te DEus*, ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμοῦ,) observat VIII. 8. seq. donec indicativæ *absolvo te, remitto tibi, absolvimus vos vice Petri &c.* obtinuerunt post A. C. 1100. Confer Menardum ad Gregorii Sacramentarium pag. 233. (ubi etiam refertur absolutionis formula Cruci super sepulchro inscripta *DEus te dignetur absolvere*) & Goarus ad Euchologium pag. 676. 680.

In-

* Venetiis A. 1622. 12. prodiit libellus paginarum 157. hoc titulo: ἐγχειρίδιον μεθοδικὸν, ὠφέλιμον κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖον περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἐξετάσεως τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ὁποῦ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξομολογηθοῦν ὀρθὰ καὶ πιστά, συντεθὲν μὲν παρὰ Νικηφόρου ἱερομονάχου τοῦ Πασχαλέως ἀκροατοῦ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σοφωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφίας Κυρίου Θεοφάνους τοῦ Ξενανίου.

Indulgentias in Romana Ecclesia tantum à pœnis Ecclesiasticis absolvere disputant Cajetanus, Alexander ab Ales, Maldonatus aliiqve, & nuper Episcopus Meldensis Bossuetus: qvemadmodum ejusmodi relaxationes pœnarum Canonicraum in veteri Ecclesia datas esse constat, de qvibus Albertus Veielius, E. iæ, Theologi Ulmensis meritissimi filius in diss. de indulgentiis Tubing. 1699. edita, capite III. Sed si qvis praxim expendat Rom. Ecclesiæ tot testatam scriptoribus, & qvæ de thesauro Ecclesiæ ex Sanctorum satisfactionibus * jactant consideret, legatqve formulas indulgentiarum ** à Pontificibus, nedum à Tetzelio & aliis indulgentiarum institoribus impertitas, aliud illos voluisse hominibus persuadere libenter fatebitur. Mirabitur etiam qvod Allatius pag 213. contra Hottingerum, negat in Ecclesia Romana indulgentias solitas pretio redimi, cum præter *taxas Cancellariæ Apostolicæ* toties typis editas, Papæ Honorii III. notum sit dictum ad S. Franciscum simile illi apud Nazianzenum 2. in Julian. pag. 108. *ἄνευ χαλκῦ Φοίβον μὴ μαντεύεσθαι, non esse consuetudinis Apostolicæ sedis, indulgentiam gratis facere.* Notum etiam illud Nicolai de Clemangis pag. 30. Opp. *Ibi nemo gratus gratis, nulli datur absque datis Gratiani gratia.* De cætero justam à Dominicanis caussam datam B. Luthero ut in indulgentias inveheretur, non diffitetur Erasmus XII. 10. Epist. ut alios jam Hottingero Tomo 7. Histor. Eccles. pag. 543. seq. & B. D. Mayero in diatriba de Pontificiis processum Leonis X. adversus Lutherum improbantibus laudatos omittam.

CAPUT XII.

De divinationibus, Vatibus, miraculis, Magia, juramentis & votis, scriptores.

De divinatione universe. 1. *De centum circiter divinationum generibus quæ ordine Alphabeti recensentur.* 2. *Prophetæ veri falsique.* 3. *Miracula vera & falsa.* 4. *Φαρμακεῖαι, amuleta, fascinationes & alia Magica.* 5. *De*

* Vide plures formulas indulgentiarum editas à Guil. Burneto in collectione documentorum ad Hist. Reformationis Angliæ pag. 89

** Vide M. Antonium de Dominis lib. V. de Rep. Eccles. cap. 8.

De jurisjurandi religione 6. *de juramentis Hebræorum.* 7. *Græcorum.* 8. *Romanorum.* 9. *Christianorum, ubi etiam de iis qui ab omni juramento ducerent sibi abstinendum esse.* 10. *De juramentis Muhamedanorum & aliarum gentium.* 11. *De votis Hebræorum & Gentium, ubi etiam de vere sacro Romanorum.* 12. *De votis Christianorum.* 13.

I.

AD religionem spectant etiam divinationes, qvanqvam certum est multas passim illis intercessisse fraudes ac superstitiones gravissimas, & apud Græcos ac præcipue Romanos freqventissimum illorum usum fuisse ad moderandam rempublicam, & animos Civium Militumqve spe ac metu prout ferret res vel reqvireret, implendos. Varia genera divinationum superstitiosarum perstringuntur à *Cicerone* libris duobus de hoc argumento, qvod ex recentioribus persecuti sunt *Cardanus* cap. 68. sq. de rerum varietate, *Casparus Peucerus*, *Georgius Ragusejus*, *Joh. Ant. Venerius*, *Julius Cæsar* * *Bulengerus*, *Joh. Jacobus Boissardus*, & *Josephus Maria Maraviglia*, in Pseudomantia veterum & recentiornm explosa, Venet. 1662. fol. aliiqve. *Adr. Junii* collectanea de divinatione memorantur in ejus vita qvæ Epistolis præmittitur. Laudare etiam de hoc argumento licet *Jo. Conradum Dietericum* in Antiqvitatibus Biblicis V. T. pag. 653. sq. *Gyraldum* Syntagm. 17. de Diis, & *Struvium* syntagmate antiqvitatum Romanarum cap. 6. *Jac. Geusium* de victimis humanis Tomo 1. cap. 20. sq. *Martinum Delrionem* disqvisit. Mag. Lib. IV. cap. 2. *Antonium van Dale* in libris de origine idololatriæ & de oraculis, & *Joannem Potterum* lib. 2. Archæolog. c. 7. sq. Tomo 12. Thesauri Gronov.

II. Lubet jam breviter ordine Alphabeti recensere præcipua genera divinationum superstitiosarum, qvo magis de stoliditate & imbecillitate ingenii humani futura sive sperantis sive metuentis, conjectura fieri possit, & simul pateat illarum qvoqve disciplinarum divinatricium vanitas, qvæ hodie etiam multis ideo adhuc arrident, qvod prædictiones earundem comprobat qvandoqve eventus, cum nullum horum qvæ jam memorabo licet putidissimorum

Fff fu-

* Inter Varia Bulengeri Opuscula Tomo I. Lugd. 1621. fol.

futura divinandi generum sit, in qvo idem non similiter sæpius accidiſſe fuerit creditum, ſive falſo & per fraudem hominum & aliorum ſtuporem, ſive vere etiam; qvando nempe forte fortuna, vel uſu vitæ humanæ, aut juſto DEi, hominum ſtultitiam punientis judicio ita evenit uti prædictum fuerat.

Aëromantia ex aëre & phænomenis qvæ in aëre eveniunt, Vide Bulengerum lib. 3. de divinatione cap. 12. pag. 211. & Potterum pag. 338. Archæol.

Ægomantia ſ. divinatio per capram. Bulenger lib. 3. cap. 22. pag. 215. Clemens Protreptico pag. 9. αἶγες ἐπὶ μαντικὴν ἠσκημέναι καὶ κόρακες.

Alectryomantia, ſ. divinatio per gallos gallinaceos de qva Zonaras Tomo 3. pag. 28. Annal. & ſingulari libro de hoc argumento Joh. Prætorius, Francof. 1681. 4. tum Kircherus Tom II. Oedipi Parte II. pag. 472. ſq. Voſſius de Philoſophia pag. 176. Bulengerus Lib. 3. cap. 40. Potterus pag. 339. Archæol. & Theodorus Thummius de impietate ſagarum pag. 63.

Aleuromantia ſive Alphitomantia & Crithomantia divinatio per farinam. Ælian. VIII. 5. animal. Bulenger. lib. 3. c. 36. Gale p. 238. ad Jamblichum.

Amniomantia, divinatio per amnium ſ. membranam tertiam embryonis Bulenger Lib. 3. cap. 30.

Anthropomantia ex viſceribus humanis vel extis puerorum aut virginum. Vide Porphyr. lib. 2. de abſtinendo ab animantibus pag. 91. Nazianzenum invectiva 1. in Julianum pag. 91. Grabium pag. 34. ad Apologiam primam Juſtini, Bulenger. lib. 3. c. 4. Baelium in Voce *Antinous*, & qvæ mox infra in *Aruſpicina*.

Arithmomantia Bulengerus III. 21. Jo. Prætorius libro von Diebsdaumen/ſub fin. Kircherum in Arithmologia.

Artomantia è panibus. De qvo Jo. Prætorius in Brodteufel.

Aruſpicina θυτική ex viſceribus hoſtiarum conſultis, de qva prolixe Bulengerus Tomo I. pag. 313. ſq. Vide & Agrippam de vanitate ſcientiarum cap. 38. Alexandrum ab Alex. V. 25. genial. dierum ibiqve Tiraqvell. Nec omittendum qvod Diodorus Siculus lib. V. fol. 213. barbarum genus aruſpicinæ refert uſitatum veteribus Gallis, ex hominis cæſi convulſione & fluxu ſanguinis. Confer Geuſii victimas humanas Tomo I. pag. 320. ſeq. 331. ſeq. & qvæ de

Cim-

Cimbrorum physiculatoribus Stephanius p.42. ad Saxonem Gramm. & de divinatione ex extis humanis id. pag.81. Extorum fibras à dæmonibus moveri & animari persuasum antiqvis Christianis. Vide qvæ viri docti ad Minucium Felicem c. 27. Aruspicinæ periti ab Æliano celebrantur VIII. 5. ad animalibus, Silani, Megistanæ, Aclidæ. *Ηπατοσκόπυς* vocat Artemidorus II. 74. Onirocritic. *Ηπατοσκοπήσασθαι* versio Græca Ezech. XXI. 21. De haruspicum dissensu inter se vide sis Galenum Tomo 5. edit. Græcæ Basil. pag. 41.

Astragalomantia, unde *ἀστραγαλομάντεις* memorat Artemidorus loco laudato, divinatores ex talis calculisqve.

Aspidomantia, per clypeum. Bulenger. III. 38.

Astrologia Apotlesmatica, sive Genethliaca, à qva dicti *γενεθλιόλογοι*, *ἀστροσκόποι* &c. De illa complures scriptores memoravi lib. III. Bibliothecæ Græcæ capite 20.

Auguria & *auspicia*, qvæ duo volaticam (ut loqvitur Tertull cap. 5. de pallio) spectantia ita differunt qvemadmodum notat Servius in I. Æneid. vers. 398 ut augurium dicatur, qvod petitur & certis avibus ostenditur, auspicium vero qvalibet avi demonstratur & non petitur. Aves ex qvibus auspicia petebantur recenset Festus in *alites* & *oscines*. Qvod in sacrificiis dicebatur litare, in auspiciis impetrire, qvod nihil aliud est qvam impetrare. Vultures proprie erant *οἰωνοὶ* ut notat Tzetzes Chiliad. XIII. hist. 474. ubi genera qvædam auguriorum recenset. Vide & Svidam in *ὄρνις*, & *μετοιωνίσασθαι*. Illam *οἰωνιστικὴν* à Phrygibus repertam testatur Nazianzenus 1. in Julian. pag 100. Sed & ex aliis avibus, accipitre, noctuis, columbis, cygnis, gallis & hirundinibus auspicia petebantur: tum & aliis ex animantibus ut notavit Potterus pag. 320. Archæol. Auspiciis celebres Tiresias, Polydamas, Polyidus, Theoclimenus Æliano laudati VIII. 5. animal. Hetrusci præcipue, unde Hetrusca disciplina pro augurali scientia & auspicina. Vide Allatium ad Antiqvitates Hetruscas pag. 10. sq. De Auguriis præter alios videndi Augustinus Niphus libris 2. de auguriis, Jo. Baptista Bellus de partibus Templi auguralis, qvi ambo exstant Tomo V. Antiq. Grævii: Potterus II. 15 Archæol. Struvius cap. VI. Syntagm. Antiqvit. Roman. Andreas Christianus Eschenbach in diss. de auguriis veterum pag. 551. sq. Jo. Doujatius notis ad Livium in usum sereniss. Delphini Tomo 1. pag. 48. Isaacus Vossius ad Catullum pag. 105. Perizonius pag. 126. sq. ad Ælia-

num, Bulengerus de divinatione pag.333. sq. Paulus Manutius in qvæsitis per Epistolam Tomo IV. Lampadis Gruterianæ pag.213. sq. Ezech. Spanhemius in notis ad Callimachum p.628. sq. ubi etiam de eo num Abraham inventor auguriorum fuerit, ut jampridem innuit Julianus confutatus à Cyrillo Lib. 10. pag.358. sq. Sane auguria Judæis non minus prohibita qvam à Cicerone & aliis sanioribus Ethnicis explosa fuerunt. Confer Coqveum ad Augustini IV. 30. de Civitate DEi, & Hannibalis dictum apud Plutarchum de exilio fol 606. c. Varia recentioris hujusmodi superstitionis genera vide si placet apud Cangium glossario latino in *Venta*. Οἰωνιστῶν ἐνδόξων libros & observationes memorat Galenus loco laudato. De auspicio ex acuminibus signorum militarium terra evulsorum videndus Gevartius lib. 1. Elector. cap. 2. ex eo Matthias Zimmermannus pag.631. sq. Analect.

Axinomantia per securim. Plinius XXXVI. cap. 19. Bulengerus lib.3. cap.27. Potterus pag. 339. Archæol.

Per *barram* qvod instrumentum ligneum apud Ægyptios. Vide Kircherum Tomo 3. Oedipi pag.358.

Belomantia ex telis vel bacillis projectis. Delrio disqvisit. Magic. p. 621. & interpretes ad 1. Sam. XX. 20. infra in Rhabdomantia.

Botanomantia ex herbis. Potterus pag. 339. Bulenger lib. 3. cap.24.

Βρεφομαντεία, *δι᾽ ἀνατομῆς βρεφῶν*, qva usus Maxentius. Zonar. Tomo 3. pag. 1.

Divinatio è *ruptura bilis*, igni superposita. Schol. Euripidis Phœniss. V. 1261. sq. Ibidem de divinatione è *cauda victimæ*, qvomodo ad ignem inflecteretur.

Divinatio è *canum occursu* vel *latratu*. Tzetza Chil. XIII. vers. 213.

Capnomantia ex fumo. Bulenger lib. 3. cap. 23. Potterus fol. 313. Archæol. Crinitus XXIII. 3.

Caragi sortilegi à characteribus magicis dicuntur. De his præter Cangium in glossario, Baluzius ad homil. 12. Cæsarii Arelat. Tomo 8. Bibl. Patrum p. 342.

Catoptromantia per specula Magica. Bulenger lib. 3. c. 7.

Chiromantia, de qva Jo. Conr. Dietericus in Antiqvitt. Biblicis V. T. pag. 309. sq. ad Jobi XXXVII. 7. Franciscus Vallesius de sacra

cra Philosophia cap.33. pag. 211. sq. Cardanus de rerum Varietate cap. 79. Tomo 3. Opp. pag. 285. sq. Juvenalis VI. 583. *frontemque manumque prabebit vati.* Svidas in οἰωνιστική. Erycius Puteanus Centur. 2. Epist. 16. Georg. Paschius in inventis nov-antiqvis pag. 604. editionis primæ, Bulenger. lib. 3. c. 29. pag. 216. sq. Cornelius Agrippa de vanitate scientiarum cap 35. Henricus Klausing diss. de pseudo-Mathematis §. 19 21. χειροσκόπους vocat Artemidorus II. 74.

Cephalonomantia ex capite asini tosto. Potterus pag. 339. Archæol.

Cephalomantia ex capite s. cranio mortui: vide Joh. Prætorii alectryomantiam cap. 5.

Κηρομαντεία per ceram in aqvas infusam. Potterus pag. 340. Prætorius in Alectryomantia pag. 5. sq.

Cledonistica per tinnitum aurium, Plin. & vetus Epigramma:

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis nunc meminisse mei.

Nec minus salissationem superciliorum, oculi vel alterius membrorum, & per sternutationem &c. Vide Bulengerum Tom. I. pag. 369. sq. Nicetæ Thesaurum Tom. 25. Bibliothecæ Patrum pag. 147. infra in παλμὸς & *sternutatio.*

Clidomantia qvando clavi inscribitur nomen furis. Vide Prætorium pag. 6.

Coscinomantia per cribrum. Theocritus III. 31. Lucianus T. 1. p. 753. Artemidor. II. 74. Ælian. VIII. 5. animal. Bulenger. l. 3. c. 31. Joh. Prætorii Coscinomantia oder Bericht von Sieblaufe A. 1677. 4. & in Alectryomantia pag 6. sq.

Critbomantia, per hordeum. Vide Cangii glossar. in κριθομαντίζειν, supra Alevromantia.

Crystallomantia. Potterus pag. 338. Archæol. Cardanus de rerum varietate cap. 93. Tomo 3. pag. 325.

Cyathomantia. Vide Naudæum cap. 15. Apologiæ pro Magis, Geusii victimas humanas Tomo 1. pag. 553. Supplementorum Tomum ab Observationes selectas Hallenses Observatione IV. Mich. Christiani Tierof diss. de sacris Judæorum vinculis, Jen. 1657. & interpretes ad Genes. XLIV. 5. qvi locus tamen nihil aliud significat, qvam

qvam ex poculo illo ablato Josephum augurari de malo peregre adventantium animo.

Cyclomantia, B. Dillherr. T. I. disp. Jenens. pag. 154.

Dactylomantia s. per annulos. Ammian. Marcellin. XXIX. 1. p. 553. Bulenger. lib. 3. cap. 35. Potterus pag. 338. Archæol.

Daphnomantia per lauri ramum in ignem conjectum, qvalem ille strepitum ediderit. Bulengerus lib. 3. c. 19. Cerda ad Virgilii Eclog. VIII. 82. Potterus ad Lycophron. p. 112.

De *Engastrimythis* vide qvæ disputantur ab interpretibus ad 1. Sam. XXVIII. 7. Bulengero lib. 3. cap. 6. de divinatione: à Leone Allatio & D. Casp. Lœschero in singularibus de Engastrimytho diatribis: à Kirchero Tomo I. Oedipi pag. 244. & 382. Jo. Brodæo lib. 9. Var. Lectionum cap. 19. Antonio van Dale de idololatricis divinationibus Judæorum cap. 10. Stephano le Moyne in notis ad Varia sacra pag. 993. seqq. & Vignolio Marvillio Tomo II. Miscell. Historico literar. pag. 318. &c.

Ex *felis* vel canis transcursu, qvi inauspicati habebantur. Casaubonus pag. 341. sq. ad Theophrasti characteres.

Fulminum observatio qvam ab Hetruscis Romani accepere. Vide Diodorum Sic. V. fol. 219. De hac Beda Tom. 1. pag. 387. seq. Aldus Manutius V. de qvæsitis per Epistolam Tom. 4. Lampadis artium Gruterianæ pag. 254. seq. Jo. Pierii Valeriani declamatio Rom. 1517. 8. & T. 5. Antiqv. Rom. Bulengerus libro V. de terræ motu & fulminibus, Tom. I. Opusculor. Lugduni excus. & in eodem Antiqvitatum tomo. Berneggerus pag. 119. Miscell. Valesius ad Ammianum XXIII. 5. ubi etiam de Cæcinæ libro qvem de Hetrusca fulminum disciplina scripserat, teste Cicerone & Plinio. Explodit eam Lucretius VI. 86. seq.

Gastromantia ex vase aqva pleno, cujus meditullium vocabatur *γάστρη*. Potterus pag. 337. sq. Archæol. Alciphron Epistola ult.

Geomantia Bulenger. lib. 3. cap. 10. Cornelius Agrippa de vanitate scientiar. cap. 36. Rob. Flud de Fluctibus, H. de Pisis (qvi notante Sorberio in Sorberianis pag. 161. è Catano & Gerardo Cremonensi profecit) & Alfakinus, in fasciculo Geomantico comprehensi. D. Jo. Andreas Schmidius diss. de Geomantia Henr. Klausingius diss. de Pseudo Mathematis Witteb. 1705. §. 22. sq.

Be-

Begerus Thesaur. Brandenburg. T. 1. p. 85. Kircherus T. 2. Oedipi part. 2. pag. 493. seq. Georgius Paschius in inventis novantiqvis pag. 598. seq. Zanatæ Philosophi Persæ Geomantia MS. Græcis versibus Politicis per Arsenium Monachum, memoratur Lambecio VII. pag. 260. qvi etiam pag. 254. seq. de methodo Geomantica prædicendi futura qvam nugivenduli qvidam tribuerunt Noæ Patriarchæ.

Goëtia. Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Goëtiam à Magia & Pharmacia ita differre notat Nonnus hist. 67. ad Naz. ut Magia bonorum dæmonum ad bonum, Goëtia malorum ad malum aliqvod procurandum invocationem doceat, pharmacia consistat in veneficio aliqvo vel amatorio poculo.

Ex *gruum* volatu divinatio, de qva Jacobus Gaffarellus in curiositatibus inauditis pag. 250. seq.

Γυρομάντεις Artemidoro lib. 2. c. 74. memorati.

Ηπατοσκοπεία. Supra, Aruspicina.

Per *herbam* telephilum vel aliam, prout illa brachio inflicta vel contusa sonum edidisset. Theocritus III. 28. seq. Potterus pag. 338. sq. Archæol.

Hippomantia ex hinnitu, fremitu, sudore &c. Prætorius in Alectryomantia p. 9.

Hydromantia. Bulenger lib. 3. cap. 9. pag. 200. sqq. Casaub. pag. 154. seq. ad Apuleji Apologiam. Potterus pag. 313. Archæol. Græc. & pag. 337. Prætorius loco laudato. Isidorus Hispal. lib. 8. Originum cap. 9. ubi & de aliis generibus magiæ & divinationis. Περὶ ἐνύδρου μαντικῆς Damostratus apud Svid. Photius pag. 565.

Ichthyomantia sive per Pisces. Potterus pag. 313. Archæol. Bulengerus lib. 3. cap. 20.

Per *Jedua* sive agnum Zoophyton. R. Moses ben Samson apud Bulengerum III. 33. p. 221. Delrio disqvisit. Magic. p. 613.

Ἱερομαντεία sive *ἱεροσκοπεία.* Vide Potterum II. 14. Archæol. & supra in *Aruspicina.*

Per *Imagines* divinatio, qvam qvi exercebant Imaginarii vocantur à Johanne Sarisberiense lib. 1. Policratici cap. 12.

Lampadomantia, *Lychnomantia.* Vide Bulenger. III. 32. & Delrionis disqvisitt. Magicas pag. 615. ubi & de aliis divinationum superstitiosarum generibus. De sorte per cereos nominibus Apostolorum inscriptos, Berneggerus in Miscellaneis diss. p. 203. seq. Per

Per *Lauri* ramum, supra in Daphnomantia. Vide & Casaubonum ad Theophrasti Character. p.339.sq. Zenobii proverbia V.34.

Lecanomantia per pelvim. Buleng. lib. 3. c. 5. p. 199. Tzetz. Chil. II. hist. 44. Potterus pag. 337. Archæol. Nicetas in thesauro Tom. 25. Bibl. PP. pag. 147. E.

Libanomantia ex thure, qva primus usus Pythagoras Philosophus. Holstenius ad vitam Pythagoræ scriptam à Porphyrio pag. 75. Schol. Homeri Iliad. ά. 221. Potterus p. 313. Archæol. D. Godfrid. Olear. ad Philostratum pag. 40. Bulenger lib. 3. cap. 28. p. 216.

Lithomantia per lapidem sideritem. Potterus pag. 338. Archæol. Bulengerus lib. 3. cap. 18. Tho. Gale ad Jamblichum p. 239.

Ex *maculis* corporis, divinatio. Vide Melampodis libellum περὶ ἐλαιῶν. Lud. Septalium libro de nævis, Dordraci 1650. 8. qvi laudat etiam Abenragel scriptorem Arabem hujus argumenti.

Ex *Meteoris* variis & *Cometis* vide Bulengerum lib. 3. c. 11. pag. 206. seq. & Petri Bælii de Cometis cogitata Gallice edita.

Metoposcopia. Svetonius in Tito c. 2. Cornel. Agrippa c. 34. Klausingius de pseudo Mathematis §. 24 & supra, ubi de chiromantis sive χειροσκόποις.

Necromantia, νεκυομάντεις. Marshami Canon chronicus pag. 343. & 344. Stephanius pag. 46. seq. ad Saxonem Grammaticum, Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Vallesius p. 218. seq. Philos. Sacræ: Bulengerus lib. 3. c. 3. Potteri Archæol. p. 336. Pythonissas proprie necromantiam professas esse, non Engastrimythos fuisse, disputat Gilbertus Gaulminus pag. 275. ad vitam Mosis.

Molybdomantia, ex plumbi liqvefacti diversis motibus, Potterus pag. 339. Archæol.

Μορφοσκόπους memorat Artemidorus II. 74.

Auspicia è *muribus*. Casaub. pag. 348. ad Theophrasti characteres. Ælian. lib. I. var. cap. 11. & de animalibus VI. 41. Melampodem περὶ μυῶν laudat Artemidorus III. 28.

Ex *Nubibus* divinatio ab Anthusa muliere inventa. Vide Photium in excerptis è Damascio pag. 554. Justinum qvæst. 31. ad orthoxos. Cangii glossar. in περιστερομάντεις, & Gaffarelli curiositates inauditas.

Oice-

Oecoscopia s. divinatio ex ædificiis, & iis qvæ in illis accidissent vel conspicienda se præbuissent. Nonnus * histor. 61. in Nazianzenum, memorans οἰκοσκοπικὸν qvod scripserat Xenocrates. Vide Casauboni Lectiones Theocriticas cap. 5.

Oenomantia s. divinatio ex vino libato. Bulenger lib. 3. c. 35. Delrio disqvisit. Mag. pag. 611. Potterus f. 313. Archæol.

Οἰονιστικὴ prius dicta, deinde οἰωνιστική. Aristides Tom. 3. p. 25. 66. Vide supra ubi de Auspicibus & Auguribus.

De *Ominibus* variis adi Bulenger cum Tom. V. thesauri Antiqv. Rom. p. 441. sq. Brissonium in formulis p. 91. sqq. Perizon. ad Ælianum p. 126. Anton. Gunth. Heshusium in diss. Lipsiæ edita de ominibus 1672. Potterum II. 17. Archæol. Omen proprie ex avibus sumi notavit Salmasius p. 44. ad Solin. Apud Simplicium in Epictetum p. 129. σύμβολός τις à Wolfio vertitur *omen*. Confer Svidam in ξύμβολον. De ominibus imperii amittendi Berneggerus pag. 63. seq. Missa. Alia Imperii conseqvendi memorantur passim à Svetomio & Hist. Augustæ scriptoribus. De abominatione sive ritu despuendi vel deprecandi omen vide Casaubonum pag. 343. seq. ad Theophrasti Characteres.

Omphalomantia obstetricum ex infantum umbilicis, Bulengerus lib. 3. cap. 14. p. 212. Jo. Langius II. 10. Epist. Medicinal. & Caspar Reyes in campo Elysio qvæst. 52.

Onychomantia ex ungiubus. Bulengerus lib. 3. cap. 8. Potterus pag. 338. Archæol.

* Nonni locum, qvia alia etiam genera μαντικῆς commemorat, adscribam: *Divinatrix scientia partim* ὀρνεοσκοπητικὴ *est, quam Phryges invenerunt, partim* οἰκοσκοπητικὴ, *partim* ἐνόδιος, *partim* χειροσκόπος, *partim* παλμική. Ὀρνεοσκοπητικὴ *est, cum volante hac vel illa ave ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum, quid hoc significet dicimus. Quam divinationis partem* Telogonus *invenisse dicitur.* Οἰκοσκοπητικὴ, *cum quis ea quæ in domo contingunt enarrat, quidq; hoc portendat, exponit. Verbi causa quando in tecto felis aut serpens aut mus apparuit, aut exhaustum est oleum, aut cinis aut aliud quiddam, de quo genere opus edidit* Xenocrates. Ἐνόδιος *autem, cum ea quæ in via occurrunt enarrantur, ut si quispiam occurrerit hoc gestans, hoc tibi accidet, si autem ille, hoc tibi eveniet, de quo genere* Pollux *pertractavit.* Χειροσκόπος *vero, cum ex manuum extensione ac rugis dicimus rem hanc illum manere, vel quod ipsius nuptiæ ambiuntur, vel quod liberos procreabit, vel hujusmodi aliquid, de quo volumen scripsit* Helenus. Παλμικὴ *denique cum ex corporis palpitatione aliquid cognoscitur, ut si palpitet oculus dexter, hoc indicat, aut si humerus, aut reliqua pars corporis. De quo genere opus elucubravit* Posidonius.

Onomatomantia. Bulenger. lib. 3. cap. 21. & qvæ de faustis atq; infaustis nominibus à variis disputantur. Vide Isidorum Hisp. VII. 6. Originum, Jo. Brodæi Miscellanea VII. 5. Marci Velseri opera pag. 380. Lipsium ad Taciti IV. Histor. pag. 526. Jo. Molleri Homonymoscopiam pag. 117. sq. Georgii Richteri axiomata Oeconomica num. IV. & D. Jo. Schmidii, Professoris Lipsiensis & Dan. Gvil. Molleri Prof. Altdorfini diatribas de nominum qvam vocant fatalitate.

Oomantia s. divinatio ex ovis. Bulenger. l. 3. cap. 15. & 37.

De *Oraculis* scriptores laudavi in Bibl. Græca lib. 1. cap. 17.

Ordalii genera varia, qvibus innocentiam divinare vel probare mos, ut transitione per rogum accensum, inductione chirothecarum ignitarum, gestatione ferri candentis, missione manus in ahenum ferventis aqvæ, qvod examen caldariæ vocabant, projectione in flumen, duello &c. de qvibus Cangius glossario in *Caldaria, Ordalium* &c. Agobardi liber de divinis sententiis contra damnabilem opinionem putantium Divini judicii veritatem igne vel aqvis vel conflictu armorum fieri. Tomo 14. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 301. sq. P. Brunus in Hist. Critica rituum superstitiosorum, Gallice edita Paris. 1702. 12. H. Bangertus ad Helmoldi I. 84. p. 189. seq.

De *Ostentis* Cardanus de rerum varietate cap. 69. sq. T. 3. Opp. pag. 273. sq. ut Julium Obseqventem, Lycosthenem aliosqve jam omittam. Bulengerus de prodigiis T. 5. Græv. p. 457. seq.

Pædomantia. Elmenhorst. ad Gennadium pag. 195. & 210. sq. Bonifacius lib. 8. hist. ludicræ cap. 21. Supra in *Aruspicina*, & *βρεφομαντεία*.

Divinatio per παλμὸν sive *salissationem* membrorum, de qva laudavi plures scriptores l. 1. Bibl. Græcæ c. 15. ubi de Melampode.

Parthenomantia, ad integritatem, castitatemqve & virginitatem divinandam. Bulenger III. 34. p. 221. Jo. Beverovicius qvæst. Epistolic. pag. 31. sq. 48. sq. ad locum Deut. XXII. 17. Philo Judæus de legibus specialibus pag. 606. seq. ad Numeror. V. 12. Wagenseilius ad Sota & in telis igneis Satanæ pag. 399. seq. Andreas Acoluthus de aqvis amaris, Gabriel Grodeckius de probationibus castitatis, Antonius Bynæus de Natali CHristi pag. 24. seq. Petavius XIV. 5. de incarnatione, Seldenus in uxore Hebraica pag. 230. sq. Gilb. Gaulminus ad Eustathium de amoribus Ismenii & Ismenes pag. 37. & 43. Fortunatus Fidelis de relationibus Medicorum III. 1.

p. 337.

p.337. sq. Steph. Rodericus Castrensis de natura muliebri pag. 97. sq. Joh. Baptista Sitonus in Miscellaneis iatrosophicis pag. 290. seq. I. Severinus Pinæus & Melchior Sebizius de integritatis & corruptionis virginum notis, Caspar Reyes in campo Elysio qvæst. 39. & 38. ubi etiam de notis virginitatis in maribus.

Πηγομαντεία, per aqvam fontanam. Potteri Archæol. p. 337. Alia de divinatione ex fontibus vide sis in Memoriis literariis Trivultinis A. 1710. mense Julio pag. 1280. sq. ubi laudatur dissertatio Justi Friderici Hammerikii de hoc argumento.

Phyllomantia s. divinatio ex foliis arborum, vide Eustathium ad I. Iliados p. 36. Ex strepitu folii papaveris Apostolius XV. 20. proverb.

Physiognomia, de qva ex veteribus Aristoteles, Polemo, Adamantius: & recentiores Jo. Baptista Porta aliiqve infiniti. Confer Franciscum Vallesium p. 213. Philos. sacræ, Cornelium Agrippam de vanitate scientiarum cap. 33. & Georg. Paschium in inventis nov-antiqvis pag. 601. sq.

Per *picum*, avem, unde Saturni filio Pico auguriorum inventio tribuitur. Servius in 7. Æneid.

Divinatio per *pisces*. Ælian. VIII. 5. animal. supra in *Ichtyomantia*.

Ex *Poculis* divinatio vide Svidam in κοτταβίζειν & supra, *Cyathomantia*.

Διὰ πλυνῶν καὶ λεκανίδων. Φιαλομάντεις. è pelvi aqvis plena. Nicetas Choniates lib. X. pag. 368. Cardanus Tomo 3. pag. 320.

Ψαμμομαντεία per arenam. Cangius gloſſar. græc. appendice pag. 212.

Psephomantia vide Bulengerum lib. 3. cap. 38.

Pullomantia, è pullis pascentibus Græv. ad Flori II. 2. *Solistimum tripudium* Cellar. pag. 96. ad Minuc. *pullarii* Cic. X. 12. ad famil.

Pyromantia ex igne. Bulengerus lib. 3. cap. 10. Schol. Euripidis Phœniss. v. 1261. Supra in *Ordalium*.

Quadratum magicum divinatorium, de qvo Augustini Vagetii *ἐ μακαρίτου* dissertatio Wittebergæ A. 1695. edita.

Rhabdomantia, Xylomantia (mit der Wunschel-Ruthe) vide interpretes ad Ezechielis XXI. 21. & Hoseæ IV. 12. Bulenger. lib. 3. c. 26. Lindenbrog. ad Amm. Marcellinum p. 78. Gale p. 238. sq ad Jamblichum Mich. Libetanzii diatribam de Magia baculorum. Lips. 1661. &

Godlieb Gerhardi dissertationem de Rhabdomantia Lipſ. 1700. P. Brunium Oratorii presbyterum in historia Critica rituum superstitiosorum Gallice edita. *Hiſt. Critique des pratiques ſuperſtitieuſes qui ont ſeduit les peuples, & embaraſſé les Sçavans.* Pariſ. 1702. 12. Jo. Godfridi Zeidleri librum de virgula Mercuriali ante paucos annos vulgatum Germanice in 8. cum præfatione D. Christiani Thomaſii.

Rhapſodomantia ſive divinatio ex rhapſodia aliqva poëtæ. Vide Caſaubonum ad Spartianum pag. 19. & qvæ infra de ſortibus Homericis & Virgilianis.

Sideromantia per ferrum candens. Potterus pag. 339. Archæol. & ſupra in *Ordaliam*.

Divinatio ex *Somniis* qvam ab Abrahamo & Joſepho qvidam repetunt, vide Svidam in Abraham, & Juſtinum Lib. 36. hiſtoriarum. Alii à Telmiſſenſibus ut Nazianzenus 1. in Julianum pag. 100. Hujus divinationis tria genera, χρηματισμὸν, ὅραμα & ὄνειρον diſtincta vide apud Potterum II. 13. Archæol. de qvibus plura ad Chalcidium. Cæterum regulas vaniſſimæ artis onirocriticæ, divina & naturalia ſomnia nullo certo indicio diſtinguentis, tradiderunt ex veteribus * Aſtrampſychus, Artemidorus, Achmet. &c. Videndus etiam Syneſius de inſomniis, Scholiis Nicephori Gregoræ illuſtratus. E recentioribus Cardanus. Judicium medicum ex inſomniis ferre docuit ſingulari libello Hippocrates.

De *Sortibus* (publicis & privatis ſive κλήροις μαντευομένων Schol. Euripidis ad Hippolytum v. 1057.) qvales fuere Sortes Antiatinæ, Aporianæ, Cæritum, Falerinæ, Prænestinæ &c. Bulenger. T. V. Græv. p. 361. ſq. Sirmondus p. 233. ad Sidon. Tum ſortes Homericæ, Virgilianæ ex locis forte ſe offerentibus Homeri vel Virgilii, ad qvarũ exemplũ inter Chriſtianos etiam ſortes Biblicæ freqventatæ. Videndi Caſaubonus ad Spartiani Hadrianum c. 2. Lampridius in Alex. Severo c. 14. Antonius van Dale libro de oraculis, & origine idololatriæ: Bulengerus ſingulari libro Tom. I. opuſculorum pag. 299. ſeq. Gutherius IV. 11. ſq. de jure Pontificio: Jo. Morinus de ſacris ordinationibus f. 234. P. Brunius in Hiſt. Critica rituum ſuperſtitioſor. pag. 368. ſeq. D. Jo. Georgius Neumannus in programmatibus Academicis pag. 100. ſeq. Berneggerus in miſcellaneis pag. 187. ſeq. Obſervationes Hallenſes Tom.

* Plures laudavi in Bibl. Græca lib. IV. cap. 13.

Tom. IV. observatione 13. Tiraqvellus de jure primogenituræ pag. 152. seq. J. C. Dietericus in antiqvitatibus Biblicis V. T. p. 397. sq.

Speculatoria s. per speculum divinatio. Agrippa pag. 38. de vanitate scientiarum & Geusii victimæ humanæ Tom: 1. pag. 355. Apulejus in Apologia. Supra in *Catoptromantia*.

Divinatio *ex sternutatione*. Vid. Isaacum Vossium ad Catullum p. 105. Alexandrum ab Alexandro lib. 2. Genial. Dierum cap. 26. Plutarchum de genio Socratis f. 581. & 582. Apostolium XIII. 94. Proverb. De ritu salutandi sternutantes exstat dissertatio Johannis Gerhardi Meuschen. Kil. 1704.

Sycomantia ex folio fici Bulenger lib. 3. cap. 25.

Divinatio per *talpam*, cujus corde vorato futura præsentire se posse existimabant Magiæ mystæ. Vide Plinium XXX. 3. & Kuranidum scriptorem pag. 104.

Divinatio de morbi eventu conjiciendo ex illo *tempore* qvo qvis decubuit. Vide Hermetis iatromathematica, & qvæ de illis dixi lib. 1. Bibl. Græcæ cap. 9. ubi etiam de Hippocrati & Galeno tributis scriptis ejusdem argumenti. Petosiridis Epistola de qva Lambecius lib VI. parte 2. pag. 94. seq. 104. seq.

Tephromantia, per cineres. Potterus pag. 339. Archæol.

Teratoscopia divinatio ex portentis, de qvibus Julius Obseqvens, Conrad. Lycosthenes & Joach. Camerarius in libris de prodigiis. Cornelius Gemma in Cosmocriticis, Beyrlingius deniqve in theatro, voce *prodigium*.

Ex *terræ motu*. Vide Hermetis sive Orphei versus de hoc argumento qvi exstant ad calcem Anthologiæ Epigrammatum Græcorum, & Bulengerum de terræ motu & fulminibus, T. V. Antiqv. Rom.

Tripudium solistimum, augurium è pullis pascentibus. Supra in *pullomantia*, Angelus Causseus Tom. 5. thesauri Rom. antiqv. p. 323. Begerus & Græv. ad Flori II. 2. Plutarchus in Gracchis p. 831. C.

Tyromantia, per caseum, cujus meminit Hesychius, nisi legendum pyromantia. Sed Ælianus qvoqve VIII. 5. animal. memorat μαντευόντας τυρῷ σκοποῖς, & Artemidorus II. 74. Onirocritic. τυρομάντεων meminit, licet & ibi ignium vates reddidit Cornarius.

De Arabum divinationibus disserit Abraham Ecchellensis in Historia Arabū qvam Chronico Orientali subjunxit p. 261. sq. interqꝫ infinita ariolandi genera ipsis hæc præcipua esse notat p. 265. *Alsaneho* auguri-

gurium ab avibus, *Albarebo* à qvadrupedibus, *Altatioro* ex volatu, *Alzagiaro* auſpicium, *Albaiafato* ariolationem, *Alkaiafato*, divinationem è veſtigiis, *Alpbarafato* ex vultu & corpore qvam Græci Φυσιογνωμίαν vocant, & *Arrambo*, ex arena ſeu pulvere Geomantiam.

III. Ut gentibus Vates ſui, Sibyllæ, Oracula atqve Divini, ita populo Judaico ſui fuere Prophetæ, atqve eundem DEum per utrosqve futura hominibus ſignificaſſe, audacter affirmant qvidam è veteribus ut Juſtinus qvæſt. 2. ad Orthodoxos, Bileami exemplo pugnans. Confer Rich. Simonis partem III. Epiſtolarum ſelectarum, Epiſtola 9. Sed ut veri Prophetæ à ſolo DEO mitti poſſunt, & qvandoqve per eosdem monitæ etiam haud dubie ipſo diſpenſante ſunt gentes, ſic fallacias & fraudes vatum oraculorumqve Ethnicorum nemo ſanus DEO tribuerit. Similiter parum credibile eſt DEum miſiſſe Prophetas ſuos tantum per συγκατάβασιν qvandam, ac ne Judæi Ægyptiorum ſcilicet divinos ac falſa conſulerent oracula, ut perſvaſum Spencero III. 2. de legibus Hebr. §. 3. & Henr. Dodvvello Epiſt. 2. de ſtudiis Theologicis, qvi ideo ad ſacros Prophetas intelligendos commendat ſcripta Ethnicorum facientium ad Onirocriticem & oraculorum interpretationem. Sed æqvum eſt, exiſtimare, DEum ex benevolentia in genus humanum prius excitaſſe veros Prophetas & bonum ſeminaſſe ſemen, qvam falſorum divinorum propullularent Zizania. Itaqve & primi mortalium & Patriarchæ, Prophetarum titulo appellantur. De variis rationibus qvibus DEus Prophetas edocuit, ut per ſomnium, viſum, admonitionem ſive vocem (בת קול) ſpectaculum & revelationem qvam Spiritum S. vocant Hebræi, videndi Maimonides de fundamentis legis cap. 7. & in More Nevochim II. 36. ſeq. Abarbanel prolegom. in Danielem, Chalcidius p. 351. ſeq. Eugubinus & alii ad Numeror. XII. 8. Pricæus ad Actor. IX. 2. Henr. Witſius in Miſcell. Theolog lib. 1. & Nicolaus Gurtlerus Baſileenſis, Theologus Dordracenus in ſyſtemate Theol. Propheticæ Amſt. 1702. 4. lib. 1. cap. 2. qvi etiam capite 3. diſſerit de notis qvibus veri Prophetæ à falſis diſcernuntur, de qvibus conſulendus præter laudatum Witſium lib. 1. Miſcell. cap. 15. Cotelerius ad Hermæ Paſtoris mandatum 10. Tom. 1. Patrum Apoſtol. pag. 97. 99. Jo. Gerſonis libellus de probatione ſpirituum, inter ejus opera, & Tom. 3. Concilii Conſtantienſis pag. 28. ſeq. & Elias du Pin prolegom. Bibl. Tom. 1. p. 38. ſeq.

He-

Hebræi numerant Prophetas XLVIII. vide Bartoloccii Bibl. Rabbinicam Tomo III. pag.456. A Christianis scriptoribus Prophetæ LXX, Prophetices X. observantur, ut notavit Cotelerius ad lib. IV. Constitut. Apostol. cap.6. pag.295. illustrans schedion Epiphanii de totidem Prophetis qvod è MS. Regio ibi protulit. De prærogativis miraculorum & Prophetiarum Mosis præ reliqvis Prophetis, Maimonides ad Codicem Sanhedrin Tom. 4. edit. Surenhus. pag. 264. & in More Nevochim II. 35. De dono Prophetico inter primos Christianos, Herm. Witsius lib. 1. Miscell cap.24. Gurtlerus system. Theol. Prophetiæ pag. 428. Henr. Dodvvellus diss. 2. ad Irenæum, B. Bebelius secul. IV. Tomo 2. pag. 961. seq. Tob. Pfannerus de donis miraculosis Ecclesiæ c. 6. & Gotfridus Arnoldus in opere de primorum Christianorum vita & moribus Germanice edito II. pag. 156. seq.

Omitto alia qvæ de Prophetis veris falsisqve disputant præter laudatos Witsium & Gurtlerum, Petrus Molinæus in Vate, seu de præcognitione futurorum & de bonis malisqve Prophetis, libris IV. Lugd. Bat. 1640. 8. David Knibbe in Historia Prophetarum, libris itidem IV. Belgice & A. 1709. 4. Bernæ Germanica etiam lingva editis: Antonius Borremansius dialogo de Poëtis & Prophetis, Amst. 1678. 8. Petrus Petitus libris III. de Sibylla, Mericus Casaubonus de Enthusiasmo cap. 2. qvod est de Enthusiasmo divinatorio: Tho. Galeus ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptior. sect. 3. Jo. Spencerus discourse concerning vulgar Prophecies. Lond. 1665. 8. Henricus Hovvard defensative against the poison of supposed Prophecies. Lond. 1620. Smithus discourse of Prophecy &c.

IV. Moysis Miracula Judæi numerant LXXVI. cæterorum Prophetarum LXXIV, qvæ videri possunt apud Menasseh ben Israël in Conciliatore ad Deut. XXXIV. 10. qvanqvam Abarbanel & alii non plura qvam LXXV. miracula in universis Veteris Test. libris relata esse opinantur. De miraculis Mosaicis à Mose omissis videndus Jo. Eusebius Nierembergius lib. VI. de Origine S. Scripturæ cap. 31. 32. Eliæ miracula septem, Elisæ qvatuordecim computat Anastasius Sinaita sive Nicænus qvæst. 47. In Pirke Aboth Tom. 4. Mishnæ Surenhusianæ pag. 467. legas decem hæc miracula in templo Hierosolymitano observata esse: *Nunquam abortivit mulier ab odore carnis quæ in*

san-

sanctuario immolabatur. Neque foetuit unquam caro illa sanctificata. Non conspecta fuit musca in domo mactationis. Non accidit casus nocturnus Sacerdoti magno in die expiationis. Non extinxerunt pluviæ ignem qui erat in strue lignorum. Non vicit ventus columnam fumi. Non repertum est ullum vitium in Gomer & in duobus panibus, & in panibus facierum. Stabant coartati & adorabant dilatati. Non læsit unquam aliquem serpens & scorpio in Hierusalem. Nec dixit homo socio suo, angustior est mihi locus quam ut possim pernoctare Hierosolymis.

Messiam miracula facere debuisse impudenter negant recentes Judæi pleriqve, contra Prophetarum atqve veterum Hebræorum & Abarbanelis aliorumqve diserta testimonia, ut ostenderunt Grotius ad Matth. XII. 23. Huetius demonstrat. Evangel. proposit. IX. pag. 825. seq. Vitringa lib. 2. observatt. sacr. cap. ult. Georgius Elieser Edzardi ad Avoda Sara caput 2. pag. 316. & Mat. Vessierius la Crose in dialogis eruditis Gallice non ita pridem editis pag. 81. seq. CHristi vero miracula qvæ plura * Evangelistæ referunt, qvam à Moyse & Prophetis edita novimus, (atqve duobus excerptis ** benefica omnia) contra Ethnicorum, Judæorum & Atheorum Deistarumqve objectiones asserunt Gvilielmus Ader de ægrotis Evangelicis Tom. IX. Critic. sacr. Jac. Batelerius in vindicis miraculorum Amst. 1674. 12. Jo. Clericus libro Gallice edito de incredulitate pag. 254. seq. Franciscus Bragge observationibus practicis in CHristi miracula, vulgatis Anglice Lond. 1702. 8. Isaacus Jaqvelotus libro de Messia, itidem Gallica edito lingva part. I. cap. 5. Henricus Witsius in meletematis Leidensibus diss. V. Episcopius Institutt. Theolog. pag. 427. seq. Nehemias Grevv in opere erudito Anglico qvod Cosmologiam sacram inscripsit, lib. V. cap. 3. Marius Mersennus in sex prima capita Geneseos pag. 537. seq. aliiqve. Pauli Zacchiæ libros IV. Physicæ considerationis de miraculis S. Scripturæ memorat Allatius in Apibus urbanis pag. 214. sed illos nunqvam vidi.

De miraculis discipulorum CHristi & dono miraculorum in primis Ecclesiæ sæculis adeundi interpretes ad Marci XVI. & Actorum

* Vide Simonis Episcopii Institutiones Theol. p. 182. sq. Jo. Pearsonium ad Symbolum Apostol. p. 154. & Isaacum Jaqvelotum de Messia pag. 30.

** Non benefica sunt dæmonum in porcos immissio Matth. VIII. & ficus arefacta Matth. XXI. Vide Cosmam Indopleustem lib. III. pag. 165.

rum librum, Steph. le Moyne notis ad Varia ſacra pag. 1043. ſeqq. Gvil. Spencerus ad Origenem contra Celſum p. 6. B. Bebelius Antiqv. Eccleſ. Sec. IV. T. 2. pag. 958. ſeq. Tobias Pfannerus in diatriba de chariſmatibus ſive donis miraculoſis antiqvæ Eccleſiæ, Francof. 1680. 12. Dodvvellus diſſ. 2. ad Irenæum, & Gotfridus Arnoldus in opere edito Germanice de primorum Chriſtianorum vita & moribus libro VII.

V. Verorum miraculorum loco ſubinde ab imperitis habiti vel ab impoſtoribus jactati rariores effectus naturæ & artis, adhibitæ callidæ fraudes, multa etiam conficta prorſus & ementita. Qvod adeo non debet fraudi eſſe Veritati Religionis, verisqve miraculis, ut hæc toto teſtata orbe terrarum, adverſariis etiam & hoſtibus aſſenſum ſæpe extorſerint, falſa inter eos ipſos à qvibus ſunt jactata non invenerint fidem, & neqve modum & rationem neqve finem aut effectum DEo dignum habere reperiantur.

De veneficiis variis & φαρμακείαις veterum earumqve ritibus & damnata ſuperſtitione videndus Cerda & alii viri docti ad Eclogam VIII. Virgilii, & Theocriti Idyllion 2. ſive Pharmacevtriam, Medeam Senecæ & Horatii Epod. V. Lucanum VI. 508. ſeq. Apuleji Apologiam, Ovidium XIV. Metamorphoſ. 58. 278. 295. 300. Propertium III. 4. 26. Potterum II. 18. Archæol. pag. 340. ſeq. & IV. 10. ubi de philtris.

De Judæorum operationibus Magicis & amuletis Jo. Wulferus in Theriaca Judaica pag. 21. 23. 57. ſq. 74. ſeq. De ligaturis & phylacteriis Magicis, Elmenhorſtius ad Gennadium de dogmatibus Eccleſiaſticis pag. 195. ſq. & Cangii gloſſar. in φυλακτήριον & φυλακτόν. Ramireſius cap. 31. pentecontarchi. Videnda etiam qvæ de faſcinatione Plutarchus V. 7. sympoſ. & Leonhardus Vairius Beneventanus & Joh. Lazarus Gutierius ſcriptis de faſcino, & de amuletis Julius Reicheltus ſingulari diſſ. & Jacobus Wolf in ſcrutinio amuletorum, nec minus Jo. Chriſtianus Fromannus in libro erudito de faſcinatione, Norimb. 1675. 4. De amuletis Baſilidianorum Kircherus T. 2. Oedipi part. 2. pag. 459. ſq. Jo. Macarius de gemmis Baſilidianis, Jo. Chifletius in Abraxa Proteo, Godfr. Wendelinus in Epiſtola ad Chifletium & B. Tho. Ittigius in diſſ. de hæreſiarchis Sæculi II. cap. 2. licet Magica illa fuiſſe omnia haud conſtat.

De Talismanibus sive telesmatis, στοιχείοις, imaginibus averruncis Astrologica & Magica arte compositis videndus Josephus Scaliger in Epistolis pag. 311. 410. 485. 487. Kircherus T. 1. Oedipi p. 254. sq. & T. 2. parte 1. pag. 379. 383. 390. 395. sq. & parte 2. p. 445. sq. 484. seq. Gaffarellus in curiositatibus inauditis & in notis ad eum Gregorius Michaëlis, nec minus C. Sorellus libro Gallico qvem de Talismanibus adversus Gaffarellum composuit: Natalis Alex. ætate IV. Vet. Test. diss. 6. qvo adversus Marshamum probat serpentem æneum, qvem statuit Moyses, neutiqvam telesma ejusmodi Magicum fuisse: Jo. Gregorius Observationibus sacris cap. 7. & 8. qvi serpentem Moysis saltem occasionem dedisse Talismanibus conficiendis & excitandis disputat: Petrus Jurieu Historia Critica dogmatum Judaicor. Gallice scripta pag. 451. sq. ubi de Teraphim qvorum mentio Genes. XXXI. 19. Zachar. X. 2. Reinesius in Variis Lect. p. 637. sq. Salmasius ad Vopiscum Tomo 2. pag. 456. sq. Carolus Patinus introduct. ad Histor. numismatum cap. 14. Seldenus syntagm. 1. de Diis Syris, Hugo Grotius explicatione Decalogi pag. 28. sq. 36. Mottanus le Vayer T. 2. f 550. sq. P. Brunius in historia rituum superstitiosorum Gallice vulgata p. 334. sq. Augustus Buchnerus T. 2. Orat. 1. de statuis Magicis. Antonius van Dale de divinationibus Idololatricis Judæorum pag. 670. ubi disserit adversus Jo. Spencerum: & D. Val. Ernestus Læscherus Exerc. de Talismanibus, Witeb. 1697. Talismanis ænei adversus serpentes Parisiis reperti mentio apud Gregorium Turonensem VIII. 23. Alterius adversus scorpiones meminit Golius pag. 127. ad Alfraganum. Contra Crocodilos Paulus Lucas in itinere suo Tomo 1. pag. 52. 62. & Wanslebius in relatione de Ægypto pag. 82. 379. Tale fuit ἄγαλμα τετελεσμένον qvod Alaricum trajicere in Siciliam prohibuisse tradit Olympiodorus apud Photium Cod. 80. p. 106. & p. 109. memorantur statuæ argenteæ τετελεσμέναις βαρβάρων ἀποκώλυσιν. De Apollonii Tyanensis Magicis telesmatis contra serpentes, scorpios & culices, Mich. Glycas p. 239. Annal.

De sigillis magicis conficiendis Cardanus cap. LXXXIX. de rerum varietate, Tomo 3. Opp. atqve ut plura summatim complectar, de omni genere Magiæ Martinus Delrio in disqvisitionibus Magicis sæpius recusis, & Julius Cæsar Bulengerus lib. de licita & vetita Magia Tomo 1. Opusculor. & de Magia Hieroglyphica Ægyptiorum Kircherus Tomo 2. Oedipi parte 2. pag. 437. sq. & de Magia Hebræorum, Arabum &c. pag. 471. sq.

VI. De

VI. De sancta *juris jurandi* religione, ut de hac etiam nonnihil adjungam, præ cæteris consulendus Jo. Baptista Hansenius, Harlemensis, Prof. Tolosanus in Commentario de jure jurando veterum: qvi Tolosæ primum 1614. 4. excusus & deinde Tom. V. Thesauri Antiqvitatum Græviani insertus est. In eodem Tomo pag. 869. seq. legitur Steph. Trellierii diss. de jure jurando. Videndi præterea Alexander ab Alex. II. 10. genialium dierum & ibi Tiraqvellus: Jo. Henricus Meibomius in Comment. ad jusjurandum Hippocratis cap. 2. sq. & cap. 28. ubi etiam de perjurii crimine, Jacobus Ebertus in Historia juramentorum, Francof. ad Viadrum 1588. 8. Christiani Ludovici diss. de præcipuis juris jurandi formulis, Hebræis, Græcis & Latinis Lips. 1692. & Johannes Nicolai in diatriba de juramentis Hebræorum, Græcorum, Romanorum, aliorumqve populorum Francof. 1700. 12.

VII. De Hebræorum sive Judæorum juramentis videatur Codex Talmudicus שבועות Tom. 4. edit. Surenhus. pag. 292. Maimonidis liber Latine redditus à Joh. Frid. Miegio, Theologo Palatino: & Justo Christophoro Dithmaro, Hasso qvi notas etiam addidit Lugd. Bat. 1706. 4. cum præf. Jacobi Perizonii qva inter alia agitur de more jurandi tacto femore. Jo. Henricus Otto in Lexico Rabbinico-Philologico: Seldenus lib. 2. de Synedriis c. XI. Sam. Petitus cap. 16. Var. Lectionum, Tom. IX. Critic. sacr. & Jacobus Lydius in Syntagmate postumo de juramento qvi libro de re militari veter. Hebræorum subjicitur Dordraci 1698. 4. De ritu jurandi, manu *sub femore* posita, agunt etiam Daniel Fesselius lib. 1. Adversar. sacr. cap. 4. & interpretes ad Genes. XXIV. 2. Non absurde autem nuper V. C. Hermannus ab Hardt singulari diatriba ad hunc locum edita vocabulum ירך non de femore sed *de carpo dextra manus* intelligendum esse monuit. De jurejurando *per cælum, per terram*, & *Hierosolyma* & *per caput suum* consulendi Doughtæjus in Analectis ad Novum Test. Grotius & alii interpretes ad Matth. V. 34. Georgius Elieser Edzardi V. C. ad Avoda Sara cap. 2. pag. 286. sq. Cotelerius ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 311. De jure jurando per libros sacros Legis, Gvil. Conradus Vorstius in bilibra Veritatis pag. 249. De juramento *per Anchialum*, * cujus meminit Martialis l. XI. Epigramm. 95. vide sis Isaacum Vossium ad Pomponium Melam

* חי אלא Grot. ad Matth. V. 34.

pag. 48. Stephanum le Moyne in notis ad Varia sacra pag. 901. sq. Jo. Seldenum in prolegomenis ad Uxorem Hebraicam, Jo. Cruium in specimine Conjecturarum ad qvædam Origenis loca pag. 44. & Georg Sigismundum Greenium in singulari diss. de hoc juramento edita Witteb. 1697. De Judæorum freqventibus perjuriis, qvæ ipsi inter causas præsentis exilii sui referunt, vide Jo. Andreæ Eisenmengeri entdecktes Judenthum Tom. 2. pag. 501. sq. laudatum Edzardum ad Avoda Sara cap. 1. pag. 279. sq. & cap. 2. pag. 370. & Joh. Jacobum Schudt in Judæo Christicida pag. 169. sq. ubi etiam de ratione qva jusjurandum ponendum ut Judæus eo se obligari credat, qvam in sententiam plura disputat pag. 438. sq. è Wagenseilii denunciatione Christiana de conviciis qvibus Judæi *Servatorem nostrum* proscindunt, edita Germanice Altdorf 1703. fol. De Judæorum formula orationis *col nidre* qva in vigiliis diei expiationis petunt se absolvi ab omnibus votis & juramentis qvorum eos pœniteat: & qvod hoc ipso licita neutiqvam fiant eorum perjuria, vide Wagenseilii Bericht von Gebet *Alenu* pag. 18. sq. & ad Sota pag. 734. sq. Jo. Wulferi theriacam Judaicam pag. 181. & Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra pag. 672.

VIII. De ritu jurandi tactis sacris, tacta lauro &c. Seldenus pag. 41. ad Marmora Ox. De formulis jurandi apud *Græcos*, Svidas in *ναὶ*, *λίθος*, *ναὶ*, *οἶσθα*, Jo. Potterus Archæologiæ Græcæ lib. 2. cap. 6. Caspar. Gevartius III. 2. elector. Maussacus ad Harpocrationem p. 243. edit. Blancardi: Jo. Meursius in mantissa ad librum de luxu Romanorum c. 13. ubi etiam de jurejurando Deorum per Stygem (de qvo Schol. ad Iliad. τ'. 127. ó. 37.) Ezech. Spanhemius de Vesta ac Prytanibus Græcorum T. V. thesauri Græviani p. 672. ubi de jurejurando *per Vestam, ignem, aquam, tellurem, cœlum* & *Solem*. Apud Theocritum IV. 17. *ὦ δᾶν*, Scholiastes exponit *μὰ τὴν γῆν*. De fontibus *ὁρκίοις* per qvos jurarunt Tyanenses & Indi vide D. Godofr. Olearium ad Philostratum pag. 7. & 103. De certatorum jurejurando in Olympicis ludis ad aram Jovis *ὁρκίου* Harduinus notis ad Themistium pag. 503. Omitto qvæ de Philosophorum juramentis ut Pythagoricorum *per tetractyn*, Socratis *per gallum*; Zenonis *per capparim* apud Laërtium & alios leguntur.

IX. De

IX. De juramento *per vitam*, *salutem*, *genium*, *fortunam* Principis consulendi Jo. Clericus ad Genes. XLII. 15. Brissonius VIII. de formulis pag. 707. Seldenus pag. 43. seq. ad marmora Oxoniensia H. Lindenbrogius ad Censorini pag. 18. sq. & qvæ viri docti ad Curtium VI. 11. 18. Tertulliani Apologet c. 28. & 32. & Minutii Felicis illud c. 29. *est eis tutius per Jovis genium pejerare quam Principis.* Vegetius II. 5. *jurant per DEum & per Majestatem Imperatoris, quæ secundum DEum generi humano diligenda est & colenda.* Confer Sozomenum VII. 9. & Cangium ad Zonaram p. 28. & ad Cinnamum pag. 483. In veteri diplomate qvod edidit V. C. Justus Fontanini ad calcem librorum de antiqvitatibus Hortæ Coloniæ: *per S. sedis Apostolicæ & Domini nostri Alexandri Papæ salutem.* In capitularibus tamen Caroli Magni III. 42. *vetitum ne quis juret per vitam Regis & filiorum ejus.* De jurejurando per omnes Deos & Deas idem Seldenus pag. 42. *Jovem lapidem jurare* apud priscos Romanos fuit jurare per fictile simulacrum Jovis, ut notavit Justus Rycqvius lib. de Capitolio p. 229. vide etiam D. Georg. Wolfgang. Wedelii Exerc. Medico Philolog. Centur. 2. diss. 10. *De jurejurando judicum* Petrus Faber Commentario de Magistratibus Rom. atqve Erycius Puteanus Mediolan. 1606. 8. & Tomo V. thesauri Græviani. Alia de *Romanorum* jurandi formulis videbis ubi libebit, apud Barnabam Brissonium operis præclari de formulis libro VIII. Dan. Heinsium ad Lib. 1. Silii Italici. Thomam Dempsterum libro de juramento, Massieum diss. de veterum Græcorum & Rom. juramentis, de qva in Ephemeridibus Paris. 1710. Octobr. pag. 432. sq. & Jo. Henelium cap. XV. Otior. Uratislaviensium. De *sacramento militari* Stevvechius ad Vegetium II. 5. pag. 97. sq. & Lipsius de militia Romana lib. I. cap. 6. & lib. V. cap. 15. ubi de eo qvod milites jurarent se furto nihil ablaturos esse, & ad Taciti II. Annalium p. 88. seq. ubi de jurejurando *per signa militaria.*

X. E Primis Christianis multi omnino sibi religioni duxerunt jurare, atqve ab omni jurejurando diligenter abstinuerunt, qva de re vide Grotium ad Matth. V. 34. & Jacobi V. 12. locisqve ab eo allatis adde hæc in Clementinis à Cotelerio editis pag. 603. μὴ ὀμνύσαι, ἐπεὶ μὴ ἔξεσιν. Athanasius doctrina ad Antiochum: ὅρκον δὲ δικαίως ἢ ἀδίκως ἔκφευγε. Tomo 3. pag. 253. Basilius in Psal. XIV. & de legendis Græcorum libris pag. 96. edit. Grotii, Nilus lib. 1. Epist.

3. & lib. 2. Epist. 212. Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 155. Posidius de vita Augustini cap. 25. ubi pro verbis *ne ad modicum quidem*, Benedictini legunt *ne ad mensam quidem*. Photius Epist. 1. pag. 34. *προπετὴς ὅρκος, πρόχειρος ἐπιορκία. Ἄλλως τε καὶ τὸ ὀμνύειν ὅλως ἤθους οὐκ εὖ βεβηκότος, οὐδὲ φρονήματος εὐγενοῦς. Temere jurare facile pejerare est. Certe nec mores bene constitutos, nec animum generosum decet jurare.* Addit Photius pudori fore viro gravi & honesto, si injurato fides non habeatur, ut Catoni olim & Xenocrati, de qvo Menagius pag. 169. ad Laërtium. Ausonius de parente suo Julio Ausonio:

Jurare & falsum dicere par habuit.

Est tamen hoc reprehensum in Pelagianis, cum & ipsi statuerent nefas esse jurare Christiano homini, ut postea docuere Waldenses, Anabaptistæ, Mennonistæ, Socini schola, atqve illi qvos Qvakeros vulgo appellant. Vide Vossii Hist. Pelagianam lib. V. parte 2. pag. 512. seq. & B. Antonii Reiseri AntiBarclajum pag. 352. seq. In hoc qvidem conveniunt omnes, non modo abstinendum ab omni perjurio, sed etiam non jurandum temere levemqve ob causam, adeoqve ab illis abstinendum, qvantum potest fieri salvo officio & charitate qvam debemus aliis & qvæ potest à nobis reqvirere, ut dicta nostra jurejurando (qvo omnis controversia præscinditur Hebr. VI. 16.) confirmemus, uti facere non dubitavit Apostolus Rom. I. 9. IX. 1. & 2. Cor. I. 23. XI. 11. 31. Galat. I. 20. Philip. I. 8. & 1. Thessal. II. 5. cujus exemplum multi sunt è Christianis etiam antiqvissimis secuti, ut apud Grotium & Vossium videre licet & in B. Bebelii Antiqvitat. Ecclesf. Seculo IV. Tom 2. pag. 872. seq. Sed inprimis consulendus Lud. Thomassini liber de Veritate & mendacio juramentis & perjuriis A. 1690. editus, in qvo de veterum Christianorum sententia usu & formulis juramentorum fuse disseritur. Elias du Pin Tom. 18. Bibl. scriptorum Ecclesiastic. p. 194. seq. Apud eundem Thomassinum, Grotium, Seldenum II. de Synedriis Hebr. cap. 11. pag. 298. sq. & Huetium Alnetan. qvæst. III. 5. habes plura dicta Judæorum & Ethnicorum juris jurandi usum coërcentium. Et Phryges à jurejurando abstinuisse notavit Stobæus serm. 42. 470. De Banianibus Indis idem legas in Joh. Ovingtoni itinere

pag. 231.

pag.231. & de Algiretanis in Ottonis Dapperi Africa pag.247. De Slavis, Helmoldus cap. 84. *Jurationes difficillime admittuntur. Nam jurare apud Slavos quasi pejerare est, ob invicem Deorum iram.* Herculem εὐλαβῆ πρὸς ὅρκον semel tantum per omnem vitam jurasse notat Plutarchus in qvæstionibus Romanis p.241. edit. Ald. Pythagoras apud Laërtium VIII. 22. μηδὲ ὀμνύναι θεὺς, ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. Epictetus cap. 44. Enchiridii: ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τε, εἰς ἅπαν. εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων, qvæ à Paraphraste Christiano omissa miror, Christiano calamo certe haud indigna. Nonnullos religione jurisjurandi εὐλαβείᾳ τοῦ ὀμνύειν tantum dixisse μὰ τὸν, nomine ejus per qvem jurandum esset omissa, notavit è Scholiaste Pindari Menagius ad Laërtium pag. 218. De perjurorum detestatione & pœnis Balthasar Bonifacius VIII. 18. Hist. ludicræ & 20. Freinshemius ad Flori III. 11. 6. Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 314. seq. Grotius II. 13. de jure Belli & Pacis, Pufendorfius IV. 2. de jure Nat. & Gentium. De styli Ethnicismo circa jurandi adverbia *mehercule mecastor* &c. Christianis fugiendo, digna lectu Jacobi Thomasii Exercitatio Lips. 1665.

XI. De juramento *per festucam*, sive virgam indicium potestatis, Zimmermannus pag. 515. seq Analect. *per regium solium* jurare apud Scythas mos, τὰς βασιληΐας ἱστίας Herodot. IV. 68. Avarum morem *jurandi stricto gladio* tangit Menander in excerptis pag. 106. edit. Heschelii. De juramento *per panem & salem* vide Ismaelem Bullialdum in notis ad Ducam pag. 244. Cotelerium ad Patres Apostolicos Tom. 1. pag.604. & Stephanum Morinum in octo diss. pag.111. seq. De veterum *Germanorum* juramentis Christianorumqve per seqviora tempora vide Lindenbrogii, Speelmanni & Cangii glossaria. De *Gallorum*, Vertotum, in Ephemeridibus literar. Eruditor. Parisiensibus 1710. Octobr. p.440. sq. De juramentis *Anglo Saxonum* Georgium Hickesium in diss. Epistolari qvæ exstat Tom. 1. thesauri ejus septentrionalis fol. 112. seq. De juramento nobilium *per fidem sui corporis* agit Tiraqvellus Lib. de nobilitate pag.554. *Per pedes DEi, per guttur DEi, per sanctos Franciæ*, Barthius notis ad Gvil. Britonem pag.56. seq. 737. De more imagines sanctorum extra urbem portandi, & nudipedem flexisqve genibus & cum cereo ardente in manu per illas jurandi, vide Jo. Sebast. Mulleri Annales domus Saxonicæ, Ger-

Germanice editos ad A. 1529. Formula *μὰ τῶν ποδῶν σου per vestigia tua*, in Concilio Chalcedonensi freqvens. *Per crucem*, Gretserus lib. 1. de cruce cap. 71. *Per Apostolum Petrum*, Constantinus Porphyrogeneta de administrando Imperio pag. 98. *Tactis sacris Evangeliis*, Valesius ad Sozom. VI. 30. & Meursius ad Palladii Lausiacam pag. 183. seq. Formulæ jurisjurandi violati, in bello adversus fœdifragos prælatæ in vexillo exemplum vide apud Cangium in Zonaram pag. 68. De juramentis scripto factis Nazianzenus Epist. 219. Valesius ad Sozom. pag. 145. seq.

De *Muhamedanorum* jurandi formulis per tres ordines Angelorum, per regionem Meccanam, per Solem Lunam (noctem) & eum qvi creavit masculum & fœminam, per auroram, noctes decem, conjunctionem & separationem, per cœlum & noctu venientem, per cœlum habens turres, per diem promissam, per testificantem & testificatum, qvæ omnes in Alcorano occurrunt, vide Lud. Maraccium in prodromo refutationis Alcorani pag. 46. seq. De jurejurando Turcici Bassæ Ibrahimi per Mosen, Psalmos & Evangelium, & alio Solimanni Imperatoris vide Caroli Andreæ memorabilia Sæculi XVII. Tom. 1. pag. 62. 63. De Persarum juramentis Joh. Chardinus in itinere suo Gallice edito Tomo IV. pag. 103. edit. in 12.

XII. Qvomodo differant vota à juramentis vide Seldenum de J. Naturæ è Gentium p. 835. & Grotium II. 13. de jure belli & Pacis. Sebast. Schmidium in fasciculo diss. pag. 619. & 627. sq. Idem pag. 628. docet vota dissvaderi à cordatioribus à Judæis, qvod non sine causa ab illis fieri nemo prudens negabit. De Voto Jephtæ & aliis Judæorum religiosis sponsionibus præcipuè cœlibatus videndi Interpretes ad Librum Judicum XI. 31. Jo. Jacobus Schudt, in libro, qvi recensetur in Actis Eruditorum A. 1702. pag. 30. seq. Petrus Jurieu in Historia Critica pag. 378. sq. Eduardus Pocockius in miscellaneis sacris pag. 415. seq. & Sebast. Schmidius in fasciculo diss. p. 587. seq. Casaubonus ad Baronium pag. 108. seq ubi singillatim de voto cœlibatus qvod Mariam virginem fecisse qvidam parum certa traditione opinantur. Nasiræorum Vota cum Monasticis contulit singulari dissertatione Rev. D. Theodorus Dasso-

Dassovius Kilon. 1703. Rechabitarum Votum præter interpretes Jerem. cap. 35. ad examen revocarunt Hermannus Witsius diss. de Rechabitis, præfixa Moysi & Aaroni Godvvini: & D. Sam. Schelvvigius in Exercitatione vulgata Gedani 1689. De voto *Corban* interpretes ad Matth. XV. 5. & Marci VII. 11. & Grotius II. de jure belli & Pacis cap. 13. §. 7. Scaliger trihæres. c. IX. Drusius de tribus sectis Hebr. II. 17. D. Seb. Schmidius fascic. disp. Theolog. pag. 584. sq. & Georg. Elieser Edzardi ad Avoda Sara cap. 2. pag. 293 295. sq. Extant & in Talmude singulares Codices hoc ad argumentum spectantes, ut נדרים *de votis*, Tomo 3. Mishnæ Surenhusianæ pag. 104. & נזיר *de Nasiræis*, pag. 146. & ערכין *de rerum votarum æstimationibus*. Pleraqve etiam de votis Hebræorum tum consecratoriis sive promissoriis tum obligatoriis sive interdictoriis succincte persecutus est ex *Maimonide* & aliis Hebræorum Magistris Joh. Schelvvigius diss. de votis Hebræorum Witteb. 1697.

De votis Græcorum Romanorumqve variis Alexander ab Alexandro lib. III. dier. genialium cap. 22. & ibi Tiraqvellus, Janus Rutgersius Var. lect. lib. V. cap. 5. Christoph. Schutz dissertationibus de votis veterum Lips. 1665. Jacobus præcipue Philippus Thomasinus lib. de votis, donariis, anathematis & tabellis votivis: Utini 1639. 4. Patav. 1654. 4. & Tomo XII. thesauri Græviani. In qvo pag. 963. occurrit etiam manus duplicis votivæ delineatio, cum explicatione Angeli Caussei de la Chausse ex ejus Museo Romano, Rom. 1690. fol. qvod recensetur in Actis Eruditor. Tomo 2. supplementi pag. 33. Eandem alteram veterem iconem manus Cecropii votivæ illustravit laudatus Thomasinus, cujus explicatio subjecta legitur Mensæ Isiacæ Laur. Pignorii, atqve hinc inserta Tomo X. thesauri Gronoviani pag. 657. Gestus vota facientium fuit ut illa nuncuparent manibus leviter pandatis, ut auctor est Qvintilianus XI. 3. & videre licet etiam in numo apud Rubenium Tab. XXXVIII. 5. De votis decennalibus Imperatorum & Cæsarum, qvorum observatio non exiguum Chronologis usum præbet, erudite egit Henricus Noris in auctario ad diss. de duobus numis Diocletiani & Licinii, Patav. 1676. fol. De iisdem videre etiam juvabit Antonii Pagi dissertationem hypaticam & primum Annalium Tomum passim, Caroli item du Fresne dissertationem de inferioris ævi nu-

mismatibus ad calcem glossarii mediæ Latinitatis: Varia votorum genera formulasqve, præcipue apud Romanos, erudite persequitur Brissonius in opere de formulis lib. I. pag. 95. sq. Videndus etiam Jac. Gutherius IV. 13. de jure Pontificio Tomo 5. thesauri Græv. ubi inter alia disserit de *Vere sacro* sive voto qvo Diis immolanda vovebantur pecora qvæcunqve illo anno à Calendis Martiis ad Calendas Majas nascerentur.

XIII. De votis qvæ Sanctis nuncupantur vide Bellarminum III. 9. de cultu Sanctorum, & Clariss. Viri Ludov. Antonii Muratorii diss. XVIII. ad carmina Paulini pag. 190. seq. De votis aliis in Ecclesia Romana, præsertim Monasticis, simplicibus ac solennibus, M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Ecclesiastica cap. 12. & qvæ contra eorundem abusus B. Lutherus Tom. 2. Witteb. latin. pag. 270. seq. Frid. Balduinus, Witeb. 1626. D. Jo. Georg. Dorsheus in indice Iniqvitatis Moguntinorum Jesuitarum in materia de votis Monasticis Argentor. 1650. 4. adversus Melchiorem Corneum: D. Sebast. Schmidius in fasciculo diss. p. 605. seq. Christianus Dreierus in controversiis cum Pontificiis diss. XXV. seq. Andreas Rivetus Tom. I. Opp. pag. 1097. seq. & Henricus Morus in operibus Theologicis pag. 496. seq. 500. & 554. &c.

De qvarto perseverantiæ noto, qvod præter triplex illud continentiæ, obedientiæ & paupertatis facere solent Benedictini, memorant tum alii tum Dandinus Alteserra in Asceticis. Nota qvoqve sunt, qvæ de Jesuitarum qvarto voto missionis ad infideles, à multis sunt tradita. Est & votum qvartum Carmelitissarum Monialium, qvod auctore Berullo suscipiunt, ut se totas mancipent S. Mariæ. Vide Rich. Simonis Bibl. Criticam Tom. I. pag. 503 seq. De tribus votis ordinum eqvestrium religiosorum vide Jo. Christophori Beckmanni notitiam dignitatum illustr. pag. 1445, 1488. seq.

CAPUT

CAPUT XIII.

Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusqve sacris, Monachis, & Beneficiis Ecclesiasticis.

Distinctio inter Clericos & Laicos. 1. *Sacerdotes iidem & Reges, & de Pontificatu maximo Christianorum Imperatorum.* 2. *Episcopatus Principum circa externa Ecclesiæ, & Pontificum arrogatum jus in Principes.* 3. *De Sacerdotibus Veterum Hebræorum.* 4. 5. *De Sacerdotibus Ægyptiorum, Græcorum, aliarumque gentium.* 6. *Sacerdotes fœminæ.* 7. *De Sacerdotibus Romanorum.* 8. 9. *De sacris Ordinibus Ecclesiæ Christianæ nascenti propriis.* 10. 11. *De ordinibus communibus cum succedenti ætate.* 12. 13. 14. *De Ordinibus sacris deinceps demum superinductis.* 15. 16. 17. 18. 19. 20. *De vocatione Ministrorum Ecclesiæ.* 21. *Ordinatione sive Consecratione.* 22. *De beneficiis Ecclesiasticis.* 23. *De Monachis eorumque Ordinibus & institutis.* 24. 25.

I.

[illegible]E distinctione Sacerdotalis & Levitici ordinis à Laicis apud Hebræos agit Fortunatus Scacchus lIII. Myrothec. cap. 1. seq. Eandem ab Hebræis accepere Christiani, itaqve jam Apostolorum ætate Clemens [illegible]stola ad Corinthios Laicorum meminit cap. 40. τῷ [illegible]αι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσί. Καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος [illegible]τέτακται, καὶ Λευίταις ἰδίαι διακονίαι ἐπίκεινται, ὁ [illegible]ος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασι δέδεται, qvi locus adden[illegible]natio aliisqve, profert Svicerus in λαϊκός, κληρικός & [illegible]militer constat apud Ægyptios Sacerdotibus solis fas [illegible]e, ut apud Persas Magis, apud Gallos Druidibus, Bon[illegible] hodie apud Indos. Laicorum verò appellationi nihil ignominiæ inhærere, uti nec Clericorum nomini arrogantiæ qvicqvam [illegible] Stephanus Andreas Mizlerus diss. de Clericis & Laicis, [illegible] 1697. §. 38. Laici in Ecclesia alii fideles erant sive per [illegible]mum jam initiati, alii Catechumeni. Adde Tho. Milles ad [illegible] Hierosol. pag. 17.

II. Sacerdotes apud Judæos, eosdem etiam Reges * à Mose usqve, ejusqve filio Arua semper fuisse affirmat, Trogi Epitomator Justinus XXXVI. 2. qvod facile refellitur à Jo. Jacobo Schudt in Historia Judaica pag. 181. seq. Qvin tamen Imperium & Pontificatus juncta qvandoqve apud Hebræos fuerint, negari neqvit. Confer Jo. Seldenum lib. 1. de successione in Pontificatum cap. 13. pag. 180. seq. qvi de potestate forensi Pontificis maximi agit etiam libro 2. de Synedriis cap. 10. & per totum illud opus passim. Eqvidem de Johanne Maccabæo diserte Josephus lib. 1. Antiqvitt. cap. 2. pag. 712. τρία γὰρ τὰ κρατιστεύοντα μόνος εἶχε, τήν τε ἀρχὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν. Sed & apud Gentes constat passim Reges eosdem simul functos sacerdotio, Sacerdotesqve eosdem simul fuisse Reges. Confer Synesium epistola 57. pag. 198. cap. Petavium in notis pag. 36. ubi singillatim de Ægyptiis, de qvibus etiam Marshamus pag. 538. Canonis Chronici. Consule etiam Grotium de jure summar. potestatum circa sacra Cap. IX. Casaubonum ad Strabonis lib. XIV. pag. 233. edition. Morellianæ & ad Svetonii August. cap. 31. Nicolaum Petitpied tractatu Gallice edito de juribus & prærogativis Ecclesiasticorum in administratione Justitiæ secularis, Paris. 1705. 4. (de qvo libro Ephemerides Parisienses literariæ illius Anni pag. 1093. seq.) & Ludovicum Borghesium in Historia Critica Melchisedechi Regis & Sacerdotis cap. X. Præcipue apud Romanos hoc semper observatum fuisse videtur, ut iidem sacris præessent & auspiciis auguriisqve, apud qvos summa erat in republica auctoritas: hinc deinceps Imperatores qvoqve Romani iidem Pontifices maximi, qvod dignitatis nomen per longum tempus etiam Christiani Cæsares gerere non recusarunt. Confer Jo. Andreæ Bosii dissertationes de Pontificatu maximo Imperatorum Christianorum Jen. 1656. 4. qvæ recusæ sunt Tomo V. Antiqvitatt. Romanarum à Grævio collectarum. In his contra Johannem Pacidium sive qvi sub hoc nomine latebat Jacobum Gothofredum (qvi in Epistola ad Rivetum de interdicta Christianorum cum gentilibus communione deqve pontificatu

* Nomen כהן qvod rectorem & præpositum significat, Optimatibus & Sacerdotibus est commune, de qvo vide sis Grotium de potestate summarum potestatum circa sacra c. IX. & ad 2. Sam. VIII. 18. Cæterum Nazianzenus qvi Orat. VI. p. 137. Moysen non modo sacerdotem sed etiam *ἱερέα ἱερέων sacerdotem sacerdotum* fuisse contendit, perinde ut *ἄρχοντα ἀρχόντων principum principem*, parum proprie est locutus.

ficatu maximo num Christiani Imperatores eum aliqvando gesserint, negaverat hoc ab illis factum esse, uti negant etiam Antonius Pagi ad A.C. 312. §. 15. 19. & 313. 7. sq. & Tillemontius T. 4. Hist. Imperat. pag. 580. sq.) copiose ostendit, & argumentis non inficiandis demonstrat titulum Pontificis maximi utiqve gessisse Imperatores etiam Christianos, qvanqvam sacra ethnica abominarentur, falsumqve esse qvod nonnulli tradunt, in Episcopi Romani gratiam hoc se nomine abstinuisse Gratianum. Vide sis etiam qvæ de Pontificatu maximo Imperatorum disserit Ezech. Spanhemius in præclaro opere de usu numismatum pag. 691. & Antonius van Dale diss. 2. ad Antiqvitates ex marmoribus illustrandas. Duos Pontifices Maximos Imperatores eodem tempore videntur svadere numi Commodi superstite M. Aurelio cusi, vide tamen qvæ notavit præclarus Tillemontius T. 3. Hist. Imperatorum nota XI. ad vitam Septimii Severi.

III. De eo qvod Constantinus M. apud Eusebium in ejus vita lib. IV. cap. 24. affirmavit se in externis * rebus Ecclesiæ Episcopum esse, consulenda præter Jo. Morini Ecclesiam per Constantinum M. liberatam, scripta contraria Nicolai Vedelii, post Utenbogardum jura Principum asserentis, & Jacobi Revii de Episcopatu Constantini M. Amstelod. 1642. 12. Qvo sensu Leo I. Papa Imperatori & Regibus etiam sacerdotalem palmam tribuat, disqvirit Paschasius Qvesnellius in notis ad Leonem M. pag. 190. seq. edit. in 4. Prætereo qvod ajunt Carolum V. Imperatorem Pontificis maximi Romani dignitatem ambiisse. Vide Bælii Lexicon Tom. 1. pag. 897. nota Y & Maximiliani I. feruntur literæ ad Lichtensteinium, qvibus in locum Julii II. Papæ Pontifex Max creari serio desideravit. Confer W. Christ. Kriegsmanni differt. de attrito per Papas imperio & Pontificatu per Cæsares capessendo, & Sam. Stryckii diss. qvod qvilibet Princeps in territorio suo sit Papa. Rariora exempla sunt qvod Uladislaus Poloniæ Rex Doctoris simul & Pastoris munere fun-

* Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς Ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ θεοῦ καθεσταμένος Ἐπίσκοπος ἂν εἴην. Allatius p. 230. seq. de Consensu utriusqve Ecclesiæ verba τῶν ἐκτὸς intelligit de rebus Civilibus, Petrus de Marca II. 10. de Concordia sacerdotii & Imperii p. 91. de Gentilibus adhuc extra Ecclesiam constitutis. Utriqve contra Constantini mentem & Eusebii, qvi eodem loco capitibus præcedentibus & proxime seqventibus leges ac constitutiones Imperatoris Ecclesiasticas diserte memorat, qvalibus referti etiam omnes Annales, plena omnia monumenta.

functus, Jacobus Nisibensis Episcopus idemqve strategus ac πολίαρχος, Georgius Princeps Anhaltinus idem ordinatus Pastor & editis qvoqve homiliis sacris clarus. Qvæ vero Magistratus politici etiam circa sacra, circa vocationem, depositionem & punitionem Clericorum, (uti Salomon Rex exauctoravit Abjatharem Pontificem maximum, 1. Reg. II. 26. Antiochus Epiphanes Jasonem 2. Maccab. IV. 33.) atqve adeo in Ecclesiasticis universe qvod externa & adiaphora spectat, sit autoritas, ex sententia veterum Christianorum disputavit Marcus Antonius de Dominis VI. 5. sq. de Rep. Eccles. & Groti⁹ in libro de jure summarum potestatum circa sacra. Cui in Germania Francof. 1690. 4. recuso subjectus est Davidis Blondelli libellus de jure plebis in regimine Ecclesiastico, & alterius nescio cujus opusculum de officio Magistratus Christiani. Videndus etiam Fridericus Spanhemius T. 2. Opp. p. 1240. sq. Et qvæ de Imperatorum Rom. Monarchia atq; circa res Ecclesiasticas juribus collegit χαλκέντερος Goldastus, opponenda tantisper Rocaberti Bibliothecæ maximæ Pontificiæ, donec alius vir eruditus jura Principum collectione ampliore selectorū in hoc genere scriptorum asseruerit. In qvibus loc⁹ etiam debetur Archiepisco Paris. Petro de Marca in præclaro opere de concordia Sacerdotii & Imperii edito Paris. 1663. & cum Observationib⁹ Ecclesiasticis D. Justi Henningi Boehmeri JCti Hallensis Lips. 1708. fol. licet is præcipue de juribus Regum Galliæ circa sacra est sollicitus, qvemadmodum & Carolus Molinæus in Monarchia Francorum p. 101. sq. De Pontificis Romani arrogata auctoritate & potestate in Principes * ejusq; origine videndi Samuel Pufendorfius introductione in Historiam Tom. 1. cap. ult. & in libro de habitu religionis ad vitam civilem: Franciscus Hottomannus in libro cui titulus Brutum fulmen Papæ Sixti V. adversus Henricum Navarræ Regem, p. 87. sq. 94. sq. 96. sq. &c. Daniel Chamierus T. 2. Panstratiæ lib. XV. & l. XVI. c. 20. sq. Theodosius Gibellinus sive qvi sub illo nomine latet Matthæus Gœbelius, Consul Budissinus in libro Germanice edito cui titulus: Cæsareopapia Romana, Gvil. Barclajus de Potestate Papæ in Principes Christianos, Laurentius Banck de Tyrannide Papæ in Reges & principes Christianos, Franeker. 1649.

* Apud Meroënses veterem Æthiopum populum summa potestas teste Strabone XVII. pag. 822. fuit penes Sacerdotes, tantaqve auctoritas ut nonnunqvam misso nuntio mortem Regi imperarent, & ei alium sufficerent. Postmodo Rex qvidam consuetudinem hanc abolevit &c.

cap. 4. Marcus Antonius de Dominis de Rep. Eccleſ. lib. 6. cap. 8. & 9. & 10. & 11. Elias du Pin diſſ. VII. de diſciplina Eccleſ. Natalis Alex. in Hiſtoria Eccleſ. tum alibi paſſim, tum Tom. 8. edit. in fol. pag. 443. ubi contra Franciſci d'Enghien Auctoritatem ſedis Apoſtolicæ in Reges diſputat: Jo. Chriſtoph. Becmannus notitia dignitatum illuſtr. pag. 15. ſq. Chriſtianus Dreierus diſſ. XV. & XVI. controverſ. cum Pontificiis, Hermannus Conringius & Jo. Hoornbeckius in examine bullæ Innocentii X. contra pacem Oſnabrugenſem, & nuper Joh. Petrus Ludovicus ICtus Hallenſis in tractatu ſine nomine edito qvi inſcribitur Päbſtlicher Unfug wider die Crohne Preuſſen/ welchen Clemens der XI. in einem den 16. April A. 1701. ausgeſtreueten irrigen Brevi zur Verkleinerung aller gekröhnten Häupter begangen. Coloniæ Brandenburgicæ 1703. 4.

IV. De Sacerdotibus & ſacro ordine apud Hebræos diligenter præ cæteris agit *Jo. Ligtfootbus* Tom. 1. operum, in libro de miniſterio templi: *Jo. Saubertus* in operibus poſthumis: Jo. Lundius in opere Germanicè edito de rebus ſacris Judæorum & Jo. Andreas Qvenſtadius antiqvitatt. biblicar. cap. 1. Ante Legem Moſaicam Sacerdotes paſſim fuere patres familias & filii primogeniti, poſt Legem hoc ad poſteros Aaronis & tribum Leviticam reſtrictum fuit, qvemadmodum etiam apud gentes qvasdam Sacerdotium hereditarium fuiſſe obſervat H. Dodvvellus de jure Laicorum circa ſacra pag. 219. ſeq. & Ezechiel Spanhemius pag. 567. ſeq. ad Callimachum, qvibus adde qvod Ἀρχιερέως dignitas apud Ægyptios hereditaria erat, ut docet Herodotus lib. 2. cap. 37. & apud Rhodios ſacerdotium teſte Diodoro Siculo V. pag. 227. d. Fuit & apud Hebræos Princeps reliqvorum *ſummus Sacerdos*, qvi in Pentateucho fere ſimpliciter Sacerdos dicitur, de qvo poſt alios videnda D. Theodori Daſſovii diſſertatio Kilon. 1703. 4. qvæ inſcribitur Diſſidium Pontificis Romani & Hebræi. Poſt Pontificem Maximum apud Hebræos erant reliqvi *Sacerdotes*, tum *Levitæ* ſtricte dicti, qvos tres ordines invicem diſtingvit Clemens 1. Epiſt. ad Corinthios §. 40. atqve non abſurdum videtur viris doctis, * anſam eos dediſſe diſtingvendis in Chriſtiana Eccleſia ordinibus Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum. Apud Judæos hinc *Natbinæi* atqve *Scribæ*, qvos à *Legisperitis* non differre, contra Jo. Cameronem probat Jo. Vorſtius lib. 1. de Hebraismis N. T. pag. 84.

* Bevereg. lib. 2. cap. 11. Codicis Canonum Vindicati.

pag. 84. Vide [etiam qvæ] de scribis Judæorum observant Daniel Fesselius libro & capite primo adversariorum sacrorum, Caspar Barthius lib. 50. adversar. cap. 1. Præcipuum Pontificis Maximi ministrum fuisse סגן, præter alios notat Beveregius ad Synodicum M. p. 196. Confer alios laudatos Clariss. Zellero p. 318. sq. de Vacca ... qvod vero hic *Sagan* sive στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ perpetuus fuerit ejusdem summi Sacerdotis vicarius, singulari dissertatione negavit Johannes Nicolai A. 1699. 4. Sagani suberant Catholici de qvibus dixi infra c. 14. §. 5. Ex Diaconis sive Levitis duo erant *collectores cistæ*, qvorum erat vesperis sabbati pecuniam pro pauperibus colligere: alii tres *collectores catini* qvi cibos qvotidie colligebant & inter pauperes distribuebant. Vide Cariss. Rhenferdium de decem Otiosis Synagogæ p. 147.

V. De Judæorum *Patriarchis* & *primatibus* agit Petavius p. 55. ad Epiphan. Jac. Gothofredus ad codicem Theodosianum p. 213. T. VI. Grotius cap. 10. de imperio summar. potestatum circa sacra p. 271. Becmannus XVII. 2. 15. dignitatt. illustr. Sam. Petitus lib. 2. cap. 10. Var. lect. & lib. 3. c. 3. Var. Obs. De *Presbyteris* urbium *politicis*, a Sacerdotibus & magni Synedrii senatoribus distinctis vide Seldenum lib. 1. de Synedriis cap. XVII. Grotium ad Matth. XXVI. 47. ... XIX. ult. *Synedrio magno* Pontifex Maximus non semper præfuisse ostendit Seldenus cap. XI. de anno civili Judæorum. Sed de illo Concilio videbis ubi lubebit scriptores plures infra ... §. 2. à me laudatos. Jam adversus eundem Seldenum ... Pontifices Maximos à Romanis non fuisse exutos Potestate ... cundi in rebus civilibus (nisi forte in capitalibus delictis) ... sephi XX. 8. & aliis locis demonstrat Humfredus Hody ... Anglice A. 1693. 4. edito de causa sedium vacantium post ... & non canonicam depositionem pag. 35. ubi & de eo, quod ... ρέων nomen pluribus commune fuerit præter Pontificem M... pontifices pontificesqve exauctoratos. De *Archi-Synagogis* ... Academiæ & Doctoribus non Sacerdotibus, Grotius ad ... 18. & in florum sparsione ad Jus Justinianeum pag. 239 ... dem facit *Archiphérecitas* memoratos in Novella Justinian... Vide etiam Sam. Petitum lib. 2. cap. 20. Var. Lectionum, ... Burmannum Parte II. Exercitationum, Jo. Morinum ... pag. 258. sq. Campegii Vitringæ Archi-Synagogum ... 1685. 4. & Jac. Rhenferdium libro de *decem otiosis Synagogæ* ...

[illegible] hominibus ingenuis puberibusqve, qvi debebant in Synagoga [illegible] esse ut qvolibet tempore advenientes invenirent justum [illegible], ad legitime orandum DEum. ibid. A. 1686. 4. De *Aza-[illegible]* ([illegible]חזן) sive ministris Synagogæ, qvi lectorum, cantorum & [illegible] vice fungebantur, Petavius pag. 58. ad Epiphan. De [illegible] *præfectis sanctuarii* vide Misnam Schekalim Tomo 2. edit. [illegible] pag. 191. sq. De *tribus quæstoribus* s. *thesaurariis templi*, to-[illegible]qve [illegible] *calim* s. *Camerariis*, & *duobus præfectis* id, pag. 192. seq. De XXIV [illegible] *Sacerdotum* s. vicibus hebdomariis per qvas singulæ [illegible] familiæ officio suo fungebantur, qvorumqve princi-pes [illegible] dicti ἀρχιερεῖς perinde ut illi sacerdotes qvi simul erant [illegible] magni Synedrii, consule præter interpretes ad 2. Chron. [illegible] Nehem. XIII. 30. & Luc. I. vers. 5. Constantinum l'Empereur [illegible] Bertramum de Rep. Hebræorum cap. XVIII. Josephi Sca-[illegible] ad fragmenta selecta veterum Græcorum subjecta li-[illegible] [illegible]ndatione temporum pag. 54. sq. Lud. Cappelli opera post-[illegible]. Abrahami Sculteti exercitt. Evangelic. lib. 1. cap. 7. & [illegible] Maji dissertationem de hoc argumento, aliamqve Pauli [illegible] 1649. editam, nec inter cæteras Slevogti dissertatio-[illegible] 56. 4. junctim vulgatas obviam. *Pontificum maximorum* [illegible]præter Voisinium ad Raymundum Martini, aliosq; qvam-[illegible] diligenter tradit Waltonus in Apparatu ad Scripturam [illegible] Sigonius lib. V. de republ. Hebræor. cap. 2. Ante Aa-[illegible] fuisse Pontificem Max. probat Chamierus Tomo 2. [illegible] IX. cap. 9. Neqve in Hasmonæis sive Maccabæis ve-[illegible]eum successionem interpellatam, Seldenus de successione [illegible] pag. 226. & l'Empereur ad Bertrami cap. 13. de Rep. [illegible] duos simul aut annuos Pontifices fuisse. Rich. Montacu-[illegible]d Origg. Ecclesiast. pag. 222. 235. sq. Talmudistarum [illegible] numerum & successionem Pontificum maximorum [illegible] Morinus Exerc. Bibl. pag. 286. sq. Samaritani in Epi-[illegible]phum Scaligerum affirmant ab Aarone usqve ad suam [illegible]erare se summos sacerdotes CXXII.

[illegible]

[illegible] VI. De Sacerdotibus apud gentes varias, qvorum alii an-[illegible] fuerunt perpetui sive διὰ βίου, (vide Valesium. p. 193. ad Eu-[illegible]orumqve generibus nonnulla collegerunt Alexander ab Ale-

 xan-

xandrius lib. 2. genialium dierum cap. 8. pag. 318. seq. & Jo. Sa-bertus lib. de sacrificiis cap. 6. & 7. ubi singillatim de Sacerdoti[illegible] veterum Germanorum, Gallorumqve. Præclara etiam de or[illegible]bus Sacerdotalibus apud varias gentes annotavit Huetius lib. II. [illegible]netanarum qvæstionum cap. 20. §. 6. uti de Græcorum Sacerdo[illegible] Potterus II. 3. Archæolog. Tomo ult. thesauri Gronov. Idem [illegible]mentum sed admodum leviter attigit Franciscus Rous Archæol. [illegible] II. 8. ubi etiam de Mystagogis sive Hierophantis ex Meursii lib. de sacris Eleusin. cap. 13. Multi ut Sacerdotes Cereris perpetuum cæli-batum servabant. Vide notas ad Lucian. T. 1. pag. 93. edit. Amst. [illegible] ut Megabyzi sive Sacerdotes Dianæ Ephesiæ teste Strabone galli erant sive spadones, ut Sacerdotes Deæ Syriæ qvoqve, de qvibus idem Lucianus. De Pontificibus Græcorum Asiarchis (id. XIX. 31.) neo-coris, (id. XIX. 31.) Sacerdotibus Stephanophoris, aliisqve uti eti[illegible] de Fratriis sacrorum, orgeonibus, thiasotis & archithiasotis [illegible]se differit Antonius van Dale in Dissertationibus ad antiqvit[illegible] marmoribus antiqvis illustrandas Amst. 1702. 4. editis. Idem [illegible] agit etiam de Prytanibus, qvod genus Sacerdotii magistratui [illegible] fere annexum erat, de qvo exstat etiam eruditus Ez. Spanh[illegible]ber de Vesta & prytanibus Græcorum Tom. V. Antiqvit[illegible] De Pastophoris illustris Cuperus in Harpocrate p. 131. De [illegible]phoris Steph. le Moyne Epistola singulari ad Cuperum [illegible] Harpocrati adjecta. De Sacerdotibus Ægyptiorum Clemens [illegible] p. 633. sq. Jac. Gothofredus ad vet. expositionem Mundi p. [illegible]hamus in Canone Chronico, H. Witsius in Ægyptiacis [illegible] libro de Synedrio Ægyptiorum.

VII. De ἀρχιερείαις & Sacerdotibus fœminis [illegible] Dearum apud Græcos Romanosqve consules Clariss. M[illegible]num in Palæographia Græca p. 160. & Caroli Patini [illegible]rium ad vetus monumentum Marcellinæ, ubi & de tri[illegible]bus Antistitum fœminarum (ut apud Romanos Vestal[illegible] ρεῖς, ἱερεῖς, & παριερεῖς è Plutarcho pag. 795. an seni [illegible] præter qvas erant etiam ἱερανύουσαι Sacerdotibus f[illegible]strantes, & δέητριαι qvæ preces fundebant. Sacerd[illegible] matris DEum Magnæ Idææ & Sacerdotis maximæ Vest[illegible] Sponium pag. 150. Misc. De flaminicis, mulieribus [illegible]tibus atqve in his de virginibus Vestalibus plura Saubert[illegible] sacrificiis cap. VIII & Justus Lipsius libro de Vesta & Vestal[illegible] & separatim, atqve inter opera Lipsii sæpius recusus, in qvinto [illegible]

tho-

[illegible]ri Græviani tomo legitur. Præter virgines Vestales qvinqve, [illegible]qve Vestalem maximam, de qvibus Onufrius etiam Tom. 1. [illegible] pag. 227. 257. sq. fuerunt Romæ è fœminis Sacerdos Cereris, [illegible]decim flaminicæ Diales, totidem virgines saliares, & Sacerdo- [illegible] Deæ, aliorumqve flaminicæ Deorum. Flaminum qvoqve [illegible]minicas dictas idem Onufrius observat pag. 219. Apud [illegible] in Ecbatanis. Plutarch. Artaxerxe p. [illegible]givos Phalides ab Adamanta, Sacerdote Eurysthei filia. [illegible] Sed apud Ægyptios teste Herodoto II. 35. uti Hebræos [illegible]ristianos fœminæ Sacerdotes nullæ: Cantricum mentio [illegible]67. sed docere in Ecclesia prohibitum fœminis 1. Cor. [illegible] Ambrosius in Psal. 1. *Mulieres Apostolus in Ecclesia tacere jubet, [illegible]bene clamant. Hic omni dulcis ætati, hic utrique aptus est sexui.*

VIII. De Sacerdotibus veterum Romanorum post Fabii [illegible] M. Varronis aliorumqve scripta deperdita, consuli possunt [illegible]nii Læti, Raphaëlis Volaterrani & Henrici Bebelii [illegible] excusi, tum seorsim tum in Petri Scriverii republi- [illegible] & ad calcem compendii antiqvitatum Romanarum [illegible] à Philippo Caroli. Libellus de Sacerdotiis Romanorum [illegible] Fenestellæ antiqvissimi scriptoris nomine prodiit, au- [illegible] recentem scriptorem Andream Dominicum Floccum, [illegible]rum consensu hodie constat. Præ cæteris autem diligen- [illegible]gumento de Sacerdotiis Romanorum versatus est Onu- [illegible] in prioribus 145. capitibus operis luculenti de [illegible] T. 1. Græv. qvi Pontifices Maximos, qvorum memoria [illegible]Chronologico recensuit lib. V. Fastorum: Gvielmus Chou- [illegible] brevi de Sacerdotiis, libro de religione Romano- [illegible] Paulus Merula in tractatu de Sacerdotibus Romano- [illegible]aliis ejusdem scriptis posthumis lucem aspexit Lugd. [illegible]cobus Gutherius, vir præstantissimus (licet ab H. No- [illegible]hiis Pisanis & à Grævio præf. ad Tom. 5. thesauri sub- [illegible]) in libris qvatuor de veteri jure pontificio, Parisiis 1612. [illegible]V. antiqvitatt. Romanar. Grævii. Prætereo qvæ de [illegible]Romanorum habet Freinshemius ad Flori lib. 1. cap. 2. [illegible]dines à Numa institutos perseqvitur, tum Rosinus l. 3. & ad [illegible]sterus, Wolfg. Lazius lib. 3. de republ. Romana, Struvius [illegible] aliiqve qvi corpora atqve systemata antiqvitatum Romana- [illegible]posuerunt.

IX. Lo-

IX. Locus insignis Festi non est prætereundus: *Ordo Sacerdotum æstimatur Deorum majestate, ut maximus quisque. Maximus videtur Rex, deinde Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. Itaque in conviviis solus Rex supra omnes accubat, sed Dialis supra Martialem & Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontificem. Rex quia potentissimus: Dialis quia universi mundi Sacerdos qui appellatur [illegible] Martialis, quod Mars conditoris urbis parens. Quirinalis, socio Imperii [illegible] Curibus adscito Quirino. Pontifex maximus, quod judex atque arbiter [illegible] rerum divinarum humanarumque.* De Rege sacrorum, cujus [illegible] sacrorum appellabatur, videndus Alexander ab Alex. III. [illegible] frius de Civ. Romana Tomo 1. Græv. pag. 243. 258. [illegible] lib. 1. de jure Pontificio cap. 31. Tom. V. Græv. qui etiam de Pontificum collegio & officiis ac Pontifice Maximo dili[illegible] lib. 1. & 2. & provocationem ab hoc ad populum fuisse observ[illegible] 2. cap 10. seq. De collegio Fratrum arvalium aliisque sacri[illegible] tatibus Pontificum augurumque agit Alexander ab Alexandro [illegible] cap. 26. & ibi Tiraquellus: tum Gisbertus Cuperus lib. 4. [illegible] ubi contra Gutherium observat quatuor summa Sacerdo[illegible] gia Romæ fuisse; Pontificum, Augurum, Quindecim[illegible] Septemvirum Epulonum, non vero Aruspicum ut viro [illegible] visum fuerat. De Pontificibus idem Alexander lib. 2. cap. [illegible] gentius Jo. Andreas Bosius Prof. Jenensis in dissert. de Pont[illegible] ximo * Romæ veteris, & Pontificatu maximo Imperatorum [illegible] rum adversus Jacobum Pacidium s. Gothofredum Jen. [illegible] eodem Tomo V. thesauri Græviani. De Pontificibus [illegible] (quorum caput Pontifex maximus) & de minoribus, ([illegible] scribis Pontificum) H. Noris Cenotaph. Pisan. diss. 1. [illegible] Augustalibus flaminibus, sodalibusque idem cap. 6. Vide [illegible] cap. 5. & 7. ubi de Pontificum vestibus, ætate &c. De [illegible] decemviris, quindecimviris sacris faciundis, à quibus Sib[illegible] opus esset consulebantur, præter eundem Alexandrum [illegible] atq; eos qui de Sibyllinis carminibus scripserunt, videndus [illegible] mus cap. 5. de anno seculari Romanorum, Tom. VIII [illegible] Græviani pag. 494. seq. De septemviris Epulonum Ch[illegible] Cellarius ad Plinii Epistolas pag. 86. De gallis Sacer[illegible] les & Archigallo, Rigaltius ad Commodianum Instruct. XV[illegible]

* Sic dicti etiam maximi & maximus Sacerdotes, curiones maximi, [illegible] Vide illustrem Cuperum ad Lactantium de mortibus persecutor. p. [illegible]

Tobias Guthberletus libro singulari Franeqv. 1704. 8. & Jo. Dan. in diss. de Ancilibus Romanorum Hafniæ 1706. 4. Singulis Diisqve singuli flamines qvi sacra facerent, sed plures soda... De Sodalibus, flamine & saliis ad cultum principum ἀποθεω... constitutis vide Dodvvelli prælect. Cambden. pag. 160. sq. De ...sacrorum populi Rom. Onufrius in civitate Romana Tom. 1. ...pag. ...159. & Gutherius de jure Pontifi... II. 13. sq. Tom. V. ...uis Alexander etiam ab Alexandro lib. 5. c. 17. De Tibi... ...qve collegio præter Dempsterum ad Rosinum Casp. Bar... ...1. de tibiis veterum. Neq; vero mirum tot & tam diver... ...sacris rite colendis apud Romanos constitutos fuisse, qvoni... ...sime illa observari summi esse momenti semper existima... ...si minutissima etiam aliqvis neglexisset, statim tota actio ... summi magistratus exauctorarentur, triumphus ne... ...qvod nimirum persuasum esset Romanis magis ad Reip. ...facere si Magistratus ac viri principes divina suspicerent ...essent qvam si profligarent hostes, ut notat Plutarchus ...cui jungendus Valerius Max. l. 1. ubi & de relig. auspiciis.

X. Sacri ordines *Ecclesiastici* vel nascenti Ecclesiæ pecu... ...vel cum succedentibus temporibus communes, vel postea ...superinducti. Nascenti Ecclesiæ peculiares sunt *Apostoli* ...sic dicti & *Evangelicæ*, qvanqvam Apostoli nomen non tan... ...Christo ipsi Ebr. III. 1. & Johanni Baptistæ apud Tertull. impo... ...& LXX. discipulis Domini, & discipulis Apostolorum, ...post Apostolos in Ecclesia docuerunt & Evangelium pro... Vide Valesium ad Euseb. pag. 21. sq. & pag. 41. sq. M. An... de Dominis lib. 2. de Rep. Eccles. cap. 2. §. 44. Blondellum ...copis pag. 50. 85. & 113. Petavium dogm. Theol. de Hierarchia ...num Vess. la Crose, in dialogis Gallice editis pag. 141. ...mum Hildebrandum libro de Hierarchia Ecclesiastica ...modum Constantinum M. inter Principes Apostolum ...στολον dictum observat Grotius pag. 21. de jure sum... ...tatum circa sacra. De Apostolis eorumqve ministerio ... vide Franciscum Burmannum de ministris N. T. extra... ...dissert. 1. usqve ad undecimam: Casaubonus ad Baronium ...sq. Petavius lib. 1. cap. 5. de Hierarchia Eccles. Tho. Bilso... perpetua Ecclesiæ CHristi gubernatione, Frid. Spanhemius in

qvaternario dissertationum historici argumenti, Tomo secundo Operum recuso, pag. 289. sq. dissert. de Apostolis & Apostolatu. Eorum episcopatum fuisse oecumenicum s. nulli certo loco alligatum ostendit Walo Messalinus s. Claudius Salmasius in libro de Episcopis & Presbyteris p. 198. sq. Episcopos qvoslibet orthodoxos dictos fuisse Apostolos & Apostolicos & Ecclesias Apostolicas non tantum Romanam ostendit Blondellus loco laudato & B. Dorscheus part. II. Vindic. in Exodum pag. 125. agnoscunt etiam Baluzius ad Vincentium Lerinensem pag. 368. & Paschasius Qvesnellus in notis ad Leonem M. p. 867. & 871. Neqve prætereundum qvod non modo Johannes Baptista, Prophetæ & doctores Apostolorum nomine veniunt, vide Sirmondum ad Ennodium p. 76. Sed etiam ἡ Ἀπόστολος sive Apostola in fœminino dicitur S. Thecla, apud Joh. Ernest. Grabium Tom. 1. Spicilegii pag. 331. & similiter aliæ mulieres sanctæ apud Frontonem Ducæum in notis ad Chrysostomum Tom. 1. pag 90. De Apostolorum proprie dictorum prærogativa, vocatione, ministerio & donis singularibus agunt etiam Henr. Doduvellus in diss. 1. ad Irenæum, & Guil. Caveus in introductione ad vitas Apostolorum. [illegible] haud plane certum est qvod à Judæis nomen Apostolorum [illegible] sint Christiani, cum apud Græcos vetustissimos qvoq; passim [illegible] nomen pro ministro vel legato occurrat, ut apud Herodotum [illegible] cap. 21. vide tamen qvæ de Apostolis Judæorum Baronius ad [illegible] Casaubonus ad Baron. pag. 274. seq. Grotius ad Matthæi X. [illegible] sius ad Lucæ VI. Morinus pag. 260 Exerc. Biblic. Sam. Petitus [illegible] cap. 24. (lib. 2. cap. 20.) Seldenus de anno civili Hebr. cap. [illegible] Petavius ad Epiphan. hæresi 30. & Tom. 3. dogm. Theol. pag. [illegible] 739. edit. Paris.

XI. De *LXX. discipulis* præter Burmannum par[illegible] pag. 95. seq. diligenter agit David Blondellus libro de Ep[illegible] 99. usqve ad pag. 125. qvi pag. 109. cum Apostolis æqvo [illegible] conditione fuisse contendit. Qvod per omnia admitt[illegible] videtur, ut perspicue patet ex electione Matthiæ, qvæ [illegible] Matthias & Barnabas, utpote jam inter 70. discipulos con[illegible] per promotionem ad Apostolatum majus aliqvod ministe[illegible] adepturi. Pseudo Dorothei libellum commentitiis LXX [illegible] lorum nominibus refertum, & de iisdem Jambos Niceph[illegible]

[illegible] ; lubens prætereo. Omitto etiam *Pseudapostolos*, de qvibus D. Jo. [illegible]rgii Neumanni diatriba lucem vidit Witeb. 1708. 8.

[illegible] De *Evangelistis*, qvos Evangelizatores vocat Tertullianus li[illegible] de Corona militis, agit Burmannus part. 2. exercitationum pag. [illegible]. Qvanqvam vero propria & singulari qvadam appellatio[illegible] tantum sunt Evangelistæ, cujus numeri rationes allegoricas [illegible] & aliis veteribus attuli in Codice Apocrypho Novi [illegible]iam plura Apocrypha recensui Evangelia: tamen Ety[illegible]patione ita dicti sunt non tantum Apostoli & Apostolici [illegible]elium Christi hominibus annunciarunt, sed etiam post [illegible] Evangelii doctores qvicunqve, qvemadmodum Cæsarius [illegible]qve Magos qvi ad CHristi cunas venerunt vocat Ἐυαγγε[illegible] κήρυκας ἐθνῶν τῆς θεανδρικῆς ἐπιφοιτήσεως. Qvam[illegible]copus Meldensis Jo. Beniguus Bossvetus in historia Va[illegible]siarum protestantium pag. 20. seq. sine magna ratione [illegible], qvod in subscriptione literarum ad Georgium Sa[illegible]em [illegible] Evangelistam Wittenbergensem appellavit, qvod [illegible]atis fecit. Memini me in Bibliotheca Rev. D. Mayeri [illegible]A. 1520. scriptas ad Lutherum tertio die Novembris à Se[illegible]meistero, in qvarum subscriptione hic se vocat sacrarum [illegible] Doctorem Evangelistam apud Minores Constantiæ, ut [illegible]e istud nomen usurpare adeo insolens haud fuerit. De [illegible] Novi Test. Vide eundem Burmannum Parte II. Exercitat. dis[illegible]

[illegible] Ordines Ecclesiastici nascenti Ecclesiæ & seqventibus [illegible]nes fuere hi tres, *Episcopi*, * *Presbyteri* & *Diaconi*. Ac de [illegible] qvidem ac Presbyterorum dignitate & juribus, num[illegible]mqve fuerit Apostolicis temporibus auctoritas, an [illegible]teris, jam ab Apostolorum tempore fuerint superio[illegible] & plurimis scriptis à Viris doctis fuit disputatum. [illegible]pra Presbyteros auctoritatem & divino jure competen[illegible] defensitant Dionysius Petavius in libris de Hierar[illegible]ca, Jo. Morinus Part. 3. Exerc. 3. de sacris Ordinatio[illegible], Bilsonus, Episcopus Winthoniensis de perpetua Eccle-siæ

* [illegible] ἐπίσκοπος pro custode & inspectore apud Æschylum, Callimachum & [illegible] vide Ez. Spanhemium ad Callimachum p. 158. Pontifex Maximus παρθένων [illegible] ἐπίσκοπος. Plutarch. in Numa.

ſiæ Chriſti gubernatione Lond. 1611. 4. Jo. Pearſonius in Vindi[illegible] Ignatii part. 2. cap. 13. Beveregius Codice Canonum illuſtra[illegible] lib. 2. cap. 11. Henr. Hammondus in libro de Epiſcopis & Presbyte[illegible]ris, aliiqve Epiſcopalium partium Angli & Scriptores Romanæ Eccle[illegible]ſiæ. E contrario Epiſcopos & Presbyteros divino jure & Apoſtolico more ejusdem plane eſſe dignitatis & auctoritatis diſputant præ[illegible]ris David Blondellus in libro de Epiſcopis & Presbyteris, [illegible] Salmaſius in apparatu ad libros de primatu Papæ & in diſſ[illegible] Lugd. Batav. 1641. 8. edita de Epiſcopis & Presbyteris ſub [illegible] Walonis Meſſalini: Chriſtianus Dreierus in controverſiis [illegible]ficiis diſſert. 21. & Proteſtantes fere communiter, atque in Angli[illegible] Presbyteriani. Vide & Baluzium p. 366. & 367. ſq. [illegible]ſem. Cum autem longo Eccleſiæ uſu Epiſcopor[illegible]rorum diſtinctus eſſet, *Aëriani* * in qvarto poſt Chri[illegible] qvi necdum ullum eorum diſcrimen (perinde ut hodie [illegible] eſſe volebant, hæreticis ideo adſcribuntur apud Epi[illegible] 75. num. 3. Alia tamen Proteſtantium noſtrorum r[illegible]pos & Presbyteros jure divino qvidem & Apoſtolico [illegible] affirmant, ſubordinationes tamen Eccleſiaſticas ideo [illegible] ut pleriqve ipſorum in Eccleſiis ſuis eam amplectantur [illegible]pra Diaconos & Paſtores habent vel Epiſcopos & Archi[illegible] Suecia, Daniaqve, Pruſſia ac Britannia: vel Præpoſito[illegible]res, Superintendentes ac Superintendentes generales [illegible]nia paſſim. Ac Superintendentis qvidem vox (licet arr[illegible]tur Danæo & Sibrando Vomelio apud Crenium Tom. [illegible] pag. 223.) apud Hieron. Epiſt. 8. ut dixi obvia eſt, uti [illegible] *tendere* apud Auguſtinum XIX. 19. de C. D. In Saxoni[illegible] cœpit poſt viſitationem A. 1528. notante Seckendorf[illegible] Caſp. Ziegleri Superintendentem ad normam Conſti[illegible]carum in Electoratu Saxonico deſcriptum. Dreſd. [illegible]ſio *Superinſpector* cap. 6. de dign. Sacerdotali.

Epiſoporum præcipue erat ordinare in[illegible]ptandos, baptizare, confirmare, cauſas [illegible]cidere, pauperum curam habere, templa [illegible]ſciplinam Eccleſiaſticam moderari aliaqve ſimilia, [illegible] Blondellus late diſſerit, & ea interdum Presbyteris [illegible]

* Salmaſius in Apparatu de Primatu Papæ p. 173. Romanam Eccleſi[illegible] Aërii veſtigiis inſiſtere in eo, qvod in ſeptem ordinibus Epiſcopos [illegible] [illegible]comprehendit, atqve unam τάξιν utrorumqve conſtituit.

fuisse probat; Qvod singillatim circa ordinationem (præcipuum qvoddam Episcoporum munus haberi solitum) probavit D. Joh. Hulsemannus, Theologus Lipsiensis in diss. de ministro ordinationis, Rev. Jo. Guntherus, Ecclesiastes itidem Lipsiensis meritissimus in Apologia Ministrorum Lutheranorum adversus Christiani Helvvig librum Uratislav. 1697. 12. vulgatum qvod Presbyteri destituantur facultate ordinandi Presbyteros. Lipsiæ 1698. 4. Germanicè edita, & novissime scriptor Gallus de præjudiciis falsis & legitimis, Delph. 1701. 12. præjudicio 2. Apud Vopiscum in vita Saturnini memorantur CHristi Episcopi, qvod non aliud est qvam Episcopi Christiani. Vide Jo. Seldenum ad Eutychium pag. 146. Episcopis neutiqvam competere ut arma tractent, aut cum Julio II. Papa abjectis Petri clavibus gladium Pauli arripiant, probavit Caspar Zieglerus ὁ μακαρίτης in libro qvi inscribitur: Episcopus miles in veteri Ecclesia invisus. Episcoporum fuisse in cœtibus publicis prædicare, jam supra, cum de Concionibus veterum dicerem, observare me memini. De Episcoporum officio circa pœnitentes confer Morinum lib. VI. de pœnitentia cap. 76. & IX. 33. Episcoporum esse benedicere notatur in constitutionibus Apostolicis lib. 8. cap. 41. Præcipua qvoqve ipsorum cura fuit ut doctrinæ & vitæ Cleri observatores essent, & exemplo pariter atq; doctrina gregi suo præirent, tanqvam speculatores à Domino constituti sive præsides, præsidentes, præpositi ac Superintendentes, ut Hieronymo & aliis veteribus appellantur. De Episcopi throno in Ecclesia, Menardus pag. 85. ad Sacramentarium Gregorii M. De Episcoporum Ordinatione, electione idem pag. 299. sq. cui, si qvis usum Ecclesiæ Rom. recentioris ætatis nosse velit, junget Ceremoniale Episcoporum. De baculo sive pedo Episcopi Cangius glossar. in πατερικὸν, Macri fratres in Hierolexico voce baculus & pag. 387. ubi icon Gelasii I. Papæ cum baculo: & Jo. Ciampinus in diss. Historica an Romanus Pontifex baculo pastorali utatur. Rom. 1690. 4. De depositione Episcoporum & accusationibus adversus eos non facile admissis, agit Petrus de Marca in opere de concordia Sacerdotii & Imperii lib. 6. & 7. Qvanqvam vero Episcopi ex Presbyteris & Diaconis legendi essent, tamen non desunt exempla Episcoporum ex Laicis ad illam dignitatem per saltum ut loqvuntur evectorum, qvales sunt Ambrosius, Nectarius, Tarasius, Nicephorus, Photius aliiqve apud Leonem Allatium pag. 169. libri de

ætate & interstitiis ordinum apud Græcos. His addes Thalassum, de qvo Socrates VII. 48. & qvæ Valerianus Flavingius in vindiciis ad thesin Clevesianam de Episcopatu, de qvo libro Elias du Pin Tom. XVIII. Bibl. scriptorum Eccles. p. 101. De translationibus Episcoporum ab una sede in aliam Ecclesiam adeundus laudati Ziegleri libellus de Clerico renitente. De *Episcopissis*, edita est Rev. D. J. F. Mayeri dissertatio, cujus titulus non ita est intelligendus, ac si regimen Ecclesiasticum olim commissum fuerit etiam fœminis, sed qvod inter primos Christianos etiam Episcopi non defuerint uxorati. ἱερίσσας vocat & Epiphanius LXXIX. 4. De *Episcopis titularibus* sive titulotenus Episcopis in Romana Ecclesia vide Michaelem Siricium in abominationibus Papatus pag. 44. Hallensium observationes selectas Tom. I. pag. 63. sq. & Matthiam Flacium in limine confutationis Episcopi Sidonii, qvibus adde qvæ de simili apud veteres usu Beveregius ad Synodicum pag. 65. a. pag. 67. b. & qvæ de Episcopis honoris causa ob insignes virtutes ad nullum certum locum creatis notat Mich. le Qvien ad Jo. Damascenum Tom. 1. pag. 667. licet olim vix qvisqvam ordinatus est sine titulo, hoc est ut non ad certam Ecclesiam destinaretur. Vide Baluzium ad Lupi Ferrariensis Epist. 29. pag. 363. De *Chorepiscopis* (Land-Bischoff) episcoporum velut adjunctis atqve ut ita dicam suffraganeis, videndi Svicerus in Thesauro & in Glossariis Cangius, imprimis vero Morinus part. 3. Exerc. 4. de sacris Ordinatt. & Blondellus lib. de Episcopis pag. 93. seqq. qvi primam eorum mentionem in Concilio Ancyrano can. 13. & in Occidente serius receptos observat. Multa etiam de iisdem Chorepiscopis etsi non admodum inter se conspirantia Petavius ad Epiph. pag. 277. seq. & Tomo 3. dogm. Theol. p. 789. 795. seq. edit. Paris. Petrus de Marca II. 13. sq. de concordia Sacerdotii & Imperii, M. A. de Dominis II. 9. de Rep. Eccles. Salmasius sub Walonis Messalini nomine latens pag. 225. seq. 312. seq. & apparatu de primatu Papæ pag. 54. seq. 94. seq. Beveregius ad can. 13. Ancyran. pag. 175. seq. Dan. Larroqvanus Adversar. sacr. pag. 55. Pompejus Sarnellus in Epistolis Ecclesiasticis Italice editis Epistola 5. A Chorepiscopis distincti erant *Periodeutæ* sive Presbyteri ἐπιχώριοι, licet nonnulli confundunt. Vide Bevereg. ad can. 57. Laodicen. Caveum primitiv. Christianism. p. 224. & Menagium Amœnitat. juris cap. 35. De *suffraganeis* Andreas Saussæus pag. 89. seq.

de

de Mysticis Galliæ scriptoribus. Jam *Coëpiscopi* jam *Comprovinciales* ab antiqvioribus dicuntur, qvi Metropolitano subduntur Antistites. Launoj. inqvisitione in chartam immunitatis p. 39. sq. De *Episcopo visitatore*, qvando Ecclesia Antistite proprio destituitur, vide Francisci Nicolai diss. Rom. 1710. & Ephemerides Paris. A. 1710. Novembr. p. 591. seq. & A. 1712. Octobr. pag. 468. De Episcopis pleraqve notatu digna collegit Casp. Ziglerus, in erudito suo de Episcopis libro. Ad Jacobi Usserii consilium de reducendo Episcopatu ad formam regiminis Synodici in antiqva Ecclesia recepti, disputat nonnulla Joannes Hoornbeckius lib. 1. miscell. sacror. cap. 25.

XIII. *Presbyteros* dictos *Sacerdotes secundos* notat Sirmondus Tom. 1. Opp. pag. 945. seq. 967. omniaqve illis fuisse communia cum Episcopis fatetur Hieronymus, solam excipiens ordinandi potestatem, de qva jam supra dixi. Apud primos vero Christianos Presbyterorum munus peculiariter etiam fuisse Ecclesiæ negotia externa curare, neqve omnes functos fuisse officio docendi ac prædicandi Evangelium, contendit V. C. Justus Henningus Boehmerus observationibus selectis ad Petrum de Marca pag. 23. seq. provocans ad locum Apostoli 1. Timoth. V. 17. Vide sis etiam Claudii Fonteji diss. de antiqvo Presbyterorum jure in regimine Ecclesiæ. Presbyteros vero temporarios in veteri Ecclesia nullos fuisse probat Hugo Grotius c. XI. libri de potestate summarum potestatum circa sacra §. 13. Presbyteri debebant esse 30. annorum, ut probat Svicerus in πρεσβύτερος & Leo Allatius in libro de ætate in collatione Ordinum apud Græcos p. 37. sq. Rom. 1638. 8. ubi & de aliis ordinibus qva ætate ad illos admitterentur. Inter Presbyteros præcedebat, qvi prius ordinatus esset, ut docet Paschasius Qvesnellus p. 270. ad Leonem M. Plerumqve XII. erant Presbyteri in una Ecclesia secundum numerum totidem Apostolorum, unde Marcum duodecim Presbyteros Alexandriæ constituisse narrat Eutychius. Conf. Grotium ad Apocalyps. V. 5. & 7. & Dodvvellum libro Anglice edito de uno Sacerdotio & uno altari cap. 12. pag. 349. seq. sed si usus Ecclesiæ plures ferret, plures etiam adsciscebantur, uti CPolitana Ecclesia Justiniani temporibus habuit Presbyteros LX. De *Presbytero pœnitentiario* videndi Socrates V. 19. Sozomenus VII. 16. B. Martinus Chemnitius examine Concilii Trid. parte 2. ubi de conofessione p. 348. seq. Jo. Forbesius Instruct.

Historico Theol. pag. 666. seq. Jo. Dallæus de Confessione IV. 2. Gvil. Caveus Epist. ad Casp. Calvoerium; tomo posteriore ritualis Ecclesiastici à Calvoerio editi subjecta, atqve in Actis Eruditorum A. 1705. pag. 167. repetita. Dionys. Petavius diss. Ecclesiastic. pag. 179. seq. Latinus Latinius Tom. 1. Epist. pag. 318. 325. sq. Emmanuel Schelstratenus ad Concil. Antiochen. pag. 289. & Natalis Alex. Historiæ Eccles. Tom. 8. pag. 176. seq. edit. in fol. De *Presbyterissis* sive viduis & matronis ætate provectis qvibus negotia qvædam externa pauperesqve & ægroti ab Ecclesia curandi committebantur, (πρεσβύτιδας vocat Apostolus Tit. II. 3. nonnulli etiam πρεσβυτερίδας) vide Svicerum in πρεσβύτις, Samuelem Basnage Annal. Tom. 1. p. 452. Coteler. ad constitut. Apostol. III. 9. Wolfgangum Gundlingium, aliosqve viros doctos ad Can. XI. Laodicen. ubi Presbyteræ sive ut Isidorus Mercator appellat *matricularia* constitui prohibentur, & Matthias Zimmermannus Superintendens Misenensis libro singulari de Presbyteris & Presbyterissis, Annæberg. 1681. 4. inprimis à pag. 48. ubi Presbyterorum etiam uxores Presbyteras dictas observat, & pag. 78. ubi de Presbyterarum abrogatione, & qvomodo à diaconissis, qvæ sæpe erant virgines, differrent.

XIV. De Diaconis consuli poterunt B. D. Casp. Ziegleri liber de Diaconis & Diaconissis Veteris Ecclesiæ Witeb. 1678. 4. Morinus part. 3. Exerc. 9. De sacris Ord. & Jo. Pearsonii lectiones ad Acta Apostolorum p. 53. seq. Sam. Basnage ad A. 35. n. 8. - 13. & Menardus pag. 287. seq. ad Gregorii M. Sacramentarium. Campegius Vitringa in Synagoga Vetere part. 2. ubi ministros Synagogarum Judaicarum confert cum Diaconis Ecclesiæ Christianæ, qvemadmodum præfectos Synagogarum cum Presbyteris & Præpositis Christianis. Diaconos septem memorant Acta Apostolorum cap. 6. Sic Romæ VII. Diaconos fuisse testatur Sozomenus lib. VII. 19. Qvem numerum Henr. Dodvvellus in libro Anglice edito de uno Sacerdoti & uno altari cap. 12. repetit à VII. Angelis Apocalyps. I, 12. Ætas Diaconorum debebat esse annorum 25. ut probat Allatius pag. 37. seq. de ætate Ordinum. De diaconissis qvæ ante annum 40. ætatis non adscibebantur, agunt viri docti ad celebrem Epistolam Plinii, tum idem Zieglerus libro de Diaconis c. ult. Beveregius ad Canon. XV. Chalcedonens. Justellus ad Can. XIX. Nicænum,

num, Morinus part. 3. Exerc. 10. de sacris Ordinat. Basnage ad A. C. 35. n. 14. sq. qvi illis qvoqve manus impositas num. 17. observat, contra Baronium: Cotelerius Tom. 1. Patrum Apostol. p. 274. 287. Allatius in consensu orientalis & occidentalis Ecclesiæ p. 675. Mentio etiam in Syrorum ordinationibus apud Morinum p. 502. Sororem Augustini, *præpositam ancillarum DEi* vocat Possidius in Augustini vita cap. 76.

XV. Præter Episcopos, Presbyteros & Diaconos succedente tempore, atqve Religione Christiana latius latiusqve propagata & invalescente, longe plures Ordines Ecclesiastici in usu esse cœperunt, atqve in singulis etiam illorum trium plures excogitati gradus atqve prærogativæ titulorum, primis temporibus ignoratæ. Henricus Noris diss. de qvinta Synodo pag. 76. qvatuor ordines Episcoporum introductos observat, unum qvidem eorum qvi uni urbi vel Parochiæ præessent: Alterum *Metropolitanorum* * qvi uni provinciæ: tertium *Autocephalos Archiepiscopos* sive *primates Exarchos* ** qvi aliqvot provinciis essent præpositi, & deniqve *Patriarchas* qvi plurium diœceseon præsulatum tenerent. Dum nempe civilem provinciarum distinctionem seqvuta est in plerisqve hierarchiæ etiam Ecclesiasticæ ratio, hinc metropoleos Antistes prærogativam & jura nactus præ Episcopis per diœcesin illam cujus metropolitanus erat, sedem obtinentibus. Confer Jac. Usserii librum de Episcoporum & Metropolitanorum origine, Londini 1687. 8. Launojum parte VIII. Epist. 12. Beveregium lib. II. Codicis canonum vindicati cap. 5. Marcum Anton. de Dominis lib. 3. de Republica Ecclesiastica cap. 2. & 5. & Gebh. Theodori Meieri politiam Ecclesiæ primitivæ ad politiam civilem formatam, Helmst. 1676. Ob similem causam factum, ut qvi in aula Imperatoris vel Regis præesset sacris, (*archicapellanos* vocavit seqvior ætas) præferretur omnibus regni Episcopis, ArchiEpiscopis & Metropolitanis, ut notatum Baluzio ad Lupum pag. 450. 473. qvi pag. 442. docet munus illud qvandoqve datum obeundum tantummodo ad certum tempus, qvi vero illud gereret, eum non modo Ecclesiastica dijudicasse, sed alicubi civilibus etiam negotiis in palatio interfuisse. Vide pag. 384.

* De *suffraganeis Metropolitanorum* Baluzius p. 421. sq. ad Lupum Ferrariensem.

** De *Exarchis* Jo. Morinus p. 350. sq. Operis de sacris Ordinatt.

Cæterum Johanni Morino assentiri non dubito, qvi libro 1. Ecclesiasticar. exercitationum, exercitatione 15. à Patriarchis ex antiqvo Ecclesiæ usu diversos ponit magnæ alicujus & plurium provinciarum ἐπαρχίας metropolitas, sive ut H. Noris diss. de Synodo V. p.76. vocat, *Exarchos primates*, qvales in Africa *Senes* dictos observat Sirmondus Tom.2. Opp. p.838. Arabibus & aliis orientalibus *Catholicos*. Beveregius p. 216. ad magnum Synodicum. In primariis de inde diœcesibus Episcopi metropolitani interjecto tempore vel *archimetropolitani* (vide Baluzium ad Lupum Ferrariensem p.415.) vel usitatiore vocabulo *Patriarchæ* dicti sunt, qvorum celeberrimi fuere in Oriente qvidem Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus, Constantinopolitanus & in occidente Romanus. Primus Patriarcharum Christianorum meminit Socrates lib. V. cap. 8. Nam in Vopisci qvidem Saturnino cap.8. *ipse ille* (lege cum Is. Vossio *Hillel*) *Patriarcha*; & apud Marcellum Empiricum cap.23. *Gamalielus Patriarcha* Judæorum intelligitur. Qvinqve Patriarchatus Ecclesiæ Christianæ primum stabiliti in Canone 36. concilii CPolitani in Trullo habiti, A.C.680. qvi adeo Patriarchæ, plures etiam sub se diœceses, plures Metropolitanos & ArchiEpiscopos habere cœperunt, inde Patriarchæ titulus tributus qvandoq; etiam ArchiEpiscopis, ut notavit Allatius de consensu p. 436. Confer qvæ de Aqvilejensi Patriarcha H.Noris diss. de V. Synodo c.10. p.89. & qvæ de Patriarcharum ac Primatum origine ac juribus, Beveregius & alii viri docti ad Canon. VI. Nicænum & ad Canonem 1. Constantinopolitanum: Joh. Seldenus ad Eutychii origines Alexandrinas pag.3. sq. & Marcus Antonius de Dominis lib.3. cap. 15.

XVI. Neq; vero Patriarchis his qvinqve, nedum uni Romano tota subjecta fuit Ecclesia, sed ut Eduardus Brerevvoodus in veteri Ecclesiæ gubernatione patriarchali * probatum dedit, tempore Concilii Nicæni & post plures mansere Ecclesiæ nulli ex Patriarchis subjectæ, transmarinæ præsertim, ut Africanæ, qvarum primas fuit Carthaginiensis Episcopus, & Patriarchico jure in VI. provincias Diœceseos suæ usus. Similiter Britannica Ecclesia nulli externæ subdita jurisdictioni, sed primatem suum habuit Episcopum Eboracensem, qvod argumentum tractavit etiam Jo. Barnesius de Ecclesiæ Britannicæ liber-

* Subjicitur Jacobi Usserii opusculis de origine Episcoporum & Metropolitanorum, & de Asia proconsulari, Lond. 1687. & Brem. 1701. 8.

bertate & exemptione à Romano patriarchatu, & Eduardus Stillingfleetus † in Originibus Britannicis.* Qvod porro Cardinalis Perronius in Perronianis pag. 232. omnes Patriarchas vicarios esse Pontificis affirmat, & hoc jactat se unum observasse, merito illi relinqvitur tanqvam commentum nulla dignum fide, nullo argumento saltim verisimili confirmandum. Ita qvas Pontifex Romanus jam à tot sæculis sibi arrogat super omnes Ecclesias atqve Episcopos prærogativas, auctoritatem potestatemqve, per prima à CHristo nato secula toti Ecclesiæ ignotas fuisse, à multis jam est ostensum non Protestantibus modo, sed & ex ipsa etiam Ecclesia Romana, præcipue à Gallis, inter alios ab iis qvi Canonem sextum Concilii Nicæni illustrarunt, & adversus primatum, sive ut Paulus Venetus apud Claudium Sarravium †† non absurde vocavit, *Totatum* (Salmasius *suprematum*) Papæ Romani, scripserunt non minus candide qvam solide atq; erudite. A solis Cardinalibus inconsulto reliqvo Clero & Pop. Rom. primus Senis A. 1059. Papa electus est Nicola⁹ II. Postea jus illud confirmarunt Alexander III. Gregorius X. & Clemens V. Confer Papebrochium in propylæo ad Acta Sanctor. Maji p. * 196. qvi etiam exhibet varia Acta Electionis ut Urbani VI. A. 1378. p. * 95. sq. Nicolai V. A. 1447. p. * 121. 125. Callisti III. A. 1455. p. * 127. nec minus historias Conclavium Julii II. & seqventium, & historiam interpontificiorum.

De Cardinalibus ††† præter scriptores Lipenio notatos videndus liber Gallicus de origine Cardinalium, ante paucos annos excusus (traité de l' Origine des Cardinaux du St. Siege) Wagenseilius libro de educatione Principis, Germanice edito pag 177. seq. Speelmannus in glossario & Rev. Jo. Franciscus Budde⁹ in libro de origine Cardinalitiæ dignitatis, qvi recensetur in Actis Erud. A. 1693. p. 206. sq. Pridem longe pauciores & XXIV. tantummodo fuere, nomenq; habent exinde, qvod olim præcipui Presbyteri cujusq; Parochiæ Car-

† Stillingfleeto Emanuel à Schelstrate opposuit dissertationem de auctoritate Patriarchali & Metropolitica Rom. 1687. 4.

†† P. 210. Epist. editionis primæ.

††† Græcis dicuntur χαρδηνάριοι, καρδηνάλιοι, καρδηνάριοι, vide Nili διάλεξιν à Salmasio editam, Cangii glossar. & Cotelerii monumenta Eccles. Græcæ p. 674.

Cardinales appellarentur: vide M. Anton. de Dominis l. IV. c. 5. qvemadmodum *Protopapam* pro ArchiPresbytero dictum notavit Morinus p. 223. de sacris Ordinatt. Hodie ex instituto Sixti V. Cardinales numero 70. sunt, ex qvibus 6. sunt Cardinales * Episcopi, Presbyteri 50. cardinales Diaconi 14. qvi postremi Cardinalatu relicto secularem vitam repetere & connubio se jungere possunt. Vide librum Gallicum Tableau de la Cour de Rome p. 229. sq. Exstat & Dominici Veneti, Episcopi Torcellani de Cardinalium legitima creatione liber ad calcem Marci Ant. de Dominis Tomo 1. operis de republica ecclesiastica. Pontifex qvidem cum Cardinalem creat, hisce verbis utitur: *Creamus te socium Regibus, superiorem Ducibus & Fratrem nostrum.* Recens vero creatum cæteris sistens Cardinalibus, *Habetis*, inqvit, *Fratrem*. Ornat eosdem † ex instituto Urbani VIII. ab A. 1630. *Eminentissimi* titulo, qvi olim Præfecti Prætorio fuit notante Salmasio pag. 155. de primatu Papæ, & Seldeno de titulis honorum II. pag. 668. sed & *Eminentiæ dignitatis* jampridem tributa Episcopis, ut observat Baluzius pag. 462. ad Lupum Ferrariensem. De Cardinali Decano vide librum Tableu de la Cour de Rome pag. 234. & B. D. Mayeri dissertationem ante paucos annos editam Kiloniæ, cujus etiam notus est liber de electione Pontificis Romani per Cardinales fieri solita, ut Cerimoniale Romanum & Historias Conclavium à pluribus vulgatas prætermittam. Scriptores de Cardinalibus diligenter recensuit Caspar Sagittarius in introduct. ad Hist. Eccles. cap. 31. pag. 771. seq. uti Scriptores de Pontificibus Romanis cap. 25. seq. pag. 650. seq. & ex ipsis qvi Romanæ Ecclesiæ addicti sunt, Ludovicus Jacobus à S. Carolo in Bibliotheca Pontificia.

XVII. De *ArchiPresbyteris*, *ArchiDiaconis*, *Oeconomis & defensoribus Ecclesiarum* Morinus de Ordinatt. parte 3. Exerc. 16. De *Archidiaconis* singillatim Sirmondus Tom. 1. Opp. pag. 967. Andreas Saussæus de Mysticis Galliæ Scriptoribus pag. 108. seq. & Paschasius Qvesnellus in notis ad Leonem M. pag. 883. & 894. qvi Presbyteris prælatos interdum etiam fuisse observat pag. 887. De Archidiaconorum

* In inscriptionibus literarum tamen Cardinales Episcopi vel ArchiEpiscopi, non solent Episcopatuum titulis appellari. Vide Latinum Latinium Tom. 1. Epist. pag. 103. seq.

† Vide Clariss. Becmanni notitiam dignitatt. illustrium dissert. XVII. cap. 1.

[illegible] in veteri Ecclesia officiis & auctoritate exstat etiam diatriba [illegible] pridem vulgata à Rev. D. Georgio Henrico Goezio, Præ- [illegible] Lubecensi. De *Subdiaconis* & qvatuor minoribus Ordini- [illegible] Latinos, & ubi serius illi obtinuerunt apud Græcos, videndus [illegible] libro laudato part. 3. Exerc. 11. 12. 13. 14. Hypodiacono- [illegible] meminit Cyprianus Epistola VIII. & Cornelius Romanus [illegible] l. VI. Hist. c. 43. nec hac in parte fides deroganda videtur [illegible] Damasi, qvi Subdiaconorum institutionem refert ad [illegible]tificem, defunctum A. C. 250. nam in primi & secundi [illegible]ibus nullam eorum mentionem occurrere lucens assen- [illegible]hagio ad A C 35. num. 20. De illorum officiis vide [illegible], notas Menardi ad sacramentarium Gregorii M. [illegible] & Beveregium ad Canonem X. Antiochen.

[illegible]

[illegible]. *Lectorum* qvoqve munus ex Judaica Ecclesia in [illegible] derivatum satis antiqvum esse ex Constitutionibus Apo- [illegible], Cypriano aliisqve monumentis constat. Vide [illegible] loco jam laudato & lib. 2. Codicis Can. vindicati c. 2. [illegible] pag. 274. sq. Wilh. Ernestum Tentzelium diss. de [illegible] sacrarum, & D. Jo. Andr. Schmidium, in dissertatio- [illegible] Lectoribus: qvanqvam distinctum ordinem *Anagnostarum* [illegible] Ecclesia primis statim temporibus, non æqvè certum esse [illegible] Diaconi & presbyteri, qvin Episcopi etiam sacræ Scri- [illegible] in cœtibus Christianorum prælegisse reperiantur. [illegible] pag. 288. Apud Judæos qvoqve olim Sabbatis lecto- [illegible] in Synagogis erant, non stati tamen sed qvoscunq; ad hoc [illegible] idoneos *Chasan* evocaret. Vide Franciscum Burmannum [illegible] pag. 50. & Jac. Rhenferdum de decem otiosis Synago- [illegible] Postea vero obtinuit ut solus Chasan officio lectoris [illegible]. pag. 276. Fuerunt & *ἑρμηνευταὶ* qvi lectiones sacras [illegible]ilias in notam lingvam ignarorum gratia interpre- [illegible] & ipsum à Judæis Christiani acceperunt. Vide Epi- [illegible] 1. pag. 1105.

[illegible]

[illegible]. Eodem Constitutionum Apostolicarum loco * ubi [illegible]

 Lecto-

* [illegible] Constitutiones illas Clementis vel Apostolicas minime esse, eruditi consentiunt, [illegible] initia tamen qvarti seculi esse Clementi suppositas, colliges ex Eusebii Hist. ubi

Lectorum mentio fit, lib. 2. cap. 25. memorantur etiam Cantores & Ostiarii, ubi hæc annotat doctissimus Cotelerius: *Quo post Apostolos tempore minores Ordines, Diaconatu inferiores cœperint in Ecclesia institui, adeo obscuritate involvitur, ut nulla possit certa conjectura deprehendi atque explicari.* Aperte qvidem S. Ignatius, qvi initio secundi sæculi scripsit, agnoscit solummodo tres majores gradus, Episcopatum, Presbyteratum, Diaconatum. *Primus vero, quod sciam,* Lectores *nominat Tertullianus libro de præscriptione hæreticorum cap. 41.* Hypodiaconi *autem,* Exorcistæ *&* Acoluthi *non comparent ante Cyprianicas Epistolas 24. 28. 78. 79. 80. 16. 55. & Epistolam Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenum in Eusebio lib. VI. cap. 43. qui etiam* Ostiarios *adjungit. Sed è media ætate nihil clari [illegible] difficultatem, tum quod credi debeat quasdam Ecclesias [illegible] visse aliis exemplo suo, tum quod in Diaconis, soleant clerici minoris loci comprehendi; ut Optatus multo post introductionem Clericorum Diaconis [illegible]rum, postquam posuisset lib. 1. pag. 39. lib. 2. pag. 53. Ecclesiæ membra, Episcopos,* Presbyteros, Diaconos, Ministros & Laicos *[illegible]* fidelium, *eodem lib. 2. pag. 59. subjungit:* Cum sint, sicut [illegible] qvatuor genera capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presby[illegible] Diaconorum & Fidelium, *pro quibus enumerantur [illegible] clesiæ apud Hieronymum in Esaiæ caput 19.* Episcopi, Presbyteri, [illegible] Fideles, & Catechumeni. *Itaque dubium remanet, an hi [illegible] stitutionum loci, à primo earum editore, vel ab earum interp[illegible] cti sint. Omiss parvæ auctoritatis Librum de Romanis Pontificibus [illegible] gino habet:* Hic Clerum composuit, & distribuit gradus. [illegible] Hic fecit seqventes * Cleros.

De *Cantoribus*. qvi & κανονικοὶ ψάλται, vide [illegible] Gregorii sacramentarium pag. 61. 62. sq. & D. Jo. Andre[illegible] diss. de Cantoribus Ecclesiæ, Beveregium ad Can. 15. Lao[illegible]

De *ostiariis*, θυρωροῖς, custodibus & conservatoribus [illegible] sacrarum, Menardus pag. 272. Svaresius ad S. Nili op[illegible]

ubi ait χθὲς καὶ πρώην, hoc est nuper admodum opera [illegible] mine venditata esse. III. 38. Hist. Neqve cum hac sententia pugna[illegible] ειότητι illius operis opponunt viri doctissimi.

* Codices qvidam legunt *freqventes*, male. Nam *seqventes cleri* sunt [illegible]

[illegible] Cangius glossario in *mansionarius*, παραμονάριος. Etiam *Sacrarii* [illegible] Psalmistæ jungit Ambrosius lib. 1. de officiis cap. 44. ubi vide [illegible] Tom. 2. editionis præclaræ, quam Monachis Benedictinis de[illegible] pag. 69.

De *Acoluthis* Menardus p. 279. Caveus in primitivo Chri[illegible] pag. 235. Cangius glossar. in *Acolytus* & *ceroferarii*.

De *Exorcistis* ἐπορκιστῶν viri docti ad Canonem 24. Laodice[illegible] & [illegible] Antiocheni Concilii: Menardus pag. 277. ad Gregorium, & [illegible] Baltusius S. I. in responsione secunda ad Historiam Oraculorum [illegible]ellianam, edita Gallice p. 188. Vide etiam Sam. Basnagii Annales ad A. C. 54. num. 10. sq. atque Jo. Felli notas ad Cypria[illegible] ubi de eo, quod *Catechistarum* simul munere functi in [illegible] fuerunt.

De *fossariis* sive *Copiatis* (κοπιῶντες in Pseudo Ignatii Epistola ad Antiochenos) qui sepulturas curabant defunctorum, vide Epi[illegible] exposit. Fidei §. 21. Codicem Theodos. lib. XVI. tit. 2. [illegible] auctorem de septem Ordinibus Ecclesiæ, inter S. Hiero[illegible] ubi ita enumerantur: Episcopi, Presbyteri sive Sa[illegible] Diaconi, Subdiaconi, lectores, ostiarii, & fossarii.

XX. Hodie *septem ordines* agnoscit Ecclesia Romana, sed [illegible] illos computat, sic nempe: Presbyteros, Diaconos, [illegible], Acoluthos, Exorcistas, Lectores & Ostiarios de [illegible]ibus vide Pontificale Romanum, Isidori origines l. 7. [illegible] & M. Antonium de Dominis ll. 4. & 9. Græci autem Episco[illegible] prætermittunt Acoluthos, atque ordines septem ita [illegible] Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Le[illegible]istas & Ostiarios. Vide Metrophanis Critopuli con[illegible] 109. A Syris novem Ordines Hierarchiæ Ecclesiasti[illegible] ad exemplum totidem scilicet ordinum Angelicorum, [illegible] de sacris Ordinationibus pag. 498. Cæterum de uni[illegible], quam hactenus perstrinxi, Hierarchiæ Ecclesiasticæ ra[illegible] Ordinibusque singulis præter Morinum hunc, aliosque à me [illegible]datos consuli possunt Bellarminus libro de Clericis Tom. 2. [illegible] Hadrianus Sarravia libris de diversis Ministerii gradibus

Lond. 1590. 4. Anglice & 1611. fol. Latine. Ludovicus Cell[illegible] S. I. libris X. de Hierarchia & Hierarchis, Rothomag. 164[illegible] in horis subcesivis Paris. 1648. 4. sive vindiciæ illius operis [illegible] Franciscum Hallierium, cujus de Hierarchia Ecclesiastica [illegible] Paris. 1646. fol. Joannes Dartis de Ordinibus & dignitatibus [illegible] clesiasticis, adversus Salmasium de primatu Papæ, ibid. [illegible] 4. præcipue vero Lud. Thomassinus in opere de discipl[illegible] Ecclesiastica, tribus Voluminibus in fol. edito ibid. [illegible] 1679-1684. ubi fuse & diligenter de singulorum Ordinum [illegible] gine, conditione, juribus & officiis disserit. His addi possunt [illegible] formatis Gisb. Voetius parte 2. politiæ Ecclesiasticæ, Frid. Span[illegible] mius Tom. 2. Opp. pag. 1193. sq. Jo. Christophorus [illegible] titia dignitatum illustrium diss. XV. sq. E nostratibus [illegible] Tomo II. ritualis Eccles. Joh. Bartholdus Niemeierus [illegible] chenbergius diss. de titulis & gradibus Ecclesiasticis: Jo. Mich. [illegible] neccius descriptione Ecclesiæ Græcæ, Germanice edita [illegible] cap. 1. &c.

XXI. Ut alicui munus sacrum publice obire liceat [illegible] tur in Ecclesia Christiana electio, & ψῆφισμα sive vocatio [illegible] habent: tum ordinatio & χειροτονία & Consecratio, quæ [illegible] bus. Nonnunqvam debet etiam accedere confirmatio [illegible] ac βεβαίωσις Principis ac potestatis supremæ, si hoc sibi ille [illegible] De *electione per sortem*, à qvâ ipsum Clericorum nomen [illegible] vide interpretes ad Actor. I. 26. Thomassinum de disci[illegible] siastica II. 14. Tiraqvellum de jure primogenitorum [illegible] Svicerum in κλῆρος, notas Benedictinor. ad Ambrosi[illegible] pag. 1273. Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra [illegible] Martinum Mauritium libro de sortitione veterum Hebr[illegible] sil. 1692. 8. Electio primo facta ab solis Apostolis & [illegible] lis per Spiritum S. motis & agitatis: post illud tempus Cle[illegible] Laicis, atq; adeo tota Ecclesia ad electionem concurr[illegible] Ecclesiæ usu demonstravit Blondellus libro de Episcopis [illegible] 379 -- 549. Ac populi qvidem consensum in Episcopo[illegible] nibus reqviri solitum, in Oriente qvidem usqve ad Conc[illegible] num secundum A. C. 787. Can. 3. vel saltim Syn[illegible] A. C. 871. Can. 22: in Occidente autem hoc viguisse [illegible] mum sæculi duodecimi, notat Petrus de Marca VI. [illegible]

[illegible] Sacerdotii & Imperii, licet canone 13. Laodiceno, & consti-[illegible]one Justiniani Imp. diu jam antea vilis plebecula ab hoc negotio [illegible] erat, qvod sæpe juris illius occasione graviter peccasset, id [illegible] Perperam tamen idem illustris scriptor jus Regii vel [illegible]palis consensus VIII. 2. ex reqvisito illo Laicorum sive populi [illegible] derivat, cum id potius nitatur potestate Principali & Maje-[illegible] pollet in regno suo, vel Principatu, in qvo est Ecclesia illa [illegible] Sacerdotes præficiendi sunt. Itaqve rectius Grotius [illegible] (κτητορικὸν δίκαιον vocant recentiores Græci) Regio ju-[illegible], cap. 12. de Imperio summarum Potestatum circa sa-cra. [illegible] porro & jure electionis pro diversis locis & tempori-[illegible] diverso, apud eundem Marcam, Baluziumqve in no-[illegible] Haberti ἀρχιερατικῷ pag. 435. seq. (ubi singillatim de [illegible]) & apud Morinum ac Thomassinum fuse disputata vi-[illegible] qvibus jungenda Matthiæ Flacii *demonstratio quod electio [illegible] non ad Ecclesiasticos solum sed & ad Laicos, ut vocant, [illegible], quodque hi hoc jure electionis inde usque à CHristi temporibus per an-[illegible]*, subjectus editioni Catalogi testium Veritatis Fran-[illegible]

[illegible] De consecratione & unctione Sacerdotum apud Ju-[illegible] Interpretes ad Exod. XXIX. & Levit VIII. atqve Fortu-[illegible] in Myrotheciis suis, sive libris sacrorum eleochrys-[illegible] manuum impositione & ordinatione Rabbinorum, Ju-[illegible] recepta, Jo. Morinus in opere præclaro de sacramen-[illegible], Paris. 1655. & Bruxell. 1686. fol. parte 3. Exerc. VII. [illegible] seq. Idem in eodem Volumine de ritibus Ordina-[illegible] ætates Ecclesiæ Christianæ in Oriente & Occidente [illegible] disputat diligentissime, & multos rituales libros Latinos [illegible] promit. Huic jungendum laudati Haberti ἀρχιερα-[illegible] Ecclesiæ mores cognoscendos Paris. 1643 fol. ut ad [illegible] Romanum, atqve B. D. Mayeri museum Ministri [illegible] pag. 140. seq. Extat & Francisci Hallierii de sacris [illegible] ordinationibus opus Paris. 1636. fol. Illud non omit-[illegible] sæculo adhuc XIII. & XIV. non ordinati sunt nisi ad cer-[illegible] haud diffitetur Natalis Alexander Tom. 7. Hist. Ec-[illegible] pag. 222. edit. in fol. & qvod bis ordinari prohibitum, de [illegible] ad Canonem Apostolicum LXVIII.

 XXIII. De

XXIII. De beneficiis & reditibus Ecclesiasticis, qvi initio post communionem bonorum * de qva Actor. II. 44. fuere ex oblationibus & Eleemosynis fidelium, deinde à Constantini M. [illegible] ex certis fundationibus, legatis atqve donationibus ad Ecclesias certas pertinentibus, ex decimis item, atqve aliis ejusmodi dotibus ac constitutionibus, videndus liber Italicè plus simplici vice editus, Latine etiam versus à Carolo Caffa, atqve sub *Pauli Sarpii* Veneti nomine vulgatus Jenæ 1681. 12. *de materiis beneficiariis seu beneficiis Ecclesiasticis:* qvamqvam non est Pauli illius, scripta Tridentini Concilii Historia celeberrimi, sed amici ejus *M. Fulgentii* Brixiensis Monachi Servitæ, Sarpio in multis similis, cujus etiam vitam scripsit. Vide Rich. Simonis Epistolas selectas parte 3. Epist. 9 pag. 105. qvi ipse Simon sub nomine *Hieronymi à Costa* librum edidit ejusdem argumenti Gallice, de origine & progressu redituum Ecclesiasticorum, *Histoire de l'origine & du progrés des revenus Ecclesiastiques* 1684. 12. [illegible] summa capita videre licet tum in Actis Eruditorum & novellis [illegible] literariæ illius anni, tum in præclari viri Viti Lud. Seckendorfii Historia Lutheranismi lib. 1. pag. 236. sq. His utiqve jungendum [illegible] stum atqve eruditum opus *Ludovici Thomassini*, in Oratorio Gallicano Presbyteri, post binas Gallicas editiones ab auctore [illegible] ne, editumqve Paris. 1688. fol. tribus Voluminibus, [illegible] beneficiorum Ecclesiasticorum origine, variis generibus, [illegible] stratione per Episcopos, Oeconomos, Defensores, & [illegible] abusu copiose disseritur. *D. Caspari Ziegleri* [illegible] de [illegible] ejusqve juribus & privilegiis liber prodiit Witeberg. 1676. [illegible]

XXIV. Qvanqvam *Monachos*, anteqvam sacris [illegible] initiati sint, Laicos appellant tum Synodi tum Patres, [illegible] H. Noris somnio XXVIII. Francisci Macedo, & M. Anto[illegible] minis II. 12. de Rep. Eccles. tamen à Gervasio in vita S. [illegible] ter rem scriptum est eos à Cleri functionibus & Ecclesiasti[illegible] tibus exclusos fuisse, qvod facile refellit P. Badierius [illegible] nedictinus in libro Gallice edito de sanctitate status Mo[illegible] A. 1700. Non ab re igitur fuerit de illis etiam hoc loco [illegible] subjungere. Ac per tria qvidem prima à CHristo nato [illegible] Monachos in Ecclesia Christiana fuisse non diffitetur Eli[illegible]

* Illa bonorum communio apud primos Christianos fuit liberalis potius [illegible] tiarum communicatio, qvam qvod nemo qvicqvam proprii habuerit. [illegible] Salmasium libro de usuris p. 651. sq.

Biblioth. Scriptorum Eccles. in Append. ad Tom. 6. pag. 25. Apostolorum certe temporibus ne vestigium qvidem fuisse Monasticæ vitæ affirmat S. Chrysostomus Homil. 25. in Epist. ad Hebræos. Qvanqvam enim Philo Therapevtas tanqvam genus qvoddam Monachorum videtur describere, tamen ex eo ipso Philoni non de Christianis sed de Judæis Essenis esse sermonem viri docti colligunt: Vide Epistolas Gallice Paris. 1612. de Therapevtis Philonis editas p. 150. seq. [illegible] seq. Et qvanqvam Marcion Hæreticus ab Epiphanio in Hæresi Marcionitarum, μονάζων appellatur, hinc tamen Monachos primo jam sæculi secundi qvadrante in Ecclesia fuisse nolim colligere cum Thoma Millesio in notis ad Cyrillum Hierosolymitanum pag. 60, qvoniam vocabulo illo tantum solitaria vita Marcionis notari potuit. Qvarto autem post natum CHristum Sæculo [illegible] Monachi esse cœperunt, qvi ducti sanctimonia *Pauli* Eremitarum primi, qvi circa A. 251. desertum intravit anno ætatis [illegible]quinto, tum S. *Antonii*, cujus vitam Athanasius scripsit [illegible] Monasticam amplexus est circa A. 270, vel S. Amunis [illegible] primi conditoris cœnobii in monte Nitriæ circa A. C. [illegible] exemplo vitam sectati sunt vel *Anachoretarum* (qvi etiam [illegible] Eremitæ, Ascetæ, Einsiedeler/) vel *Cœnobitarum* sive *Syno-*[illegible] in commune viventium in aliqvo Monasterio. Vide de [illegible] gradibus Ascetarum, μοναζόντων, Monachorum, Eremitarum [illegible] S. Nili Opera pag. 680. seq. Ab illo tempore non tan-[illegible] Monachorum & Monialium auctus est mirum in mo-[illegible] diversæ *regulæ*, diversa instituta ac genera vitæ Mona-[illegible]ente & Occidente excogitata. Vide Codicem regula-[illegible] à *Luca Holstenio* Rom. 1661. 4. distributumqve in partes [illegible] priore habes regulas Monachorum Orientis, S. Antonii [illegible] Abbatis, SS. Patrum Serapionis, Macarii, Paphnutii [illegible]carii Abbatis Nitriensis (qvam ediderat Petrus Rove-[illegible]chomii, S. Oriesii, Incerti & S. Basilii: in parte se-[illegible] Monachorum Occidentis, S. Benedicti Abba-[illegible], Incerti, SS. Pauli & Stephani Abbatum, S. Cæ-[illegible]nsis, S. Aurelii Arelatensis, S. Ferreoli Ucetiensis, S. [illegible] Abbatis, Monasterii Turnatensis, S. Isidori Hispalensis, [illegible] Braccarensis, Regulam Magistri, & Grimlaici regulam [illegible]. Parte tertia regulas Virginibus observandas S. Augustini,

ftini, S. Cæfarii & Aureliani Arelatenfium, S. Donati Vefon[illegible] alterius cujusdam Patris, & S. Leandri Hifpalenfis, atqve B. [illegible] Abbatis Rievallenfis, fubjuncta adhortationum ad Monachos & V[illegible]gines appendice. Exftant etiam Hugonis Menardi notæ ad Conco[illegible]diam regularum S. Benedicti, Abbatis Anianenfis. Parif. 163[illegible] trum qvoq; Roverium S.I. editioni Codicis regularum Monaftic[illegible] infudaffe teftatur Sirmondus T.4. Operum p.686. S. Hieron[illegible]lam Monachorum è fcriptis ejus collectam per Lupum de Oliv[illegible]bes Tomo V. Operum S. Hieronymi p. 343. edit. Jo. Marcian[illegible]

XXV. Cum ita pro fuo qviq; genio & captu viverent & [illegible] fuos haberent, non mirum plures etiam ordines Monachorum & [illegible]nialium ortos fuiffe, qvorum numerus auctus præ[illegible] XIII. & XIV. Illorum fingulorum notitiam dare [illegible] voluminum opus, qvalia funt Philippi Bonanni [illegible]gus ordinum religioforum, Italice & Latine [illegible] 1706. 4. & Germanice Norimberg. 1711. 8. vel Hermantii [illegible] eo qvi vitas Athanafii, Bafilii & aliorum condidit). Hiftoria [illegible] religioforum & Congregationum regularium & fecular[illegible] Parif. 1710. 12. qvatuor Voluminibus, Gallice. No[illegible] eorundem ordinum Hiftoriam parat Hippoly[illegible] Censura de Hermantii opere memoratur in Ep[illegible] Parifienfibus Anni 1711. menfe Martio pag. 355. edit[illegible]menfis. Præterea Ordines Monachorum perfeqvitur M[illegible]defius Anglus in tractatibus Mifcellaneis patria lingva edi[illegible] diff. V. Lond. 1706. 8. Jampridem qvoq; & Gallice Amft[illegible] Germanice A. 1692. 8. Auguftæ Vindelicor. prodiit [illegible]num religioforum, kurtze und gründliche Hiftorien von U[illegible] Orden / der Mönche und Closter-Jungfrauen / nebst beygef[illegible] der Ordens-Habite. A Bonanno ordines Monachorum [illegible] CXL & Monialium CVIII. His jungendus deniqve [illegible]mi Hildebrandi liber de Religiofis eorumqve Ordini[illegible] 1701. 4. Præterea de rebus & Antiqvitatibus Mona[illegible] Daldini Altefferræ Afcetica five Origines Monafticæ [illegible] Claudius Delleus in Antiqvitatibus ftatus Monaftici [illegible]tis Gallice A. 1699. De ftudiis Monafticis exim[illegible] liber è Gallico verfus latine etiam lucem vidit [illegible] Staudigleo, Campoduni 1708. 8. qvo in opere p[illegible] indeut viros Ecclefiafticos neutiqvam dedecentia aut [illegible]

[illegible] literarum, sacrarum præcipue studia. Sane constat [illegible] sæcula literas alibi fere exulantes, in Monasteriis hinc inde [illegible] perfugium, & Monasteria passim fuisse scholarum loco in [illegible] adolescentes erudirentur, cum alios longe lateqve studiorum [illegible] ignoratio occupasset. Confer Jacobi Goetten [illegible] Observationum cap. 4. Similiter certum est Monachos olim [illegible] vel opificio vitam tolerasse, neqve per otium con[illegible] qvæ alii Christiani sudore multo comparassent. Confer [illegible] V. Asceticon. cap 8. seq. & Gundlingium ad Eustra[illegible] delineationem Ecclesiæ Græcæ pag. 21. seq. Monachis præsunt [illegible] sive Archimandritæ, Monialibus Abbatissæ. Sed ad sin[illegible] instituta descendere non est nostri instituti, de [illegible] post Jo. Cassianum aliosqve, Edmundus Martene in præcla[illegible] antiqvis Monachorum ritibus, distincto in libros V, edi[illegible] 1690. 4. atqve in Commentario Historico ad regulam [illegible] eodem anno vulgato Paris. in 4. *Canonicorum* in Ecclesiis [illegible] Collegia originem debent seculo VII. Regulamqve [illegible] tempore Ludovici Pii Imp. ut notavit Baluzius ad [illegible] Ferrariensem p. 372. sq. Confer M. Antonium de Dominis II. 9. [illegible] Chaponelli Canonici Regularis S. Augustini & Prioris [illegible] Historiam Canonicorum qvæ sine nomine auctoris prodiit [illegible] 1699. 12. & recensetur in Actis Erud. Tom. 3. supple[illegible] In eo autem qvod Chaponellus contendit Clericos [illegible] ante sæculum XII. nihil proprii possedisse, refellitur ab [illegible] Ord. Præmonstratensis Monacho in Censura Histo[illegible]; *Critique de l'Histoire des Chanoines*, Luxemburg. 1700. 8. [illegible] videri possunt apud Casparem Thurmannum in Bi[illegible] Canonicorum. Halæ Magdeburg. 1700. 4. De *Ordinibus eque*[illegible] ciatis & religiosis, sive secularibus atq; militaribus viden[illegible] in Actis Eruditorum T. 2. supplementi p. 498. [illegible] iano Gryphio τῷ μακαρίτῃ in limine libri editi Ger[illegible] 8. kurtzer Entwurf der geist- und weltlichen Ritter-Or[illegible] addendi Hermantius supra memoratus in Historia Ordi[illegible], A. 1678. Ægidius Andreas de la Roqve in libro [illegible] nominum & cognominum, Gallice vulgato Paris. 1681. [illegible] in disqvisitione de Ordinibus Eqvestribus, Hol[illegible] Philippus Reinhardus Vitriarius de Eqvitibus & Ordini-

 bus

bus Eqvestribus. Lugd. Batav. 1707. Jo. Christophorus Becmannus in notitia dignitatum illustrium diss. XIX seq. Vincentius Coronelli Tomo XIX. Lexici vægrandis universalis, edi [illegible] Venetiis lingva Italica, ubi sub Voce *Cavaglieri* compareret [illegible] auctario Bernardi Justiniani Veneti Historia Chronologica [illegible] eqvestrium, edita in lucem Venet. 1670. atq; auctior 1692. Fol. Insignia, vestes & ornamenta qvibus Eqvites Ordinum [illegible] cuntur, ære ab Adriano Schoenbergio descripta videre [illegible] singulorum descriptione in libro excuso Belgice Amst. [illegible] *storie van alle Ridderlyke en Krygs Orders.*

CAPUT XIV.

Scriptores de Republica ac Magist[illegible] Hebræorum, Græcorum, & Romanorum.

De Republica Hebræorum. 1. Synedrio magno. 2. Jure Reg[illegible] malotarchia &c. 4. De Politia Ægyptiorum. 5. Græc[illegible] ca. 6. Atheniensium & Lacedæmoniorum. 7. De Co[illegible] Ætolico. 8. De Rep. & Magistratibus Romanorum. 9. [illegible] auguratio, Insignia, tituli 13. Ordines in Rep. Nobilita[illegible] tis &c. 14. Notitia Dignitatum utriusque Imperii. 15. [illegible] publicis commentitiis. 16.

I.

HEbræorum Rempublicam singulari qvadam regiminis forma, qvam *Theocratiam* vocat Josephus lib. 2. contra Apionem, pag. 1071. administratam fuisse, tempore Moysis, Josuæ & Judicum, anteqvam in externæ Monarchiæ formam sub Saulo mutaretur, ostendit *D. Adamus Rechenbergius* in diss. de ficta Hebræorum ante Regem Saulem Monarchia civili, Lipsiæ 1687. contra *Seldenum* II, 2. de Synedr. & *Adr. Houytinum*, qvi

[illegible] tempora Monarchiam in Republica Judaica obtinuiſſe, [illegible] libello probare conatus eſt, Lugd. Bat. 1685. 12. impu-[illegible] etiam à *Sam. Puffendorfio* in appendice ad Librum de habitu re-[illegible] Chriſtianæ. Cum hac Theocratia non niſi temere ali-[illegible]erit Δημοκρατίαν Athenienſum, aut Remp. Panarenſem & [illegible] Panchajæ inſulæ incolarum, cauſas majoris momenti [illegible] referentem, de qva Diodorus Siculus V. pag. 120. [illegible] Julius Cæſar apud Dionem Caſſium recuſat Diadema, [illegible]pitolium, dictitans qvod Jupiter ſolus ſit Romano-[illegible] Cæterum de Theocratia Judaica agentes præterea con-[illegible] Jo. Wandalinus l. 3. de jure Regio c. 2. ſq. & qvæ præter [illegible] p. 226. ſq. Canonis chronici, & Johannem Spence-[illegible] de legibus Hebræorum p. 174. ſq. Hermannus Witſius oratio-[illegible] Theocratia Iſraëlitarum, qvæ in ejus Miſcellaneis & ante Tho. [illegible] Moyſen & Aaronem, Latine in Belgio & Bremæ recuſum [illegible] Melchior item Leydeckerus de Rep Hebr. lib. V. cap. 1. Ju-[illegible] populum in Ægypto atqve Ægyptiorum tyrannide libera-[illegible] ſtupidum & incultum haud fuiſſe, uti à viris qvibusdam [illegible] arguitur, declarat Edmundus Dickinſon in phyſica veteri & [illegible] XIX. & D. Salomo Deylingius Oratione de Iſraëlitarum [illegible], ad calcem partis 1. Obſervationum ſacrarum; Lipſ. 1708. 4. [illegible] Reipublicæ Iſraëlitarum ſub temporibus Judicum, [illegible], extat *D. Guſtavi Georgii Zeltneri* liber editus Norim-[illegible] ad 1. Regg. VI. & Act. XIII. 20. & *Dan. Guil. Molleri* de [illegible] exercitatio, Altdorf. 1709. Præterea notiſſimi ſunt [illegible] Hebræorum libri præclare ſcripti à Cornelio Bona-[illegible], Carolo Sigonio, Jo. Stephano Menochio, aliis-[illegible] Liber de Republ. Hebræorum, Theodoro Bezæ inſcri-[illegible]ſpexit primum Genevæ 1574. 8. deinde notis illuſtra-[illegible] *l'Empereur* Lugd. Batav. 1641. ab eoqve tempore [illegible] docti notis recuſus inter Criticos ſacros Anglos, [illegible], deinde Amſtelodami, tum Francofurti vulgatos. [illegible] *Caroli Sigonii* libri III. de Republ. Hebræorum lucem pri-[illegible] Bononiæ 1582. 4. deinde ſæpius prelis iterum ſub-[illegible], tum aliis juncti ſcriptis ab eodem Sigonio compo-[illegible] cum notis ſive collectaneis *Jo. Nicolai* Helmſt. 1685. 4.

iisqve longe auctioribus Lugd. Batav. 1701. 4. *Johannis* qvoqve [illegible] *nii* viri Clariss. notas ineditas in Sigonium memorari video in [illegible] Erudit. A. 1702. pag. 64. *Petri Cunai* libri III. de Rep. Hebr[illegible] Lugd. B. 1632. & sæpe postea excusi, Criticisqve Anglis itidem [illegible] sunt, hinc in Belgicam linguam conversi, suppletique ac con[illegible] tià *H. W. Garée* Amst. 1685. & in Gallicam 1705. 8. 3. Volu[illegible] minus Latine iterum editi cum notis *Johannis Nicolai*. [illegible] 1703. 4. *Menochii* opus de Republica Hebræorum, omnis [illegible] antiqvitates Hebraicas simul attingens, prodiit Parisiis [illegible] *Herm. Conringii* de Republica Hebræorum dissertatio Helmst[illegible] ratim primum, deinde cum ejus libro de Numis Hebr[illegible] vissime à Thoma Crenio inserta fasciculo 2. opuscul[illegible] & philologiam spectantium. *Joach. Lud. Reimeri* de R[illegible] rum Libellus perbrevis vulgatus Hafniæ 1657. 12. [illegible] dissertationes octo de eodem argumento, Thorun. [illegible] *Hilderici*, Frisii, Oratio de Politia & Hierarchia populi [illegible] dorfii edita. *Melchioris Leydeckeri* Theologi Trajectini [illegible] Rep. Hebræorum, Ultraj. 1704. fol. atqve de vario [illegible] rum statu libri IX. Amst. 1710. fol. *Jo.* qvoqve [illegible] litia Hebræa per varias ætates succincte descripta huc [illegible] Auctorem jam pridem defunctum à Rev. D. Jo. Andr. Sch[illegible] gata Helmst. 1700. 4. & pridem commendata à W[illegible] zelio in dialogis vernaculis A. 1690. pag. 369. *Sebast.* [illegible] blica Judaica ex Josepho excerpta & separatim edita est [illegible] 8. & nuper adjecta novissimæ editioni versionis Latinæ [illegible] stalionis Lips. 1697. fol. *D. Jo. Wandalini* de Jure regio [illegible] distinctum & Hafniæ editum 1663. 1664. 1667. 4. liber [illegible] cipue hoc loco non prætereundus, in qvo de Republica [illegible] qvalis præsertim sub Regibus fuit, fuse agitur. Viden[illegible] *tonii Probi* diss. de Monarchia regni Israëlis à Tho. Cren[illegible] elenchis Judaicis Christoph. Helvici, recusis Lugd. Bat. [illegible] bus addes Joh. Francisci Buddei introductionem in Phil[illegible] bræorum pag. 400. sq. & Jo. Seldenum lib. 1. de Syne[illegible] timo. Notitiam suam Reipublicæ Hebræorum, sed [illegible] memorat Philippus Jacobus Hartmannus in libro [illegible] Christianorum sub Apostolis pag. 60. Nicolaus qvoqve [illegible] præclarus Giessensis superiore anno extinctus editioni [illegible]

[illegible] de Rep. Hebræorum post captivitatem Babylonicam, qvi fato [illegible] inopino interceptus est.

II. De LXX. Senioribus per Moysem constitutis videndi [illegible]pretes ad Exod. XXIV. Bertramus cap. 5. 6. de repub. Hebraica. [illegible]tinus l'Empereur in notis ad c. XI. Bertrami, ubi Synedrium [illegible] ex scribis & Sacerdotibus constans, à Synedrio politi[illegible] populi probe distingvendum monet. Confer inter[illegible]er. XI. 14. Actorum V. 21. Chiliarchis, Centurio[illegible]contarchis & Decurionibus, qvi à Mose constituti me[illegible]od. XIIX. 25. Deuter. I, 15. Josephus III. 4. An[illegible]v. [illegible]hos, Pentecosiarchos, Triacontarchos, Icosiarc[illegible]s. [illegible]so hoc argumento circa Synedria & præfecturas juridicas [illegible]ræorum, extat opus eruditissimum *Jo. Seldeni*, qvod in III. [illegible]um (postremo libro per fata auctoris qvi A. 1654 obiit, [illegible]licto) primo in lucem editum est Londini 1646. 4. tri[illegible] volumine recusum Amsteld. 1679. 4. Francof. 1697. [illegible]endus *Jo. Coccejus* ad titulum Thalmudicum Sanhedrin, [illegible]io, editum seorsim primum, sub nomine *Johannis Koch* [illegible] deinde inter opera Cocceji jam triplici vice junctim edi[illegible] & inter tractatus Mischnicos à Gvielmo Surenhusio il[illegible]videnda etiam præfatio ad Tomum IV. Rich. Monta[illegible] ad origines Ecclesiasticas pag. 236. seq. (Analect. [illegible]) Petrus de Marca lib. 2. cap. 5. de concordia Sacerdo[illegible] &c. tum Rieschius, Jo. Frischmuthus, Jo. Ernestus [illegible]eislebenius, D. Henrici & Joh. Vorstius in dissertatio[illegible]driis Hebræorum: D. Jo. Benedictus Carpzovius in notis [illegible] regium Hebræoum p. 9. seq. ubi inter alia ejusdem [illegible] de Synedriis morte præventum dolet, Johannes qvo[illegible]tto historiæ Doctorum Mischnicorum, Oxon. 1675. [illegible]98. 8. editæ adjunxit recensionem Præsidum & vice [illegible]drii M. Eqvidem parum digna esse fide qvæ de con[illegible]nedrii Mosaici ejusq; per omne tempus sub Judicibus Re[illegible]plo secundo auctoritate traduntur, idq; instauratum [illegible] temporibus Seleucidarum contendit V. C. *Jo. Clericus* in [illegible] de LXXII. virorum in Rep. populi Hebræi Synedrio, [illegible]mentario in librum Estheræ subjunxit: Et pridem in eun-

dem sententiam plura disputaverat in judiciis Theologorum Hol[illegible] diæ de Hist. Critica V. T. Epistola X. eorumq; judiciorum defensio[illegible] Epist. V. Videri tamen etiam possunt qvæ adversus Clericum scrip[illegible] Richardus Simon. De minoribus judiciis Judæorum annotant non[illegible] nulla interpretes eruditi ad Matth. V. 22. Seniores populi sive [illegible] tores Synedrii M. à Senioribus Urbium distinctos observat [illegible] Constantinum l'Empereur supra laudatum Grotius ad Matth. [illegible] 83. ad Matth. XXVI 47. & Lucæ XIX. ult. De *Phylarchis* apud [illegible] dæos videndi interpretes ad librum Numerorum cap. I. Grot[illegible] Hammondus ad Matth. XIX. 28. De *Principibus familiarum* agi[illegible] Jo[illegible] Seldenus in libro de successione apud Hebræos in bona def[illegible] ctorum, qvi post editionem Londinensem 1636. fol. [illegible] Bat. 1636. 8. & Francof. ad Oderam 1673. 4.

III. Cum Israelitæ aliorum populorum [illegible] exemplo Regem à DEo flagitassent, Samuel Prophet[illegible] proponere *Mischpat hammelech*, jus regis, sive ut Scaliger [illegible] transfert, *modum Regis* 1. Samuel. IIX. 11. seq. Utrum enim [illegible] describatur jus Regis, qvale illud voluerit & probav[illegible] M. an potius modus agendi, qvo inclementius & in[illegible] potestate uti solebant Reges pleriqve orientis, & qval[illegible] turi etiam essent Reges Israelis, fuse & magna animorum [illegible] tione disputatur à variis scriptoribus. Posteriorem [illegible] scopo Samuelis, ut videtur, congruentiorem ampl[illegible] phus, tum Maimonides, Abarbanel & alii Judæi : [illegible] Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Gregorius M. Sulp[illegible] Beda aliiqve qvam plurimi, allegati à Joh. Wandalino [illegible] regio cap. 2. Leydeckerus de Rep. Hebr. p. 432. [illegible] Tom. IV. dissert. select. p. 214. Joh Miltonus in defen[illegible] Anglicani contra Salmasium, Algernonius Sidneyus de [illegible] liber ex Anglio Gallice ante paucos annos versus pr[illegible] narchomachi communiter. Prior sententia præplacet [illegible] Machiavellistis universis, sed etiam aliis præclaris viris [illegible] terpretibus. Vide Joh. Wandalinum lib. I. de Jure [illegible] & ab eo laudatos, qvibus addes Sam. Pufendorfium in [illegible] cis p. 68. sq. D. Carpzovium τὸν μακαρίτην in limine [illegible] *Schickardum* de jure Regio ex sacris literis & Scriptorib[illegible] lustrato, editoqve primum Tubing. 1621. 4. & cum [illegible]

recuso Lipf. 1674. 4. In hanc sententiam multis qvoqve disputat Claudius Salmasius in defensione regia toties recusa. Vide & D. Calovii Biblia illustrata ad 1. Sam. VIII. Marshami Canonem Chronicum p. 238. sq. De Regibus Hebræorum eorumq; juribus, *Maimonidis* librum latine à se versum separatim cum notis edidit Melchior Leydeckerus 8vo. atq; iterum inseruit lib. VII. de Rep. Hebr. cap. 4. pag. [illegible] seq. & cap. 13. pag. 485. seq. Vide sis etiam Joh. Frischmuthi diss. de Rege eligendo & deponendo. Jenæ 1653. 4. Judicum à Regibus differentiam succincte explicare instituit Bailletus in Vitis Sanctorum Vet. Test. ubi Judicum vitas expositurus negat eos perinde ac Reges potuisse novas ferre leges, nova imponere tributa. Nec sceptrum gestasse nec diadema, neqve cinctos fuisse satellitio custodibusqve corporis. Neqve unctione sacra fuisse inauguratos, neqve hereditariam dignitatem ad filios transmisisse, neqve absoluto usos imperio in populum, sed Exercitum duxisse & libertatem populi adversus hostes asseruisse, juraqve ei dixisse. Primus post liberationem à captivitate Babylonica A. CCCCXXXI. diadema sibi imposuit Aristobulus, Joannis Maccabæi filius teste Josepho lib. 1. de bello Judaico cap. 3. Aristocratia restituta à Gabinio est, qvi judicia per synedros qvinqve populo præfecit. Id. lib. 1. cap. 6.

[illegible] IV. De *Æchmalotarchis, Ethnarchisq;* Judæorum, de *Patriarchis* [illegible] qvi post captivitatem fuere, consules Samuelem Petitum [illegible] Lectionum c. X. & lib. III. Var. observationum c. 3. Ja[illegible]dofredum ad codicem Theodosianum de Judæis & cœlico[illegible] cap. 10. de imperio summarum potestatum circa sacra [illegible] Jac. Rhenferdum diss. de Arabarcha vel Ethnarcha Ju[illegible] Franeqv. 1702. & qvos laudavi capite superiore.

[illegible] *Catholici* (קתוליקין) vocantur generales vicarii Pon[illegible] sub Sagane, ut è Maimonide præter alios observatum [illegible]esio est Epist. ad Vorstium p. 12. Adde Mishnam Surenhu[illegible] pag. 193. Qva ratione etiam Christianis in Asia & Africa [illegible] qvidam Catholicorum nomine veniunt. Vide W. E. [illegible] dialogos vernaculos A. 1691. p. 296. seq. ubi de Catholico [illegible] s. Babylonico, & Cangium in glossario, voce *Catholicus*. [illegible] generales procuratores sive rationales redituum Imperatoris, dictos

dictos fuisse Catholicos notant Petavius ad Epist. 8. Juliani & [illegible] sonius ad Symbolum Apost. pag. 610. Sed ut ad Hebræos red[illegible] de *scribis Politicis* mentio occurrit Actorum XIX, 35. cui [illegible] ubi lubebit Marshamum pag. 36. Canonis Chronici, Drusi[illegible] 1. Maccab. V. 42. Ez. Spanhemium Epistola secunda ad [illegible] Morellum, Joh. Lomeierum parte Dierum genialium [illegible] tonium van Dale diss. V. de antiqvatibus ex marmoribus [illegible] pag. 425.

V. De Ægyptiorum Politia agunt Herodotus [illegible] XVII. libro, Diodorus Siculus: atqve è recentioribus [illegible] Kircherus Tom. 1. Oedipi Ægyptiaci. Marshamus, [illegible] Hist. universali Bossvetus &c. Jucundum etiam [illegible] nii somnium de Delta Ægyptiaco lib. 5. selector [illegible] qvo Ægyptum cum Belgio, Pelusium cum Amstelo[illegible] Tota Ægyptus olim tributa in inferiorem, superiorem [illegible] gulæ harum iterum in nomos sive provincias decem. [illegible] nes opes ac potentia, Urbium & incolarum incredibilis [illegible] rus traditur. Et Theocritus Ptolemæo Philadelpho ad [illegible] civitates 33333. Idyll. XVII. v. 82. Plures qvam ter[illegible] etiamnum ætate agnoscit Diodorus Siculus lib. 1. pag. 27. [illegible] pauciores duodeviginti millibus extitisse professus. Incol[illegible] antea 7000000. Thebæ metropolis longitudine fuit [illegible] diorum. Ptolemæo Avletæ, attritis ac defectis jam [illegible] viribus annuatim redibant talenta 12500. teste apud [illegible] pag. 798. Cicerone. De synedriis & judiciis Ægyptiorum [illegible] Joannis Nicolai, Lugd. Bat. 1706. 8. Historium Regum [illegible] Alexandrum M. qvemadmodum Syriæ * qvoqve, ex [illegible] veteribus monumentis egregie illustravit V. C. Joan[illegible] Amst. 1701. fol. Primorum & antiqvissimorum minus [illegible] sunt, uti successio temporum incerta.

VI. Respublicas centum & duodesexaginta [illegible] Aristoteles, ut est apud Laertium & Anonymum Men[illegible] Philosophi, sive ut Grævius Præfat. Thesauri Antiqv. [illegible] nescio qvo è scriptore, centum & octoginta: sive ut [illegible] niqve seu Philoponus in Aristotelis vita, ducenta [illegible]

* Ejus Historia Regum Syriæ ad fidem numismatum accommodata prodiit Pa[illegible]

qvinqve, Græcorum maxime, tum etiam Barbarorum, qvo in opere peculiariter disserat de iis qvæ Monarchico & qvæ Democratico atq; Aristocratico Imperio uterentur. In Arabica illius operis versione, qvæ memoratur ab Herbeloto in Bibl. Orientali, de CXXIV. Civitatibus mentionem fieri affirmat scriptor Arabs Hagi Kalfah. Vulgaverat illas Rerump. descriptiones atqve de illarum constitutione censuras Aristoteles ante libros Politicorum, Ethicorumqve, sive de civili & morali doctrina. Qvod illustre opus auctori ipsi in extremo Nicomacheorum laudatum, temporum injuria sive librariorum negligentia intercidisse vehementer dolendum est, nec desiderium illud levatur perpaucis fragmentis qvæ undecunqve collegit [illegible], & recentioribus Aristotelis editionibus subnexuerunt editores. Nomina Rerumpublicarum ab illo celebratarum hæc [illegible] *[illegible]rum, Achivorum, Acarnanum, Adramyttenorum, Ægi[illegible]rum, Alydensium, Ambraciotarum, Amphipolitanorum, An[illegible]niatarum, Arcadum, Argivorum, Atheniensium: Bottiæo[illegible]rum, Carum, Carthaginensium, Catanaeorum, Ceorum, Chal[illegible] in Italia, Chalcidensium in Thracia, Chiorum, Cianensium, Cla[illegible] Cnidiorum, Colophoniorum, Coorum, Corcyraeorum, Corinthio[illegible]rum, Cretensium, Cythniorum, Cypriorum, Cyrenaeorum, [illegible] Delphicorum, Eleorum, Epidamnensium, Epirotarum, Erythrie[illegible]sium, Geloorum, Gilensium, Heracleonitarum, Heraeensium, [illegible] Himeraeensium, Japygum, Istrensium, Lacedamoniorum, La[illegible]tinorum, Leucadiorum, Locrensium, Lyciorum, Mantinen[illegible]rum, Megarensium, Meliensium, Methonensium, Milesio[illegible], Mytilenaeorum, Naxiorum, Notiensium, Opuntiorum, [illegible]meniorum, Pariorum, Pelleniorum, Phocensium, Rhe[illegible]orum, Samiorum, Samothracum, Sicyoniorum, Sybarita[illegible]rum, Tarantinorum, Tegeatarum, Tenediorum, Tyrrheno[illegible]* Scripserat de Rebuspublicis etiam *Critias* de qvo [illegible] Athenæum XI. 3. nec minus *Dicaarchus*, vide qvæ [illegible]ceronem II. 2. Epist. ad Atticum. Qvæ de Græco[illegible] ad calcem Nicolai Cragii de republica Lacedæmonio[illegible]calcem Variar. Æliani historiarum in antiqvis editionibus [illegible] sub nomine *Heraclidæ* Pontici, non respublicas integras descri[illegible] singulos qvosdam ritus vel mores rerumpublicarum qva[illegible] adnotant. Ejusdem generis sunt, qvæ sub *Nicol. Damasceni* no-

mine de rebuspublicis leguntur, & ex Stobæi sermone 42. [illegible] cerpta, atqve ab Daniele Heinsio subjecta præclaræ editioni [illegible] ticorum Aristotelis, & recusa Tomo VI. Thesauri antiqvitat[illegible] noviani. Inter recentiores *Bartholomæus Keckermannus* in [illegible] Systematum Tomo III. post corpus politicum exhibet exerci[illegible] qvatuor 1.) de principatu s. Monarchia *Persarum* (de qva dili[illegible] sime Barnabas Brissonius) 2.) de sexaginta Rebusp. priscis, [illegible] qvidem justæ harum descriptiones, sed de singulis earundem [illegible] terve mos vel lex una alterave memorata Aristotelis [illegible] Damasceno, à Keckermanno Politicis animadversioni[illegible] de Rep. *Atheniensi*, & 4.) de *Spartana* paullo dili[illegible] Post hunc *Ubbo Emmius* T. 3. Græciæ Veteris, seorsim [illegible] tæ & Tomo IV. Thesauri Gronoviani recusæ descr[illegible] *niensium, Lacedæmoniorum, Carthaginiensium, Cretensium,* [illegible] *rum, Corinthiorum, Syracusanorum, Corcyreorum, Samiorum,* [illegible] *Achæorum, Ætolorum, Acarnanum, Epiri, Massiliensium,* & [illegible] Republica *Carthaginiensi* collegit nonnulla in Carth[illegible] phorus Hendreich. Francof. ad Oderam 1664. 8. De [illegible] Republica libri IV. *Caroli Sigonii* cum libro ejusdem [illegible] niensium ac Lacedæmoniorum Chronologice [illegible] juncti aliis qvibusdam Sigonii scriptis, Hanov. 16[illegible] sunt in Tom. V. Antiqvitatum Græcarum, ubi etiam [illegible] *Postellus* de Republica & magistratibus Atheniensium [illegible] de republ. Atheniensi diss. politica, & *Achaia* vetus [illegible] ejus situs, antiqvitates, Respublica, Reges, Ty[illegible] bella describuntur. Idem Gronovius Tom. IV. [illegible] *Meursii* de tribubus & pagis Atticæ librum cum [illegible] ex ejus itinerario supplementis, Meursii regnum A[illegible] Regibus Atheniensibus, & Archontes * Athe[illegible] ris supplementa qvædam ad hos libros ex ejus chiro[illegible] fatione ad illum Tomum à Gronovio exhibentur. [illegible] ejusdem Thesauri recusi exstant Meursii Pisistratu[illegible] Pisistrati liber auctior, & liber de Regno Laconico[illegible]

* Inter Archontes novem Athenis unus tantum erat [illegible] no annotabatur in fastis, ut docet præter alios Philo lib. [illegible] Confer Veterem Inscriptionem in Montfauconi palæograph[illegible] nium van Dale Antiqvitatt. è marmoribus pag 203. sq. Archo[illegible] dine Alphabetico exhibui supra pag. 209.

Ripensis de Republica *Lacedæmoniorum* libri IV. pereruditi post editionem Genev. 1593. 4. & Lugd. Bat. 1670. 8. auctiores atqve emendatiores, Joannisqve Meursii libri totidem Miscellaneorum Laconicorum, qvibus Cragius passim suppletur vel confirmatur. Cæterum falli eos qvi non Cragium sed Cujacium librorum illorum auctorem faciunt, ostendit Henr. Ernstius in Observationibus l.2.c.27. Deniq; in eodem Tomo V. habes Meursii fortunam Atticam sive tractatum brevem de fatis Reip. Atheniensis, ex chirographo auctoris locupletatum. In Tomo VI. thesauri Gronoviani occurrit *Josephi Laurentii* disqvisitio de Rebuspublicis, Suffragiis, Conciliis, accusationibus & tormentis veterum, ex Polymathia ejus excerpta. *Leonhardi* vero *Aretini* rerum Græcarum liber ad Angelum Acciajolum; qvi in eodem Tomo obvius est, præcipuarum Græciæ civitatum casus, ruinas & mirificas conversiones, complectitur. Habentur etiam Tomo VI. thesauri Gronoviani *Joachimi Stephani* de jurisdictione veterum Græcorum liber, & *Joachimi Perionii* de magistratibus Græcorum Romanorumqve libri 3. At Persei Stoici (qvi apud Athenæum corrupte Sæus) opus de Rep. Lacedæmonium intercidit, de qvo Jo. Jonsius p. 11. de scriptoribus Histor. Philosophicæ. Sed post Cragium, Meursium, Keckermannum, & Ubbonem Emmium (ne de veteribus dicam Plutarcho & Xenophonte) de *Rep. Lacedæmoniorum* videndus etiam *Guilleterius* in Lacedæmone veteri & nova, Gallice edita: uti de Athenis harumq; fortuna idem Gvilleterius Franciscusq; Fanellus, ut omittam diatribam qvam de Rep. Laconica, Witebergæ vulgavit Henricus Theophilus Schneiderus, perpaucis constantem foliis. *Wilhelmum Bossardum* de Magistratibus * *Atheniensium* qvem laudat D. Jo. Conradus Dietericus in Antiqvitatibus Biblicis V. T. pag. 569. & *Antonii Montecatini* Veterum Rerumpublicarum antiqva fragmenta, cum ejus Commentario ad Platonem de Rep. & Legibus, Ferrariæ 1595. fol. edita haud vidi. *Postelli* vero librum ejus argumenti etiam cum notulis suis recudi curavit Jo. Frid. Hekelius. Lipf. 1691. 8. De Prytanibus Græcorum agit Ez. Spanhemius in tractatu qvem Clariss. Grævius Tomo. V. thesauri sui inseruit. Antonius item van Dale in diss. ad antiqvitates ex marmoribus illustrandas editis, ubi etiam de Agonothetis, Principibus Sacrorum, & similibus. Apud eundem & Jo. Schildium opere mox laudando, tum etiam Andream

* De δοκιμασίᾳ Magistratuum apud Athenienses sive probatione vitæ eorum, morumq; vide Boecleri diss. T. 2. pag. 942. sq. ad Lysiæ Orat. 15. & 30.

Morellum in specimine rei nummariæ pag. 27. sq. & Jo. Valent[illegible] in Numismatibus Græcis Imperatorum pag. 221. sq. plura videri [illegible] sunt de Κοινῷ sive variis communitatibus urbium Græciæ, [illegible] qve.

VIII. De corpore fœderato *Achæorum* ex Polybio [illegible] agit *Jo. Schildius* Libro secundo de Coalitione populorum ac [illegible] publicarum pag. 101. sq. & *Martinus Schoockius* in Achaja vete[illegible] thesauri Antiqvitatum Græcarum, qvi cap. 24. fœdus Ach[illegible] confert cum Belgio fœderato. Uti cum eodem corpore [illegible] Reipublicæ nostræ Romano Germanicæ compararunt *Jacobus Gothofredus*, *Hermannus Conringius* & alii, præsertim *Joh.* [illegible] in assertione reipublicæ Achaicæ, ejusdemqve cum Germanica comparatione. Ratisbonæ 1686. 4. de qvo libro vide sis Acta Erud. Lipsiens. Anno 1687. pag. 99. De Corpore *Ætolorum* idem Schildius, [illegible] sq. cujus libri III. de coalitione populorum ac Rerump. [illegible] Hagæ Comitis 1661. 4.

IX. De Magistratibus Urbis Romæ dum in [illegible] tas fuit, *Jani Guilielmi* libellus post editionem Rostochien[illegible] 1557. 8. recusus est plus simplici vice in Petri Scriverii [illegible] Romana. *Johannis Kirchmanni* opus non paucis constans [illegible] stratibus Romanorum adhuc *ἀνέκδοτον* vidi in Bibl. G[illegible] *ἀπόγραφον* etiam est apud Cl. amicum nostrum Mich[illegible] Hamburgensem, Gymnasii Stadensis Rectorem præclare [illegible] Alioqvi de magistratibus Romanorum præter *Perizonium* [illegible] tum noti sunt *Andreas Dominicus Floccus*, cui libellum sub [illegible] *nestella* nomine sæpius editum recte restituit Ægidius [illegible] gensis Antvv. 1561. 8. licet *Jacobo Borragio* illum Robort[illegible] maluerat. Tum *Julius San Severinus*, *Pomponii Læti* nomine [illegible] *cus Bebelius* Argentor. 1513. 4. qvi cum Flocco, Læto [illegible] iis qvæ lib. 29. Commentar. Urbanorum de hoc argu[illegible] legitur ad calcem Antiqvitatum Rom. Philippi Caroli [illegible] *cianus* de Magistratibus civilibusqve & militaribus offici[illegible] Operum: *Petrus Faber* ICtus itidem doctissimus, cujus tra[illegible] stratibus Romanorum (Consulibus maxime) legitur ad [illegible] mestrium: *Petrus Poisson* de veteribus & novis Magistrat[illegible]

[illegible] Populi Rom. Gallicè, Parif. 1583. 8. *Claudius Pravetius* de Magiſtra[illegible] Pop. Romani, Lauſannæ 1579. 8. *Joannes Pyrrhus*, cujus libri III. de [illegible] ratibus Romanis exſtant in Oceano Juris, ſive tractatu tracta[illegible] Venet. 1584. fol. Tomo I. *Georgius Vavchopius*, Scotus, Rom. 1595. *Scipio Gentilis* in libro de jure publico Pop. Romani, Altdorf. [illegible]8. diſſ. 1. de qvo libro vide ſis Clariſſ. Struvii Bibliothecam [illegible] Tomo 1. pag. 405. *Franciſcus Hotomannus* Tomo tertio Operum & Tom. 2. theſauri Græviani: ut ſcriptores generales An[illegible] Reip. Romanæ præteream, *Onufrium Panvinium* Tom. I. [illegible], *Wolfgangum Lazium*, aliosqve: nec non libellum ex *Juſti Lipſii* [illegible] Magiſtratibus Romanis collectum, qvi in Antonii Thyſii [illegible], & Petri Scriverii Rep. Romana plus ſemel prodiit.

[illegible] Albanorum & Æneadarum Dynaſtiam & ſucceſſio[illegible] Romulum, illuſtrat Carolus Neapolis ad Ovidii faſtos pag. [illegible] Theodorus Rycqvius de adventu Æneæ in Italiam pag. 453. [illegible] Romanis provocationi locum fuiſſe ad populum, Cicero [illegible] 1. cap. 26. & Seneca Epiſt. 108. dubitare nos non ſinunt, [illegible] Scipio Gentilis libro jam laudato, diſſ. 1. §. 3. & Jo. [illegible] Boeclerus de Roma ſub VII. Regibus Romanorum, Tom. 2. [illegible] pag. 494. Ad Politicas rationes Romanæ ſub Regibus infantiæ [illegible] faciunt qvoqve inprimis Nic. Machiavelli libri III. diſ[illegible] ad librum primum T. Livii, Italica primum lingva ab au[illegible], & deinde in Latina etiam Gallicaqve lingva ſæpius [illegible]

[illegible] Conſpectum pleniorem ſingulorum Magiſtratuum Roma[illegible] orum minorumqve, ordinariorum & extraordinario[illegible] Onufrius Pauvinius lib. 1. de Civitate Romana cap. 56. [illegible] ri Græviani. De *Conſulibus* qvi ab A. Urbis 244. poſt exa[illegible] i creari cœpti ſunt bini, & qvorum eadem pæne po[illegible] m, videndus inprimis Petrus Faber ad calcem libri 1. [illegible] Singularis eorum prærogativa, ut qvemadmodum [illegible] ab Archonte, ita Romæ à Conſulibus anni nominarentur; [illegible] etiam ſub Imperatoribus eſt usqve ad Annum CHriſti [illegible] Urbis 1292.) ex qvo Imperatorum annis tempora ſignata [illegible] Juſtiniano ita jubente, ſvaſu ut volunt Triboniani. Atqve ex

ex qvo Consulatus à Justiniano abrogatus est, semel nec pluries suc- cessisse Imperatores notavit Cangius ad Chronicon Paschale [illegible] Uti vero Athenis Archontes qvidam non erant ἀνώνυμοι, ita [illegible] Consules medio suffecti anno in fastis non nominabantur. [illegible] primo statim anno post ejectum Tarqvinium, qvinqve fuere Con- sules, uno abeunte in voluntarium exilium, altero occiso, [illegible] morbi vi hausto, sed à duobus primis tantum Bruto & [illegible] annus nominatur. Non mediocres vero inde in veteri Hi[illegible] Chronologia constituenda tenebræ, dum scriptores modo [illegible] nariorum tantum & ἐπωνύμων rationem habeat, modo [illegible] ctorum. Vide Reinesii Epistolas ad Rupertum pag. 48. [illegible] sules suffecti vocantur etiam *suffragatores* apud Spon[illegible] Miscell. Consules, Dictatores, Censoresqve tempo[illegible] expo- suit *Bartholomæus Marlianus*, Rom. 1560. fol. Accur[illegible] *nandus Pighius* in Annalibus Magistratuum & Provinci[illegible] Antvverp. 1615. fol. & Tom. XI. Græv. nec non [illegible] in libris V. Fastorum à Romulo Rege usqve ad Imp. [illegible] jecta Appendice in qva fasti Imperatorum & Consulum [illegible] rum, à Cæsare Dictatore usqve ad Justinianum Au[illegible] Verrii Flacci Consularia & Triumphalia fragmenta, [illegible] ca *Cassiodori*, *Prosperi*, *Incerti* auctoris & *Marcellini Comitis*, [illegible] fol. & Heidelbergæ apud Commelin. 1588. fol. Alio[illegible] sulares usqve ad Annum Urbis 1107. ex Codice MS. Bib[illegible] vulgavit Henricus Noris ad calcem libri de anno & E[illegible] Macedonum Lipsiæ 1696. 4. Eosdem cum Norisii diss. [illegible] & illius Epistola Consulari, in qva ex antiqvis Inscri[illegible] aliis monumentis Onufrius * subinde castigatur, [illegible] in Tomo X. thesauri Græviani. Non omittendi etiam [illegible] *Elia Constantini Trewensebræder* ab Urbe condita ad [illegible] Gedani 1675. 4. & qvæ de Consulum successione con[illegible] rte ac nominibus & prænominibus accurate exponendis [illegible] *Antonius Pagi* in diss. Hypatica sive de Consulibus [illegible] 1682. 4. *Baronius*, idem Pagi & *Samuel Basnage* in A[illegible] *montius* in Historia Imperatorum, *Henricus Dodwellus* [illegible] Dionysii Halicarnassei, ut fastos ab Ægidio Bucherio, [illegible]

* Onufrium in prænominibus addendis sæpius hallucinari, [illegible] Tom. 1. Opp. pag. 856.

nico Paschali à Cangio editos, Jo. Cuspinianum aliosqve præteream. Nam de *Theodori Jansonii Almeloveenii* Fastis Consularibus duplicibus, serie temporum & ordine Alphabeti digestis instituto utilissimo, jam dixi supra pag. 217. Christoph. Adami Ruperti fasti Consulares, qvorum in Reinesii Epistolis ad eum scriptis pag. 663. mentio, non viderunt lucem. De diptychis eburneis qvibus Consulum nomina aureis inscribebantur literis, vide Prosperum in peroratione libri de promissionibus DEi, Sirmondum ad Sidonii VIII. Epist. 6. & Henricum Noris de Synodo V. cap. 5. pag. 23. Fastos ejusmodi ὑπατεῖα vocat Chronicon Paschale pag. 381. De Consulibus honorariis & Codicillaribus, καλουμένοις μόνον, qvales sub Imperatoribus fuere, ornamentis & prærogativis aucti Consularibus, sine munere ac potestate, vide A. Pagi diss. Hypaticam pag. 70. seq. De potestat & regio Imperio Consulum (qvorum ambo ad A. U. 388. Patricii, deinde alter è plebe Liv. VI. 42. Plutarch. Camillo pag. p. 151.) vide & qvæ viri docti ad Livium IV. 2. & 3. Begerus ad Florum p. 87. Alexander ab Alexandro III. 3. Onufrius commentario ad lib. 1. fastor. p. 57. seq. Petrus Josephus Cantelius de Rep. Romana p. 148. &c.

XI. *Præfectos Urbis* Romæ & CPoleos usq; ad A. C. 478. fastis suis Consularibus subjunxit laudatus *Almeloveenius*, cum qvo conferendus *Felix Contelorius*, Protonotarius Apostolicus libro de præfecto Urbis, Rom. 1631. fol. qvi & ipse seriem præfectorum Urbis Romæ addidit, eamqve usqve ad A. C. 1630. produxit. De officio Præfecti Urbis, præcipue sub Imperatoribus, vide etiam Sirmondum T. 1. Opp. pag. 866.

De τιμηταῖς sive *Censoribus* populi Romani (qvos binos ab A. U. C. 311. primum creatos fuisse constat) eorumqve qvinqvennali per lustri spatium durante potestate videndi Onufrius ad lib. 1. fastor. pag. 87. seq. Jac. Perizonii dissertatio Lugd. Bat. 1697. 4. edita, qvæ recensetur in Ephemeridibus Parisiensibns A. 1698. pag. 497. De iisdem Censoribus agunt Alexander ab Alexandro III. 13. H. Dodwellus p. 627. prælect. Cambden. Georg. Eberlinus & alii ad Titulum Pandectarum de Origine Juris, Petrus Ærodius in Pandectis rerum judicatarum, & Christianus Thomasius in dissert. de Censura morum cap. 2. Magistratus fuit præcipuæ auctoritatis, ut notavit Plutarchus

in

in Flaminio pag. 379. & in Camillo pag. 129. 135. Marcius Cens-
rinus bis ea dignitate functus, inde lex ipso suasore lata, ne cui[illegible]
illam plus qvam semel capere liceret. id. Coriolano, sub init. ([illegible]
A.) In Coloniis, Censorum officium obibant *Quinquennales*, ut [illegible]
tum Henrico Noris diss. 1. Cenotaph. Pisan. cap. 5. Pompejo & Cæ-
sari non Censoris titulus sed *præfecti morum* placuit. Vide Pitis[illegible]
Sveton. Cæs. cap. 76. Præfecti morum apud Carthaginienses [illegible]
nit Nepos in Hamilcare cap. 3.

Primos sive *principes Senatus* refert Onufrius libro V. [illegible]
pag. 96. & in Commentario ad fastos pag. 336. qva illorum [illegible]
tas, vide Salmasium de primatu Papæ pag. 26.

De *Senatu* Romano, senatorumqve div[illegible]
poribus numero, conventibus, potestate, offici[illegible]
dus *Pauli Manutii* liber Venet. 1581. 4. Colon. 1582. 8. & [illegible]
moscii libri II. Venet. 1563. 4. Argentor. 1608. 8. [illegible]
tium & Zamoscium habes etiam Tomo I. thesauri Græ[illegible]
di possunt *M. Antonius Majoragius* de Senatu Rom. Medio[illegible]
Georgius Vavchopius in laudato supra de Magistratibus [illegible]
opere, Auctor libri in Ephemeridibus Parisiensibus [illegible]
pag. 218. recensiti editiqve Gallice Paris. 1702. 12. [illegible]
Romain. Dissertatio de eodem argumento, inserta Me[illegible]
Memoriis Trivultinis Anni 1703. mense Junio. pag. [illegible]
Danetius in Dictionario Antiqvitatum Græco-Rom. [illegible]
De relatione & sententia in Senatu dicenda consules [illegible]
Alex. IV. 11. Jo. Frid. Gronovium lib. 1. Observation[illegible]
Octavium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 10. Aliis [illegible]
gentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisqve [illegible]
tientibus, conditum est Senatusconsultum. Vopisc[illegible]
c. 20. Confer Laurentium Vellam libro IV. contra [illegible]
pag. 710. ubi illustrat illud Qvintiliani in Declama[illegible]
ivimus in sententiam necessitatis. De iis qvæ Senatus in [illegible]
neret, vel ad Pontifices rejiceret, vide Jac. Guther[illegible]
re Pontificio cap. 33. seq. Tomo V. thesauri Græviani [illegible]
conscriptis, ascitis Senatoribus consule notas Jo. D[illegible]
lib. V. cap. 12. Plures ex eqvestri ordine lectos [illegible]

phus XIX. 1. pag. 652. De civibus Romanis injussu populi agere non poterat Senatus, ut docet Livius XXVI. 33. ubi Plebiscitum: *Quod Senatus juratus maxima pars censeat qui assidetis, id volumus censemusque.*

De *Pratoribus* qvi jus dicebant videndi Interpretes Pomponii in titulo Digestorum de Origine Juris, Livius VII. 1. Alexander ab Alexandro II. 15. & Wolfg. Lazius de Rep. Romana libro 2.

De *Tribunis plebis* eorumqve annua potestate videndus idem Alexander lib. 1. cap. 3. & ibi Tiraqvellus. Sicut Legem de provocatione ab omnibus Magistratibus ad populum tulit Valerius Publicola Consul, de qva vide notas ad Aurelium Victorem pag. 91. edit. Clarissimi Pitisci, ita ab omnibus Magistratibus (excepto Dictatore) etiam ad tribunos erat provocatio, qvæ tamen non longius valebat ab Urbe mille passuum, teste Livio III. 20. Qvamvis verò à Dictatore provocare non licebat, qvam rem maximi momenti notat Plutarchus in Camillo p. 137. tamen idem in Antonio p. 919. docet etiam sub Dictatore sacrosanctam cæteroqvi fuisse tribunorum potestatem. De auctoritate tribunorum adversus Pontifices adeundus Gutherius II. 10. sq. de jure Pontificio T. V. Græv. Uno autem tribuno plebis vetante, reliqvi perferre nihil poterant, ut iterum docet Plutarchus in Graccho pag. 828. A Tribuno fas erat Consulem, nedum alios in carcerem mitti, ut eodem auctore constat pag. 831. unde *δημαρχίαν ἀναίρεσιν ὑπατείας* vocat Coriolanus apud eundem pag. 221. Fuerunt tribuni duo primum ab A. U. 261. tum qvinqve, id. pag. 216. deniqve decem. Liv. III. 30.) Ex eodem Plutarcho pag. 829. 831. novimus XVIII. tribuum (qvæ in universum fuere XXXV.) suffragiis potuisse tribuno abrogari Magistratum, qvod tamen ante Ti. Gracchum nunqvam factum fuit. Porro falli eundem Plutarchum, qvando Tribunos Plebis Magistratibus accensendos negavit, qvod prætexta non uterentur, docuit Jo. Rualdus in observationibus ad illum scriptorem pag. 128. seq. Potestatem eorum à Sylla sublatam mox iterum restituit Pompejus. Plutarch. Pompejo pag. 629. 630. De Tribunis plebis è Senatu lectis Lipsius II. 13. electorum, Vossius ad Velleji lib. 2. cap. III. & H. Dodvvellus prælect. 12. Cambden. & 19. ubi etiam de tribunatu Cæsarum, Augustorumqve. Vide & A. Pagi Criticam Baronianam T. 1. p. 104.

De *Quæstoribus* (qvi primus Magistratuum gradus obiri [illegible] poterat anno ætatis XXV.) Idem Alexander agit II. 2. & Francke[illegible]nius in diss. de ærario populi Romani p. 668. sq. in Syntagmate [illegible]no: Scaliger ad Festum in *Quæstor*, ubi etiam de qvæstori[illegible] ricidii, qvi capitales res qværere poterant. Et Lipsius ad T[illegible] XII. Annalium, ubi etiam de constitutis in eorum locum [illegible] sto prætoribus ærarii, de qvibus vide ad Alex. II. 15. [illegible]

De *Ædilibus*, viri docti ad Pomponium de Origine [illegible] Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alexandro libro IV. cap. [illegible] Senecam de Vita beata cap. 7. & Jo. Augusti Olearii [illegible] Romanorum, Lipsiæ edita A. 1692.

De *vigintiviris* qvibus majores in Senatu [illegible] triumviris capitalibus, triumviris monetalibus, qv[illegible] curandarum, & decemviris qvos judiciis centumviralibus [illegible] memorat Dio LIV. pag. 540. vide Jo. Massonum in Ovid[illegible] sq. qvi vigesimo jam ætatis anno vigintiviratum [illegible]

XII. Inter Magistratus majores extra ordinem [illegible] summus erat *Dictator*, de qvo Alexander ab Alex. lib. I. [illegible]tatio Q. Septimi Florentis Rivini præside D. Jo. Olear[illegible] Creabatur extra ordinem piandæ magnæ religionis, [illegible] multus compescendi aut belli gerendi causa, unde [illegible]*μον* vocat Diodorus Siculus XIX. pag. 713. Dictus olim [illegible] teste Festo in optima Lex, & Seneca Epist. 108. [illegible]gister non populi modo sed etiam Consulum omni[illegible]gistratuum, ac sine provocatione fuit, tribun[illegible] potestas sub eo etiam sacrosancta, ut jam o[illegible]tavi, & Sacerdotes sacrificiorum causa ipsum si Romæ [illegible] revocare poterant, ut idem Plutarchus docet in Fabio [illegible] primo Dictatore omnia incerta, ut fatetur Livius II. [illegible] Urbis 253. Camillus qvinqvies dictator, & qvi [illegible] triumphavit, Consul tamen nunqvam fuit, Plutarch[illegible] neq; fuit ante Camillum Dictator ullus ultra sex [illegible] Nec Dictatori licebat eqvo vehi populi injussu. [illegible]tarch, Fabio 175. Consulem ipsi sine lictoribus [illegible]

[illegible]ere, & ipse procedebat cum XXIV. fascibus. id. p. 176. [illegible]strum eqvitum ipse dicebat, qvam poterat indicta causa in car[illegible] mittere & supplicio afficere p. 179. Bis tamen factum ut Dicta[illegible] & Magistri eqvitum auctoritas æqvaretur. Id. Antonio pag. 919. [illegible] à populo autem nec Senatu, sed à Consule vel Prætore sive [illegible] Dictator dicebatur sive eligebatur. Qvod si Consules de [illegible] creando dissiderent, plebiscito res definiebatur. Plutar[illegible] Marcello pag. 312.

[illegible] *[illegible]ecem viris* Legum ferendarum, qvi itidem sine provo[illegible], sed post biennium abrogati sunt, vide Livium III. 32. Dion[illegible] Halic. lib. X. sq. & Onufrium ad fastos Anni Urbis 303.

[illegible] Omitto alios Magistratus singillatim commemorare, de [illegible] laudati §. IX. scriptores consuli possunt. De *præsidibus Provin*[illegible] qui illis adjuncti erant, videndus Onufrius in Imperio Ro[illegible] & Carolus Sigonius libro secundo de jure Provinciarum, ille [illegible] hic secundo Tomo thesauri Græviani: & Bergierius lib. IV. [illegible] Imperii Romani cap. 17. & 28. Tomo X. Græv. De *Duumvi*[illegible] Ædilibus, Qvæstoribus, Decurionibus Henricus No[illegible]enotaph. Pisan. diss. 1. cap. 3. qvi etiam de Coloniarum Pa[illegible]dus diss. 2. cap. 7.

[illegible] De inauguratione & unctione Regum Hebræorum [illegible]ardum in jure Regio, fuse & ex instituto agit Fortunatus [illegible] Myrothecio præcipue tertio. Nec Prophetarum, qva Pro[illegible] Sacerdotum hoc fuisse officium, ex aliarum Gentium [illegible] & 50. Oleumq; sacrum cujus effusione operto capite [illegible], diversum fuisse ab eo qvo consecati sunt Sacer[illegible] 47. sq. Apud Persas perinde ut apud Romanos inaugu[illegible] solenni ritu in templo, id. cap. 51. De Christiano[illegible] inauguratione & coronatione Jac. Goar ad Eucho[illegible] sq. Gretserus III. 12. ad Codinum, Menardus ad Sacra[illegible] Gregorii M. & Jo. Morinus p. 243. de sacris Ordinatt. ubi [illegible] ungendi Reges apud Græcos Imperatores serius receptum [illegible] Multa etiam de inaugurationibus Principum, recentioris [illegible] Jo. Christoph. Becmannus in Notitia dignitatum il[illegible]

lustrium diss. V. & VI. cui junge si placet D. Jo. Francisci [illegible] diss. de eo qvod decet circa solennia Principum, Halæ Sax. 17[illegible] subjectam ejus commentationi de Concordia Religionis [illegible] statusqve Civilis. De variis *investituræ* modis ritibusqve [illegible] in glossario. Qvod ad tempus ineundi apud Romanos [illegible] attinet, in illo valde pro diversis temporibus variatum, [illegible] Martinus Lipenius in strenarum Historia, Tomo 12. [illegible] pag. 429. Tribuni plebis inibant Magistratum die decimo [illegible] bris. H. Dodvvellus prælect. Cambden. pag. 428. [illegible] Decembris, id. pag. 385. & Ez. Spanhemius pag. 706. [illegible] stantia numismatum: Vel etiam die XXII. Januarii, [illegible] p. 387. Tempus qvo Regnum & Consulatus vacabat [illegible] & aliis vocatur *interregnum*. Græci ut Plutarchus [illegible] λείαν & Interregem μεσοβασιλέα. Sic Baronius [illegible] tempus qvo vacat sedes Episcopi Romani.

Insignia Regum, Principum, Magistratu[illegible] paucis attingenda, & de Coronis qvidem ac sceptro [illegible] di consulendus Seldenus in Titulis honorum cap. 8. [illegible] Beckmannus in notitia dignitatum illustrium diss. VI[illegible] etiam de ritibus cultus Principum ac venerationis: Jo. [illegible] rus pag. 187. seq. Tomo 1. dissertat. De solio sive thr[illegible] III. 5. de rebus Salomonis, Scacchus Myrothec. III. [illegible] 1138. seq. De Diademate Regum Hebræorum agit Sca[illegible] rothecio tertio cap 38 seq. Fuit autem diadema fasci[illegible] ba, qva caput vel pileus circumdabatur, interdum [illegible] gemmata: vide Jo. Braunium lib. 2. de vestitu Hebr[illegible] IV. §. 8. Alexandrum ab Alexandro lib. 1. cap. 28. [illegible] lium lib. 9. de coronis cap. 5. Joh. Pierium Valeri[illegible] Hieroglyphicon, cap. 3. Solerium (sive qvi sub hoc [illegible] Theophilum Raynaudum) libro de pileo §. 9. Martin[illegible] Coronâ Transsilvanum erudita Commentatione de coron[illegible] qvis qvam nostræ ætatis Jen. 1712. 4. p. 139. seq. & qv[illegible] tant ad Gellium V. 6. De cidari apud Persas viden[illegible] bris de regno Persarum & Pitiscus ad Curtium. [illegible] Coronis & diverso coronarum, tum etiam [illegible] runt Anton. Thylesius libro de Coronis, Gvil. [illegible]

[illegible]tiqv. Convival. Jo. Andreæ Bosii στεφανοφορία s. de Coronarum [illegible]tione Jenæ 1669. 4. & Carolus Paschalius qvi præ cæteris hoc [illegible]umentum per decem libros illustrandum sumsit Paris. 1610. 4. & [illegible]d. Bat. 1671. 8. qvanqvam Ampliss. Cuperus ad apotheosin Home[illegible] 218. eum late qvidem de hoc argumento sed non accurate scri[illegible] atqve cum judicio ubiqve fere legendum esse affirmat, tum [illegible]kerus pag. 265. Adversariorum notat πολυμαθέστατον hunc ope[illegible] coron[illegible] auctorem in vocabula Hebraica inqvirere, lingvæ forsan [illegible], prorsus neglexisse. Post Paschalium commemo[illegible] Jo. Meursii Fil. liber de Corona, Soræ 1643. 4. & Hafniæ [illegible] Caji Riccii diasceps de coronatione Regia ejusqve ri[illegible]ibus. De coronis aureis qvæ libera Rep. victoribus mit[illegible] honorem triumphi, & de auro coronario ab Imperato[illegible] indulto, vide Henr. Valesium ad Ammiani XXV. 4. De [illegible]taribus civica, obsidionali, murali, castrensi sive valla[illegible] & exploratoria qvibus donabantur qvi bene rem in bello [illegible] vide Alexandrum ab Alex. IV. 18. & ibi Tiraqvell. atq; Ste[illegible] ad Vegetii lib. 2. Joachimus Johannes Maderus Vir do[illegible] antiqvitatis studiis insigniter meritus in libro suo de Co[illegible] pariter & profanis, qvi Helmstadii prius 1660. in 4. ex[illegible] Tomo VIII. antiqvit. Romanarum Græviani thesauri in[illegible]etiam agit de Coronis nuptiarum, qvæ Judæis etiam [illegible] ex Esaiæ 61. 10. tum à Christianis primum qvidem [illegible]orum superstitiones rejectæ, postea tamen itidem ad[illegible] Sirmondus ad Sidonii lib. 1. Epist. 5. Tomo 1. p. 852. [illegible] Poëtarum Mapheus Vegius IV. 1. de educat. liberorum [illegible] Bibl. PP. pag. 658. sq. Frid. Rappoltus singulari diss. Pascha[illegible] Coronis pag. 60. & p. 317-329. D. Henelius in otio Vra[illegible] 13. & Observatores Hallenses Tomo VI obs. 7.

[illegible]mate uti voluit Caligula teste Svet. cap. 22. at pri[illegible]ter Impp. domi Heliogabalus, publice Aurelianus [illegible]nent. Hist. Imperatorum Tomo 3. pag. 531. seq. Dia[illegible] etiam supremos militiæ duces dubitat Begerus I. [illegible]denburgensis p. 288. adde p. 293. De triplici Corona [illegible] Romani, Germanica, Lombardica atqve Romana extat [illegible] diss. A. 1662. Lipsiæ edita, cui adde qvæ de [illegible]

ferrea corona V. C. Ludovicus Antonius Muratorius Tomo [illegible] doton Bibliothecæ Ambrosianæ A. 1698. & Bzovius ad A. 1431. [illegible] num. 49. &c. De Triplici Corona Pontificis Romani B. D. [illegible] bro de electione Pontificis Romani, & Rev. D. Henricus [illegible] in diss. de corona illa Lipsiæ vulgata & in ejus dissertationibus [illegible] nilibus recusa. Vide etiam, si placet, D. Joh. [illegible] Hist. Eccles. sæculi 17. Decade 1. pag. 110 seq. Cæterum [illegible] in Historia Philippi Valesii & Johannis Galliæ Regum [illegible] edita lib. 1. §. 11. recte observatum est, à Johanne [illegible] mum coronam Paparum fuisse triplicatam, cum veteres [illegible] mitra Phrygiæ fere simili usi fuissent, Hormisda [illegible] doveo Galliæ R. coronam auream primus gestasset [illegible] octavus eam duplicasset, sæculare non minus quam [illegible] sive spiritale jus atque imperium suum indicaturus [illegible]

De Prælatione fascium, securis, ignis, [illegible] modi consulendus Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. [illegible] mannus diss. VIII. Notitiæ dignitatt. illustrium, & D. [illegible] diss. de insignibus principatus ac Potestatis quo etiam [illegible] prælatio Crucis, episcopis & pontifici fieri solita. [illegible] sellarumq; curulium quæ utraque ab Hetruscis Rom[illegible] teste Diodoro Siculo V. pag. 219. ex veteribus num[illegible] Grævius & Begerus ad Flori lib. 1. cap. 5. De igne [illegible] to, Andreæ Christiani Eschenbachii diss. pag. 119. [illegible] Voëtius ad Herodianum pag. 114. 198 sq. De tæda [illegible] Patriarchis prægestari solita, Cangius gloss. in [illegible] prælata Clearcho. Justin. XVI. 5. Ignis prælatus Regib[illegible] Lips. excursu 1. ad Taciti Annales. Angeli Roccæ [illegible] de SS. CHristi corpore Pontificibus iter facientibus præ[illegible] 1599. & Augustini Molari Fivizanensis Ord. S. Augu[illegible] Crucis Rom. Pontifici præferendæ Commentarius Ro[illegible]

De *Titulis* Honorum Opus Jo. Seldeni ex [illegible] Anglica Anni 1672. Latine versum est à Simone Joh[illegible] Antistite præfecturæ Sonnenbergensis, Francof. [illegible] dum Jo. Christophori Becmanni syntagma Dign[illegible] Civilium, Sacrarum, Equestrium, ibid. & [illegible] Morhofius diss. de divinitate Principum, D. [illegible] diss. de titulorum indole & natura part. I. [illegible]

[illegible] seq. Feltmannus de titulis honorum, Antonius Matthæus de Nobilitate &c.

XIV. Pauli Manutii liber de Civitate Romana post editionem Romanam 1585. 4. exstat Tomo I. Miscellaneorum Gaudentii Roberti, & Tomo I. Thesauri Græviani, in qvo Tomo occurrit etiam Onufrii Panvinii opus præclarum, de Civitate, Imperio & Republica Romana, ex editione recognita Paris. 1588. 8. necnon Caroli Sigonii libri eruditi de antiqvo jure [illegible]norum, & provinciarum. Ut ab eodem Manutio [illegible]onstratum est, sub Romulo primum populus divisus fuit in Tribus tres, qvarum singulæ mille peditum & centum eqvi[illegible], divisæ iterum in Curias 10. qvarum singulæ constabant [illegible] peditibus & eqvitibus 10. His præerant Tribuni, Curiones [illegible]. Postea cum Sabinis civitas data esset, eædem tres [illegible] qvas Romulus instituerat, & Rhamnensium, Tatientium, & [illegible] nomine appellaverat, servatæ sunt, sed ita ut singulæ [illegible]ent peditum bis mille, eqvitum ducentorum. Sub Tullo [illegible] eqvitibus, tribus ac millibus peditum; sub Tar[illegible] eqvitibus sexcentis, & sexies mille pedibus una [illegible] constitit. Sub Servio Tullio sex Tribus intro[illegible], primi & secundi Rhamnenses, primi & secundi Ta[illegible] & secundi Luceres. Ab eo tempore Tribuum numerus [illegible]vicesimum, ita ut 4. Urbanæ essent Palatina, Esqvilina [illegible] Collina, & 15. rusticæ s. eorum, qvi agros possidebant. Post [illegible] aliæ 16. tribus additæ, ut simul essent 35. Ante pulsos [illegible] Populus distingvebatur in Patricios & Plebejos, ex Patri[illegible] Senatores (ducenti primum à Romulo lecti, novis aliis [illegible]minorum gentium appellabantur, à Tarqvinio Prisco ad[illegible]lio Victore cap. 6.) alii Eqvites, alii Patricii simpli[illegible] Ad illos spectabat, sacra administrare, Magistratus & [illegible], publicis de rebus deliberare & similia. Plebejo[illegible] agros, pecus alere, qvæstuarias artes & opificia, [illegible] qvod postremum an civium fuerit disputat Octavius Fer[illegible] seq. & freqventer memorata in veteribus collegio[illegible] mentio dubitare nos haud sinit. Post pulsos Reges, [illegible] paullatim minus semper habita ratio, ita ut Eqvi[illegible] qvoqve, qvin etiam Consules ex plebe creari possent.

præ-

præter Senatores vero & eqvites, omnes essent plebeji. Hinc [illegible] lius lib. V.

Usque per ingentem populum describitur Urbem. [illegible]
Præcipuum Patres retinent, & proximum Equitibus [illegible]
Ordo locum, populumque Equiti, populoque subire [illegible]
Vulgus iners videas, etiam sine nomine turbam. [illegible]

De Patriciorum origine & jure, libri III. Joannis [illegible] conis, editi Basil. 1627. 4. aliarum etiam gentium [illegible] ctionem conferunt cum Romana: uti de Patriciis [illegible] diatriba Joachimi Meieri, Gotting 1698. 4. De ordine [illegible] terum Romanorum, dissertatio Christiani Wilhelmi [illegible] tris Huldrici Eybenii scriptis prodiit Argentorat. 1708 [illegible] etiam Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alex. II. 19. [illegible] Nobilitate.

De jure Romano s. civitatis Romanæ, qvo aditus [illegible] officia publica Urbis, vel sine vel cum jure suffragii [illegible] gistratuum: de jure Latii, Qviritium, Italico, Provin[illegible] niæ, municipii, præfecturæ, Fœderatæ Civitatis, & [illegible] dio bene disserit Petrus Josephus Cantelius S. I. in [illegible] publica Romana pag. 208. seq. H. Dodvvellus pag. 19[illegible] Cambden. Pluribus hoc argumentum persecuti sunt [illegible] Imperio Romano, c. 5. sq. Alexander ab Alex. IV. 10. [illegible] lus, Wolfgangus Lazius de Rep. Romana, Carol. Sigon[illegible] jure provinciarum, Nicol. Bergierius lib. 4. de viis [illegible] cap. 7 seq. & Henr. Christ. Henninius in notis ad Bergi[illegible] se redditum pag. 742. & novissime illustris Vir Ez. S[illegible] exercitationibus duabus ad Legem Antonini Caraca[illegible] versis ille Imperio Romano subjectis civitatem conce[illegible] nano lege 17. D. de statu hominum) qvæ Tomo [illegible] Romanarum, primum in lucem editæ, ac deinde [illegible] *Romani* Londini 1703. 4. longe locupletiores rec[illegible] Seldenum II. de Synedriis pag. 62. sq. & Tillemon[illegible] Imperatorum, vita Caracallæ, Tomo 3. Artic. [illegible] cis generis erant qvoad immunitatem, aliis sepi[illegible]

... solum immune erat (ut Coloniis juris Italici) ...
... liæ deniqve erant Coloniæ salvis tributis, qvibus neu-
... tur; confer Sam. Petitum II. 4. Obs. Colonias Roma-
... temporis qvo deductæ sunt refert Sigonius ad Livii
... es ordine Alphabetico Mich. Antonius Baudrand &
... annus in Lexico, voce Colonia. De Coloniarum
... M. Velserus libro IV. rerum Augustanarum. In numis
... aratro, militares signo militari communiter deno-
... atrum & signa jungunt, indicant primam dedu-
... supplementum è veteranis militibus fuisse, ut notat
... ad Columnam Trajanam pag. 10. seq. De Coloniis
... veteranis dabantur à Sylla primum, deinde
... unde Coloniæ *Julianæ*) Vide H. Noris Cenotaphi
... *Præfecturæ* nullos habebant ipsi Magistratus, sed
... Præfecto Roma misso. Vide Festum in *præfectura*;
... ationem Capua, de qva Livius XXVII. 16. *Muni-*
... legibusq; vivebant ut notum vel è Gellii XVI. 13.

... consulares, proconsulares, præ-
... Lipsius ad Tacitum, Alexand...
... cap. 27. Wolfg. Lazius in Com-
... vero Onufrius & Sigo-

... in qua Imperii
... Occidentis, per Me-
... dignitatum utriusqve
... itatam, de cujus editi-
... cap. 7. §. 6. Tum ne...
... divisam qvam mil-
... ad illustrationem
... Gothofredus Tom. VI. post
... in Commentariis ad eum
... Valesius ad Ammianum Marcelli...
... Jac. Gutherius in ...
... officiis Domus Augustæ publicis ac
... Georgius Codinus de officiis &

 officia-

officialibus Curiæ & Ecclesiæ Constantinop. [illegible] Junii, Jac. Gretseri & Jac. Goari: Joh. Meursius in G[illegible] gius in Glossario utroqve Mediæ Latinitatis & Græci[illegible]

XVI. Claudam hoc Caput brevi [illegible] qve Rerumpublicarum commentitiarum, qvæ [illegible] à Recentioribus excogitatæ sunt, & pro ingenio [illegible] scriptæ, uti optari fortassis qvædam ex parte [illegible] dem, sperari certe non possunt, & nusqvam [illegible] tur. Persecutus est hoc argumentum etiam [illegible] *ὁμωναρίτης* diatriba de fictis Rebusp. edita Kil[illegible] Carolus Arndius in Bibliotheca Politica [illegible] pag. 400. seq. Notissima è Veteribus est Re[illegible] litia decem descripta libris etiamnum exstat [illegible] eus contra scripserat, & qvæ Cicero libris VI. de [illegible] ne magnam partem expresserat, jam pridem inte[illegible] tonem respicit Livius XXVI. 22. *Non equidem, [illegible] tas, quam docti fingunt magis quàm norunt.* Ex [illegible] *Mori* Utopia huc pertinet, libris duobus pulch[illegible] statum exponens, & à Gvil. Burnet[illegible] & Barthol. Anello in Gallicum [illegible] da, * etsi vocabulum *Utopia* [illegible] maro sive Jos. Scaligero [illegible] 14. Epist. select. pag. 86. pro qv[illegible] succentariatur alterius *[illegible]* qvæ non modò Anglic[illegible] Gallice translata, & cum ab Au[illegible] tinuata ab Interprete. [illegible] Anglus, Baconis exem[illegible] glice edidit, qvam [illegible] nota est Civitas Solis *Thoma*[illegible] *vii Britannici*, sive librum [illegible] & idem, *Joh. Bisselii* Icariam, [illegible]

* Nomina peregrina qvædam in hoc Mori [illegible] stola 248. ad Sam. Sorbierium, [illegible]

** Defuit illa in descriptione Collegii Sa[illegible] gandis naturæ miraculis, atqve in usu[illegible] commentum de sodalitatibus Fratrum Ros[illegible] Polyhistor. cap. 13. Reip. Licentiæ festiva descri[illegible] lii Miscellaneis Historico-literar. editis Gallice Tom. [illegible]

[illegible]dæmonensium Rempublicam, Melchiorisqve Inchoferi sub [illegible] *[illegible]nelii Europæi* nomine editam Monarchiam Solipsorum, Je[illegible] Satirice perstingentem: & Rempublicam sub Monarchia [illegible] universali Christianam, cujus summas lineas ducit in Me[illegible] [illegible]his Sullius, prætercam. Ingeniosissime vero conficta est [illegible] quibusdam locis in quibus parum Christiane nonnulla [illegible] cuniculos petere sanctissimas de miraculis narrationes [illegible]*[illegible]biam*, qvæ ex Anglico Gallice, Germanice & Belgi[illegible] atqve ita scripta est auctore, ut traditum accepi il[illegible] Anglo, ut lector incautus facile crediturus sit veram [illegible]re. Non est cum hac lucubratione conferenda, [illegible] hinc inde ingenium atqve acumen Auctoris de[illegible] terræ Australis, Gallice scripta à *Jac. Sadeure* sive [illegible] latet, *Gabr. Foignio*, ex Franciscano, ac Germa[illegible] [illegible] 1703. 12. sub titulo neu-entdecktes Südland. [illegible] Bælius in Lexico ubi de Sadero disserit vi[illegible] [illegible] alius qui exstat sub titulo *Idée d' un regne doux* [illegible] *du Voyage du Prince de Montberaud dans l' Isle de* [illegible] 12. Qvi recensetur in Novellis Reip. literariæ men[illegible] 1704. pag. 334. Resp. Babinensium * sive stulto[illegible] descriptionem habes apud *Stanislaum Sarnicium* Annal. [illegible] gestis Polon. & Lithuanor. pag. 395. *Jani Nicii Ery[illegible]* [illegible] libri X. A. 1645. 8. editi, & *Jacobi Harringtoni* Oceana [illegible] Acta Eruditorum A. 1705. pag. 45. sq. Alteriusqve Angl[illegible] [illegible] Clariss. Paschio pag. 20. memorata. Hisce ex Ger[illegible] [illegible] videntur conficta ejusmodi Respublicæ Platonicæ tres, [illegible] Latine scripta est à *Magno Daniele Omeisio*, Profess. Altorf[illegible], sub titulo Insulæ fortunatæ, de qvo libro adeun[illegible] [illegible]org Eckartus in excerptis menstruis Januar. 1702. pag. [illegible] Germanice scripti sunt, atqve unus ex illis, in[illegible] qvo Auctore, Ophirischer Staat, de qvo idem Eckar[illegible], die allerglückseligste und vollkommenste Regierung/ Au[illegible] à Verimund, sive Treuhertz von Wahrmund sub qvo no[illegible] latet *Jacobus Dornkrel ab Eberhertz*, edita Harmonia Bi[illegible] scriptis non ignotus, atqve A. [illegible] defunctus.

Qqq [illegible] CAPUT

* [illegible] Christoph. Hartknochium de Rep. Polonica lib. 1. c. 1. p. 96. sq. & D. Sam. Schelwigii Bibliosophiam Gedanensem pag. 88. sq.

CAPUT XV.

Scriptores de Legibus, Comitiis, Judiciis, Pœ
Servisqve Hebræorum, Græcorum, Rom
rumqve: Et de Sanctionibus & Ju
Christianorum Canonicis atqve
Synodicis.

De Septem Præceptis Noachi. 1. *Legibus Mosaicis.* 2.
res Gentium. 6. *Leges Atticæ & Laconicæ. ibid.*
manorum. 8. *Conventus & Comitia.* 9.
10. *Græcorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Chri*
nes Ecclesiastici. 13. *Pœna Hebræorum.* 14.
& aliarum Gentium. 15. *De Servis & eorum*

I.

DE Septem præceptis qvæ *Noacho* data esse
proselytis etiam domicilii observari volu
piose atqve erudite egit Jo. Seldenus in oper
turæ & gentium secundum disciplinam H
Lond. 1640. fol. Argentor. 1665. 4. Witeb. 1698. 4. q
luti commentarios in illa exhibet: brevius Melchior
de Rep. Hebræor. pag. 28. aliiqve in Codice Pseudep
Testamenti pag. 269. à me allegati.

II. Leges *Mosaicas* exponunt interpretes Pen
Philo Judæus, in plerisqve scriptis, & Eduardus Bern
phi Librum III. & IV. Antiqvitatt. Judaicarum; ne de
dicam, per traditiones suas Legibus Mosaicis dubium
tenebrarum & dubiorum afferentibus. Distinguuntur
Morales, Forenses sive Civiles & Cerimoniales seu
Moralium illustrationem fecerunt innumeri Scriptores

Catechetici, qvos recensere ab instituto nostro est alienum. Ad Forensis Leges Mosaicas illustrandas non prætereundi, qvi easdem cum Legibus aliarum gentium contulerunt, ut fecit Auctor collationis Legum Mosaicarum & Romanarum, à Petro Pithœo editus, [illegible] Rufinus sive junior aliqvis J. C. Christianus, aut si Marqvardum Freherum libri 1. παρέργων juris cap. 9. audimus, Judæus, qvi cum videret laborare sectam suam invidia, qvod disciplina jureqve à Romanis diverso uti nosceretur, amoliri eam studens, demonstrare [illegible]ve adeo multum Legibus Judaicis & Romanis inter se disconvenisse, atqve adeo ex patriis suis Legibus fluxisse Romanas. Vide si juvat quæ de hac collatione dixi in Bibliotheca latina lib. IV. cap. 9. ubi etiam plures recentes scriptores ejusdem argumenti laudo, quibus addendus Lælius Mancinus de triplicis Juris collatione ac con[illegible] Patav. 1648. fol.

[illegible] III. Qvod ad Leges Cerimoniales Mosaicas attinet, earum [illegible] ab Ægyptiis repetunt Angli duo eruditi Jo. Spencerus in [illegible] de Legibus Hebræorum Ritualibus, Cantabrigiæ primum 1685. [illegible] deinde 1686. 4. Hagæ Comitis & Lipsiæ 1705. in 4. recu[illegible] Marshamus in Chronico Canone. Lond. 1672. fol. Lipsiæ [illegible] Franek. 1698. 4. Iidem præter typicum respectum ad CHri[illegible] qvem omnia antiqvi Fœderis sacrificia collineabant teste [illegible] libro Epistolæ ad Hebræos) alias plerumqve rationes ad [illegible] Ægyptiorum vitanda vel imitanda pertinentes urgent, [illegible], ne interpretes Levitici & aliorum Moysis librorum [illegible] de sacrificiis & typis sacris, supra laudatos jam memo[illegible] Hermanno Witsio in Ægyptiacis [illegible] [illegible] Lib. 1. disqvisitt. Biblicarum cap. 4. seq. Natali [illegible] 4. Testamenti Veteris, Johanne van der Weyen [illegible], Ludovico Ferrando in Parte I. observationum de [illegible] Christiana Gallicè editarum, & à Jac. Triglandio in dis[illegible] Causis ritum Mosaicorum. Lugd. Bat. 1702. 4. Qv[illegible] [illegible]lis post adventum CHristi cessare debuerit adeoqve [illegible] fuerit abrogata, ostendunt præter Justinum Mar[illegible] [illegible] Veteres Robertus Grossetest, Episcopus Lincolniensis [illegible] 1240. clarus in libro de Cessatione Legalium, cujus [illegible] pars edita est Lond. 1658. 8. Jacobus Altingius in Schilo [illegible] cap. 4. usqve ad 10. Wagenseilius in Telis igneis Satanæ pag.

544 seq. Philippus à Limborch in collatione cum ... co Orobio Hispano, pag. 372. seq. & Isaacus Jaqu... Messia, Gallice editis pag. 250. sq.

IV. Leges universas Mosaicas in ... digessit & ex toto Pentateucho excerpsit Theodo... & seorsim & inter opera ejus excusus est: tum Mel... Rep. Hebræorum libro V. Judæi numerare sol... Mosen data 613. Ex qvibus 248. * affirma... numero membrorum hominis: & 365. nega... mero dierum solis, vel ut alii, venarum homin... dit Mottanus Vayerus Tomo XII. operum pag... hæc præcepta 613. ajunt Davidem Psalmo XV. ... undecim: Esaiam c. XXXIII. 15. ad præcepta sex... tria: Esaiam iterum LVI. 1. ad duo, Amosum ... cucum II. 4. ad unum. Vide Cartw... lib. 1. cap. 4. Coccejum ad codicem Maccoth... ad libros de veritate Religionis pag. 224. & ... Præcepta illa 613. Hebraicè & Latine post Seb... Jo. Leusdenius ad calcem Philologi Hebræi ... Josua Arndius in Manuali LL. Mosaicarum, Joh... logia Judaica, Simon Episcopius lib. 3. Insti... rum & Leydeckerus V. 10. de Rep. Hebræor...

V. Non prætereundus etiam ... legibus Hebræorum forensibus liber, ... tum Talmudicum Bava Kama. ... Mischnico Surenhusiano Tomo IV. ... bræorum sive Nomothesia Mosaica ... ... Grew, Anglum in Cosmologia ... ... tionabilite respectu & usu Legum Mo...

VI. Legumlatores Gentium ... ferre me memini libro II. Bibl. Græc... agunt *Pandulphus Prateius* in jurisprudentia ...

* *Quæque hominis ..., ...*
Tu præceptorum ... ... 4. ...

cum Romano jure Legum Regiarum ac Decemviralium (sive legibus XII. Tabularum) diligenter collata Lugd. 1559. 8. de qvo Libro vide sis observationes selectas Hallensium Tomo 1. p. 83. seq. Egregius qvoqve est *Samuelis Petiti* ad Leges Atticas commentarius Paris. 1635. fol. (non 1651. ut excusum in Bibl. mea Græca p. 526. nec 1653. ut in G. Beyeri specimine III. auctorum Juridicorum p. 48. ubi etiam præterrem ut opinor traditur hoc opus recusum A. 1642. 4.) editus, ex qvo Potterus lib. 1. cap. 26. Archæol. Atticæ Leges Atticas in octo libros distinctas Græce & Latine descriptas integras exhibet. Tomo 12. thesauri Gronoviani pag. 127-194. *Jo. Meursii* Solon, sive Liber de Solone ejusqve Legibus Hafniæ 1632. 4. & Themis Attica, seu libri 2. de Legibus Atticis Ultraject. 1685. 4. etsi in his passim etiam fictæ in Rhetorum Græcorum declamationibus leges afferuntur, à qvo diligenter sibi & recte cavit Petitus. Recusa sunt hæc Meursii scripta, una cum ejus libro de Senatu Areopagitico Lugd. Bat. 1624. 4. primum vulgato, T. V. Thesauri Gronoviani. *Josephi Scaligeri* collectionem legum Atticarum ineditam occurrere in Bibliotheca Academiæ Leidensis testatur Salmasius pag. 272. Epistolarum, & usum se eadem testatur Grotius Epist. 357. Ejusdem *Salmasii* observationes ad jus Atticum & Romanum adversus *Desiderii Heraldi* observationes Parisiis editas, lucem adspexere Lugd. Bat. 1645. 8. *Pandulfus* qvoqve *Pratejus* ante mihi commemoratus ad calcem librorum de jurisprudentia media Lugd. 1561. 8. subjunxit XII. Leges Solonis qvas in priore Commentario prætermiserat. Prætereo *Valentini Wilhel. Forsteri* additamenta ad Solonis Leges latine versas Witteb. 1616. 8. *Godofredi Schmidii* diss. de Solone Legislatore Lips. 1688. 4. atqve *Christiani Woldenbergii* principia Juris Romani Rostoch. 1688. 4. qvi etiam recudi curavit *Philippi Melanchthonis* Collationem actionum forensium Atticarum & Romanarum præcipuarum, qvæ seorsim prodierat Witteb. 1546. 8. *Antonii Thysii* deniqve collationem legum Atticarum & Romanarum, recusam eodem Tomo V. Thesauri Gronovi. Non mediocriter etiam jus Atticum illustrant Harpocration in Lexico Rhetorum, & Philippus Jacobus Maussacus, atq; Henr. Valesius in eruditis ad Harpocrationem observationibus.

Plato Atheniensis ab Arcadibus, Cyrenæis & Thebanis rogatus, leges ferre illis noluit. Vide Menagium ad Diog. Laërtium pag. 148. b. nihil tamen celebrius ejus duplici opere de Republica libris X. & de Legibus libris XII, itemqve Epinomide.

Atqve

Atqve à profanis qvidem ſcriptoribus paſſim laudibus fertur in cœlum, ab Euſebio autem & Theodorito & aliis Chriſtianis propter varias Leges improbabiles reprehenditur. Præcipue vitio ipſi datum eſt qvod communionem uxorum haud eſt deteſtatus, qvo nomine in Socratem Platonemqve invehitur præter alios Salvianus lib. 7. de providentia pag. 257. Chryſoſtomus homil. 1. in Johannem pag 11. & in Acta pag. 482. ut alios in præſenti omittam. Qvi Platonem excuſant, ajunt eum hoc neutiqvam cenſuiſſe admittendum in γεγενηκύιαις πόλεσι, qvales ſunt ipſo etiam judice qvæ ſunt fueruntqve univerſæ, ſed in ideali ſua Rep. Confer Alcinoum cap. 33. & ſcriptores laudatos à me lib. 3. Bibl. Græcæ c. 1. *Ariſtotelis* τὰ ἐκ τῶν νόμων Πλάτωνος, ſive tribus (ut Laërtius V. 22.) ſive duobus libris opus conſtitit (ut Anonymus à Menagio editus in Ariſtotelis vitâ) jam pridem interciderunt, perinde ut *Theophraſti* libri qvibus Græcorum barbarorumqve leges teſte Cicerone deſcripſerat. De legibus Lacedæmoniorum latis à Lycurgo videndus Nicolaus Cragius libro III. de Rep. Lacedæm. Tomo V. Gronov. & qvæ pridem notavi lib. 2 Bibl. Græcæ cap. 14. ubi & de Legibus Charondæ, Zaleuci, Zamolxis & aliorum.

VII. Legumlatores & Leges Ægyptiorum, perſeqvitur Diodorus Siculus lib. 1. hiſtor. cui ex recentioribus addendi ſunt Kircherus Tomo 1. Oedipi Ægypt. pag. 113. ſq. Marshamus, Spencerus, Witſius libris ſupra laudatis, & Johannes Nicolai tractatu de Synedrio Ægyptiorum, illorumqve Legibus inſignioribus, Lugd. Bat. 1706. 8. Joh. qvoqve Ludovicus Praſchius deſignavit collectionem Legum Ægyptiacarum, eamqve Argentorati ſub Bœcleri præſidio in argumentum diſputationis publicæ propoſuit, unde inter Bœclerianas diſſertationes legitur Tomo 2. pag. 665. ſeq. Argentorat. 1710. 4.

VIII. De Legibus Romanorum, Regiis, Decemviralibus Tribunitiis, nec non de SCtis, Edictis atqve Imperatorum Legibus ac reſcriptis ſcriptores laudavi lib. IV. Bibl. Latinæ cap. 9. ubi etiam de reſponſis Prudentum, Juriſconſultis antiqvis & omni juris Romani Hiſtoria. Pro ſeveritate Legum Decemviralium ſive XII. tabularum pulchra Apologia apud Gellium XX. 1. relata legitur

ex

ex ore Sexti Cæcilii. Plebiſcita ſine auctoritate Senatus non habebant vim Legis, ut præter alios notat Plutarchus, Coriolano pag. 227.

IX. Conventus populi, & Comitia calata ſive indicta apud Romanos fuere vel *Curiata*, vel *Centuriata* vel *Tributa*. In *Curiatis* ſuffragia ferebant qvi in urbe habebant domicilium, adeoqve adſcripti eſſent uni è triginta curiis qvas Romulus inſtituit, & omnis deinde ætas ſervavit. In *Centuriatis* auctoritate Senatus convocatis ſuffragia ferebat populus omnis civium, ſive in urbe ſive extra urbem habitantium & in claſſes deſcriptorum, per claſſium Centurias à Servio Tullio inſtitutas: in *tributis* deniq; etiam convocatis ſine Senatus auctoritate idem omnis populus diviſus in tribus XXXV. Centuriam pro tribu ac viciſſim tribum pro Centuria aliqvando ponit Livius, notante Gronovio ad Lib. 26 18. ubi de *confuſo ſuffragio*. Græci ita diſtingvunt: *οὐ κατὰ λόχους ἀλλὰ κατὰ φυλὰς γίνεσθαι τὴν ψηφοφορίαν*, *ſuffragia ferri non centuriatim ſed tributim*, Plutarch. Coriolano fol. 223. De univerſa illa Comitiorum ratione, præter *Onufrium* libro de Civitate Rom. c. 6. 53. & 69. Tomo 1. theſauri Græv. videndus inprimis eruditus vir *Nicolaus Gruchius*, cujus libri III. de Comitiis Romanorum omne punctum tulerunt, prodieruntqve Pariſ. 1555. fol. Venet. 1559. 8. & una cum ſcriptis *Caroli Sigonii* Hanov. 1604. fol. ad cujus binas reprehenſiones, & diſputationem de binis Magiſtratuum Romanorum comitiis & Lege Curiata reſponſiones ejuſdem Gruchii, Pariſ. 1565. 1567. 8. ſeorſim editæ, & recuſæ ſunt una cum libris de Comitiis, Tomo I. Antiqvitatum Romanarum Grævii. Conferendæ etiam *Latini Latinii* ad Gruchium obſervationes pag. 30. ſq Bibliothecæ profanæ & qvæ poſt Gruchium ſcripſit *Otto Auber* libris tribus de Comitiis Romanorum, qvibus & qvartam de Comitiis * Imperii Romano Germanici ſubjunxit. Exſtat & *Pauli Manutii* de hoc argumento libellus Bonon. 1585. 4. & Tomo I. Theſauri Græv. nec non *Pauli Merula* commentatio de Comitiis Romanorum qvæ Lugd. Bat. 1675. 12. & inter ejus poſtuma ſcripta prodiit Lugd. 1684. 4. ut omittam Alexandrum ab Alex. Genialium dierum lib. IV. cap. 3. De Comitiis tributis ante Centuriata habitis, qvibus Candididati Senatus po-

Rrr

* De his Limnæus IX. 1. Swederus part. 1. cap. 30. & alii ſcriptores juris publici, ac ſingularibus ſcriptis Arumæus, Conringius, Bernh. Bertramus aliiqve.

populo commendarentur, multa disputat Nicol. Abr[illegible] Commentar. ad orationem Ciceronis pro Milone [illegible] nullius pretii esse notat Grævius pag. 828. suæ editionis. [illegible] clesiis sive Conventibus publicis Atheniensium Petitus ad Leges [illegible] ticas pag. 234. sq. & Joh. Potterus Archæol. Attic. lib. 1. [illegible]

X. De Hebræorum Judiciis præter ea quæ super[illegible] §. 2. dixi, consulendus Philonis liber de Judice seorsim [illegible] Conradi Rittershusii orationibus 2. de judiciis Franc[illegible] Tho. Godvvynus in Mose & Aarone libro V. Quare [illegible] drii vocentur Crethi & Plethi, disqvirunt Talmudici [illegible] cap. 1. pag. 22. edit. Clarissimi Edzardi. Con[illegible] Carpzovii atqve Henr. Opitii & μαχαιρῖται dissert[illegible] Plethi, ac Scacchi Myrothecium III. 15. seq.

XI. De supremo Græciæ tribunali *Amphictyonico* [illegible] celebrari solito à Pylagoris s. judicibus nomine civi[illegible] legatis & bis per annum convenientibus, videndus [illegible] & è recentibus Seldenus ad Marmora Oxoniensia [illegible] tionis Prideausii, præterea Bœcleri, Hackiique [illegible] Jo. Potterus lib. 1. c. 16. Archæol. Tom. XI. Erasmi V[illegible] p. 301. sq. Tomo XI. Gronov. & Antonius van Dale [illegible] ex marmoribus illustratis dissertatione sexta. De judi[illegible] Atheniensium *Areopagitico* qvi jam à Cecrope in[illegible] cellus pag. 153. & in tenebris jus dicebat teste L[illegible] 553. agit Meursius libro singulari, recuso Tomo V. [illegible] nov. Seldenus II. 4. de Synedr. p. 136. sq. Lydiat[illegible] Oxon. II. pag. 108. seq. Sam. Petitus ad Leges Attic. [illegible] hamus Canone Chron. pag. 650. seq. Andreas Din[illegible] Areopago Norimb. 1621. 4. Joh. Schedii diss. [illegible] Mich. Dilherri. Jen. 1640. 4. Pfeiferi Antiqv. Gr. [illegible] terus lib. 1. Archæol. cap. 19. à qvo etiam alia [illegible] niensium, & actiones tam publicæ qvam [illegible] Decisionum Areopagiticarum sylvulam collegit [illegible] rus, Francof. ad Oderam 1672. 4. & Tomo [illegible] Duo autem in Areopago Concilia, unum è qvin[illegible] deligebantur, & perpetuum alterum, vide Apostol[illegible]

[illegible] De Palladio judicio idem VII. 42. de Amphyctyonibus III. 4. De [illegible] & privatis judiciis atqve actionibus apud Athenienses consu[illegible] Rhetores Græci & qvæ Viri docti ad Harpocrationem, Johan[illegible] Potterus Archæol. Attic. lib. 1. cap. 23. seq. De Lacedæmo[illegible] nullos patronos causarum admittebant, Cragius IV. 7. seq.

[illegible] XIII. De Judiciis Romanorum exstant libri III. Caroli Sigonii, [illegible]ov. 1609. fol. & T. II. Antiqvitatum Romanarum. In eo[illegible] currunt Sibrandi Tetardi Siccamæ libri duo de judicio [illegible]us pridem edita Francof. 1596. 8. Francisci vero Polle[illegible] J. C. historia fori Romani cum auctario Phil. Broidæi [illegible] generi, lucem aspexit Francof. 1676. 8. & qvæcunqve [illegible] spectant, non incuriose persequitur, cui addenda [illegible] servavit Pet. Ærodius, in libro de publicorum judicio[illegible] in Pandectis rerum judicatarum, tum Casp. Ziegle[illegible] gensis qvondam Academiæ decus, in sua Dicastice & Ra[illegible] Georgii Grævii prælectiones de judiciorum Romano[illegible] qvas edi optat Jo. Philippus Slevogtus in erudita diss. de in[illegible] antiqva & nova Jenæ 1705. 4. necdum, qvod dolen[illegible] lucem. Sententiæ in judiciis ferebantur vel voce vel [illegible] sublata manu. Vide Lipsium ad Senecam de vita bea[illegible] ad Symmach. lib. 2. Epist. 36. De formulis senten[illegible] Lipsius ad Senecæ c. 3. Latina lingva sola in judiciis [illegible], ut notat Valerius Max. lib. 2. c. 2. §. 2. De jure [illegible] Pancirollus III. 30. Var. Lectionum &c.

[illegible] De primis Christianis Judicia Ethnicorum Magistratuum [illegible] Apostoli fugientibus videantur Interpretes ad 1. Co[illegible] Seldenus lib. 2. de Synedriis Ebræorum cap. 7. Ju[illegible] Christianorum erant Episcopi, norma sive regula judi[illegible] icorum sacræ literæ, æqvitas naturalis & deinde Ca[illegible] Concilia. Canonum collectio antiqvissima est, qvæ [illegible] Canonum Apostolicorum nomine fertur, & constitutio[illegible], ut vocantur vulgatæ sub nomine Clementis Romani. [illegible] collectiones editionesq; Conciliorum & Scriptores Ju[illegible] ex instituto recensui libro sexto Bibliothecæ Græcæ, [illegible]

XIV. Apud Hebræos qvatuor in usu fuisse suppliciorum capitalium * genera feruntur, vivicrematio, lapidatio, strangulatio & pœna gladii, qvam putabant esse turpissimam. Confer Jo. Seldenum de jure naturæ & gentium pag. 857. & lib. 2. de Synedr. cap. 13. D. Carpzovium ad Schickardi jus Regium Hebr. p. 259. sq. Joh. Hoornbekium in Miscel. Sacris cap. XV. pag. 384. sq. Matth. Zimmerm. in Analectis pag. 405. sq. Petrum Jurieu in Historia Critica pag. 389. H. Kippingium Exerc. 1. de Cruce & B. D. Mayeri diss. selectas Kilonienses pag. 245. sq. ubi singillatim agit de lapidatione Stephani & pag. 275. observat lapidatos postqvam hoc supplicium sustinuissent, deinceps fuisse etiam suspensos, non ex collo qvidem, sed ex utroqve brachio, qva de re Rev. qvoqve *Dassovii* diss. consulenda est edita Witteberg. 1694. de suspendio hominis lapidibus obruti. Supplicium crucis apud Judæos in usu fuisse contendunt Baronius & qvidam alii, etiam D. Georgius Moebius ὁ μακαρίτης singulari diss. sed negant rectius cum Scaligero Casaubonus exercit. 16. ad Baronium cap. 77. H. Kipping Exerc. 2. de cruce aliiqve. De pœna excidii, Codex Talmudicus כריתות Tomo V. edit. Surenhusianæ p. 236. De Flagellatione ** sive fustigatione apud Judæos agit Campegius Vitringa in Archi-Synagogo cap. 16. sq. Matthias Zimmermannus pag. 407. sq. Analect. & interpretes ad Deut. XXV. 3. & 2. Cor. XI. 24. ubi Apostolus testatur se accepisse plagas undeqvadraginta, triplici nimirum flagello plagas tredecim, qvem numerum hodieqve apud Judæos observari docet exemplum Urielis Acostæ, qvi totidem se à Judæis plagas propter Apostasiam suam accepisse refert in vita sua, qvam Limborchius edidit ad calcem colloqvii sui cum erudito Judæo pag. 350. Ex illis 39. plagis, qvas Josephus IV. 8. Antiqvitatt. & Talmudici in Tractatu Maccoth sive de pœnis qvem Coccejus illustravit Tomo 7. Opp. & T. 4. Mishnæ Surenhusianæ p. 269. sq. & 288. numero rotundo 40. ex loco Deuteronomii vocant, plagæ 13. infliguntur super humerum dextrum, totidem super humerũ sinistrum, & totidem infra humeros, ut præter alios

* Non ademtum fuisse Judæis tempore CHristi jus omne suppliciorum capitalium, docent Otto in lexico Rabb. p. 634. Salomo Deylingius II. 33. Obs. sacrarum, & alii qvos laudavi ad Codicem Apocryphum Novi Test. pag. 245

** De Cruciariis (apud Romanos) anteqvam in crucem tollerentur ad columnam flagellatis vide Grotium & alios interpretes ad Matth. XXVII. 19. & 26. Kippingium Exerc V. de Cruce, Tillemontium Tomo 1. memor. Hist. Eccles. pag. 64. Pearsonium ad Symbolum Apostoli pag. 319. sq. edit. Latinæ & Gretserum lib. 2. de cruce cap. 10. & 84.

alios notat Jo. Morinus de Sacramento pœnitentiæ p.231. Deturbationem de Saxo etiam apud Judæos usitatam notat Just. Rycqvius libro de Capitolio c. 4. Pœnam exilii nisi in alium Judææ locum & in asylum lex non statuit, qvia in solo populo Judaico DEus sanctius colebatur, omnibus aliis populis per idololatriam corruptis, unde, qvod scite observat Tho. Aqvinas, si qvis à populo illo universo fuisset exclusus, data fuisset ei occasio idololatriæ. De excommunicatione duplici apud Judæos, parva (Nidduj sive Schammatha) & magna cum exsecratione (Cherem) vide Petrum Jurieu in Historia Critica pag. 592. sq. Buxtorfium in Lexico Talmudico vocibus נדוי, חרם & שמתא. Seldenum de jure Nat. IV. 8. & de Synedriis I. 7. Joh. Colerum in vita Spinosæ pag. 21-56. sed & Sam. Basnage ad Baron. Tomo 2. pag. 476. seq. ubi negat ἀνάθεμα de excommunicatione esse intelligendum, rejicitqve κατάθεμα Justini qv. 121. ad Orthodox. porro docet excommunicationem apud Judæos fuisse exclusionem forensem à juribus Societatis civilis, non à templo nec paschate. De excommunicatione Christianorum id. pag. 480 seq. Vide & Grotium ad Luc. VI. 22. & scriptores de pœnitentia Ecclesiastica, supra cap. 11. allegatos. De excommunicatione apud Judæos ad sonum tubarum, Eisenmengerus in detecto Judaismo Tomo 1. pag. 118. sq.

XV. De pœnis & suppliciis apud Græcos & alias gentes videndus Alexander ab Alexandro lib. 3. cap. 5. & 20. Albericus Gentilis III. 18. lectionum ad jus Civile spectantium & II. 9. ubi singillatim de pœna ignis. Lacedæmonios neminem interdiu supplicio afficere solitos, sed tantum de nocte plectere damnatos ad mortem tradit Herodotus IV. 146. De pœnis & remunerationibus apud Athenienses agit Potterus lib. 1. cap. 25. Archæol. Attic. apud Lacedæmonios Cragius IV. 9. & 10. Horrenda qvædam supplicia Persarum refert Plutarchus Artaxerxe pag. 1018. 1019. & 1021. confer Brissonium lib. 2. pag. 325. seq. De Persarum σκαφεύσει sive σκαφισμῷ Cangius pag. 9. ad Zonaram. De Tormentis sive qvæstionibus veterum Josephi Laurentii diatriba recusa est Tomo VI. Antiqvitatum Græcarum, ex ejus Polymathiæ lib. 3. cap. 10. Varia pœnarum & tormentorum genera recenset etiam Isidorus Hispalensis lib. 5. Originum cap. 27. De circumductione in ludibrium ore frenato capistratoqve, vel etiam supino, ac retortis cervicibus Zimmermannus pag. 462. seq. Analect. ex Jo. Frid. Gronovii

& Gisb. Cuperi Observationibus. De culei pœna Tho. ... XI. animadverſ. pag. 247. ſeq. De Cynophoria ſive ... ne ignominioſa, Joh. Henrici Meibomii Epiſtola, ſub... phiæ Chriſtiani Franciſci Paullini: Jo. Henelius in ... enſi cap. 18. Rittershuſius ad Guntheri Ligurin. V. ... nibus ſtigmate & cauterio notatis Potterus Archæol. ... 10. pag. 54. ſeq. Joh. Mœbii diſſ. Lipſ. 1687. & idem ... Uratislav. cap. 16. ſeq. De lapidatione Perizonius ... Hiſt. V. 19. Neqve omittendum qvod lutibones ... petitos malos poëtas notat Caſaubonus pag. 451. ad ... Exilii pœna agit Nicolaus Antonius lib. 2. de jure ... 14. ubi ſingillatim de * Oſtraciſmo, cujus ... ſeus. Vide Meurſium in Theſeo cap. 29. Adr. ... Animadverſ. Jacobi Thomaſii diſſ. de Oſtraciſm... 1659. inqve Obſervatt. Hallenſ. IX. 3. recuſam ... 741. ad Ælian. & Sam. Petitum ad Leges Atticas ...

De pœnis Romanorum & exemptione Civium ... legem Porciam, agit Scipio Gentilis diſſ. qvarta ... Rom. *Sed & judicatos retro in partes ſecari à credit... ſenſu tamen publico crudelitas poſtea eraſa eſt.* Tertull... De Tunica moleſta apud Romanos aliqvo tempor... terpretes ad Juvenal. Satyr. IV. 155. & VIII. 235. ... Annalium, Voſſius lib. 4. cap. 92. de idololatri... 162. ſeq. de Cruce, Stephanus le Moyne in notis ... 1041. ſeq. Iſaacus Voſſius ad Catullum pag. ... Adverſariis pag. 452. De decollatione, deſoſſione ... & nece per injectam cratem, Octav. Ferrarius lib. ... crurifragio ſervorum, & de ... agunt viri ... Auguſtum cap. 67. De rotæ pœna Adr. ... verſ. De Crucis ſupplicio (qvo in Servos ... bant Romani, ſed & aliæ gentes qvam plurimæ ... Indos qvoqve illud receptum doceat ... Fluminibus pag. 70. & apud Perſas H. Kipping...

* Oſtraciſmus erat honeſtum potentiorum exilium ... tarch. Nicia pag. 530. Similis apud Syracuſanos ... Sic. Tom. 2. pag. 65. De Thebanorum more ... cratis pag. 178.

[illegible] mortem demum in crucem actos observat, perinde ut ab [illegible], Chaldæis &c. Videndi J. Lipsius libris 3. de Cruce, [illegible] Kippingius de Cruce & cruciariis Brem. 1671. 12. Jac. Bo- [illegible] VI. de Cruce triumphante & gloriosa Antvverp. 1617. fol. [illegible] ad Euseb. Salmasius, Gretserus aliiqve. Idem Lipsius & [illegible] lib. 1. cap. 6. observat à Constantino Imperatore hoc sup- [illegible] honorem CHristi fuisse abrogatum. De triplici capitis [illegible] apud Romanos, Boëthius 2. in Topica Cic. pag. 781. [illegible] Octavius Ferrarius lib. 1. Elector. cap. 5. Ca- [illegible] de judiciis III. 17. & liber eruditus Hieronymi Magii, [illegible] qvi cum notis Godofr. Jungermanni editus est Am- [illegible] In eodem volumine habentur etiam excerpta ex [illegible] Antonii Gallonii, de SS. Martyrum cruciatibus cap. 3. [illegible] idiomate lucem adspexit Romæ 1591. 4. dein- [illegible] 1594. 4. Colon. 1602. 8. Paris. 1659. & Amstel. [illegible] variis SS. Martyrum tormentis & cruciatibus qvæ in [illegible] memorantur, præter Gallonium videndus Cer- [illegible] c. CXXVIII. & B. Bebelius Sec. IV. Tom. 2. p. 1041. [illegible] fidiculis & ungulis agit idem Ferrarius lib. 1. ele- [illegible] notat catastam, qvam cum eqvuleo Sigonius con- [illegible] aliud fuisse qvam pegma ferale. Varia genera tor- [illegible] enumerat Synesius Epist. 58. pag. 201. Nazianzenus 1. in [illegible] Qvomodo Exul à Relegato apud Romanos differ- [illegible] lib. V. Tristium elegia XI. Nimirum exuli opes [illegible] adimebantur, relegatus patriis tantum jussus abesse [illegible] Poëta canit. Confer Alex. ab Alexandro III. 20. [illegible] publicatione bonorum. De pœnis & ignominiis mi- [illegible] Græcos Potterus Archæol. Græc. pag. 504. & 534. Apud [illegible] Lib. V. de militia Romana cap. 18. Alexander ab [illegible] Genialium dierum cap. 13. Franciscus Robertel- [illegible] ri Græviani p. 1482. sq. præcipue vero V. C. Gerar- [illegible] in erudita dissertatione Philologica & Juridica [illegible] ribus Romanorum. Amsterd. 1708. 8. Vide etiam [illegible] ermanni florilegium in voce *Vitis*. Neqve ve- [illegible] milites supplicio afficere anteqvam illis demeretur [illegible] præter alios docet Cæsarius qvæst. 78. pag. 214. [illegible] classicum anteqvam capitis sententia diceretur, ob-

ser-

servavit Lipsius ad Taciti Annal. II. 22. De more [illegible] cum voce præconis, κηρύκων [illegible], ut loquitur Zonaras [illegible] vide Cujacium VII. 6. Observatt. & Dionys. Gothofredum [illegible] §. 6. D. de jurejurando. De Decimatione & usu sortitionis [illegible] ad omnes, pœna ad paucos perveniret, adi Plutarchum Anton. [illegible] Ciceronem pro Cluentio T. 3. editionis Grævianæ [illegible] Romæ primus ædificavit Ancus Martius teste Livio [illegible] Celebres ita Siculorum Latomiæ, Plutarch. Nicia [illegible] cedæmoniorum, pro qvo male [illegible] legitur ap. Plutarch. [illegible] F. in Agide. Messeniorum Thesaurus subterraneus [illegible] pœmene pag. 367. Confer qvæ de ergastulis [illegible] rum. De pœnis Servorum vide Plutarchum Co[illegible] rent. Pignorium Libro de Servis, Tiraqvellum [illegible] III. 20. &c. De pœnis Coqvorum, Petavium [illegible] pag. 512. De pœnis & castigationibus disci[illegible] lescentum in Scholis eundem Petav. p. 514 [illegible] lium in Theatro Rhetorum lib. 5. cap. 6. & sq. [illegible]

Præcæteris universum hoc argumentum [illegible] apud varias gentes generibus apprime illustra[illegible] Consiliarius Schwarzburgicus in opere bipertito [illegible] Sonderhusæ A. 1693. & 1697. 4. qvod inscripsit [illegible] *suppliciorum & executionum Criminalium*, [illegible] Straffen. Idem parte 1. cap. 1. prolixe etiam [illegible] præsertim Germaniæ, de qvibus etiam [illegible] telii liber de singularibus & antiqvis in [illegible] servatis Francof. 1671. 8. De Germanorum [illegible] niariis conferendum Christophori Lehmanni Chron. [illegible] II. 28. sq. Suppliciorum plerorumqve & tormentorum [illegible] scriptas exhibet liber memoratus in * Museo [illegible] pag. 150. *Il teatro della crudeltà praticata nelli più famosi* [illegible] *do, che dalla crocifissione di Giesu Christo fino al giorno* [illegible] *perto in cento e quatro figure intagliate in rame,* [illegible] *di Giovanni Luycken, Olandese.*

XVI. De servis apud Judæos à Maimonide [illegible] Altingius diss. sexta Philologica, Heptade [illegible]

* Galleria di Minerva.

[illegible] seq. ubi de perfossione aurium, & 237. seq. ubi de servorum [illegible] & libertinis. Jo. Georgius Abicht Exercitatione de ser[illegible] Hebræorum acquisitione & servitiis Lipsiæ 1704. Vide & Su[illegible] opus Mishnicum Tomo 3. pag. 360. 362. & B. Qvenstadii [illegible] Ecclesiasticas pag. 915. De servis Atheniensium dili[illegible] Jo. Potterus lib. 1. Archæol. Attic. cap. 9. Tomo 11. [illegible] De Lacedæmoniorum servis Crugius lib. 1. cap. 11. & [illegible] Misc. Lacon. Tomo 5. Gronov. De servis publi[illegible] Cretensium idem Meursius in Creta lib. III. cap. 14. [illegible] Romanorum Philippus Ludovicus Hannekenius diss. 2. [illegible] Romanorum Giessæ 1669. 4. aliiqve mox [illegible] Nam ut de ministris atqve apparitoribus Magistra[illegible] apud Romanos, nonnihil prius addam, mi[illegible] erant Scribæ, Accensi, Præcones, Li[illegible] de qvibus Amplis. Cuperus in Harpocrate [illegible] Janitores, Statores de qvibus Gvilelmius cap. 30. de [illegible] Carnifices, Diribitores, Rogatores, Custodes, [illegible] Excubitores, Stipatores, Calatores, Divisores, [illegible] Bruttiani, de qvibus vide Onuphrii Panvinii de Ci[illegible] cap. 56. & 66. Sigonium de antiqvo jure civium [illegible] cap. 15. & 9. ubi de Scribis. Lipsium lib. 1. Electorum [illegible] ubi singillatim de Lictoribus multa, de qvibus [illegible] Etymologico. Alexander ab Alex. lib. 1. cap 27. & [illegible] Epist. ad Hofmannum pag. 554. seq. Janus Gvilel[illegible] Magistratibus Romanorum cap. 29. seq. & P. Faber lib. 2. [illegible] pag. 326. seq. Wolfg. Lazius 2. de Rep. Rom. pag. 291. [illegible] de Imperio Rom. III. 36. Andr. Christiani Eschen[illegible] de scribis veterum Romanorum Jen. 1687. & Tomo 2. [illegible] A. 1700. 8. atqve in Eschenbachii diss. Academicis V. [illegible] 8. Ministri *Sacerdotum* populi Romani Camilli & [illegible] minii & Flaminiæ, Æditimi sive Æditui: scribæ pu[illegible] à commentariis XV. virum sacris faciundis, adju[illegible] Calatores Sacerdotiorum (confer Begeri spici[illegible]) Tibicines, qui Sacris publicis præsto erant, Tubicines, [illegible] Popæ, Victimarii, Lictor Flaminius, Flaminis dialis, [illegible] sive Præclamitator, Lictores sex virginum Vestalium, Præfica, [illegible] & Vespa sive Vespillo. Vide Onuphrium de Civitate

Romana cap. 41. & 45. Cæterum de omni servorum
præsertim genere eorumque officiis egregium
Pignorii de servis, pulcherrimarum rerum
editus ut Augustæ Vindel. 1613. Patav. 1656. & 1694.
ma editione accessit liber ejusdem Pignorii symbol
rum excusus pridem Patav. 1629. 8. In editione
stelodamensi 1672. 12. subjicitur Titus Popma de
ex edit. Antvverp. 1606. 8. ut prætereamus quæ
rum lectione notata sunt à Alexandro ab Alex
Donaldsono in Oeconomica sua, & Josepho
mathiæ diss. IX. sq. Exstat etiam in Bibl.
burgensi apparatus non contemnendus de hac
eum industria collectus à Frid. Lindenbrogio,
qui digeratur & in lucem edatur. De janitoribus
ministris ad fores ut appellat Lampridius in A
consules Casp. Sagittarium lib. de januis veter
siorum Palatii & Ecclesiæ Officiis quæ
rejicienda sed magnis dignitatibus
glossarium & Begeri spicilegium Antiquitatis
dem Begerum pag. 83. memoratur Tiberii Cæs
mianus pag. 103. atrienses arcellarii, arcarii
De more pedes venalium mancipiorum
Dalechampium ad Plin. 35. 17. unde
legendum cum codice Pintiani
servis ad mensam ministrantibus Stuckius
sq. pag. 202. sq. III, 3. pag. 286. de
rum victu ac diæta. Idem 1. 22.
in mariti potestate non erant, sed
cum pecunia quam illa pro libitu
quæ ad Gellium XVII. 6. & Plauti Asinariam
Manumissionis Servorum non unus
enim per alapam & in circulum actionem
mensam &c. Vide Wilhelmum à
de Servorum apud Romanos
Patrum Apostolicorum p. 105.
Crenium T. 1 animadversionum Historico-
Sub initium Consulatus Colonne

[illegible] p. 93. ad Sidonium, qvi p. 72. seq. ad Ennodium etiam viden-
[illegible] manu missione in Ecclesia apud Episcopum facta, & de more
[illegible] tabulas servitutis Tomo I. Opp. pag. 334. seq. Ad locum
[illegible] lib. V. c. 4. contra Marcion. *alienos enim servos nec Galba manumit-*
[illegible] Latinium Tomo 1. Epist. p. 298. Præter libertatem justam, ple-
[illegible] ac solennem qvæ vindicatione, censu, testamento
[illegible] de qva triplici ratione videndus Boëthius 1. ad Topica Cic.
[illegible] fuit etiam non justa qvæ inter amicos, in convivio vel
[illegible] Vide qvæ ad Senecam de Vita beata cap. 24. Ita
[illegible] non plene sed conditione operarum vel census
[illegible] Cangium in *capitales*. Libertos sive manumis-
[illegible] fas erat, à Dominis suis iterum addici in servitu-
[illegible] Ambrosius cap. 3. de Jacobo & vita beata Tomo 1. pag.
[illegible] *acceptis* [illegible]
[illegible] *legitimum obseqvium deferendum, ne ab ingrato revocetur*
[illegible] Gothofredum ad Cod. Theodos. lk 22. IV. 11. De
[illegible] diebus festis qvotannis domini servis ministrarunt
[illegible] Delrio in Comment. ad Senecam Tragicum.
[illegible] der ab Alexandro lib. 2. c. 22. Dierum Genial. T. I.
[illegible] Variorum pag. 462. sq. Nonnulli servos Romæ, initio
[illegible] negat contra Robortellum argumentis non in-
[illegible] ad Svetonii Cæsar. c. IV. Drelincurtius in Apo-
[illegible] & de eo qvod non sexcentis annis Roma exsulave-
[illegible] Misc. pag. 144. sq. De Masnadis aliisqve Servis apud
[illegible] V. C. Justus Fontanini in libro edito Italice Venet.
[illegible] recensetur in Actis Eruditorum Tomo 3. supplementi
[illegible] servis veterum Germanorum Phil. Cluverius lib. 1. Anti-
[illegible] cap. 15. pag. 98. sq. De servis apud Germanos medii
[illegible] præclara monet dissertatio Joh. Nicolai Hertii de *ma-*
[illegible] minibus propriis, * qvæ recensetur in observa-
[illegible] bus Tomo IV. pag. 195. sq. Vide & Cangii glossa-
[illegible] rium. De Manumissione servorum apud Germanos
[illegible] Paræneticos veteres pag. 433. seq. qvi pag. 437. singu-
[illegible] re tractatum promittit. Formulas manumissionis apud

* [illegible] 1709. 4.

Anglo Saxones vide in Hickesii diss. Epistolar. pag. [illegible] fuit δούλων πόλις in qva unicus ingenuus Dianæ sacerdos [illegible] tum ad proverbia pag. 296. De festo servorum [illegible] κεῖα.

CAPUT XVI.

Scriptores de reditibus, censu, de[illegible] mitiis, vectigalibus, ærario, [illegible] nitate, testamentis, nundinis [illegible] numis, usura, abaco, [illegible] ponderibus.

De ærario & reditibus Regum Israelis 1. *De Decimis* [illegible] *& alias Gentes* 2. *De reditibus & vectigalibus* [illegible] *&c.* 3. *De Romanorum vectigalibus, ærario,* [illegible] *peratorum.* 4. *De immunitate, largitionibus,* [illegible] *mentis.* 6. *De nundinis, auctionibus,* [illegible] *veterum.* 8. *Hebræorum & aliorum Orientalium* [illegible] *manorum.* 11. *Germanorum,* [illegible] *tica.* 13. *Siglæ in numis & antiquis Inscriptionibus* [illegible] 15. *Usuris.* 16. *Mensuris & ponderibus.* [illegible]

I.

DE Ærario & reditibus Regum Israelis [illegible] daicos & Christianos scriptores silentium [illegible] illa, qvæ notavit Bertramus cap. 1[illegible] bræorum pag. 271. sq. editionis [illegible] teur & Schickardus de Jure regio pag. [illegible]

nis Carpzov. & 269. ubi de Decimis * Regi tribuendis. Vide etiam sis Interpretes ad IV. Regum XVIII. 15. & XX. 13. 17. De sacro ærario per annuam sicli, mense Adar offerendi, solutionem augeri & conservari solitio, adi Talmudicos in tractatu Seckalim qvem illustravit Jo. Saubertus, Altdorff. 1680. 4. atqve Seldenum lib. IV. de Jure Nat. & Gentium cap. 5. & lib. 3. de Synedriis c. 10.

II. Sacerdotes alebantur ex sacrificiis, decimis, primitiisqve. Ac de *decimis* qvidem videbis interpretes ad Num. XVIII. 21. Tob. I. 6. De decimis secundis ad Deut. XIV. 24. Tob. I. 7. & Eduardum Bernhardum pag. 287. ad Josephum, Mishnam Surenhusianam Tomo 2. pag. 108. De decimis tertiis deniqve interpretes Deut. XIV. 28. XXVI. 12. Tob. I. 8. Spectant ad hoc argumentum Codices Talmudici דמאי *de re dubia* Tomo 1. edit. Surenhus. pag. 76. מעשרות pag. 245. מעשר שני pag. 263. & ערלה pag. 306. de arborum præputiis. Josephi Scaligeri diss. de Decimis inter ejus opuscula D. Augustus Varenius in suo trifolio, Sixtinus Amama ad calcem Antibarbari Biblici & post Drusium in loca Josuæ, Judicum & Samuelis. D. Carpzovius ad Schickardi jus Regium Hebr. pag. 270. seq. Jo. Seldenus opere Anglice edito de Decimis, cujus tria primora capita latine à se versa Jo. Clericus V. C. subjunxit commentario suo jam bis edito in Pentateuchum. His addendus Jo. Conradus Hottingerus dignus Johannis Henrici nepos, cujus Commentarius Philologicus sive Exercitationes X. de Decimis Judæorum cum Epistola doctissimi Viri Hadr. Relandi superiore anno 1712. prodierunt in 4. Similiter in veteri Ecclesia Christiana Clericis Decimæ datæ, vel loco illarum liberæ oblationes tanqvam decimæ, ut loqvitur S. Cyprianus Epistola 1. Confer M. Antonium de Dominis IX. 2. Cotelerium ad Constitut. Apostol. II. 35. & Petrum de Marca IV. 10. de Concordia Sacer-

* Apud alias etiam Gentes morem illum Decimarum civilium principibus pendendarum receptum fuisse docent Plutarchus in qvæstionibus Romanis ubi de decimis Herculi datis pag 238 Julius Pollux pag. 6. Svidas in Μόζ@. & è recentibus Seldenus ad marmora Oxon pag. 45 Huetius Alnetanis qvæst. pag 323. Bulengerus de Vectigalibus cap. 8. Tomo VIII Græv. pag 846. sq. & Paganinus Gaudentius de sæculi Instinianei moribus pag. 30, 32. Ac nuper ad modum Regi Christianissimo Decimas hujusmodi loco omnium aliorum tributorum exigere suasit, cui tot munitissima castella debet Francia, Sebastianus de Vauban in libro *project d'une dixme Royale* Anno 1707. 12.

dotii & Imperii, & VI. 12. ubi de eo, qvo jure Decimas redituum Ecclesiasticorum sibi arroget Episcopus Romanus. Ac jure divino decimas Ecclesiasticis deberi adversus Seldenum pugnant Rich. Montacutius in Decatevticis, & Apparatu ad Origines Eccles. p. 154. & Tom. 2. Originum pag. 210. Jacobus Semple libro de sacrilegiis, Georgius Carletonus Cicestriensis Episcopus & Cornelius Burgesius aliiqve scriptores Angli de Decimis. Decimas solvere etiam plus simplici vice in Alcorano jubet Muhamedes. De Decimis apud Gentes persolutis vide Spencerum III. 10. de Legibus Hebræorum.

De *primitiis* frugum, fructuumqve & primogenitis apud Judæos in Templo offerendis, laudatus Varenius in trifolio sacro Rostoch. 1646. 4. Scriptores memorati supra p. 313. ubi de festo messis: Talmudici in tractatibus בכורים & בכורות Tomo 1. edit. Surenhus. pag. 320. & Tomo 5. pag. 155. è qvibus priorem etiam cum versione magis perspicua & notis suis edidit Vir Clariss. Christianus Ludovici Lips. 1712. 4. Interpretes ad Exod. XXIII. 19 XXXIV. 19. 26. Levit. XIX. 23. XXIII. 10. Num. XV. 20. Tob. I. 6. &c. Sic primitias etiam in Ecclesia Christiana veteri offerre mos, de qvo vide Beveregium ad Can. IV. Apostolicum & in Codice Canonum Vindicato pag. 191. seq. Goarum ad Euchologium pag. 656. Novarini schediasmata sacro profana lib. V. cap. 13. Petrum Canisium de decimis, primitiis, oblationibus, Ingolstad. 1609. 8. Similem Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum aliarumq; Gentium usum observarunt Grotius ad Exod. XXIII. 19. Spencerus III. 9. de Legibus Hebræorum, Lindenbrogius ad Censorinum pag. 6. seq. Meursius in Græcia feriata p. 117. ubi de primitiis Vestæ oblatis, & Tho. Crenius in Museo Philologico Historico pag. 8. seq. &c.

De beneficiis & reditibus Ecclesiasticis scriptores laudavi supra pag. 462. cap. 13. §. 23. qvibus addenda qvæ supplementi loco ad librum de hoc argumento sub Hieronymi Acosta nomine editum notavit Rich. Simon Tomo 3. Bibl. Criticæ cap. 32. seq.

III. De Græcorum aliarumqve Gentium censu, reditibus, vectigalibus, tributis agunt Christophorus Besoldus, Casp. Klockius & Jacobus Bornitius in libris de Ærario & Gregorius Tholosanus

sianus in Syntagmate Juris universi lib. 3. etsi operæ pretium esset hoc argumentum qvod ad celebriora Regna & Resp. Græciæ & Asiæ attinet, diligentius & ex instituto à viro aliqvo erudito pertractari. De Atheniensibus tamen vide Potterum lib. I. Archæol. c. 14. sq. de Lacedæmoniis Cragium IV. 1. sq. Apud Persas hoc peculiare, qvod & hodie etiam ab illis observari notat Jo. Chardinus Tomo VI. descript. Persiæ cap. 7. ut certis regionibus injunctum esset per certam partem anni Regem ejusq; aulam vel exercitum alere, aut certum genus rerum necessariarum aut ad commoditatem vel luxum etiam & splendorem facientium suppeditare, ut ex Herodoto & Strabone notat Brissonius lib. 1. de regno Persar. pag. 163. Ita Reginis in singulas mundi muliebris partes integrarum provinciarum vectigalia addicta fuisse è Platonis Alcibiade 1. notavit Muretus XV. 10. Var. lectionum. In Regium fiscum illata fuisse Herodotus scribit talenta annua 14560. Justinus 30000. Chardinus Tomo 6. pag. 147. ait Regi Persiæ qvotannis redire tricies & bis millena millia librarum Gallicarum: Adamus Olearius octies millena thalerorum millia, qvorum singuli tres valent libras Gallicanas.

IV. De reditibus, ærario, fisco & vectigalibus veteris Romæ videatur Onuphrius Panvinius in Imperio Romano cap. 22. Tomo 1. Thes. Græviani pag. 441. sq. Jul. Cæs. Bulengerus lib. 9. de Imperio Romano (Tomo 8. antiq. Roman.) & qvæ libro tertio habet de ærario, fiscoqve. Ejusdem Bulengeri liber de tributis ac vectigalibus populi Romani prodiit Tolosæ 1612. 8. & subjectus est utriqve editioni tractatus Christophori Besoldi de Ærario publico, Tubingæ 1618. & auctius Francof. 1620. 4. His addendus Nicolaus Bergierius lib. 1. de publicis imperii Romani viis T. X. Græv. lib. 1. sect. 12. & seqv. & sectione 21. ubi de pecunia manubiali. Christianus Fridericus Franckenstein, Professor Lipsiensis in Observationibus de Ærario, qvæ seorsim primum editæ Lipsiæ, deinde curante Jo. Georgio Grævio recusæ Ultrajecti 1701. 4. in Syntagmate variarum diss. pag. 632. seq. Alexander ab Alexandro Genial. Dier. lib. & cap. 2. ubi etiam de Qvæstoribus eorumqve scribis & in eorum locum ab Augusto constitutis Prætoribus Ærarii, de qvibus Lips. ad Tacit. lib. 13. Annal. De vectigali-

ctigalibus Veteris Romæ præter Pancirolli observationes III. 31. Variarum lectionum exstat etiam eximius liber C. V. Petri Burmanni, editus Trajecti ad Rhen. 1694. 12., de qvo consulenda Acta Eruditorum 1695. pag. 178. seq. De vectigali salinario Pitiscus ad Aurel. Victorem pag 64. & 185. De Vectigali meretricio Jo. Henelius in otio Vratislaviensi cap. 50. Salmasius ad Jus Atticum pag. 259. seq. Alexandriæ etiam Astrologi pendebant βλακεννόμιον qvasi vectigal stultorum, qvod à stultis consulerentur, ut refert Apostolius V. 65. Proverb. De Vespasiani Imp. Vectigali urinario, qvod Fullones pro colligenda, in positis per angiportus amphoris, urinâ, ad poliendas, incretandas, durandas & purgandas vestes solvere jubebantur vide qvæ viri Docti ad Sveton. in Caligula cap. 40. Vespas. cap. 23. Henelius in otio Vratislav. cap. 32. Cæsar Zarottus in Medica Martialis tractatione Venet. 1657. 4. cap. 24. Bernardus Ramazzinus de morbis artificum cap. 15. & Henninius ad Bergierium Tomo X. antiqvitatt. Romanarum pag. 648. ubi & plures de sordidis vectigalibus disputantes laudantur, Caspar Klockius de Ærario lib. 2. cap. 147. Hermannus Latherus de censu lib. 1. cap. 5. num. 24. Jac. Cujacius lib. 10. observationum cap. 7. & lib. 22. cap. 34. & Christoph. Colerus cap. 14. Parergon Juris. Vectigal in ipsis speciebus solvendum cujus in Codice Theodos. mentio occurrit, intelliges de rebus ipsis, v. g. ligno, frumento, lapidibus, non eorum pretio. De Ærario militari, qvod Augustus instituit, disputat Franckensteinius diatriba laudata p. 644. De fisco Pontificum, Jacobus Gutherius II. 12. de jure Pontificio, Tomo V. Græv. De Ærario sacro & privato principis idem Franckensteinius pag. 664. De thesauris Principis per provincias, eorumqve præpositis Thesaurensibus, Nicol. Bergierius lib. 4. cap. 24. Qvid sit inter Ærarios vel in Cæritum Tabulas referri, disces ab eodem Franckensteinio pag. 633. seq. qvi pag. 664. etiam agit de arca sive banco publico, privatorum opes publica fide continente. Non pauca etiam de hisce argumentis præclare observata sunt D. Casp. Zieglero lib. 2. de Juribus Majestatis. De reditibus & vectigalibus Pontificis Romani agitur in libello ab Elzeviriis plus simplici vice in minori forma excuso, sub titulo Respublica Romana pag. 523. seq. & in libro Gallice edito, *Tableau de Rome*.

De

[illegible] De *Censu* Romanorum, vide scriptores de Censoribus, lauda[illegible] cap. 14. pag. 479. & B. Phil. Lud. Hannekenium diss. 4. de [illegible] domestica Romanor. pag. 157. seq. Numerum hominum à Servii [illegible] temporibus Romæ durante libera Rep. in censum relatorum [illegible] exponit Is. Vossius cap. 6. de magnitudine Romæ veteris. De [illegible] condendi ritu A. Pagi ad A. C. 14. num. 5. Orphani antea [illegible] Camillo censore ὑποτελεῖς facti sunt. Plutarch. Camil[illegible]

[illegible] rationario Augusti sive breviario Imperii ejusque rediti[illegible] viri docti ad Svetonium August. cap. 28. Lambecium [illegible] Commentar. de Bibl. Vindob. pag. 72. eiqve laudatos Jac. Gu[illegible] de officiis domus Augustæ cap. 2. Bulengerum de Im[illegible] II. 12. hisqve adde duplex rationarium, qvod Græcè [illegible] erunt Benedictini in Analectis Græcis Paris. 1668. 4. [illegible] C. Jac. Gronovius ad calcem librorum parentis sui [illegible] Lugd. B. 1691. 4. Utrumq; autem breviarium sive rationa[illegible] videtur, neqve prius ex illis Cæsari Octavio Augusto [illegible] qvoniam freqvens hic est Græculorum error, qvo[illegible] Augustorum sive Imperatorum res & instituta ad Augu[illegible] atqve inde magnas nugas superaddere. Conf. de Imperii [illegible] Salmas. pag. 808. ad Solinum, editionis Paris. & Jac. Godo[illegible] Codicem Theodosianum Tomo 2 pag. 481.

[illegible] De immunitate Sacerdotum à tributis *apud Ægyptios* [illegible] Clericus ad Genes. XLVII. 22. 26. ad qvem locum notatur [illegible] sceni parallelis Tomo 2. pag. 779. ὅπως καὶ πρὸ νό[illegible] ἐτύγχανε τὰ προσόντα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔτι ἐν ἐθνικοῖς. [illegible] *ante Legem immunia fuerunt bona Sacerdotum, atque hoc inter Eth*[illegible] apud Hebræos & alios populos obtinuit. De immunitate Sa[illegible] *Romanos* vide Gutherium lib. 1. de jure Pontificio cap. [illegible] pag. 56. De Christianis res nota, & multis sancita [illegible] scriptis asserta qvorum pars laudatur in Bibliotheca [illegible] pag. 422. Vide etiam B. D. Jo. Sluterum de Mini[illegible] Augustanæ Confess. Ordine, Hamburg. 1650. 12. cap. 4. De [illegible] Doctorum, Professorumqve Conringius in Antiqvitati[illegible] Academ. pag. 112. seq. 351. seq. Jo. Christianus Itterus libro de [illegible] bus Academicis cap. 11. 12. &c.

De Largitionibus frumentariis * Romanorum, [illegible] tionibus aliisqve ejus generis ut panis, olei, carnis porcinæ, [illegible] donationibus publicis videndi Justus Lipsius lib. 1. [illegible] Vincentius Contarenus, Lipsii adversarius, in libro de [illegible] riis Largitionibus Romanorum, edito Vesaliæ 1669. 12. [illegible] ad Vopisci Aurelian. c. 35. Vopiscus iterum cap. 47. & seq. [illegible] coronario sive donativo qvod post victoriam vel in [illegible] Imperatori offerebatur, vide Scacchum III. Myrothec. [illegible] 979. seq. Valesium p. 425. ad Ammian. De [illegible] annona, commodis & præmiis & donis militaribus [illegible] lib. 1. Elector. c. 2. & ad Tacit. 1. Annal. pag. 38. [illegible] pugnans Contarenus libello de stipendio militari, [illegible] sem editionem recusus est Tomo 10. Thes. Græv. in [illegible] diatriba Franc. Robortelli de commodis, præmiis, [illegible] & Erycii Puteanii syntagma de stipendio militari [illegible] antur etiam Lipsius lib. 5. de militia Romana cap. 16 [illegible] ad Cæsarem de Bello Gallico Gallice à se editum p. [illegible] gionem militum illo tempore per singulos annos [illegible] circiter 219900. thalerorum. Leonh. Portius in [illegible] Antiqvitat. Græcarum, & Hermannus Hugo lib. [illegible] stri cap. 6. & lib. 5. cap. 1. Qvemadmodum vero [illegible] merces proprio vocabulo dicitur *obsonium* sive [illegible] *commodum*, *donativum*, *ἀρισεῖον*, *emeritum*, qvandoqve [illegible] *cœnatica*, & à tribunis *stillatura*: ita servorum [illegible] phus Laurentius lib. 1. Polymathiæ diss. 10. Qvæ [illegible] locantibus præbebatur pecunia dictum *manupretium*, [illegible] bus operam agrariam, *pulveraticum*, qvod nautis [illegible] *lium*, gladiatoribus *auctoramentum*, athletis, [illegible] tionibus *lucar*, sive *locar*, de qvo Scaliger ad [illegible] qve ad Tacit. I. 77. Annalium. Judicum & [illegible] ξενιά, *Xenia*: suffragatoris *suffragium*, proxenetæ [illegible] θρεπτρον, ἑρμηνευτικόν, pro insinuatione libelli supplicis [illegible] *nativum*: Legatis præbebatur *legativum* sive [illegible] etiam *unguentarium* ad unguenta, cujus mentio [illegible] Epistola XI. Advocatis pro victa causa [illegible]

* De publico civibus distributa annuatim annona. Glossæ [illegible] ἐτήσιος διανομή. Svid. ἡλιαία, μετὰ τὰς νύκτας διδόμενα.

[illegible] *lacarium*, praeceptoribus *minerval*, *didactrum*, *διδασκάλιον*. [illegible] Sophistarum, Rhetorum; Philosophorum & Professo[illegible] [illegible] veteres vide Lucian. Tomo 1. pag. 541. Marinum in vita [illegible] [illegible] 29. Justinum in Apologia prima pag. 9. edit. Grabii, Al[illegible] lib. 5. Parergon. cap. 27. Josephum Laurentium Tomo X. [illegible] Graecar. pag. 1169. Casaubonum ad Sueton. & Salmasi[illegible] [illegible] Capitolin. Beneggeri Orationes pag. 169. Cresollium lib. 4. [illegible] cap. 3. & ubi de didactris Sophistarum privatis [illegible]. Vide etiam Tho. Crenium lib. 7. animadvers. p. 140. [illegible] pro Epistolis portandis reddebatur, dictum est [illegible] quod tabellario pro reparandis calceis, *calcearium*, de [illegible] in Vespasiano cap. 8. & Nicol. Bergierius lib. 4. de viis [illegible] cap. XI. sic *clavarium* ad clavos sive calceos clavatos [illegible], apud Tacitum lib. 3. histor. cap. 50. Confer Lau[illegible] diss. 6. lib. 1. *Vestiarium* ad vestes, *cibarium* ad ci[illegible] [illegible] ad cereos, *vasarium* ad vasa, *diarium* in dies singu[illegible] [illegible] ad hordeum & frumenta. Vide Pitiscum ad Sue[illegible] [illegible] p. 481. Indici dabatur *indicium*, faustum nuncium [illegible], Plutarch. Demetrio pag. 896. sive *Μηνυτρον* [illegible] seu *θρεπτρον*, afferenti desideratum aliqvid *κόμιστρον*, [illegible] pro rei inventae nuncio *εὕρηθρον* confer Pollucem [illegible]. Jac. Godofredi tractatum de salario Genev. ex editio[illegible] longe auctiorem 1666. 4. Matthiae Zimmermanni ana[illegible] [illegible] sq. Salmuthum ad Pancirolli deperdita pag. 40. & [illegible] Philologicum cap. 28. De sportulis & erogatio[illegible] [illegible] sive pecuniariis sive frumentariis adeundus etiam [illegible] c. 35. Antiqv. Conviva1.

[illegible] De *Testamentorum* origine & probatione rituqve [illegible] agit Henricus Speelmannus in * singulari diss. [illegible] vide in Actis Erudit. A. 1698. p. 445. Consu[illegible] IV. 29. Archaeol. Graecae, D. Christianus Tho[illegible] [illegible] origine & initiis successionis testamentariae apud Ro[illegible] [illegible] Legis Decemviralis testamentariae, Halae 1705. [illegible] testamentorum graece scriptae sub nomine Andrago[illegible] [illegible] in Inscriptionibus Gruteri pag. 216. [illegible] videre licet apud Diogenem Laërtium in vitis Philos. Alias te[illegible]

* In Speelmanni Operibus postumis Anglice editis Oxon. 1698. fol.

ſtamentorum formulas (latinas præſertim) exhibent Georgi[illegible] bricius in monumentis variis antiqvis, Baſil. 15[illegible] Officia Ciceronis pag. 148. ſeq. edit. Grævii: [illegible] lib. VII. de formulis pag. 674. Teſtamenta Julii Cæſaris, [illegible] Tiberii, relata à Svetonio in horum vitis, illuſtrat Zach[illegible] berus in diſſertationibus Juridico Philologicis qvinta ſexta [illegible] Teſtamentum Caſtrenſe ἄγραφον memorat [illegible] pag. 217. De vigeſima hereditatum videndus [illegible] cap. XI. libri de vectigalibus Romanorum. De teſta[illegible] rum, Monachorumqve M. Antonius de Dominis l. X. [illegible] poteſtatis Eccleſiaſticæ in Teſtamenta, Seldeni liber [illegible] *the original of Eccleſiaſtical juriſdiction of teſtaments.* [illegible] ſtamenta nulla, teſte Tacito, confer Berneggerum [illegible] brum de moribus Germanorum. De AngloSax[illegible] vide G. Hickeſii diſſ. Epiſtolarum pag. 56. De [illegible] Grunnii Porcelli præter ſcriptores in Bibliotheca [illegible] laudatos vide Henr. Valeſium in notis ad Ammianum [illegible] 354. Legitur illud etiam in Taubmanni notis ad Calic[illegible] & in calce adagiorum Eraſmi aliorumq; Hanoviæ junctim [illegible] Vavaſſorem libro de dictione ludicra pag. 199. & in [illegible] dialogis vernaculis A. 1696. pag. 191. & apud Geſner[illegible] pedibus pag. 1032. Deſcriptum primo eſt Moguntiæ à [illegible] xandro Braſſicano, & à Georg. Fabricio poſtea corr[illegible] qvot ex antiqviſſimo exemplari invento Memmeleb[illegible] ad Unſtrum. Exſtat & ridiculum ejuſmodi teſt[illegible] qvod ex veteri MS. vulgavit Lambecius Tomo [illegible] pag. 984.

De teſtamento ex aſſe, ex ſemiſſe, ex [illegible] &c. vide Alexandrum ab Alexandro libro & capite [illegible] Tiraqvellum. Tum Interpretes ad Suetonii [illegible] teſtamentorum licentia inhibita, notas Boxhornii [illegible] p. 37. Caſaubonum ad Sveton. Auguſt. c. 50. De [illegible] tione vero Salmaſium in animadverſionibus ad [illegible] lib. 4. de Idololatria cap. 91.

VII. De nundinis, *mercatu & commercio [illegible]

* In Olympiis univerſa Græcia ſolennes nundinas celebrabat, unde [illegible] cum vocat Juſtinus XIII. 5.

dus Greg. Tholosanus in Syntagmate juris lib. 25. c. 3. cujus diatriba inde recusa est Tomo VIII. Græv. pag. 697. In eodem Tomo pag. 641. exstat qvoqve Erycii Puteani de nundinis Romanis liber, nova Fastorum veluti facula. Nono qvovis die ἀγορὰν celebrare solitos Romanos, testis etiam Plutarchus in Coriolano fol. 222. De mercibus Romam undiq; advectis agit Bergierius lib. 4. de viis Imperii Romani c. 33. T. X. Græv. De hastarum & auctionum origine ac ritu considendi Alexander ab Alex. III. 16. & Junius Rabirius cujus liber ex edit. Parisiensi A. 1554. 4. insertus est Tomo V. Thesauri Græviani. Nam M. A. Brunellus libro, tertium jam Gallice edito de hoc argumento Paris. 1704 *Nouveau traité des Criées*, hodierna auctionum jura usumqve, in Gallia præsertim, perseqvitur. Idem Ludovicum Postium aliosqve allegat. Postii de subhastatione liber prodiit Genuæ 1646. Genev. 1670. De more veteri qvo viri nobiles per urbem incedentes non ipsi pecunias secum gestabant, sed pedissequis hoc committebant, vide Casaubonum ad Apuleji Apologiam pag. 159. De furto per lancem & licium concepto cujus apud Gellium XI. 18. XVI. 10. & apud Festum mentio, consulenda Marci Tatii Alpini Epistola ad Withelmum Hungerum. Pecuniam ex rebus venditis in os & buccam colligendi mos hominum vilium & de plebe infima, ut notat Casaubonus pag. 210. seq. ad Theophrastum, ubi etiam ex Plauto, qvod crumenas apud Romanos collo appensas habebant homines ejusmodi. *Tabulæ novæ* appellabantur, qvando magna creditorum injuria simul semelqve omnia eatenus contracta debita expungebantur abolebanturqve ac pro solutis habebantur. Χρεῶν ἀποκοπὰς vocat Diodorus Siclus lib. XIX. Tomo 2. p. 658. Confer Joh. Scheferi Agrippam liberatorem sive diatribam de novis tabulis, Argentor. 1645. 12. & T. VIII. Græv. De jure debitores si solvendo non essent vendendi vel in partes secandi, vide Salmasium de usuris pag. 544. sq. & Joannem Nicolai de Synedrio Ægyptior. pag. 227. qvi etiam alios mores annotavit, qvibus olim cum oberato ageretur.

VIII. De numis veteribus monetæq; variis generibus, materia, pretio &c. qvamplurimos scriptores recensent, Carolus Patinus in Historia numismatum c. 24. Phil. Labbeus in Bibl. nummaria, Rudolphus Capellus ὁ μακαρίτης in Numophylacio Luderiano, & V. C. Burchardus Gothelf Struvius in Bibliotheca Numismatum antiqvorum,

edita Jenæ 1693. 12. Fas itaqve fuerit præsenti loco præcipuos [illegible] dam tantummodo indicasse, vel prætereà notandos [illegible] istis præstantissimis omissos. De usu & præstantia [illegible] pulcherrimi sunt Dialogi XI. *Antonii Augustini* Hispanice [illegible] scripti, qvibus in Latina versione Andreæ Schotti & in [illegible] Octaviani Sadæ duodecimus Dialogus accessit. [illegible] laudibus merito efferuntur illustris Viri *Ez. Spanhemii*, de usu [illegible] stantia numismatum præclaræ dissertationes [illegible] tertia luculentissima & prioribus * Romana 1664 [illegible] steldoamensi 1671. 4. longe locupletior, Londini [illegible] cœpit A. 1705. fol. 1. Vol. Nam Volumen posterius [illegible] mus Auctor A. 1710. Londini anno ætatis 81. [illegible] gicis, ut audio, prælis jam subjicitur. Ejusdem [illegible] nummis qvibusdam subjectæ sunt editioni Lipsiensi [illegible] versæ rei numariæ antiqvæ, qvod litteratorum reip[illegible] *Andreas Morellus*, Helvetius Lips. 1695. 8. Idem vir [illegible] gna rei litterariæ jactura Anno 1703. Arnstadii die [illegible] dentatus, paraverat opus ingens atque præstantissimum [illegible] ordine digesta, eleganter in æs incisa, & hoc [illegible] te voluit numismata omnia vetera cujuscunqve generis [illegible] cognita: qvem in finem non tantum libros in hoc genere [illegible] magno studio evolvit atqve inqvisivit, sed & Num[illegible] gazas Regum Principumqve Europæ perreptavit, & [illegible] illis (Regis Galliæ præcipue) insumsit, rei [illegible] qvam pingendi pulchre & cælandi peritus. Testatur [illegible] dato specimine, jam se collegisse numos viginti quinque [illegible] tempore plures adhuc, qva fuit diligentia [illegible] bitandum. Cæterum qvamqvam typographi [illegible] Fritschii sumtibus, qvinqvaginta vel etiam [illegible] ctæ sunt, (vide W. E. Tenzelii Bibl. [illegible]

* Dicuntur Spanhemius & Marqv. Gudius doctissimi ambo & [illegible] Romæ eodem tempore versantes inter se contendisse, [illegible] nummis, Gudius vero ex inscriptionibus antiqvis plurimum [illegible] omne genus literarum capi posse asseverasse. Hinc [illegible] probandæ causa opus istud elucubrasse, Gudio inscriptionibus [illegible] dis intento, sed priusqvam absolveret, fatis intercepto, [illegible] pla veterum Inscriptionum συναγωγή, post observationes [illegible] rianum, brevi ut spes est in Belgio prodibit.

valde tamen est metuendum, ne prematuro Autoris fato tam utilis opera maximam partem publicis usibus intercepta sit atqve subtracta. Cæterum qvi compendio nobilissimam hanc eruditionis partem degustare voluerint, eis præter *Caroli Patini* historiam numismatum, Italica, Gallica & Latina lingva editam, commendandus libellus Gallicè vulgatus Paris. 1693. 12. sub titulo *la science des Medailles*, autore, qvi nomen suum suppressit *P. Joberto*, Jesuita. Eundem libellum Latine recuderunt Lipsienses 1695. 8. interprete Christiano Junckero, vide Acta Erud. A. 1694. pag. 215. seq. & 1695. pag. 442. Opportuna etiam sunt qvæ tradit Rev. *Joh. Christoph Olearius* in specimine universæ rei numariæ scientificè tradendo Jenæ 1698. 8. & in libro Germanicè edito: Curiöse Müntzen Wissenschafft Jenæ 1701. 8. in qvo etiam nonnulli scriptores de variis argumentis indicantur. Nec prætereundi duo libelli vulgati itidem Germanice, das geöffnete Müntz-Cabinet, & Jo. Gröningii historia numismatum critica, qvi novissime in collectione Schilleriana sub titulo der geöffnete Ritter-Platz prodierunt, in qvibus præcipue de recentioribus numismatibus memorabilia qvædam, & numophylaciorum hodie celebrium notitia succincte exponitur. Habes etiam in iisdem expositionem præcipuarum siglarum sive compendiorum scripturæ quæ in numis occurrunt, eorumqve lustratores morantur, tam Latinarum qvam Græcarum, Latinarum qvidem depromptam ex Patino, Græcarum vero ex Johannis Valentis (Jean Foy Vaillant) numismatibus Imperatorum, à Populis Romanæ ditionis Græce loqventibus percussis Amstelod. 1700. fol.

IX. De numis sacris, sive de valore & pretio monetæ varii generis cujus mentio fit in sacris literis tum Veteris tum Novi Test. agunt *Arias Montanus* in Tubal-Cain, Tomo VIII. Criticorum Anglorum pag. 639. seq. *Caspar Waserus* de numis & mensuris Ebræorum, & aliorum Orientalium, Tigur. 1605. 4. Heidelb. 1610. 4. & in eodem Criticorum sacrorum Tomo, in qvo etiam occurrit *Ed. Brerewoodi* libellus de ponderibus & pretiis veterum numorum, ex editione Lond. 1614. 4. qvemadmodum in Tomo nono *Marquardi Freheri* de numismate census Matth. XXII. 19. * dissertatio edita pridem Heidelbergæ 1599. 4. His addi possunt *Henr. Buntingius* de monetis & mensuris sacræ Scripturæ, Helmstad 1583. 4. *Henr. Guntherus*

Thule-

* Confer Freheri parerga III. 10. Waserum de numis Hebr. II. 6. Lipsii admiranda II. 3. Tho. Crenii animadvers. part. 2. pag. 196. sq. &c.

Thulemarius de variis siclis & talentis Hebræorum, Francof. ...
Jo. Conr. Dietericus in antiqvitatibus Biblicis V. T. pag. 71... sq. ...
Wolffgang Wedelius Centur. 2. Decad. 1. diss. Medico philolog...
est de numis Novi Test. *Jo. Leusdenius* in philologo Hebr...
diss. 28. sq. & ad calcem Onomastici sacri, *Jo. Hardouinus* in Chro-
nologia Vet. Test. pag. 603. sq Operum selector. *Brianus* ...
tonus & *Bernhardus Lamy* in apparatu ad S. Scripturam, ...
lius præcipue *Bernhardus* libro de mensuris ac ponderibus. ...
8. De numis Orientalium, Judæorum maxime & ...
diatribam edidit *Jo. Henr. Hottingerus*, ad calcem libri de Cippis ...
Heidelb. 1659. 12. 1662. 8. Idem p. 114. sq. Bibliothecarii ...
nonnullos recenset numos Hebraicos & Arab... ...
videnda *Julii Bartoloccii* Bibl. Rabbinica Tomo IV. ...
Kesita Hebræorum interpretes ad Gen. 33. 19. Jos. ...
Oligeri Nicolaide diss. Hafn. 1691. qvi non agnum ...
numi genus aurei vel argentei intelligit. Atq; ex eo quod A...
Abrahami conjugi dedit mille Keseph, (LXX. ...
14. colligit etiam Begerus Tomo 1. thesauri Brandenb...
jam Abrahæ temporibus usum numismatum obtinuisse. ...
vero *Conringius* Helmstadii A. 1675. 4. edidit parado...
Hebræorum, in qvibus contendit siclos omnes olim fuisse ...
tum nullum numum Hebræum, qvi refert hominis ...
esse genuinum, characteres porro Assyriacos sive Sama...
fuisse olim Hebræis ad civilia negotia usurpatos, ...
tatem Babylonicam * numos signatos fuisse in usu ...
lum nummum Samariticis aut Hebraicis Literis inscri...
illa ætate jactetur esse bonæ notæ, aut multum vet...
posse certis argumentis demonstrari, numos Sama...
cteribus inscriptos captivitate Babylonica antiqviores ...
Hasmonæorum sive Maccabæorum & Herodum ætat...
neqve olim in usu fuisse siclum alium sacrum ** ali...
nec fidem deniqve mereri qvæ in jam dicto de Cippis ...

* Aliud videtur Seccho qvem vide sis II. 3. Myrothec. sed Conringi... siclos pondus argenti, non signatos numos fuisse contendit, ... dus diss. 1. de numis Samaritan. pag. 49. sq.

** De siclo sanctuarii adde qvæ Jo. Clericus & alii Interpretes ad Exod. XXX...

geri libro leguntur. Hæc Conringii Paradoxa recusa sunt in
lo secundo opusculorum, quæ ad Historiam & Philologiam
spectant Lugd. Bat. 1695. 8. *Otto* autem *Sperlingius* V. C. libro
non cusis inter alia quidem cum Conringio probat apud Ju-
te captivitatem Babylonicam nullum signati æris usum va-
quod ex Gen. XXIII. 16. 1. Chron. XXI. 25. & Jerem. XXXII. 9.
etiam Adrianus Relandus diss. I. de numis Samaritanis
adversus Fortunatum Scacchum II. 3. Myrothec. tuetur
sed & post captivitatem, nostrique Servatoris CHristi
tendit, rude tantum & informe argentum forfice disse-
appensum monetæ locum tenuisse, itaque siclos omnes
suppositos. Quanquam numos cusos fuisse à Judæis non
are locus 1. Maccab. XV. 5. 6. ubi Antiochus Deme-
Rex cum aliis immunitatibus Simoni Pontifici Maxi-
κόμμα ἴδιον νόμισμα τῇ χώρᾳ αὐτῇ. Idem Sper-
Conringium docet Judæos etiam auri usum habuis-
loco. Cæterum *Wagenseilius* in Commentario ad tracta-
, contendit nullam amplius exstare veræ antiquita-
monetam, & post nonnulla interjecta, multis oppu-
referentes imaginem Abrahami, Moysis, Davidis &
De numis Hebraicis *Moysen cornutum* referenti-
peculiaris dissertatio J. B. Carpzovii. De numis *JEsu*
ter alios Jo. Reiskius in libro de JEsu CHristi imagini-
exhibent Kircherus Tomo 2. Oedipi P. 1. pag. 98. seq.
apparatu ad Biblia polyglotta, Villalpandus in apparatu
Ezechielis, Waserus II. 3. seq. de numis Ebræor. Ez.
pag. 534. de usu numism. Joh. Leusdenius in Philo-
mixto diss. 28. & alii. Vide & Rev. J. Andreæ Schmi-
Helmstadii ante paucos annos editam de re mone-
De numis CHristi confer præterea Cangium
matibus Imperii Romani, & Antonium Augustinum
de numismatibus §. 9. Raphael quoque Avellinus
scripsit brevem declarationem numismatis Hebraici *
putat antiquissimi *Davidis* & *Abrahami*, editam sub no-
Gabrielis Anguisciolæ: vide Bartoloccium in Bibliotheca

Uuu Rabbi-

* dichiaratione della Hebraica Medaglia detta Maghen David & Abraham, di D. Angelo Gabriele Angvissola. Mediolan. 1617. fol.

Rabbinica Tomo IV. pag. 164. & Imbonatum in Bibliotheca [illegible] Latina pag. 212. seq. & 306. De numis qvos de Judæa capta [illegible] rebus Judaicis percussere Romani, consulendus Ez. Spanhemius [illegible] numism. pag. 316. & Carolus Patinus ad Svetonii Vespasian[illegible] tum. De numis *cabalisticis*, amuletis &c. Vide Kircheri T[illegible] Oedipi parte 2. pag. 475. 465. 480. Numos *Samaritanos* exhib[illegible] Kircherus Tomo 2. Oedipi parte 1. pag. 88. seq. & 100. seq. [illegible] pandus in apparatu ad templum Ezechielis, Joh. Morinus [illegible] tione secunda Samaritana cap. 10. & Steph. Morinus in [illegible] nibus de Lingva primæva. D. Val. Ernestus Lœscherus [illegible] lingvæ pag. 201. Vide etiam sis Epistolam Jo. Harduini [illegible] Toinardi numis Samaritanis; apud J. Clericum Tomo [illegible] thecæ universalis parte 2. pag. 131. seq. & Basnagium [illegible] Hist. Operum eruditorum Febr. 1691. pag. 269. seq. [illegible] di dissertationes tres, itemqve unam Joh. Baptistæ [illegible] maritanis ad Jacobum de Wilde, Amst. 1702. & 170[illegible] item Gagnierii & laudati Relandi Epistolas amoebæas [illegible] nardi novellis Reip. literariæ A. 1705. 1. pag. 653. [illegible] colai Toinardi opus de numis Samaritanis [illegible] Montfauconus in Palæographia Græca pag. 119. [illegible] mariticos numos plerosqve recentiores aut dubia [illegible] statis videri, Ez. Spanhemii judicium est diss. 2. de [illegible] pag. 67. edit. Amst. Recte tamen alibi illos minus [illegible] ac fidei fatetur qvi post captivitatem Babylonicam [illegible] argentei tum ærei maxime, qvorum aliqvos [illegible] illustrat, pag. 66. edit. Londinensis.

Obiter in diss. 1. de numis Samaritanis [illegible] dus pag. 24. agit etiam de numis *Punicis*, qvod argum[illegible] præterea Antonius Augustinus dialogo VI. Ez. Spanh[illegible] nardus Aldrete libro 2. Antiqvitatum Hispaniæ [illegible] Hispanico expositarum: sed accuratius Jac. Rhenferdius [illegible] Phœnicio sive literaturæ Phœniciæ specimine, atqve in [illegible] numis Phœniciis nobilissimi Barii, qvarum argum[illegible] Jo. Clericus Tomo XI. Bibl. selectæ p. 105. sq. [illegible] Punicorum numerus tabulis una & qvinqvaginta, sed qv[illegible] illustrari ab Rhenferdio aliqvo desiderant, ære [illegible]

...ris obvio atqve Hispanice edito Cæsaraugustæ A. 1644. 4. hoc ... *Museo de las medallas desconocidas Españolas*, publica lo *D. Vin-* ... *de Lastanosa*, Sennor de Figarvelas, i lo dedica al Excellen- ... Sennor D. Bernardino Fernandez de Belasco, Condestable ... lla y Leon. Vide & nummos Punicos in Andreæ Morelli ... ine rei numariæ pag. 236. 246. & Begeri thesauro Branden- ... Tomo 1. pag. 302. &c.

... Numismatis è purissimo auro cusi à Rege *Persarum* Dario me- ... otus IV. 166. ubi addit Aryandem Ægypti Prætorem ... purissimo argento numos cudi curasse. Daricos vocat ... Artaxerxe, qvi pag. 1021. & in Agesilao pag. 604. testa- ... Persicos sagittarii imagine signatos fuisse. De siclis Persi- ... locus 2. Samuel. XIV. 26. Hi octo tantum obolo- ... erant, ita ut totum pondus capillorum Absolonis ... 31. ut notat Relandus parte 2. diss. Miscell. pag. 237. ... verba sacri scriptoris non de pondere sed pretio co- ... accipere, qvod refellit Bochartus Tomo 1. p. 884.

... *rum* numorum magnum numerum collegerat Caro- ... , qvem laudat Andreas Morellus in specimine rei ... pag. 232. ubi exhibet numum Salahoddini, qvi Hieroso- ... is eripuit A. C. 1177. De aliis qvibusdam vide Hot- ... lcem libri de cippis Hebraicis & pag. 115. Bibliothe- ... iti, atqve Rud. Capellum nostrum *τῷ μακαρίτῃ* in ... celerianis. Per *solidos barbarinos* intelligi numos Ara- ... Sirmondus ad Godfridum Vindocinensem Tomo 21. ... edit. Lugd. pag. 95. De numis Arabicis aliisqve ho- ... usitatis consulendi scriptores itinerariorum, inter ... Tavernerius de numis in Asia hodie receptis ... post partem itinerarii sui secundam. Præcipue vero vo- ... exposcitur illustris *Jo. Sigismundi ab Hannolt*, Præsidis ... iensis theatrum monetarium orientale, in qvo vete- ... exponit numos. Spem ejus edendi pridem fecit B. ... in specimine Alcorani pag. 6.

X. Græca numismata Alexandri temporibus antiqviora

extant Amyntæ Regis Macedonum, Phidonis Regis Argivi [illegible] adversus Jac. Basnagium observat V. C. Mat. Veyssierius [illegible] bro Gallice edito A. 1711. entretiens sur divers sujets d'Hi[illegible] pag. 183. Ex scriptoribus vero qvi numos Græcos magno [illegible] exhibent atqve illustrant, memorandus inprimis Hubertus [illegible] in Thesauro rei antiqvariæ: & in Sicilia ac magna Græcia [illegible] IV. Historiæ urbium & populorum Græciæ ex antiqvis [illegible] restitutæ 1576. fol. Lud. Nonnius in Commentario ad G[illegible] ciam, Insulas & Asiam minorem Antvv. 1644. fol. [illegible] lucem numis qvamplurimis Græcis afferunt Ezech. [illegible] dissertationibus de usu & præstantia numismatum; [illegible] numis populorum & urbium antiqvis illustratis [illegible] ter Opera selecta Amst. 1709. fol. in qvibus & [illegible] Test. ex multis Græcis numis lucem accipit & [illegible] Laurentius Begerus in Thesauro Palatino & Bra[illegible] jus posterioris tertium Volumen prodiit Coloniæ [illegible] fol. tum in spicilegio Antiqvitatis ibid. 1692. fol. [illegible] nibus atqve conjecturis in numismata qvædam [illegible] fol. & 4. editis. Atq; de numis Græcis * Imperatorum [illegible] præclarum opus habemus V. C. Joannis Vaillant [illegible] Aliud Mediobarbi, à filio Jo. Antonio Mediobar[illegible] dum promittitur in memoriis Trevultinis A. 1701. [illegible] edit. Amst. Præclaras etiam in numismata omnis [illegible] tiones debemus Petro Segvino, Jacobo Oisello, [illegible] cobo de Wilde. Historiam Ptolemæorum Ægyp[illegible] gumqve Syriæ ex numis descriptam dedit idem [illegible] lant, qvarum prior Amst. 1701. fol. altera Paris. [illegible] Prætereo alios, qvi apud Labbeum & Struvium videri [illegible] rum vero, Parutam aliosqve exigua vel nulla perit[illegible] ex instructos ad explicanda Græca numismata [illegible] monet Ez. Spanhemius pag. 307. de usu numism. [illegible]

XI. De numismatibus Romanorum incredibili [illegible] merus etiam diligentis hominis industriam fatigare [illegible] late patuit ipsorum Imperium, tam qvoq; numi [illegible] fere orbem terrarum valuerunt. Unde Cosmas [illegible] ἐν τῷ νομίσματι Ῥωμαίων ἐμπορεύονται πάντα τὰ ἔθνη. N[illegible]

* Alios qvi Historiam Imperatorum e numis tradiderunt, recenset Ca[illegible] introductione ad Historiam Ecclesiasticam pag. 591. sq.

...manarum post Fulv. Ursinum Abr. Gorlæum & Carolum Pa... Imperatorũ qvoq; post Goltziũ, Jo. Tristanum, Mediobarbum: ...imus Coloniarum numos pulcherrimis commentariis idem ...illant * illustravit. Neq; omittenda Regum & Imperato... ...mismata à Romulo & Julio Cæsare usqve ad Justinianum Au... ...ex Cimeliarchio Caroli Ducis Croyiaci & Arschotani cum ...entario *Alberti Rubenii* & subjectis ad calcem annotationibus *Lau...* ...Colon. Brandenb. 1700. f. His jungendus doctissimus Har... ...paradoxorum subinde captator, in numismatibus sæculi ... atqve Historia Augusta ex numis usqve ad Numeria... ...tempora ejus selecta Amst. 1709. fol. D. Henrionis opus pro... ...Chronologicum, de ratione monetæ Romanæ à pri... ...usqve ad CPolin captam à Turcis, memoratur in Ephe... ...Paris. A. 1708. II. pag. 405. 596. sq. Numismata ... CPolitanorum exhibet & illustrat Carolus du Fresne ...Byzantinis. Paris. 1680. fol. & V. C. Anselmus Bandu... ...imperio Orientali, Paris. 1711. fol.

...Sarugus, cujus Genes. XI. 20. mentio, modum cuden... ...aureos & argenteos ostendisse traditur ab Abulpharajo pag. ...Erichthonio, Hermodice uxore Midæ, Jono Thessal. Rege ...Argivo nummorum inventoribus apud Græcos, vide Begerum ...p. 79. & 181. & II. p. 517. Ærea moneta argenteam præ... ...Argentinus Æsculani filius apud Augustinum IV. de Brau... ...Latini primum nummorum usum referunt ad ... ...præter alios Theodoro Cantero Variar. lect. II. 23. lau... ...Paulinus Nolanus carmine adversus Paganos v. 71.

...Janum geminum veteres dixere Latini,
...quia navigio Ausonias advenit ad oras
...nus huic primum tali est excusus honore
...pars una caput, pars sculperet altera navem.

...Schottum ad Aurel. Victorem de origine gentis Rom. ...cap. 10. Apologetici. Numam Pompilium ...

...sus Johannis Vaillanti filius Jo. Franciscus Foy Vaillant A. 1708. 17. Nov. defunctus cujus dissertatio de Diis Cabiris extat. Elogium illius vide in Memoriis Trevul... ...nis Anni 1709. mense Augusto pag. 1393.

ria sive numos ligneos, coriaceos & testaceos congiarii loco [illegible]
pulum distribuisse legas in Syncello pag. 211. qvi pag. 275. [illegible]
argenteum fuit primum Romæ cusum circa tempora Ptole[illegible]
delphi, qvod legitur etiam in Chronico Paschali p. 173. ad An[illegible]
481. Ol. 126. Sciagraphiam rei numariæ antiqvæ novi[illegible]
alios dedit celeberrimus Wedelius Centuria prima exercit[illegible]
Medico-Philologicarum Decade IX. Exerc. 10. ubi inter ali[illegible]
Gothicis agit, qvod argumentum ante annos non ita mult[illegible]
etiam illustravit Elias Brennerus in Thesauro num[illegible]
rum, Svecice & Latine edito 1691. 4. Andreæ Fo[illegible]
tis Aurati numismata *Saxonica* & DanoSaxonica [illegible]
Hickesii libris 2. antiqvæ literaturæ septentrion[illegible]
qvi etiam videndus in diss. Epistolari pag 10[illegible]
numos AngloSaxonicos subjectæ conspectui op[illegible]
tono editi Lond. 1708. 8. Operæ pretium præ[illegible]
de numis Saxonicis, *AngloSaxonicis*, *Hibernicis* [illegible]
colaus Kederus Holmiensis. Similiter de [illegible]
tuit Thomas Broderus Bircherodius Hafniæ 1701. 4. [illegible]
genteis, & aureis libris & denariis Veterum [illegible]
T. 4. Opp. fol. 727. seq. Cæterum non de *Francia*[illegible]
Numismatibus seqvioris ævi, tum in Oriente [illegible]
singulari diligentia disserit Carolus du Fresne sive [illegible]
rio Latino, cui adjungenda sunt qvæ dispu[illegible]
numismatum Franciæ, Paris. 1690. 4. 1701. fol. [illegible]
briel Daniel in diss. de numismatibus Theode[illegible]
gis Franciæ Orientalis & Clodovæi nepotis. Nam [illegible]
Biæum prætereo, in cujus *Francia Metallica* multi falsi [illegible]
referuntur. De numis antiqvis *Gallorum* circa Cæsaris [illegible]
riæ Trevultinæ A. 1706. artic. CLXII. p. 1976. sq. [illegible]
mareti qvod Damarete Gelonis uxor cudi curavit [illegible]
Sic. XI. pag. 256. & de ratione veteris monetæ *Sicula*[illegible]
in Apologia Anglice edita pro dissertatione de Epi[illegible]
Anglicos etiam numos veteres pluribus tabulis exhibet [illegible]
mannus ante vitam Ælfredi. De numis & re num[illegible]
narum, qvanqvam tangit qvædam Paulus Hachen[illegible]
media, dissertatione 10. & plures agendum in [illegible]

dastus, tum Christfridus, Casparus & Paulus Sagittarii, Christianus Schlegelius, W. Ernestus Tenzelius, Jac. à Mellen, Otto Sperlingius aliiqve viri clarissimi, nondum tamen aliqvid perfecti atq; absoluti in hoc genere habemus. De numis *Russorum* vide Nic. Kederum in Novis Literariis maris Baltici A. 1701. pag. 18. sq. Jo. Arnoldi de Brand iter in Moscoviam p. 417. & Petri Ambrosii Lehmanni Observationes Historicas Germanice editas Hamburgi A. 1705. pag. 233.

XIII. E recentibus Numis historiam illustrare primus aggressus est Jo. Jacobus Luckius, qvem deinde alii sunt secuti. Vide W. Ernestum Tentzelium in dialogis menstruis vernaculis Anni 98. p. 625. sq. Historiam Summorum *Pontificum* Romanorum à Martino Qvinto, usq; ad Innocentium XI. ex eorum numismatibus persecutus est Claudius Molinetus, Canonicus regularis, Paris. 1679. f. & majore apparatu Philippus Bonanni, S. J. in numismatis Pontificum illustratis & editis Romæ 1700. f. Idem Bonannus Romæ 1697. 4. vulgaverat numismata Summorum Pontificum, templi Vaticani fabricam indicantia. His jungendus Jo. Vignolius in antiqvioribus Pontificum denariis, Rom. 1709. 4. Vide & numismata Pontificum aliorumqve Ecclesiasticorum ex Cimeliarchio Regis Borussiæ edita & illustrata à Laur. Begero, Colon. Brandenb. 1704. fol. & inventarium pecuniæ in arca Hugonis Rogerii Cardinalis A. 1364. apud Baluzium in Actis Veteribus ad Vitas Paparum Avenionensium pag. 762. Numerum nominis sui primus in numis adscripsit Leo IX. vide Papebrochium pag. 87. paralipom. ad propylæum Maji. Numorum ex argento uncialium qvos *Imperatores* Regesq; Romani recentis ætatis & *Archiduces* Austriæ signari jusserunt, syllogen debemus Rev. Jacobo à Mellen. Lubec. 1697. & 1698. 4. Idem qvoq; seriem Regum *Hungariæ* numis aureis illustravit, ibid. 1699. 4. Historiam *Belgicam* Reipublicæ confœderati Belgii ex numis illustratam edidit Bizotus Paris. 1687. f. recusam auctius atq; emendatius Amst. 1689. 8. 2. vol. Gallice & 1690. 4. Belgice. Conf. Hist. des Ouvrages des Sav. 1687. Septembri pag. 1. sq. Acta Erud. 88. p. 164. & 90. p. 537. Supplementum ad Bizotum eodem Gallico, qvo ille scripsit, idiomate vulgavit Oudaamus Amstel. 1690. 8. & aliud adhuc meditatur nescio qvis testatus se jam 250. numismata reperisse Bizoto præterita. Vide Memorias Trevultinas A. 1701. mense Octobri pag. 731. Similiter *Saxoniam* numismaticam paulo ante obitum edi-

edidit W. Ernestus Tenzelius, Dresdæ 1705. 4. ...
cos non paucos descripsit in dialogis menstruis A. ...
p. 529. sq. De Luneburgicis rarioribus vide ...
servationes Historicas Germanice editas Hamburgi ...
sq. Novissime Godfridi Dewardeck introductio ...
mariam, lucem vidit Jauravii A. 1711. 4.

Historiam & res gestas Regis Galliæ *Ludovici* ...
mismata celebrare luculento opere instituit ...
A. 1663. à Rege instituta. Opus illud in ...
Regnum Hispanicum desinens prodiit Paris. 1702 ...
li & imaginibus numismatum 286. elegantissim...
deinde minori forma in 4. à Belgis & Gallice ...
Badenæ A. 1705. fol. repetitum fuit. Similem ...
riam gloriosissimi, nuper defuncti Angliæ Regis ...
mismatibus illustratam prodiisse constat, Amst. ...
ne N. Chevalier, ut alios hujus generis libros ...

Nec defuit, qvi *Scripturam* & etiam in ...
est, libro Germanicè edito Jenæ 1703. 4. V. C. ...
Bibliothecarius & Antiqvarius Comitis illustrissimi ...
qvo collegit & explicavit inscriptiones, qvæ ex ...
in numis recentibus maxime occurrunt, vel in ...
mentis reperiuntur. Historiam B. *Lutheri* & ...
rum, Confessionisqve Augustanæ, & ...
rum ex numismatis illustratam dedit Cl. amicus ...
Junckerus, Dresdensis, Francof. latine qvidem ...
tius longe, Germanice 1706. 8. Veteres Scripto...
mis illustrare primus instituit Carolus Patinus ...
mismatibus illustratum habemus. Hinc ...
Mola Jac. Gronovius, *Aurelio Victori* ...
cem & ornamentum attulerunt. De *numis* ...
ri Olearii Isagoge ad numophylacium Bracteato...
4. & spicilegia Antiqvitatis, in qvibus num...
ses, Halberstadienses &c. ibid. 1703. 4. ...
mi bracteati Tigurini, Tiguri 1702. 4. ...
morum bracteatorum & cavorum origine ...

Rev. Jacobum à Mellen , Lubec. 1700. 4. De numis *Chemicis* sive ex auro per artem chemicam facto compositis consule Miscellanea Academiæ naturæ curiosorum Anno I. pag. 71. seq. Oligerum Jacobæum in museo Danico Parte 2. sect. 5. Sam. Reiherum in diss. de numis Chymicis, Wilh. Ernest, Tenzelium in dialogis vernaculis Ao. 1692. pag. 420. seq. & A. 1696. pag. 911. Qvid aliæ Gentes numorum loco adhibuerint, vide ad Alexandrum ab Alex. IV. 15.

XIV. De notis & Siglis sive singulis literis, qvæ vel in numis vel inscriptionibus, aliisqve antiqvis monumentis passim adhibentur ad voces integras significandas, plures scriptores laudavi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 6. ubi de Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, & aliorum libellis de notis.

XV. *Abaci* veteris rationem, qvo usi sunt calculatores, primus in lucem protulit Marcus Velserus edita & illustrata forma abaci numerarii ænei antiqvi, cujus ipsi copiam fecerat Clarissimus Medicus Adolphus Occo. Vide Velseri opera pag. 422. 819. & 842. Eandem Abaci formam à Velsero accepit Gruterus qvi magno Inscriptionum operi pag. CCXXIV. & Laur. Pignorius qvi inseruit libro de Servis, ubi de Calculatoribus ipsi sermo est, pag. 339. vide & Andream Schottum nodorum Ciceronian. lib. 2. cap. 6. Cangii Glossarium & florilegium Zimmermanni in Abacus.

XVI. De Judæorum in non Judæos *usuris* adeundus Wagenseilius in telis igneis Satanæ pag. 534. sq. qvi pag. 598. sq. disputat etiam de eo num secundum Deuteron. XXIII. 19. sq. Judæis liceat Christianos usuris vexare. Conf. ejusdem Anzeigung wie zu Wege zu bringen/ daß die Juden nicht mehr die Christen plagen mit Wuchern und Schinden. A. 1705. 8. Qvod vero eodem in loco Lex Judæos à fratre usuram accipere prohibet, inter alia forte ideo factum, qvod iniqvum videretur ab eo usuram expetere, qvi mercaturam non exercebat, sed vel agro colendo, vel re pecuaria sustinebat vitam. Conf. Stillingfleetum in Epistola ad Deistam pag. 122. sq. Apud Christianos Clericis fœnus accipere interdictum Canone 36. Apostolico, Canone 10. Trullano, Canone 5. Ecclesiæ Africanæ, aliisqve. Confer Salmas. de Usuris p. 633. sq. Sirmondum Tomo 1. Operum f. 861. Neqve defuerunt, qvi omni-

bus usuras illicitas esse pronunciarent Christianis. Vide Ambros. lib. de Tobia cap. 2. sq. Si tamen per se nefas esset usuram accipere, DEus sane non permisisset ab extraneo usuram capere Judæos: ut omittam qvod à multis Juris naturæ scriptoribus demonstratum est, Justitiæ neutiqvam adversari, ut qvi pecunia alterius lucratur, ex parte lucri nonnihil cedat ei, cujus beneficio & periculo hoc ei commodum accedit, modo & usura moderata sit, & alter mercatura vel alia qvadam ratione, pecuniæ usum in lucrum suum vertat. Apud veteres Græcos & Romanos ethnicos latissime invaluerat usura, ita ut non deessent tocullíones ἡμεροδανεισταὶ qvi usuram in singulos dies exigebant. Vide Casaub. pag. 219 ad Theophrast. & 214. sq. Cæterum de toto illo usurarum apud antiqvos negotio videndi Budæus libro de asse, Sam. Petitus ad Leges Atticas pag. 403. sq. Salmasius libro de fœnore trapezitico, libro de usuris & lib. de modo usurarum. Jo. Frid. Gronovius in opere de sestertiis & novissime Gerhardus Noodt, JCtus clarissimus Franeckeranus in libris tribus de fœnore & usuris. Lugd. Bat. 1698. 4. De Caroli Molinæi & Cloppenburgii libris hujus argumenti vide si placet Grotii judicium Epist. 762. ad Salmasium.

Usura centesima appellabatur qvando singulis mensium Calendis drachma pro mina sive centesima pars sortis solvebatur (per annum 12. pro centum.) Confer Salmas. c. 6. de modo usurarum, & Beveregium ad Synodicum M. pag. 83. sq. in notis ad Canonem 17. Concilii Nicæni. *Fœnus unciarium* Scaligero & aliis idem est cum usura centesima, licet Salmasius, Gronovius & cum his Noodtius contendunt eo notari singulis mensibus singulas solutas uncias partem assis duodecimam, ut levissimo fœnore per integrum annum ex centum assibus unum assem creditor retulerit. *Fœnus trientarium* dictum est, qvando singulis trimestribus centesima pars sortis solvebatur (4. pro centum) vide Casaubonum ad Lampridii Alexandrum Severum pag. 923. *Usura hemiolia* sive sescupla, qvando mutuum cum altera parte dimidia sortis recipitur: vide Beverg. loco laudato pag. 84. sq. *Fœnus nauticum*, cum itinere absoluto summa reddenda est una cum fœnore. *Anatocismus* etiam hodie à JCtis appellatur, qvando usura sorti accedit & ex illa qvoqve fœnus reposcitur. *Reliquatores* sunt, qvi non integrum amplius sed partem solum æris alieni & fœnoris de-

debent. vide Tiraqvellum & Jac. Godofredum in notis ad Alexandrum ab Alexandro Tomo I. p. 47. Usuras supra modum sortis nec exigi nec deberi, legibus cautum. Vide Sirmondum Tomo 1. fol. 963. &c.

XVII. Georgium Agricolam non satis certam rationem *mensurarum & ponderum* definiisse, licet multa post alios diligentiarem examinaverit & nova qvædam addiderit, monet Latinius Tomo 1. Epist. pag. 386. ubi ostendit constituta pedis Romani certa mensura facile esse ex ea tam aridorum qvam liqvidorum mensuras certas definire atqve inde ponderum veritatem statuere. Alios de mensuris ac ponderibus veterum qvam plurimos scriptores laudavit Phil. Labbeus in Parte 2. Bibliothecæ numariæ, qvibus recentiores nonnullos addere liceat, ut de Hebræorum qvidem mensuris Bernhardum Lamy in apparatu ad S. Scripturam, Joh. Leusdeniam in Philologo Hebræo-mixto diss. 29. Imbonatum in Bibliotheca Latino-Hebraica pag. 349. sq. aliosqve. Sed omnium diligentium vicit & de mensuris atqve pondenribus non Hebræorum tantum, sed aliarum qvoqve gentium accurate & eruditissime egit Eduard. Bernhardus Anglus, ante paucos annos cum ingenti literarum jactura denatus, in tabulis hujus argumenti qvæ recensentur in Actis Eruditorum A. 1686. p 586. & in libris III. de mensuris & ponderibus antiqvis qvi lucem adspexere Londini 1689. 8. Ed. Bernhardo jungenda præclari Viri Jo. Casp. Eisenschmidii de ponderibus & mensuris veterum Romanorum, Græcorum, Hebræorum nec non de valore pecuniæ veteris disqvisitio accurata, Argentorati 1708. 8. De pecunia veterum Romanorum ejusqve pretio commendandus unice Jo. Frid. Gronovii exqvisitus de sestertiis commentarius, ex pleniore editione Jac. Gronovii filii, Lugd. Bat. 1691. 4. Utrum Numismata antiqvitus loco vulgaris monetæ recepta fuerint, disqvirit & contra Sebast. Erizium affirmat Ludovicus Savotus in præclaro opere de Numismatibus antiqvis, qvod Gallice Paris. 1627. 4. & latine ex C. V. Ludolphi Neocori interpretatione prodiit tomo undecimo thesauri Græviani. Multa etiam in utramqve partem hac de re disputata videre licet in Memoriis Trevultinis A. 1707. p. 1085. sq. & A. 1709. p. 93. sq.

CAPUT XVII.

Scriptores de re militari veterum & nautica.

Gabr. Naudai Bibliographia Militaris. 1. *Scriptores de re militari Hebraeorum.* 2. *Persarum, Graecorum, Gothorum, Germanorum.* 3. *Praecepta militaria. ibid. De re militari Romanorum.* 4. *Belli indictio, signum pugnae, tessera militaris, victoria traditio, faedera &c. ibid. De militia equestri.* 5. *Navali.* 6. *Pedestri.* 7. *Usus Elephantorum, curruum & aliarum rerum in bello. Castra, acies, ductores, exercitia &c.* 8. *Vexilla, aquila.* 9. *Triumphi.* 10. *Stipendia, dona militaria, vacatio, missio, poena.* 11. *Bellum an illicitum duxerint primi Christiani?* 12.

I.

IN recensendis hujus argumenti scriptoribus otium nobis fecisse videtur *Gab. Naudaus*, vir praestantissimus, in cujus Syntagmate de studio militari edito Romae 1637. 4. lib. II. pag. 504. seq. legitur prolixa notitia scriptorum cujuscunqve generis de arte militari & de illis judicium, qvod seorsim etiam sub titulo Bibliographiae militaris Jenae 1683. 12. edidit V. C. *Georg. Schubartus*, ab qvo tempore recudi illud curavit & notis qvibusdam additis auxit *Tho. Crenius* in Parte III. collectionis methodorum de studiis instituendis. Lugd. Bat. 1699. 4. Integrum tamen fuerit praecipuos qvosdam ad institutum facientes nostrum hoc loco seligere, & nonnullos Naudaeo omissos, recentiores praecipuè adjungere.

II. De re militari veterum Hebraeorum, praeter Commentatores ad libros V. T. historicos, *Matthiam Fridericum Beckium* praecipue ad Targum Chronicorum, *Jo. Andreae Danzii* diss. de Ebraeorum re militari ad Devt. 20. & 21. & *Guil. Schikardum* de jure regio Hebr. cap. V. ibiqve *B. Carpzovii* notas, consulendum Syntagma singulare postumum *Jacobi Lydii*, ejusdem qvi agonistica sacra scripsit, editum & no-

notis illustratum à *Salomone van Til*, Theologo Dordraceno, Dordraci 1698. 4. & Belgice versum novisque observationibus illustratum ab *Hadriano van Halen*. Roterd. 1703. 8. in qvo prolixe agitur de delectu, ordine sive tactica, armis, acie, disciplina & exitu belli. Confer Clariss. Neocori Bibliothecem novorum librorum A. 1698. p. 483. sq. Nec prætereunda *Jacobi Turneri* Pallas Armata, sive opus Anglice editum Lond. 1683. fol. qvo Hebræorum, Assyriorum, Lydorum, Græcorumqve ratio belli gerendi cum re militari Romanorum veterum & hodierno belli usu conferuntur. *Johannis* vero *Arrowsmith* Tactica sacra, libris III. Cantabrigiæ primum 1657. & inde Amstelod. 1700. 4. vulgata, alieniora sunt ab hoc instituto, commentarium enim eruditum practicum sive Asceticum moralem de milite spirituali pugnante, vincente & triumphante complectuntur.

III. Rei militari apud Græcos & Latinos illustrandæ faciunt *Josephi Laurentii* collectanea, secundum literarum ordinem digesta libro VI. Polymathiæ pag. 469. sq. Præcepta rei militaris scripserunt è Regibus priscis & ducibus Pyrrhus, Rex Epiri, ejus filius Alexander, Iphicrates, Xenophon & alii; * sed qvorum scripta, excepto Xenophontis perierunt. Ex Imperatoribus Trajanus, Hadrianus, Nicephorus, Leo sapiens, Constantinus Porphyrogenitus. Ex aliis Græcis Clearchus peripateticus, Posidonius Stoicus, Cyneas, qvi Pyrrho à consiliis fuit, Evangelus, Stratocles, Hermias, Pausanias, Eupolemus, & qvorum scripta exstant *Æneas*, *Polybius*, libro 6. Hist. *Ælianus*, *Polyænus* & *Onosander* Platonicus & Poliorceticon sive de urbibus obsidendis & Mechanicorum sive de Machinis bellicis scriptores *Athenæus*, *Apollodorus*, *Philo*, *Bito*, *Hero* &c. è Latinis, Cato Censorius, Cincius, Paternus & cujus strategemata habemus *Frontinus* viri Senatorii, tum Celsus, Plinius, & qvi exstant *Modestus*, & *Vegetius*, ne de aliis in præsenti dicam. De re militari Persarum agit *Brissonius* libro III. de Persarum regno. De Græcorum *Jo. Philippus Pfeifferus*, eoqve diligentior *Jo. Potterus* libro III. Antiqvitatum Græcarum. De Gothorum veterum *Matthias Prætorius* in Marte Gothico sive tractatu de Veterum Gothorum militia, Olivæ 1691. fol. De Germanorum præter *Phil. Cluverum* lib. 1. cap. 43. ad 52. & *Paulum Ha-*

* Vide si placet qvos laudavi libro III. Bibliothecæ Græcæ capite 30. & 24.

ebenbergium, *Johannes Blum* de militia Romano Germanica: Marpurgi 1615. 4. De Romanorum militia, cum præcipue magna ejus gloria fuerit, & multi illam sumserint illustrandam stylo suo, pluribus deinceps dicendum. Justitiam bellorum Romanorum examinavit *Albericus Gentilis* libris duobus de armis Romanis, Hanov. 1599. 8.

IV. Bellum à Romanis uti à Carthaginiensibus qvoqve indictum missa hasta. Vide Festum in Bellona & hasta. Ab aliis immisso Gallo. Tzetza V. Chil. hist. 15. vel agno. Apostolius IV. 45. Proverb. Signum pugnæ à Græcis datum per πυρφόρον missa face vel elato scuto Diodor. Sic. XX. Tomo 2. pag. 787. vel punicea tunica super hastam sublata. Plutarch. Philopœm. pag. 358. fol. postea per tubam. Vide Schol. & Barnesium ad Euripidis Phœniss. vers. 1386. Apud Romanos sagum purpureum pro prætorio propositum. Plutarch. Pompejo f. 655. & Fabio Max. f. 182. & Marcello 313. De celeusmate vide qvæ collegit Martinus de Roa parte 2. singularium Scripturæ p. 541. sq. De tesseris militaribus, (συνθήματα vocant Græci ut Philo V. Poliorcetic. p. 93.) vide Ferrarium de acclamationibus Veterum T. 6. Græv. VI. 3. sq. Lipsium de militia Rom. IV. 12. & V. 9. Tiraqvellum ad Alexandrum ab Alex. IV. 2. Turnebum XXX. 35. Adversar. præcipue Jac. Philippum Thomasinum libro de tesseris hospitalitatis Amst. 1670. 12. p. 101. sq. qvi & alia tesserarum genera libro illo illustrat, frumentariam, numariam, comitialem, theatralem, convivalem, lusoriam & negotiatoriam. Singulare genus tesseræ militaris de qva Justinus III. 5. 10. Jus feciale ab Anco Martio institutum memorat Aurelius Victor de viris illustr. c. 5. cui adde Livium lib. 1. c. 32. Apud Græcos traditæ victoriæ signum si per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscerentur. Justin. VI. 6. de aliis signis pacis Stephanius p. 89. ad Saxonem Gramm. De fœderibus eorumq; ritu vario & formulis, Brissonius libro IV. de formulis populi Rom. p. 356. sq. Lipsius ad Taciti XII. 47. Nicetas Choniates lib. XIII. pag. 444. Scacchus III. Myrothec. 58. sq. pag. 1106. sq. Stephanius ad Saxonem Grammat. pag. 48. De hostiis ad fœdera sancienda cæsis dixi supra cap. XI. §. 5.

V. Militia omnis vel eqvestris est, vel pedestris, vel navalis deniqve, & singulæ harum iterum pro temporum diversitate sub Republica libera, sub Regibus vel Imperatoribus diversam faciem apud Romanos habuerunt. De militia *eqvestri* singulare exstat & præcla-

clarum opus *Hermanni Hugonis* S.J. in libros V. distributum. Antvverp. 1630. fol. De eqvitum dilectu, recognitione, probatione, transvectione agit lib. II. cap. 1. sq. & 5. ac *Justus Lipsius* lib. I. de militia Romana cap. 5. ubi etiam de eqvo publico, de qvo videndus Hugo lib. V. cap. 1. De Turmis eqvitum Lipsius lib. II. cap. 6. de eorum armis lib. III. cap. 7, unde alii dicti lancearii, ferentarii, levis armaturæ eqvites, qvi fundis & lapidibus pugnabant, cujus generis tela feruntur non tenentur. Hippotoxotarum mentio apud Hirtium de bello Afr. cap. 19. De *clibanariis* sive *cataphractis* vide qvæ viri docti ad Ammian. XVI. 16. Eutropium VI. 7. & Nazarii panegyricum cap. 22. sq. Qvemadmodum recentioribus temporibus vocamus Arcabussarios, Curassarios, Picqvarios & Musqvetarios eqvites, vel etiam spatharios. Alioqvi apud Romanos illi qvi eqvis stipendia faciebant alii erant Monippi sive singulatores & celites alii amphippi, dimachæ ac desultorii, de qvorum origine Livius XXVI. 4. (hodie *Dragons*) diversi à Draconariis qvi à Dracone vexillo qvod portabant ita vocabantur, de qvibus G. Henr. Welschius lib. de vena Medinensi p. 84. seq. & Sirmondus p. 183. & 205. ad Sidonium. A Legionibus & alis, qvibus intererant, vocabantur Legionarii & alarii: vide Hugonem lib. III. cap. 5. Stipendiarii vero singillatim ii, qvi pluribus jam stipendiis meruerant. Summus dux exercitus eqvestris dicebatur Magister eqvitum, cui suberat Optio sive summus mandatorum curator. Hinc seviri tribuni, præfecti turmarum, vexillarii, Draconarii, decuriones, subdecuriones &c. vid. Hugonem lib. 5. cap. 2. 3. 4. Apud Græcos eqvitibus præerant Hipparchi & Phylarchi. De acie eqvestri Hugo III. 1. & 5. sq. & IV. 1. & 5. De acie eqvitum peditatui mixtorum idem IV. 6. De curandis eqvis & de nominibus eqvestribus Græcis & Latinis egregia Joach. Camerarii commentatio recusa exstat Tomo XI. Antiqvitt. Græcarum. Idem Camerarius librum Xenophontis de re eqvestri latine transtulit.

VI. De militia *navali* libris IV. egit Jo. Schefferus Upsal. 1654. 4. cui operi inserta diss. de varietate navium qvæ 1643. 4. prodierat & Epistola de triremibus veterum in Centur. 1. Epistolar. Medicar. Bartholini p. 310. sq. Lilii Gregorii Gyraldi de navigiis libellus Tomo I. Opp. Potterus III. 14. seq. Archæolog. Græc. usqve ad 22. Cragius IV. 5. de Rep. Lac. Stevvechius ad librum ultimum Vegetii de

de re militari, Laz. Baysius de re navali Basil. 1537. 4. & Ste[illegible] leti ex secundo ejus commentariorum lat. Lingvæ Tomo de[illegible] Baisioqve, cujus epitomator Carolus Stephanus Doletum pla[illegible] sium commissi accusaverat, inscriptus liber Lugd. 1537. 4. [illegible] Baysio Schefferiqve dissertatione jam laudata de Varietate [illegible] recusus est T. XI. Antiqvit. Græcarum, qvemadmodum in [illegible] tiqvit. Romanarum occurrit M. Meibomii de fabrica tri[illegible] Amstelodami pridem editus 1671. 4. & Const. Opelii [illegible] creditur Scheferi Epistola Meibomio opposita. Vid[illegible] rius Exerc. ad scriptores Græcos pag. 170. seq. Varia [illegible] nauticas spectantia illustrat etiam Salmasius ad Jus [illegible] Bartholomæus Keckermannus in commentatione [illegible] systematis systematum pag. 753. seq. Bartho. Mori[illegible] timo Paris. 1655. fol. Tho. Rivius in histori naval[illegible] Fournerius in hydrographia, Cælius deniqve Calca[illegible] mentatio de re Nautica, ad Gyraldum, & Josephus [illegible] diatriba duplex hujus argumenti ex polymathiæ ejus [illegible] 22. decerpta habetur etiam Tomo XI. Antiqvit. Græ[illegible] admodum Is. Vossii de triremium & Liburnicarum [illegible] diss. ex variis ejus observationibus petita ext[illegible] Antiqvitat. Rom. Neqve prætereundus Nicolai W[illegible] Viri, liber de Architectura navali nova & antiqva, Bel[illegible] tus, qvem de veterum navium rostris & aliis orname[illegible] laudat Jac. de Wilde p. 188. numism. A plagio in Schef[illegible] solvent omnes qvi honestissimam palinodiam Mol[illegible] mento Bibliothecæ meæ Latinæ præmissam legerint. [illegible] imago in columna celebri Trajana conspicitur, [illegible] Grævium ad Florum IV. 12. aliosqve, unde appar[illegible] in triremibus majoribusqve navibus, series [illegible] mo ad imum, ita ut summus ordo sit thranitarum, [illegible] rum, tertius deniqve thalamitarum, *versus* aute[illegible] migum æqvè alte sedentium. Imaginem navium [illegible] tarum sive χαλκεμβόλων exhibet idem Grævius [illegible] rum lib. II. cap. 2. ex columna Duillii illustrata [illegible] Rom. 1608. & Tomo IV. thesauri Græv. Confer [illegible] Antiqv. Græcar. tabula 51. Admirandas Philo[illegible] Hieronis navem in qva innumera conclavia, [illegible]

…theca vide sis descriptam ab Athenæo l. 5. p. 203. sq. Aliam qvam …facit Ptolemæus Philopator, Plutarch. Demetrio f. 910. Aliam ab … exstructam, de qva Philostratus l. 3. c. XI. de vita Apollonii. f. …Caligulæ de qva Sueton. c. 37. Demetrii ἑκκαιδεκήρεις & πεντε- … celebrantur à Plutarcho in Demetrio pag. 897. 910. … qvæ de Persei navi sedecim ordinum habet Eutropius lib. 4. … De aliâ navi à trecentis remigibus agitanda Ammia- … Veteres in navibus suis duplici & utrinqve apta- …ulo usos observat Lipsius ad Tacitum pag. 82. & antiqvis- …ausos lonqvinqviores navigationes vel certe non mi- …suscipere qvam eos qvos seqvior ætas tulit, exemplis ali- …nstrat Huetius in diss. de navigatione Salomonis. Amst. …supplemento Criticorum sacrorum edito Francofurti fol. … qvibus maxima onera & insanas obeliscorum moles … veteres, disserunt Kircherus in obelisco Pamphilio … Oedipi Parte II. pag. 315. seq. & Mich. Angelus Chaus- …ola de Columna Antonini Pii recens inventa Romæ in … in Ephemeridibus literariis Paris. A. 1704. T. 2. p. 540. … terram transportatas, si mari prohiberentur, docent …anathenæis p. 30. sq. & Huetius in laudata dissertatione, …lis Ducæ historiam Byzantinam pag. 152. seq. De testu- … vide Stephanum pag. 89. ad Saxonem Gramm. De na- …consutis idem pag. 65. seq. & Georgius Paschius p. 660. …ntiqv. Secundo vento navis dicitur intra horæ spatium …octo millia passuum, ut observat Jo. Brodæus lib. 3. … conf. Is. Vossium in variis observ. pag. 127. De *para-* … qvod in prorâ, & de *tutela*, qvæ in puppi, vide præ- … alios eruditos interpretes ad Acta Apost. XXVIII. 11. …ri sive Josephi Scaligeri animadvers. ad Robertum Ti- … & ad Euseb. p. 40. Salmasium p. 403. ad Solinum, …endit eandem rem qvandoqve tutelam & insigne …seum Junium de pictura veterum pag. 92. edit. se- …um in variis lectionibus lib 10. cap. 19. Pet. Pithœi … edita pag. 768. Bourdelotium ad Heliodorum pag. 88. … in Chanaan lib. 2. cap. 3. De Germanorum veterum na- …verus lib 1. Germaniæ antiqvæ c. 18. p 133. sq.

Superest de militia *pedestri* ut nonnulla subjungam,

in qva diu maximum robur apud Romanos fuit, unde *milites* pro
peditibus κατ' ἐξοχὴν poni observat Gronovius ad Liv. 26. 19. Bœcle
ad Vellejum, &c. Alii ex illis vocabantur *primani*, *antesignani*, *pr*
alii *postsignani* vide Lipsium lib. 4. cap. 3. de militia Romana;
cursores Liv. 26. 17. sive *rorarii*, qvi ante gravem armaturam pro
ut ros ante imbrem, γροσφομάχοι *velites* sive levis armaturæ
tum *hastati*, κοντοφόροι *sagittarii*, *funditores*, *tragularii*, *balli*
culatores è Balearibus, Cretensihus, Numidis: hinc *principes*
niqve *triarii*. Conf. Lipsium lib. 2. de militia Romana cap.
lectis ad lib. 3. c. 1. *Vexillarii* legionum erant non triarii ut Salm
Vopiscum, sed qvibus non plena missio concessa, qvi
auctorati & à legione sejuncti erant, tamen sub vexillis retine-
bantur in exercitu, donec deducerentur in coloniam
perent. Vide Octav. Ferrarium l. 1. c. 3. electorum,
& inter pugnandum subsidentes, poplitibusqve se
II. 14. De *auxiliaribus* copiis, *sociis*, *extraordinariis*,
idem Lipsius lib. 2. cap. 7. & Jul. Cæsar Bulengerus de
mano pag. 372. sq. Velitis, hastati, principis, tria
iconem cum armis suis habes Tomo 10. Antiqv. Rom
Disponebantur pedites in centurias, decuriasqve,
eqvites in Turmas: *Globus* sive *drungus* vocatur qvi
vago superventu incursat inimicos, ut docet Vegetius
pulis, cohortibus, spiris, phalangibus, catervis videatur
Lazius lib. 6. de Republica Romana, Alexander ab
Lipsius II. 2. & 4. De *Legionum* numero, ordine &
idem Lazius lib. 5. prolixe & diligentissime. Lipsius
Franciscus Robortellus de Legionibus Romanorum ad
Cassii lib. 55. Bonon. 1559. Jo. Henr. Bœclerus de
na, Argentor. 1670 & Tomo. 2. disp. p. 541. Ejus diss.
tello & præclaris Francisci Patritii parallelis militari
hinc inde secutus esse dicitur, Ludolphus vero
editione Rom 1594. fol Latine vertit, recusa exstant
manarum Grævii. Universo exercitui præerat
Lipsius lib 2. cap 12. triplicem vero significatio
observat Ferrarius lib. 6. de acclarationibus
mo 6. Græv. accipitur enim vel pro Duce vel
pro Rege. Imperatoribus sive ducibus

qvi singulis præerant Legionibus vide Raphaelem Fabrettum ad columnam Trajani pag. 9. Lipsium II. 11. Qvemadmodum Dictatori aderat Magister eqvitum consulari potestate, ita singulis Legionibus sub illo qvem dixi, legato erant *tribuni* militum sive singularum cohortium præfecti, qvas in singulis Legionibus senas fuisse observat Lipsius II. 7. Sub præfectis erant *ducenarii*, qvi ducentis militibus præerant, vel *centuriones*, qvorum primus, qvi aqvilæ præerat vocabatur *primipilus* vide Lipsium II. 8. sub centurionibus erant *Optiones* sive subcenturiones, *Uragi* & *duariones*, ne dicam de *manipulariis*, qvi præ erant manipulo, vel de *præfectis Castrorum*, qvi locandis castris curam impendebunt, vel de *quæstoribus* & præfectis ærarii bellici: aut de *Præfectis Dendrophororum* & *fabrorum*, qvi curam habebant cædendorum, lignorum ad palos faciendos, ferramentorumqve: tum de *tubicinibus*, *evocatoribus*, *medicis*, *beneficiariis*, *corniculariis*, *tesserariis*, *circitoribus* aliisqve gregariis peditibus. Confer Lazium, lib. 4. de Rep. Romana & Fabrettum ad columnam Trajanam. Qvod ad *aciem* attinet ordinemqve agminis & [illegible] præter ea, qvæ ad Polybii librum VI. notarunt Patricius [illegible] videndus Henricus Savilis libro de Militia Romana, qvi ex [illegible] latine prodiit Heidelbergæ apud Commelin. A. 1601. 8. [illegible] Ratbodus Hermannus Schelius ad Hyginum Gromaticum [illegible] 1660. 4. & Tomo X. thesauri Græviani, in qvo præter Pa[illegible] occurrit etiam Petri Rami liber de militia Julii Cæsaris, ex edit. [illegible] 1584. 8. & Salmasii liber posthumus de militia Romanorum, [illegible] Lugd. Bat. 1657. 4. Hic pluribus ostendit non unam ean[illegible] rationem sub Republica & Cæsaribus, sed pro temporum [illegible] ndem variam, longeqve diversam obtinuisse: qvo nomi[illegible] reprehenderat Lipsius, qvod sui & superioris ævi in[illegible] ac confundit, & ab ea culpa nec Livium immunem esse [illegible]. De acie apud Græcos videnda Æneæ & Æliani Ta[illegible] doctorum notis illustrata. De πυρφόρῳ præcedente [illegible] naudus Tomo 8. Opp. pag. 376.

[illegible] De Elephantorum & Camelorum usu in bello videa[illegible] Hugo lib. 1. de militia eqvestri cap. 5. De machi[illegible] consulenda Arhenæi Mechanici, Apollodori, Phi[illegible], Heronisqve scripta Græce & Latine junctim edita: [illegible] ad Vegetium. De oppugnatione urbium & castel[illegible] agit Lipsius in poliorceticis & Petrus Ramus de mi-

Yyy 2 litia

litia Julii Cæsaris Parte III. Tomo X. Antiqvitat. Romanarum pag. 1587. seq. qvi de propugnatione urbium & munimentorum adversus hostes agit pag. 1596 seq. De castris, præsidiis, metaturis, excubiis, vigiliis, stationibus, circuitione, præter Patricium & Robortellum, & Henr. Savilium adeundus liber V. Lipsii de militia Romanorum. Nec parum ad totam illam rem intelligendam conferent icones, qvæ occurrunt Tomo X. Antiqvit. Rom. pag. 905. & 927. qvo in Tomo Hygini qvoqve Gromatica occurrunt, cum luculentis commentariis Radbodi Hermanni Schelii, qvi & præterea agit de sacramentis militum, de custodia castrorum, de stipendio militari, frumento veste & victu militum, tributo atqve ærario, deniqve de itinere & telis legionum. De modo pugnandi ex curru disserit etiam Cluverius pag. 305. Germaniæ antiqvæ. Curruum falcatorum sive *currodrepanorum* * rationem præter Schefferum libro de re vehiculari veterum, Stevvechium ad Vegetium, Raderum ad Curtium lib. 4. cap. 22. & Hugonem de militia eqvestri Lib. 1. cap. 6. rectius & felicius explicavit Jac. Perizonius V. C. in Curtio adversus Jo. Clericum vindicato p. 163. seq. Vide & Bonifacium XVII. 4. hist. ludicræ & Brissonium de regno Pers. III. p. 384. sq. Cuniculos deprehendendi rationem per sonum ærei scuti à fabro qvodam ærario inventam exponit Herodotus lib. IV. 200. De muricibus ferreis sive tribulis qvos fugientes spargere solebant, ut hostium inseqventium pedes læderent vide Menagium Origg Gall. in *chausse trape*. & de cuniculis in *Mine*. Styli cœci (Fuß-Angel) ante castra consiti memorantur à Cæsare lib. 7. de bello Gall. cap. 73. Hirtio bell. Afr. cap. 31. De Strategematis Polyænus è Græcis & è Latinis Frontinus.

IX. Romulus primum manipulo fœni usus est loco vexilli, unde milites ejusdem signi manipulares dicti sunt, ut præter Ovidium 3. Fastor. docet Aurelius Victor de origine gentis Rom. cap. 22. Legionis signum deinde Romanis fuit *aquila*, ** de qva Adr. Junius III. 2. animadvers. Cohortis manipulorum *vexillum* vel *signum*, eqvitum *dracones*, conf. Lazium lib. 7. de Rep. Romana, Lipsium lib. 4. de re militari Romanorum, cap. 3. 5. 9. ubi multa de signorum cul-tu,

* De falcatis navibus sive falcibus navium vide Stephanium pag 88. seq. ad Saxonem Grammaticum.

** Aqvila peltæ insidens signum regale Persis, Brisson. III. pag. 426.

ru, forma, religione; Vide & eundem in libris de cruce, ubi præcipuè de *labaro* cruciformi, qvod Constantinus M. instituit, Hugonem lib. 2. de militia eqvestri cap. 4. Mich. Ang. Causeum (de la Chausse) Parisiensem de signis militaribus, cujus diatriba habetur Tomo X. Antiqvit. Roman. pag. 1528. De labaro agit etiam Octavius Ferrarius lib. 1. cap. 2. elector. & de signis cohortium cap. 4. Dictum labarum à labore qvod laboribus exsolvat, καμάτων λυτήριον, si fides Nazianzeno Orat. III. pag. 75. ubi elegans vexillorum Romanorum descriptio qvæ ἡδίστῳ τε ὁμοῦ καὶ φρικτῷ θέαμα ipsi appellantur. De vexillariis militibus dixi supra p. 538. & de draconariis p. 535. Gregorius qvoq; Michaëlis in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas, singulare Syntagma de Veterum vexillis promisit sed qvod hactenus editum non est. Vide interim Tiraqvellum ad Alex. ab Alex. IV. 2. Ex ærario qvod erat in templo Saturni, post bellum indictum vexilla petebant Qvæstores. Vide Livium III. 69. & ibi notam H. Valesii, ubi & signa veterum Gallorum Insubrum, & labarum sive auriflammeum Francorum in templo servatum docet. De carrocio qvo pro vexillo usi sunt seqvioribus temporibus Mediolanenses, & alii Italiæ populi vide Cangii glossar. & Tenzelii Bibl. curios. T. 1. pag. 669. qvi imaginem qvoqve ejus in æs incisam exhibet è Grævii Thesauro Antiqvitatum Italiæ Tomo 3. Adde si placet Ulrici Obrechti Academica diss. 5. qvæ est de vexillo Imperii: & amici nostri Francisci von Som Hamburgensis diss. de Carrocio, præside V. C. Euchario Gotlieb Ringk habitam Altdorf. 1711. De Indorum & aliorum populorum signis Martinus de Roa parte 2. singularium S. Scripturæ. De armis militum plura capite proximo, ubi de vestibus omnis generis. De stigmatis sive notis militaribus agit Lipsius lib. 1. c. ultimo, Grotius ad Galat. VI. 17. & ad Apocalyps. XIII. 16.

X. De *triumphis* veterum Romanorum ita egit *Jo. Barthol. Marlianus* Rom. 1549. Venet. 1555. 4. ut Romanorum triumphos ordine chronologico recenseret, qvod fecit etiam *Tho. Lydiatus* in serie summorum magistratuum & triumphorum Romanorum, ut velut notiores *Onuphrium* ad librum V. Fastorum, *Sigonium* & *Pighium* omittam. *Onufrii* qvoqve de triumpho commentarius recusus est Helmst. cum notis *Joh. Hen. Mæderi* 1675. 4. Ejusdem Onuphrii descriptio

triumphi Romanorum ampliſſimi ex lapidum monumentis inſerta eſt Tomo 9. theſauri Antiqvitatum Romanarum Græviani. *Julius* qvoqve *Cæſar Bulengerus* in Tomo 2. variorum opuſculorum librum ſingularem de ſpoliis bellicis, trophæis, arcubus triumphalibus & pompa triumphi exhibet, qvi Tomo XI. Antiqv. Græcarum Gronovii recuſus eſt. Illo in volumine leges etiam librum primum T. 1. Pandectarum triumphalium *Franciſci Modii*, in qvo de triumphis & ovatione veterum, maxime Romanorum agendum ſuſcepit & capite 26. exhibet faſtos triumphales ab U. C. usqve ad A. DCCLXIV. atq; cap. 27. ſq. diſſerit de arcubus, columnis, obeliſcis & pyramidibus triumphalibus. Qvemadmodum libro 2. agit de triumphis & torneamentis haſtiludiisq; eqveſtribus recentiorum. Francof. 1586. fol. Videndi præterea *Alexander ab Alexandro* lib. 1. cap. 22. qvi cap. 27. diſſerit & de literis & faſcibus laureatis, navibus laureatis & vittatis: *Gvid. Pancirollus* in deperditis titulo 57. & ibi *Henr. Salmuthus*: *Joh. Nicolai* liber de triumpho editus Francof. 1697. 12. *Caſp. Sagittarii* diſſ. de triumphis Romanor. Jen. 1649. *Martini de Guichardo* noctes Grantzovianæ de triumphis antiqvis Amſt. 1661. 8. Triumphus etiam legatis conceſſus ex ſententia ejus qvi tenebat provinciam. Vide Dionem p. 382. Sub Juſtiniano Imp. Chriſtiano triumphavit Beliſarius. De triumpho Henrici I. Imperatoris vide Goldaſtum pag. 169. ſeq. ad Eginhartum. Imaginem triumphi Romani in æs inciſam exhibent Pitiſcus in Svetonii Cæſarem cap. 37. Begerus ad Flori lib. 2. c. 12. & Jacobus Lydius de re militari Hebræorum pag. 213. Triumphanti corona propter nimium pondus ſuſtinebatur à tergo (non à carnifice ut ex loco Plinii male intellecto Iſidorus) ſed à ſervo publico. Vide Ferrarium lib. 1. Elect. cap. XI. Triumpho minus ſolennis erat *ovatio*, qvanqvam hanc qvoqve de ſolenni triumpho qvandoqve uſurpatam obſervat Georg. Henr. Uſinus in Obſerv. Philolog. cap. 9. ubi plura de ovatione & ejus etymo non protrita leges. De *ſpoliis opimis* Jovi Feretrio dicatis diſputat Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 14. & Jac. Perizonius in Obſerv. Hiſtoricis, qvi ex Livio aliisqve notant illa proprie dicta fuiſſe opima ſpolia, qvæ Imperator per ſe ab Imperatore, Rex à Rege, Dux à Duce retuliſſet. De *tropæis* Scacchus Myrothecio tertio cap. 23. De *arcubus triumphalibus* agit Nic. Bergierius lib. 2. de publicis viis Imperii Romani cap. 40. cujusmodi arcus in J. Cæſaris honorem excitati rudera etiamnum conſpiciuntur Rhemis

conf.

conf. Ephmerides Parisiens. A. 1678. p 283. Alius Arausione, constructus olim in memoriam victoriæ Marii & Catuli de Cimbris, qvam omnes Romæ exstantes magnitudine & præstantia vincere testatur Sponius in itinerario Tomo 1. pag. 3. Romanos ære descriptos habes Tomo III. Grævii.

XI. De stipendio militari qvod per 350. fere annos nullum fuit Romanis, jam supra dictum est, qvemadmodum de pœnis qvoqve. Qvi ab hoste sub jugum mitti se permiserant, non iterum à Romanis statim admissi ad militiam, sed procul à patria, procul ab opidis jussi hibernare. Vide Livium XXVI. 1. qvi de ritu illo ignominioso videndus III. 28. De militaribus donis Alexander ab Alex. IV. 18. & ibi Tiraqvellus. De diæta atqve victu militari veterum, cœnis vi[illegible]ialibus, triumphalibus, donativis, congiariis Stuckius 1. 21. Antiqv. Convival. De vacatione à militia, præclara qvædam observat Lipsius lib. 1. de milit. cap. 4. & ad lib. 1. Annal. Taciti pag. 36. seq. ubi docet missionem militum aliam *honestam* fuisse post 20. annorum stipendium si pedites, post 10. annorum si eqvites, post 25. si nautæ fuissent, qvales exauctorati dicebantur *veterani*. Aliam missionem *caussariam* ob vitium, defectum, morbum: aliam *gratiosam* per gratiam & ambitum; aliam denique *ignominiosam* ob delictum & crimen. Confer eundem Lipsium l. 5. de milit. Romana c. 19. De vacationis petitione coram censoribus, insignis locus Plutarchi Pompejo p. 630. De apparatu & armatura militiæ hodiernæ, commendanda tironibus J. Christ. Leonhardi diss. Lips. 1711. in qva ordines & nomina officiorum aliaqve Germanice & Latine exponuntur. Bello affinia *duella*, qvæ susceperunt qvidam tanto occidendi furore ut illa inituri areas qvadratas lapidibus signarent qvas exire nisi victo non licebat. Vide Stephanium p. 106. ad Saxonem Grammaticum.

XII. In Græcia durantibus ludis Olympicis erat solennis ἐκεχειρία sive induciarum observatio teste Plutarcho in Lycurgo, ad qvem notat in animadversionibus ad Gallicam suam versionem pag. 270. Clariss. Dacerius, de qvo merito erubescere debent Christiani, nullum apud hos esse festum tam sanctum, ut illo à bello conqviescant. Olim qvidem non Manichæi modo, qvos oppugnat Augustinus XXII. 74. contra Faustum, & recentiori ætate hac in parte se-

qvun-

qvuntur Anabaptistæ, Sociniani, Weigeliani, Quackeri &c. sed & alii Christiani multi privati, præcipue è sacro ordine, à bello prorsus abhorruere: vide Benedictinorum notas ad S. Ambrosium Tomo 2. pag. 46. Wetstenium ad Origenem contra Marcionitas pag. 27. seq. & Zvvickeri Irenicum Irenicorum pag. 130. sq. Sed nullus unqvam fuit Christianus Princeps vel in cujus potestate esset justum bellum gerere, qvi bellum omne CHristi præceptis illicitum esse crederet, atqve ipse etiam Tertullianus c. 42. Apologetici ad Gentes: *navigamus* inqvit *vobiscum, & vobiscum militamus*. Atqve licitum esse Christiano Principi sua si aliter non possit, bello etiam ut necessario malo tueri, vel inde constat, qvod sanctissima religio neutiqam pugnat cum naturæ jure, neqve ad exitium suorum data est, ut omittam argumenta alia qvæ videri possunt apud Grotium prolegomenis librorum de jure belli & pacis & ad Matth. V. 40. & [illegible]æ III. 14. & parte 2. Epist. 545. seq. Jac. Altingium Tomo 1. Opp. pag. 180. Justellum, Christianum Lupum, & Gvil. Beveregium ad canonem 12. Nicænum. Ejusdem Lupi dissertatio extat de veteri disciplina militiæ Christianæ, de qva Elias du Pin Tomo 18. Bibl. scriptorum Ecclesf. pag. 134. Videndus etiam B. Christianus Kortholtus in diss. de studio belli ac pacis, Kil. 1689. & Heideggerus de militia Christiana Tomo IV. diss. select. 4. & 5. Utinam vero Christiani non omnes Ethnicorum injurias tantum vel æqvarent vel supergrederentur in bello etiam inter se, sive temere suscipiendo sive crudeliter & cupide gerendo, qvantum debebant per sanctissima CHristi præcepta ad justum etiam & necessarium bellum cum horrore & tardissime accedere, & qvam celerrime fieri potest, ab illo iterum resilire.

CAPUT XVIII.

De Scriptoribus qvi rem vestiariam veterum illustraverunt.

Scriptores de re vestiaria Hebræorum 1. *Græcorum & Romanorum*. 2. *Germanorum, Danorum &c.* 3. *Clericorum & Monachorum in Ecclesia Christiana*. 4. *De*

tegmi-

tegminibus & ornamentis capitis, 5. *De coma*, 6. *De fuco & cosmetice*, *sartoribus &c.* 7. *De annulis*, 8. *De variis generibus vestium*. 9. *De braccis*, *calceis &c.* 10. *Habitus lugentium*. 11. *De armis & vestitu militari*. 12. *De insignibus & arte Heraldica*. 13.

I.

De re vestiaria veterum Hebræorum, Sacerdotum præsertim habitu agunt *Didacus del Castillo*, in opere de ornatu & vestibus Aaronis, ad Exodi XXVIII. Lugd. 1655. f. ut *Jo. Hieronymum Sopranem*, *Ariam Montanum* aliosqve prætereatn. Præcipue vero diligentem operam in hoc argumento posuit *Joh. Braunius*, vir Clariss. cujus præclarum opus de vestitu Sacerdotum Hebræorum auctius lucem adspexit Amst. 1701. 4. In hoc præter alia lib. 1. cap. 16. egregie docet, qvalis fuerit tunica inconsutilis sive contexta, cujus mentio fit in Historia Passionis Christi, ubi milites super ea sorte experti esse dicuntur de qva tunica, præter interpretes ad Joh. XIX. & Casaubonum ad Baron. agit etiam Octavius Ferrarius de re vestiaria & in analectis & lib. 2. elector. c. 1. Braunio addendi sunt *Sheringhamus* ad Tractatum Talmudicum Joma cap. 7. pag. 86. seq. *Seldenus* lib. 2. de success. in pontificatum cap. 7. seq. & lib. 3. cap. XI. de Synedrio, ubi contra Sheringhamum probat, vestium sacrarum extra ministerii tempus usum nullum fuisse. Jo. Prideaux de vestitu Aaronis, Interpretes ad Exod. XXVIII. & Leviticum, Joh. Ligtfootus & Samuel Lee, qvorum singulares de hoc argumento diatribæ exstant, ne dicam de Isidoro Hispalensi, qvi hanc materiam paucis attingit libro undevigesimo originum c. 21. sq. De mitra, stola, Ephod & pectorali Sacerdotis summi, Jacobus Altingius Heptade VIII. diss. pag. 269. sq. Tomo 5. Opp. De vestibus & ornamentis Hebræorum privatorum Leydeckerus XII. 8. de Rep. Hebr. De vestibus & ornamentis Regum apud Hebræos, Scacchus III. Myrothec. 38-43. De vestibus Hebræorum fimbriatis, Interpretes ad Num. XV. 38. & Matthæus Hillerus in diss. edita Tubing. 1701. Martinus qvoqve Mauritius in præfatione ad librum de sortibus Hebræorum testatus est se opus de re vestiaria Hebræorum moliri, sed qvod hactenus non prodiit. *Benedicti Davidis Carpzovii* dissertatio de Pontificum Hebr. vestitu sacro lucem adspexit Jenæ 1655. 4.

atqve inter fratris D. Jo. Benedicti Carpzovii dispp. Academicas pag. 1637. cui addendus Gerardus David Ziegra in diss. de inauguratione & consecratione sacerdotum Hebræorum. Witeb. 1682. Prolixe etiam de Vestibus sacerdotalibus tum Hebræorum tum aliarum gentium disputat Caspar Calvoer, ritualis Ecclesiastici Tomo II. De *arte plumaria* Hebræis nota vide Fullerum l. 1. c. 20. Misc. & Drusium ad difficiliora loca Exodi cap. 46. Mentio ejusdem artis etiam apud Senecam Epist. 90. *non avium pluma in usum vestis conseruntur.* Adde Clariss. Burmanni Petronium p. 268. De sacco & cilicio, cinctura, calceis apud Hebræos, Frid. Adolphus Lampe, Dithmala Lippiacus in diss. de Jesaia nudo & discalceato ad Jes. XX. 2. præside Campegio Vitringa Franek. 1703. De non deficientibus Israëlitarum in deserto vestimentis, interpretes ad Devt. VIII. 4. XXIX. 5. & Cosmas Indoplevstes V. pag. 205. Marckius Exerc. Bibl. 14. Deylingii Observ. S. II. 17.

II. Qvod ad rem vestiariam Græcorum Romanorumqve attinet, primo loco nominare juvat *Josephi Laurentii* collectanea ordine Alphabetico digesta, qvæ ex ejus Philomathiæ opere recudi curavit Clariss. Gronovius Tomo 9. Antiqvitatum Græcarum. Egregium deinde opus est *Octavii Ferrarii*, cujus libri septem de re vestiaria, Romanorum maxime, ex editione Patav. 1654. 4. qvæ priore A. 1642. 8. melior & auctior est, habetur etiam Tomo VI. thesauri Græviani. In eodem occurrunt Ferrarii illius Analecta de re vestiaria Patav. A. 1670. pridem vulgata, qvibus impugnat ea qvæ scripserat *Albertus Rubenius* Philippi filius in libris duobus de re vestiaria; ac præcipue de lato clavo, qvi primum Grævio curante post auctoris fata Antvverpiæ excusi sunt 1665. 4. & deinde à Grævio in Tomum eundem VI. Antiqvitatum Romanarum recepti, in qvo etiam habentur *Jo. Baptistæ Donii* de utraqve pænula dissertatio Paris. 1644. 8. & *Barthol. Bartholini* commentarius una cum *Henr. Ernstii* Epistola ejusdem argumenti Hafniæ A. 1655. 8. primum editus. Vide etiam Lipsium lib. 1. elect. cap. 13. *Isaaci Casauboni* opus de re vestiaria veterum qvod promisit pag. 54. Epistolar. & alibi variis in locis, nunqvam prodiit, licet excerpta qvædam illius ad hoc argumentum spectantia occurrunt in Bibliotheca Bodlejana, vide & Mericum Casaubonum Isaaci fil. notis ad Epictetum pag. 87. *Claudius* qvoqve *Salmasius* in notis ad Tertullianum de pallio pag. 80. ejusdem argumenti opus sub manibus habere se testatus est, cujus non contemnenda

nenda ſpecimina dedit in eodem ad Tertullianum commentario paſſim, in exercitationibus Plinianis ad Solinum & alibi. Confer Grotii Epiſtolam 355. nec prætereunda ſcripta in utramqve partem edita occaſione illius in Tertullianum commentarii à Salmaſio qvidem ſub nomine *Franciſci Franci*, à Dionyſio Petavio autem ſub nomine *Antonii Kerkoëtii* Aremorici. De privato & domeſtico Romanorum veſtitu agit Phil. Lud. Hannekenius in diſſertationibus de cura domeſtica Romanorum pag. 34. ſeq. de veſtitu ſervorum pag. 83. ſq. de veſtitu infantum, puerorum, juvenum, puellarum & virginum pag. 123. ſeq. veſtibus accubitoriis & convivalibus Stuckius II. 26. Antiqv. Convival. Petronius Burmanni pag. 117. & de habitu venatorio pag. 179. De habitu & ornamentis Pontificum Gutherius 1. 29. de jure Pontificio. Tomo 5. Græv. pag. 58. ſeq. De veſtibus nobilium, Tiraqvellus lib. de Nobilitate pag. 564. ſq. De veſtibus ſervorum Lipſius lib. 1. Elector. cap. 25. qvi etiam alia de veſtibus eodem libro cap. 13. & Cœlius Rhodiginus XVI. 10. ſq. lectionum antiqvarum. *Lazarus Bayſius* de re veſtiaria, Pariſ. 1549. 4. Theodorus Zvvingerus in theatro vitæ humanæ T. 2. p. 435. ſq. Veſtium & ornamentorum muliebrium genera perſeqvitur idem Tiraqvellus lib. de jure connubiali p. 52. ſq. Vide & Iſidori Hiſp. Origines XIX. 30. ſq. & de *jocalibus* Petri Mulleri JCti diſſertationem. De Romanorum luxu in veſtibus prolixe diſputat Stanislaus Kobierzichius libro de luxu Romanorum T. 8. theſauri Græviani.

III. De re veſtiaria Perſarum Briſſonius lib. II. pag. 309. ſeq. De veſtitu & cubitu veterum Germanorum, Cluverius Germaniæ antiqvæ lib. 1. cap. 16. p. 104. ſq. Ottonis Sperlingii V. C. commentatio de veſtitu veterum Danorum & aliorum populorum ſeptemtrionalium inſerta eſt Novis literariis maris Baltici & Septentrionis A. 1698. pag. 205. ſeq.

IV. Epiſcopos primorum Chriſtianorum ætate, habitu à Laicis diſtinctos haud fuiſſe obſervat *Jac. Boilavius* in Hiſtorica disqviſitione de re veſtiaria hominis ſacri vitam communem more civili traducentis. Rothomag. 1704. 12. & Tillemontius Tomo 14. memoriarum Hiſt. Eccleſiaſt. pag. 151. ubi de Cœleſtino Papa. Confer Rich Simonis Bibl. Criticam Tomo 3. pag. 322. ſeq. ubi Boilavii librum laudat. Monachi etiam ad Epiſcopatum evecti habitum Monachalem neutiqvam depoſuerunt, qvod in Eccleſia Græca A. C. 869. canone conſtitutum notavit Mabillonius. De Monacho-

rum antiqvo habitu videre licet Joannem Cassianum libris de institutis cœnobiorum, & ex recentioribus qvi Clericorum vestes & ornamenta omnis generis per varias ætates in Ecclesiis Orientalibus & Occidentis introducta exponunt, Andream Saussæum in panoplia Sacerdotali sive libris XIV. de venerando Sacerdotum habitu eorumq; multiplici munere & officio in Ecclesia DEi, Paris. 1653. fol. & in libris VII. de ornatu Episcoporum & in libris XV. de Clericorum tonsura & habitu, ibid. 1646. fol. His addendi Alteserra & alii ad librum de vitis Pontificum, Macri fratres in HieroLexico, Cangius in glossario utroqve, Jacobus Goar ad Euchologium Græcorum, Hugo Menardus ad Gregorii M. Sacramentarium pag. 362. qvi post 364. iconem S. Remigii sacris vestibus induti exhibet. Acta Sanctorum Junii Tomo 1. pag. 458. seq. ubi de amictu Pontificali & Monachali, & propylæum ad Acta Sanctorum Maji pag. * 161. & * 208. sq. ubi de pallio & aliis Pontificalibus ornamentis, & in paralipomenis p. 94. sq. Multa etiam de pallio Pontificali laudatus Saussæus libro de Mysticis Galliæ scriptoribus, Paris. 1639. 4. p. 188. - 279. Vestes Clericorum non semper pullas fuisse notant qvoqve Benedictini ad S. Ambrosium Tomo 2. pag. 25. & Jo. Caspar Krause in diss. de colore sacro & speciatim vestitus Sacerdotalis. Witeberg. 1707. De collaribus tum fistulosis sive tubulatis tum planis qvalibus passim utuntur sacri Ordinis Viri in Ecclesiis Protestantium, prodiit non ita pridem diatriba erudita Urbani Godfridi Siberi. Sneebergæ 1710. 4.

V. De *Pileo* cæterisqve capitis teguminibus tam sacri ordinis hominum qvam aliorum, liber *Anselmi Solerii* sive qvi sub hoc nomine latet *Theophili Raynaudi* S. J. seorsim prodiit Lugd. 1655. & Amstelod. 12. A. 1671. atq; recusus in T. XIII. operum Raynaudi, & Tomo VI. Thesauri antiqvitatum Rom. Vide & Jo. Brodæum lib. 8. miscell. c. 17. Adr. Junium lib. 2. animadvers. c. 6. Gvil. Stuckium II. 28. Antiqv. Convival. ubi de consuetudine caput aperiendi: Joh. Gvil. Bergeri diss. de ritu operiendi capitis in sacris, Witeb. 1703. & Eberh. Rudolphi Rothii de velamine capitis virili. Lipsium lib. de Amptitheatro cap. 19. sq. ubi observat Græcos & Romanos, uti & Gallos, Germanosqve veteres plerumqve caput non texisse nec pileo usos fuisse. De coronis, diademate, & aliis imperantium insignibus jam dixi supra cap. 14. De tiara κυρβασία & cidari Persica videndus V. C. Hadr. Relandus parte 2. diss. Miscell. qvi etiam de nidario capi-

capitis involucro differit p. 204. De pileo phrygio Sponius Miscell. pag. 130. & Nicasius ad numum Pantheum pag. 63.

De *inauribus* veterum singulari libro egit Casp. Bartholinus Amst. 1676. 12. qvas respicit etiam Plinius aurium vulnera commemorans l. 12. sub initium. De inauribus Hebræorum singillatim Rev. Dassovius diss. A. 1696. ad titulum Celim de vasis §. 11. sq. De *annulis narium* disputat Tho. Bartholinus cap. 19. libro de morbis biblicis. Ejusdem Tho. Bartholini de *armillis* veterum libellus exstat, Amst. 1676. 12. cui addendus Fortun. Schaccus lib. 3. myrothecii cap. 41. & Petronius Clarissimi Burmanni pag. 127. seq. De *Torquibus* qvibus donati certaminum victores, videndi Ambrosius Tomo 2. pag. 268. Vegetius II. 27. Lipsius V. de militia Rom. p. 209. Atq; de hoc & alio torqvium apud veteres usu Joh. Schefferi liber seorsim editus, Holmiæ 1656. 8. & Tomo XII. Grævii, & cum Jo. Nicolai notis Hamb. 1707. 8. Omnia tria uno versiculo complectitur Manilius libro V.

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque.

De *personis* & *larvis* eorumqve apud veteres usu ac origine, præter Agesilai Mariscotti librum Romæ 1639. 8. & Tomo secundo Miscellaneorum Gaudenti Roberti, & Tom. 9. Thesauri Græviani impressum, vide Rigaltium ad Phædrum pag. 411. editionis Burmannianæ, & Baylii Lexicon in *Manducus*. De *tutulis, vittisque* & redimiculis assurgentibus ac turritis virginum fœminarumqve (fontanges ab illustri fœmina * qvadam Galli appellant) agunt. Viri docti ad Juvenal. VI. 501. Henricus Altanus Comes Epistola ad Nic. Madrisium inserta Museo Minervæ Venetæ Tomo 2. pag. 97 -- 101. *sopra i Cimieri moderni delle Donne*, Steph. Chamillardus S. I. In dissertatione sive Epistola XVI. de numismatibus (Gallice, Paris. 1711. 4.) ubi de diversis ornamentis capitis qvibus Augustæ superbiunt in antiqvis numismatibus: & Jo. Nicolai libro de nimbis antiqvorum cap. ultimo. De *crinali acu* ejusqve usu apud veteres videndi Joh. Wovveranus in notis ad Petronium, Salmasius ad Solinum & Bartholinus de inauribus veterum cap. 2. Crinale spicum de pectine intelligit Stephanius pag. 60. seq. ad Saxonem Grammaticum. Confer qvæ de *pectinibus* veterum aureis & eburneis Ez. Spanhemius ad Callimachum

* Menagius in Originibus Gallicis, vocabulo *fontange*.

chum pag. 563. & de *pulvere* odorato vel aureo capillis injecto, unctioneq; capillorum ne pulvis decideret, D Conradi Tiburtius Rango libro de capillamentis c. XI. Vide etiam de τριχοβάπταις & τριχοπλάσταις Cangium ad Zonaram pag. 41.

VI. Ad capitis tegumenta & vestes qvodammodo etiam pertinent coma & capilli, circa qvorum curam, bene multi ritus moresqve veterum à doctis notati sunt. Vide Hadr. Junium de Coma Tomo IV. Lampadis artium Gruterianæ, Salmasium de Cæsarie virorum & mulierum coma Lugd. Bat. 1644. 8. Joh. Henningii Trichologiam &c. De capillamentis, adscititiis comis, & *exuviis alieni capitis* ut Tertullianus appellat sive περιθέτοις κόμαις præter dissertationes D. Valentini Friderici & D. Samuelis Schelvvigii, & Paschalium de Coronis lib. 1. c. V. adi laudatum D. Rangonis librum ἐγκωμιαστικὸν, Magdeb. 1663. 12. Daumium ad fabulas Æsopi pag. 162. sq. Brissonium 2. de Regno Persarum pag. 321. qvi Persas à Medis accepisse hoc observat ut προσθέτοις κόμαις uterentur: Pricæum ad Apuleji Milesias pag. 671. Hemsterhusium ad Pollucem pag. 1358. Harum usu ut universos Martinus Schockius Exerc. 24. ita Clericos interdicunt Andreas Saussæus in panoplia sacerdotali & Joh. Baptista Thiers in historia capillamentorum Gallice edita Paris. 1690. 12. & nuper A. 1712. 12. Germanice versa: Sed contra disputant Jacobus Revius in libertate Christiana circa usum capillitii defensa, & Jo. Baptista Pacichellus in libello de personis s. mascheris, capillamentis & chirothecis edito Neapoli 1693. 12. Vide etiam Observationes selectas Hallenses VIII. 2. De galericulis & capillamentis mulierum vide qvæ viri docti ad Suetonium & novissime V. C. Otto Sperlingius in commentario ad numum Furiæ Sabinæ Tranqvillinæ, conjugis Gordiani III. Amstel. 1687. 8. Apud Romanos pueri fere comati & cirrati, sed viri deposita cæsarie circumtonsi, decisis hinc inde capillis qvos ab aure descendentes nunc vulgo nutriunt. Vide Octav. Ferrarii electa II. 13. ubi notat servos caput fuisse semirasos, manumissos rasos. De tonsura Nazaræorum apud Hebræos præter interpretes S. Scripturæ & qvi de Nazaræis ac Rechabitis scripsere Spencerus III. diss. 1. de legibus Hebræor. cap. 6. p. 66. sq. & Rev. Dassovius diss. de coma Hebræorum licita & interdicta, Witeb. 1695. in qva docet idololatricam tonsionem fuisse, ni aures crinibus tectæ relinqverentur. De coma Prophetantium Salmasius laudato libro. De gradibus & annulis capillorum vide

no-

notas ad Suetonii Neronem cap. 51. Genus tonsuræ, qvo anteriores capilli radebantur ap. Græcos vetustissimos, ne qvis hostis posset illos apprehendere, vocabatur *theseis*, vide Meursii Theseum cap. 2. De Ægyptiorum Sacerdotibus comam radentibus memorat Artemidorus l. 1. c. 23. De tonsura captivorum & lugentium vide notas ad Ovid. 1. Fastorum v. 546. Hinc apud Propertium regio tonsa pro devicta ut notat Yvo Villiomarus s. Jos. Scaliger adversus Robert. Titium c. Vicissim præ luctu promissi capilli s. in longum demissi, ut notum est vel ex iis scriptoribus, qvi de funeribus & luctu scripserunt. De more crinibus passis templa verrendi in supplicationibus agit Lipsius l. 2. Elector. c. 6. p. 681. seq. De dispositis, effusis vel adstrictis comis adeundus Ez. Spanhemius in notis ad Callimachum p. 551. 660. seq. Cæsaries proprie de viris dicitur, coma de mulieribus, ut post Salmasium & alios annotavi ad Abdiam Babylonium. De comis & tonsura Sacerdotum Ethnicorum nonnulla disputat Saubertus libri de Sacrificiis cap. 10. Unde vero originem traxerit tonsura clericalis & monachorum, etiamnum in Ecclesia Græca & Latina recepta, video Scriptores doctissimos in diversa abire, alii enim à Judæis repetunt, ut Pontificii communiter, alii ab Ethnicorum Sacerdotibus ut Joh. Dougthejus in analectis ad V. T. pag. 477. alii à servis, de qvorum rasione Pignorius & alii. Ita certe Claudius Sarravius pag. 104. Epistolarum editionis primæ. *Mihi*, inqvit, *simile vero videtur morem istum à servis manasse, qui etiam nunc in triremibus nostris raso capite conspiciuntur, nisi quod capillorum pauxillulum iis in summo vertice relinquitur, velut Tertullianus de pallio, caltri, vertex solus immunis.* Utrum vero ab ipso CHristo & Petro hic mos Ecclesiæ traditus fuerit, ut parum verisimiliter contendit Prosper Stellartius, cujus libri III. de coronis & tonsuris paganorum, Judæorum & Christianorum Duaci 1625. 8. lucem viderunt, an à Simone Mago initium sumpserit, ut ab aliis affirmari in notis ad Abdiam à me observatum est, an Gregorio M. demum sedente in Ecclesiam fuerit invecta, qvemadmodum contendit Salmasius, nimis forte recentem hanc tonsuræ Clericalis & monachalis consvetudinem faciens, alio loco est expositum. Cæterum de universo hoc argumento videndus Casp. Zieglerus de tonsura clericorum, Salmasius in primatu Papæ & Epistola sive libro de coma ad Colvium, Gerhardus Joh. Vossius in Epistola ad Salmasium, qvæ ejus libro de coma subjicitur. Edmun-

mundus Martene in ritibus Ecclesiast. Mabillonius præfatione ad Tomum 3. Actorum ordinis Benedictini. De Tonsura pœnali, qva v. g. sagæ & malefici nonnulli afficiuntur, agit Georg. Rittershusius lib. de jure asylorum cap. 10. cui addes Coteleriam Tomo. 2. monument. pag. 682. Cangium in κουρεύειν & Allatium de consensu Orient. & Occid. Ecclesiæ pag. 669. ubi observat hæreticis condemnatis barbam olim derasam. Plura ejusmodi occurrent evolventi diss. G. Casp. Kirchmaieri, τῦ μακαρίτε de gloria & majestate barbæ. Jacob. Thomasii diss. de barba Lips. 1671. & Pierii Valeriani declamationem pro Sacerdotum barbis, qva intercedit decreto Pontificio Sacerdotes omnes barbam deponere jubenti, editam primam Romæ 1529. cum privilegio Clementis VII. & deinde hieroglyphicis ejus subjectam Francof. 1678. 4. Exempla eorum qvi tonsuram pretio redemerunt collegit Balthas. Bonifacius lib. 1. historiæ ludicræ cap. 7. Eqvidem de barba non radenda ministris Ecclesiæ, diserte cautum legitur in constitutionibus qvæ Apostolicæ vocantur lib. 1. c. 3. & apud Epiphanium hæresi 80. Romani veteres per 450. annos intonsi teste apud Plinium Varrone: Scipionis Africani tempore juvenes tondebantur, viri barbam ponebant sive *barbatoriam* ut loqvitur Petronius pag. 363. edit. Clariss. Burmanni, *faciebant* & totam faciem rasitabant. Vide Octav. Ferrarium II. 12. elector. Apud Græcos mos radendi barbam, Alexandri M. demum ætate invectus ut ex Chrysippo notat Athenæus XIII. p. 565. De jurejurando per barbam vide Neocori Biblioth. novor. librorum A 1697. p. 496. Adversus Antiochenses Juliani barbam ridentes defendit se Imperator in Misopogone, qvi etiamnum inter ejus scripta legitur. De pilorum evellendi sive pilandi more adhibitis resina aut volsella, ustriculisqve, vide qvæ viri docti ad Martialem, Juvenalem & Plinium 29. 1. Cerda ad Tertull. de pallio cap. 4. pag. 37. sq. De festo propter tonsæ comæ primitias Diis ex voto consecratas Barthius ad Statium Tom. 1. p. 326. Cangius diss. 22. ad Joinvillam & glossar. Græc. in κουρόσυνα.

Ad locum celebrem Epistolæ Pauli ad 1. Corinth. XI. 10. de ἐξουσίᾳ, qvam mulier super capite habere jubetur propter Angelos, qvam plurima disputata sunt ab Interpretibus, qvorum nonnulli cum Jacobo Godofredo in singulari ad hunc locum diss. pro ἐξουσία legunt ἐξουβίαν & velamen interpretantur, alii pro Angelis legunt

ἀγ-

ἀγγελίας vel τὰς ἄνδρας ut vir doctus ad Hammondum. Alii angelos de juvenibus interpretantur, ut auctor Anglus libelli qvi inscribitur Religio Bibliopolæ pag. 12. alii de emissariis gentium ut V. C. Christophorus Augustus Heumannus in dissertatione ad h. l. Isenaci A. 1709. edita. Sed malo assentiri Photio, qvi Epistola ducentesima decima ἐξουσίαν ἔχειν exponit velamine veluti signo imperium agnoscere viri sub qvo est mulier, & Angelos proprie accipit de Spiritibus DEi ministris in Ecclesia DEi præsentibus, qvi pridem etiam in Paradiso testes adstiterunt, cum mulier viri potestati subjiceretur. Videri etiam possunt Andreas Saussæus de Mysticis Galliæ scriptoribus pag 62. sq. 181. sq D. Adamus Rechenberg in dissertationibus ad Hist. Eccles. spectantibus pag. 68. sq. & Jo. Gvil. Bergerus Professor Witebergensis dignissimus in erudita qvam supra laudavi diss. de ritu capitis in sacris operiendi §. 51. sq.

VII. Non modo comam variis medicaminibus tinxerunt veteres, uti Plutarchus in amatorio pag. 771. memorat φάρμακον ᾧ τὴν κόμην αἱ γυναῖκες ἐναλειφόμεναι ποιοῦσι χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥάν. Sed etiam faciem *coloribus* variis & *fuco* infecerunt, partim ex more gentis partim ad luxum, Vide Davidis Theodosii Lehmanni Orbem pictum, sive diss. de gentibus pulchritudinem affectantibus per fucum & picturam, Witeb. 1711. & Gvil. Rondeletium de fucis Lugd. 1583. 8. Interpretes ad Esaiæ III. 16. Rob. Balforeum ad Cleomedem pag. 260. seq. Jac. Grandii diss. de כחל stibio κολλυρίῳ ejusqve usu apud antiqvos in re Cosmetica; Decad. 2. Artis naturæ curiosor. Anno 6. W. Ernesti Tentzelii dialogos menstruos Anni 1689. p. 497. sqq. Veteres qvidem doctores Christiani luxuriosam illam ac meretriciam fucatoriam semper sunt detestati, ut patet è Clemente Alex. III. 3. pædagogi & Constitut. Apostol. l. 1. c. 3. & 8. Cypriano de habitu virginum, aliisq;. De *Cosmetis* & *ornatricibus* viri docti ad Juvenalem & Taubmannus ad Mostellariam Plauti Act. 1. scen. 3. Ez. Spanhemius ad Callimach. p. 547. & Christianus Henricus Postellus in callida Junone p. 209. sq. De *Gynaceo textrino*, vestiariis, vestispicibus, procuratoribus gynæceorum vide Bergierium lib. IV. de Imperii Romani viis cap. 23. T. 10. Græv. & Henninii notas ad Bergierium pag. 766. Matth. Zimmermanni Analecta pag. 59. sq. De *pressoriis* & reconditoriis vestium, Salmasium ad Tertull. de pallio & Valesium ad Ammianum lib. XXVIII. 4. p. 531. Tiraqvellum de jure connubiali p. 73. Apud multas

gentes rari *sartores*, siqvidem vestes pleræqve à sororibus vel uxoribus aut filiabus conficiebantur. Vide interpretes ad Actor. IX. 39. Alexandrum ab Alexandro IV. 8. Tomo 1. pag. 958. sq. & ibi notam Jo Merceri: Freinshemium ad Curtii II. 5. 20. tum Stephanium pag. 72. ad Saxonem Grammatium. Alexander tamen Baudien Romanus A. 1647. Italica lingua edidit diatribam de antiqvitate & nobilitate sartorum.

VIII. Operæ pretium est hoc loco etiam nonnulla de *annulis* qvoqve adjungere, qvod argumentum præ cæteris illustravit *Joh. Kirchmannus* Lubecæ suæ decus in libro singulari de annulis edito Lubec. 1623. 8. Slesvvici 1657. 8. cura filii ejus cognominis anno 14. post auctoris fata, fœtum hunc postumum in lucem protrahentis. Post hasce doctissimas Kirchmanni de annulis meditationes *Franciscum Bernardinum Ferrarium* neqve suas sæculo invidere velle scripsit Joh. Rhodius in libro de acia pag. 63. sed hactenus qvidem Ferrario pridem defuncto nihil qvod sciam hujus argumenti ab eo editum est, qvanqvam *Octavii Ferrarii* præclaræ qvædam de annulorum apud Romanos usu observationes leguntur lib. 1. electorum cap. 21. Ferreis utebantur plebeji homines, militesqve manipulares & servi. Argenteis plebs, Aureis eqvites & Senatus. Vide JCtos ad Digest. l. 40. c. 10. *De jure aureorum annulorum*, Salmasius f. 170. ad Hist. August. Lipsius elector. II. 8. Joh. Mercerius lib. 1. Opinion. cap. 8. Bernartius ad III. 3. silv. Statii & Casp. Barth. Tomo 1. ad Statium p. 320. De luxu in annulorum multitudine vide qvæ viri docti ad Martial. XI. 60. & Valesium ad Ammian. XXVIII. 4. pag. 531. seq. Cur manu sinistra freqventius gestari soliti, plures caussas comminiscitur Mich. Piccartus Epistola ad Kirchmannum, post Gudianas pag. 255. De annulis signatoriis antiqvorum qvibus etiam ad * cellas, arcas & res alias qvascunqve obsignandas usi sunt; scripsit *Georg. Longus*, Mediolan. 1618. 8. & Lips. 1709. 8. Kirchmannus cap. 5. Lipsius ad Tacitum II. Annalium, Laur. Zaccagnius V. C. in notis ad Acta Archelai cum Manete pag. 441. qvi pag. 27. observat cera vel creta sive luto ad obsignandum usos veteres fuisse. De cera notavit etiam Vossius lib. 4. operis de idololatria cap. 91. Præcipue vero de modo signandi Epistolas & Testamenta apud veteres, consulendus Salmasius

* Hinc Onirocritis amissio annuli significat rerum jacturam. Vide Bullialdum in notis ad Historiam Ducæ pag. 262. & Artemidorum II. 5. V. 32.

masius lib. de modo usurarum & in specimine confutationis animadversionum Des. Heraldi. Vide & Novarinum lib. V. schediasmatum cap. 29. & de annulo qvo fons baptismi signatus, notas ad Optatum pag. 9. sq. & 12. editionis Amstelod. Annulli illi consignatores etiam *sigillaritii* dicuntur à Vopisco in Aureliano c. 50. qvi cap. 42. affert dictum mimi cujusdam, bonos Principes omnes in uno annulo posse perscribi. De sigillis, qvorum vice interdum virgulæ sive asserculi à cimicibus exesi vel nodi nota usurpata est, ut docet Seldenus ad marmora Oxoniens. pag. 43. & seqventi, vide Allatium ad Antiqvitates Hetruscas pag. 39. sq. Scaligerum cap. 11. elenchi trihæres. & Andream Mullerum ad Epistolam Mosis Mardeni pag. 21. sq. Varia simulachra sive ut ex Plinii X. 16. Epist. dicam *aposphragismata* qvibus annuli ordinati apud veteres fuerunt, sive Deorum, de qvibus Rycqvius cap. 22. de Capitolio, sive aliis qvibuscunqve ut in Syllæ & Pompeji annulo tria trophæa in sculpta testatur Xiphilinus pag. 19. sq. videri possunt *Fortunius Licetus* de anulis antiqvis, Utini 1645. 4. *Leonhardus Augustinus* de gemmis annulorum Franeqv. 1694. 4. cum Jac. Gronovii notis: *Abrah. Gorlæi* dactyliotheca cum præfat. Ælii Everhardi Vorstii de origine annulorum & animadversionibus ejusdem Gronovii. Lugd. Bat. 1695. 4. Hic Gorlæus male bis vocatur Abraham Gorcus in Aringhi Roma subterranea VI. 50. pag. 383. ubi & ipse de annulis varia non contemnenda collegit occasione annulorum in sepulchris antiqvis repertorum. Præclara etiam de annulis & sigillis observavit Joh. Mabillonius lib. 2. de re diplomatica, cui jungendum D. Jo. Mich. Heineccii opus præclarum de veteribus Germanorum aliarumqve nationum sigillis. Francof. 1709. fol. Vide & de anulis veterum Matthiam Zimmermannum in florilegio, Jo. Conr. Dietericum in Antiqvitatibus Biblicis V. T. ad Jerem. XXII. 24. pag. 628. sq. Alexandrum ab Alex. II. 19. Theoph. Raynaudum Tomo 7. Opp. pag. 501. sq. Josephi Laurentii Polymathiam lib. 1. diss. XI. & Martini de Roa singularia Scripturæ parte 2. pag. 460. sq. Georgii Thegen diss. de annulorum in Repub. usu, Regiomont 1701. Dan. Gvil. Molleri de annulo Trinitario, Altdorff. 1701. De annulo Pastorali D. Joh. Adami Schmidii diatriba Helmstad. 1706. De annulo pronubo, diss. Petri Mulleri ICti plus simplici vice edita. De annulis magicis agit Joh. Michaël in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas pag. 267 De annulis ex cortice surculi palmei, qvibus Judæi olim Alexandriæ sedi-

ditionem moturi velut tessera inter se usi sunt, memorat Socrates VII. 13. Hist. Multa etiam nec contemnenda de vario annulorum genere congessit Andreas Stubelius in notis ad Panegyricum dicatum solenni creationi Magistrorum Lips. 1686. 4. Δακτυλιογλύφος Ciceroni 4. Academ. qv. vocatur *annularius*. Duumvir Collegii annulariorum memoratur in Veteri inscriptione apud Begerum pag. 81. spicilegii Antiqvitatis. Claudam brevem hanc scriptorum de annulis notitiam fabella Judaica, qva ajunt beatis singulis antequam paradisum ingrediantur decem annulos ab Angelo porrigi, qvorum inscriptiones vide ubi lubebit apud Pocockium in Miscellaneis pag. 295. sq.

IX. De variis *togarum* generibus disserit Turrigius T. 11. thesauri Græviani pag. 395. sq. cui addendus Hieronymi Bossi commentarius de toga Romana, Ticini editus 1614. 4. & recusus Amst. 1671. 12. Albertus Rubenius II. 8. de re vestiaria, ubi & iconismus statuæ togatæ Tomo 6. Grævii Octav. Ferrarius diss. de modo gestandi togam. De clavis vestium & mapparum, de *tunicis στενοσήμοις* sive *angusticlaviis* & *πλατυσήμοις* sive *laticlaviis*, qvarum illæ duobus arctioribus segmentis purpureis per utrumqve humerum ad infimam tunicæ oram productis, hæ latiore segmento uno per pectus ad imam tunicam descendente insignes erant, diligentissime & accuratissime agit idem Rubenius libro primo, cujus sententiam contra Ferrarium tuetur Grævius præfat. ad Tomum 6. thesauri. Vide etiam Petronium Burmanni pag. 126. & Bossii à me jam laudati librum de senatorum lato clavo (qvi itidem purpureus erat ut triumphantium aureus) lucem vidit Ticini A. 1618. 4. De *trabea* sive breviore toga ex purpura & cocco, nec non de *chlamyde* Rubenius iterum videndus, à qvo tamen qvod ad formam chlamydis attinet, diversus abit illustris Cuperus in dissertatione subjecta Commentario de Apotheosi Homeri pag. 137. sq. De tunica picta saliari auro distincta & purpura, Octavius Ferrarius II. 16. electorum, de illa accipiens auream spiram apud Juvenalem Sat. VIII. 207. De *vestibus literatis* sive qvibus nomina intexta erant, adeundus Josephus Maria Suaresius in diss. singulari de hoc argumento, edita Vasione 1652. 4. Albertus Rubenius lib. 1. de vestiaria cap. 10. Campegius Vitringa lib. 1. Observatt. sacr. p. 148. illustrans locum sacri Scriptoris Apocalyps. XIX. 16. & Steph.

le Moyne in Exercitatione ad Verba Jeremiæ XXIII. 6. pag.101.seq. Luxum in veste picta variis figuris & imaginibus etiam Evangelicas historias referentibus reprehendit S. Asterius Tomo 1. auctarii novi Combefisiani pag.4. sq. De vestibus *in ligulas incisis* Cangius glossario in cultellare, qvi etiam de *cyclade* & multis aliis vestimentorum generibus videndus, uti è veteribus Pollux lib. VII. & Isidorus lib. XIX. Originum. De fimbriis sive cirris vestium ac mapparum Salmasius ad Spartiani Pertinacem cap.8. & Petronius Clariss. Burmanni p. 127. Vestes bombycinas & linteas tam tenues ut corpus per illas pellucere, *nebulas lineas & ventos textiles*, prisci scriptores rident ac perstringunt passim. Vide præter eundem Petronium pag. 274. Harduinum ad Plin. Tomo 1. pag.680. & Tomo 2. pag.515. & Rev. Olearium ad Philostratum pag.8. De *palla* Deorum, elegantissimus Broekhusius ad Tibullum pag. 398. De *palliis* Philosophorum aliorumqve Salmasius, Cerda, Pamelius & alii ad Tertulliani librum qvo respondet criminantibus qvod Christianus factus *à toga ad pallium* descenderit & hoc cum illa permutaverit. Viri docti ad Gellium & Laërtium. Valesius ad Socratem p.85. & 90. sq. ubi de pallio Rhetorum, Cresollius III. 16. theatri Rhetorum, T. X. Gronov. & B.D. Hector Godfrid Masius diss. de pallio Pauli.

De nolarum usu in vestibus vide Cangii glossarium in κωδῶν, W. Ernestum Tentzelium in supplemento Hist. Gothanæ, & Observationes Hallenses Germanice editas Tomo 1. pag 413. seq. è qvo more lux verbis cantici sacri Petri Dresdensis: Da die Schellen klingen in Regis curia. De *substratione vestium* liber Jo. Nicolai, Giessæ prodiit A. 1701. 12. cui adde Martium de Roa II. 7. sq. singularium Scripturæ, Barthium III. 12. Adversar. Interpretes ad 2. Reg. IX. 13. Matth. XXI. 8.

X. *Periscelides* veterum exponit Antonius Bynæus libro I. de calceis Hebræorum cap.8. De recenti ordine eqvitum illustrium aureæ periscelidis præter alios consulendus Jo. Christoph. Beckmannus in notitia sive Syntagmate dignitatum illustrium. De *Zonis* in qvibus numos portabant & *Cingulis* Isidorus lib. 19. Origg. cap. 33. Zimmermannus pag. 818. florilegii, Interpretes Matth. X. 9. Apocalyps. I. 13. Albertus Voigtius Miscellan. Bibl. pag. 175. seq. Stuckius Antiqvitat. Convival. II. 29. & viri docti ad Plautum, Gellium XV. 12. & Phædrum IV. 21. Meursius ad Astrampsychum pag. 149. Jamblichus cap. 27. Vitæ Pythag. De *chirothecis* veterum Zimmer-

mannus in analectis pag. 55. seq. & Joh. Nicolai libro singulari de chirothecarum usu & abusu, Giessæ 1702. 12. De *baculis* veterum dicturum se promisit Casaubonus ad Theophrasti Characteres p. 191. ubi mentio baculorum Laconicorum, de qvibus Meursius II. 17. Misc. Lacon. De *crepidis* veterum diatribam Ottonis Sperlingii Hafniæ 1699. editam, recudi curavit Clariss. Gronovius Tomo IX. Thesauri Antiqvitatum Græcarum. Vide etiam Svidam in περίβολα & Vignolium Marvillium Tomo 1. Miscellan. pag. 209. De *ocreis* Lipsius lib. 3. de militia Romana cap. 7. & Arcerius ad Æliani tactica pag. 107. De *Braccis* Casaubonus ad Svetonii Augustum cap. 82. Pitiscus ad Svetonii Cæsarem 80. 83. 3. Clericus ad Exod. XXVIII. 42. Vossius in Etymologico, Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alexandro lib. V. cap. 18. Jo. Braunius de vestitu Hebræorum lib. 2. cap. 1. Braccarum vero usum Hebræis, Græcis ac Romanis incognitum fuisse docet Octavius Ferrarius II. 2. electorum, ubi inter alia ostendit *subligacula* fuisse pannum qvo pudenda velabant ephebi cum nudi in campo Martio exercerentur. Idem II 9. contra Vossium in Etymolog. ostendit *facinus majoris abollæ* nihil aliud esse nisi facinus Philosophi qvi palliati incedebant, abollam enim esse pallium, ἀναβολήν. De *calceis* Hebræorum duobus libris egit Antonius Bynæus, qvi post primam editionem Anni 1684. 12. auctiores prodierunt Dordraci 1695. 4. Græcas enim & Latinas Antiqvitates circa calceos illustrarunt Benedictus Balduinus, (sutoris filius nec sutoriæ ipse imperitus sed qvi patrem in conficiendis calceis juvit) cujus calceus antiqvus & mysticus lucem adspexit Parisiis 1615. 8. & Amstel. 1677. 12. cum Julii Nigroni libro de caliga sive calceamento militari veterum, Alber. Rubenii diatriba de calceo senatorio, & excerptis Salmasii de calceo ex ejus commentario ad Tertulliani de pallio librum. Novissime cum Observationibus suis librum Balduini & Nigroni recudendum curavit, cui majora res literaria debebit Jo. Fredericus Nilant, Lugd. Bat. 1711. 12. Varia qvoqve calceorum genera commemorat Galenus IV. in Hippocr. περὶ ἄρθρων Tomo 5. pag. 644. Isidor. Hispalens. lib. 19. Origg. cap 34. Bisciola Tomo 2. horarum subsec. lib. 17. c. 21. De *puniceo* sive *mulleo* calceo Voss. lib. 4. de idolatria cap. 5. & qvæ viri docti ad hæc Vopisci cap. 49. Aureliano: *calceos mulleos & aereos & altos & hederacios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.* De *Phæcasia* genere calceamenti Græcanici Lipsius ad Senecam lib. 7. de beneficiis c. 21. & ad

[illegible] Epistol. 113. De lunatis calceis qvibus fas uti patritiis, Barthius [illegible] tatium Tomo 1. pag. 450. Persas altis calceis usos recte ex Stra[illegible] annotavit Zaccagnius ad Acta Archelai à se edita §. 12. ubi Ma[illegible] Manichæus hæreticus dicitur usus calceamenti genere, qvod [illegible] solea appellari solent. De solea vide sis Sirmondum p. 189. sq. ad [illegible]. De sparteis sandaliis mentio apud Socratem VII. 36. *Mo*[illegible] qvale genus calceamenti sit disces ex Junio de pi[illegible] pag. 25. & Thom. Munkeri mythographis Tomo 1. pag. [illegible] ad Hyginum. De *excalceatione* D. Georgius Calixtus & alii [illegible] 5. Jo. Fabricius de CacoZelia Gentilium Tomo 2. diss. [illegible] pag. 228. Zimmermannus in analectis pag. 65. seq. & [illegible] rius in diss. de nudipedalibus veterum, qvæ recusa est [illegible] 1. Disputat. Philolog. Amstel. 8. Agit autem *capite I.* de [illegible] promiscuis in itinere vel alibi qvæ defectu aut studio [illegible] *Capite II.* de nudipalibus religiosis, de qvibus videndi [illegible] Interpretes ad Exod. XXX. 18. & Bynæus de calceis Hebræo[illegible] lib. 1. cap. 7. & sq. *Capite III.* idem Sagittarius agit de nudipe[illegible] lugentium ac pœnitentium & *Capite IV.* deniqve de nudi[illegible] levirorum, de qvibus Talmudici tractatu יבמות de levira[illegible] Surenhusii pag. 1. & Interpretes ad Deut. XXV. 5. & li[illegible] IV. 7. De modo inducendi vel deponendi calceos, præ[illegible] ad Mensam, vide Gvil. Stuckium Antiqvitatum Convivalium II. [illegible] 7. seq.

[illegible] De primo homine nudo condito, de gentibus itidem qvi[illegible] incedere mos, de Adamianis hæreticis nuditatem affectan[illegible] Philosophis Gymnosophistis &c. vide dissertationem Rev. [illegible] Schmidii de nuditate hominum in triplici statu, integritatis, [illegible] & post resurrectionem, Lips. 1706. Jo. Gotlieb Hardtii binas [illegible] exercitationes ibid. 1684. & Pauli Henr. Tillemanni de eo [illegible] circa nuditatem Jen. 1692. Dicuntur etiam qvandoq; [illegible] veste modo carent, ut notatum in Amplissi. Cuperi [illegible] p. 36. & à Borremansio de poëtis & Prophetis p. 119. [illegible] nuditatem in Rep. sua svadente Jo. Baptista Crispus [illegible] cautè legendis p. 411. sq. & qvi Philosophum excusat [illegible] contra calumniatorem Platonis. De stolis bea[illegible] Samuelis Schelvvigii diatriba exstat in lucem edita [illegible]

XI.

XI. De more scindendi vestes in luctu & indignatione vide interpretes ad Num. XIV. 6. Jos. VII. 6. Judic. XI. 35. Matth. XXVI. 6. &c. Æschylum Persis v. 1065. Cerdam & alios ad Æneid. V. 685. XII. 602. Pullæ vestis usus in luctu Athenis jam Periclis tempore, ut docet Plutarchus de laude sui pag. 543. Carthaginienses luctu publico nigris pannis mœnia Urbis suæ circumdabant teste Diodoro Sic. lib. XIX. Tom. 2. pag. 740. De Romanorum lugubri habitu, in mœrore publico præsertim, consulendus Henricus Noris ad Cenotaphia Pisana diss. 3. cap. 2. Nigris vestibus in luctu usi etiam Christiani vide Asterii homiliam 1. in Tomo 1. auctarii novi Combefis. pag. 92. licet improbante Cypriano, de qvo Franciscus Pithœus in Pithœanis p. 5. De vestibus sepulchralibus B. Jo. Frid. Mayeri diss. *Gryphisvvald.* 1706. Confer etiam scriptores de luctu, infra capite ultimo à me laudatos.

XII. De vestibus militaribus & armis pauca qvædam subjungenda restant. Ac de *scutorum* qvidem forma qvæ Hebræis in usu fuit consulenda Theodori Dassovii dissertatio ad titulum Celim §. 2. seq. Witeb. 1696. De gerro Scythico scuto præter græcos Lexicographos & interpretes Festi consule Scholia græca ad Lucianum Tomo 2. pag. 32. Gerræ Persarum etiam scuta è viminibus contexta ut notat Adr. Relandus parte 2. diss. Misc. pag. 186. De decumana, scuti majoris genere vide qvæ viri docti ad Hirtium de bello Afr. cap. 29. & Festum. De *Parma clypeo*, *scuto*, *pelta*, *cetra*, (qvæ Afrorum fuit) & *ancili* aliisq; scutorum generibus agunt Aldus Manutius in qvæsitis per Epistolam T. IV. lampadis artium Gruterianæ p. 304 sq. Frid. Taubmannus ad culicem Virgilii p. 106. Lipsius l. 3. de militia Romana c. 1. & 2. & in analectis ad idem opus: Petr. Petitus lib. de mazonibus cap. 25. & 26. ubi singillatim de pelta. Mat. Zimmermannus in analectis pag. 556. seq. Herm. Hugo lib. 2. de militia eqvestri cap. 4. Fortun. Schacchus lib. 3. myrothecii cap 19. seq. qvi cap. 15. seq. fuse agit de Cerethæis & Pheletæis, qvos milites & stipatores Regis Davidis à cetris & peltis ita dictos contendit, qvasi cetratos & peltatos dixeris. Confer D. Joh. Ben. Carpzovii & H. Opitii diss. de his Davidis satellitibus. De clypeis extat & diss. Jos. Wassii Angli, cui addendus Tobias Gutberletus libro de saliis, cap 12. seq. ubi de forma anciliorum qvæ saltantes Martis Sacerdotes circumgestabant: Jo. Danielis Rami erudita diss. de Ancilibus Romanorum Hafn. 1706. Ez. Spanhemius pag. 167. ad

ad Callimachum, qvi de clypeorum forma & appellatione, totoqve eorum discrimine alibi accurate egisse se testatur. De Clypeorum aureorum usu idem Scacchus III. 22. Clypea votiva in templis suspensa &c. Salmas. ad Trebellii Pollionem, Sponius pag. 152. sq. Misc. ubi exhibet & illustrat clypeum votivum Scipionis Africani & p. 154. plura depromit è numis. Γωρυτός τόξυ θήκη, pharetra sagittarum, sagma scuti, Sirmond. pag. 239. ad Sidon. Scuta ex plurimis sibi superimpositis laminis sive pellibus confecta observat Grævius p. 86. sq. in lectionibus ad Hesiodum. An tota ærea in usu fuerint disqvirit Arcerius in notis ad Æliani Tactica p. 132. Insulam Cyprum scuto Gallico similem esse affirmat Hyginus fab. 276. Præcæteris vero omnibus de omni genere scutorum consulendus Henr. Speelmannus in Aspidologia. Lond. 1654. fol. cum Nicolai Uptoni libro de studio militari, & Jo. à Bado aureo tractatu de armis, notisq; Ed. Bissei. In clypeis imagines & insignia pingi mos antiqvissimus, de qvo Rigaltius ad paginam 17. Tertulliani. Clypeus cum inscripto voto apud G. Hickesium diss. Epistolar. pag. 187. sq. De *galea*, *lorica* & aliis similibus eorumqve insignibus agit Alexander ab Alexandro lib. 1. genial. dierum cap. 20. Lipsius lib. 3. de militia Romana cap. 1. & 5. & 6. De *loricis* textis Casaub. ad Sueton. Gallam cap. 19. & Joh. Clericus ad Exod. XXVIII. 32. De cultro venatorio, spatha, machæra, Rhodius pag. 45. ad Scribonium seq. & Burmannus pag. 179. ad Petron. ubi & clypeorum gladiatoriorum effigies. De *telis*, *hastis*, *gladiis*, *pilo* Gellius lib. 10. cap. 25. & ad eum locum Prousttius aliiqve interpretes, Turnebus lib. 19. advers. cag. 32. Scaliger ad Varonem & Festum, Brodæus lib. 6. miscell. cap. 26. Lipsius lib. 3. & in analectis ad lib. 5. cap. 4. de militia Romana & in electis lib. 1. cap. 7. De *equis cataphractis* præter Lipsium lib. 3. cap. 7. de militia Romana, Hermannus Hugo lib. 2. de militia eqvestri cap. 3. De levi & gravi armatura idem Hugo lib. 2. cap. 4. De *arcus Scythici* figura, cujus ap. varios scriptores mentio, post Scaligerum & Valesium disputat Huetius in notis ad Manilium pag. 57. adde Scalig. ad Euseb. ubi de græcis literis & qvidem de Sigmate, Valesium ad Amm. Marcellinum p. 315. & confer arcus figuram apud Ez. Spanhemium pag. 277. ad Callimachum, aliasqve apud Perizonium ad Ælianum pag. 736. *Sicæ* figuram inqvirit Barthius in advers. pag. 2634. seq. & Lipsius ad lib. 3. cap. 3. de militia Romana, ubi de *pugione*. *Pili* formam ex Rubenio & Lambecio exhibet Grævius ad Flori 1. 18. apud

qvem *dolabra* imaginem qvoqve habes ex columna Trajana, ad Flori IV, 10. Gladio accinctum ire per publicum non licebat nisi militibus, vide ad Svetonii August cap. 26. & Petronium Burmanni pag. 407. De ritu arma in sacris gestandi vel deponendi, vide Calvœri rituale T. 1. p. 691. & Rev. Ottonis Kegelii diss. de gladio deponendo ad baptismum Helmst. 1709. &c. De more arma gestandi vel deponendi inter epulas Gvil. Stuckius II. 29. 232. sq. & II. 34. p. 252. Antiqvitat. Convivalium. De qvinqve modis jaculandi & arcum tenendi Valesius ad Ammiani XXV. 1. De usu tela veneno saturandi Freinshemius ad Curtii IX. 8. 20. & Raph. Fabrettus ad columnam Trajanam p. 13. De *cæstibus* qvibus usi pugiles, Ald. Manutius in qvæsitis per Epistolam Tomo IV. lampadis Gruterianæ pag. 312. sq. & Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 84. sq. Sed de universa pugilum & gladiatorum armatura videndi Pet. Faber & Hieronymus Mercurialis in athleticis atqve gymnasticis, & Lipsius in libris duobus sermonum saturnalium.

XIII. Varia acceptio vocabuli armorum movet me ut hoc loco etiam de insignibus & arte Heraldica nonnihil subjungam. Atqve antiqvissimum qvidem illum esse morem scuta insigni aliqvo notandi, multis veterum locis clarissime patet. Ita Plutarchus in vita Alcibiadis, pag. 198. tanqvam singulare notat eum in scuto suo habuisse *οὐδὲν ἐπίσημον τῶν πατρίων, ἀλλ' ἔρωτα κεραυνοφόρον.* Idem in extremo libri de solertia animalium pag. 985. ex Stesichoro refert insigne scuti Ulyssis fuisse delphinum. Confer Cerdam & alios ad illa Æneidos VII. 657.

— — — clypeoque insigne paternum
Centum angues — — —

Tiraqvellum de nobilitate pag. 65. sq. Stephanium ad Saxonem Grammaticum pag. 102. & Acta Sanctorum Junii T. 2. pag. 562. Atamen nondum constare affirmat Arnoldus Buchellius Epistola ad Petrum Scriverium, inter insignium Virorum Epistolas editas à V. C. Jan. Gvil. Meelio p. 128. ante annum à CHristo nato millesimum hereditaria obtinuisse familiarum insignia, qvorum originem Casanovanus in Originibus Gallicis * repetit à seculi decimi extremo, sive temporibus Hugonis Capeti Galliæ Regis, sub qvo feuda

* Vide illas in *Armes* & *Herauld*.

feuda hereditaria esse cœperunt & expeditiones cruciatæ in Palæstinam suscipi, qvod etiam probatur Stephano Baluzio in Historia Genealogica Principum Aruerniæ. Vide & Silvestrum de Petra Sancta S.I. de tesseris gentilitiis Rom. 1638. fol. Inter Pontifices primum Bonifacium VIII. ** insignibus usum esse observatum est. Catalogum plerorumqve omnium scriptorum qvi de Arte Heraldica Latine, Gallice, Italice, Anglice scripserunt, Oxoniæ A. 1674. 4. vulgavit Agora qvidam, cui etiam præter illos qvos memorant Carolus Arndius in Bibl. Politico Heraldica Rostoch. 1705. 8. vulgata, multi ab illo præcipue tempore editi adjungi possunt, sed cum institutum meum alio me vocet, hic capiti præsenti finem impono.

CAPUT XIX.

De conviviis & re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento 1. *De modo accumbendi ad mensam vel assidendi.* 2. *De cœnaculis, mensis, lectis, poculis, patinis &c.* 3. *De tempore cibi capiendi.* 4. *De variis potus generibus.* 5. *De cibis omnis generis.* 6. *De abstinentia, frugalitate & luxu.* 7. *De variis ad mensam ritibus & de diribitoribus aliisque qui ad mensam operam suum conferebant.* 8. *sacra mensa & hospitii.* 9.

I.

AD convivia veterum & universam rem cibariam rectius intelligendam faciunt inprimis *Josephi Laurentii* collectanea convivalia, secundum ordinem literarum digesta lib. 6. Polymathiæ pag. 464. sq. *Guilelmi Stuckii* præstantissimum opus antiqvitatum convivalium, qvod Tiguri primum 1582. in fol. & novissime apud Batavos inter Stuckii opera Lugd. Bat. 1695. lucem adspexit. fol. *Andreas* qvoqve *Baccius* non prætereundus in opere haud usqve qvaqve obvio de vinis, cerevisiis ac conviviis antiqvorum Rom. 1586. fol. libris VII. qvorum *primo* agit de naturali vinorum historia, vinearum & vinorum cultu, cura, asservatione: *libro*

Bbbb 2

** Menagiana Tomo 2. pag. 202.

bro 2. de vinorum facultatibus & differentiis: *tertio*, de usu & effectibus vinorum. *Libro quarto* de conviviis, qvo inter alia pag. 196. explicat Virgilianam descriptionem convivii Didonis, qvæ occurrit Lib. 1. Æneidos & pag. 202. sq. Homerum à Virgilio in descriptione convivii superatum esse contendit. Hic liber qvartus longe auctior & in V. libros distributus postea separatim à Baccio editus est, & recusus Tomo IX. Antiqvitatum Græcarum Gronovii. Cæterum universi illius qvod primum dixi, operis Bacciani *liber V. & VI.* agit de vinis Italiæ, *liber VII.* deniqve de vinis extra Italiam, & p. 352. sq. de cerevisiis & aliis potibus factitiis. *Julii Cæsaris Bulengeri* libros IV. de conviis qvi primum prodiere Lugd. 1627. 8. recusos invenies T. 12. Antiqvitatt. Roman. Grævii, in qvo etiam pag. 133. occurrunt *Erycii Puteani* reliqviæ convivii prisci, qvi libellus lucem prius adspexerat Mediolani 1594. 4. & in ejus Amœnitatibus primo loco legitur sub titulo genialium sermonum. Lovanii 1615. 8. His addendi Potterus IV. 16-20. Archæol. Tiraqvellus ad Alex. ab Alex. V. 21. & Phil. Lud. Hannekenius de cura domestica Rom. pag. 72. sq. *Jani Cornarii* de conviviorum veterum Græcorum ritibus, moribus, ac sermonibus, cum ejus libello de amoris præstantia, & de Platonis ac Xenophontis dissensione prodiit Bas. 1548. 8. & à Gronovio deinde insertus T. 9. Antiqvitatt. Græcarum, in qvo etiam exstat *Josephus Laurentius* de prandio & cœna veterum, & *Hieron. Mercurialis* de potionibus & eduliis antiqvorum. *Ludovici Nonii* vero Medici Antvverpiensis diæteticon post primam editionem Anni 1633. longe locupletius lucem adspexit Antvverp. 1645. 4. & non indiligenter agit IV. libris de universa re cibaria antiqvorum, merito hinc laudatum à Vignolio Marvillio in limine Tomi primi miscellaneorum literariorum & historicorum Gallice editorum. Ejusdem Nonii Ichthyophagia sive de piscium esu commentarius lucem vidit Antvverp. 1616. 8. & Jo. Erici Ostermanni de Vett. Romanor. convivandi ritibus Witeb. 1649. *Johannis* qvoqve *Manelphi* cœna Romana sive Urbana victus ratio huc spectat edita Rom. 1650. & ex antiqvis *Apicii Cælii* Latini scriptoris de opsoniis & condimentis sive arte coqvinaria libri decem, & curiosissimum opus Naucratitæ Grammatici Græci *Athenæi*, qvod sub dipnosophisticon nomine notum est, & Latine versum à Natali Comite, melius longe etsi non usqve qvaqve feliciter à Jacobo Dalechampio, deniqve eruditissimo Is. Casauboni commentario illustratum. Ex hoc Athe-

neo

næo *Stephanus Niger* derivavit Musonium suum sive opus de nimio vitæ luxu atqve nimia opsoniorum appetentia, Basil. 1552. 4. & Tomo VIII. thesauri Gronov. De sacris epulis peracto sacrificio fieri solitis præter Stuckium videndus *Jac. Gutherius* IV. 23. de jure veteri Pontificio Tomo 5. Græv. & *Rudolphus Cudworthus* in libro edito Anglice de genuina notione S. Cœnæ Dominicæ. Lond. 1642. 4. & 1676. fol. *Spencerus* III. 1. de legibus Hebr. cap. 7. De conviviis in sacrorum religiosorum ac scholasticorum munerum susceptione; *Stuckius* lib. 1. cap. 18. Antiqvitatum Convivalim: & cap. 20. ubi de epulis inauguralibus Magistratuum Principumqve. De victu & conviviis veterum Germanorum videndus Philippus Cluverius Germaniæ Antiqvæ lib. 1. cap. 17. pag. 121. sq. De veterum Hebræorum cibis & conviviis Leydeckerus XII. 7. de Rep. Hebr.

II. Apud vetustissimas gentes & antiqvissimis temporibus non minus sedendi mos ad mensam obtinuit, qvam accumbendi. Vide Interpretes ad Genes. XLIII, 33. 1. Samuel. XX. 25. Grotium ad Matth. XXVI. 20. & ad 1. Corinth. VIII. 10. Henricum Hammondum ad Matth. IIX. 11. Stuckium II. 34. antiqv. Convival. Bonifacium in Historia ludicra lib. 7. cap. 26. B. Sebast. Schmidium de Paschate p. 98. sq. p. 221, 237, 238, 242. & 409. Sviceri thesaurum & Cangium in ἀνακλίνειν & ἀκουμβίζειν. Propriam observationem in Herculis sacris notat Macrobius III. 6. Saturnal. epulari sedentes. De statione in agno Paschali edendo præter Interpretes ad Exod. XII. 11. & Matth. XXVI. 20. videndus Franciscus Burmannus Parte II. Exerc. p. 383. sq. Non semper tamen illam obtinuisse, sed accubitum qvoqve deinceps tanqvam signum securæ libertatis, post Josuæ tempora adhibitum esse, multi sentiunt: confer Scaligerum de emendat. temporum pag. 570. edit. ultimæ. Apud antiqvissimos Græcos, ut ex Homero constat, non accumbebant in tricliniis, sed in δίφροις, θρόνοις, κλισμοῖς sive sellis ad mensam insidebant, ut notavit Ez. Spanhemius ad Juliani Cæsares pag. 11. & 300. & ad Callimachum pag. 229. seq. Apud Romanos militibus in usu fuit stantibus cibum capere. Vide Valesium ad Ammianum Marcellinum XXV. 4. pag. 423. edit Parisiensis in Fol. Cæteri teste Varrone, Servio, Isidoro, primum assederunt mensæ, postea devicta Græcia accubuerunt, luxuriæ ita magis litantes. Adde Octavii Rubei memorias Brixianas Italice editas pag. 10. seq. edit. secundæ A. 1693. 4. & Josephum Laurentium lib. 1. Polymathiæ diss. 8. Exstat & erudita Rev. Theodori Dassovii diss. de

accubitu veterum Hebræorum ad agnum Paschalem Witteb. 1698. 4. Cæterum de modo & ordine accumbendi apud Veteres, de forma mensarum & trium lectorum, unde *triclinio* nomen, introductiqve in eorum locum Stibadii, qvod in modum *Sigmatis* semirotundi excurrebat, videndus Salmasius ad Solinum pag. 1255. (886. edit. Ultrajectinæ) & ad Historiam Augustam Tomo 1. pag. 832. seq. Imagines veteres apud Lambecium lib. 2. pag 1009. lib. 3. comment. de Bibliotheca Vindobonensi post pag. 10. & lib. 4. pag. 309. seq. & Dan. Nesselium in epitome Lambecii Parte I. pag. 88. Hier. Mercurialem in arte Gymnastica lib. 1. cap. 11. Pet. Aringhum Romæ subterraneæ IV. 14. VI. 27. Tomo 2. pag. 36. & 313. Sirmondum Tomo 4. Opp. pag. 665. Vitruvium Jo. Laetii ad VI. 5. fol. 110. seq. Ciacconium de triclinio, & Fulvium Ursinum in appendice ad Ciacconium: Rom. 1588. 8. & Amst. 1689. 12. Pignorium lib. de servis pag. 194. & 156., Balduinum de calceo pag. 260. Nigronum de caliga pag. 81. vide etiam Colomesii observationes sacras ad Johann. XIII. 23. Baccium de vinis p. 146. sq. Octavium Ferrarium II. 4. electorum, ubi Jacobi Sirmondi sententiam notis ad Sidonium expositam expendit. Ephemerides Gallicas Parisienses anni 1694. p. 588. Svidam in σκιμαλίσω, Weitzium ad Copam pag. 31.

III. Triclinium, cœnaculum, diætam (sive Zætam, ut alii vocant) describunt jam laudati Ciacconius & F. Ursinus, itemqve Hieronymus Mercurialis, qvibus addes Joh. Bapt. Casalium de tricliniis, conviviis, hospitalitate & tesseris, (de qvibus * etiam præclare scripsit Jacobus Philippus Thomasinus) Josephi item Laurentii collectanea de conviviis, hospitalitate, tesseris, & strenis, qvæ ex ejus Polymathia, ut Casalii ex ipsius opere de ritibus veterum decerpta leguntur in Tomo 9. Antiqvitatum Græcarum Gronovii. De mensis, lecticis, lectis, & poculis veterum post Stuckium Antiqv. Conviv. II. 16. sq. & 34. qvatuor diss. egit Vir Clariss. Theodorus Jansonius ab Almelooveen, qvæ prodierunt Harderovici A. 1701. 4. De lectis & lecticis Johannes Alstorphius qvas sub Ameloveenio defensitaverat dissertationes in libri modum auctas edidit Amst. 1704. 12. De mensis conferenda sunt qvæ præclare notat Octavius Ferrarius II. 9. & maxime 17. electorum, qvi cap. 18. agit etiam de repositoriis cibo-

* Vide supra cap. XVII. 4.

ciborum apud veteres usitatis. De lectis idem cap. 26. ubi de capite aselli coronato posito in fronte lectorum tricliniarium. De lecticis etiam nonnulla Scacchus III. Myrothec. c. 28. sq. De lectis, sellis curulibus, cathedris sedilibusq; veterum θρόνοις, κλισμοῖς, δίφροις Athenæus V. pag. 192. Lipsius electis lib. 1. cap. 17. & 19. Valerius Chimentellius opere de honore bisellii, qvod ex edit. Bononiensi A. 1666. 4. recusum exstat Tomo VII. thesauri Græviani. Idem Chimentellus Johannis Baptistæ Donii ineditam de scabellis diatriben commemorat, de qvibus agit etiam Aldus Manutius T. 4. lampadis artium Gruterianæ pag. 300. qvemadmodum de lectulis cœnatoriis eorumqve stragulis ac culcitis Baccius in opere de vinis pag. 137. seq. & Sigonius ad Livium 39. 6. Casauboni affectus de veterum lectis & stragula veste commentarius lucem nunqvam vidit, in qvo auctor doctissimus testatur se pluribus egisse de χαμευνίᾳ & σκληροκοιτίᾳ, notis ad Capitolini Antoninum Tomo 1. pag. 293. De mensis delphicis, monopodiis, abacisqve ex qvibus vina ministrabantur, vide qvæ notant viri docti ad Alexandrum ab Alex. lib. 1. cap. 19. De mensa Solis (offene Taffel) apud Æthiopes, ad qvam accedere cuilibet fas erat & epulari, Herodotus III. 18. & G. Nicolaus Kriegk in singulari diss. Jenæ 1703. De Ahasveri Regis Persarum pretiosis lectis stragulisqve agunt interpretes ad Esther. I. 6. Qvod autem eodem loco pavimentum smaragdino & Pario lapide stratum fuisse legitur, hinc Musivorum Operum Originem è Persia repetit Johannes Ciampinus in Parte I. veterum monumentorum cap. 10. De more in rosis sive pulvillis rosa fartis cubandi J. F. Gronovius ad Senecam de vita beata cap. XI. De vasis cibariis, vinariis, poculis, Pancirollus I. 58. seq. Var. lect. De cornuum usu pro poculis Josephi Lanzani diss. inserta Museo Minervæ Venetæ Tomo 2. pag. 385. seq. ubi de more pocula præbendi.

IV. Persas semel tantum per diem, idqve sub cœnæ tempus cibum capere solitos, docet Stanleius ad Æschylum pag. 767. qvanqvam Ammiano teste XXIII. ult. pag. 383. ed. Paris. *Persæ*, (de longe juniore ætate loqvitur) *quando volunt, cibum capiunt, venter illis solarium est.* Sauromatas tertio qvoqve die cibum capientes memorat Plinius Hist. naturalis lib. 7. cap. 2. Gellius IX. 4. Græci uno die sæpius comedebant & Romani qvoqve, vide Nonii diæteticon p. 13. seq.

seq. ubi morem illum freqventius modico cibo utendi longe salubriorem esse contendit qvam si qvis semel graviore cibo sese ingurgitet. Romani antiqvissimi fere semel de die cibum sumserunt, ut ostendit Joh. Rualdus ad Plutarch. pag. 139. sed postea & ipsi sæpius una die cibo usi sunt. Confer Octavium Ferrarium II. 23. electorum, Mercurialem IV. 17. Var. lect. & II. 21. Stuckium lib. 1. cap. 11. seq. & Joseph. Laurentium c. 19. Polymathiæ libro 4. Hinc nomina jentaculum, prandium, merenda, cœna, comessatio. Vide Vossii etymolog. in his vocibus: Joh. Bonam p. 454. Operum Baccium lib. 4. pag. 130. sq. & è veteribus Plutarchum lib. 8. symposiacon cap. 6. Intempestiva convivia sunt ultra tempus vel in noctem *protracta*, ut idem Ferrarius loco laudato docet. De antecœnio priscis usitato propomateqve sive promulside Laurentius lib. 1. Polymathiæ diss. 7. de prandio diss. 8. Impomenta veteribus, Festo teste, dicta qvæ post cœnam mensis imponebantur. In Italia & Sicilia bis per diem cibo impleri solitos homines Platonis testimonio constat Epist. 7. ad Dionis amicos, qvi mos etiam apud Judæos & plurimas alias gentes obtinuit, ita tamen ut apud Hebræos, Græcos & Romanos legitimum ac præcipuum esset cibi tempus *cœna*.

V. *Dapes* proprie dicebantur Deorum, *epulæ* vero hominum, ut docet Georgius Henr. Ursinus in observatt. Philologicis cap. 6. Vulgatus qvoqve mos fuit Diis in cœna libare, de qvo Baccius pag. 192. De Vinis ejusqve usu & abusu Adriani Turnebi liber recusus extat ad calcem libri Meibomiani de cerevisiis, & T. 9. Antiqvitatt. Græc. Gronovii. Præter Baccium, Noniumqve & alios medicos hoc argumentum tractantes, in præsenti tantum notabo Vina antiqva Consulum nominibus ad scriptis commendata, ut notat Barthius T. 1. ad Statium pag. 398. Vinum etiam fumariis superpositum fumoqve reconditum, ut ita exsiccatum & cruditatibus liberatum, firmius fieret & per plures annos integrum permaneret, qvod fumosum falernum dicitur Tibullo lib. 2. elegia 1. Meminit etiam Horatius, ad qvem conferes ubi lubebit Lambinum Tomo 1. pag. 242. & Tomo 2. pag. 184. ubi de uvis fumo duratis, Baccium lib. 1. de naturali vinorum historia cap. 16. Crenium lib. 10. animadvers. p. 58. sq. Mercurialem in Variis lect. qvi & alia de vinorum usu apud veteres, eorum refrigeratione, percolatione &c. præclara

annotavit, & lib. 1. cap. 15. agit de Pithœgiis sive vinaliis festis. Videndus etiam Remb. Dodonæus in Historia vitis viniqve, & de saccatis vinis Rhodius ad Scribonium p. 196. sq. Vini adusti sive spiritus vini repertor Raimundus Lullus. *Siceram* Hebræo sermone vocarunt μέθυσμα qvodcunq; sive potionem qvæ inebriare potest, ut notat Methodius apud Photium Cod. 237. licet Andreas Schottus Isidorum, Hesychium, Zonaramqve secutus, verba: μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων ambigue vertit: *Sicera est quicquid extra vinum è vite expressum inebriat*. Sane Hieronymus Epist. 2. docet ea voce comprehendi omnem potionem qvæ inebriare potest, itaqve non tantum hydromeli, Oenomeli, cerevisiarum omne genus, vinum expressum ex aliarum arborum fructibus, pomorum, pirorum & palmarum, * sed & vinum expressum ex uvis, licèt hoc exceptum velit Meibomius lib. de cerevisia cap. 3. & veteres qvidam hoc facere videantur. Adde Crodogangi regulam Canonicorum à Luca Dacherio Tomo 1. spicilegii editam cap. 62. Interpretes ad Levit. X. 19. Luc. 1. 15. Abrah. Scultetum lib. 1. exercitationum Evangelicarum cap. 16. Menagii Orig. Gallicas in *cidre*. Leydeckeri de Rep. Hebr. T. 1. p. 677. Stuckium III. 9. Antiqv. Conviv. De *dodra* notæ ad Ausonii Epigr. 85. & 86. De *celia* Boxhornius Epist. p. 292. sq. Adrianus Junius II. 12. animadvers. Lindebrog. ad Ammian. 26. 8. pag. 63. seq. μελίνιον potus è qvercu, Plutarch. Coriolano f. 214. *Cottia* Gregorii Tur. *Decocta* Neronis Vide Cerdam p. 427. Adversar. S. De cerevisiæ usu & unde ita dicta, qvæ Ægyptiorum Zythus, זיתוס in Mishna Tomo 2. p. 142. Hispanorum celia sive ceria, aliis curmi, cedrelea, brythum, biera, hala (hodie Suecis Oely) Sabaja (Pannoniorum vide Vales. ad Ammian. 26. 8.) camum, sidra &c. Vide Adrianum Junium historiæ Batavæ cap. 15. Vossium de vitiis sermonis latini p. 7. & in Etymologico, Christoph. Colerum c. 10. Parergon, Martin. Schoockium & Baccium de cerevisiis antiqvorum supra jam laudatum, Remberti Doonæi Epistolas, frugum historiæ subjunctas Antvverp. 1552. 8. Jo. Henr. Meibomii librum de cerevisiis potibusqve & ebriaminibus extra vinum aliis editum Helmst. 1666. 1671. 1688. 4. Lindenbrogii & Cangii glossaria in *cerevisia*. Menagii origines Gallicas, in vocabulo *biere* & *cervoise*: Georg. Casp. Kirchmaieri diss. de Vett. Celtarum Celia,

* Secundum Theophilum Antiochenum initio allegor. in Lucam, propriè *sicera est succus dactyli*. Confer Clariss. Relandum parte 2. diss. Miscell. pag. 301.

Oelia & Zytho. Witeb. 1695. De calidæ potu veteribus freqventato & in deliciis habito videbis Lipsium in electis lib. 1. cap. 4. Freinshemii libellum singularem de hoc argumento Argentorat. 1636. 8. & T. IX. Gronov. & Octavium Ferrarium I. 12. elector. seq. ubi refellit Mercurialem qvi I. 8. Variar. veteres calida usos negaverat. Agit ibidem Mercurialis de more veterum vina & aqvam refrigerandi, & cap. 7. de vino per mustum vel lixivium vel tortivum recentato. & II. 13. de condituris vinorum. adde Stuckium III. 6. sq. Antiqv. Convival. & Vincentium Butium de potu calido frigido & temperato, Rom. 1635. & Tomo XII. Græv.

VI. De variis *panum* generibus agit Henricus Nicolai tractatu de pane, Dantisci 1651. 4. Josephus Qvercetanus in Diætetico Polyhistorico, Jo. Sigismundus Elsholtius in Diætetico, Germanice edito Berolin. 1682. 4. pag. 94. seq. Bonifacius lib. 9. historiæ ludicræ cap. 5. sq. Joachimus Strupp in Sitopotiamatechnica sive de modo panem & potum ex variis rebus præparandi Francof. 1574. 4. Georg Gotlieb Pitschmannus in libro Germanice edito Lips. 1700. 8. de simila sive farina similiari, qvæ in Silesiæ loco qvodam è terra enata fuerat, pag. 23. sq. 69. seq. & 103. De pane cinericio & modo eum præparandi Bochartus Tomo 1. hieroz. p. 326. sq. De pane biscocto Henelius cap. 45. otii Uratislav. & Barthius 35. 19. Adversariorum. De qvadra panis sive more panes qvadrifida decussatos incisione coqvendi ut hodieqve fit in durioribus panibus rotundis apud Svecos, vide Weitzium ad Moretum pag. 93. sq. Panis subcinericii prunis & cineribus cooperti & crucibus signati ita ut per qvadras qvatuorpartiti viderentur, meminit Gregorius M. lib. 1. Dialog. cap. 11. Artopta sive artocopus apud Juvenalem Sat. 5. panis nomen est non servi. Vide Octav. Ferrarium II. 10. elect. De ritu panem frangendi Grotius ad Actor. XXVII. 35. De *pistoribus* * & *panariis* Wovverius ad Minutium Felicem pag. 19. Bartholinus de medicis poëtis pag. 56. sq. Pignorius in libro de servis & Raph. Fabrettus ad columnam Trajanam. *Marcipanes* à Marco Apicio dicti ut notat Bonifacius lib. 9. cap. 5. historiæ ludicræ. *Literis Marzepanis* respondere i. e. claris ac perspicuus verbis tanqvam literis uncialibus qvales ad bellaria fiunt ex sacchara & polenta. Papebroch p. * 41. II. Propylæi

* Recentem usum & rationes artis pistoriæ nostra ætate, qvam diligentissime exposuit auctor libri Norimbergæ A. 1715. 8. editi, sub titulo Alexii Sinceri wohlbeſtellter Becker.

pylæi ad Acta Sanctor. Maji. *Moretum* genus edulii è caseo lacte & herbis olentibus qvo rustici olim utebantur, describitur singulari carmine Septimii Sereni, qvod inter Catalecta Virgilii legitur, & à Scaligero, Lindebrogio & Weitzio illustratum est. *Maccaroni*, simile propemodum genus cibi est è caseo, butyro, farina compaginata efformatum, & Athenæo jam memoratum, de qvo Menagius in Origg. Gallicis, ubi notat Maccarones Gallicos optime sapere, Italicos esse insipidissimos, unde apud eos homines rudes & insipidos vocant maccarones, qvemadmodum etiam versus ludicri ac rudes ad risum movendum elaborati vocantur mactaronici, de qvibus Naudæus in dialogo, cui titulus Mascurat, & qvi id genus scribendi improbat Vavassor in libro eleganti de ludicra dictione. De *Oglia poderida* (vulgo olopaderie) agit Baccius pag. 165. de vinis. Bellaria saccharo condita Itali nominant *confetti* atqve inde Græci qvoqve recentiores *κωφέτα*, & *κονφέττο*, ut docet Cangius in glossario. De *paccimadio*, qvod mazæ genus est, idem Cangius in glossario utroq;. De *butyro* exstat singularis tractatus Martini Schoockii A. 1664. 12. cui addes Barthium LIII. 14. Adversariorum. Idem Schoockius libellum de *casei aversatione* subjecit. *Calypsones* (Mandeltorten) ab inventrice Calypsone sic dicti, cujus mentio apud Homerum in Odyssea. De *farciminum* variis generibus adeundus Gesnerus in opere de animalibus qvadrupedis pag. 1031. De *buccellato* Henelius cap. 45. Otii Uratislaviensis. De Creophagia sive *carnis* esu etiam ante diluvium licito, contra Grotium ad Genes. IV. 3. & Curcellæum de esu sanguinis inter Christianos, disputat Heideggerus in libertate Christianorum à lege cibaria veterum de sanguine & suffocato, & singulari diss. Jo. Andreas Danzius Jen. 1709. De carne porcina Judæis prohibita Grotius ad Matth. VIII. 31. Similiter illis multorum aliorum animalium carne vesci interdictum, sed apud alias gentes nihil tale, itaqve carnis etiam caninæ, asininæ, camelinæ usum pro cibo obtinuisse notat Mercurialis Var. lect. II. 5. Abstinentia à piscibus antiqvitus religiosior multis visa, non Ægyptiis modo sed etiam aliis. Vide Vossium IV. 23. & 51. de Idololatria. *Olim vesci piscibus*, inqvit Erasmus libro VI. Apophthegmatum, *pro deliciis habebatur, dicebanturque Opsophagi. Nunc ea res magna est sanctimonia.* De Harengis seu Halecibus num antiqvis noti in cibum, disqvirit Martinus Schoockius singulari de illis diatriba. De cibis militaribus Romanorum alio-

aliorumqve Simon Majolus in Colloqviis Canicularibus pag. 549. seq. 714. edit. in fol. Panes Φοινικὺς sive ex palmis & carnes suspensas, in vini fæce compositas, sed & sale conditas aliaqve in usum, obsidionis tempore recondere suadet Philo libro V. poliorceticon pag. 86. De salis usu apud veteres, Jo. Langius II. 32. Epist. medicinal. nam Ægyptios qvidem illo abstinuisse testatur Plutarchus VIII. 8. sympos. De panis & salis usu in fœderibus Stuckius lib. 1. c. 30. De symbolis seu erano & collatione in conviviis idem I. 34. & Casaubonus ad Theophrasti characteres.

VII. Convivator ne an convivæ gratias agere debeant, extat elegans disceptatio Poggii Florentini. De structoribus, scissoribus, carptoribus, diribitoribus, infertoribus, chironomis vide qvæ Viri docti ad Juvenal. V. 121. Petronium Clariss. Burmanni p. 153. sq. Pignorius de servis, Popma de operis servorum, Stuckius Antiqvit. Convival. III. 3. De parasitis idem II. 4. De anagnostis ad mensam, sermonibus, lectionibus convivalibus, gryphis & qvæstionibus proponi inter pocula, & consultationibus suscipi solitis idem Stuckius III. 17. 18. 19. Exempla eruditorum conviviorum è veteribus nobis dant Plato, Xenophon, Plutarchus in qvæstionibus Symposiacis, Athenæus in Dipnosophistis, Macrobius in libris Saturnalium qvi in multis Plutarchum expressit. De pueris ministrantibus ad mensam, erudita dissertatio inserta est Memoriis Trevoltinis A. 1709. mense Novembri pag. 1921. seq.

VIII. De luxu Græcorum Stephanus Niger jam supra mihi memoratus, Tomo VIII. Gronov. De Romanorum luxu in mensa & vestibus Lipsius IV. 9. de magnitudine Romana, Jo. Meursii liber Lugd. Bat. 1605. 4. & auctior Hafniæ 1631. 4. & T. VIII. Græv. Georgius Hackevvill erudito opere Anglice edito Lond. 1635. f. cui titulus: Apologia pro potentia providentiaq; DEI. Hic libro IV. agit de Romanorum gulositate, pag. 407. - 439. uti de luxu in ædificiis ac supellectile pag 441. - 461. in ornatu & vestibus pag. 461. seq. Pluribus etiam eodem libro perseqvitur Romanorum crudelitatem, p. 371 sq. avaritiam p. 397. arrogantiam p. 480. adulationem p. 477. & ingrati animi vitium p. 483. Nec tantum saporum odorumqve, sed colorum etiam varietate & mistura delicias olim in cibis captasse helluones, notat S. Nilus narratione 3. p. 31. sq. edit. Possini. Auri pulvere conspersas dapes observat Stephanius ad Saxonem Grammati-

maticum p. 70. seq. E fistulis & fonticulis imber, veluti qvidam odoratus ungventi, & vini sparsus de qvo Josephi Lanzoni, Medici Ferrariensis Epistola *circa l'uso antico delle fontane nelli conviti è nei Teatri*, Tom. 8. Musei Minervæ Venetæ pag. 86. seq. Confer qvæ de ungventorum usu in cibis & conviviis Stuckius III. 15. Antiqvitat. Convivalium, & de Gallorum luxu Sirmondus Tomo 1. Opp. pag. 843. Extant tamen etiam exempla frugalitatis antiqvæ, de qvibus Valerius Max. II, 5. 5. & Alexander ab Alex. genialium dierum III. 11.

IX. De benedictione & precibus ad mensam Jac. Gretserus lib. 1. de benedictionibus cap. 13. qvi cap. 14. morem propinandi & bibendi in salutem atqve sanitatem alterius nihil aliud esse ait qvam benedictionem ejusmodi, petitionemqve benedictionis cujus etiam meminit Nazianzenus Orat. III. pag. 85. ψυχροφόρῳ κύλικι χείσιν ἐπειπεῖν μετὰ τῆς σφραγῖδος, ἄνω βλέψαντας, *ad aqua poculum sublatis in altum oculis CHristum addito crucis signo appellare.* Ut mos invaluerit bibenti acclamandi ζήσειας, *vivas*, S. Nilus lib. 2. Epist. 311. inde ait accidisse, qvod multi merum intemperantius bibentes mortem subito oppetierint. Confer de illo more Frid. Fornerium l. 3. de temulentia & ebrietate c. 16. Stuckium III. 10. sq. & 13. sq. Ferrarium VII. 13. de acclamationibus veterum, Ritterhusium sacrar. lectionum IV, 6. & Petitum de Nepenthe Homerico, &c. De sacro jure mensæ atqve hospitii apud veteres vide Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 41. 102. seq. Jo. Schilteri ξυμμαχείτε diss. & Rev. D. Jo. Francisci Buddei Thelogiam Moralem pag. 704.

CAPUT XX.

De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis & Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus universe scripserunt. 1. *De dote.* 2. *sponsalibus, benedictione, proclamatione.* 3. *Num potestati Ecclesiasticæ apud Christianos subjectum sit matrimonium.* 4. *de variis ritibus nuptialibus.* 5. *de gradibus prohibitis.* 6. *divortiis.* 7. *Abstinentia conjugum.* 8. *Cælibatu* 9. *Secundis nuptiis.* 10. *Polygamia.* 11. *Natalitiis, Puerperio, nutrici-*

tricibus &c. 12. *De cura virginum & adolescentium.* 13. *De Genealogiis & familiis.* 14. *Genera cognationis & adoptio*, 15. *Nomina Hebræorum.* 16. *Græcorum.* 17. *Romanorum &c.* 18.

I.

DE sponsalibus, nuptiis ac divortiis Hebræorum præ cæteris diligenter & accurate egit *Joh. Seldenus* libro V. de jure Nat. & in uxore Hebraica & *Joh. Buxtorfius* in exercit. de sponsalibus & divortiis Hebræorum. Spectant & huc Tractatus Talmudicus *Kiduschin* de sponsalibus, Tomo 3. pag. 359. *Cetuboth* sive de dote litterisqve matrimonialibus Tomo 3. Surenhusianæ edit. p. 56. & alii qvidam Codices eodem volumine comprehensi. De Chuppa Hebræorum, sub qva sponsus cum sponsa solenni ritu à sacerdote Hebræo jungitur, videndæ D. Joh. Benedicti Carpzovii disputationes Academiæ pag. 411. sq. qvi exinde putat illustrari illud *ἐπισκιάζειν* apud S. Lucam I. 35. Græcas & Romanas Antiqvitates nuptiales breviter alphabetico ordine complexus est *Josephus Laurentius* lib. 6. Polymath. pag. 481. seq. Ejusdem libellus de sponsalibus & nuptiis antiqvorum, qvi Tomo VIII. Antiqvit. Græcarum Gronov. exstat, petitus est ex ejusdem polymathiæ lib. 3. Synopsi 8. qvemadmodum *Jo. Bapt. Casalii* de ritu nuptiarum ac de jure connubiali veterum, qvæ in eodem volumine occurrit, decerpta est ex ejusdem Casalii opere de ritibus veterum. De Græcorum nuptiis agit Potterus IV. 11. Archæol. De Romanorum B. Phil. Lud. Hannekenius diss. 1. de cura domestica Romanorum. *Barnabæ Brissonii* liber eruditus de ritibus nuptiarum recusus est in Tomo VIII. Grævii. Præterea idem argumentum tractarunt *Anton. & Franciscus Hottomannus*, * *Albericus Gentilis*, præcipue *Andreas Tiraquellus* in opere de jure connubiali, & qvi in Tomo IX. Oceani Juris sive tractatus tractatuum exstant, in qvo etiam Brissonius jam laudatus, qvibus addes Antonium Gvibertum Costanum, cujus librum de sponsalibus, matrimoniis & dotibus refert Clariss. Struvius in Bibl. Antiqva Tomo 1. pag. 186. Alexandrum ab Alexandro lib. 2. Genial dierum cap. 5. Bonifacium lib. 1. hist. ludicræ cap. 63. Casalium de urbis Romæ splendore p. 293. *Casper*

* Brissonii de veteri ritu connubiorum, Antonii Hotomanni de veteri nuptiarum ritu, & Francisci Hotomanni de sponsalibus, de ritu nuptiarum & Matrimoniorum & de spuriis ac legitimatione, junctim edita Lugd. Bat. 1641. 12.

Caspar qvoqve *Sagittarius* in libro postumo de excerptis adornandis testatur se post Brissonium & alios viros doctos messe ipsa majus spicilegium de ritibus veterum nuptialibus collegisse, qvod num lucem visurum sit dicere neqveo. Prolixe etiam de ritibus nuptialibus omnis generis & gentium variarum disputat Caspar Calvoer libro primo ritualis Ecclesiastici. De Nuptiis veterum Christianorum liber *Joach. Hildebrandi* lucem vidit Helmstad. 1656. 1661. 1702. 4. De sponsalibus nuptiisq; Imperatorum, Regum, Principum, earumq; variis solennibus videndæ Francisci Modii Pandectæ triumphales T. 1. lib. 5.

II. De *dote*, dotalibus, paraphernis, receptitiis, sive morgenatica ut recentiores vocarunt, vide Josiam Mercerum ad Aristæneti Epistolas pag. 214. Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 2. Perizonium in Triade diss. pag. 113. seq. Frid. Spanhemium in historia Jobi cap. 15. Justum Fontanini in Vindiciis Antiqvorum diplomatum pag. 254. Cerdam cap. 131. Adversar. Langbænium in notis ad Longinum pag. 35. Allatium de Georgiis pag. 374. Cotelerium Tomo 3. monumentorum Ecclesiæ Græcæ pag. 657. Ἀνακαλυπτήρια Diodoro Sic. V. pag. 286. ἀνακαλυπτήρια Scholiasti Euripidis Oreste vers. 294. De ὀπτηρίοις sive donis qvæ ἀνακαλυπτηρίοις data, tertium à nuptiis die, Ez. Spanhemius pag. 180. ad Callimachum. Apud Hebræos qvidem uxori dotem afferebat maritus, vide interpretes ad Genes. XXIX. 19. & XXXIV. 12. qvod etiam apud veteres Germànos obtinuisse Tacitus autor est, confer Bernegger. qv. 93. ad Tacitum. Aliæ gentes ut Japones hodieqve, ne imperiosas uxores nanciscerentur, similiter à dote abstinuerunt, ut notat Mottanus Vayerus Tomo 13. Opp. pag. 274. Singulare est qvod Herodotus narrat qvandam veluti fœminarum auctionem qvotannis factam esse apud Babylonios, ita ut ex formosarum pretio deformes dotarentur, vide lib. 1. cap. 196. & similia apud Melam lib. 2. cap. 2. Ælianum lib. 4. c. 1. Var. Hist. Berneggerum ad Justin. XVIII. 8. 4. Freinshem. ad Florum. III. 9. 12. Lacones nuptias contracturi cum virginibus in obscura qvadam domo includebantur, & qvam qvisqve cepisset, indotatam abducebat. Confer Meursium Misc. Lacon. lib. 2. cap. 3. Adyrmachidæ Libyæ populi virgines nupturas Regi suo exhibebant si vellet ea usuro. Herodot. IV. 168.

III. De *sponsalibus* apud Græcos, eorumqve cerimoniis, tum paranymphis & domiducis J. Philippus Pfeifferus in Antiqvit. Græcis

ctis pag.615.seq. De confarreatione apud Romanos præter Brissonium, consules Lipsium ad Taciti IV. Annal.16. Indorum *γαμικὰ χρίσματα* memorat Philostratus III. 1. De usu & coëmptione, Boëthius ad Topica Ciceronis l.2. p.779. jus connubii id. p.783. Apud Christianos semper nuptias præcessit Hierologia sive *benedictio Sacerdotalis*, ut docet Tob. Pfannerus lib. 2. Observat. Ecclesiasticarum c.7. Adeoq; Tertullianus de pudicitia c.4. testatur occultas conjunctiones & non prius apud Ecclesiam professas, juxta mœchiam & fornicationem periclitari. Apud Hebræos pariter & alias gentes ejusmodi solennis ac sacra confarreatio in usu fuit. Confer Tertullianum II. 9. ad uxorem, Benedictinos ad Ambrosium Tomo 2. pag. 844. Grotium ad Matth.XXV. 1. Henr. Christ. Hochmanni tractatum de hoc argumento, qvi recensetur in Novellis Reipub. Literariæ A. 1686. p.775. prodiitq; Aldorfi 1685. 4. Petri Mulleri JCti & D. Samuelis Schelvvigii de antiqvitate & B.Christ. Kortholti de necessitate consecrationis nuptialis, Kil. 1690. Gretserum de benedictionibus lib. 2. cap.43. Joh. Dougthejum in analectis sacris ad Malachiæ II.14. Etiam sponsis apud Græcos mos sacra facere atqve *θύειν προτέλεια* ut loqvitur Plutarchus in narrationibus amatoriis pag. 772. Confer qvæ de sacris ante nuptias fieri solitis Potterus Archæolog. Græc. pag. 609.sq. & Jo. Boivinus p. 785. ad Niceph. Gregoram, ubi habes *θύειν τὰ ἀνακαλυπτήρια*. De proxenetis (Freywerbern) eorumqve præmiis vide qvæ viri docti ad Digesta lib. 50. tit. 14. de proxeneticis. Ritus *proclamationis* ante nuptias recentior est, & qvandoqve propter certas causas omittitur, qva de re vide B. Joh. Mullerum in defensione Lutheri defensi cap.6. & D. Luderum Menkenium in exercitatione de omissa proclamatione Sacerdotali, edita Lipsiæ A. 1703. Communiter primum receptus hic mos in Occidente videtur post Concilium Lateranense undecimum (A. C.1215.) cujus capite 51. * Innocentius III. statuit, ut cum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesiis, per presbyteros id publice proponatur, competenti termino præfinito, ut intra illum qvi voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi presbyteri nihilominus investigent utrum aliqvod impedimentum obsistat: cumq; interea apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus expresse inter-

* Allegatur in decretalibus lib. IV. tit. 3. cap.3. de clandestinis desponsat. Nonnulli qvidam citant Concilium Lateranense A. 1039.

terdicatur, donec qvod fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. De validitate conjugii per benedictionem Sacerdotis depositi consummati, disqvirit D. Christianus Thomasius singulari diss. edita Lips. 1689.

IV. Legibus civilibus, non potestati Ecclesiasticæ subjacere matrimonium contendit & ex antiqvitate confirmare conatur Marcus Antonius de Dominis lib. 5. de Republ. Eccl. cap. 11. & Joh. Launojus in libro qvi inscribitur regia in matrimonium potestas, sive de jure secularium Principum Christianorum in sanciendis impedimentis matrimonium dirimentibus, Paris. 1675. impugnatus à Dominico Galesio in tractatu cui titulus: Ecclesiastica in matrimonium potestas. Launonus amicis suis sæpe testatus est librum illum se scripsisse invitum & contra animi sententiam jussu superiorum, ut refert Ancillonius in Miscell. criticis T. 2. pag. 330. Galesio tamen opposuit librum, qvi inscribitur: Contentorum in Galesii Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum index, Paris. 1677. 4. Mediam sententiam defensitavit Jo. Gerbasius Theologus Sorbonicus in tractatu irenico Gallice edito de potestate Ecclesiæ & Principum in impedimenta matrimonii, cum praxi impedimentorum, hodieq; valentium, ibid. 1690. 4.

V. De muneribus, qvibus donati sunt recens nupti sive neogami, vide Hesychium & Apostolii proverb. ἐπαύλια & Jo. Philippi Pfeifferi antiqvitates Græcas pag. 633. Ædem publicam nuptiis celebrandis destinatam Græci vocabant trinymphon sive nymphæum, qvæ vox occurrit etiam apud Malalam in chronico pag. 314. De Epithalamiis, hymenæis, thalassione, versibus fescenninis, vide qvæ viri docti ad Catullum & Jani Gvilelmii Verisimilia II. 19. Brissonium de formulis lib. VIII. p. 719. sq. Pfeifferi Antiqvitates Græcas p. 633, 639. Theodorum Prodromum in amarantho pag. 458. Apud Romanos & alias gentes sponsæ obnuptæ, iisqve prælatæ faces. Vide Petronium Clariss. Burmanni pag. 87. 88. & Benedictinorum notas ad S. Ambrosium Tomo 2. pag. 844. De coronis nuptialibus, singularis liber Maderi exstat, & idem argumentum attigit Paschalius in opere erudito de coronis, Rittershusius l. 2. sacrarum Lectionum c. 9. De annulo pronubo præter Kirchmannum & alios qvi de annulis scripserunt, singulari diss. egit Petrus Mullerus. Vide & antiqvitates Græcas

 Pfeif-

Pfeifferi pag. 625. sq. De oblationibus, sive muneribus nuptialibus quorum jam memini, poculo vitreo vino pleno ejusqve confractione & similibus ritibus vide B. Joh. Faes in mantissa ad Dougthejum de calicibus eucharisticis pag. 13. sq. De paranymphis Grotius ad Matth. IX. 15., ubi etiam de domiductione sponsæ ad maritum. De more spargendi nuces Servius & Cerda ad Virgil. Eclog. VIII. 30. De conviviis nuptialibus, plura apud Stuckium videri possunt lib. 1. cap. 24. seq. in antiqvitatibus convivalibus, in præsenti suffecerit notasse, qvod apud Græcos & Latinos scriptores vocabulum nuptiæ & γάμος pro convivio nuptiali ponitur. Vide qvæ viri docti notant ad Matth. XXII. 2. Menag. ad Laërtium p. 42. Cockerti indicem ad Terentium in vocabulo *nuptiæ*. Exstat qvoqve brevis Gabr. Marqvardi diss. de cœna nuptiali Lipsiæ edita. De tædis qvæ solebant neogamis præferri, differit & Delrio in Comment. ad Senecam Tragic. pag. 14. sq. & Tristanus in numis Imperator. Tomo 2. pag. 653. De Deo domiduco & aliis diis nuptialibus adeundus Franciscus Pomey in pantheo & Dempsterus ad Rosinum p. 385. 395. De fescenninis carminibus Menagius in Origg. Gallicis vocabulo *charivari* Dacerius ad Festum & Horatii lib. 2. Epist. 1. Talassii nomen unde originem duxerit tradit præter Livium lib. 1. cap. 9. & Plutarchum in Romulo, idem Plutarchus in vita Pompeji pag. 620. sq. & in qvæstionibus Romanis.

VI. Gradus prohibitos lege divina exponunt Interpretes ad Levitici XVIII. Joh. Seldenus de jure Naturæ lib. V. & in uxore Hebraica lib. 1. prioribus sex capitibus, B. Jo. Gerhardus & alii Theologi Loco de Conjugio, Jo. Bartholdus Niemeierus Theologus Helmst. in dissertationibus de consangvinitatis & affinitatis gradibus Helmst 1699. 4. Theod. Beza de repudiis & divortiis Tomo 2. Opp. pag. 66. seq. Jacob. Perizonius in diatriba de constitutione divina super ducenda defuncti fratris uxore, Deuteron. XXV. 5. Qvod præceptum affirmativum derogare negativo, Levitici XVIII. 16. & XX. 21. affirmant Judæi apud Seldenum pag. 62. & 66. uxoris Hebraicæ. Vide & interpretes Matth. XXII. 25. Utrum fas sit Christiano fratriam vel uxoris suæ defunctæ sororem ducere * superiore &

* Improbantur nuptiæ illæ Can. XIX. Apostol. Ancyran. XXV. Can. II. Neocæsar. Vide etiam Zonaram ad Can. LXXXVIII. S. Basilii, in Synodico Magno Beverogii pag. 114. seq.

& nostro seculo variis scriptis disceptatum fuit. Negativam sententiam defendunt præter alios complures B. Ægid. Strauchius in tractatu Germanicè edito: daß GOttes Gesetz/Du solt deines Weibes Schwester nicht nehmen/noch feste stehe Witteb. 1699. D. Mich. Havemannus, Superintendens Bremensis in defensione responsi Mosis contra matrimonium cum defunctæ Uxoris sorore, opposita cæcutientibus Judæis & novaturientibus Jesuitis, Giessæ 1664. 4. Antonius à Mara sive Elias Schnegassius, JCtus, Hamburgi 1697. mense Majo denatus, in diss. de conjugio jure naturæ & lege divina prohibito privigni cum privigna, duorum fratrum cum duabus sororibus, patris & filii cum matre & filia: inter vitricum & viduam privignæ, inter viduam defunctæ privignæ Rostoch. 1693. 4. Robertus Wackefeld in *Corser*, sive fragmento codicis Wackfeldi, in qvo probatur conjugium cum fratria illicitum esse Lond. 1527. 4. & novissime D. Frid. Ernestus Ketnerus, Superintendens Qvedlinburgensis, in scriptis adversus D. Jo. Melchior. Gœzium, Antistitem Halberstadiensem editis, & B. Tho. Ittigius in Historia Synodi Pictaviensis pag. 52. sq. Contra vero licitum esse cum sorore uxoris defunctæ conjugium tuentur Theologus Helmstadienses Dan. Hoffmannus, Christophorus Joh. Bucholtzius, JCtus Rintelensis, Wagenseilius, in libro A. 1705. Germanicè edito ad calcem voluminis de ratione legendi scripta Judæorum Germanica, Hebraico caractere exarata, & alii, novissime D. Gœzius modo memoratus in libro cui titulus Die annoch ungekränckte Ehre der Ehe mit der verstorbenen Frauen Schwester/ qvi & aliorum testimonia adduxit. His adde, qvod A. 1681. Dux Oetingensis Albertus Ernestus uxoris suæ defunctæ sororem Eberhardinam Catharinam, Ducem Würtenbergicam in matrimonium sibi juncturus, hoc nomine Variorum Theologorum & JCtorum consilia reqvisivit, qvæ videri possunt in libro, cui titulus: Hochangelegene und biß hieher vielfältig bestrittene Gewissens-Frage Francof. 1682. 4. Notum qvoqve est qvod Carolus Blount, Anglus, qvi primores duos libros Philostrati de vita Apollonii Anglicè cum notis edidit, itemqve alia nonnulla, alienum à Christiana religione animum spirantia, idem A: 1693. seipsum interfecit, qvod viduam à fratre suo relictam ducere prohibitus fuisset, qvod legitimum esse matrimonium probare conatus est in libro postumo, Oracles of Raison pag. 135. seq. Conf. Bælii Lexicon in voce Apollonius, Tomo 1. p. 313.

p. 313. edit. primæ. Hisq; adde qvæ pro ejusmodi conjugio Grotius l. 2. de J. B. & P. c. 5. §. 14. qvi tantum Epistola 326. & 327. profitetur à Principe posse illud matrimonium ut qvemlibet alium contractum prohiberi. De Conjugio Jacobi binas sorores ducentis agit B. Doctor Jo. Frid. Mayerus in diss. inaugurali Lipsiæ edita 1674. in cujus præfatione tangit Caini & Abelis matrimonium cum sororibus suis initum. De conjugio Abrahami cum sorore semi-germana præter Interpretes ad Geneseos XX. 12. adi Seldenum de jure naturæ p. 564., Baylii Lexicon in *Sara*. Videturq; hoc loco annotandum, qvod Solon qvoqve Atheniensibus permisit ducere sororem ex patre, non sororem uterinam. Adde Muretum lib. 15. Var. Lectionum cap. 5. Gebhardum ad Corn. Nepotem in vita Cimonis. Contra Lycurgus permissa sorore ὁμογαστρίῳ prohibuit sororem ex patre, ut notat Philo Judæus lib. de legibus special. ad præceptum VI. p. 602. Alioqvi communibus Græcorum Legibus, fratrum & sororum germanarum conjugium vetitum esse constat vel ex Artemidori lib. 5. c. 24. qvibus accedit Plato, octavo de Legibus. Similiter Macedonibus non permissum cum sorore conjugium probat Henr. Noris in Epochis Syro-Macedonum pag. 135. seq. Persis contra sororum connubium, uti matrum qvoqve fuisse legitimum, plurimorum testimonio constat, vide Menagium ad Diog. Laert. pag. 6. Freinshem. ad Curtii VII. 2. sect. 19. Rittershusium ad Isidorum Pelusiotam lib. 1. Epist. 464. De Ægyptiis idem Freinshemius ad Taciti lib. 2. Annal. cap. 3. Witsius in Ægyptiacis pag. 98. seq. Valesius in excerpta Peiresciana pag. 12 seq. De Atheniensibus, qvod apud illos qvoqve legitimum cum sorore connubium fuerit, res nota vel ex Nepotis præfatione. Conf. Paul. Voetium in notis ad Herodianum pag. 71. seq. Desiderium Heraldum lib. 1. Adversar. cap. 14 qvi & ipse noat apud Athenienses, ut paulo ante observabam, permissum fuisse conjugium cum sororibus consangvineis sive ex uno Patre susceptis, non uterinis nec germanis: apud eosdem tamen pupillæ & matri pupillorum nubere tutori aut ejus filio non licebat, neqve matri cum tutore ejusve filio habitare. Conf. lib. 2. cap. 10. Sam. Petitum ad Leges Atticas pag. 447. seq. & Menagium ad Laert pag. 33. Hodieqve Barbaros in Ludoviciana australiores narrat Hennepinus ternas qvandoqve sorores simul matrimonio sibi jungere, tranqvillius sibi matrimonium ea ratione spondentes.

es. Prætereo qvod in fabulis Saturnus Opem sororem, Jupiter Junonem sororem duxisse perhibetur, & qvæ de Britannis Cæsar. lib. 5. c. 14. Matrimonium porro cum uxoris sorore vel fratre mariti, etiam inter Christianos non inauditum fuit, vide qvæ de Honorio Imperatore duas filias Stiliconis ducente Pet. Baylius in Lexico, & qvæ de Julio secundo, Arthuri & Henr. VIII. fratrum conjugium cum Catharina Ferdinandi Hispan. Regis filia dispensante Bossvetus Tomo 1. variationis Ecclesiarum protestantium pag. 321. Sed & indultu Pontificis factum est ut Ferdinandus Siciliæ Rex Johannam Patris sui sororem, Joh. Casimirus Rex Poloniæ duas interjecto tempore sorores & Rex Portugalliæ Petrus, fratris tunc adhuc superstitis uxorem duxerit: Emanueli itidem Portugalliæ Regi concessum ut duas succedente tempore sorores, aliis permittente Papa Martino V. vel Calixto III. ut germanam sororem in uxorem acciperent, jam à multis animadversum. Cæterum qvanqvam gentes plurimæ in connubiis etiam consanguineorum aperté incestus admittere non dubitarunt, ut pluribus exemplis demonstrant Tiraquellus ad Leg. 7. connubialem, & ad Alexandrum ab Alexandro L. I. Dier Genial. c. 24. Non omnes tamen neque in omnibus ita fuerunt à sensu hujus rei alieni, ut non & ipsi incestuosas atq; exleges nuptias condemnarent. Sic Cicero pro Cluentio in matrimonium generi cum socru invehitur his verbis To. III. Edit. Grævianæ p. 98. *Nubit genero socrus, nullis auspiciis, nullis autoribus, funestis ominibus. O mulieris scelus incredibile & præter hanc unam in omni vitâ inauditum.* Qvin multi persvasi erant etiam bruta animantia ab incestu ejusmodi sororum v. g. matrum, filiarum, &c. abhorrere. Sic notum illud Senecæ Tragici:

Feræ quoque ipsæ Veneris evitant nefas,
Generisque leges inscius servat pudor.

Adde qvæ de camelis Ælianus l. 6. historiæ animalium c. ultimo. de eqvis Hieron. Rorarius de ratione brutis competente p. 72. de aliis animantibus Bonifacius l. 1. Historiæ Ludicræ c. 4. Qvanqvam sublestæ fidei esse videntur, qvæ de animantibus hisce scriptores nonnulli tradiderunt In Insula Ceylon, & ap. Siamenses incestum solis esse licitum Regibus tradunt itineraria. Apud Tschinenses in omnibus religiosissimè observatur ne qvis uxorem omnino sibi ducat cognominem,

nem, tametsi nulla sanguinis inter utrumqve intercedat necessitudo. Tschinensium porro cognomina haut paulo pauciora sunt qvam ap. nostrates, neque enim mille numerantur, nemini v. licet novum aliqvod cognomen effingere, sed ex iis qvæ antiqvo usu recepta sunt, unum habeat oportet, & qvidem illud à majoribus, patrum non matrum serie deductum, nisi forte qvis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis & consangvinitatis gradus in diverso cognomine nihil attendunt, atqve ita proles suas connubio jungunt cum maternis propinqvis in qvolibet fere gradu. Vide Nicol. Trigautium de regno Sinico p. 188. sq. De Ecclesiæ Latinæ sanctione matrimonium cum compatre sive patrino & susceptore baptismali vetitum judicante ex institutione Papæ Theodoti, atqve duos tantum concedente diversi sexus susceptores, ne matrimonia impediantur, jam supra notare me, cùm de Baptismo agerem, memini. Arborem consangvinitatis sive delineationem graduum videre licet in Juris Consultorum libris passim, expositam libro 38. Digestor. Græcam vero cognationum & affinitatum delineationem ex codice MS. vulgavit Nesselius in Catalogo Bibliothecæ Vindobonensis Parte V. pag. 52. & ex eo Tenzelius in dialogis vernaculis menstruis A. 95. pag. 66.

VII. De *divortiis* apud Hebræos consulendi sunt Commentarii ad cap. XXIV. Deuteronii. Talmudici in Tr. Gittin T. 3. p. 322. seqq. edit. Surenhusianæ, Seldenus libr. 3. uxoris Hebraicæ, Thomas Pius de divortiis Judæorum Lond. 1603. 4. Grotius & alii ad Matth. V. 31. Joh. Buxtorfius in libro de sponsalibus & divortiis Hebræorum jam supra à me laudato. Formulam Judaicam libelli repudii, qvam præter Matthæum memorat Josephus l. 4. cap. 8. sect. 23. & libro XV. 11. in Græco (cap. 9. in Latino) exhibent Sam. Petitus cap. 22. Var. Lectionum, Fesselius l. 2. adversar. c. 1. Seldenus l. 3. uxoris Hebraicæ cap. 24. Buxtorfius in Synagoga Judaica p. 644. Scriptus vero fuit in hanc sententiam, ut extulit etiam Grotius loco laudato: *Mea sponte nullius coactu te uxorem hactenus meam dimittere à me, deserere ac repudiare decrevi, jamque adeo te dimitto, desero, ac repudio, atque à me ejicio, ut tua sis potestatis, tuoque arbitratu ac lubitu quolibet discedas, neque id quisquam ullo tempore prohibessit, atque ita dimissa esto, ut cuivis viro tibi nubere liceat.* Confer Clariss. Surenhusii præf. ad T. 3. Misnæ **** 2. b. qvi formulam renunciationis sponsaliorum exhibet T. 3. p. 227. è Wagensei-

genseilio ad Sotam. Cum vero prius maritis tantum integrum esset uxores dimittere ob graviores causas (qvanqvam ob levissimas id factum sæpe, indignatur Malachias cap. 2. v. 16.) ab eo tempore evenit ut etiam uxores possent divertere à maritis, iisqve libellum repudii mittere. Confer Interpretes ad Marci X, 12. Johannis IV, 18, I. ad Corinth. VII, 27. Prima autem fuit Salome, quæ discedere à marito suo ausa est, ut notat Josephus p. 225. edit. Lipsiens. deinde ejus exemplum plures sunt insecutæ, ut Herodias, de qva idem Joseph. pag. 266. Thecla, de qva Epiphanius Tomo I, p. 1048. & Basilius Seleuciensis in vita Theclæ. Conf. Seldenum in uxore Hebræa, pag. 401, 410. & 315. seq. Valebatqve libellus repudii, uxoris manu scriptus, modo testium subscriptio adesset. Confer Mishnam Surenhusianam T. 4. p. 331. Apud Athenienses uxor divortii tabulas ad Archontem deferre ipsa tenebatur, qvæ divertere à viro vellet, qvemadmodum Hipparchia Alcibiadis uxor factura inducitur ap. Plutarchum. Confer Meursii Themidem Atticam l. 2. cap. 19. Sam. Petitum ad Leges Atticas p. 459. Scaligerum ad Eusebium p. 173. sq. & Potteri Archæolog. IV. 12. Apud Romanos divortium inauditum fuit per annos amplius qvingentos ab U. C. primusqve repudium uxori misit Spurius Carvilius, ut testantur Plutarchus in vita Numæ & qvæstione Romana 13, Valerius Max. l. 2. cap. 1. sect. 4. Gellius IV. 3. qvibus adde Tertullianum cap. 6. apologetici & in libro de monogamia, qvi fere sexcentos annos sine divortio exactos fuisse scribit. Ab eo tempore usqve adeo freqvens fuit uxores dimittere, ut Seneca dixerit, illustres qvasdam ac nobiles fœminas non Consulum numero sed maritorum, annos suos computare & exire matrimonii causa, nubere repudii. Eqvidem Romulus teste in ejus vita Plutarcho prohibuerat ut uxor virum repudiaret. Confer Senecam lib. III. cap. 16. de Beneficiis & IV. 27. Sed crebro etiam apud Romanos uxores à viris suis divertisse testatur Juvenalis VI. 20.

— — — *Sic fiunt octo mariti*
Quinque per autumnos.

atqve Martialis VI. 7.

— — *totiesqua nubit, adultera lege est,*
Offendor mœcha simpliciore minus.

Vide

Vide & si placet Asterii homiliam Tomo 1. Auctarii novi Bibl. Patrum Combefisiani pag. 82. Charondas qvoqve apud Thurios lege sanciverat ut uxori licitum esset conjugis in locum qvemvis alium in matrimonium adsciscere, priore repudiato: ita qvidem, ut marito qvoq; liceret uxori nuncium remittere. Accidit igitur ut qvodam tempore uxor ætate integra provectiorem maritum desereret, qvi ut mos erat gutture laqveo inserto mutationem legis svasit in eam sententiam, ne hoc alia ratione fieri concederent, nisi ut uxor nec juniorem duceret maritum, nec juniori uxori nuberet maritus, qvam prior fuerat, populiqve suffragio mutationis hujus svasio comprobata est, ut refert Diodorus Siculus lib. XI. pag 421. *Formulas divortii* apud Romanos tradit Brissonius lib. VIII. formul. pag. 722. sq. & Bonifacius lib. 1. Historiæ Ludicræ cap. 64. Christiani qvoqve veteres à divortio non plane abstinuerunt, sed post repudium, qvod fere solius adulterii causa faciebant, secundas nuptias fugerunt. Confer Cotelerium ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 87. sq. Jo. Schilteri observationes ad Augustinum de adulterinis conjugiis, Steph. le Moyne in Variis sacris Tomo 1. pag. 291. Henelium in otio Uratislavviensi cap. 48. Petavium lib. 2. diss. Ecclesiast. cap. 8. Seldenum in uxore Hebraica lib. 3. cap. 22. sq. & Jo. Meyeri uxorem Christianam diss. 3. Amstelod. 1688. 4.

VIII. Ex consensu nonnunqvam continentiam sibi indixerunt atq; abstinentiam conjuges non tantum Christiani, sed etiam Ethnici nonnulli, de qvibus vide Plutarchum in Alcibiade pag. 203. Ælianum lib. 3. Variæ historiæ cap. 30. & Photii Bibliothecam pag. 574. ex Damascio in vita Isidori. De Christianorum conjugum *continentia* consulendi Interpretes ad 1. Corinth. VII. 5. Conradus Rittershusius ad Epistolam 4. Salviani, Johannes Savaro ad Sidonii Apollinaris lib. 9. Epist. 6. Tobias Pfannerus Parte 1. observationum ecclesiast. pag. 406. seq. Godf. Arnoldus von der Ehe der ersten Christen cap. 10. Pamelius ad Tertullian. pag. 429. Elmenhorstius ad Gennadium pag. 198. seq. Svaresius ad Nilum pag. 599. Rosvveidus ad vitas Patrum pag. 783. seq. Barthius in adversariis pag. 2935. Inter Judæos qvoq; similis abstinentia conjugum non inusitata fuit, & Josephus testatur se 30. annos natum cum conjuge sua summa continentia vixisse. Præcipue vero ad sacra solennia Ethnici pariter & Judæi

Judæi continentia se præpararunt ut docent Grotius, Clericus & alii Interpretes ad Exodi XIX. 15. & 1. Samuel. XXI. 4. Similiter apud Christianos viguere leges & consvetudo continentiæ conjugalis diebus dominicis, festis & qvadragsimæ, tum anteqvam ad Eucharistiam accederetur, vid. Augustini Sermonem 3. de Tempore, Jonam Aurelianensem l. 2. Instit. Laicalium cap. 10. 11. 18. Joh Mabillonium in notis ad Waselini Epistolam de continentia conjugatorum ante communionem, Tomo I. miscell. pag. 345. seqq. Cotelerium Tomo I. monumentorum pag. 433, & Tomo I. Patrum Apostol. pag. 75, 76. seq. & Edmundum Marthene in ritibus Ecclesiastis, ubi de conjugio agit.

IX. Sacerdotes à conjugio nullæ fere gentes prohibuerunt, si à paucis qvibusdam discesseris, qvales fuere Sacerdotes Rheæ sive Cybeles, Deorum matris, qvi Galli etiam vocabantur, & genitalia sibi acuto lapide abscindebant, vel cicutam bibebant, ut vires libidinis extinguerent, vide Kircherum Tomo 1. Oedipi pag. 240. Apud Judæos qvoqve Sacerdotes & Prophetæ fuere juncti connubio ne summo pontifice qvidem excepto, ut doctissimi qviqve in Ecclesia Romana viri diffiteri non possunt. Apostolos itidem, saltim aliqvos & in his Petrum matrimonio junctum fuisse perspicuum est, ne dicam qvod Pseudo-Ambrosius in II. ad Corinth. XI. affirmat omnes Apostolos, exceptis Johanne & Paulo, uxores habuisse. Confer qvæ viri docti ad 1. Cor. IX. 5. & Epistolam Ignatii interpolatam ad Philadelphienses. In veteri Ecclesia certum est Clericos non fuisse prohibitos à matrimonio, ad Concilium usqve Nicænum, & cum in Concilio Nicæno cœlibatus Sacerdotum introducendus proponeretur, ei ita contradictum esse ut rejectus fuerit. Paullatim tamen ab illo tempore magis magisqve invaluit, ut Episcopi primum deinde Presbyteri, tum diaconi qvoqve à conjugio arcerentur, præcipue in occidente, de qva re operæ pretium est consulere *Godfridi Boussardi* librum editum Parisiis A. 1505. de cœlibatu Sacerdotum, ubi disqvirit qvatenus Pontifici integrum sit conjugii veniam dare sacris ordinibus. Nam apud Orientales etiamnum lex de cœlibatu Sacerdotum exulat, fatentibus ipsis Pontificiis apud Gundlingium pag. 8. sq. ad Eustratii delineationem Ecclesiæ Græcæ, licet Ratramus IV. 6. contra Græcos, ubi cœlibatum Sacerdotum tuetur, auctor est in Thessalo-

salonicensi Ecclesia depositos fuisse Clericos, qvi uxoribus suis qvas ante clericatum legitime duxerant, cohabitassent. Dacher. spicileg. Tomo 2. pag. 136. sq. Archieratico qvoqve Isaaci Haberti præfixa est bulla Clementis VII. in qva Græcis Episcopis & Presbyteris uxores concedit. Habessini similiter Clericos habent conjugatos, Vide & Bzovium ad A. C. 1332. num. 4. Russi vero sive Moscovitæ Græcis in hoc succinentes adeo non probant cœlibatum Sacerdotum, ut ex 1.) ad Timoth. III. contendant necessarium esse ut Presbyter atqve Episcopus matrimonio junctus sit, itaqve nemo apud hosce in sacrum ordinem cooptatur, qvi non saltim constituerit se proxime uxorem ducturum esse: uxore autem defuncta necesse est ut Sacerdotis officium exuat, & vel monasterium ingrediatur vel ad communem laicum ordinem redeat. Secundum vero matrimonium non Russis tantum & apud Græcos, sed & plerosqve alios Christianos Orientales Sacerdotibus est interdictum. Cæterum, qvæ ex historia Ecclesiastica pro cœlibatu Sacerdotum proferri solent, fuse confutata sunt tum ab aliis tum à Georg. Calixto in libro de conjugio Clericorum. Confer Andream Hyperium Tomo II. opusculor. Theol. pag. 485. seq. Philippum Mornæum lib. 2. de Evcharistia cap. 9. 10. 11. 12. Jac. Capellum ad 1. Timoth. III. 3. Henr. Mullerum in patrocinio Conjugii Clericorum ex Oriente & Occidente: Warthoni Historiam cœlibatus, Anglice editam &c. Judæorum & Muhamedanorum argumenta contra cœlibatum Sacerdotum exhibet Hottingerus in Historia Ecclesiast. seculo 16. P. 2. p. 114. sq Primus post cœptam sacrorum reformationem è ministris Ecclesiæ Protestantibus uxorem duxit *Barthol. Bernhardus Feldkirchen* præpositus Kembergensis, de qvo singularis D. Jo. Friderici Feustkingii diatriba exstat, & meminit Sekkendorfius in Historia Lutheranismi lib. 1. p. 170. Feldkirchenii hujus exemplum seqvutus est Carolostadius & hinc innumeri alii, ipseqve adeo Lutherus, confer Rev. Jo. Godfridi Olearii scrinium antiqvarium pag. 192. & B. Doctoris Mayeri diss. de Boria Lutheri conjuge, de qva etiam multis agit Bælius in Lexico, voce Borée. De mulieribus vero & fratribus *συνεισάκτοις* sub honesto titulo in veteri Ecclesia multi scandali ansam præbentibus ac per Canones plures Conciliorum proscriptis, vide Justellum & Beveregium ad Canonem Nicæn. 3. Trull. 5. Ancyran. 19. Gangrensem 4. Nicæni secundi can. 18. & 20. &c. Dodvellum diss. 3. Cyprianica, Valesium ad Eusebium p. 157.

Svi-

Svicerum in ἀγαπητοὶ, ἀδελφὴ, συνείσακτος, præcipue Lud. Antonium Muratorium in Anecdotis Græcis qvæ cum magna doctrinæ atqve ingenii laude ante paucos annos publicavit, pag. 185. 218. seq.

X. Secundas nuptias & longe magis tertias qvartasqve multi Christianorum olim inter prohibitas habuerunt. Vide Thomam Milles ad Cyrillum Hierosol. p.60. & B. Henrici Mulleri diss. de digamis non ordinandis. Illæ hodieqve ab orientali Ecclesia fere improbantur, præcipue vero Sacerdotibus atqve Episcopis bigamis esse haud licere contendunt è locis I. ad Tim. III. 2. & ad Titum I, 7. ubi Apostolus jubet Episcopum esse *unius* uxoris virum, hoc est non modo à plurium simul uxorum connubio abstinere sicut Pontifex maximus in V. T. unius conjugis vir erat, vide Jo. Braunii selecta sacra p. 313. & Melchior Zeidlerum de polygamia p. 85. sed etiam ab uxore post divortium ducta esse alienum. Confer Cotelerium T. 1. Patrum Apostol. pag. 90. seq. Grotium & alios interpretes ad laudata Apostoli loca, Jac. Gousetum in Vesperis Groningensibus pag. 134. sq. 147. sq. D. Calixtum de conjugio Clericor. pag. 30. seq. Justellum ad Codicem Ecclesiæ universæ pag. 200. seq. Petavium in notis ad Epiphanium pag. 343. seq. & B. Ittigium appendice de hæresiarchis pag. 174. seq. In veteri qvoqve fœdere Pontifici Maximo viduam ducere interdictum, Levit. XXI. 13. reliqvis Sacerdotibus solam viduam à Sacerdote relictam ducere integrum erat, Ezech. XLIV. 22. Neqve Pontifici maximo Romæ veteris primum licebat nuptias iterare, teste Tertulliano & Hieronymo, qvod tamen postea neglectum fuisse constat. Vide Jo. Andream Bosium de Pontifice maximo Romæ veteris pag. 54 seq. Qvartas nuptias ne Imperatori qvidem Græci concedunt nedum alii Laico, unde jam sæculo decimo ingentes turbæ obortæ propter improbatas à Nicolao, Patriarcha Constantinopolitano qvartas Leonis Imperatoris nuptias. Et nuptiis secundis jam pridem à sæculo secundo infesti fuere Montanistæ, qvorum causam tuetur Tertull. in libro de Monogamia, confutatus à Jo. Fabricio, Theolog Helmstadiensi in Scylla Theologica pag. 9. seq. Montanistarum sententiam secuti Novatiani, neqve inter Catholicos defuere qvi secundas nuptias similiter improbarent. Confer Beveregium ad Canonem VIII. Nicænum, ad Canon. III. & VIImum Neocæsariensem. Sed & inter Ethnicos re-

reperio qvi Digamiam vel Trigamiam succesſivam pro crimine habuerunt, vide B. Gerhardum Loco de conjugio §. 189. Berneggerum qvæſt. 110. ad Tacitum, & Jo. Beverovicii qvæſtiones Epiſtolicas pag. 14. Apud Syrianum qvoqve in notis ad Hermogenem pag. 101. mentio fit leges Atticæ, qva mulier, qvæ tertio nupſerat, infamis habebatur.

XI. Polygamiam binorum vel plurium eodem tempore conjugiorum, diſerte ſatis improbavit & primæ inſtitutioni divinæ adverſari teſtatus eſt Servator noſter Matth. XIX. 4. ſq. & veteris mos Eccleſiæ, qvanqvam hinc inde reperti ſunt etiam inter Chriſtianos, qvi eam ſive defenderent ſive permitterent. Sane Valentinianus Senior apud Socratem lib. IV. cap. 31. duas legitimas uxores habere conceſſit & ipſe Severæ Juſtinam ſuperinduxit. Argumenta, qvibus Socratis fidem ſollicitat Baronius ad annum CHriſti 370. nihil ſolidi habere affirmat Nicol. Vedelius Lib. de prudentia veteris Eccleſiæ pag. 229. ſq. Qvanqvam cum Baronio facit etiam Melchior Zeidlerus, qvem videre operæ pretium eſt in Tr. de Polygamia pag. 117. ſq. Alioqvi nota eſt Lex Diocletiani & Maximiniani Lege 2. Cod. de Inceſtis Nuptiis, *Neminem, qui ſub ditione Romani nominis, binas uxores habere poſſe, vulgo patet, cum etiam in edicto Prætoris hujusmodi viri infamia notati ſunt.* Tum Valeriani & Galieni: *eum qui duas ſimul habuit uxores, ſine dubio comitari infamiam.* Cæterum pauciſſima & extraordinaria qvædam Polygamiæ inter Chriſtianos vel admiſſæ vel toleratæ exempla non magis qvam qvilibet alius exceſſus ſive crimen qvodcunqve connivendo transmiſſum vel Legi CHriſti vel unanimi Eccleſiæ Chriſtianæ ſententiæ ac conſuetudini, præjudicare poteſt. Cui accedit qvod nulla cuiqvam inter Chriſtianos nubit, niſi ea lege, ut ſola & unica conjux ſit qvamdiu vixerit. Qvod vero Pontificii ſcriptores Lindanus, Maimburgius, Varillaſius, Boſſuetus, tantopere inſultare ſolent B. Luthero qvod in Philippi Haſſiæ Landgravii Digamiam conſenſu prioris uxoris ſuſcipiendam utcunqve viſus eſt conſenſiſſe, adverſus hos præter ea qvæ pro Luthero diſputat B. Sekkendorfius Lib. 3. Lutheraniſmi p. 277. ſq. obſervandum eſt qvod etiam Pontifex Romanus, Honorius III. ab Auctoribus non contemnendæ fidei traditur diſpenſaſſe polygamiam Comitis à Gleichen *. & qvod vulgo Pontifex Judæis, in Italia præſertim, Poly-

* Confer Bælii Lexicon edit. 2. in *Gleichen*. Tentzelii dialogos menſtruos A. 1696. pag. 600. ſeq. 619. ſeq.

lygamiam concessit, teste Leone Mutinensi. Vide Seldeni uxorem Hebraicam pag. 51. Colomesii Biblioth. selectam pag. 4. seq. Christoph. Arnoldi Paralipomena ad Wagenseilii Sotam. pag. 1203. seq. Omitto qvod Joh. Bodinus scriptor Pontificius in colloqvio inedito heptaplomere Lib. 2. Auctor est se cum esset in Hispania comperisse Magdalenam Cruceam Monasterii Cordubensis Principem à Paulo III. Pontifice maximo veniam impetrasse, qvæ annos amplius 30. cum atrato dæmone ephialte concubuisset, tametsi tantam vitæ atqve religionis integritatem præ se ferret, ut qvasi ab Angelo, dum sacra fierent, sublimis veheretur à terra, qvod Eunapius etiam Jamblicho sacra facienti contigisse tradit. De Judæorum Polygamia videndus Heideggerus in Hist. Patriarcharum, Seldenus lib. 1. uxor. Hebr. cap. 9. Interpretes ad Matth. V. 32. & XIX. 9. Montacutius in apparatu pag. 193. seq. Josephus qvoqve narrans Herodem novem simul uxores habuisse, adjungit hunc esse patrium morem Judæis, ut plures uxores ducant. Lib. XVII. cap. 1. De Gentibus non opus est plura addere, cum paucæ sint fuerintqve qvi polygamiam non probaverint vel permiserint. Conf. Zeidlerum lib. laudato pag. 34. seq. Tho. Crenium Parte XI. Animadvers. pag. 231. seq. Atheniensibus tamen à Cecrope vetita multinubentia vide Petitum ad LL. Atticas pag. 434. & de Numæ Romani Regis lege Festum in *pellex*. Vulcanum vero qvod Ægyptiis legem tulisset de Monogamia, inter Deos propterea relatum refert Eusebius in Chronico. Eandem Vulcani legem memorat scriptor Chronici Alexandrini. Diodorus tamen Siculus lib. 1. cap. 51. auctor est Ægyptiorum Sacerdotes qvidem unam tantum, alios vero qvot qvisqve vellet in matrimonium duxisse. De Germanis antiqvis auctor est Tacitus, qvod prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti fuerint, exceptis admodum paucis, qvi non libidine sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. *Virgines unum accipiunt maritum, quomodo unum corpus unamque vitam, nec ulla cogitatio ultra nec longior cupiditas, ne tanquam maritum sed tanquam matrimonium ament.* Confer Bernegger. qv. 92. ad Tacitum. Lacedæmoniis vero Lycurgi leges promiscuam uxorum consvetudinem concesserunt, ut præter alios narrant Theodoretus lib. 9. de curatione Græcarum affectionum. Ita de Agathyrsis Herodotus IV. 104. ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, additqve causam, ut velut consangvinei omnes procul odio ac livore vitam degerent. Idem cap. 172. apud Nasamonas

Libyæ populum narrat sponsam prima nocte obire singulos convivas, & ab iis concubitus præmium marito referre. Eodemqve loco testatur tum Nasamones illos tum Massagetas polygamos promiscue uxoribus uti, posito ante fores cum ad mulierem intraverint baculo, in signum. Gindanum vero mulieres cap. 176. tradit nodis fimbriarum palam testari qvot cum viris concubuerint, & gloriari maxime, qvæ plurimas habet, tanqvam plurimis amatam. C. 180. de Ausibus Nomadum gente, qvod κτηνηδὸν pecudum more promiscue coëant. In Platonem eodem nomine, qvod communionem uxorum in republica sua admisisset, passim invehuntur veteris Ecclesiæ doctores, licet Platonem defendit Bessarion lib. IV. contra Calumniatorem Platonis cap. 3. Confer Holstenium ad Porphyrium de vita Pythagoræ pag. 83. seq. Livium Galantem in comparatione Theologiæ Christianæ cum Platonica lib. 1. pag. 26. seq. Mosellanum ad Gellium, XVIII. 2. Cotelerium ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 582. Qvanqvam vero Lactantius lib. 4. cap. 3. negat matrimonium dici posse ubi mulier una multos viros habet, tamen & hoc Polygamiæ genus in Britannia olim obtinuisse testatur Bardesanes apud Eusebium lib. 6. cap. 10. præparat. & Cæsarius qv. 47. & de Medis qvibusdam Strabo ac de Lithuanis Æneas Silvius. Idem de Malabaribus relatum memini, ut prætercam qvæ collegit Zeidlerus in libro de Polygamica pag. 32. seq. vide etiam Augustinum de bono conjugio cap. 17. Qvod vero ad alterum Polygamiæ genus attinet, qvo unus vir plures ducit uxores, illud non tantum apud plures gentes hodie receptum est, sed ita qvoqve receptum, ut Missionarii testentur, nullum majus obstaculum introducendo Christianismo se reperisse, qvam Polygamiæ improbationem, præcipue apud Sinenses. *Etiam* Mahomedanis probari Polygamiam notissimum est, & ex ipso Alcorano constat. Confer Ludovicum Vivem Lib. IV. de veritate fidei c. 13. Maurorum Imperatori plures qvam qvatuor uxores simul habere non permittitur, sed idem plurimas alit concubinas, ut Moullam Ismaelem Olonus Gallus in relatione de Imperio Maroccano testatur qvadringentas propemodum habere, qvibus qvingentæ aliæ sint famularum loco, atqve ex his jam suscepisse masculos CXVIII. foemellas CC.

XII. Veteris puerperii antiqvitates brevi Synopsi, cum opus ipsum incendio periisset, complexus est Tho. Bartholinus, qvam Commentario illustravit Casp. Bartholinus Thomæ filius, qvi cum patris

patris ad filium Epistola lucem vidit Hafniæ 1646. 8. & Amst. 1676. 12. Præterea Romæ 1678. 8. apud Mascardum, prodiit ejusdem Caspa-ris Bartholini expositio veteris in puerperio ritus ex arca sepulchrali antiqva observati, qvi etiam uberiores Commentarios de hoc argumento promisit. Vide præterea Potterum IV. 14. Archæol. & Joh. Meursii filii de *puerperio* veteri syntagma, recusum T. 8. Antiqvitt. Græcarum Gronovii, qvi Græcos pariter ac Romanos ritus attingit. Infantibus vagientibus & immorigeris terror incussus proclamato nomine Cyclopum vel Lamiæ vel μορμῶ vel larvis propositis. vide Ez. Spanhem. pag. 174. seq. ad Callimach. & 178. In insula Corsica virum loco puerperæ per aliqvot dies decumbere solitum narrat Diodorus Siculus lib. V. pag. 205. De *nutricibus* & *pædagogis*, peculiaris extat diatribe Joh. Jacobi Claudii. Ultraject. 1702. 12. De cunis infantium Joh. Alstorphius libro de lectis veterum cap. XIV. De respectu parentali & privilegiis πολυτεκνίας vide Phil. Lud. Hannekenium diss. 3. de cura domestica Romanorum. De conviviis ablactationis, dentitionis &c. Stukius Antiqvitat. Convival. I. 17. De dilatis prægnantium supplicis Menagius cap. 21. amœnitatum Juris.

De *Natalitiis* veterum sacris & prophanis, Joachimi Hildebrandi liber lucem vidit Helmstad. 1661. 4. cui addendus Casp. Sagittarius in diss. de natalitiis Martyrum (his dies martyrii ipsorum innuitur: vide præter alios Clariss. Muratorium diss. 19. ad Paulin. pag. 95. sq.) qvæ cum Joh. Kindleri exercitatione de natalibus CHristi recusa est in syntagmate primo diss. Philologicarum, apud Batavos edito 8. & recensetur in Ludolph. Neocori Bibliotheca librorum novorum A. 1699. pag. 474. sq. Varia etiam de natali die, strenis natalitiis, sacris celebratis Amphidromiis (qvæ etiam δρομιάμφιον ἦμαρ notante in Obs. Joh. Frid. Gronovio) Meursius Græcia feriata p. 260. sq. & Meursius filius de puerperio veteri cap. 7. De conviviis natalitiis aliisqve lætitiæ signis observavit etiam nonnulla Henricus Lindebrogius ad Censorinum de die natali: neq; H. Dodvvelli prælectiones 1. & 2. Cambdenianæ prætereundæ, in qvibus præcipue de observatis apud Romanos Natalibus: tum Martini de Roa liber de die natali sacro & prophano, singularibus S. Scripturæ subjectus Lugd. 1604. 8. Joachimi Immanuelis Wendii diss. de natalium apud veteres solennitate, qvæ prodiit Witteberg. 1687. De conviviis natalitiis agunt etiam Lud. de Orleans lib. 6. novarum cogitationum in Tacitum.

tum. Gvil. Stuckius antiqvitatum convivalium lib. 1. cap. 16. Tassinus cap. 13. de ludis secularibus T. 8. Antiqv. Roman. pag. 540. vide & qvæ viri docti notant ad hæc Ciceronis Orat. 2. Philippica cap. 6. *dat natalitia in hortis*, Tomo 6. Græv. pag. 404. De varii generis ritibus qvibus veteres, Ethnici maxime, in natalibus usi sunt, item de varii generis natalibus, vitæ, muneris, Martyrii, & de die natali CHristi agit Rich. Montacutius in apparatu ad Origg. Ecclesiasticas pag. 377. seq. & in Analectis, (qvi idem propemodum liber est sub alio titulo editus) pag. 370. seq. De natali Herodis celebrato adeundus idem Montacutius, parte secunda Origg. pag. 141. seq. Interpretes ad Matth. XIV. 6. Isaacus Vossius ad Catullum pag. 307. qvi observat, non diem qva natus est Herodes, sed diem qvo ad regnum evectus est, eo in loco intelligi. Confer Jo. Gregorii scholion Græcum ad illum Matthæi locum, qvod habes etiam in Actis Erud. 1704. pag 52. sed & Henrici Dodvvelli prælect. Cambden. pag. 169. De natalibus Homeri, Platonis, Epicuri, Virgilii & aliorum celebrium Virorum solenniter & instituo convivio celebrari solitis nonnulla collegit Joh. Jonsius de Scriptoribus Historiæ Philosoph. p. 58. sq. Genethlia vivis, Genesia mortuis destinata ut notat Laurentius lib. 1. polymathiæ diss. XI. ubi perperam *viris* excusum pro *vivis*. Vide & Hesychium in Γενεσυλλίς. Qvanqvam vero haud dubie antiqvus mos est natalem diem solenni ritu obeundi, ut præter jam laudatos ostendit Joh. Dougthejus in analectis ad Genes. XL. 20. Valde tamen dubium est, qvod Jac. Boulduccius, homo mire credulus, vel potius mire credulos reqvirens lectores, de Ecclesia ante Legem capite & libro primo tanqvam rem exploratam tradit primos homines, qvotannis natalem suum celebrasse. Eodem, qvo nati fuerunt die mortem obiisse observati sunt, ex veteribus qvidem Plato, Pompejus, Antipater Sidonius, qvem præterea qvotannis die natali febre correptum ferunt: ex recentioribus Hermolaus Barbarus, Pet. Pithœus, Joh. Hevelius & multi alii. Natos sibi infantes parentum erat apud Romanos ex lege M. Antonini Philosophi intra tertium à nativitate diem profiteri apud præfectum ærarii Saturni, in acta hoc relaturum: porro die octavo fœminis, masculis nono nomen imponebatur qvi dies lustricus, atqve Onomasteria.

XIII. De cura virginum apud veteres diss. duæ Joh. Phil. Pfeif-

Pfeifferi, Prof. Regiomontani, recusæ sunt in Belgio in Syntagmate a, diss. Philolog. & recensentur à Ludolpho Neocoro in Biblioth. novorum librorum Anno 99. pag.474. De variis rationibus pudicitiam virginum & puerorum custodiendi, vide notas ad Ciceronis Orationes Tomo 6. edit. Grævianæ pag.467. Potterum IV. 13. Archæologiæ Gr. De infibulatione agit Mercurialis lib.1. Var. lect. cap.19. & Jo. Rhodius libro de acia Celsi.

XIV. De cura Judæorum circa genealogias consulendus Melchior Leydeckerus VI.9. de Rep. Hebr. Apud Athenienses duplex fuit liber publice asservatus, qvorum primo infantes statim à nativitate inscribebantur, altero qvi vocabatur ληξιαρχικὸν, nomina eorum qvi jam ex ephebis excesserant. Vide Scholia Græca ad Lucianum Tomo 2. pag.11. De familiis Romanorum jam pridem interciderunt scripta Varronis, Titi Pomponii Attici, Hygini, M. Valerii Messalæ & Suetonii, de qvibus videndus Reinerus Reineccius in præfatione ad Glandorpii Onomasticon, ubi etiam notat recenti ætate, *Joh. Rosam*, de Romanis familiis commentarios Jenæ, ubi humaniores & sacras literas docuit, molitum, eosqve in summa exspectatione fuisse sed Autorem interea opere neutiqvam edito defunctum * testatur. Hoc argumentum sparsim & obiter attigit *Raph. Volaterranus*, in anthropologia sive commentariorum urbanorum libro 13. & sq. Diligentius *Richardus Streinius*, Baro Schvvarzenavius in libro de gentibus & familiis Romanorum, Parisiis 1559. ap. Henr. Steph. in fol. & Venetiis Apud Ald. Manut. juniorem 1571. 4. & Tomo VII. Antiqvitatt. Romanar. Grævii. Consulares tamen familias tantum expressit & multa sine auctoritate multa contra Historiam & temporis rationem scripsit judice Christoph. Adamo Ruperto, qvem vide in Epistolis *Georgii Richteri* pag.564. sq. ubi & ipse gentes familiasqve patricias ac plebejas collegisse se testatur. *Johannis Glandorpii* onamasticon Historiæ Romanæ neutiqvam hoc loco prætereundum est, utpote præcipuarum familiarum Romanarum stemmata ordine alphabetico explicans, & innumera intelligendis Romanis scriptoribus utilia observans. Lucem adspexit post Autoris obitum demum, curante ejus discipulo *Reinero Reineccio* Francof. apud Wechelos A 1589. fol. *Fulvii Ursini* de familiis Romanorum opus ab U. C. ad Augustum (non Augustinum

Ffff ut

* Obiit 1571. ætat. 39. Hic est Rosa cujus eruditi in Ciceronis Academicas & de finibus libros commentarii exstant.

ut typographi lapsu legitur in Bibl. numaria Labbei) ex antiqvis numismatibus collectum Rom. 1577. fol. cum appendice 30. familiarum ex *Antonii Augustini* Episcopi Alerdensis Libro de Familiis Romanorum, exstat etiam Tomo VII. Antiqvitt. Rom. Grævii recusum. Septingentos Ursino memoratos & alios ducentos ipsi præteritos familiarum numos possidere se testatus est Seguinus pag. 204. ubi circa numos Pompejanos Ursinum aliqvoties emendat. Idem p. 65. duodecim ex illis Ursino præteritis exhibet & illustrat. *Abrahami* vero *Gorlei* familiæ Romanæ ab U. C. usqve ad obitum Augusti, ex nummis, qvos Ursinus vel omisit vel aliter posuit, lucem viderunt Antvverpiæ, Anno 1605. fol. Ab eo tempore laudatissima industria *Caroli Patini* qvi post Ursinum diligenter est in hoc argumento versatus Paris. 1663. fol. Conferendus etiam *Laur. Begeri* Tomus 2. thesauri Brandenburgici pag. 529. sq. præcipue vero *Johannes Vaillant*, cujus numi antiqvi familiarum Romanarum perpetuis interpretationibus illustrati lucem viderunt Amstelod. 1703. fol. In hoc Vaillanti opere familias nonnullas qvarum Patinus meminit omissas notant Acta Erud. A. 1704. pag. 407. qvanqvam vicissim ex Golzii numis consularibus A. 1571. ad calcem Historiæ Jul. Cæsaris editis & suis scriniis non paucas (132) Patino præteritas vir doctissimus adjunxit. Neqve enim omnes Golzii numi à Patino omissi pro supposititiis habendi sunt, ut jam notavit A. Morellus pag. 238. specim. Omitto *Eliæ Reusneri* & aliorum scripta, familias Romanas illustrantia, qvarum plures qvotidie & novas sive ex nummis sive ex aliis veteribus monumentis eruditorum industria observat. De prisca familia *Cæsiorum* singulare & locuples opus Jo. Baptistæ Fonteji, cum Julii Jacobini appendice lucem vidit Bonon. 1582. fol. Familias Byzantinas illustravit *Carolus Cangius* Paris. 1680. fol. in parte priore Historiæ suæ Byzantinæ.

XV. Tria fuerunt apud Romanos cognationis genera, agnatio, gens, & stirps, ut notat Turnebus ad Ciceronem de legibus lib. 1. pag. 31. ac *stirps* qvidem omne cognationis genus continebat, *gentis* jus nullum habebant plebeji, sed tantum patritii ac nobiles qvi capitis nullam erant diminutionem passi, *agnatio* in virilis stirpis cognatione posita erat. De imaginibus nobilium, earum collocatione in atrio, gestatione in funere & simili pompa qva claritatem generis veteres Romani testabantur, vide Lipsium 1. elect. cap. 29. Liberi erant vel *γνήσιοι* legitime nati, vel adoptivi

Jeroi,

θετοὶ, vel νόθοι sive spurii, σκότιοι, de qvorum patre non constabat & παρθενίαι ex adulterio geniti. Vide Potterum IV. 15. Archæol. De adoptionibus privatorum Principumqve apud Romanos & adoptorum juribus agit H. Dodvvellus prælect. Cambden. XVIII. Nobilitatis qvatuor genera è mente Platonis Laërt. III. 88. sq. Apud Romanos distincti nobiles, ingenui sive liberi, liberti & libertini ac servi qvos diversos ordines etiam apud Germanos veteres observat Cluverus German. Antiqvæ lib. 1. cap. 15. pag 98. sq.

XVI. De Nominibus propriis & Nominum impositione atqve usu apud veteres, præsenti loco nonnulla perstringere operæ pretium fuerit. Apud Hebræos unicum nomen in usu fuit, qvod primis temporibus à nativitate statim, ut Caino vel Noacho impositum est: deinde in circumcisione dari consuevit. Hinc additum nomen Parentis, in hunc fere modum: Isaac filius Abraham, Saul filius Kis, Simon *ben* (Syriace *bar*) Jona, Moses ben Maimon, Menasse ben Israël. Sic & fœminæ, Michajahu filia Urielis. Neqve alia nominum ratione in hoc usqve tempus utuntur Judæi, licet nonnullos video cognomen etiam habere ut R. Schabtai integrum nomen est Schabtai Strimer, Pragensis, est enim frater Jacobi Strimeri, filius Josephi Strimeri in direptione Pragensi occisi. Idem tamen in titulo libri de scriptis Rabbinorum, cui titulus est labia dormientium, se non aliter vocat qvam R. Schabtai ben Joseph. Satis freqvens autem inter eosdem Hebræos mutatio nominis variis de causis, unde binomines, qvæ res ut observata magnas difficultates tollit, ita neglecta facit, nec exiguos parit errores. Confer Beckium ad Targum Paralipom. pag. 136. Uno tamen nomine tantum utebantur uno tempore, ita ut ex qvo adscivit Apostolus nomen Pauli, desineret appellari Saulus. Nec Abramus vocabatur amplius, cum datum esset nomen Abrahami, neqve Sarai, ex qvo dicta est Sara, nec Jacob ex qvo hæsit nomen Israëlis, qvanqvam iste postea jam hoc jam illo nomine in sacris literis appellatur. In formatione nominum Hebræos haud curiosius de accurata anologiæ ratione sollicitos fuisse notavit, David Kimhi & Salomoh ben Melech ad 1. Chron. IV. Neq; in scribendis eodem modo nominibus admodum superstitiosos fuisse veteres, Rich. Simon lib. 1. Hist, Crit. V. T. cap. 5. In Talmude Hierosolymitano Massecheт Gittin f. 43. 2. legas Israëlitas extra terram Israëliticam habere nomina sicut nomina Gentilium.

 Sane

Sane à Græcis nominibus & Latinis non abstinuisse, exemplo Tryphonis, Philonis, Nicodemi, Justi, Rufi & aliorum constat. Vide Rev. Alberti à Felde Epist. ad D. Kochium de dialogo Justini Martyris pag. 33. sq. & Joh. Braunium in selectis sacris p. 33. sq. qvi pag. 34. sq. ostendit Judæos post captivitatem duplici nomine non raro usos, uno qvo inter suos & altero qvo inter Ethnicos vocarentur. Trinomines etiam fuere qvidam, si credimus Cornelio Jansenio parte 1. Concordiæ Evangel. cap. 6. & Benedictinis ad S. Ambros. Tomo 1. fol. 1331. In peregrinæ autem lingæ nominibus propriis efferendis tripliciter versari solent Hebræi, nam vel aliter pronunciant ut Græci aliæqve Gentes, ut pro Cyro Cores, pro Artaxerxe Artasasta &c. vel ex peregrina lingva interpretantur in Hebraicam, Vide Grotium ad Gen. XI. 1. & qvæ notavi lib. 1. Bibl Græcæ cap. 6. §. 11. vel nomina in aliam atqve ignominiosam significationem deflectunt, ut variis exemplis demonstravi in eadem Bibl. Græca l. 1. c. 29. §. 8. Qvæ omnia non possunt non multiplices difficultates lectoribus objicere, & qvasdam etiam vix ac ne vix qvidem extricabiles. Josephus qvoq; Medus in fragmentis sacris T. 10. fascic. Crenii p. 252. notavit mirificam diversitatem in nominibus Regum Assyriorum qvæ in sacris & profanis scriptoribus observatur, inde originem ducere, qvod diversæ gentes Assyrii, Babylonii, Persæ, Aramitæ habitantes prope Euphratem, Ægyptii, Græci &c. unaqvæqve nomen Regis varie accommodarent suæ lingvæ. Scriptores qvi Nomina Propria Hebraica in sacris literis collegerunt & interpretati sunt diligenter collegit Clariss. Collega & amicus noster Jo. Christophorus Wolfius in Appendice ad Historiam Lexicorum Hebræorum pag. 228. & Joh. Mollerus Homonymoscopiæ pag. 39. sq His addi possunt qvæ ex MSS. Græcis Codicibus Tomo II. Hieronymi sui ad librum de Nominibus Hebraicis protulit Jo. Marcianæus, qvæ melius digeri atq; emendari illustrariq; ab aliqvo viro docto esset operæ pretium: ut omittam *Matthæi Aurogalli* librum de Hebræis urbium, regionum, populorum, fluminum, montium & aliorum locorum nominibus è V. T. congestum Witeb. 1526. & auctiorem Basil. 1539. 8. *Davidis Chytræi* Onomasticon Theologicum A. 1557. 1578. & Witeb. 1585. 8. Spectat & huc *Paullus Crellius* in Concordantiis realibus à Dan. Fesselio auctis, Germanice fol. Onomasticon nominum propriorum Hebr. & Græcor. qvod exstat ad calcem T. VI. Bibliorum *Polyglottorum Londinens. Marinus Brixianus* in Arca Noæ &c.

&qvi

& qvi in hoc genere versatus qvam diligentissime est, præclarus Vir *Matthæus Hillerus* Professor Tubingensis in Onomastico sacro Tubing. 1706. 4. & in altero qvod Bibliis pentaplis Germanice A. 1712. 4. excusis est subjectum.

XVII. De Græcis veteribus perinde ut de Hebræis affirmare licet simplici fere nomine eos usos fuisse, & genitivum pleramqve parentis addidisse, ut Thucydides Olori & similia. Confer Ez. Spanhem. VI. de numism. pag. 512. sq. At non semper genitivus additus parentem significat, sed interdum aliud qvid subintellitur, v. g. Clinias Alcibiadis scil. Pater. Olympias Alexandri, scil. mater. Hectoris Andromache, scil. uxor. Eusebius Pamphili scil. amicus. Parthenius Dionysii scil. discipulus. Confer Jonsium p. 14. B. Hankium de scriptoribus Byz. cap. 1. §. 5. sq. Amplissimi Cuperi Harpocratem pag. 126. sq. & V. C. Tho. Galei diss. de scriptoribus Mythologicis pag. 19. seq. Pro genitivo Parentis scriptores Romani interdum posuere alterum nominativum, itaqve dixerunt Herodem Atticum pro Attici F. Appionem Plistonicen pro Plistonicæ F. & similia. Confer Salmasium ad Vet. inscriptionem Regillæ pag. 89. seq. Valesium ad Ammian. fol. 40. Solenne fuit apud Græcos nepoti nomen avi imponere. Sic Aristidis pater & filius dicebantur Lysimachus, Aristotelis Nicomachus, ut alia innumera prætermittam, è qvibus nonnulla collegit Stephanus Morinus in Octo dissertationibus pag. 21. seq. παλαιότατον ἔθος ἦν, inqvit Eustathius, τοὺς ἐγγόνους καλεῖσθαι τοῖς τῶν πάππων ὀνόμασιν. At Nomina Romanorum narrantes Græci, prænomina freqventer sola nominant, vel prænomina postponunt, ut Κάτων Μάρκος pro M. Catone & similia apud Dionem aliosqve. Uti Patronymica etiam qvandoqve cognominibus præponi notat Salmasius ad Achillem Tatium pag 537. seq. sed & Græci ipsi interdum præter nomen habebant ἐπίκλησιν sive cognomen, teste Appiano Præf. ad bella Pun. qvod ipsum è variis monumentis antiqvis constare notat laudatus Cuperus in Harpocrate p. 177. Confer Plutarchum Coriolano fol. 218. Nomina peregrina, orientalia maxime cum illa Græci memorant in suis scriptis, vel plane in lingvam suam interpretantur, vel saltim ita inflectunt, ut sono ac terminatione Græca vel Græcis affinia videantur. Imponebant Græci infantibus suis nomen die lustrico

 sive

sive septimus is erat sive decimus à nativitate. Vide Meursium Græcia feriatæ pag. 21. seq. Petrum Moll ad Longi Pastoralia pag. 7.

XVIII. Romanis qvoqve ingenuis (servorum enim simplex nomen fuisse constat, Syri v. g. vel Davi) singula qvibusdam nomina initio fuere, ut Romulo, & Remo; aliis bina, commune sive appellativum ac prænomen alterum, alterum gentile & proprium, ut Hosto Hostilio, C. Mario, Q. Sertorio, L. Mummio, Julio Proculo. Plutarch. in vita Marii p. 406. aliis deniq; terna *prænomen, nomen* gentilitium & *cognomen*, ut L. Junio Bruto, L. Tarqvinio Superbo & Prisco. C. Marcio Coriolano. Plutarch. in Coriolano fol. 218. Fratres, Ciceronis etiamnum ætate prænomine distingvebantur, nomine & cognomine conveniebant, ut P. Cornelius Scipio & L. Cornelius Scipio. M. Tullius Cicero & Q. Tullius Cicero. Simile in patre & filio observare licet, M. Annæo Seneca & L. Annæo Seneca. Postea fratres cognominibus divisi, ut Salvius Otho & Salvius Titianus; Flavius Vespasianus & Flavius Sabinus. Non in omnibus tamen hoc receptum, nam Vitellii fratres solo prænomine distincti. Aulus, Qvintus, Publius & Lucius. Fœminas qvoqve prænominibus usas constat, etsi minus freqventer, unde hoc plane negavit Plutarchus in Mario p. 406. ut Aulam Placidiam, Tiberiam Æliam, Rheam Sylviam Romuli matrem, Cajam Cæciliam, qvod Cajæ prænomen inversa litera scribitur Ↄ ut Tita Ⅎ. Confer Tiraqvellum ab Alex. ab Alex. T. 1. pag. 79. & ad lib. 5. cap. 4. & qvæ Grævius in præf. ad Tomum 2. Antiqv. Rom. inseruit ex Petri Servii Miscellaneis cap. 5-8. qvi cognomine qvoq; usas nonnunqvam ut Cæciliam Metellam, Calpurniam Marcellam &c. qvin prænomine nomine & cognomine simul, ut Furiam Sabiniam Tranqvillinam, Cnejam Coccejam Irinam, ex veteribus Inscriptionibus demonstrat. Maritorum qvoqve adscivere cognomen, ut Marcia Catonis, rarius liberorum, ut Cornelia Gracchorum scil. Mater. adde Ez. Spanhem. VI. pag. 509. sq. Prænomina circiter XXX. notante Varrone, sed longe plura observantur. Nonnulla prænomina eadem in aliis fuere cognomina, ut præter Ez. Spanhem. pag. 519. seq. de numismat. pluribus exemplis idem Servius probatum dedit, qvi præterea docet nonnullos novum adscivisse cognomen, qvod male *agnomen* qvibusdam appellatur ut L. Cornelius Scipio Asiaticus, L. Ælius Præconinus

nius Stilo, M. Valerius Maximus Messala, Q. Cæcilius Metellus Pius. Cognomen sæpe gentilitio nomini præponitur, ut notat Rhodius ad Scribonium Largum p. 191. & Spanhemius VI. de numism. p. 503. sq. De duplici prænomine usurpato id. p. 511. & prænominibus certis familiis familiaribus pag. 513. seq. De more Græcorum Romanos passim solo prænomine notandi pag. 516 seq. qvod & latini interdum faciunt. id. Sola cognomina posita. id. p. 520. & Sirmond. Tomo 4. Opp. f. 599. Qvidam plura etiam habuere cognomina ut P. Cornelius Scipio Nasica Serapio, ne memorem qvæ in titulis Imperatorum cognomina Parthici, Arabici, Germanici &c. Agnomen autem dicitur proprie qvod retinebatur ab adoptatis, cum adoptantium prænomen nomen & cognomen adsciscerent, illisqve jungebatur jam tertio jam qvarto loco. ut P. Cornelius Scipio à Q. Cæcilio Metello adoptatus deinceps vocabatur Q. Cæcilius Metellus Scipio: M. Junius Brutus adoptatus à Q. Servilio Cæpione, dictus postea est Q. Servilius Cæpio Brutus. In his agnomen facile agnoscis Brutum & Scipionem. Porro reliqva illa Asiatici v. g. & Africani & similia non agnomina sed cognomina vocantur etiam à Vellejo lib. 1. c. 13. *Nec quisquam ex novis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicavit.* Nomina alia propria familiis, alia singulorum in eadem familia unius confer Spanhem. p. 505. sq. ὁπικλήσεις Græcis, Perizon. ad Ælian. p. 469. 471. 475. Liberti sive servi manumissi cognomen suum retinebant, prænomen nomenqve recipiebant à patrono, ut Tiro & Laurea cum Cicero eos manumisisset, dicti M. Tullius Tiro & M. Tullius Laurea. Adde Reines. pag. 835. Inscript. seq. Pueris non prius qvam togam virilem sumerent, puellis non anteqvam nuberent prænomina imposita fuisse Q. Scævola tradidit, teste auctore Epitomes de nominum ratione qvæ Valerio Max. subjicitur & à qvibusdam tribuitur Tito Probo. Hæc utinam integra exstaret: qvæ ejus supersunt tamen, illustrata sunt à Stephano Pighio in notis ad Valerium, & à Salmasio in inchoato commentario ab Arnobium, qvem ineditum evolvi in Bibl. Gudiana. De Nominibus Romanorum Onuphrii liber fastis ejus subjectus. De nominibus mediæ ætatis multiplicatis ut Marcianus Mineus Felix Capella, Macrobius Ambrosius Aurelius Theodosius, Anicius Manlius Severinus Boëthius &c. vide Sirmondum præf. ad Ennodium & in limine notar. ad Sidonium. De nominibus propriis apud Germanos consulendus B. Lutheri libellus cum Gotfr. Wegneri observ. Lips.

Lipſ. 1674. 8. Schottelius lib. V. de lingva German. tractatu 2. & qvos allegat p. 1036. ſq. Catalogus nominum propriorum apud Goldaſtum Tomo 2. Antiqv. Alemannicarum. Jo. Henr. Ottius de nominibus hominum propriis Tiguri 1671. 8. Jo. Ebarti onomatologia Lipſ. 1670. 8. &c. De nominibus Anglo Saxonicis Georgius Hickeſius diſſ. Epiſtolar. pag. 23. ſeq.

CAPUT XXI.

De inſtitutione, Scholis, & de re literaria.

De Scholis & Doctoribus Hebraeorum. 1. *De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis & Scholaſticis.* 2. *De Academia, Lyceo, Muſeo Alexandrino &c.* 3. *De aliis ſocietatibus literariis.* 4. *De Profeſſoribus & diſcipulis ratione docendi, lucubrationibus.* 5. *De recitationibus, auditoriis, Anagnoſtis,* 6. *De Scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopolis, & Bibliothecis.* 7. *De ſtudiis veterum* 8. *De charta, & quæ ejus loco, de ſtylo, calamo, atramento &c.* 9. *De literis notisque hieroglyphicis, numeris, ſignis planetarum.* 10. *De typographia origine & incrementis variis.* 11. *De aliis inventis novantiquis.* 12.

I.

DE Scholis Hebræorum poſt Hottingerum Enneade diſſ. in Compendio Theol. Judaic. pag. 285. ſq. agit *Jacobus Altingius* in binis orationibus ſive diſſertationibus de hiſtoria *Academiarum* & *promotionum* Academicarum in populo Hebræorum. Amſt. 1652. 12. & inter opera Viri Clariſſ. poſt ejus fata, curante Balthaſare Beckero junctim edita, qvinqve in fol. voluminibus Amſt. 1687. Tomo poſtremo, Heptade octava diſſ. in qva occurrunt etiam ejuſdem *Studioſus* & *Doctor* Hebræus. Altingio addendi *Georg. Urſinus* in antiqvitatibus Hebraicis ſcholaſtico-academicis Haſn. 1698. 4. *Campegius Vitringa* & *Jac. Rhenferdius* in ſcriptis mutuis de Syna-

Synagoga vetere, & de decem otiosis Synagogæ; *Johannes Hold* de Judæorum Synagogis & Scholis. Norimberg. 1664. 8. *Joh. van Basbuysen* in בית המדרש sive diss. de Academiis Academicorumq; titulorum origine Hebraica. Hanov. 1703. *Joh. G. Grambsius* in Exercitat. de Synagogis Judæorum, sub *Danielis Clodii* auspiciis vulgata Giessæ 1682. *Joh. Henr. Otto* in historia 130. doctorum Mischnicorum qvi *Tanaim* sive repetentes dicti sunt, de qvibus Bartoloccius Tomo 3. p.252.seq. insecutis post eos *Amurais* sive gnomologis, tum *Sebburais* sive Scepticis, hinc *Geonim* sive excellentibus ac deniqve proprie dictis *Rabbanim* sive Magistris. Vide librum Schalscheleth Hakkabalah & Zemach Davidis Gansii. Bartoloccium T.3.p.663.sq. & Jac. Basnagii Historiam Judæorum Tomo 2. Ante Doctores Misnicos floruerunt 1.) assessores Synedrii M. 2.) Prophetæ, 3.) Seniores, de qvibus vide qvæ ex Isaaci Abarbanelis hereditate patrum refert Surenhusius præf. ad Tomum qvartum Misnæ, & qvæ ad librum Seder Olam, Jo. Meyerus. Jo. Henr. Ottonis historia recusa est Amstelodami 1699. 8. ut prætermeam *Christiani Bornitii* dissertationes de Synagogis Hebræorum, Wittenbergæ 1650. vulgatas in 4. Joh. Leonhardi Heubneri dissertationes de Academus & societatibus literariis Hebræorum Witeb. 1703. Christiani Frid. Wilischii de filiis Levitarum. Lipf. 1708. Minus certa & explorata esse qvæ de antiqvissimorum Hebræorum scholis feruntur, monuit post alios Nic. Hieron. Gundlingius parte 1. Historiæ Philos. Moralis p.77.sq. Synagogas in vicis habuisse Judæos notant eruditi interpretes ad Matth. IX. 35. qvibus adde Wagenseilium Parte 2. peræ librorum juvenilium pag. 430. & in libro de Norimberga cap.18. pag.123.sq. ubi disqvirit, num Heræis licuerit exstruere Synagogas in aliis urbibus qvam qvæ munitæ essent: occasione Judæorum, qvi Hagæ Comitis existimarunt, se non rite posse ibi condere Synagogam, nisi Magistratus, suppeditando largiter sumptus, permovissent, ut pontes lapideos interruptos jungerent in ambitum ligneis, qvi in altum elevari possent, aliosqve, ubi illud fieri commode non poterat, clauderent repagulis. Num integrum Judæis sit erudire Christianos, pluribus disqvirit, & fas omnino esse, Judæorum testimoniis evincit Joh. Wulferus Theriaca Judaica pag. 374. seq. De civilitate morum apud Hebræos videndæ D. Ad. Rechenbergii dissertationes ad Hist. Eccles. spectantes pag.721.sq. De fatis studii moralis in gente Judaica, Henrici Scharbau Lubecensis Exercitatio lucem vidit Lipf. 1712. De meritis

Hebræorum in rem literariam diatriba Rudolphi Martini Meelfuhreri, Witeberg. 1669. De institutione puerorum apud Judæos videndus præclarus Maimonidis commentarius de studio legis qvem cum versione & notis edidit Robertus Clavering Oxon. 1705. 4. Conf. Acta Erud. T. 4. supplem. p. 234. De eodem argumento ex instituto agere, præcipue vero rationem, qva post reditum ex captivitate usi sunt, explicare promisit Samuel Petitus, in observationibus suis p. 66. Sed notæ ejus ad Josephum, in qvibus hoc se facturum pollicetur, nunqvam lucem viderunt. In iisdem observationibus l. 2. c. 1. ex codice Talmudico Bava Bathra observat, qvod Josua Jamlæ filius constituit, ut in singulis provinciis atqve urbibus Judæi præficerent elementarios Magistros, iisq; disciplinam traderent liberos circa annum ætatis sextum aut septimum, perinde ut Aristoteles qvoq; l. 7. de republica sub extremum, de pueris septennibus demum literas docendis præcepit. De institutione puerorum, pædagogis & progymnastis apud varias gentes vide qvæ collegit Alexander ab Alex. II. 25. & ibi Tiraqvellus: Josephus Laurentius lib. 1. Polymathiæ diss. XII. Jo. Claudius in diatribe de nutricibus & pædagogis jam supra mihi memorata, qvæ ejus libro de salutationibus Veterum subnexa est. Ultraject. 1702. 12. Cangii glossarium in *proscholus*. De peregrinationibus Romanorum Academicis, lectu digna diatribe Georgii Nicolai Kriegk, edita Jenæ 1704. 4.

II. De origine & usu Scholarum adversus Hobbesii c. 46. Leviathanis singulari excercitatione disputavit D. Adam Rechembergius, p. 487. sq. in qva qvodammodo satisfactum esse videtur iis, qvæ adversus scholarum & academiarum antiqvitatem & usum disseruntur ab Hallensibus in Tomo 1. observ. selectarum. De cætero antiqvitates Academicas & Scholasticas egregie illustrant *Hermannus Conringius* in singulari libro de hoc argumento Francof. 1651. 4. & cum accessionibus, Helmst. 1674. 4. *Tho. Lansius* Commentario de Academiis Helmst. 1666. 4. *Joh. Launojus* in libro de scholis celebrioribus post Carolum M. in Occidente instauratis, tum in Gymnasio Navarræo. Vide & Casp. Calvoeri rituale Ecclesiasticum Tomo 2. pag. 188. seq. Jo. Limnæum libro VIII. juris publici. Antonium Pagi ad A. C. 826. 2. Recentiorum Academiarum historiam exposuit *Guido Pancirollus* libro qvarto de claris legum Interpretibus Venet. 1655. 4. *Antonius de Luca* Melphictanus in laurea legali, *Jacobus Middendorpius* libris 8. de academiis celebribus universi terrarum Orbis Colon. 1602. 8. Ac novissime *Fridericus Luca* in

Heli-

Helicone Europæ, Germanice edito Francof. 1711. 4. De Facultatibus qvævocantur Academicis confer Observationes Hallenses VI. 15. & 18. (ubi de statu Academiarum in sæculis barbaris) & 20. ubi de studiosis laureæ & Candidatis Magisterii. De *trivio* & *quadrivio* artium liberalium, Jac. Thomasius programmate 34. Observationes selectæ Hallenses T. 1. p. 42. sq. & T. VI. Observ. 14. 16. 19. De qvatuor artibus popularibus, Philologia & scientiis Mathematicis Vossii liber Amst. 1660. 4. & Tomo 3. Operum.

Academiæ vocabulum pro scholis majoribus sive studiis ut vocabant generalibus atq; universalibus primum usurpari cœptum est sub Pontifice Paulo II. qvi A. C. 1471. obiit. De dignitatibus Academicis præter cæteros diligentissime egit Joh. Christianus Itterus libro singulari, qvi auctior lucem vidit Francof. 1698. 4 cui addendus Tho. Lansius libro de Academiis jam laudato, & Georg. Christianus Waltherus de statu, juribus ac privilegiis Doctorum. Alia ejusmodi argumenta à variis Scriptoribus pertractata videre licet in Bibliotheca Academica *Casp. Thurmanni*, in qva sub titulis secundum ordinem literarum digestis magno numero colligit Scriptores, qvi tum de Academiis earumqve origine, natura, tum de juribus, immunitatibus & officiis Doctorum Academicorum & universæ rei literariæ juribus atqve Privilegiis egere. Halæ Sax. 1700. 4.

III. De veteri *Academia* * Platonis, qvi locus non valde salubris fuit Athenis, vide Menagium ad Laërt. pag. 141. Ceramicum Jo. Meursii cap. 19. seq. usqve ad 27. & Criticum Arnobianum IV. 1. Hieronymi Matrangæ syntagmata VII. Panormi 1637. 4. & Jo. Petri Ludovici primam Academiam, villam Platonis, cum nova Hallensium collatam, Halæ Sax. 1693. 4. De Aristotelis *Lyceo* ac *Peripato*, *porticu* Zenonis, Antisthenis *Cynosarge* & Epicuri horto: apud Laërtium, Hesychium Illustrem aliosqve mentio occurrit. adde Apostolium II. 31. Proverb. & Potteri Antiqv. Atticas lib. 1. cap. 8. pag. 33. seq. Tomo 12. Thesauri Gronoviani. Memorat etiam Plutarchus lib. de exilio fol. 605. inter sapientum Athenis scholas & diatribas *Palladium* atqve *Odeum*, & in Demetrio pag. 905. *Museum*. De *Museo Alexandrino* post deperdita Andronici, Callimachi & Alcidamantis scripta consulendæ J. F. Gronovii & Lud. Neocori dissertationes qvæ extant Tomo 8. Antiq. Græcarum, qvibus præter dissertationem Ad. Rechenbergii Lipsiæ A. 1698. vulgatam

Gggg 2 & Clau-

* à Philippo Macedone exultam narrat Diodorus Sic. in excerptis Peiresc. p. 295.

& Claudium Nicasium diss. de numo Pantheo Hadriani pag. 23. ubi & templum & Sacerdotem in illo Museo fuisse observat, adjungendi Jonsius pag. 218. seq. de scriptoribus Hist. Philos. Tillemontius in Historia Imperatorum Gallice edita Tomo 2. pag. 431. seq. & Gvil. Caveus parte 2. Hist. literariæ scriptorum Ecclesiasticor. pag. 20. seq. edit. Genevensis. A. C. Eschenbachius diss. de conviviis sapientum pag. 305. seq. Etiam Humfredus Hody de illo dicturus fuit in Antiqvitatibus Alexandrinis, sed qvæ præmaturo viri doctissimi obitu interciderunt. De *Museo Heliconio* scripserat olim Amphion Thespiensis, cujus librum 2. laudat Athenæus lib. 14. Dipnosph. Alioqvi *Museum* (μυσεῖον) idem est ac templum Musarum; *& in Creta* Museum dictum est locus, ubi Sirenes cum Musis certarunt, teste Svida & Stephano in ἄπτερα. Inde ortus mos loca, in qvibus homines studiosi musis sive literis vacarent, *musea* appellandi, qvalia publica fuere Athenis qvamplurima, in qvibus mos sortito qvæstiones proponi ut testatur Plutarchus lib. 9. Sympos. qvæst. cap. 1. Confer Meursium II. 9. Athen. Attic. *Pergami* qvoqve ejusmodi Museum fuisse qvod à Svida περγαμηνῶν κύκλων nomine celebretur, disputat Clariss. Kusterus ad Svidam in Μουσεῖον. Ἐφέσιος. De *Athenæo Romano*; in qvo publicæ recitationes solebant fieri, agit Sirmondus ad Sidonii lib 2. Epist. 9. & lib. 4. Epist. 9. Tomo 1. pag. 893. 939. Vossius in lib. de cognitione sui, recuso in Tomo 1. method. Crenii pag. 793. De *Claudio* sive museo ejusmodi, auspiciis Imperatoris Claudii exstructo Alexandriæ, cujus meminit Athenæus VI. pag. 240. adeundus Casaubonus ad Claudium Svetonii cap. 42. De Æsculapii & Hygiæ sive salutis Collegio Romæ è LX viris constante vide vetus marmor apud Sponium pag. 52. Misc. eruditæ antiqvitatis. Musei qvod fuit *Træzene*, meminit Pausanias in Corinthiacis. De *Museo* qvod *Cpoli* condidit Muselius præpositus sacri cubiculi sub Theodosio jun. vide Cangii CPolin Christian. lib. 2. pag 176. De *Nymphæo* qvod Stagiris fuit, meminit Plutarchus in vita Alexandri p. 668. edit. Gr. Lat. Xylandri. Museum vocat Plinius XVI. 32.

IV. Societatum literarium pleniorem notitiam adhuc exspectamus à Clariss. amico nostro *Christiano Junkero*, tot aliis scriptis præclare merito, cum interim de illo argumento videri possunt Morhofius lib. I. polyhistoris cap. 14. Samuel Chapuzellus (Chapuzeau)

zean) A.1701. denatus in Tab. VIII. Europæ viventis, Ancillonius in Miscell. criticis Gallice editis Tomo 1. pag. 17. sq. Godfredus Vockeroth in historia societatum & rei literariæ ante diluvium, atqve introductione in notitiam societatum literararium, qvæ Jenæ 1687. 4. primum separatim & deinde Gothæ A. 1708. 8. junctim prodierunt. Jacobus Frid. Reimannus parte 1. introduct. in Historiam literariam Germanorum pag. 107. sq. Joach. Fellerus ὁ μακαρίτης in Panegyrico Magistris Philosophiæ A. 1688. Lipsiæ creatis scripto; & Jo. Reiskius vir doctiss. in programmate de pinacothecis, Cimeliothecis, & societatibus doctorum in Europa, Guelpherbyti 1685. De singulis qvibusdam & nobilioribus ejusmodi societatibus etiam singulares scriptores extant, ut de regia Parisiensi Pelissonius, Joh. Baptista du Hamel, Fontenellius: de Regia Londinensi Thomas Sprat, cujus liber Gallice etiam translatus est, & Martinus Kempius in Bibl. Anglorum, nec non Rev. Henricus Ludolphus Benthemius in Engelländischen Kirchen- und Schulen-Staat pag. 56. sq. & 61. sq. qvi etiam de Philosophorum societate Oxoniensi agit, pag. 350. Societatum qvarundam literariarum Italiæ symbola, sive ut vocant impresas exponit Kircherus Tomo 2. Oedip. Parte 1. pag. 9. sq. De societate regia Inscriptionum & Numismatum Parisiensi, in Ephemeridibus Paris. A. 1702. plura leguntur. De Societate Medicorum instituta à Rege Philippo V. mentio in memoriis Dombensibus Trevoltinis A. 1702. Tomo 2. pag. 56. sq. edit. Amstelod. De Academia scientiarum & linguarum Berolinesi instituta à Rege Borussiæ gloriosæ memoriæ Friderico, vide Acta Erud. 1701. pag. 176.

V. Privilegia Imperatorum & Leges de studiis liberalibus, Professoribus, Scholaribusq; in Codice Justinianeo & Theodosiano reperiuntur. Vide *Jac. Gothofredum* ad Codicis Theodos. l. 6. tit. de Professoribus l. 13. de Medicis & Professoribus & l. 14. de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopolis, ad qvas exstat etiam erudita diatriba *Herm. Conringii*. Collectanea *Josephi Laurentii* de Professoribus, Oratoribus & Nomenclatoribus ex ejus Polymathia recusa sunt T. 10. Antiqvitatum Græcarum Gronovii, in qvo exstat & præclarum Ludov. Cresollii opus ex editione Paris. 1620. 8. qvod inscribitur Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, Sophistarum Libris V. in qvo de omni ratione Scholarum præcipue

Rhetoricarum apud veteres; multa egregie docentur. De gemino veterum docendi modo *exoterico* & *acroamatico* sive qvod idem est, dialectico & accuratiore analytico exstat singularis tractatus Melchioris Zeidleri, Philosophi & Theologi Regiomontani. Regiomonte 1685. 4. Octaviani Ferrarii de Sermonibus exotericis & disciplina encyclio Libri 2. cura Goldasti, cujus Epistola de cryptica veterum Philosophorum disciplina ad Goclenium præmittitur, recusi sunt Francof. 1606. 8. Vide etiam Plutarchum in vita Alexandri p. 668. editionis græco-latinæ, Themistii Orationes p. 319. edit. Harduini. Francisc. Patricium in discussionibus Peripateticis, Menagii notas ad Laërtium p. 197. sq. Eschenbachii Epigenem sive librum de poësi Orphica pag. 4. sq. & Meibomii notas ad jus jurandum Hippocratis p. 95. De differentia discipulorum inter se, diversisq; eorum gradibus agit Cresollius Lib. IV. Theatri Rhetorum cap. XI. De occultatione sublimiorum dogmatum, qvæ Pythagorici & alii Philosophi, tum inter Judæos Esseni (de qvibus Porphyrius apud Euseb. IX. 3. præparat) & inter Christianos hæretici pleriqve non nisi initiatis & intimioris admissionis discipulis communicabant, non pauca collegit Jacobus Usserius, Archiepiscopus Armachanus in historia dogmatica de Scripturis & sacris vernaculis (Lond. 1689. 4.) p. 252. sq. 270. sq. Menagius ad Laërtium pag. 376. Mutius Pansa de osculo Ethnicæ & Christianæ Theologiæ pag. 14. sq. Campegius Vitringa Lib. 3. observatt. cap. 20. pag. 761. Ludolphus Kusterus sive Neocorus in historia critica Homeri pag. 58. sq. Hisce affinis fuit aliquo modo *disciplina arcani* apud veteres ol im Christianos, etiam Catholicos atqve orthodoxos receptissima, nisi qvod illa non tam doctrinam sive *κηρύγματα* spectabat, qvam circa ritus sacramentorum & verba symboli versabatur, ut adversus Em. Schelstratenum docuit Wilh. Ernestus Tenzelius parte 2. diss select. De *lucubrationibus* veterum & vigiliis studiorum causa freqventatis disqvisitionem singularem edidit B. Christophorus Cellarius, Halæ Saxon. 1699. 4. Eas in longam noctem protractas nocere sanitati jam olim notavit Hippocrates Lib. 1. de re medica: qvamvis Gabriel Naudæus qvæstione 3. iatrophilologica cum primum laudasset studia matutina, deinde pag. 73. sq. disputet pro nocturnis lucubrationibus, ita tamen, ut qvemadmodum in omnibus ita in his qvoqve nimium in vitio esse non dubitet.

VI. De

VI De recitationibus veterum Lipsius videndus Centur. 2. Epistola 48. ad Belgas, Vossius pater lib. de recitationibus veterum recusus in Tomo 1. method. Crenii: Gabriel Bisciola Tomo 2. Lectionum subsecivarum lib. 15. cap. 20. Casaubonus ad Theophrasti Characteres pag. 126. seq. & ad Avidium Cassium Vulcatii Gallicani, tum Ferrarius lib. 3. de veterum Acclamationibus. De Lectoribus sive Anagnostis Jo. Schefferus lib. de stylo pag. 69 seq. qvi pag. 72. etiam Lectricem ex Servio observat. De auditoriis Veterum Frid. Spanhemii oratio Tomo 2. Opp. pag. 1364. seq. De anagnosmatis sive lectionibus in conviviis adi Baccium pag. 191. sq. Libri 4. de vinis, & Jac. Goettenium lib. 2. obs. cap. 2. Cæterum *recitare* proprie non ex memoria dicere sed de scripto legere est, ut præter alios observat Lambecius in Orationibus suis pag. 81. seq. De *Anagnostis* etiam nonnulla Alexander ab Alexandro. Tomo 1. pag. 350. edit. cum Notis varior.

VII. De *scribis* veterum, Romanorum præcipue, & *notariis* Andreas Christ. Eschenbachius in dissertationibus junctim editis pag. 257. seq. De *librariis*, *antiquariis* & *Bibliopolis* antiqvorum Balthasar Bonifacius de Archivis cap. 8. Pignorius lib. de servis pag. 228. sq. Popma de operis servorum pag. 67. & peculiari diatriba Vir Clariss. Christianus Schœtgenius, Lips. 1710. De ratione *voluminum* & cylindrorum ειλητῶν apud veteres, Gvil. Schickardus de festo Purim Tomo 8. Critic. Angl. pag. 486. B. Carpzovius ad Schickardum de jure Regio Hebræorum pag. 92. Jo. Doughtejus Analectis sacris ad Esaiæ XXXIV. 4. Salmasius ad Solin. p. 278. 706. & de modo usurarum c. 10. p. 404. sq. & in specimine confutationis animadversionum Heraldi pag. 107. sq. & ad Vopiscum: If. Vossius ad Catullum pag. 50. sq. qvi codicum membranaceorum sive *librorum quadratorum* usum ab Attalo demum cœpisse observat. Videndus etiam Ovidius lib. 1. Tristium elegia prima, Leo Allatius prolegom. ad librum de patria Homeri pag. 20. sq. & ad Antiqvitates Hetruscas pag. 137. Ramiresius ad Martialem II. 67. Christianus Salbach, nuper admodum hoc ipso anno 1713. extinctus in diss. de libris veterum, Gryphisvvald 1706. 4. Christianus Gotlieb Schvvartzius dissertatione erudita duplici de ornamentis librorum apud veteres usitatis Lips. 1705. 1707. & Tho. Bartholinus de legendis libris diss. IV. pag. 125 seq. Libros conglu-

ti-

tinandi artem Athenis Philtatium virum doctum sodalem suum invenisse testatur Olympiodorus Philosophus Alex. apud Photium. De *diptychis* Rosvveidus ad Vitas Patrum pag. 773. seq. De *Pinacothecis* & *imaginibus* virorum doctorum qvibus Bibliothecæ exornatæ, Jo. Henr. Meibomius ad Vogleri introduct. in Historiam literariam pag. 163. sq. Bartholinus de legendis libris diss. 2. p. 64. sq. & amicus noster Jo. David Schreber peculiari diss. de imaginibus virorum, Bibliothecarum ornamento Lips. 1692. De *Bibliothecis* veterum Justi Lipsii libellus & seorsim & inter ejus opera sæpius editus, occurrit etiam in collectione Jo. Joachimi Maderi, qvi varios de Bibliothecis & re Bibliothecaria Scriptores congessit, præmissa præfatione de Scriptis & Bibliothecis antediluvianis, incerta fide jactatis. *Helmst. 1666.* 4. Novissime Maderi collectionem recudi fecit, & Herm. Conringii Epistolam sive librum de Bibliotheca Augusta Gvelpherbytana, qvo etiam de veterum re Bibliothecaria differitur, tum Naudæi, Spizelii & aliorum de Bibliothecis scripta adjunxit, pluresq; alios scriptores de hoc argumento duobus voluminibus junctim edidit, Rev. Johannes Andreas Schmidius, Theologus Helmstadiensis plus simplici vice jam mihi laudatus. Rudolphi Capelli, τȣ̃ μακαρίτȣ Syntagma lectionum Bibliothecariarum memorabilium Hamburgi 1682. 12. vulgatum itidem varia non ad recentem tantum, sed & veterem rem Bibliothecariam facientia collegit, qvod facit etiam Dan. Gvil. Mollerus diss. de Bibliotheca, Altdorf 1700. 4. Vide & Præfationem ad reliqvias Bodlejanas, Acta Erud. 1704. pag. 301. seq. & Georgii Engelbrechti diss. de jure Bibliothecarum. Helmst. 1702. Jo. Langii Epistolas Medic. II, 3. Hospinianum de templis fol. 100. sq. Bibliothecarios Bibliothecæ Alexandrinæ * recensent Jonsius de Scriptoribus Historiæ Philosphicæ pag. 101. & J. F. Gronovius *in supra laudata* diatriba de Museo Alexandrino. De Bibliothecariis Vaticanis consulendus Joh. Ciampinus. De Biblitohecæ Cæsareæ præfectis (sunt enim, qvi Bibliothecarii nomen tanqvam non satis latinum refugiunt, ut Vossius & alii) Petrus Lambecius lib. 1. Comm. de Bibl. Vindobonensi.

VIII. De

* Ptolemæus Philadelphus decem myriadas librorum collegit Alexandriæ teste Syncello pag. 271. 273. His Pergami Bibliothecas addi voluit Antonius, Cleopatræque destinavit, in qvibus 200000. βιβλίων ἁπλῶν. Plutarch. pag 943. in Antonio.

VIII. De studiis veterum & omni genere elegantioris eruditionis apud veteres cultæ, eruditus exstat liber *Jo. Wowerani*, Hamburgensis (fuit enim & alter hoc nomine Antvverpiensis) qvi inscribitur *de Polymathia*, & primum lucem vidit Hamburgi 1604. 4. Postea adjunctis argumentis ac indicibus elogioqve Wovveriano, cura Jac. Thomasii Lipsiæ 1665. 8. Ex Thomasii editione recusus est T. 8. Thes. Antiqv. Græcar. Inter alia falsos esse & injuriam Wovverano facere, qvi tractationem de polymathia *Isaaco Casaubono* per plagium surreptam dicere ausi sunt, idem Thomasius ostendit, qvanqvam verissimum est Casaubonum qvoqve de eodem argumento opus molitum fuisse, sed ex aliis Wovverii scriptis patet non opus ipsi fuisse, ut aliena scrinia expilaret, cui diligentia sua & ingenio satis, qvod scriberet, suppetebat domi.

IX. De prima scribendi origine & omni antiqvitate literaria non inelegans tractatus *Herm. Hugonis* Jesuitæ lucem vidit Antvverp. 1617. 8. cui jungendus *Petrus Holmius* est, in accurata disqvisitione de scriptura & variis rationibus sive ad dextram sive ad sinistram sive desuper vel qvocunqve alio modo scribendi, publicata Lundini Scand. 1670. 8. & recusa in Analectis Philologicis Tho. Crenii cura editis in Belgio 1699. 8. *Balthas. Frid. Saltzmanni*, Argentoratensis dissertationes qvatuor; cum cura elaboratæ de varietate antiqvæ scriptionis Lips. 1661. 4.

De charta & papyro veterum videndi Plinius lib. 13. c. 11. & Isidorus Lib. VI. Orig. cap. 9. Cassiodorus lib. XI. Variarum Epist. 38. Matthiolus ad Dioscoridem lib. 1. cap. 98. Melchior Gvillandinus & Josephus Scaliger contra Gvillandinum de papyro. Joh. Mabillonius in opere de re diplomatica, Montfauconus in Palæographia Græca pag. 13. seq. Franciscus Maria Nigrisolus, Medicus Ferrariensis in diss. de charta ejusqve usu apud antiqvos, qvæ inserta legitur Museo Minervæ Venetæ Tomo 3. pag. 249. sq. & Leo Allatius pag. 91. ad Antiqvitates Hetruscas, ubi inter alia docet, mangonem qvi antiqvitates illas supposuit inepte eas commisisse chartæ ex linteis contritis, qvod longe recentius inventum & Germanorum qvidem, ut notat Scaliger in Scaligeranis secundis pag. 7. Præcipue vero ridiculum esse, qvod in una charta artificis chartarii insignia relicta erant, qvibus charta & ejus confectæ tem-

pus internosci potuit. De illis insignibus, atqve ut sæpenumero horum ope fraudes detectæ fuerint, pluribus disputat Allatius pag. 136. Qvod veteres in cortice fagi scriberent (auf Buchrinden) hinc Olaus Rudbekkius pater in Atlantica sua observat libros hodieq; Germanis vocari Bücher. Varia alia, in qvibus antiqvitus scriptum fuit recenset præter Allatium & Hermannum Hugonem in libris laudatis Alexander ab Alex. II. 30. & ibi Tiraqvell. Bartholinus diss. 4. de legendis libris pag. 90. seq. ac novissime vir eruditissimus Bernardus Montfauconus in palæographia Græca lib. 1. Pars chartæ tenuissima dicta *ina* ut constat è Festo in ilia & exilis. De linteis libris sive mappis Allatius libro jam memorato pag. 25. sq. & 130. sq. idem p. 123. observat Sinensium chartam diversam à papyro veterum & nostra charta ex linteo confecta. De Græcorum charta bombycina, idem pag. 133. Videndus etiam Stephanius pag. 99. sq. ad Saxonem Gram. & Pancirolli nova reperta lib. 2. tit. 13. De more in vestibus scribendi præter Allatium pag. 127. sq. disserit Albertus Rubenius Lib. 2. electorum c. 1. De *pugillaribus* veterum Alex. Wildhelmius in Appendice ad diptychon Leodiense. De *albis* A. Schottus ad Proverb. Vaticanæ appendicis 1. 80. *Calami* loco antiqvissimus usus fuit *stylorum* sive graphiorum ex ferro, ossibus, vel alia materia, de qvibus agunt Interpretes ad Jobi XIX. 24. Fesselius in adversariis sacris T. 1. pag. 41 Florianus Klepperbein in historia Artis scriptoriæ Witeberg. 1683. & Viri docti ad illud Horatii L. 1. Sat. 10.

Sæpe stylum vertas iterum quæ digna legi sint
Scripturus.

Qvibus verbis respicit ad figuram stylorum, qvi ex altera parte acuti erant, & scriptioni inserviebant, ab altera parte lati, & ad delendum vel emendandum obducendumqve scripta in cereis tabulis adhibebatur. Imagines duas styli * veteribus usitati habes in æs incisas apud Laurentium Pignorium lib. de Servis pag. 224. Alii stylorum loco vel *calamos* vel *pennas* animalium vel deniqve ut etiamnum apud Sinensis receptum est, *penicillos* adhibuerunt ad scribendum. Inter Davidis Clerici Orationes octava, nona & decima eleganter perseqvuntur laudes & usum pennæ, atramenti & chartæ. Amst. 1687. 8.

Charta

* Stylis scriptoriis qvandoqve homines confossi atqve obtruncati, ut Q. Antyllius ap. Plutarchum in C. Grach. pag. 840. & recentiore ætate Scotus Erigena.

Charta loco apud antiqvissimas gentes plumbeæ tabulæ vel etiam alia duriora metalla & lapides in usu fuerunt, ut ad eundem Jobi locum XIX. 24. jam pridem annotatum est. Confer Allatium ad Antiqvitates Hetruscas pag. 127. seq. & Laurentium Beyrling in Theatro Vitæ Humanæ Tomo 7. sub Titulo: *Scriptio*, ubi qvamplurima alia de universo hoc argumento collecta reperiuntur. Spectant etiam huc qvæ de columnis Sethi lapidea & lateritia, de columnis Mercurii, & Ægyptiorum obeliscis nota sunt ex Josepho, Diodoro Siculo & aliis Scriptoribus, unde patet antiqvissimum usum fuisse columnis lapideis res memorabiles tradendi: de qvo more varia congessit Huetius in demonstratione Evangelica pag. 93. sq. edit Lipsiens ubi præclara inventa, leges & alia ejusmodi, res qvoqve gestas insigniores posteris in columnis, saxis, parietibus & tabulis æneis traditas notat, cui adde Luc. Holstenium ad vitam Pythagoræ scriptam à Porphyrio pag. 67. 68. Humfredum Prideausium in limine notarum historicarum ad epochas marmoreas Arundelianas. Herm. Hugonem de prima scribendi origine cap. X. & Pet. Holmium de Scriptione cap. 4. Extant & de charta & papyro veterum singulares dissert. Christiani Lindneri, Lips. 1647. & Georg. Gasp. Kirchmajeri Witeb. 1666. Sinensium charta ex cortice arboris *bambu* confecta est & facile à vermibus corroditur, unde Bibliothecarum Codices subinde recentandi & describendi sunt, ut narrat Lud. de Comitibus in novis memoriis Sinensibus Gallice editis Tomo 1. pag. 261. sq. ubi de tota illorum scribendi & imprimendi libros ratione plura Lector observata reperiet.

De *atramentis* cujuscunqve generis singulari opere agendum in se suscepit Petrus Maria Caneparius, Cremensis, Philosophus Venetiis medicinam professus, qvod lucem vidit Lond. 1660. 4. & qvanqvam propter qvamplurimas observationes Physicis & Medicis non displicet, tamen antiqvitatis cultoribus parum satisfacit, unde infeliciter in hoc argumento versatum esse sentit Leo Allatius in animadversionibus ad Antiqvitates Hetruscas pag. 145. qvi pag. 143. sq. nostrum ex calcantho atramentum (de qvo Caneparius pag. 254. seq.) à veterum illo diversum fuisse probat. Vide de atramentis præterea Vitruvium Lib. 7. cap. 10. & sq. Plinium lib. 35. cap. 6. Cardanum cap. 64. de rerum varietate & lib. 8. subtilitat. Politianum

cap. 40. Miscellan. ubi dubitat an ex sepiæ liqvore (qvod tamen multi affirmant) atramentum olim fieret. His adde deniqve Vossium lib. 4. de idololatr. cap. 49. Salmas. de cruce pag. 483. sq.

X. De literis Hebraicis, Græcis, Latinis earumqve inventoribus egregia annotarunt Josephus Scaliger ad Eusebium, numero 1617. Salmasius ad inscriptionem Herodis Attici pag. 230. sq. Lilius Gyraldus dialogo 1. de historia Poëtarum. Bernardus à Mallincrot in libro de literis earumqve origine & natura, Monasterii Westphal. 1639. 4. Meursius ad Hesychium illustrem pag. 179. sq. Samuel Petitus lib. 2. observ. cap. 1. Ez. Spanhemius de usu numismatum & præstantia diss. secunda. Gvilelmus Nicols in libris elegiaco scriptis carmine notisqve illustrato de *literis inventis*. Lond. 1711. 8. Olaus Rudbeckius parte 1. Atlanticæ cap. 38. Bochartus Lib. 1. Chanaan cap. 20. Th. Munkerus ad Hyginum fab. 277 Joh. Marshamus Canonis Chronici pag. 123. seq. & auctor eruditæ diss. qvæ Clariss. Montfauconi Palæographiæ subjicitur de priscis Græcorum ac Latinorum literis. Leo qvoqve Allatius paravit librum de origine Græcarum literarum, in qvo earum antiqvitatem & usum & ut immutatæ fuerint, explicaverat, ut ipse testatur Lib. de patria Homeri pag 88. Ex gruum volatu figuras literarum à Mercurio Trismegisto efformatas tradit Cassiodorus lib. 8. Variar. Ep. 12. alii hoc tribuunt Palamedi, unde grues aves Palamedis dicuntur à Martiali Lib. 13. Epigr. 75. De volatu literato gruum videndus præ ceteris Jac. Gaffarellus in curiositatibus inauditis pag. 250. sq. meminit & Martialis lib. IX. Epig. 14. laudans nomen Earini dignissimum, qvod penna scribente grues ad sidera tollant. Idem Gaffarellus multus est in explicando Alphabeto superstiti*oso & inani*, qvod in cœlo videre sibi visi sunt nugivenduli nonnulli, de qvo Kircherus Tomo 2. Oedipi pag. 2. pag. 215. Alia Alphabeta commentitia Adami, Noachi, & Henochi refert atqve explodit Tho. Bangius in cœlo orientis Exercit. secunda de literatura Patriarchali, videsis qvoqve Rocham in Bibliotheca Vaticana pag. 79. 82. 88. 91. sq. Kircherum Tomo 2. Oedipi Par. 1. pag. 105. In ordine alphabeti Hebræos ac Phœnices secuti sunt Græci & Latini, ut post alios notant Hallenses Parte VI. Observ. cap. 4. Græca Alphabeta per varias ætates diversimode in MSS. exarata singulari tabella exhibuit Eduardus Bernhardus Anno 1689. Oxonii, atqve inde Ezech. Spanhemius de usu & præstantia numismatum diss. 2. edit. Lond.

Longe

Longe plurima ab eo tempore è MSS produxit Montfauconus in eruditissimo Palæographiæ Græcæ opere. Latina diversarum ætatum habes apud Mabillonium in opere præclaro de re diplomatica; & Papebrochium in propylæo ad Tomum 2. Actorum sanctorum Aprilis. Variarum lingvarum alphabeta & notas singulari studio collegit ac digessit Andreas Mullerus Greifenhagius, una cum versionibus prope centum orationis Dominicæ, & post ejus fata publico dedit Seb. Godofr. Starkius ὁ μακαρίτης, Berolini 1703. 4. Notas varias & siglas Medicorum, Chemicorum, Astrologorum exhibet præter Montfauconum Cangius ad calcem Glossarii Græci.

Cifrarum usum & figuras non ab Arabibus primum repertas, sed à Græcis ad Arabes, ab his ad Indos, tum ad nos qvoqve pervenisse contendit Is. Vossius pag. 64. sq. ad Melam: & Boëthii jam ætate recepta fuisse hæc numerorum signa ex antiqvissimo ejus codice ibidem demonstrat. Cui adde Joh. Wallisii Epistolam de cifrarum in Anglia usu circa annum CHristi 1090. in Transactionibus Philosophicis Anno 1700. Mense Septembri. Ex Græcis literis formatas esse numerorum notas, facile ostendit Huetius in demonstratione Evangelica, qvod de characteribus 7. Planetarum etiam verisimile esse & ex Græcis 7. vocalibus illos videri formatos, alibi demonstravi, licet alias rationes characterum illorum reddit Jos. Scaliger ad Manilium p. 460. edit. Argentorat. cui adde Salmasium ad Solin. p. 873. sq.

Præter literas vulgares, qvibusdam gentibus etiam fuere *literæ sacræ* sive *hieroglyphicæ*, ut de Ægyptiis vulgo constat, de qvibus nota Clementis Alexandrini, Diodori Siculi & aliorum testimonia, & libri integri Horapollinis & Pierii Valeriani: sed præcipue perspicui documenti loco sunt, obelisci hodieqve superstites, atqve literis illis inscripti, & à Kirchero in Obelisco Pamphilio & Oedipo Ægyptiaco qvanqvam non usqve qvaqve feliciter explicati. De aliarum gentium characteribus, qvos à profanis diversos habuerunt, disputat Bochartus in Geographia Sacra lib. 2. Chanaan cap. 17. qvod vero de Æthiopibus ibidem tradit, aliter videtur Jobo Ludolpho, Historiæ Æthiopicæ lib. IV. cap. 1. §. 23. Hebræorum populo sanctiores fuisse literas, qvas vulgo dicimus Samariticas, nullo certo testimonio constat, cum nummorum lubrica sit fides, & Pentateuchum Samariticum ex Hebraico nostro descriptum esse clarissimis argumentis docuerit Jo. Henr. Hottingerus in exercitatio-

tationibus Samariticis, cui adde sis Stephanum Morinum in exercitationibus de lingva primæva, & Johannem Buxtorfium de literis Samariticis adversus Ludov. Capellum. De Lingva Sacra Ægyptiorum agit qvoqve idem Bochartus in Phaleg pag. 156. & Joh. Clericus ad Exod. XXVIII. 37. Initia sive mysteria scripta literis arcanis vide Jo. Priceum p. 693. ad Milesias Apuleji. De Lingva Sacra Bramînum meminit Jo. Baptista Tavernierius parte 2. Itinerarii pag. 171. & plerisqve Indis qvemadmodum etiam Siamensibus duplex est Lingva, una vulgaris & altera eruditorum, ut ex Louberio & aliis constat. Sinenses vero neqve literis utuntur neqve facile concipiunt, qvomodo fieri possit, ut tam exiguo numero characterum, qvorum singuli nihil significant, exprimere atqve scripto consignare possimus tot tamq; diversas animi nostri conceptiones & qvæcunq; ore eloqvi valemus. Itaqve loco Alphabeti habent characteres seu figuras qvamplurimas, qvarum alii 80000, alii 54409. numerant, vide Ludovicum de Comitibus memoriarum Sinensium Tomo 1. pag. 255. & Novellas Reipubl. Literariæ A. 1688. pag. 189. Qvomodo Sinensium characteres differant ab Hieroglyphicis Ægyptiorum, disqvirit Kircherus T. 3. Oedipi pag. 10. sq. idem characterem Zoographicum sive Hieroglyphicum Hermetis ut hariolatur cum Alphabeto Copto & literis Græcis confert pag. 35. seq. De literis Brachmanum seu Gymnosophistarum idem Kircherus consulendus pag. 21. seq. De Mexicanorum pag. 28. seq. de Peruvianis aliisqve gentibus qvi literarum usu destituuntur, eorumqve loco nodos vel aliud ejusmodi abhibent, vide Ludolphi Neocori Biblioth. novorum librorum Anno 1699. p. 669. & Hallensium Observat. selectas Tomo 1. pag. 292. Germanis etiam veteribus literarum ignorationem ex Taciti testimoni objectam disqvirit idem Neocorus pag. 674. seq. qvod tamen ad solum literarum amatoriarum commercium restringit Vir Clariss. Andreas Ludovicus Kœnigsmannus Exercitatione singulari Kiloniæ edita de literum amatoriarum apud Germanos ignoratione. Vide & alteram ejusdem de origine literarum apud Germanos.

XI. Typographiæ artem à Germanis repertam esse præter alios agnoscit Claudius Qvilletus Gallus lib. IV. Callipædiæ, hisce versibus:

Quis

Quis nescit diri resonantia fulmina Martis
Germana fabricata manu? graphicasque typorum
Inventas Rheni famosa ad flumina formas,
Doctorum queis scripta virum pretiosaque Musis
Carmina venturos durant servata per annos.

Neqve hanc gloriam Germanis invident Gabriel Naudæus, in Historia Ludovici XI. c. 7. aut Mabillonius Tomo 1. Musei Italici p. 64. qvanqvam Belgis Harlemensibus, inventore *Laurentio Costero* * vindicare malunt Boxhornius & P. Scriverius, Bertiusqve & in Historia Batavica cap. 17. Adrianus Junius. Cæterum inter Germanos ipsos hoc de invento certant Argentinenses & Moguntini. Nam Moguntinis hunc honorem asserunt Trithemius, Nicolaus Serrarius & Jo. Saubertus: tum Georgius Fridericus Magnus, de qvo Tentzelius in dialogis vernaculis menstruis Anni 1692. pag. 683. ex Italis etiam Bernhardus Scardeonius, ut observatum Struvio p. 164. T. 1. Bibl. Antiqvæ. Argentinensibus Adamus Schragius, Jo. Henr. Bœclerus, Jo. Schmidius, Jo. Schilterus & Jacob. Wimphelingius. Sane inter primos fuerunt, *Jo. Guttenberg zum Jungen, Johannes Fust & Jo. Medinbach*, ** cives Moguntini & *Jo. Mentelius*, civis Argentoratensis, qvi in Europa libros typis exscriptos in lucem ediderunt circa annum 1450. ac deinceps. Novissime paradoxon hactenus inauditum de Pamphilo Castaldo, Feltrinensi, typographiæ primo inventore, à qvo artem illam didicerit Johannes Faustus, vidi memorari in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1712. Tomo 2. pag. 470. De Gvilelmo Caxoduno qvi primus typographicam artem Londini exercuit, adi si placet Jo. Lelandum de scriptoribus Britanniæ pag. 423. In Gallia antiqvissimi typographi fuere Ulricus Gering, Martinus Crantz & Michaël Friburger circa Annum 1470. Græcis literis primus impressit Parisiis Jo. Gourmont. Romam hæc ars perlata est à Conrado Svveinheim & Arnoldo Pannarts circa Annum 1465. Cæterum de uni-

* Costero forte non deneganda inventio rudimentorum typographiæ sive artis voces ligno incisas imprimendi: sed perfectio ipsa & qvod in inventione illa præcipuum est ars imprimendi literis separatis plumbeis, qvarum ad multos & varios libros excudendos usus esse possit, Moguntinis vel Argentoratensibus debetur. Confer Jo. Georgii Betulii sive Burchardi Epistolam ad amicum de relatione itineris D. Christiani Henrici Erndl. pag. 65. sq. Sinensium typographia Costeri inventioni similis, nihil fere cum Europea commune habet.

** Vide Tentzelii dialogos A. 1698. pag 664 sq. & 739. Burch. Gothelf Struvii introduct. in Hist. literar. c. 5. Chronicon der Stadt Francfurt an Mayn p. 435. sq.

universa hac re & typographicæ artis origine atqve incrementis videndi Andr. Chevillerius in Lib. Gallice edito & variis scitu jucundis rebus referto de origine typographiæ Parisiensis, Paris. 1695. 4. Bernhardus à Mallincrot in tractat. de ortu & progressu artis typographicæ, Colon. 1693. 4. Isaacus Bullart in Academia scientiar. Gallice edita Tomo 2. pag. 241. sq. (ubi singillatim de Guttenbergio & Costero) Pauli Freheri theatrum viror. eruditorum pag. 1424. sq. Joh. Arnoldus Bergellanus in poëmate encomiastico de chalcographiæ inventione, qvod integrum recudi curavit Tenzelius Bibl. select. A. 1704. p. 986. sq. Jo. Langius II. 3. Epist. Medic. Georgius Paschius in inventis, nov-antiqvis pag. 330. sq. Joh. Caillius, in historia typographiæ edita Gallice Parisiis 1689. 4. *qvanqvam Vignolius* Marvillius Tomo 1. Miscell. pag. 80. notat eundem non satis certam notitiam habuisse rerum plerarumqve de qvibus dicere instituit. His adde Gvil. Ernestum Tentzelium in dialogis vernaculis Anni 1692. 1695. & 1697. & in lib. singulari Germanice edito de inventione Typographiæ, qvi recensetur in Actis Eruditor. 1700. pag. 153. sq. Thomam Bartholinum diss. 4. de legendis libris pag. 109. qvi etiam pag. 110. Bibliorum Latinorum Anno 1450. Coloniæ editorum meminit à Jo. Guttenbergio post excusum ab eodem A. 1442. doctrinale Alexandri & Petr. Hispani qvosdam tractatus. Ab eodem Jo. Guttenbergio qvem Wimphelingii fide Argentinensem vocat, Moguntiæ feliciter detectam typographiam affirmat Kircherus, in Propylæo ad Oedipum Ægyptiacum cap. 2. Qvanqvam vero Typographi Anno 1640. jubilæum passim artis suæ celebraverunt, cujus acta mihi ad manus sunt vulgata Lipsiæ illo Anno in 4. atqve adeo origo Chalcographicæ artis vulgo refertur ad annum CHristi 1440. tamen libros integros typis impressos ante A. 1450. vix ac ne vix qvidem reperiri, à Tentzelio & aliis est annotatum. Ecqvis vero Liber primus typis æneis exscriptus fuerit, disqvirit Scaliger sive qvisqvis autor confutationis fabulæ Burdonum pag. 258. seq. cui adde sis Rev. Benthemium in Holländischen Kirchen-Staat pag. 69. Ephemerides Parisienses Anni 1686. pag. 20. Catalogum Librorum ab inventa typographia usqve ad annum 1500. impressorum texunt Phil. Labbeus, in Bibliotheca nova MStorum, Joh. Saubertus in Historia Bibliothecæ Norimbergensis, Anton. Reiserus ὁ μακαρίτης in Catalogo MStorum Bibliothecæ Augustanæ, Suffridus ab

ab Oostervvyck (de qvo vide Voëtium parte 2. Politiæ Ecclesiasticæ pag. 1130.) & his omnibus diligentius, qvanqvam etiamnum valde imperfecte Cornelius Beughem in incunabulis Typographiæ editis Amstelod. 1688. 12. Varia post inventa, qvibus magis magisqve exculta atqve exornata fuit ars Typographica, recensentur in Novellis Reip. literariæ A. 1700. Tomo 2. pag. 152. seq. ubi inter alia pag. 154. notatur, qvod diversis generibus literarum uti, qvarum antiqvas alias alias *currentes* vocant typographorum filii, Aldus Manutius avus primus docuerit. Confer si placet easdem Novellas A. 1704. Tomo 1. pag. 519. 520. & Molineti Historiam de fortuna literarum Romanarum, de qvo libro Ephemerides Paris. A. 1684. pag. 29. sq. Characteres typosqve Musicos primus usurpare docuit in Gallia Jacobus de Sanlecqve, ut notat Vignolius Marvillius Tomo 1. Miscellaneor. pag. 81.

De Roberti Granzoni, Lugdunensis Typographi inventione *characteres scriptura calamo exarata* typis æneis imitari conantis, vide V. C. Godlieb Cranzium in memorabilibus Bibliothecæ Elisabethanæ Uratislaviensis pag. 73. Idem pag. 27. agit de descriptione sive *incisione imaginum in Tabulas ligneas*, Germanis tanqvam inventoribus adscribenda, & de *æris* sive *cupri incisione* & *erosione*, qvæ non Andreæ Mantegnæ & Francisco Parmesanino, Italis, sed Germanis Martino Schœnio & Alberto Durero debetur.

Præcipuos & celebriores *Typographos*, ex Hadriani Bailleti judiciis eruditorum & Almelovenii vitis Stephanorum Alphabetico ordine pridem notavi ad calcem Bibliothecæ Latinæ, qvibus addes Burch. Gothelv Struvii introductionem ad rem literariam cap. 5. Judæis CPoli & Thessalonicæ concessam pridem typographiam, cujus usus alioqvi prohibitus in ditionibus Turcicis est, notat Joh. Jacobus Schudt in Hist. Judaica pag. 452 seq. sed tantum restrictam ad libros Hebraicos excudendos, & à longo jam tempore deficientem. At gaudent typograghiis Judæi non tantum in Germania Francofurti ad Mœnum, Dannhusæ in Svevia, Dyrenfurti in Silesia, in Polonia Cracoviæ & Lublini, Pragæ in Bohemia, in Belgio Amstelodami sed & in Italia qvoqve Venetiis & alibi, vide Chevillierium de origine Typographiæ Parisiensis pag. 264. seq. & Bartoloccium T. 1. p. 432. qvid qvod etiam privilegia addunt & exsecrationes in libris impressis ne qvis illos audeat recudere. Plusne mali an emolumenti

Reipublicæ literariæ attulerit ars typographica, disqvirit Gvil. Insulanus, in Statera Chalcographiæ, qva bona ipsius & mala simul appenduntur & numeratur, Anno 1547. 8. Confer Boccalini centuriam primam relationum ex Parnasso, relatione 35, Religionem Medici p. 152. & Rol. Maresii Epistolas pag. 353. Merito autem Nicolaus Beraldus, præfatione ad Plinium optat aliqvo publico decreto inhiberi ac reprimi insolentissimam ignorantum impressorum audaciam, qvibus hoc debemus, qvod *pro una quaque litera invenimus plagam, pro syllaba crucem, pro libro tormentum.* Qvanto præclarius Aldus Manutius qvi in præfatione ad Platonem Græce à se editum Venetiis A. 1513. fol. *quotiescunque*, inqvit, *vel mea vel eorum incuria qui mecum corrigendis libris incumbunt, aliquo in libro quamvis parvus error committitur, etsi opere in magno fas est obrepere somnum, (non enim unius diei labor hic noster sed multorum annorum, atque interim nec mora, nec requies) sic tamen doleo, ut si possem mutarem singula errata nummo aureo.* De aliis artibus atqve opificiis studia promoventibus, ut *Bibliopolarum*, * *Bibliopegorum* &c. vide qvæ laudatus Tentzelius in dialogis vernaculis A. 1698. p. 603. seq. ex libro Abbildung der gemeinen nützlichen Haupt-Stände Regensp. 1694. 4. De arte *pictoria* antiqvorum libros tres scripsit *Franciscus Junius* Francisci F. cujus præclari operis editioni secundæ subjectus Catalogus priscorum Architectorum, Mechanicorum, pictorum, statuariorum, cælatorum, tornatorum aliorumqve artificum & operum qvæ fecerunt. Roterd. 1694. fol.

XII. Alia *inventa* veterum & recentiorum exponunt Polydorus Virgilius singulari opere, cujus tres primum Libri Argentorat. 1509. 4. deinde octo de rerum inventoribus sæpissime lucem adspexerunt. In prima qvæ in manibus mihi est editione nonnulla leguntur, qvæ deinceps ad monitum Indicum expurgatoriorum omissa vel immutata sunt. Præter Polydorum hoc argumentum attigerunt M. Antonius Sabellicus, Alex. Sardus, Jo Matthæus Lunensis, Jo. Textor in officina: Præcipue vero commemorandi Gvido Pancirollus libro de antiqvis deperditis † & recens inventis cum Henr. Salmuthi commentario: Mich. Watson in theatro variarum rerum, Brem. 1663. 8. Theod. Jansonius ab Almelooveen in Inventis nov-antiqvis (qvibus Medica potissimum attingit, ut Mich. Bernardus Valentinus in Medi-

* Plura Bibliopolia fuisse Romæ ἐν τῷ Σανδαλαρίῳ testatur Galenus de libris propriis sub init.

† Confer Perraltum, parallele des anciens & de modernes Tomo 1. pag. 54. seq.

Medicina nov-antiqva, Archibaldus Pitcarnius in diss. qvinta Medica, Jo. Abraham Merklinus in feliciori qvam nunc Medicina &c.; & in rerum inventarum onomastico secundum literarum ordinem digesto: Amst. 1684. 8. qvod longe locupletius prodiit Germanice in parte 3. Operis cui titulus: der eröffnete Ritter-Platz. Hamb. 1704. 12. Georgius Paschius in Inventis nov-antiqvis, Kilon. 1695. 8. cujus altera editio A. 1700. Lipsiæ 4. longe locupletior est, & Josephus Blancanus Jesuita in opere de recentioribus inventis. Ex veteribus idem argumentum tractaverant Antiphanes, Aristodemus, Aristoteles, Cydippus Mantinensis, Dinias, Ephorus Cumanus, Philostephanus, Scamon Mitylenæus, Simonides, Strato Peripateticus, & Theophrastus Eresius. vide Clementem Alexandrinum 1. Stromatum pag. 308. & Strabonem lib. XIII. pag. 622. ubi Ephori meminit, contra qvem scripsit Strato, ut ex Indice Libri VII. Pliniani colligunt Jonsius & Harduinus. Cæterum horum omnium scripta jam pridem interciderunt.

Pyxidem nauticam (ut unum vel alterum tantum è præcipuis attingam) Salomoni Regi innotuisse non dubitant Levinus Lemnius III. 4. de occultis naturæ miraculis, Jo. Pineda de rebus Salomonis IV. 15. pag. 273. & Nic. Fullerus lib. IV. Misc. sacrorum cap. 19. qvod refellit Bochartus in Chanaan lib. 1. cap. 38. & Herm. Witsius in Dodecade dissertationum pag. 109. seq. Vide & Martium Lipenium de navigatione Salomonis Ophiritica cap. V. pag. 394. seq. Georg. Hackevvillium opere Anglice edito de providentia pag. 323. seq. & Jo. Baptistæ Riccioli Geographiam reformatam pag. 91. 473. seq. Similiter falluntur qvi *versoriam* Plauti, pyxidem nauticam interpretantur, qvos confutat Turnebus XX. 4. Adversar. funem qvo velum vertitur, illo vocabulo signari notans. Confer Bonifacium II. 26. Hist. ludicræ. Pyxis qvoqve cujus à ter mille annis usum fuisse ajunt apud Sinenses, non Magnetica & nautica sed sortilega est, ut Martinus Martinius in Epistolis annotavit. Tamen ajunt Paulum Venetum pyxidem nauticam accepisse à Sinensibus, & circa Anno 1260. in Italiam attulisse, qvod inventum alii contendunt circa Anno 1300. prolatum à Joanne Goja * Amalphensi, vel sub idem tempus à Flavio Melsio **

* Voss. de scientiis Mathemat. p. 280.

** Gyraldus lib. de navigiis cap. 1. Dapper Americæ pag. 9. Petrus Bellonius lib. II. Observat. cap 16.

Campano. Ferunt etiam Vascum Gamam * qvi primus detexit promontorium bonæ spei, incidisse in naves Barbarorum qvibus acus magneticæ usus foret. Petrum Peregrinum Gallum ** trecentis amplius abhinc annis primum de ea scripsisse refert Cabæus, cujus libellum Garzonius se vidisse testatur antiqva membrana conscriptum in Bibl. Castellana Venetiis, qvanqvam eum postea Johannes Taisner tanqvam proprium evulgavit, ut Gilbertus Peregrinum è Rogeri Baconi scriptis suffuratum suspicatur. Athanasius qvoqve Kircherus in arte Magnetica lib. 1. cap. 3. profert versus Gvioti Poëtæ Galli, qvi circa initia sæculi XII. claruit, & acum magneticam notam sibi fuisse satis diserte declarat. Neqve omittendum qvod illius usum etiam in terrestri itinere ad sepulchrum Muhamedis memorat Laonicus Chalcondylas de rebus Turcicis lib. 3. *camelos*, inqvit, *conscendunt utentes signis, quæ viam commonstrent, magnetis demonstrationibus.*

Missiles ignes facesqve & glandes in obsessos jaciendi antiqvus mos, ut constat ex Taciti II. 21. Hist. & Svida in *σκυταλίδες*. Ac mira sunt qvæ de fictilibus vasis † Persarum, oleo certo ex animali Indico plenis atqve in urbes projectis vel ad portas allisis & inextingvibile incendium facientibus narrant è Ctesia Ælianus V. 3. de animalibus, Philostratus III. 1. & Photius Cod. 72. pag. 92. Etiam avtomati ignis, descriptio qvæ proxime accedit ad præparationem *pulveris* nostri-*pyrii* exstat in Julii Africani cestis cap. 44. pag. 303. qvem locum emendatius Græce produxit Is. Vossius pag. 87. Var. Observationum. Etiam machinas ejusmodi ex qvibus ignem jacularentur qvalia sunt *tormenta* nostra *bellica* & *bombardæ*, veteribus notas fuisse, non absurde colligas. Dio in Caligula p. 662. *ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς τινος ἀντεβρόντα καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε.* Philostratus de Indorum sapientibus lib. II. cap. 33. vitæ Apollonii, narrat eos si ab hostibus invaderentur non prodiisse in aciem sed *πρηστῆρας* & *βροντὰς* in illos veluti de cœlo immisisse, & III. 13. narrat Panas Baccho & Hercule duce in illos impetum facere voluisse, sed *ἐμβροντηθέντας ὑπὸ τῶν σοφῶν* concidisse, petrisqve impressa irriti conatus sui vestigia reliqvisse. Hinc & Thomas Hyde in Historia Schachiludii pag. 175. sq.

† Gedeonis lagenas cum lampadibus, Judicum VII. 16. 20. de igne ejusmodi intellegit Rogerus Baco. Vide Olaum Borrichium de origine Chemiæ pag. 126.

* Vossius libro laudato pag 459. G. Paschius invent. novantiqv. pag. 772.

** Sam. Parkerus lib. de Deo pag. 127.

sq. non dubitat Indis ante plurima sæcula perspectam fuisse pulveris pyrii & tormentorum ignes jaculantium rationem, ab Indis eam accepisse Chinenses. Vide & qvæ de Indorum Bontaniensium tormentis & nitrato pulvere Tavernierius Tomo 2. itineris pag. 181. 183. edit. Germanicæ in fol. A Chinensibus accepisse Saracenos, qvi etiam illo postea in bello adversus Ludovicum Sanctum Galliæ Regem usi sunt, Jonvillio oculato teste: à Saracenis profugum Callinicum imperante Constantino Pogonato usum ejus circa A. C. 655. primum monstrasse Christianis, vir doctus in Variis observationibus pag. 89. disputat, licet ignis ille Græcus è naphta & bitumine ὑγρὸν πῦρ & πῦρ θαλάσσιον διὰ τῶν σιφώνων ἐκφερόμενον alterius generis fuit, qvem Constantinus Porphyrogenetus de administrando Imperio cap. 13. pag. 27. ait ab Angelo monstratum primo & magno Constantino, hunc vero diris devovisse eos qvi usum ejus aliis gentibus monstrare ausi fuerint. Confer Cangium in *πῦρ* & *ignis Græcus*. Tormenti ingentis descriptioni qvam è Frossardo affert If. Vossius, adde alteram Ducæ ubi tormentum in obsidione CPoleos adhibitum describit, è qvo Lapides & globos plumbeos per milliare jaculari potuerunt pag. 145. 153. vide & pag. 118. 138. 139. 160. & Annam Comnenam p. 335. sq. 383. De Rogero Bacone qvi pulveris nitrati vires primus Europæis monstrasse dicitur, defunctus A. C. 1292. & qvi usum illius perfecerunt atqve in granula cogendi modum docuere, Ancklitzio de Friburg & Bertoldo Schvvartzio, vide Gabrielem Groddeckium τὸν μακαρίτην in erudita diss. de eo qvod justum est circa tormenta bellica, Gedani 1708.

De tubis opticis qvi reperti perinde locupletarunt Astronomiam, ut pulveris pyrii inventio rem bellicam, pyxidis magneticæ nauticam, & typographia literariam alia facie induit, dixi lib. IV. Bibliothecæ Græcæ cap. 14. §. ult. ubi etiam de sphæris, globis, astrolabiis & aliis Mathematicis instrumentis.

CAPUT XXII.

De Veterum Ludis, Luxu, Ædificiis, Supellectile, statuis ac monumentis.

De ludis Hebræorum. 1. *Aliorum populorum Orientalium.* 2. *Græcorum, Romanorum &c.* 3. *Alia legibus vetita* 4. *de ludo talorum, cottabo aliisque ludis convivalibus.* 5. *De ludis & exercitiis Gymnasticis & de Amphitheatro.* 6. *De ludis Circensibus.* 7. *Ludo Trojæ, & aliis ludis equestribus, Venatione &c.* 8. *De funambulis, & omni genere θαυματοποιῶν.* 9. *De ludis theatralibus & thymelicis. De mimis, pantomimis & γελωτοποιοῖς* 10. *De luxu veterum.* 11. *De ædificiis & partibus ædium.* 12. 13. *balneis.* 14. *statuis.* 15. *de vario genere supellectilis* 16. *de vita privata & ordinibus hominum privatorum, collegiis opificum &c.* 17.

I.

DE ludis apud Judæos usitatis altum fere apud Scriptores silentium est, præter pauca illa, qvæ notarunt viri præstantissimi Joh. Henr. Otto in Lexico Rabbinico, voce *ludus*, & Wagenseilius in libro de Norimberga. cap. 22.

II. De aliorum Orientalium ludis, Indorum, *Arabum*, Chinensium Thomas Hyde in Libro erudito de Scachi-Ludio & Nerdiludio sive Ludo latrunculorum (Dam-Spiel) qvem à Scachi ludio diversum ostendit. Oxon. 1694. 8. Idem promisit appendicem de Charti-Ludio ludisqve arithmeticis, & de fabula Celila * & Dimne, sed qvæ appendix edita adhuc non est. Subjunxit autem Hydeus Hebraice & Latine R. Abraham Aben Ezræ poëma rythmicum,

* De libro Celila & Dimne dixi lib. V. Bibl. Græcæ ubi de Simeone Sethi. Excerpta ex libro Tho. Hydei prolixa habes in W. Ernesti Tentzelii τοῦ μακαρίτου Bibl. selecta A. 1704 pag. 541. seq.

cum, & R. Bonsenior Abben Jachiæ & Anonymi delicias Regum, qvi ambo prosa Schachiludium descripserunt. Conferenda etiam illustris Leibnitii annotatio de qvibusdam ludis, inprimis de ludo qvodam Sinico, differentiaqve Scachici & Latrunculorum, & novo genere ludi navalis, in Miscellaneis Societatis Regiæ Berolinensis Tomo I. Anno 1710. 4. pag. 22. sq.

III. De ludis Græcorum consulendus Julius Pollux IX. 7. atqve è recentioribus Joh. Meursii Græcia Lubibunda, qvæ cum supplemento ex Salmasii notis ad Vopisci Proculum cap. 13. & Danielis Souterii Palamede sive libris tribus de tabula lusoria, alea & variis ludis, ex editione Lugd. Bat. 1625. 8. recusa est Tom. VII. Thesauri antiqvitatum Græcarum. Vide & Jo. Frid. Gronovium de sestertiis III. 15. & Jo. Potterum II. 21. seq. Archæolog. In eodem septimo Antiqvitatum Græcarum Tomo occurrit Julii Cæsaris Bulengeri liber de ludis veterum, & Cœlii Calcagnini de Talorum & Calculorum ludis ex more Veterum, & Andreæ Senftlebii de alea veterum libellus, qvi Lipsiæ lucem viderat 1667. 8. De alea videndi præterea Alexander ab Alex. III. 21. Cœlius Rhodiginus IV. 11. XX. 27. Antiqv. lect. Adrianus Turnebus XVIII. 12. XXVII. 3. Adverf. Adrianus Junius II. 4. animadvers. & Jo. Gvil. Bergerus in eclogis Archæologicis ad dolum aleæ veteris Witeb. 1712. Elegans & Clariss. Segvini numus pag. 13. in qvo tali qvatuor, additis scriptis verbis: *qui ludit, arram det quod satis sit.* De Scachiludio plurimus scriptores laudavit Hydeus pag. 192. sq. Notum præcipue Marci Hieronymi Vidæ, Cremonensis elegantissimum carmen heroicum de Scachia-Ludo, qvod Cosmus Grazinus emendavit & Hetrusco poëmate expressit Florent. 1504. 4. Gustavi Seleni sive qvi sub hoc nomine latet Augusti gloriosæ memoriæ Brunsvvicensium Ducis opus, Aurelii Severini de Tarsia liber Italice editus de Ludo Scacchorum & veteri Pettia, & qvod Palamedes ludum Scachicum non invenerit. Qvi liber recensetur in Ephemeridibus Literariis Parmensibus Anni 1690. pag. 228. sq. vide & Cangii glossar. in *Scaci* & *Ζατρίκιον*, Annam Comnenam Alexiados p. 360. Menagii origines linguæ Gallicæ in voce *Echecs*, & Jo. Franciscum Sarasinum in Epistola ad Arnaldum Ducem exercitus, Gallice scriptam de ludo latrunculorum, Davidem Clericum Oratione VII. Petronium Clariss. Burmanni

pag.

pag. 129. Salmuthum item ad Pancirolli deperdita p. 25. Part. 1. ubi invehitur in eos qvib9 Calliopa potior Tabliope est, sive qvi literas professi Ludis potius qvam librorum studio ducuntur. Chartarum lusoriarum usus non ante trecentos annos & in Gallia primum obtinuisse videtur, ut ex Menetrii Bibliotheca curiosa * notat Jac. Bernardus in novellis Reip. literariæ 1705. T. 1. p. 514. sq. De puerili ludo ἐποστρακισμῷ sive testæ teretis super undis exilientis rotatione Minucius Felix cap. 3. Pollux IX. 7. sect. 119. Leopardus VI. 8. emendationum & Meursius Græciæ ludibundæ pag. 15.

IV. De alea legibus Romanis vetita vide Nic. Abramium ad Orat. Ciceronis Philippicam 2. cap. 23. Qvæ veteris Ecclesiæ de ludis sententia fuerit, exponit Jo. Baptista Thiers libro edito Paris. 1686. cui titulus: *traité des Jeux & des divertissemens qui peuvent être permis, ou qui doivent être defendus aux Chretiens selon les régles de l'Eglise & le sentiment des Peres.* Nempe ludos qvi sorte constant, tanqvam vanam nimis & periculosam relaxationem animi rejiciunt pleriqve omnes, qvibus addendus Tremblæus in libro Gallice edito Paris. 1684. qvi inscribitur *Conversations morales sur les Jeux & les divertissemens*, qvem librum si legisset, severiorem de ludis sententiam laturum Virum Clariss. Jo. Barbeyracum existimant illi, ** qvi non modo eos lusus detestantur qvi lucri cupidine vel fallendi suscipiuntur animo, qvibusqve magna pecunia & multum temporis melioribus rebus impendendum perditur, sed qvibus totum istud qvod abusibus maximis adeo obnoxium est, in Christiano homine videtur improbandum. Qvibus vero persvaderi id vix ac ne vix qvidem potest, utinam modo hi illis cancellis circumscriberent ludos suos, qvibus illos definitos cupiunt Jo. la Placette & laudatus modo Barbeyracus, cujus *Historiam Ludorum*, qvam pag. 487. atqve aliis in locis eruditi sui libri *** promittit, avide exspectamus.

V. De

* Titulus libri est: Bibliotheqve curieuse & instructive de divers ouvrages anciens & modernes, de literature & des arts, à Trevoux 1704. 12.

** Vide Ephemerides Parisienses A. 1712. Tomo 2. pag. 471. & Rev. D. Buddei Theologiam moralem cap. 3. sect. §. 26.

*** Titulus est: *traité du Jeu, où l'on examine les principales questions de droit naturel & de morale qui ont rapport à cette matiere.* Amst. 1709. 8.

V. De ludo talorum diligenter disputat Octavius Ferrarius lib. 1. electorum cap. 16. ubi *Venerem* dictum observat jactum, cum qvatuor tali diversa facie singuli caderent. Græcis jactus similis *Midas* vel *Hercules*: vide Schottum ad Proverbia pag. 292. *Senionem* cum omnes tali in latus concavum caderent, vel duo in convexum, duo in concavum. *Caniculam* deniqve cum omnes qvatuor tali surrexissent sive recto gradu stetissent. Qvi venerem jecerat, omnes numos tollebat, qvos ponebat qvi jecisset caniculam: qvi senionem, in ludo simplici numum perdebat, in operosiore numum lucrabatur. Confer interpretes ad Svetonii Augustum cap. 71. ubi & de eo qvod vocabant *ludere par impar*, Græci ἀρτιάζειν. De κοτλάβων ludo convivali vide Schol. Luciani Tomo 1. pag. 38. Meursium de ludis Græcorum pag. 28. seq. & Stuckium III. 14. Antiqv. Convival. pag. 345. De aliis ludis ad convivia celebrari solitis id. III. 22.

VI. De *pila* lusu & aliis *gymnasticis* veterum exercitiis, *disco*, *lucta*, *cursu*, *saltu* agunt è veteribus Galenus secundo ὑγιεινῶν sive de valetudine tuenda: è recentioribus Hieronymus Mercurialis & Petrus Faber in libris de arte Gymnastica, Vossius in Lib. de qvatuor artibus popularibus. Conferenda his sunt, qvæ de pila sive sphæromachia Barthius ad Statium Tomo 1. pag. f. pag. 351. Viri docti ad Pollucem IX. 7. sect. 103. sq. & Franciscus Maria Turrigius ad inscriptionem Ursi Togati, Tomo 12. Græv. pag. 397. sq. ubi etiam de pila vitrea, & ludo latrunculorum è vitro vel gemmis. Inscriptionem illam ediderat Gruterus pag. 637. 1. Turrigii diatriba prodierat Rom. 1630. 4. De lucta Jac. Lydius in agonisticis sacris cum Joh. Lomeieri additamento Zutphaniæ A. 1700 12. recusis, differit ad loca S. Scripturæ ad Athleticam & gymnasticam veterum alludentia, Octavius item Falconerius in Inscriptionibus Athleticis, Rom. 1668. 4. qvæ cum notis Falconerii recusæ sunt Tomo 8. Thes. Gronoviani, & Justus deniqve Lipsius in Saturnalibus sive libris 2. de gladiatoribus, & aliis duobus scriptis de Amphitheatro. Joh. Bircherodius in exercitatione de Ludis Gymnicis, præcipue certaminibus Olympicis, Hafniæ 1664. 4. De Olympicis, Nemeis, Pythiis, Isthmiisqve Græcorum, res nota vel ex Pottero II. 22. sq. & iis, qvæ ad Pindarum viri docti annotaverunt. De *Amphitheatro* Veronensi videndus Torellus Sarayna lib. de origine & amplitudine Veronæ, Anno 1540. fol. De Arelatensi Josephus Gvis, Oratorii JESU

presbyter in descriptione Amphitheatri Arelatensis. Description des arenes ou de l'Amphitheatre d'Arles, Arelate 1665. 4.

VII. De ludis Romanorum in honorem Deorum aut defunctorum, Jacobus Gutherius III. 18. sq. de jure Pontificio, Tomo V. Græv. De ludis sæcularibus plures laudavi scriptores supra cap. X. §. 8. qvibus addenda Rainsauti diss. ad duodecim numos in ludos sæculares Domitiani, Acta Eruditor. A. 1685. pag. 441.

De ludorum Circensium * apud Romanos ratione singularibus scriptis egerunt T. IX. Græv. recusis Onuphrius Panvinius, notis Joh. Argoli illustratus: Patav. 1600 fol. Julius Cæsar Bulengerus, qvi Chrysostomi homiliam ludis his oppositam præmisit, T. 2. Opusculor. Lugd. 1626. fol. His addendus Cl. Salmasius est, qvi diligentissime de Circo & Circensibus agit in Commentario ad Solinum, Sirmondus pag. 261. sq. ad Sidonium & Marcus Velserus in Opp. pag. 402. sq. ubi inter alia Hippodromi Romani formam & factiones agitatorum, albam, russatam, venetam & prasinam expositas invenies, & de circis aliarum Civitatum, qvi tamen præter Romanum, Constantinopolitanum, ac Mediolanensem rarissimi fuerunt. Color χλοώδης prasinus sive viridis *terra* ac Cereri, κυάνεος venetus cæruleus *aqua* & Neptuno: russatus *igni*, albus *aëri* sacratus erat. Confer Sponii Misc. pag. 65. Gruteri inscript. pag. 331. sq. Langium lib. 1. Epist. Medicinal. 78. Chausseum in Grævii thesauro T. 5. pag. 322. Cellar. ad Plin. IX. 6. Epist. Damascenum T. 2. edit. Michaelis le Qvien p. 698. De duodecim ostiis Circi vide Ausonium Tollii p. 644. De mappa sive signo dato, Pitiscus ad Suetonii Neronem cap. 22. Mappam circensem manu tenentes Consules vel Imperatores in numis observat Pagi ad A. 394. 3. De Ovis & Delphinibus in Circo, Octavius Ferrarius II. 15. electorum. De universo hoc argumento non prætereundus qvoqve est Petrus Faber, qvi in Athleticis suis Ludos veterum

non

* In honorem Solis ejusq; in qvatuor elementa Imperium, instituti hi ludi annui die 25. Martii à Pisensium Rege Oenomao, tempore Romuli. Chron. Paschale f. 110. seq. qvatuor colores agitatorum referebant totidem elementa: 12. domus in Circo erant pro totidem signis Zodiaci, Euripus mare: flexus per januas, Oriens, flexus ad metas, Occasus: septem stadia cursus septem planetarum. Adde Malalæ Chron. Tomo 1. pag. 221. Cedrenum pag. 121. Septem qvoqve gyris agon ille peragebatur, & qvi septimo præibat victor erat, licet cæteris cessisset.

non tantum gymnicos, ſed Muſicos qvoqve ac Circenſes perſeqvitur, uti Xyſticos & Thymelicos Alexander ab Alex. III. 9. Omnia fere genera agonum ac certaminum edidit Dionyſius Heraclæ tyrannus teſte Memnone apud Photium Cod. 224. pag. 167. ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἱππικοὺς, οὐχ ἱππικοὺς δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ σκηνικοὺς καὶ θυμελικοὺς καὶ γυμνικούς. *De Ludis Apollinaribus* Romanorum Livius XXV. 12. & Nicol. Abramus in notis ad Ciceronis Philippicam II. cap. 13. Ethnicorum ludos theatrales, Circenſes, Venationes & munera adire Chriſtianos prohibuere Tertullianus & Cyprianus libris ſingularibus de ſpectaculis. Et Cyrillus Hieroſol. Catecheſi I. cap. 4. explicaturus pompam Diaboli cui in baptiſmo renunciavimus, ait eſſe θεατρομανίας καὶ ἱπποδρομίας, κυνηγέσιον καὶ πᾶσαν τοιαύτην ματαιότητα, ad qvem locum vide Tho. Milleſium.

VIII. De eqveſtribus & puerilibus Trojanis ludis Jo. Jacobus Draco lib. 1. de Orig. & jure Patriciorum Baſil. 1627. 4. cap. 11. pag. 75. ſq. Onufrius de ludis Circenſibus II. 9. Tomo IX. Græv. pag. 422. ſeq. De Spectaculis Ludisqve eqveſtribus & Naumachiis, Franciſcus Modius in T. 1. Pandectarum Triumphalium L. III. qvi integer inſertus eſt Tomo XI. Theſaur. Gronoviani, & de ſeptentrionalium ludis eqveſtribus aliisqve pariter diſſerit. Hermannus Hugo libro 3. de militia eqveſtri cap. 1. Idem Modius in Pandectis Triumphalibus Francof. 1686. fol. excuſis Tomo 2. lib. 1. agit de Haſtiludiis & Torneamentis per Germaniam & Europam univerſam celebratis, & prima * Torneamenta in Germania habita notat Anno Chriſti 939. Magdeburgi ſub Henrico Aucupe. Confer Georg. Ruxneri Turnierbuch Francof. 1676. fol. Menetrerium libro Gallico de torneamentis & de ludis eqveſtribus diatribam Georg. Schubartim edita Jen. 1689. Cangium & Menagii Origg. Gallicæ & Italicæ in Qvintana & Torneamentum, (Tournois) Jo. Antonii Campani Carmina pag. 33. ſeq. edit. Lipſ. βασιλικὰ παίγνια, κονταμάχησις, Μάγων, Ἀχιλλεύς, ὀκτώηχος. Balſamo ad can. 51. Trullan. Τερνεμέντα Torneamenta. Boivinius pag. 773. ad Niceph. Gregoram. De Majumis, Majicampis, Roncaliis & ſimilibus ludicris animorum relaxationibus publicis, ſingularis Andreæ Rivini exercitatio nuper recuſa eſt in Syntagmate Græviano Ultraject. 1701. 4. cui addes Malalæ Chron. pag. 373. Jacob. Godofredum ad Codicem Theodoſianum

* Vide tamen Clariſſ. Gundlingii librum de Henrico Aucupe p. 134. 141. ſq.

rum Tomo 5. pag. 358. sq. Antonium Pagi ad A. 399. Jo. Clericum Bibl. selectæ Tomo 8. pag. 273. seq. De decursionibus veterum, dissertatio inserta Memoriis Trevoltinis A. 1709. April. p. 645. sq.

IX. De saltationibus * veterum Græcorum, Romanorumque multa docebunt Lucianus singulari libello de hoc argumento, Athenæus in Dipnosophisticis, Schol. Homeri Iliad. σ. 617. è recentioribus Stuckius III. 21. Convival. Jo. Meursius in Orchestra, Tomo 8. Thes. Gronoviani recusa, sive libro de saltationibus Græcorum; Jul. Cæsar Bulengerus in libro de Theatro, Scaliger lib. 1. Poëtices cap. 18. Petrus Faber lib. 1. Agonistico cap. 12. Petrus Taffinus, lib. 1. de ludis secularibus cap. ultimo, Tomo VIII. Antiqv. Romanarum pag. 565. Præcipue Menetrierius in libro Gallico de saltationibus & choreis musicis veteribus ac recentibus. Paris. 1682. 12. Octavius Ferrarius elector. II. 5. ubi illustrat locum Livii VII. 2. qvem male sollicitaverat Salmasius ad Vopisci Carinum. De Pantomimorum saltatione agunt Vossius lib. 2. Inst. Poëticarum & Baylius in Lexico voce *Bathyllus*.

De funambulis, ** schœnobatis, neurobatis, oremnobatis, sive oribatis præter Barthium V. 19. Adversar. Bulengerum cap. 62. libri de theatro, Jac. Godofredum ad veterem expositionem Mundi pag. 20. seq. Brovium ad A. C. 1322. n. 34. & Sponium in lib. Gallico Recherches de l' Antiqvité pag. 407. adeunda singularis diss. Gabr. Grodeckii, Professoris Gedanensis, περὶ μεταιρίτης, cujus argumentum prolixe recensetur in novis literariis Maris Baltici A. 1702. p. 356. seq. De variis θαυματοποιῶν & ψηφοπαικτῶν apud veteres generibus & præstigiis, operæ pretium esset diligentius exponi quæ breviter innuit Is. Casaubonus in Casaubonianis pag. 52. seq. De Petauristis, Ephalmatoribus, Petaminariis, Parabolis, Saltatoribus, Orchestopolis, & Orchestopolariis Salmasius in Commentar. ad Solinum pag. 986. edit. Parisiensis. De Elephante funi-

* Saltationes adversus Aristidem laudandas in se suscepit Libanius T. 2. pag. 472. sq.

** Menagiana Tomo 2. pag. 194. *M. Vaillant m' a dit que l' on voyoit des Saltimbanques ou Danseurs de corde sur des medailles; & sur tout qu' il y en avoit une belle que les Gordethiens avoient fait frapper à Caracalla, où on les voyoit tres-bien representez.*

nirepo five per catadromum decurrente meminit Dio Cassius & Svetonius in Nerone cap. XI. Specimen artis ludicræ hominum super alios assurgentium pyramidis forma, atqve iterum celeri saltu desilientium de qva Claudianus meminit de consulatu Mallii Theodori v. 320. sq. Venetiis se non sine voluptate spectasse testatur * Addissonius. Verba Claudiani hæc sunt:

Vel qui more avium sese jaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer augmentatus in arcem
Emicet, & vinctus planta vel cruribus hærens
Pendula librato figat vestigia saltu.

De oscillationis ludo (Schauckeln) vide Barthium ad Brittonem p. 309. & B. Franckensteinii diss. de novo Anno, corollar. 4.

X. Theatrum Atticum succincte describit Potterus lib. 1. Archæol. Attic. p. 34. sq. De Comœdiis apud Græcos maxime Athenienses, veteri, media & nova videnda prolegomena Græca ad Aristophanem & qvæ Terentii editioni Lindebrogianæ, Schrevelianæ, vel Parisiensi in usum Delphini præmittuntur, tum Gatakeri notæ ad Marcum Antoninum lib. XI. cap. 6. Jonsius de scriptoribus historiæ Philosophicæ p. 27. seq. Anonymi libellus de varia Ludorum, Theatrorum, scenarum ac scenicorum antiqva consvetudine, qui exstat Tomo 8. Antiqvitatum Græcarum, Menagius in diss. ad Heautontimorumenon Terentii, ubi etiam de scenis ductilibus ac versatilibus: Boinvini diss. de ludis Theatralibus veterum & differentia theatri Græci & Romani, in Memoriis Trevoltinis A. 1709. mense Januario pag. 28. seq. ubi etiam pag. 39. refertur altera diss. de Ludis speciatim Olympicis. Julius Cæsar Bulengerus lib. de Theatro, ubi præterea habes de *Odeis*, de qvibus Pamelius ad Tertullian. cap. 42. de Resurrectione, Galenus Tomo 5. edit. Basiliensis pag. 468. Potterus lib. 1. Archæol. Attic. cap. 8. pag. 30. ubi ejus sciagraphia. Tum de *Echeis*, de qvibus videbis Kircherum in Phonurgia pag. 70. seq. & Musurgiæ lib. 9. cap. 4. pag. 283. de *Pegmatibus* sive pulpitis, qvas confixiles machinas vocat Apulejus, adi Lipsium cap. 22. de Am-

* Hist. des Ouvrag. des Savans A. 1705. pag. 443.

Amphitheatro. Vide & si placet qvæ de Theatris viri docti ad Alex. ab Alex. IV. 25.

De *Mimis* sive planipedibus, qvi centunculis amicti verbis & sententiis agerent (Mimici scurræ, Salmas. ad Vopisci Aurelian. cap. 42,) & de *Pantomimis* sive ludiis ὀρχησταῖς actoribus & histrionibus qvi solo gestu & saltatione muti omnia exprimerent & verba manibus expedirent, qvales fuere Pylades, Bathyllus, Caramallus, Phabaton &c. non indiligenter agit Vossius in Poëticis suis, Sirmondus pag. 261. seq. ad Sidonium & Salmasius ad Solinum. & Histor. Augustam. Vide & de illis γελωτοποιοῖς & [illegible] Paulum Voëtium pag. 161. ad Herodian. atqve Octavium Ferrarium. *lib.* 2. cap. XI. elector. Mimorum petulantiam & impudicos gestus detestantur Plutarchus VII. 8. sympos. p. 712. Cyrillus Hierosol. 1. Mystagog. cap. 4. ad qvem locum consulendæ Millesii notæ. Meminit & Augustinus lib. 2. cap. 11. de ordine, Tomo 1. pag. 487.

De variis fabularum sive dramatum generibus, Atellana, cujus exodia etiam desaltata non tamen ab ipso Atellano sive *Urbico* qvi pronunciabat, & urbanitate ac jocis populum detinebat, ut Tragici & Comici canebant, sed ab histrione. De Rhintonica, aliisqve, apud Scaligerum de re poëtica, Ecphantium de Comœdiæ constitutione, Franciscum Hedelinum in opere Gallico de theatro, qvantum satis est, videre licet. De Tragœdiæ constitutione, origine ac progressu apud Græcos qvidem egit Josua Barnesius in prolegomenis ad Euripidem. Apud Romanos Martinus Delrio in prolegomenis ad Senecam Tragicum. Longe diligentius autem & accuratius, elegantiusqve hoc argumentum pertractare instituerat antiqvitatis omnis peritissimus Ezech. Spanhemius, cujus Librum de Tragœdiæ veteris constitutione fato ejus interceptum dolemus. De ludorum scenicorum apud Romanos origine illustris locus Livii VII. 2.

XI. Ludis cognatus est *Luxus*, apud Græcos pariter & Romanos rebus florentibus magnus satis & insolentissimus. Judæorum luxum aliqvot locis perstringunt in scriptis suis Prophetæ, qvanqvam nemo, qvod sciam, singulari diligentia hoc argumentum è recentio-

tioribus illustravit. De luxu Græcorum præcipue in cibo & potu librum Stephani Nigri memoravi supra c. XIX. 1. pag. 365. & de luxu Romanorum, Meursii libellum cap. XIX. 8. pag. 572. & Georg. Hackevvillii observationes, qvibus addendus Hadrianus Junius IV. 8. 9. Animadvers. & Stanislai Kobierzichii liber post editionem Lovaniensem A. 1628. 4. T. VIII. Græviano recusus, in qvo Romanorum opum admiranda copia, vestium splendor, ædificiorum magnificentia & conviviorum luxuriosi apparatus proponuntur. Facit etiam huc qvæ disputat Tertullianus c. 5. de pallio, & pars non contemnenda operis Justi Lipsii, qvod in 4. Libros distributum Admiranda, sive de magnitudine Romana inscripsit, cujus generis admiranda Judaica, Ægyptiaca, Iberica & Gallica qvoqve molitum se testatur centur. 4. Epist. 64. Ad Lipsiani hujus operis imitationem, qvod & separatim & inter alia ejus scripta plus simplici vice vulgatum est, De magnitudine Ecclesiæ Romanæ, ut obiter hoc notem, libros duos edidit Thomas Stapletonus, in qvibus non ab re Casaubonus in Casaubonianis pag. 49. carpit, qvod Romanæ Ecclesiæ tribuit qvæ sunt Ecclesiæ universæ Christianæ. Vincentius vero Contarenus cap. 1. de frumentaria legatione affirmat se varias lectiones ad editionem paratas habere, qvibus à Lipsio interdum dissentiat. *Cogent agmen*, inqvit, *libri de falsa magnitudine Romana, quibus admiranda oppugnabo, & illos præcipue gigantum more congestos auri montes non fulmine sed solo veritatis fulgure disjiciam.* De luxu Romanorum circa margaritas & gemmas disputat Martinus Schookius Oratione XX.

XII. De *ædificiis* antiqvis & origine ac progressu *Architecturæ*, multa ad Vitruvium viri docti annotaverunt. De insanis structionibus Ægyptiorum videndus Kircherus in Oedipo Ægyptiaco, & de Græcorum Romanorumqve *Architectis* Franciscus Junius in Catalogo artificum. De luxu Romanorum in ædibus publicis privatisqve, Lipsius de magnitudine Rom. Hackevvillius & Kobierzichius supra jam laudati. De templis qvoqve & Amphitheatris plures supra scriptores à me memorati sunt. De aliis ædificiis publicis, ut *curiis*, *cœnaculis*, *basilicis*, *palatiis*, *armamentariis*, *porticibus*, *arcubus*, *turribus* aliisqve vide Bergierium libro V. de viis Imperii Rom. cap. 8. Tomo X. Græv. Omitto qvæ de turribus veterum ac recentiorum collegerunt auctores theatri vitæ humanæ & B. D. Mayerus in Museo

fco Ministri Ecclesiæ. De septem *turribus* vocalibus CPolitanis Meursius ad Hesychium illustrem pag. 237. seq. & Cangius in CPoli Christiana. De Sinensium prægrandi turri è terra porcellana, prope urbem Nanqvinensem, Lud. de Comitibus in memoriis Sinensibus Gallice editis Tomo 1. pag. 141. sq. De *tholis* qvæ sunt turres rotundæ fastigio formam ovi referentes, Octavius Ferrarius II. 15. electorum. De *partibus ædium*, liber lectu non indignus Francisci Marii Grapaldi lucem vidit Parmæ 1506. 4. recusus Basil. 1533. 4. & Lugd. 1535. 8. De *tectis* Hebræorum & aliarum gentium, Theodori Batti diss. Witeb. 1697. De *januis* veterum Stuckius II. 30. Antiqvitatum Convivalium & singularis liber Casparis Sagittari τοῦ μακαρίτου Altenburg. 1672. 8. & Tomo VI. Grævii, una cum ipsius analectis Jenæ Anno 1694. 8. editis ad Clariss. Almelovenium qvi in conjectaneis Amst. 1686. pag. 147. sq. nonnulla ad Sagittarii librum monuerat. Vide & Salmasium ad Solinum: Borremansium c. IX. Var. Lect. & icones binas januarum, appositis iconibus Fortunæ pro felici itu & reditu, Tomo X. Grævii pag. 780. De *specularibus* sive *fenestris* non è vitro sed è lapide speculari qvibus excludebatur frigus, admisso die vide Octavii Ferrarii electa pag. 42. Alia qvibus usi sunt veteres enumerat Joh. Tzetzes Chiliad. IX. versu 317. sq. *ὕελον, πέτρας & δορὰς vitrum, speculares lapides & pelles.* Atqve hodie etiam loco vitri qvibusdam locis pelles, alibi ut Goæ ad admittendum diem adhibentur testæ ostrearum.

XIII. De ritu primum lapidem fundamenti solenniter ponendi in ædificiis publicis, peculiarem libellum ante paucos annos edidit Carolus Ancillonius, de qvo Jo. Georgius Eccartus in excerptis librorum menstruis Germanice editis Anni 1702. pag. 41. De vivariis, piscinis, granariis, cellis, modisqve vina, aliaqve potus genera & cibos servandi vide Stuckium II. 10. Antiqv. Convival. pag. 169. seq. De macellis & popinis id. II. pag. 174. seq. De tricliniis II. 14. pag. 285. sq. De diversoriis stabulisqve veterum lib. 1. c. 28. De pistrinis, molis aqvariis &c. Salvagnius Boëssius ad Ovidii Ibin pag. 113. 114. De molis etiam Henelius cap. 44. Otii Uratislav. De aqvæductibus Urbis Romæ, Frontinus & Fabrettus, Tomo IV. Græv. & de canalibus ac fossis Bergierius IV. 44. sq. de Viis Romanor. De portubus Italiæ idem IV. 49. & Henninius in notis Tomo X. Græv. pag.

p.791.sq. De foris Alexander ab Alex.II. 12.& de Cloacis Lipsius in Admirandis, & Bergierius lib.2.c.29. De luxu & artificio veterum in pavimentis ac parietibus, videnda Marci Velseri opera p.397.sq.& Joh.Ciampinus in veteribus monumentis præcipue *musivis* operibus & sacrarum profanarumq; ædium structura, qvod opus recensetur in Actis Er. A.1690. p.414. & in Ephemeridibus Parmensibus ejusdem anni p.109, cui adde, qvæ de Musivis ac tessellatis operibus interpretes ad cap.1. libri Esther, & ad illa Cassiodori lib.1. Epist.6. *discolorea crusta marmorum gratissima picturarum varietate texantur.* Gviel. Goeree in Antiqvitatibus Biblicis belgice editis, Salmasius ad Plinium, Casaubonus ad Pescennium Spartiani, Scaliger ad Manilium Lib.V. v.513. Petavius ad Themist. pag 575. sq. & Henninius ad Bergierium de viis Romanorum, Tomo X. Grævii pag.675. 680.sq. Vide etiam Sirmondum ad Sidonium pag.259. ubi de *asaroticis lapillis.* De arte constellandi & ferruminandi aurum, eingelegte Arbeit / Salmasius ad Hist. August. Petronius Burmanni pag. 127.

XIV. De Caminis, fornacibus * carbonibus & scabello muliebri, qvo pedes calefaciebant, consules Lipsium L.3. Epist. ad Belgas Epist.75. Manutium ad Ciceronis Epistolas ad familiares VII. 10. Sirmondum pag.258. ad Sidonium, Alexandrum ab Alex.III. 14. Philandri notas ad Vitruvium Lib.7. cap.3. Etymologicum Gerh. Joh. Vossii in *Caminus*, Baccium lib.7. de thermis cap.16. Cangii Glossarium in *Stuba.* De fumariis sive fumi emissariis (vulgo caminis) eorumqve usu apud veteres, Octavium Ferrarium lib.1. electorum cap.9. illis caruisse vulgares ædes contendit Burmannus pag.646. sq. ad Petron. De coctilibus carbonibus, titionibus & batillis, eorumqve usu vide notas ad Scriptores Historiæ Augustæ Tomo 2. pag.391. De carbonibus fossilibus (Stein-Kohlen) Bochartus Parte I. hierozoici p.328. De Persarum Tenuris sive foraminibus rotundis ollarum instar, qvæ in solo facta prunis ardentibus replent atqve ita circum illa assidentes se calefaciunt, vide Adamum Olearium p.554. itineris Persici. Balneum XII. distinctum tholis, & unica fornace calefactum describit Joh.Malala Part.2. Chronici p.61. Andreæ Baccii Elpidiani Medici libri VII. de thermis & balneis lucem

* Fornacalia farris torrendi feriæ apud Romanos, Vide Boëssium ad Ovidii Ibin p.113. & Carolum Neapolin ad fastos ejusdem Ovidii pag. 85.

viderunt Venetiis 1571. & nuper addito octavo libro A. 1712. Fol. ex hoc opere liber septimus, qvi est de thermis & balneis * veterum, recusus legitur Tomo XII. Thesauri Antiqvitatum Romanarum Græviani, qvemadmodum Joh. Bapt. Casalii collectanea de balneis & thermis veterum occurrunt Tomo IX. Thesauri Gronoviani. Adde Gvil. du Choul de balneis & exercitatt. Veterum & qvæ viri docti ad Plinii Epist. V. 6. Bernardus de Montfaucon p. 266. diarii Italici, Frid. Gotlieb Struvius de balneis ac balneatoribus Jen. 1704. Jo. Christi Fromanni exercitatio de balneis, Coburg. 1659. & Joh. Langii Epist. Medicinal. lib. 1. 50. sq. De balneo Laconico sive sudatorio præter Meursium in Miscellaneis Laconicis II. 18. agit Politianus cap. 58. Misc. Baccius l. 7. c. 10. de thermis, cui addes Francisci Robortelli explicationem Laconici sive sudationis, qvæ adhuc visitur in ruina balnearum Pisanæ urbis (Florent. 1548. 8. & Tomo 1. Lampadis Gruterianæ p. 1397. sq. & apud Rhodium ad Scribonium Largum pag. 103. seq. & Tomo XII. Thes. Græviani pag. 381.) Vide etiam sis Henricum Noris ad cenotaphia Pisana diss. 3. cap. 2. De distinctione balnearum pro diverso sexu agit Petavius in notis ad Epiphanium pag. 56. seq. Solita in balneis sibi superimponi vasa tria milliaria sive mille & amplius libras aqvæ capientia, frigidarium, sub hoc tepidarium, & infimum cui ignis suppositus caldarium, qvam rem optime illustrat vetus icon è thermis Titi, qvam ex illustris Pauli Alex. Maffei collectione statuarum antiqvarum habes in Actis Eruditorum A. 1707. pag. 388. licet aliter longe eam sibi conceperit Baccius lib. 7. cap. 9. de thermis, & in altero opere de vinis ac conviviis antiqvorum lib. 4. pag. 178. ubi de thermopoliis. De unctionis in balneis usu vide Andr. Christiani Eschenbachii diss. de unctionibus & ungventis. De balneorum, frictionis & unctionis usu ante cibum Stuckius II. 24. & 25. antiqvitat. convival. qvi de manuum pedumqve ablutione etiam cap. 33. De magdaliis sive abstersoriis veterum, & recentium sapone Bonifacius XIV. 18. Hist. ludicræ. De mantili, sive χειρομάκτρῳ manibus tergendis, Jo. Morinus de sacris ordinationibus p. 226. De vase qvod abluendis manibus

* Qvoniam balneas qvotidie magna multitudo freqventabat, hinc in usu fuit idola & simulacra Deorum ad cultum in illis collocare, cujus moris meminerunt Talmudici in tractatu Avoda Sara, Tom. 4. edit. Surenhus. p. 467. & 371. 380.

bus adhibebant, idem pag. 225. 227. 235. Cangius in χέρνιβον, χερνιβόξεστον &c. De balnearum usu etiam apud Christianos, Benedictini in notis ad S. Ambrosium Tomo 2. Opp. pag. 22. De sellarum perforaturum usu in balneis, Rhodius p. 280. seq. ad Scribonium Largum & Montfauconus in Diario Italico pag. 158.

XV. De statuis & columnis veterum, Romanorum maxime egit singulari opere *Emundus Figrelius*, Holmiæ 1656. 8. de qvo argumento scripsisse se testatur etiam Josua Barnes ad Euripidem Tomo 2 pag. 72. Fridericus vero Mullerus Professor Giessensis A. 1664. 4. edidit delineationem librorum XI. qvos molitus est de statuis Romanorum, & præcipue de natura statuarum qvibus prisci Romani bene meritos honorabant. Videnda etiam Jac. Gronovii diss. de imaginibus & statuis Principum Lugd. B. 1708. Resp. Jo. Sam. Strimesio, & pulcherrima collectio statuarum priscæ ac recentis ætatis ære descriptarum cum observationibus laudati Maffei Rom. 1704. fol. De *Lemei* tractatu de statuis Gallice edito Paris. 1688. 12. vide Historiam Operum erudit. 1688. mense Junio pag. 178. De statuis Justiniani, Ludovici XIII. XIV. Henrici IV. &c. Boivinus ad Gregoram pag. 766. De statuis Magicis, Stephanius pag. 50. ad Saxonem Gramm. & qvæ de Teraphim atqve Talismanibus supra dicere me memini. De imaginibus qvæ in atrio à Romanis collocabantur, vide Petavium ad Synesium pag. 27. seq.

XVI. *Utensilia*, instrumentum * omne & supellectilem veterum exponunt viri docti ad Martialis Apophoreta, Joh. Smetius in Antiqvatibus Noviomagensibus & Laur. Begerus Tomo ultimo thesauri Brandenburgici in qvibus varia exhibent vasa, bullas, armillas, fibulas, annulos, claves, tesseras: Alex. Wilhelmius in dissertatione de phiala reliqviarum Stæ Agathæ, ubi de veterum lenticulis, ampullis, laguncúlis: Carolus Errardus, pictor Regius in vasis antiqvis, aliisqve veterum rebus æri incisis & Reginæ Christinæ dicatis, Paris. fol. Lazarus Baysius de vasculis, sive animadversionibus in Titulum Digestorum de auro & argento legato, qvæ excusæ sunt Tom. IX. Thesauri Gronov. ubi etiam ex Ca-

* *Service, ministerium.* Vide Cangium glossar. & Menardum pag. 600. ad Gregorii librum Sacramentorum.

Italio nonnulla repetuntur de insignibus, annulis, fibulis &c. de qvibus postremis præcipue videndus Joh. Rhodius in libro de Acia Celsi. Qvænam supellectilis nomine comprehenderint veteres JCti Romani, docet Alex. ab Alexandro lib. 1. genial. dierum. cap. 19. De poculis, lagenis, labris & focis mensurisqve veterum Hebræorum Rev. *Dassovius* in diss. A. 1696. vulgata ad titulum Talmudicum *Celim*, de vasis, qvi exstat Tomo VI. Mishnæ Surenhusianæ. De Romanorum veterum poculis vasisqve Pancirollus Var. lect. lib. 1. c. 58. seq. De poculis & vasis murrhinis Gvil. Stuckius III. 12. seq. & Nicol. Gviberti diss. de murrhinis † vasis (ex onyche vide Joh. Henr. Eggelingii Mysteria Cereris & Bacchi p. 6. sq.) Francof. 1597. 8. Videndus etiam Joannes Doughtejus de calicibus Evcharisticis, cum mantissa Joannis Faës ἐξ μακαρίτου. Brem. 1694. 8. qvo in libro de variis poculorum generibus disseritur. De doliis figlinis & sigillis qvibus signata, vide Monfauconi Palæographiam pag. 168. Idem pag. 3. instrumenta antiqva rustica ex veteri Codice Scholiastæ Hesiodi exhibet, qvæ minus accurate in qvibusdam Hesiodi editionibus & in Gesneri historia animalium traduntur. Instrumenta fabrilia in Inscriptionibus Gruteri pag. 644. De horologiis veterum, (ὡρονόμια vocat Alex. Aphrodis. I. 95. problem.) aqvariis, sive Clepsydris, aliisqve & solaribus consules interpretes ad 4. Regg. XX. 11. Es. XXXVIII. 8. Kircherum in arte magna lucis & umbræ & Tomo 2. Oedipi pag. 338. seq. Salmas. ad Solin. pag. 634. edit. Paris. & 647. seq. Laurentii Polymathiæ lib. 1. diss. 13. lib. 2. diss. 16. Joh. Bonam de divina Psalmodia cap. 3. Petrum Fabrum II. 25. semestrium, Franciscum Polletum historia fori Romani lib. 1. cap. 9. ubi de ad clepsydram dicentibus. Balforeum ad Cleomedem pag. 144. *Carolum du Fresne* in glossario voce *Horologium nocturnum* & in CPoli Christiana pag. 74. Clepsydræ veteris rationem exponit Petavius ad Synesium pag. 21. & Petermannus in dissertationibus duabus de clepsydris veterum. Vide & Portam XIX. 4. Magiæ Nat. De Buccinatoribus qvi horas indicarent, Petronium Clariss. Burmanni p. 93. De Horis veterum Sirmondum Tomo 1. Opp. pag. 894. seq. 937. & Chronologos Scaligerum, Petavium aliosqve.

De *velorum* usu apud veteres, dissertatio Josephi Lanzani Medici Ferrariensis, inserta Museo Minervæ Venetæ To-

† Porcellanis ea confert Salmasius pag. 203. ad Solin.

Tomo I. pag. 353. seq. De *vehiculis* antiqvorum, diatriba Pyrrhi Ligorii ex libris ejus de familiis Romanis excerpta prodiit ad calcem librorum duorum Johannis Scheferi, qvibus de omni re vehiculari veterum copiosæ observationes continentur Francof. 1671. 4. Video virum doctissimum pag. 326. ambiguum esse de etymologia *carri*, qvi utiqve videtur dictus esse à qvatuor rotis qvasi *quadrus* & *quarrus*, ut est apud Stephanum Tornacensem Epist. 229. Tomo 25. Bibl. Patrum edit. Lugd. De *clavibus* veterum Lipsius ad Tacitum videndus, & Kirchmannus libro de annulis atqve de clavibus falcatis Huetius ad Manilium pag. 8. De *speculis* ex auro, argento, ære, præclara Ez. Spanhemius p. 544. sq. ad Callimachum. De *cereorum* usu Vossius IV. 29. de idololatria & Joh. Faës ὁ μακαρίτης libro nuper edito de cereis paschalibus. De *coloribus* & qvomodo apud Græcos ac Latinos appellarentur, librum promittit Salmasius pag. 109. Epist. videndusqve interim Antonius Thylesius libello de coloribus, recuso Tomo IX. thesauri Antiqvitatt. Græcarum.

XVII. De *vita privata* Romanorum & qvomodo viri honesti diem soliti sint transigere, dissertationes duas Couturii insertas habes Memoriis Trevoltinis A. 1708. Jul. pag. 1158. seq. & Anno 1709. August. pag. 1418. seq. qvarum priore horas diei ante meridiem, altera pomeridianas perseqvitur. De cura domestica Romanorum dissertationes qvatuor B. Philippi Ludovici Hannekenii tunc admodum juvenis, postea inter Theologos nostros nomen haud obscurum consecuti prodierunt Giessæ 1669. 4. qvarum prima est de ritibus qvibusdam nuptialibus & vestibus privatorum: altera de servis & conviviis, tertia de liberis eorumqve cura & vestitu: qvarta deniqve de bonis & facultatibus, agris, pecunia & censu. De *rusticatione* & *villis* veterum commentariolus Georgii Greenii qvi postea gloriosiss. memoriæ Electori Saxoniæ Jo. Georgio Georgio III. à sacris fuit, vidit lucem Lipsiæ A. 1667. 12. cui jungenda qvæ de conviviis rusticis Stuckius lib. I. cap. 23. Antiqvitatum Convivalium. De salutationibus veterum præter Alexandrum ab Alex. II. 19. & eundem Stuckium II. 31. seq. ac diss. Jo. Henningii de *salutationum* ritibus Magdeb. 1679. singulari libro erudite egit Joh. Jacobus Claudius, Ultraject. 1702. 12. De illa qvæ detecto capita fit, videndus etiam

Joh. Gvil. Bergerus de ritu caput operiendi in sacris pag. 46. sq. De salutantium aliisqve *osculis* omnis generis copiose egit Martinus Kempius opere de osculis, distincto in dissertationes XXV, editoqve Francof. 1680. 4. cui addendus Lipsius II. 6. electorum & Jacobus Herrenschmidius in Osculologia Witeberg. 1630. 12. De osculo Magnificentiæ apud Judæos Regi dari solito, B. Carpzovius ad Schickardi jus Regium Hebræorum p. 76. & Scacchus in Myrothecio tertio cap. 35. qvi pag. 970. manus etiam osculo contactas notat. Vide & de osculis Judæorum laudatum Carpzovium notis ad librum Ruth pag. 128. seq. & de osculis Christianorum veterum Tob. Pfannerum II. 3. Observationum Ecclesiasticarum.

De *Collegiis Opificum* ut aurariorum, argentariorum aliorumqve qvorum in antiqvis Inscriptionibus non rara mentio, videndus Sponius in Miscellaneis eruditæ Antiqvitatis, Reinesius in Epistolis ad Hofmannum p. 539. & in Inscriptionum Syntagmate, & Bergierius IV. 21. sq. de publicis Romanor. viis. De *cursu publico* idem Bergierius fuse IV. 4. sq. Gutherius de officiis domus Augustæ III. 14. sq. Ez. Spanhemius diss. IX. de usu numismatum pag. 800. sq. Pancirollus ad notitiam Imperii cap. 6. Valesius notis ad Socratem pag. 40. Balthasar Stolbergius diss. de angariis veterum pag. 149. seq. & scriptor Gallus M. le Qvien de la Neufville de l'origine des *Postes* chez les Anciens & les Modernes, Paris. 1708. 12. De Hemerodromis & cursoribus Alexander ab Alex. lib. 1. cap. 27. & Lipsius Centur. III. Epist. 59. De columbis & cornicibus literas perferentibus, ambo laudati scriptores iisdem locis, & Lipsius etiam II. 5. Saturnal. De *evectionibus* sive indulgentiis evehendi, Bergierius IV. 15. & 16. & Cangii glossarium in *tractoria*, *combina*, *evectiones*, Meursius & Svicerus in *ἐπιστολή*. De omni genere *Epistolarum* Ecclesiasticarum apud veteres Christianos videndus Franciscus Bernardinus Ferrarius Libris III. Mediolan. 1613. 8. & curante B. Gebhardo Theodoro Meiero Helmst. 1678. 4. Philippus Priorius libro de Epistolis Canonicis cum appendice de tractoriis & Synodicis Paris. 1675. 8. & Jacobus Goetten lib. 1. Observationum cap. ult.

CA-

CAPUT XXIII.

De luctu, funeribus, exseqviis, conservandorum cadaverum ratione & monumentis sepulchralibus.

De funerum & sepulturæ ritibus generales scriptores. 1. *De funeribus & luctu Hebræorum,* 2. *Græcorum, Persarum.* 3. *Romanorum.* 4. *Ægyptiorum, Germanorum & populorum septentrionalium.* 5. *De funeribus Christianorum.* 6. *De medicato funere & mumiis.* 7. *De linteis & vestibus sepulchralibus & de rebus quæ defuncto veluti secum asportanda permittebantur.* *De urnis feralibus.* 8. *De pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis feralibus, loculis & laudationibus funebribus.* 9. *De lucernis sepulchralibus, sepulchris, cryptis, catacumbis & monumentis sepulchralibus.* 10.

I.

De funeribus & modo sepeliendi apud antiqvos universe, atqve ita ut plurium gentium rationem haberent, non satis distincte tamen nec accurate satis egerunt *Claud. Gutchardus* de funeribus apud Romanos, Græcos & alias gentes veteres & recentiores, Italice primum Anno 1581. deinde etiam Gallice (vide Epistolas Marqv. Gudii p. 202.) *Muretus* scriptor Gallus in ceremoniis funebribus omnium gentium, ceremonies funebres de toutes les nations par le Sr. Muret. Paris. 1679. 12. qvi liber recensetur in Actis Erud. A. 1683. p. 334. *Franc. Perrucius* in pompis funebribus omnium gentium. Veronæ 1639. fol. cum figuris in æs incisis. *Laurentius Beyerling* in Theatro vitæ humanæ, tit. *Cadaver & Sepultura.* *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in lib. de sepulturæ ritibus, qvi & seorsim prodiit & præmissus est sextæ parti antiqvitatum *Joh. Jac. Boissardi*, & cum notis *Joh. Faës* ꝰ μακαρίτου editus Helmst. in 4to & deniqve inter Gyraldi opera in Belgio nitide vulgata recusus Lugd. Bat. 1699. fol. B. *Joh. Andr. Quenstadii* Liber de Sepultura veterum, initio separatim, deinde ad calcem ejus Antiqvitatum Ecclesiasticarum, deniqve Tom. XI. Thesaur. Antiqvit. Græcar. Gronovii recusus. *Caspar Calvoer*

voer libro 3. ritualis Ecclesiastici Tomo 1. pag.798.seq. *Alexander ab Alexandro* lib. III. Genial. Dierum cap. 2. & 7. & lib. VI. cap. 14. ibiqve *Tiraquellus*: *Josephi Laurentii* collectanea Alphabetico ordine digesta Lib.6. Polymathiæ pag.486. sq. & qvæ ex eadem Laurentii Polymathia III. 9. 13. 14. II. 47. 3. & 4. de funeribus antiqvorum & funebribus ritibus ante & post rogum exhibentur Tomo XI. Thes. Gronoviani, in qvo etiam recusus occurrit *Joh. Meursii* liber de funere, qvemadmodum *Petri Morestelli*, Tornusiensis Pompa feralis sive justa funebria libris decem exposita habentur Tomo XII. Thes. Græviani. De *Joh. Jacob. Boissardi* Tractatione de funeribus & modo sepeliendi apud antiqvos vide Observ. Hallenses Tomo IV, pag. 15. *Thomasii Porcacchi* funeralia antiqva, Italice edita lucem adspexerunt Venet. 1574. fol. *Francisci Pomey* Jesuitæ Libitina sive de funeribus epitome eruditionis, prodiit Lugdun. 1659. 12. Confer Bibliothecam Latino Hebraicam Imbonati pag. 356. *Jo. Guenebault* diversités des ceremonies observées aux sepulchres anciennes, Divione 1621. 4.

II. De funeribus & luctu *Hebræorum* præter Interpretes S. Scripturæ consulendus B. *Martini Geleri* liber singularis Lipsiæ 1666. 12. editus & inter alia ejus opuscula in 8. & deniqve etiam apud Belgas una cum ejus Commentariis ad nonnullos Scripturæ libros, in folio recusus. *Melchior Leydeckerus* XII. 10. seq. de Rep. Hebræorum, *Jo. Benedicti Carpzovii* nepotis de sepultura Jacobi Patriarchæ, in parentis diss. pag. 1670. sq. *Jo. Hieronymus Sopranes*, Jesuita, in digressione de ritibus Hebræorum in funere & de publico eorum privatoqve luctu, qvæ Davidi ipsius subjecta est Lugdun. 1643. f. *Frid. Mulleri* (cujus specimen librorum de statuis Romanorum superiore capite laudatum & specimen Architecturæ sacræ ex locis Exod. XXVI. 28. & XXXVI. 33. habemus) libri III, de sepulchris veterum Hebræorum prodierunt Giessæ 1664. 4. Idem argumentum *præter commentatores* ad Codicem Talmudicum Bava Batra illustravit singulari libro *Jo. Nicolai* Amst. 1705. 4. ita qvidem ut & aliarum gentium sepulchra prioribus capitibus perseqvatur. De tumba Salvatoris, extat D. *Jo. Andreæ Smidii* diss. Helmst. 1703. Vide & Steph. le Moyne T. 2. Var. sacrar. p. 516. sq. In *Jo. Henr. Hottingeri* Cippis Hebraicis, Heidelb. 1659. 12. pleraqve parum fide digna tradi notatum est Conringio in dissertatione de Numis Hebræorum. Prætereo qvæ de funeribus & luctu apud Judæos attigerunt *Menochius* lib. VIII. de Republ. Hebræorum cap. 5. sq. *Goodwinus* in Mose & Aarone,

ne, Lib. 6. cap. 5. De sindone qva cadaver involutum, fasciis sepulchralibus qvibus adstrictum & sudario qvo caput obtectum, vide Octavii Ferrarii electa II. 20. & Jo. Jacobum Chifletium de linteis & fasciis sepulchralibus, Antvverp. 1624. 4. Monumenta antiqva Judaica Augustæ Vindelicor. reperta illustravit *Matthias Fridericus Beckius*, Augustæ Vindelicor. 1686. 8. cum appendice monumentorum qvorundam Romanorum, veluti mantissa operis Velseriani de antiqvis monumentis Augustanis. De *Persarum* funeribus Brisson. II. pag. 350. sq. & I. pag. 194. sq. ubi de funeribus Regum.

III. De funeribus & luctu Græcorum vide, qvæ notata sunt viris doctis ad Homeri Illiados ψ', & Æschylum in Choëphoris (inferias facientibus sive ferentibus) tum *Johanni Nicolai* libro de Græcorum luctu lugentiumqve ritibus variis, excuso Marpurgi Cattorum 1696. 12. *Jo. Pottero* Archæol. IV. 1-8. *Jo. Nardio* in animadversione de funeribus Atheniensium, subjecta Lucretio editionis in usum Delphini. De more ad orientem vel occasum obversos mortuos sepeliendi Plutarch. Solone pag. 83. De funebri pompa Isiaca ab Apulejo descripta & aliis funera *Ægyptiorum* spectantibus vide Kircheri Obeliscum pag. 433. & Tomum 3. Oedipi Ægyptiaci pag. 425. seq. Joh. Conradum Dietericum in Antiqvitatibus Biblicis Vet. Testament. pag. 144. sq. De *Septentrionalium* populorum sepeliendi ritibus Jornandes ubi funus Attilæ describit, & Stephanius p. 90. sq. ad Saxonem Gramm. De *Germanis* Cluverus, l. 1. c. 53. Hachenbergius &c. De funeribus *Turcarum* Angeli Geropoldi Epistola in Museo Minervæ Venetæ T. 1. p. 151. sq.

IV. De funeribus & luctu *Romanorum* præ cæteris diligenter & accurate libris IV. agit *Johannes Kirchmannus*, Hamburg 1605. 4. & Lubecæ 1625. 8. ut alias editiones omittam. Cui addendus est *Henricus Noris* in Cenotaphiis Pisanis, dissertatione tertia. *Theodorus Gorallus*, sive qvi sub hoc nomine latet *Joh. Clericus* in notis ad Elegiam 1. Pedonis Albinovani, *Claudius Dausquejus* ad Silium Italicum Libro XIII, versu 470. sq. *Jacobus Gutherius* de jure Manium libris 3. qvibus ritus, mores & leges prisci funeris explicantur, Paris. 1615. Lips. 1671. 8. & Tomo XII. Thesauri Antiqvitatum Romanarum, in qvo præterea occurrit Jo. Petri Bellorii * descriptio sepulcri Nasoniorum. Cæterum ut antiqvissimi Græcorum contra posteriorem gentis suæ morem cadavera mortuorum flammis, Homero teste, absumpserunt, sic contra Romani vetustissimi corpora intacta flammis terræ mandaverunt, eundemqve morem à qvibusdam etiam post servatum no-

Mmmm tat

* Rom. 1680. fol. & Tomo XII. Græv.

tat O. Ferrarius II. 21. electorum, ubi de eo, qvo pacto crematorum cineres in urnam condi & à favilla rogi separari potuerint. Ægyptii corpora defunctorum neutiqvam cremarunt, unde Cambyses à cadavere Amasis Regis Ægypt. pridem defuncti pœnas gravissimas sumere posse se existimabat, si illud refossum verberibus & omni contumelia affectum deniqve traderet flammis, ut narrat Diodorus Siculus pag. 249. excerpt. Peiresc. De ritu collocandi cadaveris Lipsius lib. 1. elect. cap. 6.

V. Imprimis vero *Christiani*, qvo certam suam de resurrectione spem testarentur, magnam funerum rationem habuere & ab cremandis cadaveribus abstinuerunt: illamqve circa *funera curam* inter causas incrementi religionis nostræ ponit Julianus Imperator Epist. 49. De ritibus sepulchralibus Christianorum veterum præter *Jac. Gretserum* in libro de Christianorum funere, Ingolstad. 1611. 4. & *Onuphrium* in libello de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos & de eorum cœmeteriis (ad calcem Platinæ de vitis Pontificum) & *Hugonem Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 262. sq. *B. Bebelium* Sec. IV. Tomo 2. p. 931. sq. præcipue consulendus venit *Henr. Spondanus* in Cœmeteriis sacris, sive opere in 4. libros distincto & Parisiis 1638. 4. edito, in qvo de ritibus sepulturæ tum apud Judæos & Gentes, tum maxime apud Christianos disserit, & sepulturam publicam rem sacram esse nec concedendam hæreticis, impiisve, aut maleficis prolixe disputat. *Paulus Aringhus, Antoniusq; Bosius*, in opere luculento, Romæ 1651. & Parisiis 1659. fol. edito qvod Romam subterraneam inscripserunt. Vide etiam *Casp. Barthii* Adversaria p. 3015. sq. *Jo. Pearsonium* in Symbolum Apostol. p. 397. sq. edit. Latinæ, & D. *Joachimum Hildebrandum* in Veteris Ecclesiæ, Martyrum imprimis & SS. Patrum arte bene moriendi, sive praxi circa moribundos & morientium virtutibus Helmst. 1661. 4. De more intra templa, fidelium cadavera humandi vide V. C. Ludovici Antonii Muratorii diss. XVII. ad Paulinum pag. 185. seq. Tomo 1. anecdoton Bibl. Ambrosianæ. *Quot diebus luctus celebratus*, Benedictini ad Ambrosium Tomo 2. p. 1197. sq. Menardus ad Concordiam Regular. Cotelerius ad Const. Apostol. &c. ἐννέα πένθιμοι ἡμέραι. Niceph. Gregoras XII. 2. pag. 358. Cum psalmis & hymnis deducta cadavera. Rosvveidus pag. 791. ad vitas Patrum, ubi & de more cadavera linteo obvolvendi. De *Præfica-rum usu apud Christianos*, Menardus p. 257. seq. ad Gregorii sacramentar. & Sam. Basnage ad A. C. 37. num. 19. ubi & alia de Christiano-

rum

rum funeribus. De *Copiatis* sive libitinariis clericis funera componentibus, Gothofredus ad Cod. Theodos. Tomo 5. pag. 5. Cangius in glossar. Vedelius & alii ad Epistolam Ignatio suppositam ad Antiochenos.

VII. De medicato funere sive variis rationibus corpora defunctorum condiendi, atqve à corruptione & putredine conservandi, tum de Ægyptiorum *Mumiis* ita dictis ab Arabico vocabulo *Mum*, qvod ceram significat, ut notat Tho. Gatakerus pag. 175. ad M. Antoninum, consules ubi lubebit *Athanasium Kircherum* Tomo 3. Oedipi, Syntagmate 13. & syntagmate 16. ubi de Penatibus, Laribus & Serapibus, qvi & ipsi nihil aliud erant qvam corpora Ægyptiorum medicata, vide pag. 478. *Petrum Bellonium* Lib. 2. observ. cap. 47. & in libris tribus de admirabili operum antiqvorum & rerum suspiciendarum præstantia, de medicato funere sive de cadavere condito & lugubri defunctorum ejulatione, nec non de medicamentis conservandi cadaveris vim obtinentibus, Paris. 1553. 4. & Tomo VIII. Thesauri Gronoviani: *Josephi Lanzoni* Medici Ferrariensis de pollinctura & balsamatione apud veteres, & recentium variis balsamandi cadavera modis, Genev. 1696. 12. *Andream Gryphium* in Mumiis Uratislaviensibus, Uratislaviæ 1662. 12. *Frid. Theoph. Ketnerum* in diatriba de Mumiis Ægyptiacis. Lips. 1694. Joh. Baptistam Portam lib. IV. Magiæ natural. cap. 15. *Georg. Wolffgangum Wedelium* celeberrimum Jenensium Æsculapium decade 3. diss. 6. & 7. ubi de balsamatione tum aliorum corporum tum CHristi, de qva etiam in manibus est MSta Hermanni Conringii exercitatio. Methodum Kerckeringianam balsamandi sive condiendi cadavera breviter exponit personatus Vignolius Marvillius Tomo 1. Miscell. pag. 288. sq. Mumiam Ægyptiacam * ita describit Joh. Bodinus in colloqvio inedito Heptaplomere, qvod sit *cadaver amomo, cardamomo, sale, aceto, melle, myrrha, aloë, nardo, casia, resina sine bitumine* (adde Diodorum Sic. XIX. Tomo 2. pag. 735.) *ceterisque id genus venenis, à putredine vindicantibus conditum ac maceratum. Cutem reperit inauratam, aurum enim cadavera, uti ligna quoque & metalla & alia à corruptione servat: carnem cum cute flavescentem ac fuscam ea duritie ac hypostasi, qua Saccharum vetus Creticum: Interiore visceribus exenteratis siccissima, cadaver plane inodorum præ nimia siccitate, in cordis sede imaginem lapideam in-*

* S. Augustin. serm. 140. de diversis Tomo 1. supplem. pag. 336. *Ægyptii morem habent siccare corpora & quasi anea reddere, Gabbaras ea vocant.*

insculptam nomine Isidis, cadaver obvolutum corio bubulo, sub corio denique innumerabiles fascias densissimis lini replicationibus singulas singulis adjunctas nec ulla sui parte detritas. Adde his Gabrielis Clauderi methodum balsamandi corpora humana, Altenb. 1674. & Andr. Rivini exercitationem Lipsiæ editam de pollinctura & balsamatione. De ritu ungendi cadaveris Octavius Ferrarius II. 22. elector. ubi inter alia notat Lazari corpus fœtens memorari Joh. XI. 39. qvia non condiebant Judæi cadavera, ut Ægyptiis in more positum, sed tantum ungebant. Confer qvæ de unctione mortuorum B. Bebelius Antiqvitatt. Eccles. Sec. IV. Tomo 2. pag. 916. & de more condiendi cadavera in cera & melle, viri docti ad Plinium. *Etiam Aristobuli* Judæorum Regis cadaver melle conditum *memorat Syncellus* pag. 301.

VIII. De fasciis sepulchralibus mortuorumqve involutione Joh. Jacobus Chifletius in Crisi Historica de *linteis sepulchralibus* CHristi Servatoris, Antvverp. 1624. 4. De more terram mortuis injiciendi, Salmasius Observatt. ad jus Atticum pag. 563. De vestiendi ritu Kirchmannus lib. 1. de funeribus Rom. cap. 10. Cum mortuis sepulta qvibus vivi jocalibus delectabantur, de qvo ad Vitruvium IV. 1. etiam peccuniam cum mortuis sepultam observat Stephanius ad Saxonem Grammaticum pag. 96. De aliis rebus ac libris qvos cum mortuis sepelire inhumareqve qvibusdam placuit, vide triplicem Bibliothecam mortuorum qvam Germanice ante paucos annos vulgavit Rev. D. Georgius Henricus Gvezius, in qvarum altera pag. 40. sq. Epistola ejusdem argumenti scripta legitur à Paulo Christiano Hillischero, Pastore Dresdensium meritissimo. *Vide* etiam sis Sam. Frid. Lauterbachium in vita Valerii Herbergeri *pag.* 179. seq.

De *urnis* feralibus, qvarum hodieqve magnus numerus variis in locis effoditur, videndus Sponius in Miscellaneis p. 287. Aringhus in Roma subterranea, Tho. Brovvn in Hydriotaphia sive singulari libro de urnis Norfolcensibus, Anglice edito Lond. 1658. 8. Jac. à Mellen Ecclesiastes Lubecensis celeberrimus, in historia urnæ Sarmaticæ A. 1674. repertæ 4. Gothelf Trenerus in diatriba germanice edita von den Todten-Töpffen / Joh. Dan. Major in bevölckerten Cimbrien c. 27. sq. Tentzelii dialogi A. 1695. p. 941. sq. ubi & de tumulis illis sub qvibus populi septentrionales condere illas soliti sunt: Henelius Silesiographiæ T. 1. p. 371. sq. G. Agricola VII. 23. de natura fossilium, Chri-

stia-

ſtianus Stieffius Lignicenſis in Epiſtola ad Mich. Joſephum Fibigerum de urnis in Sileſia Lignicenſibus atqve Pilgramsdorfienſibus, Lipſ. 1704. 4. De Seehuſanis, Nova literaria Hamb. 1709. pag. 323. ſq. De Moguntinis Jo. Craft Heigelius A. 1698. De Arnſtadienſibus Jo. Chriſtoph. Olearius Jen. 1701. 4. Tangunt etiam hoc argumentum Matthias Zimmermannus in florilegio, voce *Urna*, aliiqve laudati in collectione qvæ ſub titulo interceptarum epiſtolarum Germanice prodiit (aufgefangene Briefe) Parte II. pag. 879.

IX. Exeqviæ funeris proprie dicebatur ſepulchri jam complicatis valvis per ſeram occluſio. Vide Joh. Jacobum Chifletium de exeqviarum ritu. Solet tamen illud vocabulum etiam poni de univerſa deductione & pompa funeris atqve elatione, de qva Kirchmannus libro 2. & qvotqvot de funeribus antiqvorum ſcripſere. Solebant enim cœmeteria & ſepulchra vel loca in qvibus cadavera exurebantur, non eſſe intra civitates ſed extra illas, communi uſu tum aliarum gentium, tum Hebræorum, Græcorum & Romanorum. Vide Jo. Doughtej i Analecta ſacra ad Ezech. XLIII. 7. Luc. VII. 20 &c. Chiffletium expoſitione inſcriptione Geminiæ matris ſacrorum p. 25. ſq.

De Epulo ferali ſive ſilicernio vide Feſſelii adverſaria ſacra lib. 1. c. 12. Jani Gvilelmii veriſimilia III. 8. Stuckii Antiqv. Convival. 1. 25. Gabr. Marqvarti diſſertationes binas Lipſiæ editas, & qvæ ad fragmentum marmoris Nemauſini notata ſunt in calce Sorberianorum. Orationes funebres in patria ſua nullas fuiſſe teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus. Lib. V. Antiqvitatum Rom. Qvemadmodum nec apud Hiſpanos neqve in hac noſtra civitate uſus eorum obtinuit. Cæterum apud Romanos nihil illis freqventius, qvanqvam illas ſæpe fabuloſas fuiſſe atqve inde hiſtoriam rerum factam mendoſiorem jam Cicero qveſtus eſt in Bruto cap. 16. Confer Zenobium Centuria 5. proverbio 28. Ægyptios qvoqve eundem morem mortuos Laudatione funebri proſeqvendi habuiſſe docet Joh. Marshamus in canone chronico pag. 273. ut adeo fallatur Mottanus Vayerus, qvi Tomo XIV. pag. 69. à Romanis hunc morem repertum eſſe exiſtimat. Vide & Plinium Lib. 8. Epiſt. 12. De funebribus ſive feralibus ludis Auguſtinus Lib. 8. de civitate DEi cap. 26. De Feriis denecalibus, novendiali ſacrificio Voſſius libro 1. de Idololatria cap. XI. De more mortuos ad ſepulturam proſeqvendi cantu ac næniis, Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. & ex Chriſtianis Chryſoſtomus homilia qvarta in Epiſtolam ad Hebræos, & Hieronymus in Epitaphio Paulæ. De

Coronis feralibus præter Paschalium, libro de Coronis, vide Rittershusium libro 7. sacrarum lectionum cap. 1. ubi singillatim de Christianis. Lecti funebris imaginem habes apud Schefferum libro 2. de re vehiculari pag. 89. De arcula sepulcrali sive loculo in lapide cavato, cui cadaver imponitur, sarcophagis arcisqve feralibus, de conditoriis ac monumentis fuse & erudite disserit Salmasius in Commentario ad Solinum pag. 1203. seq. 1207. sq. De ustrino, apparitorio &c. Reines. pag. 818. Inscript. & Sponius pag. 290. Misc. Vide & de arca funerali Rhodium pag. 145. 146. ad Scribonium, & sacrophagi marmorei inscriptiones in Tomo 2. Act. Sanctorum Junii pag. 51. & pag. 81. De ritu campanas pulsandi ad funerum deductionem mentio est apud *Scholiastem Theocriti*, Idyllio secundo pag. 44.

X. In sepulchris priscis maxime admiratione dignæ visæ sunt *lucernæ*, non tam ob elegantem & miræ diversitatis qvæ passim in illis conspicitur efformationem & materiem, qvam ob flammam ignemqve perennem, qvem pro genere phosphori & lumine sine calore qvidam habuerunt, ut Paulus Casatus diss. 9. de igne, qvod tamen experientiæ ajunt repugnare qvi lucernas illas eruerunt, & aëre admisso extinctum qvidem lumen sed calorem adhuc à se deprehensum sunt testati. Nedum ut assentiendum sit Joanni Argolo, * qvi totum illud qvod apertis sepulchris flammæ conspicitur, aëris ventilationi tribuit. Sane ellychnia qvæ ab igne non consumantur parari ex Carystio lapide, notum antiqvis fuit, de qvo Meursius ad Apollonium Dyscolum pag. 135. sq. unde Aresium qvi hoc sibi persvadere non potuit, oppugnavit Licetus libro qvinto operis mox à me laudandi. Confer *Roberti Plot* dissertationem de lampadibus antiqvorum sepulchralibus, in Transactionibus Philosophicis Londinensibus A. 1684. p. 806. & in Actis Eruditor. Tomo 1. supplementi pag. 367. Ecqvid vero sit illud qvod tam constantem & diuturnam possit flammam ardoremqve alere, minus qvidem adhuc videtur compertum, rem tamen ideo neutiqvam negandam esse duxerim contra tot αὐτόπτας testes, cum lucernam ἄσβεστον etiam sub dio, Veneri olim dicatam celebret Augustinus XXI. 6. de Civ. Dei. Et lucernam perpetuam subterraneam, cujus oleum sanet morsos à canibus rabidis, memoret Rossi sive Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis pag. 204. Audivi & eos

* Confer Vignolium Marvillium Tom. 3. Misc. pag. 411. sq. Videtur etiam perenne lucernarum lumen in dubium vocare Kenelmus Digbæus de animæ rationalis immortalitate pag. 48. sq.

eos qvi ex lucerna ejusmodi alimentum flammæ vel extrema lingva deguſtarunt, tantum tamqve vehementem ardorem in ore inde ſenſiſſe, ut per longum temporis illum abolere non potuerint. Ne vero ſim longior, de lucernis hiſce lectorem ablego ad pulcherrimum opus *Fortunii Liceti* de lucernis antiqvorum reconditis, Utini 1652. fol. qvibus addi poteſt *Octavius Ferrarius* in diſſertatione de lucernis reconditis veterum, Patavii 1686. 4. & Tomo XII. Græv. in qvo comparent etiam antiqvorum lucernæ illuſtratæ à *Mich. Angelo Causeo de la Chausse*. *Petri* vero *Sanctii Bartoli* veterum lucernæ ſepulchrales, collectæ ex cavernis & ſpecubus ſubterraneis Urbis Romæ, cum obſervationibus *Jo. Petri Bellorii* prodierunt primum Rom. 1691. fol. & ex Italico Latine, ex præſtantiſſ. Viri *Alex. Dukeri* interpretatione Tomo XII. Gronov. Sub idem tempus aliam verſionem ejusdem operis, additis novis qvibusdam obſervationibus dedit *Laurentius Begerus*, Berolin. 1702. fol. qvi etiam in Tomo tertio theſauri Brandenburgici lucernas qvasdam exponit atqve ingenii ſui lumen illis admovet. Vide ſis etiam *Boſii & Aringhi* Romam ſubterraneam jam ſupra mihi laudatam, & *Kircherum* in mundo ſubterraneo & Tomo 3. Oedipi ſyntagmate 20. ubi de lucernis veterum Ægyptiorum, qvalem in Memphiticis ſepulchris repertam memorat etiam Gallus ſcriptor Crucejus (de la Croix) in deſcriptione Africæ part. 1. lib. 1. Lugd. 1688. 12. *Joachimi Felleri* Profeſſoris Lipſienſis diatriba de lucernis antiqvorum ſubterraneis prodiit Lipſiæ 1661.

Cenotaphia vocabantur tumuli honorarii in qvibus nulla cadavera, ut videre eſt apud Callimachum epigr. 18. & 19. Marcellinum in vita Thucydidis, Tacitum II. 7. Annal. & in Cenotaphiis Piſanis qvæ illuſtravit non minus doctrina qvam dignitate & purpura illuſtris Henricus Noriſius. Cæterum inter ſepulchralia veterum monumenta facile primas tenent *pyramides*, inſana mole & incredibilibus ſumptibus exſtructæ apud Ægyptios, ita, ut trecenta & ſexaginta millia hominum per viginti annos in una Pyramide occupatos fuiſſe teſtetur Diodorus Siculus. De harum forma & magnitudine tum de eo, qvod umbram licet altiſſimæ non præberent, vide Joh. *Gravium* in pyramidographia Anglice edita Lond. 1646. 8. & Gallice in collectione Itinerariorum Thevenotiana Pariſ. 1666. fol. tribus tomis edita, tomo primo: Kircheri Oedipum Tomo 2. Parte 2. pag. 292. ſeq. Petrum Bellonium T VIII. theſauri Gronoviani. Franciſci Bianchini hiſtoriam univerſalem ex antiqvis monumentis confirmatam, cap. 30. & qvi ex Cornelii Bruni priori itinere interiorem pyramidis formam

con-

conſpiciendem exhibet, Ludolphi Neocori Bibliothecam novorum librorum A. 1698. pag. 776. ſq. ut veteres Strabonem, Melam, Plinium, Ammianum, Diodorum Siculum alioſqve prætercam. De *Mauſoleo*, monumento itidem ſepulcrali admirando, qvod non minus qvam Pyramides, Orbis ſeptem miraculis annumeratum eſt, vide præter Leonem Allatium ad Philonem Byzantinum, Ampliſſimi Cuperi Commentarium de Apotheoſi Homeri pag. 236. & Baylii dictionarium hiſtorico criticum. De aliis monumentis ac ſepulcris *Cryptisque* ſubterraneis ac *Catacumbis* præter ſupra laudatum Antonium Boſium & Paulum Aringhum in Roma ſubterranea, conſules Franc. Mariæ Torrigii Cryptas ſacras Vaticanas, Italice editas, Joh. Herbinii Cryptas Kijovvienſes & qvæ de Cryptis ſubterraneis Ægyptiorum Kircherus T. 3. Oedipi Ægypt. pag. 399. Porro ex catacumbis illis Romanis qvæ ſubinde reliqviæ veluti Sanctorum ad cultum proferuntur, non dicam an Sanctorum ſed num Chriſtianorum ac non Ethnicorum & impiorum hominum ſint, ſæpe eſt incertum, unde cultum ſanctorum ejusmodi ignotorum merito improbavit doctiſſimus Vir Johannes Mabillonius Epiſtola ſub Euſebii Romani nomine edita ad Theophilum Gallum. Pariſ. 1698. 4. cui aſſentitur Jo. Baptiſta Thiers libro *de la plus ſolide de toutes les devotions*, de perfectiſſimo pietatis officio qvod in charitate conſiſtit, ut prætercam qvæ de illis catacumbis notarunt Jac. Baſnage lib. XVIII. Hiſt. dogmatum Eccleſ. Gallice editæ, Tho. Burnetus & Maximilianus Miſſon in itinere uterqve Italico, Frid. Spanhemius in Hiſt. Eccleſ. N. T. pag. 668. 806. Tomo 1. Opp. & Petrus Zorn diſſ. de Catacumbis Lipſ. 1703. 4. Inſcriptiones omnis generis Veterum Græcorum Romanorumqve Ethnicas & Chriſtianas, atqve in his qvamplurimas ſepulchrales collegerunt illuſtraruntqve, Gruterus, Reineſius, Sponius, Fabrettus, & alii in Bibliotheca Latina lib. IV. c. 5. à me laudati, qvibus brevi acceſſuras ſpero iisdem deſcribendas typis qvibus Gruteri corpus nuper nitide recuſum eſt, qvas ſingulari ſtudio collegit pridem atq; explicavit V. C. Marqvardus Gudius. Monumenta veterum ſepulchralia, Romanorum maxime collegit & delineavit Petrus Sanctius Bartolius & cum explicationibus Joh. Petri Bellorii Italice ſcriptis edidit Rom. 1691. fol. Exſtant etiam perqvam eleganter recuſa cum Bellorii explicationibus è Latina laudati Alex. Dukeri verſione in Tomo XII. theſauri Antiqvitatt. Gronoviani.

FINIS.

MAU-

MAURICII
Senonensis
Carmen
De
MISSA.

AD LECTOREM.

REperi nuper in Codice vetusto membranaceo, qvem ære in auctione publica redemtum possideo, & in qvo Anselmi Cantuariensis de sacrificio, & alia qvædam ejus generis continentur, hoc de ritibus S.Missæ carmen, sub nomine MAURICII *Senonensis*, qvod qvoniam editum esse non memini, existimavi huic de antiqvorum rituum scriptoribus commentationi haud incommode subjici posse. Mauricium illum alium esse haud mihi persvadeo, qvam qvi natus apud Aruernos, vulgo notus est sub nomine *Petri Venerabilis*, atqve inter Abbates Cluniacensis Ordinis clarus diem obiit A. C. 1156. Sane præter nominis & Patriæ Galliæ convenientiam carmina illius qvæ Tomo XII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugd. leguntur, cum his sunt prorsus ejusdem genii, neqve præterea video qvid huic sententiæ

 vali-

valide objici possit, qvanqvam certiora docturo libenter sum assensurus. Videtur autem dici Senonensis, qvod fortasse tunc cum ista scriberet, apud Senonenses hæsit & domicilium habuit. Fuisse ex sacro Ordine Auctor satis se aperte prodit docetqve qvando se à populo distingvit versu 185:

Quod populum, quod nos ad meliora vocet.

& versu 394.

Et nos, & pariter plebs tua, magne DEUS.

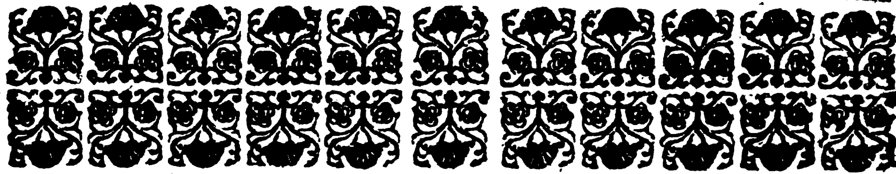
& versu 481.

Nos etenim gerimus logion, cum nomina Patrum
Circa principium Canonis exprimimus.
Nos humeralis onus gerimus &c.

Versus sunt simplices qvidem nec valde politi, pro illa ætate tamen non contemnendi plane, & auctor ipse hac in parte veniam sibi dari postulat v. 207.

Hæc aperire labor, quia metro nominibusq;
Ignaris metri materiaque premor.
Da veniam, Lector, rem tantum pandere & (usum,
Non speciem nostris versibus esse, sat est.

MAU-

MAURICII SENONENSIS
De
MISSA.

SCribere proposui qvæ mystica sacra priorum
Missa repræsentet, qvæve Minister agat.
Pro multis una, pro cottidie repetitis
Est oblata semel hostia vera DEus.
Involucrum Legis CHristus patefecit, ovemqve
Significativam vera removit ovis.
Presbyter hanc offert, rerum hac cessare figuras
Remqve figurarum testificatur agi.
Sic etenim templi, sic & crucis exprimit aram,
Ut sacra commemoret illius, hujus agat.
Ergo qvid in Missa vel agatur, vel memoretur,
Qvæ qvibus assimilet, sub brevitate canam.
TUrba Prophetarum venturi nuntia CHristi,
Mysterium fertur præcinuisse crucis.
Hunc desideriis, hunc laudibus, hunc prece multa
Præsuspiravit, extulit, expetiit.
Hæc tria commemorat, similiqve sub ordine ponit
Introitus Missæ, qvem chorus ante canit.
Ante recensentur *suspiria*, post ea *laudes*,
Inde *preces*, in qveis qvæqve notentur habes.
Exprimit *officium* suspiria, *Gloria* laudes,
Kyrieleison ter triplicata preces.
Interea veniens in sacra veste Sacerdos
Altaris dextram dona daturus adit.

Illius adventus, qvibus o Judæa reri[illegible]
Te tuus Emmanuel, tempora [illegible]
Secreta siqvidem procedit ab æde M[illegible]
Ortu secreto venit ad ima DEus.
Vestibus ille sacris tegitur, texit caro [illegible]
Tota carens maculâ, tota sacrata D[illegible]
Ille stat à dextris, qvam qvæsiit auctor i[illegible]
Execrata Deos gens qvasi dextra fuit.
Angelicum prius hic sacrifex Pater incipit *hy*[illegible]
Inceptum complet vociferando chorus.
Incipiens memorat qvæ Salvatoris in ort[illegible]
Gaudia Pastores Angelus edocuit.
Cantica qvæ prius hic superi cecinere, re[illegible]
Gloria qvam complet vociferando ch[illegible]
Hinc oraturus alios hortatur *ut orent*,
Discipulos CHristus jussit & eosidem.
Nam turbas in monte docens oravit, & ipse
Orandi formam fratribus instituit.
Lectio qvæ seqvitur, doctrinam signat eorum
Qvi sunt præmissi septuagintaduo.
Illorum monitis dum responsoria cantat,
Edocet assensum se tribuisse chorus.
Alleluja seqvens memorat qvæ gloria [illegible]
Qvam pia laus oris sit comitata, [illegible]
Inde sinistrorsum Domini sacra verba le[illegible]
Plebs ponit baculos, stat, retegit[illegible]
Neve superveniens Zizania seminet [illegible]
Frontibus imprimitur mystica [illegible]
Rejiciente fidem Judæa, gratia CHristi [illegible]
Transiit ad Gentes, Israël errat [illegible]
Transitus is, qvoties *Evangelium* recitat[illegible]
Mentibus occurrit, exprimiturqve [illegible]
Ad lævam legitur, qvia qvæ transiit, [illegible]
Et velut à læva gens idolatra fuit.
Ut sis attentus, patiens, erectus in ho[illegible]
Et caput, & baculus, & status ipse doc[illegible]

Qvippe caput retegens attente audire moneris,
Parcere, cum baculum rejicis, inſtrueris.
Stans, diſcis, qvoniam ſtantes pugnare ſolemus,
Qvod te pugna gravis ſub vigili hoſte manet.
Succinit ecce chorus *fidei compendia* noſtræ,
Aſſenſum Verbo ſe tribuiſſe docens.
Hinc etenim monſtrat, qvantum profecerit, in qvem
Crediderit, qvæ ſit qvidve datura fides.
Ordo bonus, qvoniam qvum Rex vocat atqve Magiſter,
Reſpondet miles, diſcipulusqve: ſeqvor.
Qvaqve nota paſtor novit, propriamqve fatetur,
Hac ſe ſignatam teſtificatur ovis.
Qvæqve probant opifex & ſignifer & caput idem,
His opus, his proceres, his ſua membra favent.
Sic confeſſa fidem pia plebs *orare* monetur,
Ut ſit in hac ſtabilis, & ſuper aptet opus.
Effectum ſpondet chorus *offertoria* cantans,
Tanqvam ſi dicat: credo, fatebor, agam.
Hinc eſt qvod prius hic offert ſacranda Miniſter,
Dona dehinc populus, qvod ſibi lege licet.
Ordo decens; Evangelium præcedere certus,
Ponè fidem pandi, Dona deinde dari.
Audis ut credas, & credis ut hoſtia fias,
Taliter incipimus eſſe, ſumusqve DEi.
Præterea donis qvæ plebs devotior offert,
Dona domus Judæ commemorare licet.
Cum Salomon templum, Salomon altare ſacraret,
Oblata à populo victima multa fuit.
Exemplo Judæa tuo plebs uſa fidelis
Altari dat ſe, dat ſua: tu neutrum?
Non ſine myſterio ſine re vel *Panis* ad aram
Vel fertur *Vinum*, cui ſuperaddis *aquam*.
Utraque danda DEo præſignavere figuræ,
Traditio docuit, ſanctior uſus habet.
Utraque ſub typico ritu formaqve futuri
Melchiſedech Domino ſacrificaſſe ferunt.

Utraque diſcipulis cœnantibus ipſe Redemptor
Tradidit, in corpus *utraque* verſa ſuum.
Uſus & ipſe placet qvod ſic mactatur in imis,
Ut ſit in excelſis inviolata caro.
Admixtum vino laticem miraris? id ipſum
Grande ſacramentum eſt, nec ratione caret.
Unda fluens, homo præteriens: ea mixta Lyæo
Eſt CHriſto, CHriſti ſanguine junctus homo.
Dividit unitos vel aqvam vel vina miniſtrans,
Et caput à membris ſeparat ipſe ſuis.
Præterea nil fons ſine ſanguine, nil ſine fonte
Sanguis, utrumqve ſimul ſalvat, uterqve ſacer.
Cum rimaretur pendentis viſcera CHriſti
Lancea, manavit ſanguis & unda ſimul.
Sic utrumqve ſimul fluxit, ſimul offer utrumqve,
Unum deme, crucis non imitaris opus.
His ita præmiſſis ſecreto Presbyter orat,
Secretas memorans, aſſimilansqve preces;
Qvas egit CHriſtus, cum jam te, Juda, remoto
Abſceſſit modicum, tumqve precatus ait:
Si fieri queat, hunc aufer calicem, Pater, à me,
His precibus veluti labiorum victima qvædam
Eſt oblata, typum Legis & ipſa gerit.
Pro ſe, pro populo, pro Principibusqve Sacerdos
Supremus Domino myſtica dona dedit.
Nam ſua, nam populi, nam Pontificum malefacta
Portarunt aries, & caper, & vitulus.
Pontificum vitulus, populi mala pertulit hircus,
Ipſius excelſus dux gregis igne luit.
Hæc tria Salvator tripli prece commemoravit,
Jam tunc pro nobis omnibus unus agens.
Jam ter humi ſtrato contritio cordis, & ille
Sanguineus ſudor, crux fuit ante crucem.
Jam tunc anxietas finem ſpondentibus umbris
Et ritu veteri gratior una fuit.
His actis populum ſublimi voce ſalutat
Presbyter, & *Surſum corda* levare monet.

Inde

Inde Patri *grates* per CHriſtum ſemper agendas
    Aſſerit, & prius hic dona ſacranda ſacrat.
Si bene cuncta notes, hic totum Filius egit,
    A prece diſcipulos, inde petendo crucem.
Primum juſſit eos vigilare, ſtatimqve precari,
    Poſt dormire: dehinc agnus & ara fuit.
Nimirum dum dicit eis, vigilate, ſalutat:
    Qvippe ſalus animæ, ſi vigilemus, adeſt.
Dum jubet orare, ſvadet ſurſum cor habere,
    Orari ſiqvidem ſola ſuperna jubet.
Dum tandem vocat ad reqviem, monet edere grates,
    Mentis enim reqvie gratificamur ei.
Nam grates agere, eſt Domino nos reddere gratos,
    Qvod facit à vitiis mens, manus, osqve vacans.
Ut talis fiat qvisqvis ſub judice CHriſto
    Sacrificat, ſub qvo juſtus & ipſe tremit,
Cum ſuperum cantu, qvos aræ conſtat adeſſe,
    Admitti proprias poſtulat ille preces.
Poſtulat ut ſua vox laudi concordet eorum
    Qvos aſtare ſacris pagina multa docet.
Si verbis hominis qvem nectar ubiqve ſupernum
    Eructaſſe liqvet, vis adhibere fidem.
Tempore qvo ſupplens aſſiſtit presbyter aris,
    Mactaturqve Patri Filius, ipſe manens,
Æthra patet, cœleſtis adeſt chorus, ima ſupernis
    Junguntur, fiunt auctor & actus idem.
Cœtibus his mentis dum vox, dum vita Miniſtri
    Concordant, grates indubitanter agit.
Hic bene cum populo *ter ſanctus*, qvæqve ſeqvuntur,
    Antea qvam ſacrat myſtica dona; canit.
Credimus has laudes aſſumptas ex Iſaia,
    In qvibus innuitur trinus & unus apex.
Ter poſitum Sanctus, trinum notat eſſe, ſed unum
    Acclamans Dominus atqve DEus Sabaoth.
His tribus, huic uni ſacrifex litat, angelus aſtat;
    Aſcribit clerus, plebs veneratur idem.

Et qvia percipiunt in sacro munere qviddam,
Pro sacro Dominum munere glorificant,
Laudibus his venerantur eum, qvibus æthra resultat,
Et duo de Seraphim nocte dieqve canunt.
Has pro perceptis qvasi grates rite repensant,
Ne qvando frustra percipienda petant.
Hactenus explicui qvid repræsentet in ipso
Officio Missæ, qvidve Minister agat.
Ex qvibus hoc totum qvod in æde priore jubetur
Offerri, coram commemorare licet.
Qvicqvid enim fit in Ecclesia, tantummodo prosit
Moribus aut fidei, victima grata Deo est.
Offerimus vitulos linguæ mactamus & hircos,
Solvimus in cineres thus oviumqve virum,
Dum canimus & dum legimus qvod prava refrenet,
Qvod populum, qvod nos ad meliora vocet.
Tunc etiam vitulus, tunc sacrificatur & hircus,
Cum fastum calcas, luxuriamqve premis.
Agnus ab innocuis, à simplicibusqve columba,
Turtur ab his qvi flent præmia summa procul.
In clibano coctos panes altaribus offers,
Si robur mentis nulla flagella movent:
Conspersos oleo, si jus pietas moderetur,
Inqve reos infra, qvam liceat, libeat.
Non fermentatos, si mens ribi purior assit,
Excoqvat & carnis jussa supernus amor.
Offers & similam, si qvos diviserat error,
Colligis, inqve fidem jungis, idemqve facis.
Hos catechizans, mox in baptismate mergens,
Unis, informans aspera ferre coqvis.
Sic eadem moresqve docent, CHristumqve figurant,
Sic geminos usus cætera Legis habent.
Qvod vero Missæ superest, ita sacra recenset
Legis, ut exhibeat sub cruce sacra crucis.
Qvippe recensetur qvicqvid Lex præco futuri
Intra sanctorum sancta jubebat agi.

Hæc aperire labor, qvia metro, nominibusqve
Ignaris metri, materiaqve premor.
Da veniam, lector, rem tantum pandere, & usum,
Non speciem nostris versibus esse sat est.
Non tamen exspectes vel singula verba, vel actus.
Qvoslibet aggrediar clarificare tibi.
Ad summam rerum curret stylus, & qvibus umbram
Legis, opusqve crucis exprimit ara, canam.
Et semel & soli sanctorum sancta patebant
Pontifici, precibus plebe vacante foris.
Angulus is velo distabat ab æde priore,
Adventu superum colloqvioqve sacer.
Idem thuribulo simul & thymiamatis ara
Et testamenti fœdere clarus erat.
Clarus & insigni tabula qvæ præminet arcæ
Qvam superobnubilat pronus uterqve Cherub.
Summus eo Præsul semel accedebat in anno,
Pro se, pro populo mystica dona ferens.
Scilicet illius hirci vituliqve cruorem
Qvos proles Aaron immolat ante fores.
Carbonesqve simul qvos desuper exteriorem
Sumendos aram pagina sacra docet.
Hos in thuribulo ponit, tantumqve Sacerdos
Thus cremat, ut fumus uber obumbret eum.
Aspergit tabulam, posthac aspergit & aram,
Exteriusqve sacrum sanguine pacifico.
Hinc redit ad populum, vestes lavat, & tamen idem
Non nisi sub sero vespere mundus erat.
Hic locus, hic sacrifex, ea munera sacra fuere,
Signa recesserunt, significata manent.
Exprimit Ecclesiam prior ædes, altera cœlum,
Antistes CHristum, sanguis, amara crucis.
Carbones summam virtutum, CHriste, tuarum,
Thuribulum carnem, thura cremata preces.
Summa tabella Patrem, cœlestes ara cohortes,
Veste notatur homo, vespere mors hominis.

Hæc perstricta tibi rerum velamina pandunt,
His ea sic veluti semiresecta vides.
Ex his non aliter fit res tibi pervia, qvam si
Ex foribus spectes interiora domus.
Interiora sacri Te, CHriste, docente patebunt,
Cujus morte patent interiora poli.
Qvas igitur partes perstringere nitor, easdem
Qvas habet & series Canonis, apposui.
Sic levius cernes qvid opus, qvæ verba Ministri,
Qvid reminiscatur Legis, agantve crucem.
Te igitur, Clementissime Pater, usqve ad: *hæc sancta sacrificia illibata.*
Intrabat Præsul, vitulorum sanguine sacrum,
Intravit proprio CHristus & ipse polum.
Intrat agens sacrifex in sanguine semper ad aram
Effusi semper sanguinis ipse memor.
Nam qvotiens fusi verbo cruce mente retractat,
Hunc specie totiens in sacrosancta gerit.
Qvippe velut qvidam cruor & meminisse cruoris
Hujus nos memores crux iterata facit.
Mentio mortis adest, ubicunqve perennibus escis
Imprimit uncta manus mystica signa Crucis.
Sic Aaron Christumqve seqvens altare freqventat
Presbyter hunc haustum sanguinis ipse gerit.
In primo siqvidem usu vexilla salutis
Ter super appositas prorogat ille dapes.
In qvo jam mortis, mitisqve piiqve recordans
Appellat triplici nomine munus idem.
Dona vocat primo, mox munera nuncupat escas,
Postmodo sacrificii nomine censet eas.
Dona vocat, qvoniam DEus has donavit, ut inde
Sustentaretur lege modoqve caro.
Munera sunt, qvoniam DEus his donatur, & inde
Munerat auctorem cui dedit auctor eas.
Nam qvod sacrificii censetur nomine, monstrat
Qva ratione prius munera dicat eas.
Scilicet idcirco qvia sacrificantur, & apte
Munerat auctorem qvi data reddit ei.

Sic

Sic eadem qvæ dona vocat, cum sacrificantur
Munera sunt, qvoniam munerat inde DEum.
His qvoqve nominibus pulchre satis hostia triplex
Innuitur scripto jam recitata meo.
Hæc etenim totum qvod spondebatur in illis
Completum memorant, sub specieqve gerunt.
Nam qvod speravit prius in vervece sacerdos,
In capro populus, in vituloqve duces,
Crux dedit, esca sapit, totum canit esca tributum,
Nominibus trinis hæc tria sacra notans.

Inprimis quæ Tibi offerimus, usqve ad illud: *æterno DEo vivo & vero.*

Ingrediens sacra sacrorum Leviticus orat
Pro se, proqve suo Principe, gente, domo,
Ante crucem CHristus rogat & se clarificari
Et custodiri qvos dedit ipse DEus.
In cœlis etiam semper pro plebe Sacerdos,
Pro servo Dominus, pro grege Pastor agit.
Noster in hoc sacrifex Aaron Christumqve secutus
Pro tota primum supplicat Ecclesia.
Hinc etiam pro Pontificis Regisqve salute,
Pro reliqvis infra sicut oportet agens.

Communicantes & memoriam venerantes, usqve ad: *muniamur auxilio.*

Lege jubebatur sumtos altaris ab igne
Carbones vivos in sacrosancta geri.
Lege jubebatur Aaron festivus eisdem
Thuribulo positis thus adolere DEo.
Thuribulum carnis tanqvam carbone refertum
Virtutum cumulo CHristus ad astra tulit.
Has ex igne DEo qvo mentis fluxa cremantur
Qvo lapsæ carnis lubrica, sumpsit homo.
Tanqvam carbones inter sacrosancta Sacerdos
Nomina sanctorum commemorando gerit.
Hos etenim vivis carbonibus assimilamus,
Qvi splendent actu juris, amore calent.
Deniqve si seqvitur qvod Lex jubet, umbra figurat,
Dum litat hic, ignem mente minister habet.

Ingrediens etenim sanctorum sancta Sacerdos
Pectore gestabat nomina scripta Patrum.
Scilicet insinuans exempla fidemqve piorum,
His imitanda, qvibus mystica mensa patet.
Nec satis esse DEo verbis meminisse bonorum,
Si non exhibeas moribus ipse bonos.
Sic sacrifex introqve calens, extraqve coruscans
Carbones carbo factus & ipse gerit.
Sic bene contexit multorum nomina Patrum,
Si meritis multos exprimit ipse Patres.

Hanc ergo oblationem servitutis nostræ, usqve: *jubes grege numerari.*

Hac nebula fumi tegitur Leviticus orans
Ut pateat nulli dum thymiama cremat.
Hac prece pro nobis, hac sedulitate precatur
CHristus, ut Angelicum transeat intuitum.
Nescitur qvantum sumptæ præsentia carnis
Possit apud Patrem, qvid sine voce preces.
His precibus cedit qvicqvid Leviticus offert,
Et qvocunqve etiam tempore, fine, gradu.
His precibus Patrem dedíscere judicis iras
Et flecti constat, & meminisse Patris.
Tanqvam sub nebula sacra dona freqventat & offert
Qvisqvis agit CHristi CHristus & ipse vices.
Hæc etenim virtus, hæc efficientia Verbi
Et crucis est, ut mens linguaqve cedat eis.
Nescit homo: latet & superos qvæ provehat escas
Gratia verborum, mysteriumqve crucis.
Incipit his precibus supplex instare Sacerdos
Qvæ salva specie munus utrumqve novant.
Incipit & toto contritus corde, cremansqve
Thuribulo mentis lucida thura precum.
Orat ut accipiat placatus dona, suaqve
Ordinet in pace tempora nostra DEus.
Orat ut eripiat de massa perditionis,
Inter & electos nos numerare velit.

Quam oblationem Tu DEUS, usqve: *qui pridie.*

Orat ut hic idem benedicat qvas dedit escas,
Orat ut asscriptas atqve ratas faciat.
Orat ut hoc altaris opus ratione geratur,
Sitqve qvod acceptet, qvod probet ipse DEus.
Dum rogat ut Dominus qvæ condidit hæc benedicat,
Ut novet in melius, promoveatqve, rogat.
Dum rogat asscribi qvod eam sibi proroget escam,
Atqve dicet propriam sacrificando, rogat.
Dum rogat esse ratam, ne frustra speret in illa
Sed sit qvæ prosit, sint rata vota, rogat.
Dum rogat hac ratione geri qvæ munia recte
Offert, ut recte dividat ipse, rogat.
Istius ergo dapis benedictio, gratia major,
Uberior fructus, perpetuansqve vigor.
Hoc sane totum verbis confertur in illis
Qvæ subdit sacrifex non sua sed Domini.
Qvippe recensurus qvæ protulit ille vel egit,
Dicit: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem,* usqve: *Dedit Discipulis suis, dicens.*
Cum cœnans idem, cœna beata fuit.
Panis ab hoc verbo sed adhuc communis ab ara
Sumitur, & sumptum tollit utraqve manu.
Presbyter hic idem, cum venerit ad *benedixit*,
Imprimit elato mystica signa crucis.
Nec prius in mensa demittit, qvam Tua CHRISTE
Verba repræsentans explicet ista super.
Accipite & manducate ex hoc omnes. Hoc est corpus meum. Simili modo postquam cœnatum est, usqve: *dedit discipulis.*
Hinc levat & calicem, signatqve, nec ante reponit
Qvam super Auctoris verba retractet ita:
Accipite & bibite, usqve: *in remissionem peccatorum.*
Si qva fides Patribus qvos vita beata perennat
Esca fit hic animæ, qvæ modo carnis erat.
His verbis utrumqve novas adqvirere vires
Majoresqve suis, scripta probata docent.
Sub cruce sub verbo natura novatur, & aram
Panis honorificat carne, cruore calix.

Presbyter idcirco cum verba venitur ad illa,
In qvibus altari gratia tanta datur.
Tollit utrumqve, notans qvod sit communibus escis
Altior, & qviddam majus utrumqve gerat.
Qvæqve parens animæ carnis fomenta paravit,
Omnia sacratis inferiora cibis.
Unde & memores, usqve: *Calicem Salutis perpetuæ.*
Et qvoniam qvoties libaverit ista Sacerdos
CHristus eum memorem præcipit esse sui,
Hoc sacramento nos commemorare fatemur
Qvod mortem tulerit omnicreator homo.
Qvod surgens cœlos ascenderit, hæc tria sane
Qvalem sacrificem vult cibus ille, notant.
Scilicet ut carni moriatur, mente resurgat,
Ter qvinis gradibus templa superna petat.
Sic memores passi, surgentis, ad astra meantis
Et nos, & pariter plebs tua, magne DEus,
De Donis, propriisqve datis, Tibi munera pura
Munera sancta sed & immaculata damus.
Dona qvidem nobis, Domino data, nam qvod in escam
Donat, nos ipsi sacrificando damus.
Pura damus, qvoniam non his aut mixta vetustas,
Aut ad salvandos nos ope Legis egent.
Sancta damus, qvia qvi sanctas dijudicat escas
Proficit, & libans sanctificatur eis.
Immaculata damus, qvia qvæ fuit immaculata
Hostia, qvodqve dedit, nostra fit, & dat idem.
Supra quæ propitio, usqve: *secundum sacrificium immaculatam hostiam.*
Presbyter insistens implorat, ut ille serenus
Respiciat, clemens approbet ille DEus.
Nec minus hoc placeat qvam qvod puer obtulit Abel,
Qvam qvod Abram, qvam qvod Rex sacrifexqve Salem.
His tribus innuitur variorum forma sacrorum,
Qvæ ratio, qvæ lex, qvæ sacra cœna dedit.
Lex naturalis, Lex tradita, Lex breviata
Placavere DEum munere qvæqve suo.

Et

Et tamen impariter, qvia ſpeqve fideqve ſupremæ
Dicitur in reliqvis plena fuiſſe ſalus.
Hæc tibi ſufficiens, nec eget perfecta ſalutis,
Nec de præteritis unde juvetur habet.

Supplices Te rogamus, Omnipotens DEUS, usqve: *gratia repleamur.*

Aſpergi tabulam Lex umbra jubebat & aram,
Exteriusqve ſacrum ſanguine pacifico.
Filius aſſeritur toties aſpergere Patrem,
Aſperſo qvoties ſanguine placat eum.
Aſpergit ſemper ſuperos, qvia ſemper eorum
Aſperſo reparat reſtituitqve gregem.
Aſpergit ſemper homines, qvia ſemper & ipſos
Aſperſo renovat conciliatqve Patri.
Hos aſtans aris aſpergit & ipſe Sacerdos
Cum memor aſperſi ſanguinis unit eos.
Unit eos placando DEum, placando ruinam,
Spiritui vitam reſtituendo reis.
Vita DEus moriens hoc totum præſtitit Orbi,
Hoc per eum mortis mentio præſtat adhuc.
Tunc igitur ſacrifex aſpergit ſanguine Patrem,
Cum ſemel aſperſi mentio placat eum.
Tunc idem cœtus aſpergit cœlicolarum,
Cum ſemel aſperſi mentio ſupplet eos.
Tunc aſpergit eos, qvos abluit unda ſalutis,
Cum ſemel aſperſi mentio purgat eos.
Presbyter hoc ſatagens ſumpta ſibi ſupplice forma
In ſublime geri myſtica dona rogat.
Addit & erectus, ut participatio Miſſæ
Qvotqvot eam ſument, proſit, & intus alat.

Memento etiam Domine famulorum, famularumque tuarum, usqve: *venia largitor admitte.*

Neve ſepultorum pia mentio prætereatur,
Et bene defunctis, & ſibi poſcit idem.

Nobis quoque peccatoribus, usqve: *venia largitor admitte.*

Poſcit idem ſibi, dum ſanctis rogat aſſociari,
Qvos & nominibus exprimit ipſe ſuis.

Angelus is cujus manibus ſacer ille miniſter
    In ſublime geri munus utrumqve rogat,
Angelus eſt ejus, vel qvos reverenda Poteſtas
    Deſurſum miſſos dicit adeſſe ſacris.
Ara ſuperna DEI conſpectus: eo ſacra ferri
    Eſt etiam meritis ſacra placere DEo.
Angelicas ea ferre manus, eſt plaudere noſtro
    Affectu ſuperos, myſteriiſqve ſacris.
Qvæ tám ſecreto plauſu perlata feruntur
    In ſublime placent, apcificantqve DEum.
Ergo pius ſacrifex aſpergit ſanguine Patrem,
    Cum ſic aſperſi mentio placat eum.
Convivis veniam, refrigeriumqve ſepultis
    Impetrat, & partem qvam petit ipſe ſibi.
Et ſuperos & mortales aſpergere fertur,
    Nam qvæ nos purgat mentio, ſuppletcos.
Porro cum ſacrifex ſublimem nominat aram,
    Qvo ſupplex orat dona ſacranda gerit.
Commemorat liqvido velaminis interiora
    Qvæ ſemel intrabat pontificalis apex.
Cum ſacra proferri ſurſum rogat, innuit hircum
    Qvem Lex deſerti vaſta ſubire jubet.
Qvippe duos foribus templi Lex applicat hircos,
    Uni deſertum deſtinat, alter obit.
CHRISTUS diverſis reſpectibus hircus uterqve,
    Nam tulit in ligno, vivit in arce poli.
Vivit & hic humilis deſerto regnat in illo
    Qvo propriis humeris ipſe revexit ovem.
Sic meminit Legis, meminit crucis ipſe Sacerdos,
    In ſublime geri munus utrumqve petens.
Idem dum memorat ſanctos, humerale recenſet
    Qvod bis ſena Patrum nomina ſcripta gerit.
Pectus enim logion, ſcapulas humerale tegebat,
    Præſulis intrantis interiora ſacri.
Hic in utroqve gerens gemmis inſculpta priorum
    Nomina, venturi præco typusqve fuit,

Nos

Nos etenim gerimus logion, cum nomina Patrum
Circa principium Canonis exprimimus.
Nos humeralis onus gerimus, cum nomina Patrum
Hac in parte ſacri Canonis inſerimus.
Tunc etenim logion, tnnc fert humerale miniſter,
Cum mores Patrum, * cum labor ipſe placet.
Per quem hæc omnia, Domine, usqve: *per omnia ſecula ſeculorum.*
Ecce ſubinfertur, qvod Tu bone conditor Orbis
Per CHriſtum ſemper hæc bona cuncta creas.
Sanctificas & vivificas, idem benedicis
Glorificans primæ conditionis opus.
Nam qvia ſic homini Verbum DEus hæret, ut una
Sint perſona creans atqve creatus homo.
Qvicqvid per Verbum DEus ordinat aut operatur,
Per CHriſtum fieri dicitur illud idem.
Ergo per CHriſtum rerum natura novatur,
Communisqve cibus fit ſpeciale bonum.
Per CHriſtum qvoqve ſanctificat DEus unus utrumqve,
Vivificat pariter & benedicit idem.
Sanctificat, qvoniam datur hæc qvoqve gratia rebus,
Ut bene percipiens ſanctificetur eis.
Vivificat, qvoniam datur hæc vegetatio rebus,
Ut moriens intus vivificetur eis.
Hic idem benedicit eas, qvia provenit inde
Ut benedicatur qvi bene ſumit eas.
Eſt honor, eſt etenim per CHriſtum gloria Patri,
Per qvem cuncta Pater glorificanda facit.
Eſt & cum CHriſto, qvia glorificatur & ipſe,
Cum perfecta Pater glorificanda facit.
Eſt ſimul in CHriſto, qvoniam DEus unus uterqve,
Et qvod in hoc uno eſt, eſt in utroqve ſimul.
Oremus.
Ad populum regredi veſtesqve lavare, ſupremum
Pontificem Legis myſtica juſſa volunt.
Ipſe tamen mundus, eadem ſic juſſa canebant,
Non niſi cum jam Sol occubuiſſet, erat.

Eccle-

* Sic diſerte in MS.

Ecclesiæ CHRISTO qvam non, abeundo, reliqvit,
Subveniens ad eam compatiendo redit.
Hæc, ejus vestes; has vivis abluit undis
Fons qvi perpetuo menstrua nostra lavat.
Fons tamen ille lavans donec famulabitur Orbi
Sol, velut immundus atqve lavandus erit.
Ejus enim membris dum Sol aget iste labores,
Hærebunt maculæ, qvodqve lavetur erit.
Dicitur ad populum tanqvam remeare Sacerdos
Pro populo rursus multiplicando preces.

Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati audemus dicere.

Jamqve velut foris est, cum vocem mu[illegible]
Ammonet ut pariter oret & ipse [illegible]

Pater noster, qui es in cœlis.

Ammonet orandi formam sublime retr[illegible]
Qvam statuit CHristus edocuitqve [illegible]
Talibus officiis interventuqve sacrorum [illegible]
Et simul intinctu sanctificantis aqvæ.
Ipse lavans populum sua vestimenta lavare
Fertur, & apta DEo reddere fonte prec[illegible]
Est tamen immundus, donec Sol occidat, [illegible]
Nam dum vivit habet qvod lavet om[illegible]
Sic sacrifex remeans ut dignus percipiend[illegible]
Fiat, & ad vitam sumat utrumqve [illegible]
Jam qvasi cum populo septem sibi do[illegible]
Qvæ voluit CHristus instituitqv[illegible]
Illorum tria prima qvidem sine fine [illegible]
Sed reliqvis finem spondet [illegible]

Sanctificetur Nomen Tuum.

Semper enim sanctum Nomen Patris [illegible]
Qvod metuat, qvod amet, qvod [illegible]

Adveniat Regnum Tuum.

Semper & usqve * bonum regn[illegible]
Scandala cuncta procul, qvodqve re[illegible]

Fiat voluntas Tua sicut in cœlo & in terra.

Semper ut in cœlo sic in tellure voluntas [illegible]
Fiet, & in neutro qvod reprobetur erit.

* MS. *ipse.*

Fit vero pariter in utroqve paterna voluntas,
Cum qvod amat, qvod vult angelus, hoc & homo.
Præterea sicut qvidam sensere priorum,
Terra caro, Cœlum spiritus accipitur.
Consummatur in his pariter Divina Voluntas,
Cum caro subjicitur, spirituiqve favet.
Hæc tria nunc justo variis eventibus assunt,
Post mundi finem nescia finis erunt.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Amen.

Qvatuor esse sinent: nam pasti nullus egebit,
Cuive remittantur debita, nullus erit.
Tentari nemo poterit, mala nulla deinceps,
A qvibus electos liberet auctor, erunt.
Nam Verbum vitæ panem puto cotidianum,
Sive sacramentum qvo viget intus homo.
Tunc neqve doctrina nec ea dape justus egebit,
Qvi sciet omne bonum, cui DEus ipse cibus.

Libera nos quæsumus, Domine, ab omnibus malis, usqve: *ab omni perturbatione securi.*

Et qvia præteriti meminit, præsente gravatur,
Venturum metuit Presbyter ipse malum:
Ut prece Sanctorum DEus illum liberet, atqve
Pax data tranqvillet tempora nostra, rogat.
Officit Ecclesiæ cum perturbatio fervet,
Pax in spem fructus semina jacta fovet.
Hinc seqvitur *panis infractio* tradita nobis
A Domino, qviddam legis & ipsa gerens.
Legis præcepto minui similago jubetur
Non nisi frustatim sacrificanda DEo.
Sic sacrum panem cœnans fregisse Redemtor
Dicitur & fractum distribuisse suis.
Nos qvoqve non frustra Legem CHristumqve seqventes
Apte partimur dona sacrata DEo.
Nam tres Ecclesiæ sunt partes, una laborat
In terris, partem jam fovet alta qvies.
Partem qvæ restat, elementorum excoqvit ignis,
Excoctæqve datur transitus ad reqviem.
Diversus meritis, diversas sorte locorum
Tres istas partes hostia fracta notat.

Pars intincta mero vivis aptatur, opusqve
Sangvinis & carnis expiat ipsa caro.
Pro bene defunctis qvorum purgatior unus
Hoc interventu non eget, alter eget.
Offerri reliqvas ratio docet, obtinet usus,
Non tamen hinc idem fructus utrisqve datur.
Nam dum pro justo sacris assistitur aris,
Pro justo grates ipse Minister agit.
Cum pro salvandis, nunc pœnam temperat ultor,
Nunc & plena qvies acceleratur eis.
His epulis epulas illius sumimus agni,
Qvem Lex præcinuit, Crux tulit, Ara sapit.
Presbyter hæc in mysterio sumpturus, ab ipso
Tam sibi qvam populo munera digna petit.
Inter eos siqvidem primum rogat enumerari,
Qvos in carne pudet turbine carnis agi.
Hinc in eo regno petit idem glorificari,
Qvo sua membra caput glorificando trahit.
Pax Domini sit semper vobiscum, Amen.
Postremo qvia spiritui caro lena resistit,
Cedit & infelix spiritus ipse caro.
Implorat pacem, qvo fiat uterqve qvod alter,
Concordesqve velint atqve seqvantur idem.

Nam nisi re bene composita, nec justificatur
Nunc, nec in æternum glorificatur homo.
Hoc intellectu distinguit prisca vetustas,
Qvod clerus triplici voce precatur ita:
Agnus DEI qui tollis peccata Mundi, miserere nostri!
Ad CHRISTI reditura fidem Judæa notatur,
Cum Patris ad dextram cedit, & explet opus.

Expliciunt usus Missæ.

Ex eodem Codice MS. alterius Auctoris,
de transmutatione locorum Altaris.

Est ratio, qvod pars altaris dextera Missæ
Principium finemqve tenet, mediumqve sinistra.
Dextera Judæos, Gentiles læva figurat,
Cœpit ab his, transfertur ad hos, referetur ad illos
Nostra fides, & erunt sub mundi fine fideles.

INDEX

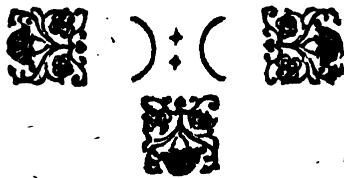
INDEX RERUM

IN HOC VOLUMINE CONTENTARUM.

Car-

Digni-

qvod

LAUSAN
PATRIE

